

REPUBLIKA E SHQIPËRISË
BASHKIA FIER

Adresa: Lagjia Kastriot, Rr. "Ramiz Aranitasi", Nr. 15. Tel: +355 (0) 34 410 636
email: webmaster@bashkiafier.gov.al web: www.bashkiafier.gov.al

DOKUMENTI
I RAPORTIT PËRFUNDIMTAR TË VLERËSIMIT STRATEGJIK
MJEDISOR
TË PLANIT TË PËRGJITHSHËM TË TERRITORIT TË BASHKISË

30 Shtator 2016

Përgatitur nga:

Arta Alla, Eksperte mjedisi dhe zhvillimi rural

Rodion Gjoka, Inxhinier mjedisi

Xhesika Hoxha, Inxhiniere mjedisi

Kristi Bashmili, Menaxhim mjedisi urban

Prof. Sherif Lushaj, Ekspert i bujqësisë e mjedisit, Çertifikatë me Vendimin nr. 6, Nr. 006Regj

Rudina Toto, Eksperte e planifikimit mjedisor, Çertifikatë me Vendimin nr. 12, Nr. 246Regj

Silvi Jano, Ekspert i planifikimit të peizazhit

Ani Shtylla, Ekspert i GIS dhe planifikimit

Renisa Muka, Iris Hyka dhe Ada Lushi, Ekspertë të përpunimit grafik

Kejt Dhrami dhe Zenel Bajrami , Ekspertë të planifikimit të territorit

Tabela e Përmbajtjes:

Parathënie	12
Përmbledhje Jo-Teknike	14
1 Hyrje	14
1.1 Qëllimi i dokumentit të Vlerësimit Strategjik Mjedisor	14
1.2 Objektivat Mjedisore të VSM-së dhe ndikimet e mundshme.....	14
1.3 Metodologjia për hartimin e VSM-së: Procesi.....	15
1.4 Kuadri ligjor i VSM-së	16
2 Analiza e territorit të Bashkisë	16
2.1 Situata mjedisore	16
2.2 Shërbimet publike	20
2.3 Ndryshimet klimatike dhe rreziqet	21
3 Vlerësimi i ndikimit në mjedis të propozimeve të PPV-së	22
4 Masat	26
4.1 Masat gjatë zbatimit të PPV-së.....	26
4.2 Masa të përgjithshme mbrojtëse për mjedisit.....	27
1. Qëllimi i dokumentit të Vlerësimit Strategjik Mjedisor të Bashkisë Fier.	32
1.1 Objektivat Mjedisore të VSM-së dhe ndikimet e mundshme.....	32
2. Metodologjia për hartimin e VSM-së	36
2.1 Procesi	36
2.2 Kuadri ligjor	38
2.3 Grumbullimi i informacionit dhe analizat e kryera.....	43
2.4 Format e vlerësimit	49
3. Përmbledhje Planit të Përgjithshëm Vendor	54
3.1 Vizioni dhe Objektivat strategjike.....	54
3.2 Plani i Zhvillimit të Territorit	81
3.2.1 Plani i propozimeve territoriale	81
3.2.2 Shërbimet dhe infrastrukturat publike.....	88
3.2.3 Hapat për zbatimin e PPV-së.....	102
4. Analiza mjedisore e territorit të Bashkisë Fier	110
4.1 Analizë e përgjithshme e territorit	110
4.1.1 Kushtet geomorfologjike të territorit.....	110
4.1.2 Rreziku gjeologjik	120
4.2 Metabolizmi i territorit	130
4.3 Burimet ujore dhe basenet	143
4.3.1. Burimet ujore sipërfaqësore	143
4.3.2. Burimet Ujore Nëntokësore.....	169
4.4 Ajri	183
4.5 Pyjet, peizazhi, zonat e mbrojtura dhe biodiversiteti.....	194
4.5.1 Pyjet dhe kullotat	194
4.5.2 Peizazhi	200
4.5.3 Zonat e Mbrojtura	209
4.5.4 Biodiversiteti	218
4.6 Toka.....	230
4.6.1 Përdorimi i tokës.....	230
4.6.2 Toka Bujqësore	232

4.7 Vija bregdetare, Bashkia Fier.....	242
4.8 Shërbimet publike.....	253
4.8.1 Furnizimi me ujë.....	253
4.8.2 Kanalizimet (ujërat e ndotura).....	262
4.8.3 Mbetjet e ngurta	263
4.9 Ndyshimet klimatike dhe rreziqet.....	279
4.10 Trashëgimia historike dhe kulturore.....	287
4.11 Zonat e nxehta mjedisore dhe aktiviteti industrial në Bashkinë Fier	289
5. Vlerësimi mjedisor i ndikimit të PPV-së.....	306
5.1 Detyrimet Ligjore e Institucionale	306
5.2 Vlerësimi i ndikimit në mjedis i Planit të propozimeve territoriale	325
5.2.3 Vlerësimi i përputhshmërisë së propozimeve të PPV-së.....	333
5.2.4 Vlerësimi i projekteve të veçanta të PPV-së.....	344
5.2.5 Ndikimi i përgjithshëm i Planit sipas OM-ve	349
5.3 Përmbledhje e vlerësimit të propozimeve të PPV-së	353
6. Masat mbrojtëse për mjedisin.....	357
6.1 Masa për zbutjen e ndikimeve mjedisore të propozimeve të PPV-së.....	357
6.2 Masa për mbrojtjen e burimeve ujore	359
6.2.1 Masat mbrojtëse për burimet ujq sipërfaqësore.....	359
6.2.2 Masa për mbrojtjen e burimeve ujore nëntokësore (akuiferët).....	364
6.3 Masa për mbrojtjen e peizazhit, biodiversitetit dhe zonave të mbrojtura.....	368
6.3.1. Masa për mbrojtjen e peizazhit.....	368
6.3.2 Masa për mbrojtjen e biodiversitetit	372
6.3.3 Masa për menaxhimin e Zonave të Mbrojtura	375
6.4 Masa për përmirësimin e mbrojtjen e cilësisë së ajrit.....	376
6.5 Masa për mbrojtjen e tokës	379
6.5.1 Masat për mbrojtjen e tokës/territorit.....	379
6.5.2 Masa për mbrojtjen e tokës bujqësore.....	381
6.5 Masa për mbrojtjen e vijës bregdetare.....	384
6.6 Masa për mbrojtjen e pyjeve e kullotave	385
6.7 Masa për trajtimin e zonave të nxehta mjedisore	389
6.8 Masat për mbrojtjen e trashëgimisë kulturore dhe historike	391
7. Plani i veprimit për zbatimin e masave mbrojtëse mjedisore.....	392
7.1 Plani i veprimit: monitorimi, treguesit e vlerësimit e institucionet e monitorimit	392
7.2 Çështje institucionale, ligjore dhe instrumente që lidhen me monitorimin e mjedisit.....	399
Shtojca 1: Lista e Institucioneve/Bashkëpunëtorëve të kontaktuar.....	404
Shtojca 2: Përmbledhje Dëgjësave me Publikun në kuadër të VSM-së.....	407

Lista e Figurave

Figura 1. Procesi i hartimit dhe miratimit të VSM-së për PPV-në e Bashkisë Fier	15
Figura 2. Perdorimi i tokës	20
Figura 3. Procesi i hartimit dhe miratimit të VSM-së për PPV-në e Bashkisë Fier	36
Figura 4. Vizioni i bashkisë dhe polet kryesore të zhvillimit.....	55
Figura 5. Harta e specializimit ekonomik të njërive administrative.....	57
Figura 6. Fashat, zonat dhe qendërsitë, Bashkia Fier.....	60
Figura 7. Harta e sistemit aktual të furnizimit me ujë dhe propozimeve të reja.....	96
Figura 8. Harta e sistemit të shërbimit me kanlaizime dhe propozimeve të reja.....	99
Figura 9. Situata aktuale dhe propozimet ne menaxhimin e mbetjeve	100
Figura 10. Fazimi i rrjetit rrugor.....	102
Figura 11. Fazimi i ndërhyrjeve në njësi strukturore.....	109
Figura 12. Pozicionimi i Bashkisë Fier në kontekst rajonal	110
Figura 13. Kufijtë territorialë, Bashkia Fier 2015	112
Figura 14. Shtimi i sipërfaqeve të ndërtuara 1990-2013	113
Figura 15. Harta e Pjerrësisë në përqindje.....	115
Figura 16. Relievi në Bashkinë Fier	116
Figura 17. Harta e klimës	117
Figura 18. Zonimi gjeoteknik i Shqipërisë	121
Figura 19. Rrëshqitjet në Bashkinë Fier	122
Figura 20. Erozioni në Bashkinë Fier.....	123
Figura 21. Vëllimi i rezervuarëve/digave mbushur me erozion.	125
Figura 22. Rrezikshmëria e përmbytjeve në vend për periudhë rikthimi 100 vjet	128
Figura 23. Harta e rrezikut të përmbytjes së Ultësirës Perëndimore me rikthim 100 vjet.....	129
Figura 24. Fluksi i energjisë në rajon	131
Figura 25. Fluksi i ujit (ujërat nëntokësore dhe sipërfaqësore) në rajon.	132
Figura 26. Konsumi i energjisë elektrike, Bashkia Fier.....	134
Figura 27. Njësitë Ekonomike Familjare sipas llojit kryesor të energjisë së përdorur për ngrohje dhe zonës urbane dhe rurale.	135
Figura 28. Harta e konsumit të ujit të pijshëm në territorin e Fierit	136
Figura 29. Fluksi i ushqimit për produktet blegtorale (në kton), Bashkia Fier, 2014 dhe krahasuar me bashkitë e tjera të rajonit.....	138
Figura 30. Fluksi i ushqimit për produktet bujqësore (kton), Bashkia Fier 2014 dhe krahasuar me bashkitë e tjera të rajonit.....	139
Figura 31. Fluksi i ushqimit për produktet bujqësore (kton), Bashkia Fier 2014 dhe krahasuar me bashkitë e tjera të rajonit.....	140
Figura 32. Fluksi i ushqimit (kton), krahasimi me qarqe të tjera	140
Figura 33. Fluksi i ushqimit (kton) Qarku Fier, 2014	141
Figura 34. Fluksi i ushqimit në Bashkinë Fier.....	141
Figura 35. Fluksi i mbetjeve në Bashkinë Fier.....	143
Figura 36. Burimet ujore në Bashkinë Fier	144
Figura 37. Profilët e monitorimit të gjendjes së shtratit të lumenjve në Basenin e L. Seman	146
Figura 38. Thellimi i shtratit të Semanit e Osunit për shkak të erozionit fundor	147
Figura 39. Erozioni fundor në shtratin e lumit Vjosë	148
Figura 40. HEC-et në Pellgun e lumit Seman	151
Figura 41. Harta e marrjes së kampioneve për vlerësim në lumin Seman	157

Figura 42. Harta e marrjes së kampionëve për vlerësim në lumin Seman	157
Figura 43. Tejdrukshmëria e ujërave në basenet e Semanit dhe Vjosës	158
Figura 44. Përçueshmëria elektrike e ujërave në basenet e Semanit dhe Vjosës.....	159
Figura 45. Vlerat e NBO5 dhe oksigjenit të tretur në basenet e Semanit dhe Vjosës	159
Figura 46. Lënda e ngurtë e tretur dhe pezull në basenet e Semanit dhe Vjosës.....	160
Figura 47. Nitratat, nitritet dhe amoniaku në Basenin e Semanit.....	161
Figura 48. Nitratat, nitritet dhe amonium në Basenin e Vjosës.....	161
Figura 49. Metalet e rënda në basenet e Semanit	162
Figura 50. Metalet e rënda në Basenin e Vjosës.....	163
Figura 51. Ndryshime të hapësirës së përdorur nga vend-depozitimi 2005-2015	167
Figura 52. Grupë ekologjike për mbetjet e naftës në Pyllin e Levanit	168
Figura 53. Akuiferëve në Qarkun e Fierit	170
Figura 54. Akuiferëve në Qarkun e Fierit (%).....	170
Figura 55. Harta e puseve të naftës dhe akuiferëve në Qytetin e Fierit.....	180
Figura 56 Vlera mesatare e treguesve të monitoruar 2002-2014.....	185
Figura 57. Sasia e CO2 që shkarkohet në ajër për çdo litër benzinë e naftë.....	187
Figura 58. Numri i makinave në Shqipëri për 1,000 banorë ndër vite	187
Figura 59. Numri i pasagjerëve dhe tonazhi i mallrave që transportohen me tren në Shqipëri...	188
Figura 60. Numri i mostrave të lëndës djegëse të analizuar	189
Figura 61. Përmbajtja e sqfurit në naftë dhe benzinë (numri i mostrave në %).	190
Figura 62. Numri i makinave (në %) që shkarkojnë CO e HC mbi vlerat e lejuara në ajër, sipas vitit të prodhimit.....	191
Figura 63. Shpërndarja e sipërfaqeve pyjor e kullimore sipas NJA-ve në Bashkinë Fier (në %) 195	195
Figura 64. Harta e fondit pyjor.....	197
Figura 65. Harta e tipologjive të Peizazhit (Fashat)	201
Figura 66. Harta e tipologjive të peizazhit dhe fondi pyjor.....	201
Figura 67. Harta peizazhistike dhe rrugët.....	203
Figura 68. Zonë ripariane e zhveshur nga bimësia autoktone si pasojë e zhvillimit të bujqësisë.204	204
Figura 69. Rrip i gjelbër me bimësi të ulët përgjatë një kanali vaditës	205
Figura 70. Harta e Elementeve Peizazhistike	205
Figura 71. Harta e rrezikut ndaj elementeve peizazhistike.....	208
Figura 72. Zonat e Mbrojtura në Bashkinë Fier	212
Figura 73. Pishë Poro	213
Figura 74. Parku Levani	213
Figura 75. Dunat e Semanit.....	214
Figura 76. Kurora e lumit të vjetër Fier.....	215
Figura 77. Rrapi i pazarit të Cakranit	216
Figura 78 Numri i llojeve të florës dhe shpendëve të rrezikuar në shkallë vendi	219
Figura 79. Sistemet territoriale dhe shtrirja e tyre në territor	231
Figura 80. Përdorim konfliktual i tokës.....	236
Figura 81. Zënia e tokës bujqësore me ndërtime	237
Figura 82. Gjurma e projektit TAP në territorin e Bashkisë	238
Figura 83. Përdorimi bujqësor dhe industrial në Mbrostar.....	239
Figura 84. Skema gjeromorfologjike e bregdetit Shqiptar	243
Figura 85. Plazhi i Divjakës	246
Figura 86. Grykëderdhja e Kanalit të Myzeqesë	246
Figura 87. Segmenti bregor nga Ujëmbledhësi i Myzeqese në Grykëderdhjen e Lumit Seman .	247

Figura 88. Fenomeni i grumbullimit në plazhin e Divjakës e Semanit ndër vite	247
Figura 89. Pamje satelitore e evolucionit gjeomorfologjik të bregdetit nga grykëderdhja e lumit Vjosa deri ne grykëderdhjen e lumit Shkumbin në litoralin shqiptar, për periudhën e verës (Gusht 1981, Korrik 1989 dhe tetor 2001) dhe thyerjet aktive të përmbysura e të mbihedhura	249
Figura 90. Zonat ku ndodh fenomeni i lëngëzimit të rërave.....	251
Figura 91. Segmenti më i lartë (mbi 4m) i Dunave përgjatë vijës bregdetare të Bashkisë Fier ..	252
Figura 92. Skema e furnizmit me ujë nga U.K.-ja Fier	254
Figura 93. Puset e ujit në Kafaraj pranë lumit Vjosë dhe zonat e mbrojtjes higjiene-sanitare....	259
Figura 94. Zonat e shërbyera nga U.K.-ja Fier	260
Figura 95. Shtrirja e rrjetit të ujësjellësit në Bashkinë Fier	261
Figura 96. Grafiku i ofrimit të shërbimit të manaxhimit të mbetjeve në Bashkinë Fier.....	264
Figura 97. Projektioni i gjenerimit të mbetjeve urbane në Bashkinë Fier.....	265
Figura 98. Ndryshime të hapësirës së përdorur nga vend-depozitimi në harkun kohor 2005-2015	266
Figura 99. Foto nga vend-depozitimi i mbetjeve Fier	267
Figura 100. Grafiku i gjenerimit të mbetjeve inerte në vite, Bashkia Fier krahasuar me mesataren në Republikën e Shqipërisë	268
Figura 101. Skenarët e parashikimit të rritjes së temperaturës.....	281
Figura 102. Monumentet dhe zonat të mbrojtura.	289
Figura 103. Rafineria e Naftës në zonën e ish-TEC-it	291
Figura 104. Ndryshime të hapësirës së përdorur nga vend-depozitimi në harkun kohor 2005-2015	293
Figura 105. Zona e kontratës për Komopaninë Bankers Petroleum Ltd.	295
Figura 106. Zonat me shpim horizontal (majtas) dhe teknologjia e përmblytjes me polimer dhe ujë (djathtas: Eater and Polymer Flooding).....	296
Figura 107. Mbetje përrreth pusit të naftës, gropa ekologjike.....	297
Figura 108. Depozitë dekantimi me ndarje të lirë (majtas), me dy faza (djathtas).....	299
Figura 109. Depozita dekantimi larëse (majtas), Depozitë dekantimi me tre faza (djathtas).....	300
Figura 110. Foto nga dëgjesa publike në Bashkinë Fier.....	409
Figura 111. Lista e pjesmarësve në dëgjësën e parë publike – Bashkia Fier.....	410
Figura 112. Foto nga dëgjesa e dytë publike VSM – Bashkia Fier.	413
Figura 113. Lista e pjesmarësve në dëgjësën e parë publike – Bashkia Fier.....	414

Lista e Tabelave

Tabela 1. Përputhshmëria përfundimtare e Planit me Objektivat Mjedisorë.....	23
Tabela 2. Përputhshmëria përfundimtare e Planit me Objektivat Mjedisorë.....	24
Tabela 3. Kuadri ligjor për mbrojtjen e mjedisit	39
Tabela 4. Kuadri ligjor për mbrojtjen e mjedisit	43
Tabela 5. Kriteret e vlerësimit të ndikimit, peshat dhe pikët.....	50
Tabela 6. Simbolika e vlerësimit të ndikimit në mjedis	51
Tabela 7. Paraqitja përfundimtare e vlerësimit.....	51
Tabela 8-. Vlerësimi i përputhshmërisë mes objektivave të Planit dhe të VSM-së.....	52
Tabela 9. Vlerat e përdorura në vlerësimin e përputhshmërisë mes objektivave të Planit dhe atyre të VSM-së.....	53
Tabela 10. Nevoja për sipërfaqe shërbimesh bazë, sipas Rregullores së Planifikimit.....	83
Tabela 11. Fazimi i projekteve prioritare	103

Tabela 12. Vlerësim teorik i nivelit të erozionit potencial në tokat bujqësore të Shqipërisë	124
Tabela 13. Zonat e përmytura në dimrin e viteve 1962-1963.	125
Tabela 14. Karakteristikat kryesore hidrologjike të pellgjeve ujëmbledhëse të lumenjve më të mëdhenj në vend.....	126
Tabela 15. Lumenjtë/përrenjtë e vegjël me prirje për përmytje në basenet Shkumbin, Seman e Vjosë.....	127
Tabela 16. Zonimi i rrezikut të përmytjeve në Shqipëri për periudhë rikthimi 100 vjet.....	127
Tabela 17. Pasojat e përmytjes së Ultësirës Perëndimore për periudhë rikthimi 100-vjet dhe nevojat e fatkeqësisë sipas pellgjeve ujëmbledhëse në ish-Rrethin e Fierit (Bashkinë e Sotme)	129
Tabela 18. Rezultatet e Regjistrimit të Popullsisë dhe Banesave 2011	133
Tabela 19. Bilanci i energjisë elektrike, 2011	133
Tabela 20. Njësitë Ekonomike Familjare sipas llojit kryesor të energjisë së përdorur për ngrohje dhe zonës urbane dhe rurale	134
Tabela 21. Fluksi i ushqimit, prodhimet bujqësore dhe blegtorale në Bashkinë Fier	137
Tabela 22. Prodhimet dhe konsumi (treg dhe eksport) për qarkun e Fierit	138
Tabela 23. Vendndodhja e profileve të monitorimit.....	146
Tabela 24. Erozioni fundor ndër vite në lumenjtë Osum dhe Seman.....	146
Tabela 25. Vendndodhja e profileve të monitorimit në Basenin e L. Vjosë	147
Tabela 26. Erozioni fundor ndër vite në lumin Vjosë	148
Tabela 27. HEC-et në Basenin e lumit Seman	149
Tabela 28. Karrierat lumore në Bashkinë e re Fier.....	154
Tabela 29. Pikat e monitorimit të Basenit Seman	156
Tabela 30. Fshatrat pa sistem furnizimi me ujë të pijshëm	173
Tabela 31. Akuiferi i Vjosës: parametrat problematikë në tre pus-shpimet e ti: Novoselë, Kafaraj dhe Pish-Por	174
Tabela 32. Vendndodhja e pus-shpimeve në Bashkinë e re të Fierit sipas ujësjellësve	175
Tabela 33. Karrierat për shfrytëzimin e gurëve gëlqerorë në Bashkinë Fier.....	179
Tabela 34. Vlerat mesatare të treguesve të monitoruar nga 2002-2014 ne Bashkinë Fier dhe normat e lejuara të BE-së dhe Shqipërisë.....	184
Tabela 35. Bilanci i gjelbërimit publik në Bashkinë Fier.....	184
Tabela 36. Rezultatet e monitorimit të cilësisë së lëndës djegëse në Shqipëri	189
Tabela 37. Kategoritë e përdorimit të territorit në përqindje.....	194
Tabela 38. Shpërndarja e ekonomive pyjore në Bashkinë Fier	195
Tabela 39. Ekonomitë pyjore/kullosore në zonat e mbrojtura, Bashkia Fier	198
Tabela 40. Kategoritë e zonave të mbrojtura sipas karakteristikave.	209
Tabela 41. Zonat e mbrojtura në Bashkinë Fier.	211
Tabela 42. Numri i individëve të shpendëve në Parkun Kombëtar Divjakë Karavasta.....	217
Tabela 43. Numri i llojeve të florës dhe shpendëve të rrezikuar në Shqipëri.....	219
Tabela 44. Flora dhe fauna e rrezikuar në Shqipëri dhe në Bashkinë Fier	220
Tabela 45. Speciet floristike në rrezik zhdukjeje në Bashkinë Fier	222
Tabela 46. Fauna në rrezik zhdukjeje në Bashkinë Fier	224
Tabela 47. Përdorimi i tokës në Bashkinë Fier (km ² dhe %).....	231
Tabela 48. Ndarja e bashkive sipas sektorit ekonomik dhe pjerrësisë së relievit.....	232
Tabela 49. Prodhimet bujqësore dhe blegtorale në Fier, 2015	233
Tabela 50. Vlerësim teorik për nivelin e erozionit potencial në tokat bujqësore të Shqipërisë... ..	234
Tabela 51. Rritja e numrit të fermave të pluguara me traktor	240
Tabela 52. Rritja e numrit të fermave që përdorin plehra kimike në vend.....	240

Tabela 53. Prurja mesatare e burimeve të ujit në Bashkinë Fier	254
Tabela 54. Volumi i depozitimit dhe furnizimi e popullatës me ujë të pijshëm: NJA Fier.....	255
Tabela 55. Të dhëna mbi situatën e sistemit të furnizimit me ujë të pijshëm-Fier.....	255
Tabela 56. Shërbimi furnizimit me ujë të pijshëm për NJA dhe fshatrat në Bashkinë Fier.....	256
Tabela 57. Pus-shpimet në Bashkinë Fier	257
Tabela 58. Gjendja e tubacione të rrjetit shpërndarës	262
Tabela 59. Sasia e mbetjeve urbane të prodhuara në Bashkinë Fier dhe në rang vendi	264
Tabela 60. Prodhuesit e mbetjeve spitalore	269
Tabela 61. Aktivitete gjeneruese të mbetjeve në Bashkinë Fier, sipas lejeve që posedojnë	270
Tabela 62. Skenaret e parashikimit të rritjes së temperaturës (Referuar Tem. Mes. 1990).....	280
Tabela 63. Numri i fenomeneve ekstreme të parashikuara deri në vitin 2100 në rajonet bregdetare në vend	281
Tabela 64. Numri i ditëve me fenomene ekstreme të motit në vit: Parashikime	282
Tabela 65. Parashikimet e ndryshimit të regjimit të reshjeve (në %) për periudha të ndryshme në lidhje më vitin 1990.....	282
Tabela 66. Vendburimet e naftës dhe rezervat përkatëse të llogaritura.....	294
Tabela 67. Vendbrimet e gazit në Bashkinë Fier dhe rezervat e llogaritura të gazit	294
Tabela 68. Detyrimet ligjore dhe institucionale	306
Tabela 69. Objektivat mjedisore.....	320
Tabela 70. Peshat specifike e elementëve/kritereve të vlerësimit	321
Tabela 71. Shembull: Pikët e grumbulluara nga 6 elementët/kriteret e ndikimit për OM1 (Ajër):	321
Tabela 72. Vlerësimi i ndikimit në mjedis i shprehur në vlerësim sasior, konvencional e cilësor	322
Tabela 73. Konvertimi i pikëve të ndikimit të projektit në pikë përputhshmërie	323
Tabela 74. Përputhshmëria e shprehur në vlera numerike dhe vlerësimi cilësor përkatës	324
Tabela 75. Shembull i vlerësimit të përputhshmërisë së objektivave të një projekti me OM-të.	324
Tabela 76. Objektivat e programet e Planit	325
Tabela 77. Vlerësimi i ndikimit në mjedis të O.1: Konkurrueshmëri përmes diversifikimit ekonomik	326
Tabela 78. Vlerësimi i ndikimit në mjedis të O.2: Zhvillimi rural: Bujqësi dhe turizëm.....	327
Tabela 79. Vlerësimi i ndikimit në mjedis të O.3: Mbrojtja e ripërtëritja e burimeve natyrore ..	328
Tabela 80. Vlerësimi i ndikimit në mjedis të O.4: Menaxhimi e zhvillimi inteligjent i tokës	330
Tabela 81. Vlerësimi i ndikimit në mjedis të O.5: Zbutja e pabarazive dhe infrastrukturës sociale	332
Tabela 82. Përputhshmëria e objektivave mjedisore me projektet strategjike	333
Tabela 83. Përputhshmëria e objektivave dhe progameve të planit me OM-të	343
Tabela 84. Përputhshmëria e objektivave (në %)	343
Tabela 85. Përputhshmëria e objektivave (në %)	344
Tabela 86. Përputhshmëria e projektit me objektivat mjedisore	345
Tabela 87. Vlerësimi i Ndikimit në Mjedis i projektit	346
Tabela 88. Përputhshmëria e projektit me objektivat mjedisore	347
Tabela 89. Vlerësimi i Ndikimit në Mjedis i projektit	348
Tabela 90. Përputhshmëria e projektit me objektivat mjedisore	348
Tabela 91. Përputhshmëria përfundimtare e Planit me Objektivat Mjedisore.....	354
Tabela 92. Përputhshmëria përfundimtare e Planit me Objektivat Mjedisore.....	355
Tabela 93. Projektet e propozuar në PPV për mbrojtjen e ujërave sipërfaqësore	364

Tabela 94. Projektet e planifikuara në PPV për përmirësimin e akuiferëve.....	368
Tabela 95. Projektet e planifikuara në PPV që synojnë përmirësimin e peizazhit	372
Tabela 96. Projektet e planifikuara në PPV për përmirësimin e biodiversitetit	374
Tabela 97. Shkalla e mbrojtjes dhe domethënia (veprimtaritë e ndaluara)	375
Tabela 98. Projektet e planifikuara në PPV për përmirësimin e cilësisë së ajrit	379
Tabela 99. Projektet e planifikuara në PPV për përmirësimin e cilësisë së tokës	383
Tabela 100. Projektet e planifikuara në PPV për përmirësimin e pyjeve dhe kullotave	387
Tabela 101. Projektet e planifikuara në PPV për trajtimin e zonave të nxehta mjedisore.....	388
Tabela 102. Projektet e planifikuara në PPV për trajtimin e zonave të nxehta mjedisore.....	389
Tabela 103. Projektet e planifikuara në PPV për trajtimin e zonave të nxehta mjedisore.....	390
Tabela 104. Programi i monitorimit të mjedisit gjatë zbatimit të projekteve të PPV-së	394
Tabela 105. Rekomandime për përmirësimin e monitorimit mjedisor	402
Tabela 106. Lista e institucioneve dhe takimeve të kryera në kuadër të VSM - Fier.....	404

Lista e Shkurtimeve:

AKM	Agjencia Kombëtare e Mjedisit
AKPT	Agjencia Kombëtare e Planifikimit të Territorit
ARM	Agjencia Rajonale e Mjedisit
BB	Banka Botërore
BE	Bashkimi Evropian
BMA	Bimët medicinale dhe aromatike
BTEX	Benzen, Toluen, Etilbenzen dhe Ksilol
ERE	Enti Rregullator i Energjisë
GHG	Shkarkimet e gazeve serë
HCFC	Hidrogjen flourklorkarbonet
IAP	Gazsjellësi Joniano-Adriatik
IEA	Zona me Rëndësi Ekologjike
INSTAT	Instituti i Statistikave
IOM	Organizata Ndërkombëtare për Migrimin
IPA	Instrumenti për Asistencën e Para-Anëtarësimit
ITUN	Impiant i Trajtimit të Ujërave të Ndotur
KE	Komisioni Evropian
KEE	Këshilli Ekonomik Evropian
Kfë	Banka Gjermane për Zhvillim
KKT	Këshilli Kombëtar i Territorit
KM	Këshilli i Ministrave
LAeq	Niveli i zhurmave urbane
METE	Ministria e Ekonomisë, Tregtisë dhe Energjetikës
MM	Ministria e Mjedisit
MZHU	Ministria e Zhvillimit Urban
MZHU	Ministria e Zhvillimit Urban
NBSAP	Strategjia Kombëtare e Biodiversitetit dhe Plani i Veprimit
NMVOC	Përbërës organike të paqëndrueshëm pa-metan
OBSH	Organizata Botërore e Shëndetësisë
OM	Objektiv Mjedisor
OP	Objektiv i Planit
PBB	Prodhimi i Brendshëm Bruto
PCB/PCT	Bifenile të poliklorinuara / Trifenile të poliklorinuara
PLGP	Projekti i Planifikimit dhe Qeverisjes Vendore
PINS B	Plani i Integruar Ndërsektorial për Bregdetin
PKIE	Plani Kombëtar për Integrimin Evropian
PKPZM	Programi Kombëtar i Punës për Zonat e Mbrojtura
PPV	Plani i Përgjithshëm Vendor
PPK	Plani i Përgjithshëm Kombëtar
PT	Planifikim i Territorit
SEIZP	Sistemi Evropian i Informacionit për Zjarret në Pyje
SHBA	Shtetet e Bashkuara të Amerikës
SKMIU	Strategjia Kombëtare për Menaxhimin e Integruar të Ujërave
SKMM	Strategjia Kombëtare për Menaxhimin e Mbetjeve
SKZHI	Strategjia Kombëtare për Zhvillim dhe Integrim 2014-2020

SPI	Sistemi i Planifikimit të Integruar
TAP	Tubacioni Trans-Adriatik
TMD	Teknikat me të mira të disponueshme
UBT	Universiteti Bujqësor i Tiranës
NJA	Njësi Administrative
UNDP	Programi i Kombeve të Bashkuara për Zhvillim
UNECE	United Nations Economic Commission for Europe
UNEP	Programi i Kombeve të Bashkuara për Mjedisin
UNESCO	Organizata për Edukim, Shkencë dhe Kulturë e Kombeve të Bashkuara
UNFCCC	Konventa Kuadër e Kombeve të Bashkuara për Ndryshimet Klimatike
USAID	Agjencia e Shteteve të Bashkuara për Zhvillim Ndërkombëtar
VKM	Vendim i Këshillit të Ministrave
VNM	Vlerësim i Ndikimit në Mjedis
VOC	Përbërës organik të paqëndrueshëm
VSM	Vlerësimi Strategjik Mjedisor

Parathënie

Hartimi i raportit të Vlerësimit Strategjik Mjedisor (VSM) është ndërmarrë në kuadër të hartimit të planit të Përgjithshëm Vendor (PPV) të territorit të Bashkisë Fier. Hartimi i këtij dokumenti është zhvilluar paralelisht me procesin e hartimit të PPV-së, sikurse përcaktohet në Ligjin nr. 91/2013, datë 28.02.2013 “Për Vlerësimin Strategjik Mjedisor”. Hartimi i PPV-së dhe VSM-së ka nisur në tetor të vitit 2015, pas vendimit të Këshilit Bashkiak për të miratuar Nismën e Hartimit të PPV-së dhe me përfundimin e reformës administrativo-territoriale përmes krijimit të bashkive të reja.

Në raportin e VSM-s janë analizuar të gjithë përbërësit mjedisorë dhe janë marrë parasysh të gjitha ndikimet e mundshme, që propozimet e PPV-së mund të kenë në mjedis. Rëndësi e veçantë i është kushtuar dhënies së rekomandimeve e masave për prandalimin apo zbutjen e ndikimeve të mundshme në mjedis nga këto propozime dhe masat për përmirësimin e cilësisë së gjëndjes në mjedis.

Në zbatim të ligjeve në fuqi, gjatë procesit të hartimit të këtij raporti janë kryer konsultime të vazhdueshme me specialistë dhe institucione vendore e qendrore, si dhe me grupe të interesit. Përgjatë procesit të hartimit të VSM-së janë zbatuar të gjitha kërkesat që burojnë nga Ligji nr. 91/2013, datë 28.02.2013 “Për Vlerësimin Strategjik Mjedisor” dhe aktet nënligjore të tij, mbi mënyrën e vlerësimit, përfshirjen dhe njoftimin e institucioneve të linjës (mjedisit) nga autoriteti propozues, institucioneve të tjera, forumit qytetar të krijuar në kuadër të PPV-së dhe të publikut të gjerë. Janë kryer tre raunde të dëgjësive dhe konsultimit publik, nga të cilat dy kanë qenë të dedikuara për VSM-në, në përputhje me VKM nr. 219, datë 11.3.2015 “Për përcaktimin e rregullave e të procedurave për konsultimin me grupet e interesit dhe publikun, si dhe dëgjësën publike gjatë procesit të vlerësimit strategjik mjedisor.

Raporti i VSM-së ka synuar të sigurojë masa për mbrojtje të lartë të mjedisit dhe zhvillim të qëndrueshëm, përmes përfshirjes së çështjeve të mjedisit gjatë hartimit të PPV-së. Pavarësisht këtij koordinimi mes PPV-së dhe analizave mjedisore, disa nga propozimet e Planit kanë mundshmëri të pasojave negative në mjedis, për shkak të natyrës dhe të nivelit ekzistues të teknologjisë. Për të shmangur apo minimizuar këto pasoja, VSM-ja propozon masat përkatëse dhe një plan hapash për zbatim.

Në përfundim të hartimit të VSM-së, grupi i punës shpreh mirënjohjen për të gjitha institucionet dhe individët, që ishin pjesë e pandashme e procesit, duke dhënë ekspertizë, këshilla, të dhëna, komente dhe mbështetje praktike mbi mbarëvajtjen dhe realizimin me sukses të këtij raporti.

Ky proces nuk do të ishte realizuar në mënyrë të suksesshme pa rolin e rëndësishëm dhe drejtimin aktiv nga vetë Kryetari i Bashkisë Fier, Z. Qazim Sejdiu.

Informacioni i përdorur për hartimin e këtij dokumenti është bërë i mundur falë kontributit të të gjitha drejtorive të Bashkisë Fier, Institucioneve të tjera dhe punës së grupit në terren.

Grupi i punës: Arta Alla, Rodion Gjoka, Rudina Toto, Xhesika Hoxha, Kristi Bashmili, Sherif Lushaj, Silvi Jano, Renisa Muka, Ani Shtylla, Ada Lushi, Iris Hyka, Kejt Dhrami

dhe Zenel Bajrami. Renilda Hyseni, Fioralba Balilaj, Jonida Kalleshi, Roventa Sera, Genci Pina, Bledar Mico.

Institucione bashkëpunuese: Ministria e Mjedisit, Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura dhe AdMZ Fier, Agjencia Rajonale e Mjedisit – Fier, Forumi Qytetar, Shërbimi Gjeologjik Shqiptar, Ministria e Bujqësisë, Agjencia Kombëtare e Burimeve Natyrore, INSTAT-i, bizneset, Agjencia e Basenit Ujor të Shkumbinit/Seman, Agjencia Kombëtare e Territorit, etj.

Përmbledhje Jo-Teknike

1 Hyrje

Hartimi i raportit të Vlerësimit Strategjik Mjedisor (VSM) është ndërmarrë në kuadër të hartimit të planit të Përgjithshëm Vendor (PPV) të territorit të Bashkisë Fier. Hartimi i këtij dokumenti është zhvilluar paralelisht me procesin e hartimit të PPV-së, sikurse përcaktohet në Ligjin nr. 91/2013, datë 28.02.2013 “Për Vlerësimin Strategjik Mjedisor”. Hartimi i PPV-së dhe VSM-së ka nisur në tetor të vitit 2015, pas vendimit të Këshilit Bashkiak për të miratuar Nismën e Hartimit të PPV-së dhe me përfundimin e reformës administrativo-territoriale përmes krijimit të bashkive të reja.

Raporti i VSM-së ka synuar të sigurojë masa për mbrojtje të lartë të mjedisit dhe zhvillim të qëndrueshëm, përmes përfshirjes së çështjeve të mjedisit gjatë hartimit të PPV-së. Pavarësisht këtij koordinimi mes PPV-së dhe analizave mjedisore, disa nga propozimet e Planit kanë mundshmëri të pasojave negative në mjedis, për shkak të natyrës dhe të nivelit ekzistues të teknologjisë. Për të shmangur apo minimizuar këto pasoja, VSM-ja propozon masat përkatëse dhe një plan hapash për zbatim.

Në raportin e VSM-s janë analizuar të gjithë përbërësit mjedisorë dhe janë marrë parasysh të gjitha ndikimet e mundshme, që propozimet e PPV-së mund të kenë në mjedis. Rëndësi e veçantë i është kushtuar dhënies së rekomandimeve e masave për prandalimin apo zbutjen e ndikimeve të mundshme në mjedis nga këto propozime.

1.1 Qëllimi i dokumentit të Vlerësimit Strategjik Mjedisor

Qëllimi i Vlerësimit Strategjik Mjedisor të Bashkisë Fier reflekton drejtpërdrejt qëllimin e ligjit nr. 91/2013, datë 28.02.2013, “Për vlerësimin strategjik mjedisor”, sipas nenit 1 të tij, konkretisht: *të sigurojë mbrojtje të lartë të mjedisit dhe zhvillim të qëndrueshëm, përmes përfshirjes së çështjeve të mjedisit gjatë hartimit, miratimit të planeve a programeve me pasoja të mundshme negative në mjedis.*

1.2 Objektivat Mjedisore të VSM-së dhe ndikimet e mundshme

Gjatë procesit të VSM-së janë patur parasysh një numër i caktuar objektivash mjedisorë të cilët kanë shërbyer si udhëzues në hartimin e PPV-së Fier. Këto janë:

- Objektivi Mjedisor 1 (OM1) – Ajri: Përmeshja e objektivave afatmesme për sasi të vjetore të shkarkimeve të ndotësve, sipas kufijve maksimalë e normave të lejuara nga Bashkimi Europian
- Objektivi Mjedisor 2 (OM2) – Uji: Zbutja, kufizimi dhe parandalimi i efekteve negative të aktivitetit njerëzor në territorin e bashkisë, mbi burimet dhe trupat ujorë sipërfaqësorë e nëntokësorë, përfshirë ujin e pijshëm, ujërat bregdetare dhe brigjet.
- Objektivi Mjedisor 3 (OM3) – Toka: Mbrojtja dhe përdorimi e manaxhimi i qëndrueshëm i tokës dhe burimeve natyrore të lidhura drejtpërdrejt me të
- Objektivi Mjedisor 4 (OM4) – Biodiversiteti: Mbrojtja dhe manaxhimi i qëndrueshëm i biodiversitetit në funksion të ruajtjes së ekosistemeve, shërbimeve të tyre dhe garantimit të aftësisë vetëripërtëritëse të mjedisit.
- Objektivi Mjedisor 5 (OM5) – Pyjet: Konservimi, shtimi dhe manaxhimi i

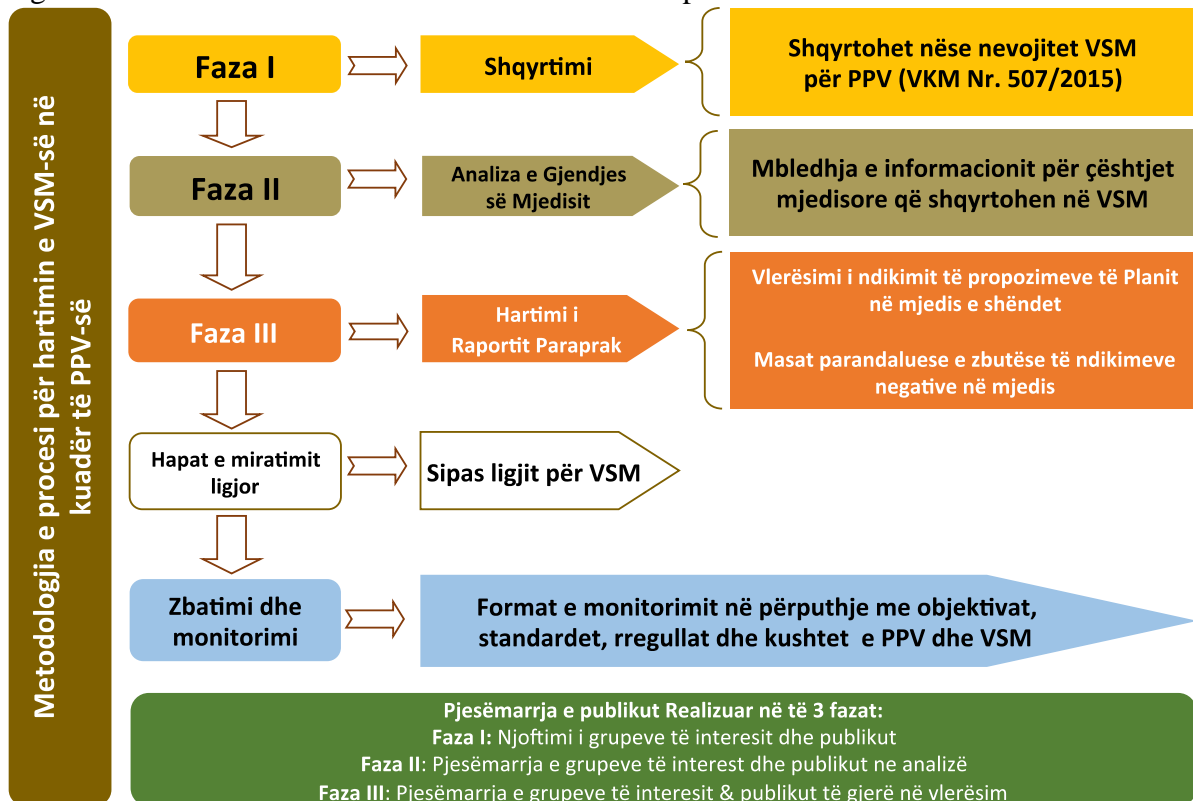
qëndrueshëm i pyjeve në funksion të garantimit të aftësisë vetëripërtëritëse të ekosistemit, zbutjes së efekteve të ndryshimeve klimatike dhe ofrimit të një burimi të qëndrueshëm jetese për banorët e zonave rurale.

- Objektivi Mjedisor 6 (OM6) – Peizazhi dhe Ekosistemet: Konservimi dhe manaxhimi inteligjent i peizazhit, si matricë bazë për sigurimin e qëndrueshmërisë së shërbimeve të ekosistemeve.
- Objektivi Mjedisor 7 (OM7) – Ndryshimet klimatike: Realizimi i masave dhe infrastrukturës për të mos kontribuar në ndryshimet klimatike dhe efektin serë, si dhe për të parandaluar, apo zbutur efektet negative nga ndryshimet klimatike, në përmbushje edhe të angazhimeve përkatëse kombëtare.
- Objektivi Mjedisor 8 (OM8) – Trashëgimia kulturore: Konservimi e restaurimi për jetëgjatësi i objekteve dhe zonave historike e të trashëgimisë kulturore e arkeologjike.
- Objektivi Mjedisor 9 (OM9) – Cilësia e jetës: Garantimi i zhvillimit social dhe ekonomik në harmoni me mjedisin dhe burimet natyrore.

1.3 Metodologjia për hartimin e VSM-së: Procesi

Vlerësimi Strategjik Mjedisor është proces sistematik, që parashikon e vlerëson ndikimet e mundshme mjedisore gjatë hartimit të planit të përgjithshëm vendor të bashkisë, me qëllim adresimin e këtyre efekteve në mënyrën e duhur që në fazat më të hershme të vendimmarrjes për instrumentin e planifikimit.

Figura 1. Procesi i hartimit dhe miratimit të VSM-së për PPV-në e Bashkisë Fier

Burimi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN, 2016.

Qartësia mbi detyrimin për hartimin e VSM për PPV-në e Bashkisë, vjen edhe nga VKM-ja nr. 507, datë 10.6.2015, “Për miratimin e listës së detajuar të planeve apo programeve me pasoja negative në mjedis, që do t’i nënshtrohen procesit të vlerësimit strategjik mjedisor”.

Grupi i punës për hartimin e PPV-së dhe VSM-së i ndoqën fazat e procesit si më poshtë:

- a) Njoftimi i ministrisë nga Bashkia është kryer në periudhën shtator-tetor të vitit 2015.
- b) Konsultimi me grupet e interesit, për çështjet që trajtohen në raportin e VSM-së, është realizuar nëpërmjet 5+2 takimeve publike dhe përmes takimeve individuale, sipas rastit.
- c) Hartimi i raportit paraprak u realizua gjatë periudhës nëntor 2015 - maj 2016.
- d) Hartimi i raportit përfundimtar të vlerësimit strategjik mjedisor është realizuar në periudhën qershor – shtator 2016.
- e) Shqyrtimi i propozimit dhe deklarata e Ministrit realizohet me dorëzimin e materialit përfundimtar tek autoritetet përgjegjëse.
- f) Vendimi i autoritetit miratues vjen pas shqyrtimit të materialit.
- g) Monitorimi dhe raportimi i pasojave në mjedis të planit është një proces në vazhdim, i cili do të realizohet nga Bashkia dhe institucionet përgjegjëse për mjedisin, në përputhje me legjislacionin në fuqi dhe Planin e Veprimeve, pjesë përbërëse e dokumentit të VSM-së.

1.4 Kuadri ligjor i VSM-së

VSM-ja është hartuar në bazë të legjislacionit shqiptar në fuqi ku ligjet kryesore janë:

Ligji Nr. 91/2013 “Për Vlerësimin Strategjik Mjedisor” ka për qëllim të sigurojë mbrojtje të lartë të mjedisit dhe zhvillim të qëndrueshëm, nëpërmjet përfshirjes së çështjeve të mjedisit gjatë hartimit, miratimit, rishikimit, ndryshimit ose modifikimit të planeve a programeve me pasoja të mundshme negative në mjedis. Ligji përcakton institucionet përgjegjëse dhe procedurat sipas të cilave kryhet vlerësimi strategjik mjedisor. Krahas procedurave, Ligji përcakton planet dhe programet që i nënshtrohen procesit të vlerësimit strategjik mjedisor ku përfshihet edhe hartimi i planeve vendore të planifikimit të territorit.

VKM-ja Nr. 507, datë 10.06.2015 “Për miratimin e listës së detajuar të planeve apo programeve me pasoja negative në mjedis, që do t’i nënshtrohen procesit të vlerësimit strategjik mjedisor”

VKM Nr. 219, datë 11.03.2015 “Për përcaktimin e rregullave e të procedurave për konsultimin me grupet e interesit dhe publikun, si dhe dëgjuesën publike gjatë procesit të vlerësimit strategjik mjedisor”

2 Analiza e territorit të Bashkisë

2.1 Situata mjedisore

Pozicioni gjeografik: Fieri shtrihet në pjesën perëndimore të Shqipërisë, në jug të Fushës së Myzeqesë dhe ndodhet 18 km larg bregut të Detit Adriatik. Bashkia e Fierit shtrihet në një pozitë gjeografike dhe strategjike të favorshme duke parë që në këtë bashki kalojnë

dy nga korridoret më të rëndësishme të vendit të cilët janë Korridori VIII dhe Korridori i Kaltërt (Autostrada Adriatiko-Joniane). Autostrada, e cila do të lidhë Lushnjën me Fierin dhe Vlorën, do të jetë një arterie e fuqishme transporti nga dhe në drejtim të Fierit. Ajo do të kalojë në një distancë afërsisht 2 km nga qendra e Fierit ¹. Qendra e qytetit ka dy lidhje kryesore, një lidhje në pjesën veriore me rrugën e Celigradit dhe një tjetër në pjesën perëndimore me rrugën e Semanit. Një tjetër linjë e rëndësishme komunikacioni është infrastruktura hekurudhore ku në Bashkinë e Fierit kalojnë linjat Tiranë-Vlorë dhe Tiranë - Ballsh.

Topografia: Terreni i Bashkisë Fier është kryesisht fushor, por ka dhe kodra në pjesën Lindore dhe pak në atë Veriore. Terreni fushor vazhdon që nga bregdeti i Adriatikut ku është përqëndruar dhe pjesa më e madhe e vendbanimeve. Lartësitë në këtë zonë variojnë nga 0 deri në 100 m mbi nivelin e detit. Pjerrësia e terrenit në zonën fushore është shumë e ulët dhe varion nga 0-6%. Në pjesën ku terreni fillon të ngrihet hasen gjithashtu vendbanime të shumta si në Levan dhe Frakull. Shtrirja e kësaj zone është në nivelet 110-220 m mbi nivelin e detit dhe pjerrësia varion nga 6.1-15.6%. Në kufirin e Bashkisë Fier me Bashkinë Mallakastër kemi kodrat më të larta që kanë lartësi nga 220 në 550 m. Në këtë pjesë, pjerrësia e terrenit është edhe më e madhe dhe shkon nga 15.7 – 43 %.

Klima: Klima në këtë bashki sipas klasifikimit të Köppen-Geiger² i përket Csa³ dhe njihet në përgjithësi me termin klimë Mesdhetare. Tiparet karakteristike të kësaj klime janë: dimër i butë me reshje dhe verë e ngrohtë e thatë. Prania e trupave ujqor në këtë bashki sjell zbutje të klimës gjatë verës, kur lagështia e ajrit mund të jetë më e lartë. Ky efekt është edhe më i dallueshëm në zonat urbane, ku prezenca e një trupi ujqor (lumë, liqen etj.) mundëson krijimin e një mikroklime me temperaturë më të ulët në krahasim me pjesën tjetër urbane.

Hidrografia: Sipas SHGJSH-së⁴ Bashkia Fier ka pasuri të shumta ujore pasi në territorin e saj kemi dy lumenj kryesorë të Shqipërisë dhe Fieri ndahet në basenet e Semanit dhe Vjosës. Përveçse këtyre lumenjve të rëndësishëm kemi edhe lumin Gjanica i cili kalon përgjatë qytetit të Fierit. Lumi Seman përshkon me dredhime për 61 km Fierin dhe fushën e Myzeqesë. Në veri të qytetit të Fierit pranë fshatit Mbrostar ai merr me vete edhe Gjanicën dhe derdhet në det duke formuar një deltë të madhe. Gjanica është një nga afluentët e Semanit. Pasi përshkon 42 km përgjatë Mallakastrës, ajo futet në qytetin e Fierit dhe më pas bashkohet me Semanin. Vjosa është lumi më i madh i Shqipërisë së Jugut dhe një nga lumenjtë më të mëdhenj të vendit tonë. Gjatësia e lumit Vjosa është 272 km, nga të cilat 86 km ndodhen jashtë territorit të vendit tonë. Sipërfaqja ujëmbledhëse e pellgut të Vjosës është 6710 km². 75 km të rrjedhës së poshtme të Lumi të Vjosës shërben si kufi midis rrethëve Fier dhe Vlorë. Në varësi të faktorëve klimatikë ndryshon dhe prurja e Vjosës midis muajve dhe stinëve. Prurjet më të vogla ndeshen gjatë muajve korrik – tetor dhe në Mifol arrin në 20 – 40 m³/sek, ndërsa prurjet më të mëdha janë gjatë stinës së dimrit dhe arrin në 200 – 300 - 400 m³/sek. Prurja maksimale e vrojtuar në Mifol është 2,620 m³/sek, ndërsa ajo minimale 18 m³/sek.

Sipas Hartës Hidrogeologjike të Qarkut Fier⁵, Bashkia e Fierit ka disa lloje akuiferesh⁶, si me porozitet ndërkokrrizor, ashtu edhe me porozitet poro-çarje. Gjithashtu në këtë bashki ka edhe zona jo akuifere të cilat nuk kanë porozitet të mjaftueshëm ndërkokrrizor ose çarjesh. Jo akuiferët ndodhen në përgjithësi në zonën veriore dhe pjesërisht qendrore të bashkisë, duke përfshirë vendbanimet e njësisive administrative Topojë, Dermenda,

Libofshë, Fier, Qendër Fier dhe Mbostar. Shkëmbinjtë në këtë zonë variojnë nga të shkrifët argjila, avrolite, rëra, në shkëmbinj kompaktë avrolite dhe argjilë të rrallë ranore, si dhe flish. Këto dy të fundit gjenden në përgjithësi në pjesën lindore të Bashkisë Fier.

Vija Bregdetare: Fieri ka një vijë bregdetare të gjatë rreth 30km, e cila shtrihet përgjatë detit Adriatik dhe është tejet dinamike⁷. Në këtë vijë bregore derdhen dy lumenjtë kryesor të pjesës jugore të vendit tonë që janë lumi Seman dhe lumi Vjosa. Deltat e këtyre dy lumenjve janë edhe kufizuesit natyrorë të hapësirës bregdetare të Bashkisë Fier. Përveç lumenjve, në bregdet derdhen drejtpërsëdrejti një rrjet kanalesh ujitëse-kulluese mjaft të rëndësishme për zonën bujqësore të Fierit dhe Lushnjës. Ndër to mund të përmendim Kanalin Darëzeza e Re në pjesën jugore, Vija e Ngjalës (Kanalin Ujitës) që e përshkon bashkinë pothuajse në paralel me lumin Seman deri në Mbrostar me grykëderdhje të drejtpërdrejtë në plazhin e Semanit, si dhe Kanali i Myzeqesë (në veri të lumit Seman i cili shërben edhe si kufi natyror mes Bashkisë Fier dhe Lushnjës) me degëzimet e tij në të dyja anët në fushën e Sheqit dhe me dalje të drejtpërdrejtë në detin Adriatik. Gjithashtu, në bregdet gjendet edhe grykëderdhja e vjetër e lumit Seman, e cila tani ka marr formën e një freskoreje.

Burimet natyrore: konsiderohen si elementë të fortë në territor. Këto elementë mund të ndikojnë në formimin dhe zhvillimin e mëtejshëm të vendbanimeve. Ata mund të shfaqen në forma apo situata që favorizojnë, por edhe kundërshtojnë/pengojnë zhvillimin, duke realizuar kështu ndikimin e tyre në territor. Shtrirja e tyre fizike dhe ndikimi i tyre në territor mund të jetë pikësor/qendror, por edhe sipërfaqësor në formën e fashave të ndikimit. Elementët e tillë mund të jenë natyrorë, por edhe artificialisht të krijuar nga njeriu. Në territorin e bashkisë Fier, elementët e fortë natyrorë janë të shumtë dhe kanë të bëjnë kryesisht me topografinë dhe pasuritë e shumta ujore. Ndër to mund të përmendim: Dunat e Semanit, të cilat gjenden në pjesën perëndimore të territorit të Bashkisë, Pishat e zeza në bregdetin e Poros janë masivi i drurëve të cilët përbëjnë atë që quhet Pylli i Pishë-Poros dhe përbën një element të rëndësishëm natyror i cili kufizon shtrijen e ndërtimeve në këtë zonë por edhe orienton për zhvillim e turizmit bregdetar, Kurora e lumit të vjetër të Semanit (Libofshë Adriatik), Rrapet e rrugës Fier-Vlorë dhe rrapit i pazarit të Cakranit (Çaireve) janë elementë natyrorë të cilët përbëjnë potencial për krijimin e hapësirave publike pranë tyre dhe Parku i Levanit është një element kyç natyror i bashkisë Fier i cili ka një potencial të jashtëzakonshëm peizazhistik.

Rrëshqitja/rrëzimi i gurëve: Rrëshqitjet e dheut janë një fenomen i kufizuar në zona të caktuara në Qarkun dhe Bashkinë Fier. Në përgjithësi, ky fenomen është më tepër i përhapur në formacionet argjilore dhe me pjerrësi të dukshme. Përveç zonave me pjerrësi të lartë, fenomeni i rrëshqitjes është përhapur edhe në zonat me shpate që preken pak nga dielli si dhe në fund të shpateve, nëpër të cilat kalojnë lumenj, ose përrenj të ndryshëm duke i gërryer ato. Për sa i përket vendndodhjes, rrëshqitjet janë përqendruar kryesisht në zonën veri dhe jug-lindore të Bashkisë, në NjA-të Libofshë, Mbrostar dhe Portëz..

Vatrat e erozionit: Në Fier, erozioni është fenomen i pranishëm në territor. Sipas SHGJSH-së⁸, ky fenomen është i përhapur si në zonën fushore (erozioni tokësor) ashtu dhe në zonën bregdetare (erozioni detar). Zona të tëra, kryesisht të përbërjes litologjike argjilore e flishore, janë të prekura nga erozioni tokësor i cili, nga ana e tij, është ndihmuar në një masë shumë të madhe nga shpyllëzimet e shumta që u bënë gjatë viteve '80-'90 të shekullit të kaluar, si dhe gjatë këtyre viteve të fundit. Ky erozion

shfaqet në formën e dy tipeve kryesore: erozion sipërfaqësor dhe erozion fundor. *Erozioni sipërfaqësor* prek kryesisht zonat kodrinore, aty ku kemi dalje të fuqishme të formacioneve litologjike flishore (*rripi i ngushtë i Kodrave të Cakranit deri në Mollaj*)⁹ e *argjilore (pothuajse në të gjitha fushat e bashkisë)*. Erozioni fundor shfaqet në brigjet e lumenjve. Dallohen erozioni në *Lumin Vjosa* në ¹⁰ sektorë të caktuar si *Frakull, Trevëllazen, Mifol, Varibob e Bishan*. Erozioni dallohet edhe përgjatë *gjithë brigjeve të lumit Seman*, ku pothuajse mungon tërësisht brezi bimor mbrojtës gjatë gjithë shtrirjes së tij në territorin e Bashkisë.

Ajri: Sipas AKM-së, gjatë viteve 2002-2014, duke përjashtuar këtu vitin 2013, në qytetin e Fierit janë monitoruar gjashtë parametra të cilat janë PM₁₀, SO₂, NO₂, O₃, LNP dhe PB¹¹. Të dhënat e përftuara nga monitorimi i vazhdueshëm ndër vite, tregojnë një përqendrim mbi normat e BE-së dhe ato shqiptare të katër elementëve ndotës në ajër, **LNP, PM₁₀, O₃ dhe SO₂**. Vlerat e Ozonit dhe dioksidit të sulfurit paraqiten në rënie vitet e fundit. Në 2011, vlerat e SO₂ paraqiten brenda normave kufij të BE-së dhe ato shqiptare, ndërsa O₃ ka tendencë rënieje. Vlerat e parametrave LNP dhe PM₁₀ vazhdojnë të mbeten të larta duke tejkaluar me 2-3 herë normat e BE-së.

Pyjet, peizazhi, zonat e mbrojtura dhe biodiversiteti: Sot, Bashkia Fier ka në pronësi të saj 5,288.85 ha sipërfaqe pyjore dhe kullimore, pa zonat e mbrojtura. Sipërfaqen më të madhe e zë ajo pyjore me 2,827.99ha të sipërfaqes totale e ndjekur nga sipërfaqet improduktive me 937.00ha dhe sipërfaqet bimore dhe pyjore me vlera të përafërta (371.24 dhe 387.85 përkatësisht). Interes paraqesin dhe sipërfaqet kullimore, me një sipërfaqe 537,10 ha.

Në territorin e Bashkisë Fier peizazhi ndahet në pesë fasha (tipologji) kryesore: **urbane, industriale, rurale, natyrore dhe ujore**.

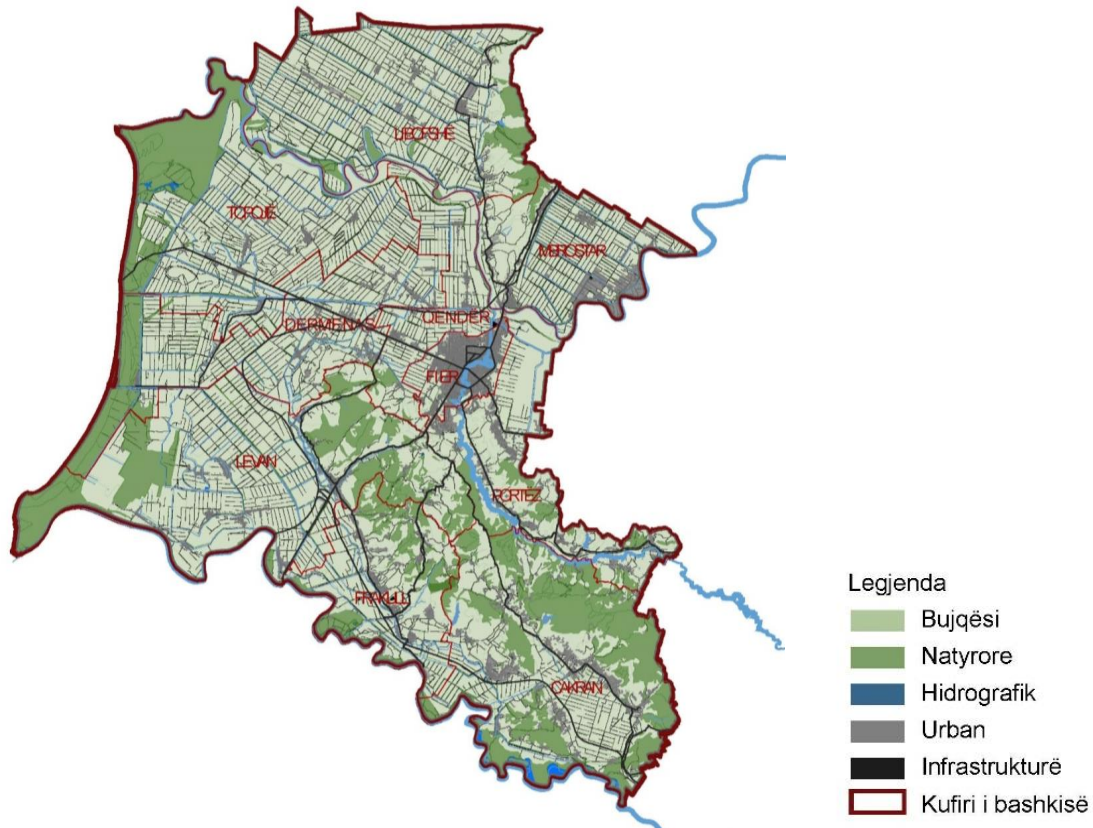
Bashkia e Fierit, falë shtrirjes së saj gjeografike, është e pasur me zona të mbrojtura të shumëllojshme të cilat janë: Dunat e Semanit, të cilat gjenden në pjesën perëndimore të territorit të Bashkisë, Pishat e zeza në bregdetin e Poros janë masivi i drurëve të cilët përbëjnë atë që quhet Pylli i Pishë-Poros dhe përbën një element të rëndësishëm natyror i cili kufizon shtrijen e ndërtimeve në këtë zonë por edhe orienton për zhvillim e turizmit bregdetar, Kurora e lumit të vjetër të Semanit (Libofshë Adriatik), Rrapet e rrugës Fier-Vlorë dhe rrapit i pazarit të Cakranit (Çaireve) janë elementë natyrorë të cilët përbëjnë potencial për krijimin e hapësirave publike pranë tyre dhe Parku i Levanit është një element kyç natyror i bashkisë Fier i cili ka një potencial të jashtëzakonshëm peizazhistik.

Numri i specieve floristike dhe faunistike që gjenden në Bashki dhe habitatet e tyre nuk njihet. Megjithatë, njihet përafërsisht numri i specieve në rrezik zhdukjeje (Libri i Kuq i Florës dhe Faunës Shqiptare, 2007) i cili shkon në 79 specie (rreth 10% e specieve në zhdukje në vend). Këto i përkasin kryesisht shpendëve, florës dhe insekteve.

Përdorimi i Tokës: Nga dixhitalizimi i kryer në kuadër të përgatitjes së PPV-së, nga 620km² që është sipërfaqja totale e Bashkisë Fier, 435.82km² është tokë bujqësore¹² (këtu përfshihen tokat e kultivuara dhe jo të kultivuara) dhe 127.87km² është tokë natyrore (pyje, kullota). Bashkia Fier përshkohet nga lumi i Semanit dhe Gjanica dhe është e pasur me ujëra nëntokësore e burime ujore sipërfaqësore. Sipërfaqja totale ujore zë 9.8km². Industria dhe ekonomia shtrihen në një sipërfaqe prej 4.3km², ndërsa sipërfaqja që zënë shërbimet është 1.16km². Institucionet, shëndetësia dhe arsimit zënë një sipërfaqe prej

2.1km² dhe janë të përqendruara në qytetin e Fierit dhe fshatrat kryesore të njësive. Banimi shtrihet në një sipërfaqe të vogël krahasuar me tokën bujqësore dhe natyrore, 24.89km². Ndërsa qyteti i Fierit karakterizohet nga zona urbane të konsoliduara, në njësitë e tjera, zonat e banuara janë të vendosura përgjatë akseve rrugore.

Figura 2. Përdorimi i tokës

Burimi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN, 2016.

2.2 Shërbimet publike

Furnizimi me ujë: Bashkia Fier siguron furnizimin e popullatës me ujë për konsum publik nga akuiferi i Vjosës ku rreth 11.5km në jug të qytetit janë ndërtuar ndër vite 16 pus-shpime të ujit të pijshëm, të cilat nëpërmjet pompave zhytëse pompojnë ujin për konsum publik. Zona në të cilën ndodhen këto St.P quhet ndryshe pellgu ujëmbajtës i Kafarajt. Nga këto 16 stacione pompimi (St.P) vetëm 10 janë aktualisht në gjendje pune që nga rehabilitimi dhe ndërtimi i pusit më të ri realizuar në 2014 nga KfË. Kapaciteti i këtyre pompave vlerësohet të prodhojë diku tek 7,00l/sek¹³. Klorinimi ndodh në këtë St.P, i cili injektohet direkt në rrjetin e transmetimit si edhe pranë rezervuarëve.

Cilësia e ujit që përdoret për furnizimin e popullatës paraqitet mjaft e mirë, por në disa raste janë konstatuar ndotje të cilat shkaktohen kryesisht nga mungesa e zonave buferike dhe të mbrojtjes higjieno-sanitare pranë pus-shpimeve.

Ujërat e ndotura: Sot, Bashkia Fier mbulon me shërbimin e kanalizimit të ujërave të ndotura vetëm një pjesë të popullsisë së qytetit të Fiers, por nuk disponohet një shifër përmblendhëse e saktë si pasojë e mungesës së dixhitalizimit të rrjetit të kanalizimeve në

këtë Bashki. Në zonën rurale të Bashkisë Fier nuk ekziston ndonjë sistem i organizuar inxhinierik i mbledhjes dhe largimit të ujërave të ndotura.

Sistemi i ujërave të ndotura për qytetin është i kombinuar, që do të thotë se ujërat e zeza mbledhen së bashku me ujërat e reshjeve (ujërat e bardha). Tubacionet e këtij sistemi janë të përmasave Ø200 - Ø1,000 prej betoni të cilat në gjatësi lineare të kompozuar, së bashku në formën e rrjetit të grumbullimit të këtyre ujërave, arrijnë rreth 29km tubacione dhe kolektor.

Shkarkimi dhe trajtimi i këtyre ujërave, si edhe i ujërave industriale është problemi më i madh sanitar që mund të paraqitet sot në Bashkinë Fier për arsye se të gjithë kolektorët i shkarkojnë ujërat e ndotura të patrajuara në sipërfaqe ujore sipërfaqësore.¹⁴

Mbetjet e ngurta urbane: Me përjashtim të qytetit të Fierit, njësisë Libofshë dhe njësisë Qendër, asnjë nga njësitë e tjera nuk deklaron të ketë pika grumbullimi mbetjesh të pajisura me kontenierë. Aktualisht mbetjet depozitohen në fusha të hapura, ku një pjesë e tyre janë të autorizuar (*por nuk mund të marrin më autorizim mjedisor*) si në qytetin e Fierit (1), Nj.A Portëz (1), Levan (1), Libofshë (2) dhe Topojë (5). Në njësitë e tjera administrative mbetjet kryesisht depozitohen në vende të hapura, buzë rrugës, apo buzë luginave të lumenjve (janë identifikuar rreth 13 vend-depozitime të paautorizuara).

Ndonëse shërbimi kryhet rregullisht dhe sipas një standardi të caktuar vetëm në qytetin e Fierit, nga të dhënat e mbledhura nga njësitë administrative, ato deklarojnë se ofrojnë shërbimin në njësinë e tyre me një frekuencë të caktuar, e cila në shumë raste nuk është e rregullt, duke shkaktuar shpesh herë probleme me situatën mjedisore, pasi mbetjet në pikat e grumbullimit mund të qëndrojnë disa ditë pa u evaduar.

Duke qënë se Bashkia Fier është faktori kryesor në zonën strategjike për manaxhimin rajonal në qarkun Fier, ndërtimi i landfilli-t dhe pikave të transferimit për këtë Bashki duhet të parashikojë manaxhimin sa më eficient të këtij procesi si edhe të zgjidhë problemin e pikave të paligjshme të grumbullimit dhe ndotjen e mjedisit

2.3 Ndryshimet klimatike dhe rreziqet

Ndryshimet klimatike në Rajon: Në vendet e Europës Juglindore, përfshirë Shqipërinë, pasojat e ndryshimeve klimatike do të shprehen në forma të ndryshme si:

- rritje e temperaturës me 1.7 – 3.5°C deri në vitin 2100,
- ulje e sasisë së reshjeve dhe ndryshimi i regjimit të tyre (-3.84 deri në -18.13% deri në vitin 2100)¹⁵.

Këto fenomene parashikohet të kenë pasoja të theksuara në zhvillimin e rajonit sepse kanë mundësi të shkaktojnë ngritjen e nivelit të detit duke krijuar erozion detar, përmytje, pakësimin e ujërave nëpër lumenj e liqene gjatë vitit dhe përmytje në periudha të caktuara për shkak të shtimit të reshjeve me intensitet të lartë, ndryshime në stinën e kultivimit në bujqësi, ndryshime të habitateve, paksimin e numrit dhe llojeve të specieve, shtimin e llojeve të huaja invazive së bashku me rritjen e sëmundjeve infektive.¹⁶

3 Vlerësimi i ndikimit në mjedis të propozimeve të PPV-së

Projektet e propozuara në Planin e Bashkisë Fier janë hartuar duke patur parasysh njëkohësisht gjendjen e mjedisit në territorin e Bashkisë dhe problematikat e ndryshme që kanë të bëjnë me shërbimet që Bashkia i ofron qytetarëve të saj. Projektet synojnë arritjen e pesë objektivave specifike të Planit që janë:

1. Konkurrueshmëri përmes diversifikimit ekonomik
2. Zhvillimi rural : Bujqësi dhe turizëm
3. Mbrojtja dhe ripërtëritja e burimeve natyrore
4. Menaxhimi e zhvillimi inteligjent i tokës
5. Zbutja e pabarazive dhe infrastruktura sociale

Zbatimi i projekteve së bashku me projektet që parashikohen në Planin e Detajuar Vendore pritet të ketë ndikim konkret në përmirësimin e jetës së qytetarëve dhe gjendjes së mjedisit. Ndërkohë, ndikimi i tyre gjatë fazës së zbatimit mund të shkaktojë përqendrimin e përkohshëm të gjendjes mjedisore të Bashkisë Fier.

Duke qenë se projektet mbulojnë fusha të ndryshme, ata janë të ndryshëm për nga lloji dhe ndikimi që ata kanë në mjedis. Me qëllimin përcaktimin e ndikimeve të mundshme të projekteve në mjedis gjatë fazës së zbatimit dhe në një periudhë kohore afatgjatë, si dhe përcaktimin e natyrës së ndikimeve dhe masave zbutëse, u bë vlerësimi i ndikimit në mjedis të projekteve të Planit të Bashkisë Fier. Vlerësimi i ndikimit në vetvete është kryer në nivel projekti, objektivi specifik dhe Plani.

Në bazë të analizës së ndikimit, rezultoi se projektet do të kenë kryesisht ndikim të ulët në mjedis, me disa përjashtime për projekte specifike. Konkretisht, në nivel objektivi të planit, rezultatet paraqiten si më poshtë:

- a. Projektet e O.1: Konkurrueshmëri përmes diversifikimit ekonomik: 6 projektet e këtij objektivi të Planit do të kenë ndikim të ulët në objektivat mjedisore si ajër, ujë, tokë, biodiversitet, pyje, peizazh, klimë dhe shëndet. Ndërsa në kulturë dhe në aspektin social-ekonomik ndikimi është i papërfillshëm.
- b. Projektet e O.2: Zhvillim rural : Bujqësi dhe turizëm: nga 15 projekte të përfshira në këtë objektiv, rezultoi se ndikim të ulët projektet do të kenë në përbërësit e ajrit, ujit, tokës, biodiversitet, klimë dhe pyjeve, ndërsa lexohet një ndikim i papërfillshëm në kulturë, shëndet, peizazh dhe socio-ekonomi.
- c. Projektet e O.3: Mbrojtja dhe ripërtëritja e burimeve natyrore: nga analiza rezultoi se të 11 projektet e përfshira në këtë objektiv të Planit do të kenë ndikim të ulët në ajër, ujë, tokë dhe biodiversitet. Projektet do të kenë ndikim të papërfillshëm në klimë, peizazh, kulturë, shëndet dhe socio-ekonomi.
- d. Projektet e O.4: Menaxhimi e zhvillimi inteligjent i tokës: nga një total prej 28 projektesh, rezultoi se ndikimi në ajër, ujë, tokë dhe biodiversitet është mesatar, ndërsa në pyje, peizazh dhe klimë është i ulët. Sa i përket shëndetit dhe aspektit social-ekonomik, ndikimi është i papërfillshëm.

- e. *Projektet e O.5 : Zbutja e pabarazive dhe infrastrukturës sociale:* nga totali prej 19 projektsh rezultojn se projektet do të kenë ndikim të ulët në përbërësit e mjedisit si ajër, ujë, tokë, biodiversitet, pyje, klimë dhe peizazh. Projektet do të kenë ndikim pothuajse të papërfillshëm në kulturë, shëndeti dhe socio-ekonomi.

Vlerësimi numerik (sasior) i ndikimit në mjedis është bërë duke patur parasysh se gjatë zbatimit të projekteve do të merren masat teknike për zbutjen e ndikimit, pra në skenarin kur realizohen ndërhyrje mjedisore përmirësuese.

Duke u bazuar në rezultatet e vlerësimit të ndikimit, është vlerësuar edhe përputhshmëria ndërmjet objektivave, programeve e projekteve të Planit të Bashkisë Fier dhe objektivave të VSM-së. Duke qenë se projektet formojnë programe dhe programet formojnë objektiva, vlerësimi është kryer fillimisht në nivel projekti dhe ka përfunduar në nivel objektivash. Për vlerësimin e përputhshmërisë janë paraqitur 5 nivele të cilat janë:

1. Objektivat/ programet/ projektet përputhen plotësisht me OM-të: Ky rast merr vlerësim maksimal të barabartë me 3. Ka raste që projekte të caktuara mund të mos kenë përputhje të plotë, por marrja e masave mjedisore i bën të përputhshëm,
2. Objektivat/ programet/ projektet përputhen pjesërisht me OM-të: Përputhja është e pjesshme edhe pse zbatohen masa mjedisore, pra realizohet me kushte.
3. Lidhja/ përputhshmëria është e zbehtë: Përputhshmëria është e dobët, edhe pse realizohen masat mjedisore. Kjo nënkupton që ndikimi neutralizohet pjesërisht, ose minimalisht.
4. Nuk ka lidhje (përputhshmëria neutrale): Objektivat, programet, projektet nuk tregojnë përputhje në pamje të parë, por as përplasje. Pra nuk nuk kanë ndikim negativ të ndërsjellë e veçanërisht ato të planit në objektivat e VSM-së.
5. Objektivat/ programet/ projektet nuk përputhen me OM-të: janë në kundërshtim të plotë, pavarësisht masave zbutëse që mund të merren.

Rezultatet e analizës së përputhshmërisë në nivel Plani të Bashkisë Fier janë paraqitur më poshtë:

Tabela 1. Përputhshmëria përfundimtare e Planit me Objektivat Mjedisore

Bashkia FIER: Përputhshmëria										
Objektivat Mjedisore	OM1	OM2	OM3	OM4	OM5	OM6	OM7	OM8	OM9	Vlerësimi mesatar
	Ajri	Uji	Toka	Biodiversiteti	Pyjet	Peizazhi	Klima	Kultura	Cilësia e jetës	
Përputhshmëria e Objektivave të Planit	1,7	1,7	1,7	1,5	1,9	2,0	2,1	2,9	3,0	2,06

Burimi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN, 2016.

Bashkia Fier, nga procesi i vlerësimit të Përputhshmërisë, ka rezultuar se Plani ka përputhshmëri të pjesshme me objektivat mjedisore. Ky tregues mund të interpretohet në mënyrë të përmblëdhur duke theksuar se ndikimet në mjedis nga zbatimi i programeve dhe projekteve të PPV-së do të jenë konkrete dhe të matshme. Këto ndikime janë referuar në seksionin e mësipërm (5.2.1) dhe në bazë të tyre janë hartuar masa shoqëruese (referuar në seksionin 6) të cilat nëse respektohen nga zbatuesit dhe monitorohen me përpikmëri nga institucionet përgjegjëse (të referuara në seksionin 5.1), mund të zbutin ndikimin në mjedis në nivele më të ulta edhe pse nuk mund ta eliminojnë fenomenin plotësisht.

Duke iu referuar tabelës përmblëdhëse të Përputhshmërisë në nivel PPV-je, është vlerësuar se Objektivat Mjedisore, Ajër, Ujë dhe Tokë, janë në kufinj të kategorizimit me përputhshmëri të zbehtë. Për këtë arsye, edhe masat e referuara për keto elementë nevojitet që të trajtohen me rreptësi.

Lidhur me biodiversitetin, është vlerësuar se ky objektivi mjedisor pritet të jetë më i cënuari nga zbatimi i kësaj PPV-je. Kjo për arsye të ndjeshmërisë së lartë që ka ky përbërës thelbësor i mjedisit por edhe nga shtrirja e projekteve në një sipërfaqe të konsiderueshme në territor. Duke qëndruar nën presionin e ndikimit të fortë njerëzor, ky element i mjedisit është përballur me sfida të forta ndër vite për të cilat vetëm kohët e fundit janë hartuar politika dhe ndërhyrje konkrete të cilat synojnë parandalimin e përkeqësimit të gjendjes dhe përmirësimin e saj në rang Republike e jo vetëm në Bashkinë e Fier.

Plani është vlerësuar të ketë përputhshmëri të pjesshme për OM-të pyje, peizazh edhe klimë, ku ndikimet në Pyje dhe peizazh janë vlerësuar të jenë konkrete dhe, për këtë arsye, nevojitet që të hartohen masa specifike për zbutjen e ndikimit dhe të respektohen gjatë fazës së zbatimit të projekteve. Problematikat me këto dy objektiva janë shumë të prekshme ende pa filluar zbatimi i planit ndaj edhe projektet e reflektuara synojnë rehabilitimin e zonave të dëmtuara si dhe shtrëngimin e rregullave për moscënimin e mëtejshëm të territoreve natyrore dhe përmirësimin e gjendjes së tyre.

Kultura dhe cilësia e jetës janë dy përbërës mbi të cilët është punuar veçanërisht për të krijuar një harmoni natyrore dhe përmirësim të vlerave qoftë natyrore, të shëndetit publik dhe trashëgimisë kulturore e historike duke identifikuar vlerat thebësore dhe identitetin e kësaj Bashkia.

Në tabelën e mëposhtme reflektohen Projektet e Planit të PPV-së të shpërndara në % në bazë të niveleve të përputhshmërisë që ato kanë ndaj Objektivate Mjedisore.

Tabela 2. Përputhshmëria përfundimtare e Planit me Objektivat Mjedisore

Bashkia FIER: Përputhshmëria					
Objektivat Mjedisore	% e OM me P. Lartë / Projekt	% e OM me P. Pjesshme / Projekt	% e OM me P. Zbehtë / Projekt	% e OM me P. Neutrale / Projekt	% e OM me P. Mungon / Projekt
Përputhshmëria e Objektivate të Planit	35,5%	44,2%	9,5%	10,0%	0,8%

Burimi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN, 2016.

Përgjithësisht, shumica e përputhshmërive në nivel mesatar dhe të ulët lidhet më tepër me fazën e planifikimit (pozicionimi i infrastrukturës në hapësirë dhe përgatitja e kushteve teknike të përshtatshme), pasi Shqipëria ka veçori të theksuara nga ana natyrore, kulturore dhe peizazhi që mund të ndikohen ndjeshëm nga zhvillimet e infrastrukturës, veçanërisht nga projektet me shtrirje të gjërë sipërfaqësore dhe sektorë të ndryshëm si energji, ujë, etj.

Nga rezultatet e mësipërme rezulton se:

1. Në total, nga 80 projekte të PPV-së, 35.5% e tyre kanë përputhshmëri të lartë me objektivat mjedisore. Pra ndikimi që këto projekte do të kenë në mjedis do të jetë i papërfillshëm dhe, në disa raste, ato janë hartuar si një domosdoshmëri e rehabilitimit të gjendjes mjedisore për Bashkinë Fier.
2. Rreth 44.2% e fondit të projeteve kanë përputhshmëri mesatare, çka nënkupton se ndikimi i tyre do të jetë i ulët dhe mund të zbutet ndjeshëm me marrjen e masave të parashikuara në legjislacionin shqiptar (masat përcaktohen gjatë hartimit të raportit të Vlerësimit të Ndikimit në Mjedis) gjatë fazës së zbatimit. Monitorimi i këtyre masave është element kyç në ruajtjen e nivelit të përputhshmërisë edhe gjatë fazës së operimit të këtyre projekteve.
3. Vetëm 9.5% e projekteve nga 80 që janë propozuar në Planin e Bashkisë Fier kanë përputhshmëri të zbehtë. Në këtë rast, qoftë respektimi qoftë monitorimi i përpiktë i masave shtrënguese mjedisore nuk do të sillte neutralizim të plotë të ndikimeve, por thjesht do të kufizojë me zbutjen e ndikimit të projekteve tek objektivat mjedisore.
4. Projektet e vlerësuara me përputhshmëri neutrale janë në masën 10% dhe kanë të bëjnë kryesisht me hartime planesh, studime, investime e ngritje kapacitetesh njerëzore. Pra projekte dhe ndërhyrje të cilat bartin një ndikim mjedisor me peshë fare të vogël krahasuar me ndërhyrjet fizike. Ndaj edhe vlerësimi i tyre është faktorizuar si neutral.
5. Nuk ka asnjë projekt, nga i gjithë fondi me përputhshmëri negative me Objektivat Mjedisore. Megjithatë, Plani përfshin edhe projekte që parashikojnë ndërhyrje të fuqishme fizike në territor. Si rrjedhojë, edhe ndikimi i tyre në përbërës specifikë të mjedisit si ajër, ujë, zhurma, etj. parashikohet të jetë mjaft shqetësues dhe, në disa raste, edhe me ndikim shkatërrues.

Ndikimet që rrejdin nga ky Plan i Përgjithshëm Vendor janë vlerësuar kryesisht të kenë karakter intensitet të ulët dhe në disa raste rehabilitues e të domosdoshëm për të sistemuar dhe përmirësuar cilësinë e jetës dhe të mjedisit në Bashkinë Fier.

Ndikimet pozitive afatgjatë identifikohen kryesisht në përmirësimin e cilësisës së jetës dhe nivelit kulturor të shoqërisë, kjo si rezultat i përmirësimit të infrastrukturës dhe shërbimeve publike të parashikuara në këtë PPV. Ndikimi që paraqitet në fushën e ndryshimet klimatike do të jetë relativisht i ulët ku si kontribues kryesor do vazhdojë të mbetet operimi i industrisë së naftës.

Ndikimet pozitive në popullatë dhe pasuri materiale do të vijnë si rezultat i zbatimit të infrastrukturës rrugore dhe të shërbimeve në përgjithësi gjë që do të çojë në përmirësimin e lëvizjes së banorëve brenda dhe jashtë Bashkisë duke shkurtuar kohën e udhëtimit,

sigurinë në lëvizje, përafrimin me tregjet dhe qendrat kryesore urbane dhe shërbimet publike në përgjithësi.

4 Masat

4.1 Masat gjatë zbatimit të PPV-së

Marrja e masave për mbrojtjen e mjedisit gjatë zbatimit të një projekti dhe në rastin tonë të projekteve të PPV-së së bashkisë është kompetencë e një numri të caktuar institutesh publike dhe e zhvilluesit të projektit. Institutet publike sigurohen që për çdo projekt, zhvilluesit e projekteve parashikojnë dëmtimet e mundshme të mjedisit gjatë fazës së zbatimit dhe përpara fillimit të zbatimit të projektit, marrin masat teknike të nevojshme për parandalimin dhe zbutjen e tyre. Kjo bëhet e mundur nëpërmjet zbatimit të Ligjit nr. 10440, datë 7.7.2011 “Për vlerësimin e ndikimit në mjedis” i cili përcakton kushtet e zbatimit të një projekti në respekt me mjedisin.

Sipas Ligjit nr. 10440, projektet, përpara zbatimit do t’i nënshtrohen “procedurës paraprake të vlerësimit të ndikimit në mjedis” ose “procedurës së thelluar të vlerësimit të ndikimit në mjedis” sipas Ligjit nr. 10440, datë 7.7. 2011. Ky ligj zbatohet për projektet e propozuara, private apo publike, të cilat mund të shkaktojnë ndikime të rëndësishme negative, të drejtpërdrejta ose jo, në mjedis, si pasojë e madhësisë, natyrës apo vendndodhjes së tyre. Sipas nenit 4 të të njëjtit ligj, vlerësimi i ndikimit në mjedis përfshin përcaktimin, përshkrimin dhe vlerësimin e ndikimeve të pritshme të drejtpërdrejta e jo të drejtpërdrejta mjedisore të zbatimit apo moszbatimit të projektit. Ndikimet mjedisore të projektit vlerësohen në lidhje me gjendjen e mjedisit në territorin e prekur në kohën e paraqitjes së raportit përkatës për vlerësimin e ndikimit në mjedis të projektit. *Vlerësimi i ndikimit në mjedis përfshin vlerësimin e ndikimit të projektit gjatë fazës së zbatimit dhe gjithashtu dekontaminimin/pastrimin apo rikthimin e zonës në gjendjen e mëparshme, funksionimin normal, ashtu edhe mundësinë për aksidente.* Vlerësimi i projektit përfshin, gjithashtu edhe propozimin e masave të nevojshme për parandalimin, zbutjen, minimizimin e ndikimeve të tilla ose rritjen e ndikimeve pozitive mbi mjedisin, gjatë zbatimit të projektit, përfshirë edhe vlerësimin e efekteve të pritshme të masave të propozuara.

Autoriteti vendimmarrës për hartimin e VSM-së është Agjencia Kombëtare e Mjedisit, e cila vendos nëse një projekt i nënshtrohet VNM-së paraprake ose duhet t’i nënshtrohet edhe procedurës së thelluar të VNM-së. Hartimi i vlerësimit të ndikimit në mjedis (VNM-së) të një projekti mbetet detyrë e zhvilluesit të projektit (neni 11 i Ligjit nr. 10440). Hartimi i VSM-së është proces që përfshin institucionet shtetërore (Ministrinë e Mjedisit dhe AKM-në), zhvilluesin e projektit, pushtetin lokal ku zhvillohet projekti dhe palët e tjera të interesuara si publiku dhe organizatat jofitimprurëse, etj. Zhvilluesi, për projektet që i nënshtrohen procedurës së thelluar të VNM-së, informon dhe konsultohet me publikun e interesuar për vlerësimin e ndikimit në mjedis të veprimtarisë së tij (Neni 14 i Ligjit nr. 10440).

Një rol të rëndësishëm në mbrojtjen e mjedisit gjatë zbatimit të një projekti luan edhe autoriteti i planifikimit ose autoritete të tjera përgjegjëse për liçencimin e veprimtarive (zbatimin e projekteve). Ligji nr. 10440 i kërkon autoriteteve në fjalë që, përpara vendimit për dhënien e lejes së zhvillimit apo licencës përkatëse për një projekt të propozuar, të sigurohet që projekti t’i jetë nënshtruar kërkesave të këtij ligji dhe në varësi

të projektit, të jetë pajisur me vendim apo deklaratë. Vendimi apo deklarata për projektin e propozuar është i vlefshëm për aq kohë sa është e vlefshme dhe leja e zhvillimit/licenca përkatëse për projektin (Neni 20 i Ligjit nr. 10440).

Mbas marrjes së lejes për zbatimin e projektit, zhvilluesi, gjatë fazës së zbatimit të projektit, i raporton ministrisë për masat e marra për mbrojtjen e mjedisit nga ndikimet negative të veprimtarisë (Neni 20 i Ligjit nr. 10440).

Një vëmendje të veçantë si objekt mbrojtjeje i kushtohet zonave të mbrojtura, ose zonave veçanërisht të mbrojtura (neni 21 i Ligjit nr. 10440). Në këtë rast, dispozitat e ligjit nr. 10440 zbatohen edhe në rastet kur veprimtaria e propozuar nuk ka të bëjë drejtpërdrejtë apo nuk është e nevojshme për administrimin e zonave veçanërisht të mbrojtura, por që, veçmas apo në bashkëveprim me plane dhe projekte të tjera, mund të shkaktojë efekte të rëndësishme mbi atë zonë.

4.2 Masa të përgjithshme mbrojtëse për mjedisit

- **Masa mbrojtëse për burimet ujore sipërfaqësore**
 - Monitorimi i menjëhershëm i Lumit Seman, Vjosë dhe Gjanicë: gjatë fazës së monitorimit të ujërave të lumit Gjnaicë, ka rezultuar se ujërat janë të ndotur me metale të rënda si Pb, Cd, Ni, Mn, Fe, Cu, Cr.
 - Krijimi i brezit të gjelbërt / fashës së gjelbërt ose zonës ripariane (me 100-200m gjerësi, sipas rastit të studiuar) përgjatë gjithë gjatësisë së lumit Seman dhe Vjosë dhe degëve të tyre në zbatim të ligjeve nr. 107/2014 “Për Planifikimin e Territorit” dhe Ligjit Nr.156/2013 Për disa ndryshime në ligjin Nr.111/2012¹⁷ “Për Menaxhimin e Integruar të Burimeve Ujore”.
 - Ndalimi i shfrytëzimit pa kriter të inerteve lumore në Seman e Vjosë:
 - Menaxhimi i mbetjeve të rrezikshme: Bashkia Fier nuk ka një plan për menaxhimin e mbetjeve të rrezikshme.
 - Shtimi i numrit të stacioneve të monitorimit të lumenjve në varësi të aktiviteteve ekonomike (industriale, bujqësore, etj.) të pranishme në territor.
 - Kontrolli i shkarkimeve industriale në ujë
 - Hartimi dhe zbatimi i programeve e planeve ndërbashkiake për menaxhimin e Basenit të lumit Seman dhe Vjosë
 - Ndërgjegjësimi i qytetarëve rreth mbrojtjes së burimeve ujore sipërfaqësore
 - Hartimi i një Plan-Vepimi për Praktikën e Mira Bujqësore
 - Hartimi i programeve për një studim të thellë të industrisë së naftës në mjedis
- **Masa për mbrojtjen e burimeve ujore nëntokësore (akuiferët)**
 - Monitorimi në mënyrë urgjente i Akuiferit të Vjosës dhe Akuiferit të Semanit (në zonën e Kallmit) për ndotje nga prania e metaleve të rënda Ni, Mn, Zn, Pb, Cu, Co, Cr.
 - Mbas monitorimit të Akuiferit të Vjosës dhe atij të Semanit, të përcaktohet lloji i përdorimit të ujërave të këtij akuiferi (industrial apo për pije).

- Zbatimi dhe mbrojtja e zonave higjeno-sanitare përreth pus-shpimeve (legale/ilegale).
- Krijimi i zonave të mbrojtura me status të veçantë (Dritaret hidrogjeologjike).
- Ndalimi i dhënies së lejeve të shfrytëzimit për inertet lumore të Semannit dhe Vjosës në zona të ndjeshme ndaj ndotjes dhe marrja e masave për shfrytëzimin në mënyrë ilegale.
- Shtimi i pikave të monitorimit të ujërave nëntokësore dhe i parametrave të monitoruar në varësi të aktivitetetve ekonomike në zonë.
- Marrja e masave për mbrojtjen e akuiferëve nga Industria e naftës.
- Hartimi i një Plan-Vepri për Praktikat e Mira Bujqësore.
- Pajisja me një pasqyrë të rezervave vjetore të ujërave nëntokësore në akuiferë.
- Të analizohen akuiferët në thellësi mbi 200m.
- Monitorimi i sasisë së ujit që shfrytëzohet nga akuiferët në Qarkun Fierit e Bashkitë e tij.
- **Masa për mbrojtjen e peizazhit**
 - Peizazhi Urban: Futja dhe ndërthurja e përbërësve të peizazhit natyror në brendësi të zonave urbane (sipërfaqe të gjelbërta, pemë, shkurre, sipërfaqe ujore).
 - Peizazhi industrial: Të merren masa në drejtim të uljes së ndikimit negativ visual të zonave industriale.
 - Peizazhi natyror: Të synohet mbrojtja dhe përmirësimi i peizazhit natyror nëpërmjet shtimit të zonave të pyllëzuara dhe uljes së fragmentimit të zonave natyrore.
 - Peizazhi rural: Mbrojtja e peizazhit rural dhe përmirësimi i cilësisë së tij, duke e konsideruar si pjesë të pandashme të peizazhit natyror.
- **Masa për mbrojtjen e biodiversitetit**
 - Hartimi i Planit të Menaxhimit/Vepri të Biodiversitetit dhe zhvillimin e qëndrueshëm të tij në brendësi të territorit të bashkisë, kryesisht për zonat të cilat shihen prioritare për ruajtjen e specieve të mbrojtura.
 - Inventarizimi i specieve dhe përditësimi i tij për territorin e bashkisë (në bashkëpunim me Ministrinë e Mjedisit dhe institucionet të tjera vendore dhe qëndrore, AKM, ARM, AKZM, ADZM).
 - Hartimi i Planit të Mbarështimit të Fondit Kullosor, në mënyrë që të dihet kapaciteti i territorit për kullotje dhe të merren masa për ndalimin e kullotjes aty ku vlersohet e nevojshme.
 - Hartimi i Planit të Mbarështimit të Bimeve mjekësore dhe Aromatike, në mënyrë që të njihet kapaciteti i lejuar i shfrytëzimit të këtyre bimeve duke ruajtur balancat e tyre (në bashkëpunim me institucionet vendore dhe qëndrore, Ministrinë e Mjedisit, Ministrinë e Linjës, ARM, AKM, etj.).

- Bashkëpunimi me fermerët e zonës për mbarështimin dhe ruajtjen e biodiversitetit e specieve bujqësore dhe blektorale lokale dhe vendase të cilat janë cilësuar si të rrezikuara nga lista e specieve të rrezikuara në shkallë vendi (në bashkëpunim me Ministrinë e Bujqësisë dhe Ministrinë e Mjedisit).
- Kontrolli i zbatimit të moratoriumit të ndalimit të gjuetisë dhe prerjeve të pyjeve (duhet theksuar që për zbatimin e moratoriumit të pyjeve Bashkia është e ngarkuar drejtpërsëdrejti për kontrodhin dhe zbatimin e tij, ndërsa për atë të gjuetisë Bashkisë i lind detyrim nga ligji për mbrojtjen e faunës dhe ligji për mbrojtjen e biodiversitetit).
- Studimi i ndikimit të industrisë së naftës në ndotjen e ujërave dhe marrja e masave për zvogëlimin e ndikimeve negative dhe shpërndarjen e ndotjes
- Marrja e masave paraprake për uljen e ndikimeve negative në habitate nga ndërtimi/zgjerimi i infrastrukturës rrugore.
- **Masa për menaxhimin e Zonave të Mbrojtura**
 - Bashkia, në bashkëpunim me AdZM Fier të hartojnë një plan të përgjithshëm mbi menaxhimin e zonave të mbrojtura në territorin e bashkisë
 - Bashkia të bashkëpunojë me AdZM Fier për mbrojtjen e zonave të mbrojtura në territorin e saj për mbrojtjen e menaxhimin e tyre.
 - Ngritja e një sistemi lajmërimi (sinjalizimi) formal për parandalimin e dëmtimeve në zonat e mbrojtura, duke punësuar individë që banojnë pranë këtyre zonave.
 - Të merren fushata promovuese për Zonat e Mbrojtura në teritorin e Bashkisë, me qëllim zhvillimin e turizmit miqësor me natyrën (Ekoturizmi).
 - Të hartohen programe për ndërgjegjësimin e popullsisë për mbrojtjen e burimeve natyrore.
 - Të ruhet karakteri natyror i rrugëve në zonat natyrore gjatë ndërtimit e përmirësimit të infrastrukturës rrugore të parashikuar në PPV.
 - Te zbatohet shkalla e mbrojtjes të zonave të mbrojtura sipas ligjit në fuqi.
- **Masa për përmirësimin e mbrojtjen e cilësisë së ajrit**
 - Hartimi i Planit të Veprimit Afatshkurtër për PM₁₀, NO₂ dhe Benzenin, në zbatim të Ligjit nr. 162/2014 “Për mbrojtjen e cilësisë së ajrit”, neni 8 pika 4. Nga analiza e cilësinë së ajrit në territorin e Bashkisë Fier, përmbajtja e PM₁₀, NO₂ dhe Benzenit në ajër është më e lartë së vlerat kufi të përcaktuara me ligj.
 - Hartimi i një plani për uljen e ndotjes së ajrit nga nafta. Nevojitet që pushteti qendror, pushteti loka (Bashki) dhe përfaqësues të industrisë së naftës të identifikojnë praktikrat dhe teknikat më të mira të mundshme që mund të zbutin ndotjen e ajrit nga kjo industri.
 - Përfshirjen e masave për përmirësimin e cilësisë së ajrit në Planet Sektoriale të transportit publik, transportit rrugor, zhvillimit urban, industrial, të tokës, pyjeve, etj.

- Bashkëpunimin me autoritetet përgjegjëse (AKM e ARM) për monitorimin e përditshëm të treguesve problematikë të ajrit (PM₁₀, NO₂ dhe Benzenit) deri në përmirësimin e cilësisë së ajrit sipas standarteve ligjore.
- Krijimin e stacioneve të përhershme të monitorimit ditor të cilësisë së ajrit në Qytetin e Fierit dhe në zonën naftënxjerrëse.
- Krijimi i stacioneve fikse të monitorimit ditor të cilësisë së ajrit në zonat urbane, aty ku fluksi i automjeteve është më i lartë.
- Shtimi i hapsirave të gjelbra me qëllim përmirësimin e cilësisë së ajrit në pjesët ku fluksi i trafikut të automjeteve është më i lartë.
- Bashkëpunim me Inspektoriatin e Mjedisit për zbatimin e normave të shkarkimeve në ajër nga sektori i industrisë, i ndërtimeve, etj.
- Ndërmarrjen e nismave të herëpashershme për kontrollin e zbatueshmërisë së kushteve të lejeve mjedisore (të tipit A, B dhe C) dhe të ligjit në tërësi si dhe pjesëmarrja aktive në dhënien e Lejeve Mjedisore (në bashkëpunim me institucionet përgjegjëse) të këtyre subjekteve.
- **Masa për mbrojtjen e tokës**
 - Hartimin e Planit të Mbarështrimit të Pyjeve: Për fenomenin e rrëshqitjes si pasojë e shpyllëzimeve pa kriter në këtë Bashki rekomandohet të merren masa në mënyrë emergjente nëpërmjet hartimit të Planit të Mbarështrimit që përfshijnë mbjelljen e pemëve.
 - Kufizimi i sipërfaqeve që kalojnë nga tokë pyjore në tokë bujqësore / urbane,
 - Për përmirësimin e sipërfaqeve të tokave të gërryera, të braktisura, të zhveshura dhe të shpyllëzuara Hartimi dhe zbatimi i Planit për Shtimin e Sipërfaqeve Pyjore.
 - Hartimi i Planit të Mbarështrimit të Pyjeve
 - Hartimi i Planit për Menaxhimin e zonave kullimore (në zonat kodrinore)
 - Trajnimi i fermerëve për futjen e praktikave të mira bujqësore
 - Përmirësimi i sistemit ujitës dhe kullues
 - Ruajtja ose mbrojtja e tokës bujqësore nga ndërtimet
 - Ndalimin e çdo zënie ose përdorimi të paligjshëm të tokës në territorin e bashkisë në zbatim të Ligjit nr. 7501 “Për Tokën” i ndryshuar, Neni 21.
 - Hartimin e një Plani Veprimi për Informimin e Bujqërve për praktikën e mira bujqësore me qëllim uljen e erozionit në toka bujqësore dhe rritjen e prodhueshmërisë së tokave.
 - Mbikqyrja e punës për përmirësimin e zonave të gërryera në tokat bujqësore
- **Masa për trajtimin e zonave të nxehta mjedisore**
 - Inventarizimi i fondit pyjor e kullor në mënyrë që të dihet sipërfaqja aktuale. Siç është theksuar më parë, të dhënat zyrtare rreth fondit pyjor e kullor janë të vitit 1984-1985 kur është kryer inventari i fundit i këtij fondi.

- Hartimi i Planit të Mbarshimit të Pyjeve e kullotave i cilë është detyrim ligjor për Bashkinë, që buron nga ligji nr. 9385/2005”Për pyjet dhe shërbimin pyjor”. Duke qënë se në territorin e Bashkisë Fier nuk njihet mirë kapacitetet që kanë kullotat për t’u shfrytëzuar, lind nevoja edhe për hartimin e Planit të Mbarështimit të Kullotave, i cili do të mundësojë njohjen e kapaciteteve të kullotjes në territorin e bashkisë dhe menaxhimin e qëndrueshëm të tyre.
- Hartimi i Planit të monitorimit & kontrollit të pyjeve dhe kullotave me qëllim zbatimin e ligjit dhe shmangjen e demtimeve në territor.
- Përmirësimin e infrastrukturës rrugore të pyjeve dhe kullotave (rrugë aksesit), të cilat janë jetike për ndërhyrje në rastet e rënies së zjarrit në pyje, kryesisht në NJA-në Lumas.
- Zgjidhje e konflikti Pyje –Bujqësi. Ky konflikt është theksuar vitet e fundit për shkak se pentaria është shndërruar në sector fitimprurës për banorët. Në këtë rast rekomandohet që Bashkia, në bashkëpunim me popullsinë, të përcaktojë se deri në cilën shkallë lejohet zhvillimi i pentarisë në dëm të sipërfaqeve pyjore.
- Monitorimi dhe zbatimi i moratoriumit të shfrytëzimit të pyjeve.

1. Qëllimi i dokumentit të Vlerësimit Strategjik Mjedisor të Bashkisë Fier.

Qëllimi i Vlerësimit Strategjik Mjedisor të Bashkisë Fier reflekton drejtpërdrejt qëllimin e ligjit nr. 91/2013, datë 28.02.2013, “Për vlerësimin strategjik mjedisor”, sipas nenit 1 të tij, konkretisht: *të sigurojë mbrojtje të lartë të mjedisit dhe zhvillim të qëndrueshëm, përmes përfshirjes së çështjeve të mjedisit gjatë hartimit, miratimit, të planeve a programeve me pasojë të mundshme negative në mjedis.*

1.1 Objektivat Mjedisore të VSM-së dhe ndikimet e mundshme

Mbi bazën e qëllimit të VSM-së, që përkon edhe me qëllimin e mbrojtjes mjedisore të vetë Planit, janë përcaktuar objektivat mjedisore të VSM-së. Edhe objektivat mjedisore qëndrojnë po njëjloj për PPV-në. Për më tepër, këto objektiva janë ndërtuar në përputhje me politikat e strategjitë mjedisore kombëtare, me Planin Kombëtar të Territorit (dokumenti i VSM-së), si dhe me qëndrimet e sektorëve përkatës (që preken nga objektivat). Për çdo objektiv janë listuar ndikimet e mundshme të PPV-së në mjedis, nëse objektivi nuk realizohet, pra nëse nuk merren masat zbutëse, eliminuese apo parandaluese të dëmit mjedisor.

Objektivi Mjedisor 1 (OM1) – Ajri: Përmbushja e objektivave afatmesme për sasinë vjetore të shkarkimeve të ndotësve, sipas kufijve maksimal e normave të lejuara nga Bashkimi Europian.

Ndikime të mundshme, nëse nuk merren masa:

- i) çlirim i ndotësve në ajër, si pasojë e aktivitetit njerëzor (industri, transport, djegie e mbetjeve, ndërtim, etj.), me ndikim negativ në ekosistem dhe shëndetin e njeriut dhe përtej vlerave të lejuara. Në fokus janë sasinë e shkarkuara dhe numri i ditëve kur tejkalohe vlerat, si dhe burimet përkatëse;
- ii) dëmtim i objekteve historike e monumenteve të kulturës (p.sh. nga shiu acid, PM-të etj.);
- iii) depozitim i ndotësve në ujë dhe tokë, ç’ka luan rolin e përcjellësit të efekteve negative tek njerëzit dhe biodiversiteti;
- iv) ndotje nga niveli i zhurmave (përgjithësisht nga aktiviteti njerëzor);
- v) përforsim i efektit serë dhe i skenareve negative të ndryshimeve klimatike.

Objektivi Mjedisor 2 (OM2) – Uji: Zbutja, kufizimi dhe parandalimi i efekteve negative të aktivitetit njerëzor në territorin e bashkisë, mbi burimet dhe trupat ujq sipërfaqësor e nëntokësor, përfshirë ujqn e pijshëm, ujërat bregdetare dhe brigjet.

Ndikime të mundshme, nëse nuk merren masa:

- i) ndotje e ujërave nga aktiviteti njerëzor (bujqësi, turizëm, industri, transport, energjitikë, urbanizim, shkarkim mbetjeve të patrajtuara etj.), e për pasojë e tokës dhe produkteve bujqësore, si dhe efektet negative në shëndetin e njeriut dhe në biodiversitet;
- ii) ndikim i drejtpërdrejtë negativ në cilësinë e ujqit të pijshëm, përmes prekjes së akuiferëve dhe burimeve për popullsinë;
- iii) ndotje e ujërave për aktivitet argëtues e për pasojë edhe dëmtimi i ekonomisë së

turizmit;

iv) përmbytje dhe erozion detar dhe i brigjeve ujore;

v) kripëzimi i tokave, veçanërisht në bregdet, për shkak të prishjes së ekuilibrit mes ujërave të ëmbla dhe të kripura përgjatë vijës bregdetare.

Objektivi Mjedisor 3 (OM3) – Toka: Mbrojtja dhe përdorimi e manaxhimi i qëndrueshëm i tokës dhe burimeve natyrore të lidhura drejtpërdrejt me të.

Ndikime të mundshme, nëse nuk merren masa:

i) fragmentim i tokës bujqësore, konvertimi i saj në përdorime të tjera dhe humbja e tokës;

ii) ndotje e tokës bujqësore nga kimikatet në bujqësi, aktiviteti urban dhe mbetjet (urbane, industriale, inerte, spitalore, të lëngshme, e të rrezikshme), aktiviteti industrial e faktor të tjerë;

iii) përdorim i tokës për ferma të prodhimit të energjive të rinovueshme dhe infrastruktura të tjera;

iv) rritje e rrezikut të përmbytjeve, rrëshqitjeve, shembjeve, erozioni, si dhe rreziqe të tjera gjeologjike e natyrore të shkaktuara nga aktiviteti njerëzor;

v) degradim i tokës.

Objektivi Mjedisor 4 (OM4) – Biodiversiteti: Mbrojtja dhe manaxhimi i qëndrueshëm i biodiversitetit në funksion të ruajtjes së ekosistemeve, shërbimeve të tyre dhe garantimit të aftësisë vetëripërtëritëse të mjedisit.

Ndikime të mundshme, nëse nuk merren masa:

i) fragmentim, ndarje, barriera dhe humbje/dëmtim i habitateve;

ii) dëmtim i zonave të mbrojtura natyrore, apo atyre që kanë status të veçantë ruajtjeje;

iii) humbje apo rrezikim i specieve;

iv) ndërhyrje në linjat e migrimit të kafshëve/shpendëve;

v) zhurma shqetësuese për llojet e popullatat;

vi) ndotje e ekosistemit dhe dëmtimi i shërbimeve të tij në funksion të biodiversitetit;

vii) rrezatime nga aktiviteti urban.

Objektivi Mjedisor 5 (OM5) – Pyjet: Konservimi, shtimi dhe manaxhimi i qëndrueshëm i pyjeve në funksion të garantimit të aftësisë vetëripërtëritëse të ekosistemit, zbutjes së efekteve të ndryshimeve klimatike dhe ofrimit të një burimi të qëndrueshëm jetese për banorët e zonave rurale.

Ndikime të mundshme, nëse nuk merren masa:

i) fragmentim, humbje dhe dëmtim i pyjeve;

ii) humbje të specieve të veçanta, të rralla apo të mbrojtura;

iii) dëmtim i korridoreve natyrore;

- iv) pakësim i lëndës së parë në funksion të ekonomisë;
- v) dëmtim i strukturës sociale-ekonomike të zonës rurale;
- vi) rritje e efektit serë dhe efekteve të tjera negative me pasojë ndryshime klimatike.

Objektivi Mjedisor 6 (OM6) – Peizazhi dhe Ekosistemet: Konservimi dhe manaxhimi inteligjent i peizazhit, si matricë bazë për sigurimin e qëndrueshmërisë së shërbimeve të ekosistemeve.

Ndikime të mundshme, nëse nuk merren masa:

- i) fragmentim i peizazhit dhe elementeve të matricës;
- ii) dëmtim i silueta vizuale, estetike;
- iii) dëmtim i habitatit dhe humbja e shërbimeve të ekosistemit përkatës të çdo elementi të matricës peizazhistike;
- iv) rritje e rrezikut të përmbytjeve, rrëshqitjeve, shembjeve, erozionit, dhe rreziqeve të tjera gjeologjike e natyrore të shkaktuara nga aktiviteti njerëzor;
- v) dëmtim i ekonomive agrare e rurale.

Objektivi Mjedisor 7 (OM7) – Ndryshimet klimatike: Realizimi i masave dhe infrastrukturës për të mos kontribuar në ndryshimet klimatike dhe efektin serë, si dhe për të parandaluar, apo zbutur efektet negative nga ndryshimet klimatike, në përmbushje edhe të angazhimeve përkatëse kombëtare.

Ndikime të mundshme, nëse nuk merren masa:

- i) rritje e temperaturave dhe çrregullimi i treguesve të motit, duke përkeqësuar jo vetëm shëndetin njerëzor dhe kushtet e jetesës (me të cilat është përshtatur organizmi njerëzor dhe i specieve të tjera), por edhe prodhimtarinë në sektor të ndryshëm (bujqësi, energji, turizëm etj.);
- ii) pakësim i burimeve ujore, dhe për pasojë mungesë në furnizimin e popullsisë dhe vaditjen e tokës bujqësore. Kjo mund të çojë edhe në tjetërsime të ekosistemeve dhe shkretëtirëzim;
- iii) rritje e rrezikut të përmbytjeve, përparimit të detit drejt tokës, kripëzimit të tokave dhe ujërave të ëmbla, rrëshqitjeve, shembjeve, erozionit, si dhe rreziqe të tjera gjeologjike e natyrore;
- iv) probleme social-ekonomike, që lidhen me zhvendosjen e popullsisë dhe aktivitetit ekonomik, përfshirë mungesën e punësimit, ndarjet dhe konfliktet sociale në kohë krize;
- v) humbje në biodiversitet dhe dëmtim të ekosistemeve dhe shërbimeve përkatëse;
- vi) nxjerrje jashtë shfrytëzimit të infrastrukturës aktuale për prodhimin e energjisë përmes burimeve hidrike;
- vii) kosto financiare e ekonomike për të përballuar krizën do të jenë shumë të larta.

Objektivi Mjedisor 8 (OM8) – Trashëgimia kulturore: Konservimi e restaurimi për jetëgjatësi i objekteve dhe zonave historike e të trashëgimisë kulturore e arkeologjike.

Ndikime të mundshme, nëse nuk merren masa:

i) dëmtim i materialeve të përdorura në objektet përkatëse, si pasojë e shkarkimeve të ndotësve në ajër dhe ujë;

ii) humbje e trashëgimisë si pasojë e aktivitetit njerëzor dhe kryesisht urban e industrial, përfshirë infrastrukturën;

iv) rritje e rrezikut të përmytjeve, rrëshqitjeve, shembjeve, e rreziqe të tjera gjeologjike e natyrore të shkaktuara nga aktiviteti njerëzor.

Objektivi Mjedisor 9 (OM9) – Cilësia e jetës: Garantimi i zhvillimit social dhe ekonomik në harmoni me mjedisin dhe burimet natyrore.

Ndikime të mundshme, nëse nuk merren masa:

i) dëmtim i shëndetit dhe pasojat sociale përkatëse;

ii) dëmtim i vlerave dhe burimeve ekonomike, qofshin natyrore apo të krijuara nga njeriu;

iii) ulje e sigurisë së jetës dhe aksidentet;

iv) rënie e ndërgjegjësimit të banorëve mbi dëmin që shkakton në mjedis aktiviteti njerëzor dhe mbetjet e krijuara në qytete.

Të gjitha ndikimet e mësipërme janë të mundshme të ndodhin, nëse territori i Bashkisë së Fierit nuk do të planifikohet në mënyrë të integruar e gjithëpërfshirëse, sikundër edhe nëse për një pjesë të propozimeve të planit (të shpjeguara në vijim) nuk do të merren masat e duhura mjedisore.

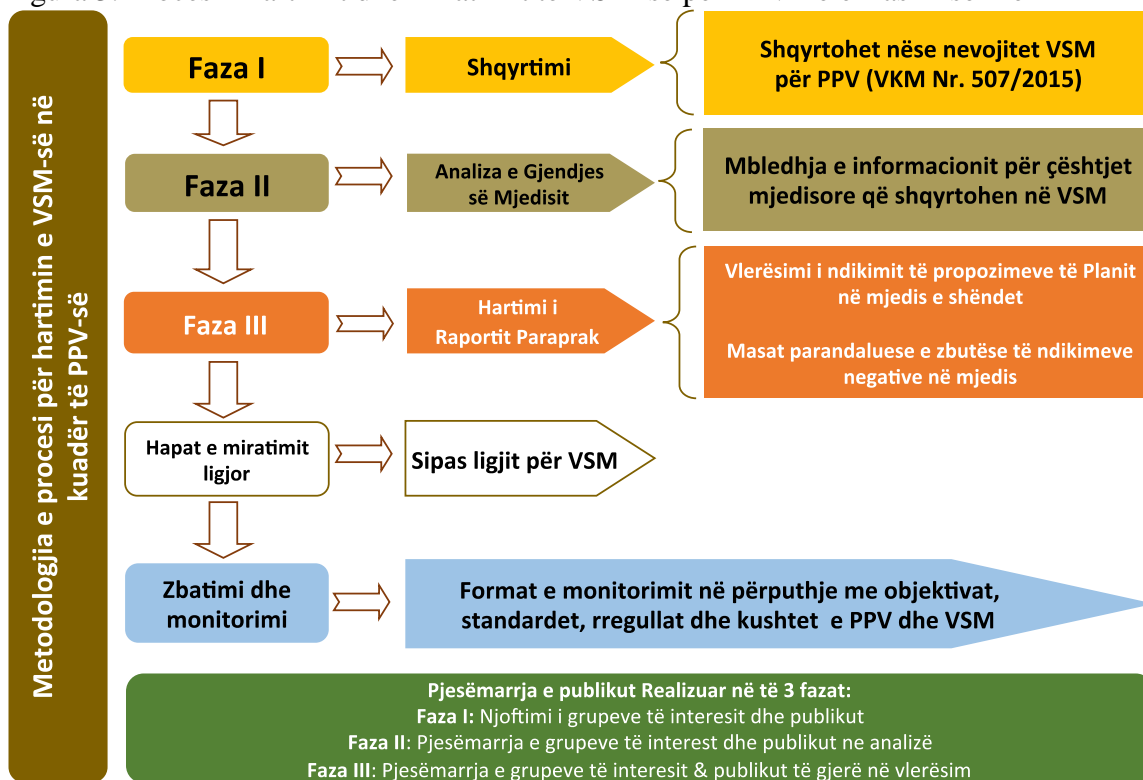
2. Metodologjia për hartimin e VSM-së

2.1 Procesi

Detyrimi për hartimin e Vlerësimit Strategjik Mjedisor të Planit të Përgjithshëm Vendor të Bashkisë Fier përcaktohet nga ligji nr. 91/2013, datë 28.02.2013, “Për vlerësimin strategjik mjedisor”. Sipas pikës 1 të nenit 2 të këtij ligji, procesit të vlerësimit strategjik mjedisor i nënshtrohen planet kombëtare e vendore të planifikimit të territorit urban e rural, përfshirë dhe mbrojtjen e peizazhit, të përdorimit të tokës, të cilat vendosin kuadrin për miratimin, në të ardhmen, të projekteve të listuara në shtojcat 1 e 2 të ligjit nr. 10440, datë 7.7.2011 “Për vlerësimin e ndikimit në mjedis”¹⁸. Sipas ligjit, në nenin 7 të tij përcaktohen edhe hapat nëpër të cilat duhet të kalojë procesi i hartimit dhe miratimit të VSM-së. Këto hapa, bashkë me metodologjinë teknike, janë përmbledhur në figurën e mëposhtme.

Në kontekstin më të gjerë, Vlerësimi Strategjik Mjedisor është një proces sistematik, që parashikon e vlerëson efektet e mundshme mjedisore gjatë hartimit të planit të përgjithshëm vendor të bashkisë, me qëllim adresimin e këtyre efekteve në mënyrën e duhur që në fazat më të hershme të vendimmarrjes për instrumentin e planifikimit.

Figura 3. Procesi i hartimit dhe miratimit të VSM-së për PPV-në e Bashkisë Fier

Burimi: Ligji nr. 91/2013 dhe VKM nr. 219, datë 11.03/2015; Përpunoi: Co-PLAN, 2016

Po ashtu, qartësia mbi detyrimin për hartimin e VSM për PPV-në e Bashkisë, vjen edhe nga VKM-ja nr. 507, datë 10.6.2015, “Për miratimin e listës së detajuar të planeve apo programeve me pasoja negative në mjedis, që do t’i nënshtrohen procesit të vlerësimit strategjik mjedisor”.

Grupi i punës për hartimin e PPV-së dhe VSM-së i ndoqën fazat e procesit si më poshtë:

a) Njoftimi i ministrisë nga Bashkia është kryer në periudhën shtator-tetor të vitit 2015. Procesi për krijimin e bazës së të dhënave të PPV-së nisi në mars 2015, por ligjërisht, momenti i nisjes së punës për hartimin e planit përkon me krijimin e bashkive të reja pas zgjedhjeve vendore të qershorit 2015 dhe në përmbushje të reformës administrativo-territoriale. Për rrjedhojë, në shtator-tetor 2015, Bashkia mori nismën për hartimin e Planit të Përgjithshëm Vendor, në përputhje me përcaktimet e ligjit nr. 107/2014, “Për planifikimin e territorit”, i ndryshuar dhe me VKM nr. 671, datë 29.07.2015, “Për miratimin e rregullores së planifikimit”. Si pjesë e marrjes së nismës:

- U hartua dokumenti i nismës në përputhje me kërkesat ligjore,
- U ngrit forumi qytetar për PPV-në, sipas VKM nr. 671,
- U realizua një takim publik – forumi i parë qytetar për marrjen e nismës, si pjesë e të cilit u njoftua procesi për hartimin e planit, detyrimet dhe përgjegjësitë e palëve pjesëmarrëse, përfshirë forumin e qytetarëve, dhe produktet e lidhura me PPV-në, përfshirë VSM-në si detyrim ligjor dhe nevojë reale për të trajtuar çështjet e mjedisit në planifikim,
- U njoftua marrja e nismës dhe nisja e VSM-së ne Regjistër dhe në mjetet e komunikimit elektronik që përdor Bashkia,
- U njoftua Ministria e Mjedisit për nisjen e procesit të PPV-së e për rrjedhojë VSM-së,
- U realizua miratimi i nismës për PPV-në në Këshillin Bashkiak.

b) Konsultimi me grupet e interesit, për çështjet që trajtohen në raportin e VSM-së, është realizuar nëpërmjet 5+2 takimeve publike dhe përmes takimeve individuale, sipas rastit.

- Takimi i parë publik përkon me takimin për nismën e PPV-së.
- Takimi i dytë publik përkon me takimin për analizat e PPV-së, ku një prej analizave të diskutuara në takim publik ishte ajo mjedisore (me të gjithë përbërësit mjedisorë sipas raportit, përfshirë metabolizmin e territorit).
- Takimi i tretë publik përkon me takimin për konsultimin e strategjisë së zhvillimit të territorit, në të cilin u diskutua edhe për dimensionin mjedisor të propozimeve të strategjisë.
- Takimi i katërt publik u realizua specifikisht vetëm për diskutimin e raportit paraprak të VSM-së.
- Takimi i pestë publik përkon me konsultimin mbi propozimet për infrastrukturën dhe shërbimet publike në kuadër të PPV-së, duke i vlerësuar propozimet jo vetëm nga pikëpamjet teknike, ekonomike, sociale e territoriale, por edhe mjedisore e të peizazhit.
- Takimi i gjashtë publik përkon me konsultimin mbi përdorimin e tokës dhe intensitetin e zhvillimit, ku sërish propozimet dhe diskutimi mbi to realizohen edhe mbi bazën e kriterit mjedisor.
- Takimi i shtatë publik u realizua specifikisht vetëm për diskutimin e raportit përfundimtar të VSM-së.
- Përveç sa më sipër, në bashkinë e Fierit u realizuan edhe dy takime publike me

banorët e grupet e interesit në zonën rurale të fushës dhe në zonën rurale të kodrës, për të diskutuar mbi propozimet për tokën bujqësore dhe për zonën natyrore (kodrat dhe pyjet).

Në takimet publike në të cilat VSM-ja është diskutuar së bashku me PPV-në, pjesëmarrja ka qenë e gjerë dhe ka përfshirë jo vetëm institucione e grupe interesi që lidhen me mjedisin, por edhe forumin qytetar të plotë, si edhe banorë e pronarë që kanë marr pjesë në mënyrë spontane në takim.

Në takimet publike të dedikuara vetëm për VSM-në, pjesëmarrja ka qenë më e specializuar në drejtim të mjedisit, duke përfshirë përfaqësues të forumit qytetar, agjencitë rajonale për mjedisin, ujërat, tokën bujqësore, ish-drejtoritë pyjore (specialistët përkatës), biznese të cilat kanë ndikim në mjedis, ndërmarrjet e ujësjellës-kanalizimeve, OJF-të mjedisore etj. Në mënyrë më të detajuar, informacioni për pjesëmarrjen në takime publike dhe institucionet apo organizatat e kontaktuar e të konsultuar gjendet në Shtojcën 1 të dokumentit të VSM-së.

c) Hartimi i raportit paraprak u realizua gjatë periudhës nëntor 2015 - maj 2016. Konsultimet në lidhje me këtë raport paraqiten më lart dhe mbyllen me takimin e katërt publik, të dedikuar për VSM-në. Gjatë kësaj faze është kryer grumbullimi i pjesës më të madhe të informacionit. Megjithatë, si rezultat i takimit të katërt publik (i VSM-së), shumë nga institucionet e përfshira (pjesëmarrëse në takim) reflektuan mbi informacionet e dhëna deri në atë moment apo të disponuara nga grupi i punës, dhe dorëzuan në Bashki një sërë informacionesh të reja apo të përditësuara. Ky veprim ndikoi pozitivisht në rifreskimin e informacionit dhe të analizës.

ç) Hartimi i raportit përfundimtar të vlerësimit strategjik mjedisor është realizuar në periudhën qershor – shtator 2016. Takimet publike, për këtë fazë të punës, paraqiten më sipër dhe mbyllen me takimin e shtatë publik, i dedikuar për VSM-në. Edhe gjatë kësaj periudhe pati disa momente të marrjes/shkëmbimit të informacionit me burime specifike, por puna u përqendrua kryesisht në realizimin e vlerësimit mjedisor të PPV-së dhe në hartimin e masave përkatëse mjedisore.

d) Shqyrtimi i propozimit dhe deklarata e Ministrisë realizohet me dorëzimin e materialit përfundimtar tek autoritetet përgjegjëse.

dh) Vendimi i autoritetit miratues vjen pas shqyrtimit të materialit.

e) Monitorimi dhe raportimi i pasojave në mjedis të planit është një proces në vazhdim, i cili do të realizohet nga Bashkia dhe institucionet përgjegjëse për mjedisin, në përputhje me legjislacionin në fuqi dhe Planin e Veprimeve, pjesë përbërëse e këtij dokumenti.

2.2 Kuadri ligjor

o Kuadri ligjor i VSM-së

Kuadri ligjor shqiptar i VSM-së përafrohet plotësisht me kuadrin ligjor ndërkombëtar. Më poshtë paraqitet një përmbledhje e shkurtër e këtij kuadri, i cili përfshin Ligjin Nr. 91/2013 “Për Vlerësimin Strategjik Mjedisor” dhe dy vendime të Këshillit të Ministrave që e kanë plotësuar atë në vitet e fundit.

Ligj Nr. 91/2013 “Për Vlerësimin Strategjik Mjedisor” ka për qëllim të sigurojë mbrojtje të lartë të mjedisit dhe zhvillim të qëndrueshëm, nëpërmjet përfshirjes së çështjeve të mjedisit gjatë hartimit, miratimit, rishikimit, ndryshimit ose modifikimit të planeve a programeve me pasoja të mundshme negative në mjedis. Ligji përcakton

institucionet përgjegjëse dhe procedurat sipas të cilave kryhet vlerësimi strategjik mjedisor. Krahas procedurave, Ligji përcakton planet dhe programet që i nënshtrohen procesit të vlerësimit strategjik mjedisor ku përfshihet edhe hartimi i planeve vendore të planifikimit të territorit. Ky ligj është përafuar plotësisht me Direktivën 2001/42/KE të Parlamentit Europian dhe të Këshillit, datë 27 qershor 2001 "Për vlerësimin e pasojave në mjedis të planeve dhe programeve të caktuara".

Në dy vitet e fundit, ligji i mësipërm është plotësuar nga dy VKM-të si vijojnë:

- **VKM-ja Nr. 507, datë 10.06.2015** “Për miratimin e listës së detajuar të planeve apo programeve me pasoja negative në mjedis, që do t'i nënshtrohen procesit të vlerësimit strategjik mjedisor”
- **VKM Nr. 219, datë 11.03.2015** “Për përcaktimin e rregullave e të procedurave për konsultimin me grupet e interesit dhe publikun, si dhe dëgjuesën publike gjatë procesit të vlerësimit strategjik mjedisor”

Protokoll i VSM-së, Konventa Espoo-s (UNECE 1991): Në këtë kontekst, vlen të theksohet edhe rëndësia e Protokollit të VSM-së i hartuar dhe miratuar në Konventën e Espoo-s (UNECE 1991) i cili përcakton detyrimet e palëve për vlerësimin e ndikimeve në mjedis të aktiviteteve të caktuara që në fazën e hershme të planifikimit të tyre. Ky dokument konsiderohet si një nga instrumentet më të rëndësishme ndërkombëtare që parashtrajnë kushtet e vlerësimeve strategjike.

o Kuadri ligjor për mbrojtjen e mjedisit

Për hartimin e VSM-së në kuadër të hartimit të Planit të Përgjithshëm të Territorit për Bashkinë Fier është i rëndësishëm edhe kuadri ligjor për mbrojtjen e mjedisit. Ky kuadër përfshin kryesisht ligjet kryesore përkatëse të përbërësve të mjedisit, të përcaktur në Ligjin për Mbrojtjen e Mjedisit: uji, toka, ajri, pyjet, kullotat, biodiversiteti dhe zonat e mbrojtura. Këto ligje shërbejnë si bazë për analizimin e gjendjes në mjedis në territorin e Bashkisë dhe përcaktimin e masave që duhen marrë në të ardhmen nga Bashkia Fier për mbrojtjen e mjedisit gjatë zbatimit të projekteve të Planit të Përgjithshëm Vendor edhe në vitet në vazhdim.

Tabela 3. Kuadri ligjor për mbrojtjen e mjedisit

Fushat / Përbërësit e mjedisit	Ligjet
Mbrojtja e Mjedisit	Ligji Nr. 10431, datë 09.06.2011 “Për mbrojtjen e mjedisit”;
	VKM Nr. 1189 Datë 18.11.2009 “Për rregullat dhe procedurat për hartimin dhe zbatimin e programit kombëtar të monitorimit të mjedisit”;
	VKM Nr. 47, Datë 29.01.2014 “Për përcaktimin e rregullave për organizimin dhe funksionimin e Agjencisë Kombëtare të Mjedisit e të Agjencive Rajonale të Mjedisit”;
	VKM Nr. 46, Datë 29.01.2014 “Për krijimin dhe mënyrën e organizimit e të funksionimit të Inspektoratit Shtetëror të Mjedisit, Pyjeve dhe Ujrave”.
Vetëqeverisja Vendore	Ligj Nr.139/2015 “Për vetëqeverisjen vendore”.
Burimet Ujore	Ligj Nr. 156/2013 Për disa ndryshime në ligjin Nr. 111/2012 “Për Manaxhimin e Integruar të Burimeve Ujore”

	VKM Nr. 273 datë 07.05.2004 “Për miratimin e Strategjisë Kombëtare të Ujit”;
	VKM Nr. 945, datë 09.10.2013 “Për përcaktimin e fushës së përgjegjësisë shtetërore të Ministrisë së Mjedisit”;
	VKM Nr. 939, datë 09.10.2013 “Për përcaktimin e fushës së përgjegjësisë shtetërore të Ministrisë së Bujqësisë, Zhvillimit Rural dhe Administrimit të Ujrave”;
	VKM Nr. 954, datë 16.10.2013 “Për përcaktimin e fushës së përgjegjësisë shtetërore të Ministrisë së Transportit dhe Infrastrukturës”;
	VKM Nr. 719, datë 31.10.2014 “Për organizimin dhe funksionimin e Agjencisë për Zhvillim Bujqësor dhe Rural”;
	Ligji Nr. 111/2015 “Për Shërbimin Gjeologjik Shqiptar”;
	VKM Nr.342, datë 04.05.2016 “Për miratimin e kufijve territorialë e hidrografikë të baseneve ujore në Republikën e Shqipërisë dhe qendrën e përbërjen e këshillit të secilit prej tyre”;
	VKM Nr. 268, datë 06.04.2016 “Për miratimin e rregullores për funksionimin e Këshillit Kombëtar të Ujit”.
Toka dhe Bujqësia	Ligji Nr. 7501, datë 19.07.1991 “Për Tokën (i ndryshuar)”;
	Ligji Nr. 130/2014 Për disa shtesa dhe një ndryshim në ligjin Nr. 8752, datë 26.03.2001 “Për krijimin dhe funksionimin e strukturave për administrimin dhe mbrojtjen e tokës”;
	Ligji Nr. 131/2014 Për një ndryshim dhe shtesë në ligjin Nr. 9244, datë 17.06.2004 “Për Mbrojtjen e Tokës Bujqësore”;
	VKM Nr.121, datë 17.02.2011 “Për mënyrat e ushtrimit të funksioneve nga DAMT-et në qarqe dhe ZMMT në komuna dhe/ose Bashki”
	VKM Nr. 410, datë 27.06.2012 “Për përcaktimin e rregullave dhe të procedurave të ndryshimit të kategorive të resurseve të tokës”
	Udhëzim Nr. 1, datë 18.07.2012 “Për procedurat e dhënies me qira të tokave bujqësore të pandara”;
	Vendim Nr. 143, datë 24.2.2016 Për disa ndryshime në vendimin Nr. 460, datë 22.05.2013, “Për përcaktimin e kriterëve, rregullave dhe procedurave të dhënies me qira të tokave bujqësore në pronësi të shtetit”;
	VKM Nr. 283, datë 01.04.2015 “Për përcaktimin e tipave, rregullave, kriterëve dhe procedurave për ndërtimin e objekteve për prodhimin, ruajtjen dhe përpunimin e produkteve bujqësore dhe blegtorale, në tokë bujqësore”.
Ajri	Ligji Nr.162/2014 “Për Mbrojtjen e Cilësisë së Ajrit në Mjedis”;
	VKM Nr. 594, datë 10.09.2014 “Për miratimin e Strategjisë Kombëtare për Cilësinë e Ajrit të Mjedisit”;
	VKM Nr. 352, datë 29.04.2015 “Për vlerësimin e cilësisë së ajrit të mjedisit dhe kërkesat për disa ndotës në lidhje me të”.
Biodiversiteti (flora dhe fauna)	Ligji Nr 68/2014 Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin Nr. 9587 , Datë 20.07.2006, “Për Mbrojtjen e Biodiversitetit”;
	Ligji Nr. 10 006, datë 23.10.2008 “Për mbrojtjen e faunës së egër”;
	Ligj Nr. 41/2013 “Për disa Ndryshime dhe Shtesa në Ligjin Nr. 10006, datë 23.10.2008 "Për Mbrojtjen e Faunës së Egër”;

	VKM Nr.84, datë 27.01.2009 “Për caktimin e kriterëve për ngritjen e rrjetit të inventarizimit dhe të monitorimit të biodiversitetit”;
	Ligji Nr 68/2014 Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin Nr. 9587 , Datë 20.07.2006, “Për Mbrojtjen e Biodiversitetit”;
	Ligji Nr. 61/2016 “Për shpalljen e moratoriumit të gjuetisë në Republikën e Shqipërisë”.
Pyjet dhe Kullotat	Ligji Nr 48/2016 Për disa ndryshime dhe shtesa në ligjin Nr. 9385, datë 04.05.2005 “Për Pyjet dhe Shërbimin Pyjor, i ndryshuar”;
	Ligji Nr 49/2016 Për disa ndryshime dhe shtesa në ligjin Nr. 9693 , datë 19.03.2007 “Për Fondin Kullosor”;
	Vendim Nr.436, datë 8.6.2016 Për disa ndryshime dhe shtesa në Vendimin Nr.1374, datë 10.10.2008 “Për përcaktimin e rregullave dhe të procedurave, që ndiqen për heqjen, shtimin dhe ndryshimin e destinacionit të fondit kullosor”;
	VKM Nr. 215, datë 16.03.2016 “Për krijimin e task-forcës “Roja e Gjelbërt” për marrjen e masave emergjente mbrojtëse për parandalimin, pakësimin dhe riaftësimin nga çdo dëmtim të pyjeve publike e private”;
	VKM Nr. 433, datë 08.06.2016 “Për transferimin në pronësi të bashkive të pyjeve dhe të kullotave publike, sipas listave të inventarit dhe aktualisht në administrim të Ministrisë së Mjedisit e të ish-komunave/ bashkive”;
	Udhëzim Nr.1, datë 09.06.2016 “Për rregullat, procedurat e kërkimit, të shqyrtimit e të miratimit të kërkesave për dhënie në përdorim të fondit pyjor dhe kullosor publik”.
Mbetjet	Ligji Nr 156/2013 Për disa ndryshime në ligjin Nr. 10463, datë 22.09.2011 “Për Manaxhimin e Integruar të Mbetjeve”;
	Ligji Nr. 8094, datë 21.03.1996 “Për largimin publik të mbeturinave”;
	Ligji Nr. 10448, datë 14.07.2011 “Për lejet e mjedisit”;
	Ligji 139/2015 “Për vetëqeverisjen vendore”;
	VKM Nr. 333, datë 26.01.2011 “Për Administrimin e vend-depozitimeve rajonale të mbetjeve urbane”;
	Ligji Nr. 34/2013 Për disa ndryshime dhe shtesa në ligjin Nr.9115, datë 24.07.2003 “Për trajtimin e ujërave të ndotura”;
	VKM Nr. 798, datë 29.09.2010 “Për miratimin e rregullores për administrimin e mbetjeve spitalore”;
	Vendim Nr. 178, datë 06.03.2012 “Për incinerimin e mbetjeve”;
	VKM Nr. 452, datë 11.07.2012 “Për landfillet e mbetjeve”;
	Vendim (Projekt) Nr. 418, datë 25.06.2014 “Për grumbullimin e diferencuar të mbetjeve në burim”;
	VKM Nr. 608, datë 17.09.2014 “Për përcaktimin e masave të nevojshme për grumbullimin dhe trajtimin e mbetjeve bio si dhe kriteret dhe afatet për pakësimin e tyre”;
	UDHËZIM Nr. 1738, datë 12.03.2015 “Mbi kriteret e studim-projektimit për rehabilitimin e vend-depozitimeve të mbetjeve të ngurta urbane, si dhe ndërtimin e landfilleve apo impianteve të trajtimit të mbetjeve të ngurta urbane”;
	VKM Nr. 575, datë 24.06.2015 “Për miratimin e kërkesave për manaxhimin e mbetjeve inerte”;

	VKM Nr. 843, datë 14.10.2015 “Për mbylljen e ndërmarrjes së furnizimit industri-miniera dhe krijimin e qendrës së grumbullimit dhe trajtimit të kimikateve të rrezikshme”.
Zhurmat	Ligji Nr 39/2013 Për disa ndryshime në ligjin Nr. 9774, datë 12.07.2007 “Për vlerësimin dhe administrimin e zhurmës në mjedis”;
	VKM Nr. 587, datë 07.07.2010 “Për monitorimin dhe kontrollin e nivelit të zhurmave në qendrat urbane dhe turistike”.
Ndryshimet Klimatike	Protokolli i Kiotos i Konventës Kuadër të Kombeve të Bashkuara për Ndryshimet Klimatike;
	Ligji Nr. 9334, datë 16.12.2004 “Për Aderimin e Republikës së Shqipërisë në Protokollin e Kiotos të Konventës Kuadër të Kombeve të Bashkuara për Ndryshimet Klimatike”;
	Ligji Nr.10448, datë 14.07.2011 “Për Lejet e Mjedisit” (Direktiva 2008/1/EU e ndotjes industriale).
Hidrokarburet	Ligji Nr. 19/2015 Për një shtesë dhe ndryshim në ligjin Nr. 7746, Datë 28.07.1993 “Për hidrokarburet (kërkimi dhe prodhimi)” ;
	Ligji Nr. 71/2014 Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin Nr. 8450 datë 24.02.1999 “Për përpunimin, transportimin, tregtimin e naftës , gazit e nënprodukteve të tyre”
	Ligji Nr. 143/2014 Për një ndryshim në ligjin Nr. 9876, datë 14.02.2008 “Për prodhimin, transportimin dhe tregtimin e biokarburanteve dhe të lëndëve të tjera djegëse, të rinovueshme, për transport” (i ndryshuar);
	Ligji Nr. 10448, datë 14.07.2011 “Për Lejet e Mjedisit”;
	Urdhër Nr. 101, datë 17.4.2015 Për disa shtesa dhe ndryshime në urdhrin Nr. 83, datë 10.02.2012 “Për rregullat dhe procedurat e shitjes së produkteve hidrokarbure”;
	VKM Nr. 781, datë 14.11.2012 “Për cilësinë e disa lëndëve të djegshme, të lëngshme, për përdorim termik, civil e industrial, si dhe për përdorim në mjetet e transportit ujor”;
	VKM Nr. 19, datë 14.01.2015 “Për procedurat dhe kushtet për dhënie, transferimin dhe përsëritjen e licencës së koncesionit për rafineri për kryerjen e veprimtarisë së përpunimit të naftës bruto për prodhimin e nënprodukteve të saj”
	Ligji Nr. 102/2015 “Për sektorin e gazit natyror”.
Shërbimet Publike	Ligji Nr 45/2013 Për disa ndryshime dhe shtesa në ligjin Nr. 7643 datë 02.12.1992 “Për shëndetin publik dhe inspektoriatin sanitar shtetëror” i ndryshuar;
	Ligji Nr.9915, datë 12.5.2008 Për disa ndryshime dhe shtesa në ligjin Nr. 8102 /1999 “Për kuadrin rregullator të sektorit të furnizimit me ujë dhe largimit e përpunimit të ujërave të ndotura”;
	Ligji Nr 34/2013 Për disa ndryshime dhe shtesa në ligjin Nr. 9115, datë 24.07.2003 “Për trajtimin mjedisor të ujërave të ndotura”;
	Ligji Nr. 37/2016 Për disa ndryshime dhe shtesa në ligjin Nr. 10081, datë 23.2.2009 “Për licencat, autorizimet dhe lejet e Republikës së Shqipërisë”;

	VKM Nr. 145 datë 26.02.1998 “Për miratimin e rregullores higjieniko-shëndetësore për kontrollin e cilësisë së ujit të pijshëm, projektimin, ndërtimin dhe mbikqyrjen e sistemeve të furnizimit me ujë të pijshëm”;
	Ligji Nr.9860, datë 21.1.2008 Për disa ndryshime dhe shtesa në ligjin Nr.8518, datë 30.07.1999 “Për ujitjen dhe kullimin”;
	VKM 1340/2009 “Për miratimin e rregullores për furnizimin me ujë dhe kanalizimet në zonën e shërbimit të ujesjellës-kalizimeve”;
	Ligji Nr 45/2013 Për disa ndryshime dhe shtesa në ligjin Nr. 10138 datë 11.05.2009 “Për shëndetin publik”;
	Ligji Nr.139/2015 “Për vetëqeverisjen vendore”.

Përgatiti: Bashkia Fier dhe Co-PPLAN, 2016

2.3 Grumbullimi i informacionit dhe analizat e kryera

Për të kryer analizat mjedisore në kuadër të PPV-së dhe VSM-së janë mbledhur një sërë informacionesh, burimi i të cilave janë institucionet publike, studimet dhe raportet e ndryshme të hartuar nga profesionistë të fushës dhe matjet e drejtpërdrejta e vëzhgimet vizuale. Hapi i parë i këtij procesi ishte krijimi i formatit të inventarit të të dhënave që nevojiteshin dhe metodologjisë për grumbullimin e tyre. Sa më poshtë paraqet listën e treguesve paraprakë që u konsideruan për inventarin e informacionit. Mbi bazën e kësaj liste u përpiluan letrat zyrtare, të cilat bashkia ua nisi institucioneve dhe organizatave përkatëse, me të cilat ndoqi në vijim procesin për të siguruar këto të dhëna.

Tabela 4. Kuadri ligjor për mbrojtjen e mjedisit

Nr.	Fusha	Komente
1	Industria	Çështjet e mjedisit: përfshirë në seksionet e ajrit, ujit, tokës e mbetjeve më poshtë.
1.1	Lloji i industrisë (sipas funksioneve, nënkategorive të përdorimi të tokës)	Bashkitë dhe Përdorimi i Tokës
2	Energjia	
2.1	Energjia e konsumuar për banor (kwh/banor)	Ministria e Ekonomisë
2.2	Nr. i HEC-eve në zonë	Të ndërtuar dhe të pritsëm
2.3	Kapaciteti i prodhimit/ HEC	
2.4	Totali i energjisë së prodhuar në zonë	
2.5	Totali i energjisë së prodhuar	
2.6	Sasia e energjisë prodhuar nga burime të rinovueshme	
3	Turizmi	
3.1	Lloji i turizmit (detar, gjuetie, etj)	
3.2	% e vizitorëve të pranishëm jashtë stinës së turizmit	
3.3	Sipas llojit, efekti e turizmit ne florë, faunë, ose zona të mbrojtura)	
3.4	% e tokës bujqësore e përdorur për ndërtime/infrastrukturë në fushën e turizmit	
3.5	Njerëz që udhëtojnë për në qytet	Numër ose % / ditë
3.6	Numri i shtretërve (hotelier)	
3.7	Numri i hoteleve	
3.8	% e të punësuarve në turizëm	
3.9	Netë për person në vit	
4	Bujqësia	
4.1	Sasia në ha e tokës bujqësore	

4.2	Sasia në ha e tokës bujqësore me cilësi të lartë	Boniteti
4.3	Sasia në ha e tokës bujqësore të humbur (shndërruar në zonë banimi/ industriale/ etj.) gjatë 10 viteve të fundit.	Nga hartat
4.4	% e bujqësisë familjare <i>versus</i> bujqësisë industriale	Studime, organizata fermerësh dhe <i>vëzhgim</i>
4.5	Sasia në ha e tokave bujqësore me vlerë jo shumë të lartë, ose toka pa vlerë bujqësore (jo prodhuese, ose shpate kodrash etj., që zakonisht njerëzit i braktisin).	Boniteti
4.6	Numri/sasia e zonave të mbrojtura në tokë bujqësore	Nga hartat e zonave të mbrojtura zyrtare
4.7	Numri i zonave të mbrojtura në tokë private	Nga hartat e zonave të mbrojtura zyrtare
4.8	Sasia/lloji i plehrave kimike të përdorura në bujqësi	Raportet e mjedisit në nivel baseni ujor
4.9	Lloji i rasteve të ndotjeve të raportuara nga bujqësia (pesticide, pleh kimik etj.)	Raportet e mjedisit në nivel baseni ujor dhe <i>vëzhgim</i>
4.10	Mënyra/sasia e plehut të prodhuar nga kafshët për fermë (nëse ky është rasti)	
4.11	Metoda e kultivimit të tokës (intensive-industriale, biologjike, e ndërmjetme etj)	
4.12	Sipërfaqe e sipërfaqeve të përmytshme/përmytura	Nga harta dhe <i>vëzhgim</i>
5	Blegtoaria	
5.1	% e tokës e përdorur si kullotë	
5.2	Sipërfaqe e pyjeve dhe kullotave	Instat në nivel qarku, FAO, Corine
5.3	Numri/lloji i gjedheve	Zyra rajonale veterinarë
5.4	Lloji i fermave (intensive,etj.)	Zyra rajonale veterinarë
5.5	Numri i racave të rralla, vendore	Zyra rajonale veterinarë
6	Peshkimi	
6.1	Të dhëna rreth biodiversitetit në burimet ujore	Ministria, Raportet e monitorimit të mjedisit
6.2	Të dhëna rreth sasisë së peshkuar	Ministria, Raportet e monitorimit të mjedisit
6.3	Të dhëna rreth kapacitetit bartës	Ministria, Raportet e monitorimit të mjedisit
7	Transporti	
7.1	Numri/% e qytetarëve që përdorin transport privat	<i>Ndikimi në përdorim toke, peizazh, biodiversitet, ndotje ajri/zhurma, siguri rrugore</i>
7.2	Numri/% e qytetarëve që përdorin transport publik	
7.3	Ndotësit e shkarkuar në ajër nga përdorimi i automjeteve	Shih seksionin e ajrit
7.4	Zonat me ndotje akustike (sip. sipas decibel)	
8	Rrugët	
8.1	% e sipërfaqes së rrugëve në raport me sipërfaqen totale të tokës bujqësore	
8.2	% e tokës bujqësore/ pyjeve/ ligatinave/ habitateve/etj. të humbur për ndërtim rrugësh	Harta, pas 1990, krahaso me topografiket
8.3	% e rrugëve kryesore në qendra të banuara (për të parë nivelin e zhurmës)	
8.4	Distanca rrugësh sipas kategorive nga zonat e mbrojtura natyrore dhe monumente kulture	Në hartë
8.5	Sasia në km e rrugëve që ndërpresin breza të gjelbër, korridore të gjelbra, korridore shpendësh/kafshësh?	
8.6	Sasia në km e rrugëve që izolojnë (ndajnë)	

	zona të banuara/habitate të ndryshme	
9	Furnizimi me ujë	
9.1	% e Gjatësisë së lumenjve që konsiderohet të kenë ujë të një cilësie të mirë (të pijshëm)	
9.2	% Gjatësia e lumenjve që konsiderohet të kenë ujë të një cilësie të dobët	
9.3	Sipërfaqe ujore jo lumore me ujë të pijshëm (sip dhe % ndaj totalit)	
9.4	Numri i zonave me ujëra të përdorshme për plazh/banjo	
10	Ujërat e Zeza	
10.1	Kapaciteti total i përpunimit të ujërave të zeza	
10.2	Numri i impianteve të pastrimit të ujërave të zeza në funksionim	
10.3	% e popullsisë e lidhur me sistemin e ujërave të zeza	
10.4	% e aktiviteteve industriale lidhur me sistemin e ujërave të zeza	
10.5	Numri i shtëpive të palidhura me sistemin e ujërave të zeza	
11	Mbetjet e ngurta urbane	
11.1	Volumi total i mbeturinave të grumbulluara nga Bashkia/qyteti	
11.2	Volumi i mbeturinave të prodhuara për banor/qytet-ose-fshat	
11.3	% e mbeturinave të depozituara në <i>landfill</i> /vendgrumbullim	
11.4	% e mbeturinave të ricikluara	
11.5	% e mbeturinave të djegura me inceneritor	
11.6	% e mbeturinave të kompostuara	
11.7	Kapaciteti i impianteve të pranishme në territor për trajtimin e mbeturinave të ricikluara	
11.8	Kapaciteti i inceneritoreve/teknologjive të tjera në territor për djegien e mbeturinave	
11.9	Kapaciteti i landfilleve	
11.10	Numri i vendgrumbullimeve	
12	Mbetjet spitalore	
12.1	Sasia e mbetjeve spitalore	
12.2	% e trajtimit të mbetjeve spitalore	
12.3	% e mbetjeve të përziera me mbetjet e tjera	
12.4	% e mbetjeve të ricikluara	
13	Mbetjet industriale, toksike dhe të dëmshme	
13.1	Sasia totale e mbetjeve të prodhuara	
13.4	Kapaciteti i landfilleve për grumbullimin e këtyre lloj mbetjesh	
13.5	% e këtyre mbetjeve e eksportuar	
13.6	% e mbetjeve të trajtuara në vend	
14	Mbetje të tjera	
15	Toka	
15.1	Sasia në ha e tokës sipas përdorimit: urbane/rurale, e braktisur (industriale, minerale etj.), bujqësore, pyje, zona të rëndësishme së veçantë, sipërfaqe ujore etj.	Sipas kategorive bazë të përdorimit të tokës

15.2	Sasia në ha e tokës bujqësore me cilësi të lartë	Boniteti
15.3	Sasia në ha e zonave të gjelbëra përreth qendrave urbane	Si tek infrastruktura
15.4	Sasia në ha e tokave të braktisura (pa përkujdesje)	Koordinim me tokat bujqësore dhe natyrore
15.5	Sasia në ha e tokave të ndotura	
15.6	Sasia në ha e hapësirave natyrore	Koordinim me nënkategoritë e përdorimit të tokës dhe Corine
15.7	% e tokës bujqësore të mbrojtur me ligj	Boniteti (Kat. I-IV)
15.8	Sasia e tokës/të dhëna humbur nga erozioni/shembjet e tokës sipas llojeve	
16	Uji	
16.1	Cilësia e ujit të lumenjve dhe burimeve nëntokësore, duke përfshirë edhe ujin e pijshëm	Raportet e gjendjes së mjedisit dhe <i>vëzhgim</i>
16.2	Cilësia e ujit sipërfaqësor	Raportet e gjendjes së mjedisit dhe <i>vëzhgim</i>
16.3	Sasia e ujit nëntokësor	
16.4	Sipërfaqja e përgjithshme e tokës nën ujitje	
16.5	Sasia e përgjithshme e ujërave në rezervuarë	
16.6	Numri i impianteve për trajtimin e ujit të përdorshëm	
16.7	Sasia e ujit të nxjerrë nga nëntoka për ta pirë	
16.7	Numri i shtëpive lidhur me sistemin e furnizimit me ujë	
16.8	Numri i shtëpive të palidhura me sistemin e furnizimit me ujë	
16.9	Sasia e ujit që është trajtuar në impiante me qëllim për ta pirë	
16.10	Sedimentet dhe aluvionet	
16.11	Të dhëna rreth trupave ujorë ku është shfaqur fenomeni i eutrofikimit	
16.12	Llojet e ndotësve të pranishëm në ujë nga aktivitete urbane (bizneset e riparimit të makinave, industria)	
16.13	Numri dhe sipërfaqja e ligatinave dhe gjendja e tyre (në nivel uji)	
16.14	% e sasisë së ujit të ndotur të trajtuar në raport më sasinë totale	
17	Biodiversiteti	
17.1	Numri/lloji i specieve	
17.2	Numri dhe llojet e habitateve dhe funksionet	
17.3	Numri i specieve në zhdukje/shfrytëzim të tepruar jashtë kapacitetit bartës	
17.4	Numri i habitateve në zhdukje, degradim, copëtim, ndryshim/shfrytëzim të tepruar	
17.5	Sasia në ha e sipërfaqes së habitateve natyrore të mbrojtura me ligj	
17.6	Numri i specieve invazive	
17.7	Specie, familje, gjini, ndarë sipas habitateve (ujore, tokësore, moçalore, lumore, detare etj.)	
17.8	Vlera të rralla (pasuri e vendit që duhen ruajtur), zona të mbrojtura	
17.9	Vlera të veçanta që mendohet të shfrytëzohen për zhvillimin e vendit/turizem	

17.1 0	Statusi i specieve (të kërcënuara globalisht, të mbijetuara nga marrëveshje ndërkombëtare, të zhdukura, të rrezikuara, të kërcënuara, të rralla, të prekshme, të panjohura etj.)	
17.1 0	Numri i biokorridoreve dhe vendndodhja e tyre, roli që luajnë	
18	Pyjet	
18.1	Sasia në ha e sipërfaqeve të pyjeve, pozicioni	Disa ndërthuren me biodiversitetin
18.2	Sasia në ha e sipërfaqeve të shpyllëzuara	
18.3	Lloji i drunorëve, pemtarisë sipas zonave/habitateve	
18.4	Llojet e specieve të humbura për për shkak të shpyllëzimit	
18.5	Numri i specieve të veçanta, sasia në copë dhe shpërndarja,	
18.6	Numri i specieve me vlerë të rrallë ekologjike ose tregtare/ekonomike	
18.7	Numri i zjarreve në pyjegjatëvitevetë fundit (trendi)	
19	Ajri	
19.1	Sasia e ndotësve të shkarkuar në atmosferë nga industritë/aktivitete të tjera/transporti/ndërtimet	SO ₂ , oksid nitrik (N ₂ O), lëndë të grimcuara (hi, pluhur)
19.2	Sasia e lëndëve djegëse fosile të djegura	Plumb(Pb), O ₃ , benzen, monoksid karboni (CO)
19.3	Numri i ditëve që ozoni (O ₃) kalon vlerat e lejuara prej 120 µg/m ³	Dioksid karboni (CO ₂), klorofluorokarbonet(CFC-të), perfluorokarbonet (PFC-të)
19.4	Numri i ditëve NO ₂ kalon vlerat e lejuara me ligj prej 200 µg/m ³	Kadmiumi (Cd), Arseniku (As), Nikeli (Ni), Merkur(Hg), Radoni (Rn)
19.5	Numri i ditëve grimcat e imëta PM ₁₀ kalojnë kufijtë e lejuar me ligj prej 50 µg/m ³	
19.6	Numri i ditëve grimcat e imëta PM _{2.5} kalojnë kufijtë e lejuar prej 50 µg/m ³	
19.7	Përqëndrimet e akumuluar të ozonit që kalojnë prej 70 µg/m ³	
19.8	Përqëndrimet mesatare vjetore të NO ₂ (µg/m ³)	
19.9	Përqëndrimet mesatare vjetore të PM ₁₀ (µg/m ³)	
19.9	Numri i banorëve që jetojnë në zona me nivel zhurme >65 dB(A) gjatë ditës	
19.1 0	Numri i banorëve që jetojnë në zona me nivel zhurme >55 dB(A) gjatë natës	
19.1 1	Numri i banorëve që jetojnë në zona me nivel zhurme > 65dB(A) gjatë ditës	
19.1 2	Numri i banorëve që jetojnë në zona me nivel zhurme > 55dB(A) gjatë natës	
19.1 3	Numri i banorëve që jetojnë në zona me nivel zhurme (nga trafiku ajror) >65 dB(A) gjatë ditës	
19.1 4	Numri i banorëve që jetojnë në zona me nivel zhurme nga trafiku ajror >55 dB(A) gjatë natës	
20	Ndryshimet klimatike	
20.1	Të dhëna rreth ndryshimit të temperaturës në përgjithësi	
20.2	Të dhëna rreth sasisë së reshjeve në vite	Mujore, vjetore, ekstremet, Instituti i

		Meteorologjisë
20.3	Të dhëna rreth shkërrijes së akujve	
20.4	Të dhëna rreth ngritjes së nivelit të detit (stuhitë, erozion bregdetar/ujor, kripëzim tokash)	
20.5	Të dhëna rreth përmytjeve, stuhive dhe erërave të forta	Sipërfaqe, vitet përkatëse,
20.6	Të dhëna rreth thatësirës (ulja e sasisë/cilësisë së ujit, sa herë)	
20.7	Të dhëna rreth shembjeve të dheut	
20.8	Temperaturat mesatare vjetore, stinore, ekstremet	
20.9	Sasia e përdorur e energjisë nga karburantet fosile/energji e rinovueshme në raport me totalin e energjisë	
20.10	Sasia e gazrave serë (CO ₂ ; N ₂ O; CH ₄ ; O ₃) të shkarkuar në atmosferë	
20.11	Sasia e energjisë së përfituar nga masat për rritjen e efikasitetit energjetic	
21	Ndotja dhe dëmi mjedisor sipas llojeve	
22	Efektet e ndryshimeve klimatike	
23	Peizazhi	Sipas ligjit për zonat e mbrojtura dhe komponentë të tjerë.

Burimi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN, 2015

Hapi i dytë ishte procesi i studimit (*desk review*) të materialeve (dokumente e raporte) ekzistuese dhe të dhënave e informacioneve që burojnë prej tyre. Informacionet e grumbulluara në këtë mënyrë, të kombinuara me faktet e dokumentuara gjatë vëzhgimit vizual, përbënë bazën parësore për plotësimin e inventarit mjedisor paraprak dhe hartimin e raportit fillestar të analizës mjedisore.

Hapi i tretë ishte realizimi i vëzhgimit të parë vizual për burimet dhe vlerat mjedisore në të gjithë territorin e Bashkisë. Për këtë qëllim u përgatitën harta itinerarësh dhe gjatë vëzhgimit vizual u mbajtën shënime informacionet, si dhe u dokumentua realiteti përmes fotografive.

Hapi i katërt ishte realizimi i takimeve me të gjitha institucionet, të cilave iu dërguan letra zyrtare, me qëllim marrjen e informacioni dhe konsultimit shkencor e profesional mbi temat përkatëse. Lista e institucioneve të kontaktuar jepet e detajuar në Shtojcën 1 të këtij dokumenti. Burimet kryesore publike të informacionit kanë qenë: Bashkia me të gjitha departamentet e saj përkatëse, Ministria e Mjedisit, Agjencia Kombëtare dhe Agjencia Rajonale e Mjedisit, Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura dhe Administrata e Zonave të Mbrojtura Fier, Shërbimi Gjeologjik Shqiptar, Ministria e Bujqësisë, Agjencia Kombëtare e Burimeve Natyrore, INSTAT-i, bizneset, Agjencia e Basenit Ujor të Semanit dhe e Basenit Ujor të Vjosës, Agjencia Kombëtare e Territorit, etj.

Në vijim (hapi i pestë) grupi i punës, ndërmori realizimin e analizave të ujërave të lumit Seman e Vjosë që përshkojnë Bashkinë Fier. Këto analiza u realizuan në bazë baseni (nga burimi deri në grykëderdhje), dhe jo vetëm në segmentet e lumenjve Seman e Vjosë që përshkojnë territorin e Bashkisë Fier. Për këtë qëllim u morën kampione të ujërave në pika të caktuara gjatë gjithë gjatësisë së Basenit të Lumit Seman e Vjosë dhe në disa degë

të tyre. Pikat u përcaktuan mbi bazën e njohurisë për aktivitetin njerëzor e urban përgjatë lumit. Përmes këtyre analizave u realizua një përditësim të dhënash, dhe një këndvështrim i pavarur mbi gjendjen e ujërave. Për më tepër, këto analiza përfshinë edhe metalet e rënda, për të cilat mungon informacioni nga burimet publike.

Si kërkesë ligjore nga VKM-ja nr. 671, “Për miratimin e rregullores së planifikimit të territorit”, u realizua edhe analiza e metabolizmit të territorit. Kjo është një analizë mjedisore e cila vlerëson flukset që përshkojnë (hyjnë, procesohen/përdoren dhe dalin) një territor të caktuar dhe më konkretisht: ujin, energjinë, ushqimin (produktet bujqësore e blegtorale) dhe mbetjet. Analiza synon të përcaktojë efikasitetin e përdorimit të këtyre fluksve në territor, dhe mbetjet që ato krijojnë në të. Gjithashtu, metabolizmi i territorit ka për qëllim të lidhë territorin si objekt i planifikimit me burimet mjedisore dhe përdorimin e tyre.

Analiza të tjera të realizuara janë të formës sasiore dhe cilësore, mbi bazën e shifrave dhe fakteve të siguruara. I gjithë informacioni (i mundshëm) është hedhur dhe përpunuar në GIS (sistemet gjeografike të informacionit) dhe analizën me mbivendosje të shtresave (*overlay analysis*). Për shembull, informacioni sasior, cilësor dhe hartografik i Shërbimit Gjeologjik Shqiptar mbi vlerësimin e gjeorreziqeve në Shqipëri në nivel qarku (Qarku i Fierit) është studiuar dhe vendosur si bazë për shumë harta të tjera tematike. Mbivendosja e shtresave të informacionit, synon të nxjerr në pah zonat apo hapësirat ku rreziku mjedisor është më i lartë.

Po ashtu është realizuar analiza e fondit pyjor, duke përdorur të dhënat e burimeve zyrtare (përfshirë hartat) dhe imazhet në foto ajrore dhe duke krahasuar ndryshimet e ndodhura në kohë. Është realizuar harta e sistemit të kullimit dhe vaditjes, apo harta e problemeve mjedisore, e pikave të nxehta dhe ndotëse, etj. Njëkohësisht, është realizuar edhe analiza e peizazhit, ku fillimisht është hartografuar matrica natyrore dhe më pas, në të, janë evidentuar të gjitha sipërfaqet sipas tipologjive peizazhformuese. Harta të tjera janë ato të shërbimeve publike (furnizimi me ujë dhe ujërat e ndotura), etj.

2.4 Format e vlerësimit

Vlerësimi mjedisor është kryer për programet dhe projektet e PPV-së, të cilat u hartuan fillimisht në strategji, u rishikuan në planin e zhvillimit dhe u plotësuan më tej edhe gjatë hartimit të Planit të Investimeve Kapitale. Vlerësimi i tyre për ndikimin në mjedis bëhet në mënyrë cilësore dhe sipas rastit, edhe sasiore. Kriteret që përdoren për vlerësim bazohen në Shtojcën 1 të ligjit 91/2013, ku përcaktohen disa kriteret ndihmëse për vlerësimin, si më poshtë:

1. **Cilësia e përbërësve të mjedisit** në zonën e ndikimit të mundshëm të planit apo programit të propozuar dhe **problemeve mjedisore ekzistuese** në këtë zonë.
2. **Ndikimet negative mjedisore që mund të rezultojnë** nga zbatimi i planit ose programit, duke konsideruar:
 - a. **mundësinë e shfaqjes** së ndikimeve negative;
 - b. **kohëzgjatjen dhe natyrën** e tyre;
 - c. **mundësinë e riaftësimit** të gjendjes së mjedisit, si pasojë e ndaljes së ndikimeve negative në të (**kthyeshmëria ose pakthyeshmëria** e ndikimit në mjedis);

- d. **natyrën kumulative** të ndikimeve;
- e. **natyrën ndërkufitare** të ndikimeve;
- f. **madhësinë dhe shtrirjen hapësinore** të ndikimeve negative;
- g. **pasojat e dëmshme** të tij në mjedis, për shkak të cilësive mjedisore ekzistuese.

3. Shkalla në të cilën plani ose programi mund të ketë **ndikim në zonat e mbrojtura, peizazh apo trashëgiminë kulturore e arkeologjike** të mbrojtur me ligj.

4. Shkalla e **përputhjes ose jo të planit** apo programit të propozuar **me objektivat kombëtar e vendor të mbrojtjes së mjedisit** dhe promovimi i zhvillimit të qëndrueshëm në vend.”

Nga kriteret e pikës 2/e, natyra ndërkufitare e zhvillimeve nuk është e aplikueshme për Bashkinë e Fierit, për shkak të pozicionimit të saj gjeografik. Gjithsesi, vendimmarrjet në territorin e Fierit kanë ndikim të menjëhershëm në vijën bregdetare të tij dhe, për pasojë, mund të kenë ndikime edhe ndërkufitare, por të pamundshme për t'u matur. Si rrjedhojë, ky kriter nuk është marr në konsideratë gjatë vlerësimit.

Për të realizuar vlerësimin e ndikimit të projekteve në objektivat mjedisore (përbërësit e mjedisit) sipas kriterëve të mësipërme, është krijuar tabela e mëposhtme. Kriteret e mësipërme janë përdorur me pesha në vlerësim, sipas tabelës së mëposhtme. Pesha më e madhe i është dhënë natyrës së ndikimit, zonës/grupit të prekur (madhësia) dhe faktit nëse ka dëme apo jo në mjedis. Vlerësimi për çdo kriter bëhet me **0 (keq), 10 (i mirë)** dhe një vlerësim **të ndërmjetëm** i cili merr pikë nga **0.1 deri në 9.9**. Kur pikët shumëzohen me peshën përkatëse, ato japin vlerën numerike të vlerësimit të ndikimit të projektit në përbërësin përkatës mjedisor, që përkon edhe me Objektivin Mjedisor të VSM-së.

Pra, në parim, sa më tepër pikë merren në vlerësim, aq më i vogël është ndikimi negativ në mjedis. Kjo vlen si në nivel kriteri, ashtu edhe në nivel vlerësimi total për një projekt të planit. Kjo do të thotë se **vlerësimi total i ndikimit në mjedis sipas kësaj tablele, për një propozim të caktuar të PPV-së, lëviz nga 0 (shumë negativ ose me ndikim të shumë të lartë negativ) në 10 pikë (shumë pozitiv ose pa ndikim negativ).**

Tabela 5. Kriteret e vlerësimit të ndikimit, peshat dhe pikët

Pesha	Kriteri i vlerësimit	Shpërndarja e pikëve të vlerësimit		
10%	1. Mundësia e shfaqjes	PO	JO	E pasigurt
	<i>Pikët</i>	0	10	0.1-9.9
20%	2. Kohëzgjatja	E menjëhershme & qëndrueshme	E vogël, e papërfillshme	Afatshkurtër, ose afatgjatë
	<i>Pikët</i>	0	10	0.1-9.9
20%	3. Natyra e ndikimit	Shkatërron habitatin	Neutrale	Dëmton shërbime të caktuara të ekosistemit
	<i>Pikët</i>	0	10	0.1-9.9
10%	4. Mundësia e riaftësimit të ndikimit	Kthim i plotë	Nuk ka kthim të ndikimit	E pjesshme
	<i>Pikët</i>	0	10	0.1-9.9
20%	5. Natyra kumulative	PO	JO	E pasigurt
	<i>Pikët</i>	0	10	0.1-9.9
20%	6. Madhësia/Shtrirja	Sipërfaqe e madhe & popullsi	Pikësore, e kufizuar dhe jo popullsi	E ndërmjetme
	<i>Pikët</i>	0	10	0.1-9.9

Burimi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN, 2016

Duke qenë se vlerësimi, pavarësisht metodologjisë numerike/sasiore (*multi-criteria analysis*) të zgjedhur, mbart edhe peshë subjektive, vlerësuesit shprehen edhe në tekst, pra në mënyrë cilësore e jo vetëm saiore, për ndikimin në mjedis të çdo projekti. Teksti përshkruan ndikimin e mundshëm, nëse nuk merret asnjë masë mjedisore, pra në skenarin 0 të ndërhyrjeve mjedisore. Anash tekstit vendoset masa e marr zbutëse. **Vlerësimi numerik (sasiore) tregon ndikimin në mjedis në rastin kur parashikohet marrja e masave zbutëse, pra në skenarin kur realizohen ndërhyrje mjedisore përmirësuese.**

Në varësi të pikëve që grumbullon secili propozim, jepet vlerësimi final sipas tabelës (matricës) së vlerësimit të ndikimit në mjedis të paraqitur në vijim. Për këtë qëllim pikët shndërrohen në shenja konvencionale, që e bëjnë tabelën lehtësisht të lexueshme. Konvertimi kryhet sipas këtij rregulli:

Tabela 6. Simbolika e vlerësimit të ndikimit në mjedis

Pikët e Vlerësimit	Simbolika e matricës së vlerësimit dhe kuptimi përkatës	
0.1 – 3 pikë		Ndikimi i lartë/shumë i lartë (shkatërrues mbi shëndetin dhe mjedisin)
3.1 – 6 pikë		Ndikim mesatar (pa garanci për shëndetin dhe mjedisin, pamvarësisht nga masat zbutëse)
6.1 – 8.5 pikë		Ndikimi i ulët (në rast se masat zbutëse dhe parandaluese rrespektohen)
8.6 – 10 pikë		Ndikimi i papërfillshëm (nëse zbatohen masat, dhe nuk çenohet ekuilibri natyror)
Vlerësimi i pa aplikueshëm		Ndikim neutral ose pa ndikim (ndikime të mundshme janë të përkohshme, afatshkurtra dhe mjedisi vetripërtërihet pa ndërhyrje)

Burimi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN, 2016

Tabela përfundimtare e vlerësimit do të ketë formatin në vijim dhe në qelizat e vlerësimit do të hidhen simbolet e mësipërme sipas pikëve vlerësuese.

Tabela 7. Paraqitja përfundimtare e vlerësimit

Bashkia FIER: Ndikimi										
Objektivat Mjedisore	OM1	OM2	OM3	OM4	OM5	OM6	OM7	OM8	OM9	
Objektivat e Programet e Planit	Ajri	Uji	Toka	Biodiversiteti	Pyjet	Peizazh	Klima	Kultura	Shëndet	Social-ekonomik
O1: Konkurrueshmëri përmes diversifikimit ekonomik										
Pr1:	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pr2:	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pr3:	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pr4:	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
O2: Zhvillimi rural: Bujqësi e Turizëm										
Pr1:	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pr2:	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pr3:	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pr4:	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
O3: Mbrojtja e ripërtëritja e burimeve natyrore										
Pr1:	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pr2:	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pr3:	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pr4:	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
O4: Menaxhimi e zhvillimi inteligjent i tokës										
Pr1:	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pr2:	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pr3:	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pr4:	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

O5: Zbutja e pabarazive dhe Infrastruktura sociale										
Pr1:	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pr2:	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pr3:	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pr4:	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Burimi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN, 2016

Vlerësimi tjetër që kryhet, nisur nga Shtojca I e ligjit 91/2013, është ai i përputhshmërisë ndërmjet objektivave, programeve e projekteve të Planit dhe objektivave të VSM-së. Duke qenë se projektet formojnë programe dhe programet formojnë objektiva, vlerësimi nis nga projektet dhe përfundon tek objektivat. Tabela më poshtë paraqet formatin e vlerësimit të përputhshmërisë, ndërsa tabela 9 paraqet vlerat numerike të cilat përdoren për të kryer vlerësimin, sipas kategorive/niveleve të përputhshmërisë. Janë paraqitur 5 nivele të përputhshmërisë:

6. **Objektivat/ programet/ projektet përputhen plotësisht me OM-të:** Ky rast merr vlerësim maksimal të barabartë me 3. Ka raste që projekte të caktuara mund të mos kenë përputhje të plotë, por marrja e masave mjedisore i bën të përputhshëm, ;
7. **Objektivat/ programet/ projektet përputhen pjesërisht me OM-të:** Përputhja është e pjesshme edhe pse zbatohen masa mjedisore, pra realizohet me kushte.
8. **Lidhja/ përputhshmëria është e zbehtë:** Përputhshmëria është e dobët, edhe pse realizohen masat mjedisore. Kjo nënkupton që impakti neutralizohet pjesërisht, ose minimalisht.
9. **Nuk ka lidhje (përputhshmëria neutrale):** Objektivat, programet, projektet nuk tregojnë përputhje në pamje të parë, por as përplasje. Pra nuk kanë ndikim negativ të ndërsjellë e veçanërisht ato të planit në objektivat e VSM.
10. **Objektivat/ programet/ projektet nuk përputhen me OM-të:** janë në kundërshtim të plotë, pavarësisht masave zbutëse që mund të merren.

Tabela 8-. Vlerësimi i përputhshmërisë mes objektivave të Planit dhe të VSM-së

Objektivat Mjedisore	OM 1	OM 2	OM3	OM 4	OM 5	OM 6	OM 7	OM 8	OM 9	Vlerësimi mesatar
Objektiva, Programe, Projekte të PPV-së										
O1:										
O1P1:										
Pr1:										
O1P2:										
Pr1:										
O2:										
O2P1:										
Pr1										

Burimi; Bashkia Fier dhe Co-PLAN, 2016

Tabela 9. Vlerat e përdorura në vlerësimin e përputhshmërisë mes objektivave të Planit dhe atyre të VSM-së

Niveli i përputhshmërisë	Vlerësimi numerik	Vlerësimi mesatar
1. Objektivat/ programet/ projektet përputhen plotësisht me OM-të	3	2.51 – 3.00
2. Objektivat/ programet/ projektet përputhen pjesërisht me OM-të	2	1.50 – 2.49
3. Lidhja/ përputhshmëria është e zbehtë	1	0.01 – 1.49
4. Nuk ka lidhje (përputhshmëria neutrale)	0	0.00
5. Objektivat/ programet/ projektet nuk përputhen me OM-të	-1	Negativ

Burimi: Bashkia Fier dhe CO-PLAN, 2016

Një tjetër element përputhshmërie, që do të verifikohet, është edhe sasia (e matur në %) e objektivave mjedisore për të cilat çdo projekt ka:

- Përputhshmëri të lartë (PL),
- Përputhshmëri të pjesshme (PP),
- Përputhshmëri të zbehtë (PZ),
- Përputhshmëri neutrale (PN),
- Mungon përputhshmëria (PG).

Pra, kështu matim jo vetëm përputhshmërinë e çdo projekti me të gjitha objektivat njëherësh, por edhe kuptojmë, për çdo projekt, se në cilat OM dhe në sa prej tyre (e matur në % ndaj totalit prej 9 OM-ve) arrihet, ose cënohet përputhshmëria e lartë.

3. Përmbledhje Planit të Përgjithshëm Vendor

3.1 Vizioni dhe Objektivat strategjike

Vizioni i zhvillimit të territorit për Bashkinë e Fierit është hartuar në mënyrë organike, si rezultat i gjetjeve të analizës së përgjithshme të territorit, diskutimeve me qytetarët, takimeve me grupe interesi dhe reflektimeve të grupit të punës gjatë studimit të kontekstit rajonal në të cilin ndodhet Bashkia. Po ashtu, vizioni i Fierit bazohet në parashikimet e Planit të Përgjithshëm Kombëtar dhe të Planit të Integruar Ndërsektorial të Bregdetit. Mbi këto baza, pjesëmarrësit në këto diskutime, nën drejtimin e grupit të punës, kanë rënë dakord në formulimin e vizionit strategjik, që do të udhëheqë zhvillimin e Bashkisë së Fierit gjatë 15 viteve të ardhshme, si më poshtë:

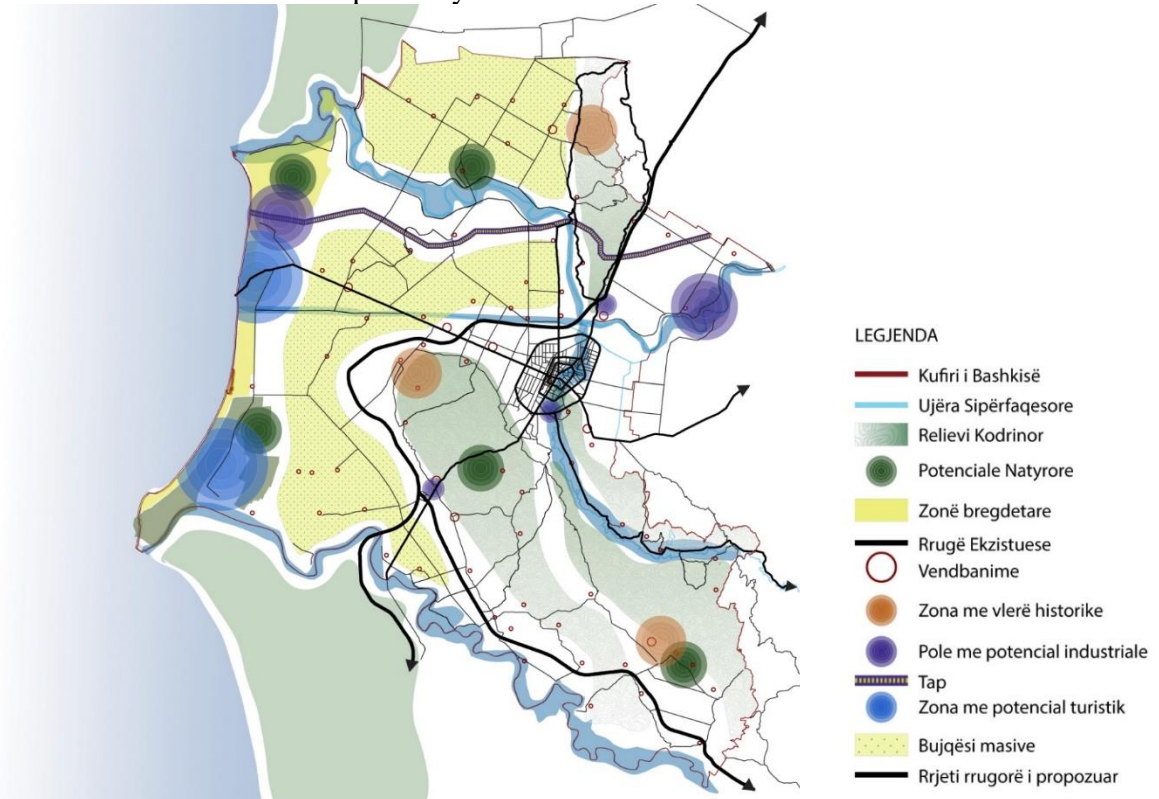
“Zhvillimi i Bashkisë Fier do të udhëhiqet nga parimet e zhvillimit të qëndrueshëm dhe do të ketë në fokus mirëqenien ekonomike dhe sociale të qytetarëve të saj, mbështetur në një mjedis të shëndetshëm dhe me aftësi vetëripërtëritëse. Koncepti i zhvillimit të Fierit shkon përtej atij ekonomik, duke synuar gjithmonë e më tepër që ky i fundit të harmonizohet me mbrojtjen e burimeve natyrore, zbutjen e pabarazive sociale dhe, promovimin e zhvillimit intelektual, si shtylla që do të garantojnë që nga ky zhvillim të përfitojnë të gjithë qytetarët, duke menduar gjithmonë për t’u trashëguar brezave të ardhshëm një territor të frytshëm e mjedis të shëndetshëm.

Bashkia Fier do të konsolidojë profilin e saj si pol i zhvillimit ekonomik rajonal, përmes diversifikimit të ekonomisë së saj dhe krijimit të kushteve për rritjen e konkurrueshmërisë së kësaj Bashkie në nivel vendi dhe më gjerë. Ne besojmë tek parimi i subsidiaritetit, ndaj synojmë që polet e zhvillimit ekonomik t’i decentralizojmë në të gjithë territorin e Bashkisë Fier, aty ku potencialet për zhvillim janë më të mëdha, më të përshtatshme për t’u përdorur dhe në harmoni me mjedisin.

Përtej të gjitha burimeve të shumta që disponon Bashkia, ne besojmë që aseti më me vlerë janë qytetarët e saj. Ndaj rëndësi e veçantë do t’i jepet nxitjes së kualifikimit të burimeve njerëzore, për të rritur integrimin e të gjithë qytetarëve aktiv në tregun e punës. Kjo do të përkthehet në mbështetje dhe nxitje të arsimit të qytetarëve të bashkisë, në të gjitha ciklet, përfshirë atë profesional, duke maksimizuar kushtet për ta bërë këtë brenda Bashkisë Tonë.

Ne synojmë të ofrojmë të njëjtin standard shërbimesh në të gjithë territorin e Bashkisë, me qëllim zbutjen e pabarazisë sociale dhe ekonomike të banorëve të saj. Qëllimi është të zvogëlojmë sa më shumë të mundemi diferencën urbane-rurale përsa i përket cilësisë së shërbimeve publike si infrastruktura, arsimi, shëndetësia si dhe ofrimin të mundësive për zhvillim ekonomik. Ndaj misioni në funksion të këtij vizioni zhvillimi do të jetë vënia në dispozicion në mënyrë inteligjente e të gjitha burimeve financiare e njerëzore për harmonizimin e interesave për zhvillim ekonomik e social në të gjithë territorin e Bashkisë Fier”

Figura 4. Vizioni i bashkisë dhe polet kryesore të zhvillimit.

Burimi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN, 2016

Në vazhdim, ky vizion është përkthyer në objektiva strategjike, programe dhe projekte, sipas 5 parimeve kryesore, të cilat i shërbejnë thellimit të potencialeve aktuale, si dhe realizimit të zhvillimit të qëndrueshëm afatgjatë të territorit:

1. Diversifikimi dhe bashkëjetesa e sektorëve të ndryshëm ekonomikë: bujqësi, shërbime, industri e turizëm si dhe promovimi i përzierjes së funksioneve (miksi);
2. Mbrojtja e tokës bujqësore dhe konsolidimi i saj;
3. Ruajtja dhe rehabilitimi i mjedisit natyror, ujor e bregdetar;
4. Projektimi i shtrirjes dhe densifikimit urban në përputhje me popullsinë e pritshme dhe kapacitetin mbajtës të zonave;
5. Lidhja e territorit nëpërmjet akseve parësore automobilistike dhe dytësore rekreative/bujqësore.

Parimi 1, diversifikimi i sektorëve ekonomik, i përgjigjet karakterit dominues ekonomik rajonal të Fierit, si dhe potencialeve të fshehura të tij, që synohen të zhvillohen. Në territorin e Bashkisë Fier identifikohen 4 sektorë kryesorë të ekonomisë, që do jenë motorët e zhvillimit dhe punësimit për 15 vitet e ardhshme: bujqësia, mbështetur në konsolidim të tokës bujqësore, rritjen e kapaciteteve njerëzore në këtë sektor, si dhe rehabilitimin e shërbimeve ndihmëse; industria, e cila bazohet në nxjerrjen e naftës në zonën ekzistuese të Mbrostarit, zhvillimin e industrisë së lehtë në zonat ekzistuese industriale dhe të Azotikut, si dhe zonat në shërbim të rrjetit TAP në afërsi të bregdetit të Semanit; shërbimet, të cilat nënkuptojnë fuqizimin e Fierit dhe të dy poleve të tjera të

rëndësishme në territor: Mbrostarit dhe Levanit, me fokus tregtinë, ndërtimtarinë, rekreacionin, arsimin, shëndetësinë etj., si dhe turizmi, si një nënsektor i shërbimeve, i cili do ngrihet mbi potencialet bregdetare, kulturore, peizazhistike e agrikulturore. Për të siguruar bashkëjetesën e këtyre sektorëve, si dhe zhvillim ekonomik të barabartë nga pikëpamja e shtrirjes hapësinore, është propozuar specializimi i njësive administrative sipas skemës së mëposhtme:

Fier: Qendër multifunktionale, ekonomike, shërbimesh, arsimit, shëndetësie, kulturore, rekreative, tregtare;

Libofshë: Zhvillim i ekoturizmit dhe turizmit kulturor, bujqësi-blegtorisë dhe shërbimeve;

Topojë: Zhvillim i bujqësisë dhe përpunimit bujqësor, turizmit bregdetar, shërbimeve;

Qendër: Zhvillim bujqësor dhe shërbimesh;

Dërmenas: Zhvillim i turizmit bregdetar, kulturor dhe ekoturizmit, si dhe bujqësisë;

Levan: Zhvillim shërbimesh, bujqësie dhe ekoturizmi/turizmi bregdetar;

Frakull: Zhvillim bujqësor-blegtoral;

Cakran: Zhvillim bujqësor-blegtoral dhe turizëm kulturor/ekoturizëm;

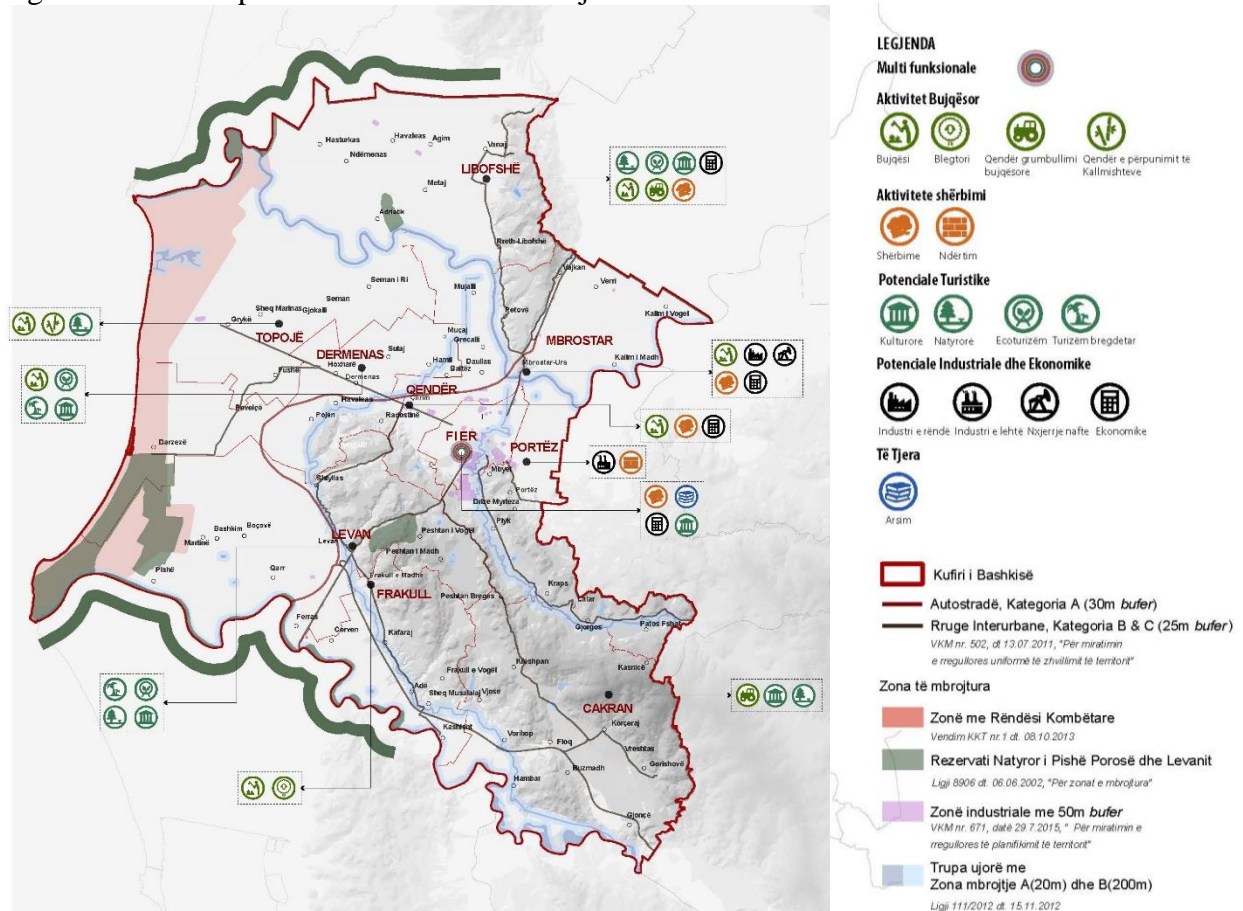
Portëz: Zhvillim shërbimesh industriale dhe ndërtimi;

Mbrostar: Zhvillim industrial dhe nxjerrje nafte; shërbime tregtare dhe bujqësore.

Në vazhdim të kësaj, vendbanimet e secilës njësi administrative janë specializuar më tej, duke marr në konsideratë zhvillimin ekzistues dhe potencialet avantazhuese:

- Vendbanime me karakter miks: shërbime, ekonomi e bujqësi: *Mbrostar, Libofshë, Çlirim, Levan;*
- Vendbanime bujqësore: *Seman i Ri, Grykë, Hamil, Muçaj, Hoxharë, Agim, Rreth Libofshë;*
- Qendra të grumbullimit bujqësor: *Libofshë, Cakran, Levan, Mbrostar;*
- Shërbime të bujqësisë: *Daullas, Greçalli;*
- Qendra përpunimi bujqësor (kallamishte): *Sheq Marinas, Seman;*
- Blegtori/Bujqësi/Pemëtari: *Frakull, Kafaraj, Peshtan;*
- Ekoturizëm/Agroturizëm: *Adriatik, Pojan, Bashkim, Boçovë, Levan, Hasturkas, Ndërnënas;*
- Turizëm kulturor: *Libofshë, Vanaj, Cakran, Pojan;*
- Turizëm bregdetar: *Pishë, Darzezë;*
- Industri e lehtë, ndërtimtari: *Portëz;*
- Industri e rëndë, nxjerrje nafte: *Kallm i Vogël, Kallm i Madh;*
- Shërbime: *Drizë, Drizë Myrtezaj, Afrim;*

Figura 5. Harta e specializimit ekonomik të njësjve administrative

Parimi 2 e 3 shfaqen në masat për ruajtjen e tokës bujqësore, si dhe për mbrojtjen e zonave të mbrojtura, pyjeve, rehabilitimin e zonave ripariane, në masat për mbrojtjen e bregdetit, si dhe ato kundër ndotjes, të përshkruara në seksionin 2.3.

Parimi 4, projektimi i shtrirjes dhe densifikimit urban në përputhje me popullsinë e pritshme, vjen si përgjigje e drejtpërdrejtë e 3 të parave, për të strehuar nevojat për akomodimin e shërbimeve të reja, si dhe për të mbrojtur asetet ekzistuese. Ky projektim shtjellohet gjerësisht në seksionin 3 dhe synon të japë zgjidhje realiste të zhvillimit, pa çuar në spekulim të pronave.

Parimi 5 adreson lidhshmërinë në nivel bashkie, dhe më konkretisht mënyrat e lidhjeve mes vendbanimeve rurale. Duke përdorur shtigjet aktuale bujqësore, të rehabilituara, në pjesën më të madhe të territorit është realizuar lidhja me dy akse, njërin automobilistik, e tjetri me karakter më peizazhistik, në funksion të ekoturizmit dhe mobilitetit më të mirë. Seksioni 2.1.3 e shtjellon më gjerësisht këtë parim.

- **Fashat, zonat e qendërsitë**

Konceptimi i territorit nëpërmjet fashave, zonave e qendërsive është një fazë e ndërmjetme mes vizionimit territorial dhe përdorimit të propozuar të tokës e ndarjes së njësjve strukturore. Fashat përbëjnë zona përkatësie të elementeve ekzistues territorial, me formë kryesisht gjatësore, që mund të shoqërojnë një aks infrastrukturor, trup ujqor,

apo element tjetër që gjeneron zhvillim. Fashat, në këtë mënyrë bëhen një aglomerim gjatësor përdorimesh, funksionesh e aktivitetesh të ndryshme, të cilat marrin kuptim vetëm nga lidhja nëpërmjet aksit gjatësor që i gjeneron ato. Në fazën e propozimit, fasha, nga një zonë përkatësie kthehet në një matricë funksionale të propozuar.

Qendërsitë janë nyje të rëndësishme aktivitetesh e shërbimesh të karakterit miks apo monofunksional, të cilat gjenerojnë zhvillim rreth vetes, rritje të vlerës së tokës, densifikim etj. Ndërkaq, zonat janë sipërfaqe të dedikuara ndaj një funksioni të vetëm, ose në disa raste shumë funksioneve, por që e bëjnë të identifikueshme nga zona të tjera. Nëse nuk kanë kufi të mirëpërcaktuar, ato mund të shprehen edhe si njolla.

5 Qendërsitë ekonomike dhe katër fashat ekonomike: Në Bashkinë e Fierit propozohen pesë qendërsi ekonomike kryesore, të cilat ndodhen në kryqëzimin e rrugëve të rëndësishme ekzistuese ose të propozuara, në zona me një profil ekonomik tashmë të konsoliduar, dhe në zona të degraduara, ish-industriale. Qendërsitë lidhen me akset kryesore rrugore nëpërmjet fashave ekonomike, pa u izoluar nga zona urbane e Fierit. Këto zona janë: Qendërsia e Azotikut, e Levanit, Grecallisë, Portëzës dhe Çlirimit. Karakteri i këtyre qendërsive është miks, industri e lehtë dhe shërbime, si dhe tregti e ndërtimtari. Në vetë qendrat e banuara, zonat ekonomike shoqërohen me shërbime që mbështesin funksionin banim, ndërsa përgjatë fashave zhvillohen aktivitete ekskluzive ekonomike, shërbimi, industrie të lehtë, të izoluar me brez bimor buferik.

Zonat industriale dhe fasha TAP: Ndër zonat industriale të propozuara në Bashkinë e Fierit dallohet zona naftënxjerrëse e Mbrostarit dhe fasha e TAP-it, me zonën e saj të shërbimit. Zona naftënxjerrëse do funksionojë në kufirin ekzistues të saj, duke marrë masë për respektimin e zonës buferike 50 metra prej kufijve. Përdorimet bujqësore do të kufizohen, ndërkohë që banimi do të përqëndrohet në qendrat e fshatrave Kallm i Madh e Kallm i Vogël, duke sjellë densifikim të tyre dhe mbështetje me shërbime. Fasha TAP shfaqet si një zonë rrethuese e rezervuar e gjurmës ku kalon sistemi i gazsjellësit, respektivisht 500 m¹⁹ në dy anët e tij, në të cilën lejohen vetëm aktivitete bujqësore. Në pikën fundore të daljes në bregdetin e Semanit (duke respektuar të pazhvilluar fashën bregdetare 200 metra nga bregu) zhvillohet një qendërsi e karakterit shërbime industriale, për furnizim me gaz në një fazë të mëvonshme të zhvillimit (5 vjeçari i dytë dhe i tretë).

Fasha e hekurudhës: Kjo fashë fizikisht është lineare dhe shtrihet përgjatë gjithë territorit të bashkisë, por mbart përdorime dhe karakter të ndryshëm. Në brendësi të qytetit të Fierit fasha e hekurudhës bëhet zona kryesore e shërbimeve në qytet, duke formuar qendërsinë e stacionit multimodal rajonal të Fierit. Në zonat ku fasha kalon në vendbanimet qendrore, si Levan, Mbrostar dhe Libofshë, ajo shndërrohet në zonë banimi miks me shërbime, si dhe zonë buferike të gjelbër. Në vendbanimet e tjera fasha humbet, dhe i lë vendin vetëm zonës buferike të gjelbëruar, me shtrirje 25 metra në dy anët e hekurudhës²⁰. Gjithashtu në zonë bujqësore dhe natyrore kjo zonë buferike është përbërësja kryesore e fashës së hekurudhës.

Zonat bujqësore: Zonat e bujqësisë zënë një sipërfaqe të konsiderueshme të territorit të bashkisë (70%²¹ të sipërfaqes) dhe shtrihen kryesisht në pjesën perëndimore, veriore e lindore të saj, kufizuar nga zonat kodrinore dhe fasha bregdetare. Kjo zonë perceptohet si një e vetme, e ndërprerë vetëm nga vendbanimet rurale dhe aksi i *bypass*-it, si dhe akse të tjera rrugore. Koncepti kryesor i ndërhyrjes në këtë zonë është konsolidimi bujqësor,

stimulimi i krijimit të kooperativave, si dhe përmirësimi i infrastrukturës kulluese e vaditëse, si dhe asaj lidhëse rrugore të parcelave bujqësore.

Njolla e tokave të kripura: Njolla e tokave të kripura shtrihet midis zonës bujqësore dhe asaj bregdetare. Në gjithë qarkun e Fierit është i dukshëm fenomeni i kripëzimit të tokës bujqësore, por në këtë brez ai është përkeqësuar, për shkak të dëmtimit të brezit mbrojtës pyjor të bregdetit, dhe përmbytjeve të shkaktuara në afërsi të deltave e shtretërve të Semanit e Vjosës. Këto toka kanë rendiment shumë të ulët bujqësor dhe propozohet t'i nënshtrohen metodave të shkripëzimit natyror, duke mbjellë bimësi të durueshme ndaj kripës.

Njolla natyrore-kodrinore: Zonat natyrore-kodrinore shtrihen në dy pjesë të territorit: sistemi kodrinor i Libofshës, në kufi me bashkinë Lushnjë, si dhe sistemet e Levanit e Cakranit në juglindje. Këto zona kanë mbulesë pyjore, të ndërthurur me kullota, si dhe mbulesë bujqësore të tipit arë, pemëtari, ullishte e vreshta. Në mes të njollave kodrinore natyrore dallohen edhe disa zona të mbrojtura, si Pylli i Levanit (Park Natyror), rrapi i Cakranit, si dhe disa monumente kulturore në Libofshë e Cakran, të cilat i bëjnë këto zona potenciale të zhvillimit të turizmit kulturor e ekoturizmit.

Fasha Lumore: Në Bashkinë Fier dallohen tre lloje fashash lumore, të cilat korrespondojnë me 3 lumenjtë kryesorë që përshkojnë territorin: Fasha e Semanit, Vjosës dhe Gjanicës. Fashat lumore përfshijnë brigjet e lumenjve, zonën buferike të ujërave²² (20 metra), zonën ripariante ekzistuese dhe të propozuar, si dhe tërësinë e zonave urbane që zhvillohen të integruara me trupin ujqor. Kështu, në Fashën Seman gjendet Kurora e Adriatikut, si monument natyre me vlerë peizazhistike, fshati Adriatik, si qendër e ekoturizmit, zona ripariante e dikurshme, e cila aktualisht është zënë nga tokë bujqësore, zona e urbanizuar e fshatit Libofshë, zona industriale naftënxjerrëse e Kallmit, zona ekonomike e Mbrostarit, ku bashkohet me Fashën Gjanica, etj.

Fasha Vjosë ka vazhdueshmëri më të theksuar, dhe përbëhet nga zona ripariante dhe buferike respektive, së bashku me sistemin e fshatrave Pishë-Poro, Kashisht, Ferras, tokën bujqësore dhe zonën ku kalon *bypass*-i i Fierit.

Fasha Gjanica kryesisht shtrihet në zonën e urbanizuar të Fierit, duke u integruar me blloqet e banimit, sistemin e hapësirave të gjelbërta dhe rekreative, si dhe shërbimeve, në trajtë parku linear lumor. Në dalje të qytetit Fasha Gjanica integrohet me fashën e hekurudhës, duke përfshirë tokë bujqësore, vendbanimet rurale të Drizë Myrtezaj, Plykut, Krapsit etj. Kjo fashë kufizohet në dy anët nga zonat kodrinore të Cakranit.

Fasha bregdetare: Zona bregdetare përfshin deltat e lumenjve Seman e Vjosë, si dhe brezin ranor e pyjor deri në kanalën kullues paralel me bregun. Kjo fashë akomodon zonën rezidenciale të Darzezës, rrugën e re bregdetare, zonën e resorteve në Pishë-Poro, shërbimet e tjera të dedikuara turizmit masiv, zonën ekonomike të përkatësisë së linjës TAP, zonën e mbrojtur të Pishë-Poros dhe Karavastasë, si dhe dunat e Semanit. Kjo fashë i dedikohet zhvillimit të turizmit bregdetar, të zonuar sipas tipologjive të ndryshme të plazheve dhe faciliteteve infrastrukturore ndihmëse të tyre.

Zonat e banimit: Zonat e banimit janë gjithë zonat që i përkasin shtrirjes aktuale të vendbanimeve urbane e rurale, si dhe sipërfaqet e propozuara për zhvillim urban e konvertim në truall.

Zona e qendrës dhe zonat U1, U2, U3: Qyteti i Fierit ka si qendërsi kryesore zonën e Qendrës së Qytetit, e cila do i nënshtrohet rihvillimit dhe do akomodojë miks aktivitetesh, institucionesh, zonash banimi dhe rekreative, duke u integruar me parkun lumor të Gjanicës.

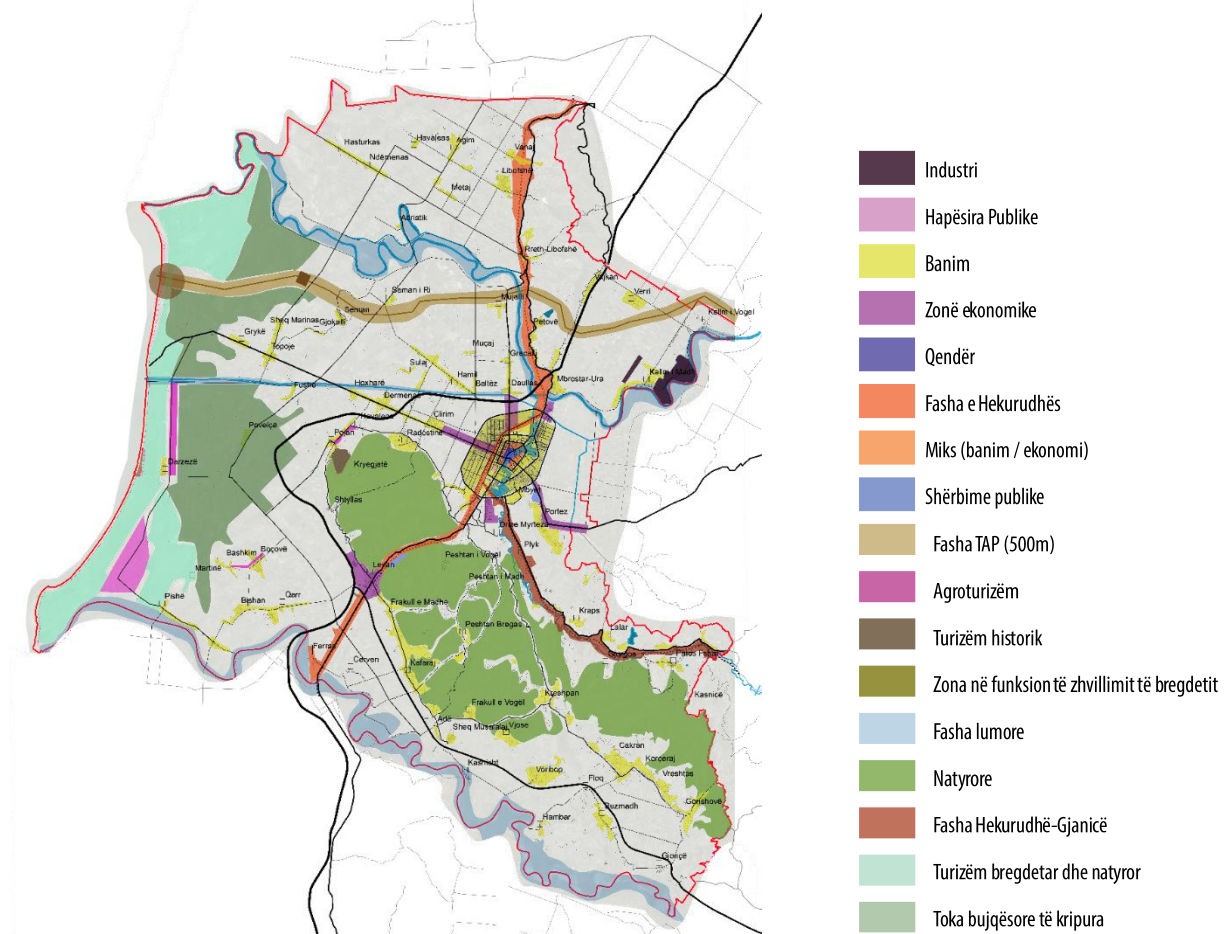
Ndërkaq, tre zonat e kufizuara në trajtë koncentrike nga 3 unazat e propozuara të qytetit, Unaza 1 (pjesërisht ekzistuese), Unaza 2 (pjesërisht ekzistuese) dhe Unaza 3 (tërësisht e re), formojnë 3 zona me tipologji zhvillimore me densitet të ndryshëm, në ulje nga qendra drejt periferisë. Këto zona, në pikat ku ndërthurren me fashat ekonomike të Çlirimit, Grecallisë dhe Portëzës, fashën hekurudhore dhe fashën Gjanica, ndryshojnë karakter dhe tipologji, ndërkaq në pjesën tjetër mbeten konstante, si më poshtë:

U1: zonë ekzistuese e konsoliduar, me nevojë për ndërhyrje rigjeneruese dhe ristrukturuese;

U2: zonë me potencial intensifikimi dhe mbushje urbane, me tipologji mikse banim e shërbim, si dhe ekonomike;

U3: zonë banim me densitet të mesëm e të ulët, e cila shërben edhe si kufi i zhvillimit perspektiv urban për qytetin e Fierit.

Figura 6. Fashat, zonat dhe qendërsitë, Bashkia Fier.

Burimi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN, 2016

Në bashkinë e Fierit, në mbështetje të vizionit të strategjisë së territorit dhe të analizave të thelluara të tipologjive, strehimit dhe nevojës për rigjenerim, propozohen dy kolona zhvillimi: i) Transformimet strategjike dhe ii) Platforma e ndërhyrjeve në territor. Këto kolona zhvillimi, janë zemra e Planit të Zhvillimit të Territorit dhe në vijim ato zërthehen edhe në planin e infrastrukturave, planin e përdorimit të tokës, njësitë strukturore me treguesit e tyre e, së fundi, në sistemet e territorit. Edhe instrumentet e drejtimit të zhvillimit, pra instrumentet financiare të zhvillimit të tokës (në vijim), propozohen të tilla që të mundësojnë zbatimin e këtyre kolonave të zhvillimit.

Transformimet Strategjike pasqyrojnë vizionin e zhvillimit strategjik të Bashkisë në vendimmarrje konkrete në territor. Në vijim të tij, ato synojnë të vendosin në territor njeje, apo atraktorë zhvillimi, që do të gjenerojnë presion transformues pozitiv e njëkohësisht do të rritin cilësinë e hapësirës dhe shërbimeve në të ardhmen. Këto transformime kanë efekt katalitik për të tjera transformime pozitive dhe përbëjnë në thelb sfidën madhore që Bashkia duhet të përballojë për t'i dhënë një frymëmarrje të re territorit të saj. Transformimet strategjike janë identifikuar në mënyrë përfundimtare gjatë procesit të diskutimit dhe finalizimit të infrastrukturës rrugore, dhe përdorimit të tokës.

Nga pikëpamja metodologjike, grupi i punës, pas përfundimit të vizionit të strategjisë së territorit, u thellua më tej në identifikimin e elementeve të forta të territorit dhe zonave të tyre të përkatësisë, përmes të cilave u gjeneruan fasha funksionale, qendërsi e zona me prioritet zhvillimi. Bazuar në faktin se në cilat territore duam të shtrijmë zonat e ndërtruara dhe për cilat qëllime, u përcaktua rrjeti i infrastrukturës rrugore. Ky rrjet lidh dhe/ose përshkon fashat, qendërsitë, e zonat me prioritet zhvillimi. Pikërisht, brenda këtyre hapësirave gjeneratore janë përcaktuar edhe njeje infrastrukurore të rëndësishme dhe projekte transformuese, të cilat i quajmë transformime strategjike të territorit.

Për bashkinë e Fierit, Transformimet Strategjike janë:

1. Qendra e re e qytetit

Qendra e re e Fierit do jetë zona më atraktive në qytet, me një miksim funksionesh shërbimi, qendrash biznesi, banim të intensitetit të lartë, dhe hapësirë e gjerë publike, e integruar me parkun lumor të Gjanicës dhe hapësirat e tjera të gjelbëra në qytet. Duke marr parasysh tipologjinë aktuale të zonës qendrore të qytetit, ku ka konsolidim të zhvillimit urban dhe hapësira publike e institucionale të konsoliduara ose në proces zhvillimi, është ndryshuar kufiri i Qendrës së Qytetit, për të akomoduar hapësirë më të madhe në anën e lindore të lumit Gjanica. Kjo zonë do i nënshtrohet ndërhyrjeve rikonceptuese dhe rizhvilluese, për të përfituar intensitet të lartë zhvillimi ($i = 5$) dhe hapësirë publike të bollshme ($K_{shp}=30\%$), si dhe një fytyrë të re për qytetin. Për lehtësi manaxhimi qendra është nënndarë në 2 njësi strukturore, të kufizuara nga rruga “Dervish Hekali”, ndërkohë që kufijtë skajorë të dy njësive së bashku janë rrugët “Glaukia”, “Adriatiku”, “Naun Kaçaku” dhe “Jani Bakalli”. Zhvillimi i zonave do bëhet nëpërmjet një konkursi, i cili do përmbajë një koncept zhvillimi për gjithë qendrën, si dhe projekt të detajuar për LOT-et respektive. Zona e banuar në shtratin e lumit Gjanica do jetë gjithashtu subjekt i kësaj koncept-ideje, për të përcaktuar shkallën e ndërhyrjes dhe konservimit në të. Tipologjia e propozuar për zonën janë ndërtesat e tipit kullë të densitetit të lartë, si dhe ndërtesat gjatësore të densitetit të mesëm. Zhvillimi në zonën

qëndrore do ketë impakt pozitiv në imazhin e qytetit, si dhe në vlerën e pronave në zonat përreth, përgjatë lumit Gjanica dhe në brendësi të unazës U1.

Qendra e re e Fierit ka një sipërfaqe prej 16 Ha, përkundrejt qendrës së vjetër (24 Ha). Ky ndryshim në kufi dhe emërtim bëhet për dy arsye: Së pari, për të vendosur në kontekst zhvillimi parësor edhe sipërfaqen e banimit në anën lindore të lumit Gjanica, deri në rrugën “Naun Kaçaku”. Së dyti, për të veçuar nga pikëpamja e manaxhimit urban zonat me mënyra ndërhyrjeje të ndryshme. Dy njësitë strukturore të Qendrës së re do t'i nënshtrohen rizhvillimit dhe rikonceptimit, pra kërkohet një tjetërsim i karakterit e tipologjisë aktuale të tyre. Ndërkaq, zonat përbërëse të qendrës së vjetër do t'i nënshtrohen kryesisht rigjenerimit dhe ristrukturimit, duke plotësuar me hapësira publike dhe rrugë të rikonstruara. Kështu, nga pikëpamja e ndryshimeve madhore, në këto zona nuk ndodh shumë, por në aspekt të rëndësisë territoriale si element i fortë, ato mbeten pjesë e *Qendrës së Fierit*.

2. Fasha e hekurudhës dhe stacioni i ri multimodal

Në kuadër të fuqizimit të Fierit si një qendër primare²³ në kontekst kombëtar, për qytetin merr rëndësi, krahas zhvillimit ekonomik, edhe përmirësimi i lidhjes me rrjetin rajonal të lëvizshmërisë. Aktualisht në Fier ekziston stacioni i trenit, përgjatë rrugës “Harilla Bozdo”, me sipërfaqe gjurme 1,000m² dhe parcele 7,000m². Kjo zonë shërben gjithashtu si stacion interurban autobusësh. Ndërkohë, në qytetin e Fierit funksionojnë dy stacione të tjera që ofrojnë shërbim privat, në kryqëzimin e Unazës 2 me Rrugën e Portëzës, si dhe në afërsi të varrezave të qytetit. Duke marr në konsideratë objektivin kombëtar për fuqizimin e rrjetit hekurudhor dhe lidhjen e tij me rrjetin ndërkombëtar²⁴, si dhe duke konsideruar transportin publik të propozuar, është e nevojshme të ndërtohet një stacion i ri, që strehon nevojat për lëvizje pasagjerësh dhe mallrash nëpërmjet hekurudhës, zonat e nevojshme për aksesueshmëri në transport publik me autobus, taksitë etj., si dhe shërbimet ekonomike dhe tregtare plotësuese. Këto zona “përkatësie” të stacionit multimodal, me karakter shërbimesh mikse, kërkojnë sipërfaqe prej rreth 10ha, të shpërndarë në dy anët e hekurudhës. Si rezultat i analizës së aksesueshmërisë dhe tipologjisë së zonave përgjatë hekurudhës, janë identifikuar 2 njësi potenciale për ndërtimin e stacionit multimodal dhe zonave të shërbimit përreth: zona e stacionit aktual, kufizuar nga rruga “Mirëkuptimi”, rruga e Semanit, rruga “Harilla Bozdo”, si dhe deri tek rreshti i tretë i ndërtesave në zonën përtej hekurudhës. Duke qenë se kjo zonë aktualisht ka zhvillim mjaft të dendur, propozohen dy mënyra si mund të kryhet zhvillimi:

- Në fazën e parë të ndërtohet vetëm stacioni me zonën rrethuese të tij, në sipërfaqe 1-2 Ha. Më pas, kur të ketë tendenca zhvillimi, të zhvillohet me PDV e gjithë zona, duke përfshirë pjesën e zgjeruar sa i përket studimit të volumetrike, ndërkohë që pjesa tjetër e zonës do të studiohet edhe për shpërndarjen e të drejtave të zhvillimit, si pjesë e marrëveshjes së PDV-së. Zona e shërbimit ndodhet në të dyja anët e hekurudhës.
- Të ndërtohet stacioni i ri në një vendndodhje të dytë, në një sipërfaqe prej 12,6 ha të shtrirë në jug të ekzistueses dhe të kufizuar nga rruga “Vasil Pecuke”, rruga “Harrila Bozdo”, vazhdimi i rrugës “Ndrek Papa”, e cila do zgjerohet në bazë të propozimeve infrastrukturore të Planit. Tipologjia ekzistuese në këtë zonë është ajo e magazinave bujqësore, vilave të densitetit të mesëm dhe hapësirave të lira

bujqësore. Ndërhyrja në zonë kërkon rizhvillim tërësor, me potencial për të siguruar më shumë hapësira të lira publike.

Në të dy rastet, njësia e hekurudhës ka intensitet të lartë ndërtimi ($i=4$) dhe hapësira të gjera të përdorimit publik, veçanërisht sheshe publike dhe gjelbërim në formë lulishtesh ($Kshp=30\%$). Përveç tyre, edhe pjesa tjetër e fashës së hekurudhës në anën lindore të saj do jetë zonë e dedikuar shërbimesh, e cila do t'i nënshtrohet rizhvillimit, në segmentin deri në rrugën "Harilla Bozdo". Këto zona përbëjnë një nga fashat e reja ekonomike të qytetit, dhe do ketë intensitet të lartë ($i=3.5$) dhe përdorim publik të lartë ($Kshp=15\%$).

Në anën perëndimore të hekurudhës, në zonat që nuk përfshihen të njësia e stacionit hekurudhor, do ruhet tipologjia ekzistuese e vilave me densitet të lartë ($i=1$), por do shtohet një rrugë shërbimi paralele me hekurudhën, për të realizuar lidhshmëri më të mirë të dy anëve.

3. Parku lumor i Gjanicës

Projekti i parkut lumor të Gjanicës është një ndër ndërhyrjet transformuese më të rëndësishme në qytet, për disa arsye:

- Ai ndikon në rehabilitimin mjedisor të Gjanicës, i cili është trupi ujqor më i ndotur në nivel bashkie, për shkak të ndotjes industriale dhe urbane.
- Nëpërmjet projektit shtohet një park urban me vlera të larta peizazhstike në qytet, i cili i mungon fondit të gjelbër aktual.
- Parku i Gjanicës do realizojë lidhjen e dy pjesëve të qytetit, përkundrejt ndarjes territoriale ekzistuese, dhe mungesës së aksesit në zonat përreth lumit.
- Në gjithë fashën e njësive të përkatësisë së Gjanicës do rritet vlera e tokës dhe interesi i zhvillimit do jetë më i lartë, duke siguruar një brez tërheqës për qytetin dhe përmirësim të imazhit të tij vizual.

Bulevardi lumor i Gjanicës shtrihet në një sipërfaqe prej rreth 41,2ha, nga grykëderdhja në lumin Seman në veri, në pikën e ndërprerjes me Unazën 3 në jug. Ky brez parku formohet nga zona e mbrojtjes së lumit, respektivisht 20 metra në dy anët e tij²⁵, si dhe territore të tjera të përdorimit natyror që i përkasin zonës ripariante ekzistuese të lumit. Në dy anët e lumit do të shtrihen dy akse këmbësore lëvizjeje, në trajtë shëtitoreje përgjatë gjithë gjatësisë së parkut. Këto shëtitore do të kenë gjerësinë 2.5-3 metra, dhe korsi të dedikuar për biçikleta, ndërkohë që kur bashkohen me rrugë ekzistuese, zgjerohen dhe bëhen rrugë lidhëse automobilistike.

Parku i Gjanicës do përfshijë trajtim të shtratit të lumit, nëpërmjet koracimit me gurë lokal dhe gjelbërimit hidrofil, me lloje drusore si rrap, plepi, shelgu etj. Materialet e përdorura në park do jenë kryesisht drusore, si shtrimi i shtegut këmbësor, ashtu edhe elementet e mobilimit urban. Përgjatë parkut do funksionojnë 17 ura, nga të cilat 5 janë ekzistuese, dhe pjesa tjetër do ndërtohen për të siguruar lidhshmërinë e tërthortë të zonës.

Urat automobilistike përfshijnë:

- 2 Ura të unazës 3 dhe nga 1 Urë të unazës 1 dhe 2, të cilat ndërtohen të reja;
- Ura ekzistuese e Unazës 1 dhe Ura në hyrje të qytetit, të cilat do zgjerohen;

- 2 Urat ekzistuese të Unazës 2 dhe Ura e Qendrës, të cilat nuk do ndryshojnë;

Urat këmbësore përfshijnë:

- 2 Urat ekzistuese, si ajo në afërsi të Kishës dhe Ura e mesit;
- 6 Ura të propozuara, të vendosura në distancë 600-1,000 metra nga njëra-tjetra, në varësi të zonës.

4. Akset ekonomike Grecalli, Portëz

Akset kryesore ekonomike në Bashkinë Fier gjenerohen duke kombinuar fashat territoriale (të diskutuara më sipër, në Seksionin 2.1.1a) me potencialet kryesore të zhvillimit të ardhshëm ekonomik. Nga fashat territoriale u evidentuan 4 zona lineare që kanë potencial ekonomik e shërbimesh në Bashki: Aksi i Grecallisë, ai i Portëzës, rruga e Levanit dhe rruga e Semanit. Pak më pak e theksuar kjo fashë është në hyrjen aktuale të qytetit, përgjatë rrugës “Teodor Muzaka” që lidh Fierin me Mbrostarin.

Me vendosjen në funksionim të *Bypass*-it të Fierit, dinamikat e zhvillimit potencial ekonomik ndryshojnë dukshëm në bashki. Aksi aktual hyrës merr karakter më urban, duke qenë se ai do përdoret vetëm për hyrje në qytet, jo për lëvizje tranzit. Gjithashtu, rruga e Semanit do jetë e përqendruar më tepër në shërbime të karakterit tregtar dhe të ndihmës së turizmit, si rruga kryesore e aksesit në bregdet. Rruga e vjetër Fier-Vlorë do ruajë të njëjtën fizionomi mikse urbane dhe shërbimesh, por me tendencë të ulëta zhvillimi, për shkak të lidhjes me zonën natyrore, si dhe zonën e mbrojtur të Pyllit të Levanit. Prania e Azotikut gjithashtu e kufizon peshën e kësaj fashe si aks i dendur ekonomik.

Kështu, dy akset kryesore ku gjenerohet zhvillim ekonomik në bashki do jenë aksi i ri i Grecallisë (ish-rruga e Celigardit), si dhe aksi ekzistues i Portëzës.

Aksi ekonomik i Grecallisë shtrihet në pjesën veriore të qytetit, në formë lineare përgjatë rrugës “Kastriot Muço”. Lidhja me *Bypass*-in e bën këtë aks hyrjen e re në qytetin e Fierit. Karakteri i aksit ekonomik do strehojë tendencat aktuale për zona shërbimi hotelerie dhe tregtimi, duke përfshirë edhe përdorime të tjera, si magazina tregtare, showroom-e, qendra biznesi etj. Në segmentin deri në daljen e *Bypass*-it propozohet zhvillim më intensiv ($i=0.5$, nga ekzistuesi 0.1), i balancuar me hapësira rekreative e publike të shumta ($K_{shp}=20\%$). Tipologjia ekzistuese e fashës është tokë bujqësore, kombinuar me shërbime, me parcelë mesatare 500-600m². Zhvillimet e reja do realizohen përgjatë rrugës kryesore, pasi të jetë siguruar infrastruktura publike mbështetëse: rrugët e shërbimit, zona të gjelbra shoqëruese, zonat e parkimit, infrastruktura nëntokësore etj.

Ndalohet që në këtë zonë të ndërtohen objekte të industrisë së rëndë, industrisë së ndërtimit dhe përpunimit të materialeve të ndërtimit, fabrika betoni, nyje betoni etj. Objektet e shërbimit duhet të jenë të larguara 25 m nga rruga kryesore dhe duhet të kenë një brez mbrojtës si hapësirë publike.

Aksi ekonomik i Portëzes është një tjetër zonë ekonomike potenciale në territorin e Bashkisë Fier. Ajo shtrihet përgjatë rrugës kryesore SH73 (rruga drejt Roskovecit) dhe përfundon në kryqëzimin e rrugës drejt Patosit dhe ka karakter të konsoliduar industrial dhe ekonomik. Pozicioni i aksit e favorizon përdorimin industrial, për shkak të largësisë

nga zonat e banuara të tjera, distances nga shtretërit e lumenjve Seman e Gjanicë, dhe mospranisë së zonave të mbrojtura natyrore. Disa aktivitete të lejuara në këtë zonë ekonomike janë: objektet industriale dhe tregëtare, përpunimi i materialeve të ndërtimit, magazinimet industriale, depot e karburantit, etj, duke shmangur miksimin me përdorim banim.

Ndërtimet industriale do shtrihen në brezin e parë të parcelave bujqësore, në mënyrë gjatësore, me distancë uniforme nga rruga, siç përshkruhet në Rregulloren e bashkëngjitur. Gjithashtu propozohet të ndërtohet një brez mbrojtës me bimësi të lartë, për të realizuar një ndarje vizuale dhe fizike nga tokat bujqësore si dhe territoret e banuara dhe natyrore përreth.

5. Azotiku

Zona industriale e Azotikut është një ndër polet ekonomike më identifikuese të qytetit të Fierit²⁶. Me një sipërfaqe rreth 60ha, zona përfshin Parkun Industrial të Prodhimit të Azotit, zonën e Rafinerisë së Naftës, si dhe ish-TEC-in. Nga këto objekte industriale, aktualisht në funksionim është Rafineria e Naftës, si dhe disa objekte të Azotikut, si objektet që prodhojnë gaz të lëngshëm, kullat e ftohjes etj. Parku i Azotikut përbëhet nga tre seksione, të specializuara sipas prodhimit të dikurshëm: azotiku, ureja e re dhe ureja e vjetër. Aktualisht pjesa më e madhe e objekteve janë privatizuar, dhe janë në proces likuidimi dhe demolimi, për t'u shitur në ankand si pjesë të veçanta. Zona përbënë një element të fortë të qytetit, i cili mund të rikthehej në një pol rekreativ nëse nuk do kishte problemet në vijim:

- Në territorin e Azotikut, respektivisht në zonën e Uzinës së Nitratit të Amonit, është depozituar një sasi prej 40 tonësh lëndë kimike helmuese, përfshirë arsenikun, i cili dikur përdorej si lëndë e parë për prodhimin e plehrave azotike. Pavarësisht çaktivizimit të mbetjeve të arsenikut dhe groposjes së standardizuar, me monitorim 30-vjeçar nga BE-ja, nuk është realizuar ende studim i përbërjes së tokës dhe ujërave nëntokësore të zonës, për të parë impaktin afatgjatë të këtyre mbetjeve.
- Ndotja e trashëguar e Azotikut, e formuar nga sasia e cianurit dhe arsenikut, ndjehet ende në ajër, deri në fshatrat Drizë, Zhupan, Plyk e lagjen “11 Janari”, në një popullsi prej rreth 5,000 banorësh.
- Prezenca e rafinerisë së naftës në afërsi të Azotikut sjell gjithashtu probleme me ajrin, duke e bërë zonën të pajetueshme në terma afatgjatë.
- Pronësia e objekteve industriale është ende në proces përcaktimi, e ndarë mes Ministrisë së Energjisë dhe Industrisë, subjekteve që e kanë privatizuar, pronarëve potencial që do blejnë pronat pas likuidimit etj. Për këto arsye, edhe investitorët e interesuar për të zhvilluar projekte transformuese në zonë, janë tërhequr pas një kohe të shkurtër.

Kështu, pavarësisht atraksionit potencial të zonës, propozohet që të merren masa të fuqishme rehabilituese nga ana mjedisore, duke ruajtur përdorimin industrial e ekonomik të zonës. Disa nga aktivitetet e lejuara në këtë pol janë industria e rëndë (përfshirë këtu depozitim karburantesh, përpunim gazi, përpunim nafte, prodhim metalesh etj.), industri përpunuese, përpunim druri, magazinim karburanti, fasoneri, zyra të lira etj. Është kategorikisht e ndaluar që në këtë zonë të lejohet ndërtimi i objekteve të banimit, serrave

bujqësore dhe infrastrukturave të tjera bujqësore ose blegtorale, hotele dhe zona pushimi, objekte arsimore dhe shëndetësore, argëtimi etj., në një zonë 50-100 metra rrethuese të saj.

6. Fashat e shërbimeve të “Rrugës së Semanit”, “Aulonës” dhe hyrjes aktuale në Fier

Fashat “Seman”-“Aulona”-“Teodor Muzaka” janë tre nga radialet kryesore të qytetit, të cilat kanë patur rëndësi strategjike në lëvizjen hyrëse dhe tranzitore për në qytet, si dhe në mobilitetin interurban, por tashmë marrin një karakter të ndryshëm, për shkak të prezencës së *Bypass*-it dhe zhvillimeve të reja në bregdet.

Rruga “Brigada IX sulmuese”, ose siç quhet ndryshe “Rruga e Semanit” është lidhësja kryesore me gjithë zonën bregdetare, e cila aksesohet nëpërmjet aksit turistik paralel me bregdetin. Duke qenë se këto akse lidhëse me bregdetin, së bashku me rrugët panoramike, do përmbajnë korsi të dedikuar për biçikletë, si dhe duke marr parasysh kalimin e linjave të reja të propozuara të transportit publik, traseja ekzistuese e rrugës (prej 8 metrash) do zgjerohet deri në 20 metra, duke përfshirë:

- 2 korsi biçikletash prej 1.2 metrash secila, në të dyja anët;
- 2 trotuare prej 1.5 metrash në të dyja anët;
- 4 korsi automobilistike (dhe për transport publik);
- 1 korsi parkimi, ose xhep ndalimi, në varësi të afërsisë me zonën e ndërtuar.

Kjo rrugë e zgjeruar do t’i shërbejë një zone me përdorim miks banim e shërbime, me intensitet të rritur ($i=1$) deri në shkollën e mesme bujqësore, si dhe me hapësirë të gjelbër të bollshme ($K_{shp}=15\%$). Në këtë zonë propozohen funksione tregtare, hotelerie, bare e restorante, qendra rekreative dhe aktivitete të tjera që paraprijnë aktivitetin turistik në bashki.

Rruga “Aulona”, e cila lidhet me SH8-n drejt Levanit, ka një karakter të formuluar, duke shërbyer si rrugë tranzit drejt Vlorës. Funksionet aktuale të shërbimeve tregtare e ekonomike do shoqërohen me intensitet më të lartë zhvillimi, dhe me hapësira më të gjera të gjelbëra midis, për kufizim ndaj tokës bujqësore dhe mbrojtje vizuale dhe mjedisore ndaj efekteve të polit të Azotikut. Vetë aksi rrugor përbën njërin nga radialet e rëndësishme të qytetit, i cili do zgjerohet deri në 25 metra, duke përmbajtur:

- 2 korsi në secilin drejtim, me trafikndarës në mes;
- 2 korsi parkimi;
- 2 korsi biçikletash, në secilën anë;
- 2 trotuare në gjerësi 2.5 metra secili.

Karakteri i kësaj rruge përcaktohet nga prania e parkut periferik të Pyllit të Levanit në vazhdim të saj, si dhe pranisë së spitalit rajonal të Fierit në afërsi të Levanit. Përdorimet e lejuara përgjatë rrugës do jenë shërbimet ekonomike, tregtare, të hotelerisë, bare e restorante etj., ndërkaq ndalohen përdorimet industriale, sidomos ato përpunuese. Zhvillimi i zonës do kryhet me intensitet në ulje, deri në kufirin jugor të fshatit Drizë, për t’i lënë vend hapësirave të gjelbëra deri në Pyllin e Levanit.

Rruga “Teodor II Muzaka”, ose hyrja ekzistuese e qytetit, është një zonë me tendencë zhvillimi, por e paartikulluar ende nga pikëpamja e tipologjisë hapësimore. Kjo rrugë tashmë nuk ka më funksion hyrës, por është lidhja më e shkurtër e qytetit me Mbrostarin dhe parkun e ri urban të qytetit. Si e tillë, ka potencial për t’u shndërruar në një aks shërbimesh dhe banimi miks, të ngjashëm me “Rrugën e Semanit”. Intensiteti i propozuar në këtë zonë luhet në vlerat 1-1.2, dhe propozohet të zhvillohet lidhja me parkun lumor të Gjanicës, duke formuar një rrjet të hapësirave të gjelbëra dhe publike, duke përforcuar kështu karakterin miks të zonës.

7. Rrjeti ndërrurban i biçikletave

Duke qenë se zhvillimi i integruar i turizmit është një ndër synimet kryesore të bashkisë për 15 vitet e ardhshme, krijimi i një rrjeti të qëndrueshëm të itinerareve natyrore, që lidhin pikat kryesore atraktive në bashki, është prioritet. Ky projekt shoqërohet me një rrjet të dedikuar lëvizjeje me biçikletë, përgjatë Yllësisë së Fierit, lidhëseve kryesore rurale, akseve turistike dhe rrugëve panoramike, orbitaleve natyrore, si dhe akseve kryesore në nivel qyteti. Gjatësia e këtij rrjeti arrin 300 km, me korsi të dedikuara biçiklete (përgjithësisht 2 të tilla) dhe përshkon zonat kryesore tërheqëse në bashki, pikat peizazhistike, monumentet natyrore dhe zonat e mbrojtura, zonat me vlera historike, bregdetin etj.

8. Landfilli dhe Inceneratori i Fierit

Projekti i Landfillit të ri të Bashkisë Fier është ndër projektet më ambicioze për manaxhimin e mbetjeve urbane, dhe përfshin ndërtimin e landfillit rajonal të Fierit dhe një impiant për përpunimin e mbetjeve urbane, me rikuperim të energjisë dhe prodhim të energjisë elektrike. Impianti dhe landfilli do të ndërtohen në tokë publike në pronësi të NjA-së Portëz, në afërsi të fshatit Plyk. Sipërfaqja e gjurmës së zënë nga ky kompleks manaxhimi mbetjesh është rreth 15 ha, ndërkohë që sipërfaqja e vetë impiantit do jetë 6 ha. Zona parashikohet të ketë një hapësirë mbrojtëse 50 metra, gjithsesi efektet negative të landfillit në ajër pritet të ndihen në një distancë prej 250 metrash nga zona, si në periudhën e ndërtimit të impiantit, por edhe gjatë operimit të tij. Seksioni 2.2.5 trajton më në detaje këtë temë.

9. Impianti i trajtimit të ujërave të zeza

Impianti i trajtimit të ujërave është një ndërhyrje transformuese e rëndësishme, për shkak të ndikimit të lartë që tenton të sjellë në pastrimin e ujërave të lumenjve Seman e Gjanicë nga ndotjet urbane. Impianti i trajtimit do të pozicionohet në pjesën veriore të qytetit të Fierit, përgjatë lumit Gjanica, dhe do zërë një sipërfaqe prej 10-20 Ha.

Për shkak të aromës së fortë të nxjerrë gjatë procesit të përpunimit të ujërave të zeza, zona ka nevojë për një hapësirë mbrojtjeje minimale 50 metra, e cila duhet mbjellë me bimësi të lartë. Masa të tjera do merren për kufizimin e përdorimeve bujqësore dhe ndalimin e përdorimit banim në një sipërfaqe 40 ha përreth impiantit, për të minimizuar efektet negative të projektit në jetueshmërinë e zonës. Ndërkaq, pastrimi fizik, kimik e biologjik i ujërave të zeza para derdhjes së tyre në lumin Gjanica, e më pas në Seman, mundëson rehabilitim të cilësisë së ujërave sipërfaqësore në Bashki, me ndikim të mëtejshëm në biodiversitetin dhe në llojet që jetojnë në këto ujëra, në shmangien e mbartjes së ndotjes në zonën e plazhit, nëpërmjet grykëderdhjes së Semanit etj.

10. Unaza 3

Unaza e jashtme e qytetit është një ndër investimet më të rëndësishme të Fierit në nivel urban, i cili ka dy funksione kryesore: të mbledhë fluksin e qarkullimit të radialeve urbane, dhe lidhëseve kryesore në një sistem unazor të jashtëm, si dhe të përcaktojë kufijtë e rritjes dhe densifikimit të qytetit.

Unaza kalon pothuajse plotësisht në një gjurmë të re, e kufizuar në veri nga Vija e Ngjalës dhe në jug nga zona e Azotikut, si dhe duke ndjekur në çdo rast kufirin maksimal të shtrirjes urbane në tokë bujqësore në lagjet Afrim i Ri, Afrim, Sheq i Vogël e Sheq i Madh. Në dy skajet veriore dhe jugore të unazës formohen ura automobilistike në kalimet përmbi Gjanicë.

Unaza 3 do ketë një gjerësi që shkon maksimalisht 20 metra, me 2 korsi kalimi në secilin drejtim, trafikndarës, korsi biçikletash, trotuar në anën e urbanizuar dhe, në anën tjetër, sipas rastit; si dhe parkim në zonat ku është zhvillimi më i dendur (lagjet Afrim i Ri dhe Afrim). Unaza shtrihet përgjatë 20 kilometrash, kryesisht në tokë të rrafshët bujqësore, pa prekur shumë struktura ekzistuese. Zona jugore, në kalimet në kryqëzimin me rrugën e Portëzës, fshatrat Zhupan dhe Romet, kanë terren më kodrinor dhe gjurma e rrugës mbivendoset me 40 ndërtesa të funksionit banim.

11. Rrjeti i fshatrave ekoturistike

Bashkia Fier ka në territorin e saj shumë potenciale natyrore, zona me vlerë historike, si dhe zonat e bregdetit, me potencial të lartë turistik. Gjithsesi, në aspekt të karakterit turistik, vendbanimet aktuale nuk kanë tendenca profilizimi, ofrimi të shërbimeve në ndihmë të turizmit, apo qoftë edhe sinjalistikën e duhur për të patur akses në zonat me interes natyror. Kështu, bazuar në parimin e zhvillimit mbi specializimin e venbanimeve, janë identifikuar disa fshatra me profil ekoturistik, të nxitur nga potencialet bregdetare, natyrore apo historiko-kulturore që ndodhen në afërsi të tyre, si dhe aksesit të mirë nëpërmjet infrastrukturës turistike dhe akseve rurale parësore e dytësore.

Këto fshatra janë: Pishë, Bashkim, Boçovë, Darzezë, të cilët do të specializohen në shërbimet akomoduese të turizmit bregdetar: Pojan, Cakran, Vanaj, Libofshë me fokus në turizmin kulturor, dhe Adriatik, Ndërnënas, Hasturkas, të cilët i shërbejnë aksesit në zona natyrore me vlerë peizazhistike.

Ndërhyrjet në këto zona përfshijnë dendësimin e qendrave dhe ristrukturimin e infrastrukturës kryesore rrugore dhe hapësirave të lira, caktimin e zonave të reja për zhvillim të përdorimit shërbime, aktivitete sociale e rekreative, dhe banim, si dhe konsolidimin e tipologjive ekzistuese në zonat që i nënshtrohen mbushjes urbane. Trajtimi peizazhistik në lidhjen me elementet e fortë respektivë është një aspekt tjetër i ndërhyrjeve ristrukturuese në këto njësi, respektivisht në formë shtegu, brezi të gjelbër, sinjalistikë turistike etj., në këto lidhje:

- Pojani me Parkun e Apollonisë;
- Darzeza me bregun e detit dhe resortin e Pishë-Poros;
- Fshatrat Bashkim e Boçovë me fshatin Pishë;
- Fshati Pishë me deltën e Vjosës, resortin në Pishë-Poro, bregun e Pishë-Poros, zonën e dunave dhe pyllit bregdetar etj;

- Fshati Vanaj dhe Libofshë me Ardenicën, mozaikun dhe 4 kishat e shpallura monument kulture, si dhe zonën natyrore ripariane të Semanit;
- Fshati Adriatik me Kurorën e Adriatikut, dhe fshatrat Ndërnenas dhe Hasturkas;
- Fshatrat Ndërnenas e Hasturkas me Parkun e Karavastasë;
- Cakrani me Parkun e Cakranit, zonën historike të Gurzezës etj.
- Qyteti i Fierit, me të gjithë këto vendbanime, nëpërmjet rrjetit rrugor (Yllësisë së Fierit) dhe lëvizshmërisë me biçikleta, parkut natyror të Semanit e Gjanicës etj.

12. Rrjeti i parqeve urbane e natyrore

Rrjeti i propozuar i parqeve urbane e natyrore përfshin tërësinë e zonave të konsoliduara natyrore, të pyllëzuara, të aksesueshme, të vazhduara dhe të përdorimit publik, në nivel bashkie, të kombinuara me zonat e gjelbëruara dhe publike urbane, të cilat kanë funksion kryesor rekreativ dhe shplothës. Disa nga ndërhyrjet kryesore në këtë aspekt janë:

- Krijimi i parkut të vazhduar natyror të Semanit, duke rehabilituar dhe pyllëzuar zonën ripariane deri në kufi me argjinaturat e lumit (Projekti 13);
- Krijimi i parkut urban të Gjanicës (Projekti 3);
- Pyllëzimi dhe rehabilitimi i zonës ripariane në rrjedhën natyrore të Gjanicës e Vjosës;
- Zgjerimi i Pyllit të Levanit dhe kthimi në park natyror të aksesueshëm;
- Kthimi në Park i Pyllit të Cakranit, duke siguruar akses dhe sinjalistikë të përshtatshme turistike;
- Ndërtimi i një parku urban përfaqësues për qytetin e Fierit;
- Rehabilitimi i zonës pyjore dhe të dunave në bregdet, duke përmirësuar aksesin dhe duke e furnizuar me shërbime të përkohshme ndihmëse të turizmit;
- Shtimi i gjelbërimit rrugor përgjatë akseve kryesore turistike;
- Mbjellja e rreshtave bimor përgjatë kanaleve kulluese e vaditëse kryesore, me funksion mbrojtjen e ujërave nga pesticidet dhe trajtimin peizazhistik të zonës bujqësore;
- Etj.

Këto ndërhyrje shpjegohen më në detaj në Seksionin 2.1.3.

13. Fasha Seman

Rehabilitimi i fashës së Semanit është një ndër projektet më të mëdha në nivel bashkie, për shkak të impaktit që ka në ndryshimet e përdorimeve të tokës, dhe konvertimit të tokës bujqësore në përdorim natyror. Nevoja për këtë projekt vjen për shkak të tendencave të lëvizjes së lumit Seman, i cili pothuajse gjatë gjithë segmentit që përshkon në Bashkinë Fier pëson meandrimet të shpeshta dhe mjaft të thella. Rehabilitimi i zonës ripariane i shërben sistemit lumor për disa arsye:

- brezi bimor nuk lejon ujërat e shirave të vërshojnë drejt lumit me shpejtësi, duke dëmtuar tokën dhe krijuar flukse të pamanaxhueshme;

- pesticidet dhe plehrat kimike që përdoren për bujqësinë nuk arrijnë të depërtojnë plotësisht në ujin e lumit, e më tej të transportohen në bregdet apo në akuiferë, pasi nitratet e nitritet përthithen nga bimësia e mbjell përreth;
- bregu lumor stabilizohet nga rrënjët bimore dhe shmanget fluktuacioni i mëtejshëm i lumit, në zonat e thelluara;
- krijohet një zonë e vazhduar me vlera peizazhistike të larta dhe ndihmëse e biodiversitetit ujor.

Zona ripariane e Semanit propozohet të rehabilitohet deri në argjinaturat aktuale, duke ndryshuar në gjerësi nga 20 në 1200 metra në të dy anët e Semanit, në varësi të meandrimeve. Duke marr parasysh përdorimet bujqësore përgjatë fashës, është e nevojshme të bëhet konvertimi i tokës bujqësore në natyrore, për respektivisht 950 Ha tokë bujqësore. Një pjesë e saj (rreth 30%) është tokë e pakultivuar, ose djerrë. Vlera e shtuar e kësaj ndërhyrje është krijimi i një zone natyrore në shërbim të lumit Seman, e cila, duke vazhduar drejt deltës së Semanit, në bashkim me lagunën e Karavastasë, krijon një korridor natyror të qëndrueshëm dhe me potencial të lartë biodiversiteti.

14. Zona e Bregdetit

Bregdeti i Fierit, me një gjatësi lineare 35 km nga Laguna e Karavastasë në Deltën e Vjosës, është zona më me potencial zhvillimi në bashki, e gjithashtu ndër më problematike sa i takon kompleksitetit të habitateve dhe dukurive të karakterit geomorfologjik, të cilave u nënshtrohet vit pas viti. Zhvillimi i zonave rekreative, plazheve të tipologjive të ndryshme, shërbimeve ndihmëse të turizmit etj., është bërë në përputhje me parimet e mbrojtjes dhe rehabilitimit të habitatit natyror e ujor, kushtëzimet nga legjislacionet dhe planet sektoriale (Ligji mbi manaxhimin e integruar të burimeve ujore, Rregullorja e Planifikimit të Territorit, Plani Ndërsektorial i Bregdetit), dhe janë propozuar disa ndërhyrje, si më poshtë:

- Në zonën e Karavastasë, deri në deltën e lumit Seman, zona është në mbrojtje (Park Kombëtar, kategoria 2) dhe propozohet të lejohet plazh në formë të paorganizuar dhe aktivitete shplohëse, në përputhje me legjislacionin përkatës²⁷.
- Bregdeti nga delta e Semanit deri në daljen e TAP-it është zonë me vlera të larta peizazhistike, me laguna të shumta, por nuk është në status mbrojtjeje. Brezi pyjor nga delta e Semanit, deri në Pishë-Poro, kufizuar nga kanali kullues paralel i bregdetit, propozohet të shpallet si zonë e mbrojtur, e kategorisë Park Natyror Rajonal, për të rehabilituar habitatin lagunor ekzistues, për të shmangur shpyllëzimet e zonës së pishës së butë në segmentin Seman-Darzezë, si dhe si masë mbrojtëse për dunat e shtrira në veriperëndim të Povelçës. Kështu, në këtë segment do të shmangen ndërhyrjet e mëdha transformuese të përdorimit të tokës, me përjashtim të propozimeve të projektit TAP, që parashikon ndërtimin e një pike të saldimit të fundit hiperbarik, si dhe një digë izoluese 300 metra²⁸. Në shërbim të TAP-it do të krijohet një zonë ekonomike me sipërfaqe 10-20 ha, e cila do vendoset në afërsi të stacionit të kompresimit, në distancë sigurie nga linja TAP siç parashikohet në rregulloret e veçanta²⁹ (jo më afër se 100 metra nga linja e gazsjellësit) dhe sipas procedurave të paracaktuara të konsultimit për zonat me distancë 100-650 metra nga gazsjellësi.

- Në segmentin Seman-Darzezë, bregdeti shfaq dukuri problematike në lidhje me erozionin detar, përbërjen e shkriçet lymore të tokës, si dhe zhytjen tektonike të segmentit Seman-Darzez. Në këtë zonë, pavarësisht përdorimit aktual si plazh, nuk propozohet masivizimi i përdorimeve rekreative, për shkak të mungesës së fizibilitetit afatgjatë të tyre, duke qenë se në periudhën afatgjatë zona mund t'i nënshtrohet zhytjes më të dukshme. Ndërkaq, propozohen masa për zbutjen e dukurisë së erozionit detar, duke krijuar një ishull me bimësi rizofore përkundrejt këtij segmenti, në mënyrë që të ruhet linja aktuale e bregut. Ndërkaq, duke filluar nga Semani, e në jug deri në afërsi të deltës së Vjosës (ku shfaqet dukuria akumuluese), propozohet ngritja e një serie platformash detare prej guri, të cilat nuk lejojnë gërryerjen e mëtejshme të bregdetit, duke formuar gjithashtu njëkohësisht hapësira rekreative turistike.
- Segmenti Darzezë–Pishë-Poro do të jetë zona ku përqëndrohet pjesa më e madhe e zhvillimit turistik masiv në bregdet, për shkak të kushteve më të mira të territorit në këtë segment, dhe mospranisë së dukurive zhytëse. Darzeza, si qendra kryesore strehuese e shërbimeve turistike, do të zhvillohet drejt bregdetit, në formë të një marine jahtesh, që zhvillohet në vazhdim të kanalit të Hoxharës. Kjo marinë do të lidhja e vetme e llojit në bregdetin shqiptar, duke komunikuar me portet më të afërta të Selanikut dhe Dubrovnikut, në një rrjet turizmi të mirëformuar. Në afërsi të Darzezës, plazhet do jenë të tipologjisë gjysëm të organizuar, me shërbime ndihmëse, bare e restorante, një zonë natyrore të tipit park përgjatë dunave, dhe më pas Pyllin e Pishë-Poros, si zonë kufizuese natyrore.
- Zona e Pishë-Poros, në hapësirën bujqësore djerrë që nuk përfshihet në kufirin e zonës së mbrojtur të llojit Park Natyror, do të zhvillohet si zonë resortesh turistike dhe shërbimesh rekreative, sipas disa kushtëzimeve në lidhje me pozicionimin, lartësinë maksimale dhe mënyrën e zhvillimit. Rruga e vendosur përgjatë bregdetit, me gjerësi 12 metra, do të devijojë në këtë zonë, duke ruajtur një distancë 300 metra nga kufiri i pyllit të Pishë-Poros. Kjo lejon që midis pyllit dhe rrugës (duke ruajtur një zonë mbrojtëse 50 metra nga pylli, në përputhje me legjislacionin sektorial) të ndërtohet një rresht resortesh, me lartësi maksimale që nuk kalon lartësinë 12 metra të pishave të buta, në mënyrë që të mos dallohen nga pikat peizazhistike të territorit, siç është Apollonia dhe kodrat përreth. Për të mos cënuar pyllin e Pishë-Poros, propozohet që zona e resorteve të zhvillohet përkundrejt kushtit për ripyllëzim të skajit juglindor të tokës bujqësore, duke formuar në vazhdim korridore të gjelbërta komunikuese mes dy anëve të pyllit. Duke qenë se zona e resorteve do i përgjigjet turizmit masiv, propozohet që pjesa e plazhit midis plazhit aktual të Darzezës dhe Deltës së Vjosës të jetë i organizuar, me objekte shërbimi, platforma druri për ecje apo pushim, shërbime ndihmëse rekreative etj., pa cënuar kufirin aktual të pyllit. Zona e dunave, e shtrirë midis këtij segmenti dhe deri në plazhin e Semanit, propozohet të ripyllëzohet, të përforcohet dhe të bëhet e aksesueshme me gjurmë të lehta për kalim këmbësorësh.
- Segmenti Pishë-Poro deri në deltën e Vjosës është zonë mjaft e pasur natyrore, si pjesë e deltës së Vjosës, dhe vazhdim i peizazhit të mbrojtur të Nartës. Si e tillë, ajo do të lejohet të përdoret për aktivitet të kufizuar dhe individual turistik, pa

lejuar ndërtime të përherëshme. Zona, duke qenë vazhdimisht akumuluese, përbën një ndër plazhet më të mira natyrore në bregdetin e Fierit, me biodiversitet të pasur, mundësi të mira për peshkim dhe peizazh mjaft të larmishëm bregdetar.

c. Platforma e ndërhyrjeve në territor

Ndërsa transformimet strategjike të territorit kanë rëndësi dhe efekt katalitik, janë zonat e tjera të territorit ato në të cilat banorët kryejnë aktivitetin e tyre të përditshëm dhe jetojnë. Në përgjithësi këto janë zonat e banimit, të cilat sigurisht akomodojnë edhe një sërë shërbimesh dhe aktiviteteve institucionale e tregtare, përveç banesave. Veç zonave të banimit, janë edhe territoret bujqësore e natyrore, parimi i zhvillimit të të cilave, është mbrojtja e rehabilitimi. Plani i Zhvillimit të Territorit ofron një platformë të mënyrës se si duhet të ndërhyhet në këto zona në të ardhmen, për të siguruar jetëgjatësinë e qëndrueshmërinë e tyre, përkrah cilësisë.

Nga pikëpamja metodologjike, mënyrat e ndërhyrjeve bazohen në: tipologjinë hapësinore e ndërtimeve që kanë aktualisht territoret dhe vendbanimet e ndryshme në bashki; në analizën e strehimit, cilësisë së ndërtesave dhe në projeksionet e popullsisë; në kapacitetin mbajtës që kanë zonat e ndryshme sipas propozimeve për infrastrukturën; në treguesit ekzistues të zhvillimit (intensitet, koeficientët e shfrytëzimit të tokës për ndërtim, hapësirë publike e rrugë, dendësitë); në hartën e fragmentimit të tokës bujqësore; në analizën e peizazhit natyror dhe fragmentimin e tij; si edhe në interesat e bashkisë e të komunitetit për të intensifikuar zhvillimin e zonave të banimit në të ardhmen.

Si rrjedhojë e sa më sipër, strategjikisht, platforma e bashkisë për mënyrat e ndërhyrjeve në territor bazohet në këto masa:

1) Rritjen e rivlerësimin e hapësirës publike, jo vetëm në qendrat e qytetit e të vendbanimeve, por edhe në zonat e banimit apo të aktiviteteve të tjera. Kjo hapësirë në disa raste përcaktohet në hartë/territor se ku do të ndodhet, siç mund të jenë për shembull transformimet strategjike dhe infrastruktura madhore, e në raste të tjera jepet përmes treguesit Kshp. Gjithashtu, propozimet për ndërtime të shkollave, kopshteve, çerdheve, qendrave shëndetësore, qendrave kulturore e sociale, janë në funksion të rritjes së hapësirës publike.

2) Plotësimin me rrjet rrugor të niveleve të ndryshme të të gjitha zonave të banuara dhe me aktivitet njerëzor në bashki dhe ristrukturimin e infrastrukturës publike kudo që është e nevojshme për të rritur aksesin, depërtueshmërinë, cilësinë e hapësirës dhe shërbimit dhe lidhshmërinë.

3) Ripërtëritjen e zonave që kanë humbur funksionin apo cilësinë, sikundër edhe rikonceptimin e zonave që kanë premisa për të qenë funksionalisht të arrira, por nuk kanë cilësi të strukturave dhe të hapësirës

4) Konsolidimin dhe/ose mbushjen e dendësimin e zonave që kanë një karakter e tipologji të caktuar, të cilat vlen të ruhen ose është efikase që të ruhen, por ku nevojitet të përmirësohet infrastruktura dhe hapësira publike.

5) Zhvillimin dhe rihzhvillimin me intensitete të larta të zonave ku ka presion zhvillimi, përqendrim të popullsisë dhe aktiviteteve ekonomike, dhe ku propozohet të krijohet hapësirë publike ndërkohë që zona është e ndërtimeve dhe shpronësimi nuk është një zgjidhje efiçente apo e drejtë (p.sh. zonat përgjatë hekurudhës, lumit Gjanica etj).

6) Rehabilitimin mjedisor dhe sipas rastit historik, të zonave, kryesisht natyrore (por jo vetëm) me qëllim nxjerrjen në pah të vlerave, vënien e tyre në funksion të komunitetit, rritjen e cilësisë së hapësirës dhe mbi të gjitha ruajtjen e funksioneve të ekosistemit.

7) Konservimin e konsolidimin e tokës bujqësore dhe ekosistemeve natyrore, duke marr edhe masa për përmirësimin e rigjallërimin e tyre sipas nevojës.

8) Krijimin e një sistemi urbano-bujqësor-natyoror, i cili funksion mbi bazën e parimeve të integritimit, plotësueshmërisë, funksionalitetit, vetëripërtëritjes dhe qëndrueshmërisë. Këtë e garanton përmes krijimit të shumë-qendërsive (rrjeti policentrik) dhe ofrimit të mundësisë për të shpërndarë në mënyrë të drejtë fuqinë ekonomike dhe aktivitetin ekonomik në të gjithë territorin.

Në funksion të këtyre masave, platforma e ndërhyrjeve të territorit në bashki përmban sa më poshtë:

- Konsolidim dhe ripërtëritje e zonave qendrore aktuale, sidomos brenda unazës 1 dhe në disa pjesë të unazës 2, ku ruhet tipologjia ekzistuese e ndërtesave gjatësore, nxitet trajtimi dhe unifikimi i fasadave, si dhe ristrukturohen hapësirat e gjelbëra dhe infrastruktura e brendshme rrugore, për të krijuar zona banimi më të jetueshme, dhe të identifikueshme me vetë qytetin.
- Rizhvillimi dhe rikonceptimi i zonave që kanë pozicion strategjik, në afërsi të nyjeve apo akseve kryesore të transportit, si dhe përgjatë gjurmëve të forta të territorit, ku ka aktualisht presion të lartë zhvillimi. Të tilla janë tërësia e njërive përgjatë Gjanicës, të cilat jo vetëm duhet të integrojnë parkun e Gjanicës përmes tyre, por edhe të ofrojnë një ndryshim në organizim hapësinor, në tipologji ndërtimore, në rrjetin e brendshëm rrugor etj. Krahas tyre, njësitë përgjatë hekurudhës i nënshtrohen rizhvillimit, duke ndryshuar përdorim (nga shërbime ekonomike, në banim intensiv miks me shërbime, dhe duke realizuar intensitete dhe vlera Kshp-je më të larta, respektivisht, $i = 3-4$ dhe $Kshp = 10-20\%$). Në këtë brez rizhvillimi, njësia e Stacionit Multimodal, e shtrirë në dy anët e hekurudhës, merr rëndësi më të madhe, siç përshkruhet më sipër, në Transformimet Strategjike. Gjithashtu, i nënshtrohen rizhvillimit edhe fashat kryesore përgjatë unazës 2, ku ka presion të lartë zhvillimi, dhe nevojë për ndryshim të tipologjive ekzistuese të vilave apo ndërtesave të llojit magazinues. Në këto zona, intensitetet e synuara arrijnë vlera 3-3.5.
- Rizhvillimi i zonave ekonomike, të cilat shtrihen kryesisht përgjatë radialeve urbane dhe kalojnë përtej tyre. Në këto raste, strategjia e ndërhyrjes është gjithashtu rikonceptim dhe ristrukturim tërësor i zonës, por nuk i dedikohet një rritjeje të madhe në intensitet, për shkak të dominancës së funksioneve ekonomike, ose industriale, të shërbimeve etj, në varësi të rastit. Zona të tilla janë aksi i Portëzës dhe aksi i Aulonës, siç përshkruhen në Transformimet Strategjike më sipër.
- Zhvillimi i zonave të reja ekonomike, në përputhje me projeksionet e zgjerimit të qytetit dhe nevojave ekonomike të parashikuara. Këto janë zonat ekonomike të reja që zhvillohen, si aksi Daullas-Grecalli, i cili momentalisht ka përdorim bujqësor.

- Rizhvillimi dhe rehabilitimi mjedisor i zonave ekonomike ekzistuese, si Azotiku, ish-TEC-i etj., të cilat janë pothuajse jashtë funksionit për momentin, por kanë nevojë për trajtim rehabilitues të thellë, në mënyrë që të mund të rivendosen në funksione të ngjashme ekonomike.
- Intensifikimi dhe ristrukturimi në zonat urbane midis unazës 2 e 3, të cilat aktualisht janë të tipologjisë së vilave 1-2 katëshe, pa hapësira publike, dhe rrugë të gjerësisë 4 metra. Propozimet për këto zona çojnë intensitetin në vlerën 1, Kshp rreth 10% dhe zgjerojnë rrugët deri në 6 metra, duke shtuar hapësirën e nevojshme për trotuare.
- Mbushje urbane dhe ristrukturim në zonat me densitet të ulët, por që ndodhen në brendësi të unazës 3. Këto janë rastet si në zonën e ETC-së, në lagjen Afrim etj.
- Ristrukturim, mbushje e rikonceptim nëpër qendrat e banuara të fshatrave sipas kufijve të vjetër, përfshirë edhe zgjerimet që ata kanë marr në kufi. Përmendim këtu gjithë fshatrat e karakterit bujqësor apo kodrinor (qendra bujqësore e kodrinore në figurën e mëposhtme), që nuk kanë presion të madh zhvillimi apo identitet specifik, por që kanë nevojë të konsolidohen dhe të plotësohen me hapësirë publike cilësore e shërbime, në mënyrë që të tërheqin banorët për të ndërtuar banesat e tyre në këto zona të vogla urbane, në vend që të synojnë ta fragmentojnë më tej tokën bujqësore. Në të gjitha rastet, nevojiten ndërhyrje infrastrukturore përmirësuese dhe plotësuese.
- Ripërtëritje të qendrave të disa fshatrave kryesor që janë edhe qendra të njësive administrative, apo qendra të konsideruara dytësore ose tretësore, me qëllim ofrimin e shërbimeve të reja dhe rritjen cilësore të hapësirës publike. Përmendim këtu fshatin Mbrostar, Topojë, Levan, Cakran, Libofshë, Frakull, Portëz, Dërmenas, Grecalli, Daullas, Çlirim etj., ku ndërhyrjet do jenë si intensifikuese, ashtu edhe nxitëse të miksimit të kategorisë së përdorimit të tokës, duke shtuar shërbimet dhe aktivitetet sociale-rekreative. Në këto qendra intensitetet e propozuara luhaten 0.8-1.5, të krahasueshme me zonën urbane të Fierit.
- Ristrukturim dhe mbushje në zonat e ndërtuara e të krijuara rishtazi, që shtrihen përgjatë rrugëve kryesore dhe kanë fragmentuar tokën bujqësore në mbi 30%. Në këto zona është humbur toka bujqësore në rreth 1/3 ose më tepër të parcelës bujqësore (e kufizuar nga infrastruktura tretësore e kullimit dhe vaditjes) dhe qëllimi është që të mos lejohet depërtimi i mëtejshëm i ndërtimit në tokën bujqësore në kufi të pjesës së ndërtuar edhe pse mund të jenë pjesë e të njëjtës parcelë bujqësore. Do të promovohet mbushja e tyre dhe mundësisht ndarja e tokës për qëllime zhvillimi, që banorët e zonave më të thella të synojnë të ndërtojnë në këto hapësira, sikurse dhe në qendra fshatrash, dhe jo në fermën e tyre.
- Zhvillim i disa njësive specifike për akomodimin e shërbimeve të reja të hotelerisë e argëtimit në fshatrat e caktuara si qendra turistike, respektivisht në Darzezë, Pishë, Pojan dhe Adriatik. Këtu caktohen zona të dedikuara me përdorim ekzistues bujqësor ose natyror, ku do zhvillohen, përkundrejt PDV-së, zonat e reja të shërbimit turistik, në vazhdim të qendrës së fshatit.

- Konservim të tokës bujqësore e natyrore e ngrirje të ndërtimeve në këto zona si edhe ato të rrezikuara gjeologjikisht, plus zhvendosje në raste ekstreme. Pavarësisht se një VKM e Ministrisë së Bujqësisë lejon ndërtime për qëllime të aktivitetit bujqësor në tokë bujqësore, plani synon të konservojë në maksimum tokën bujqësore. Këto toka përbëjnë pjesën më të madhe të tokës bujqësore dhe duhet të ruhen të paprekura nga zhvillime të tjera. Në të njëjtën logjikë veprohet për tokat natyrore, pyjet, kullotat, ku jo vetëm nuk lejohen ndërtime, por ka programe të shtimit të sipërfaqes pyjore dhe zbutjen e fragmentimit peizazhistik të habitatit.
- Ndërtim të rrugëve të reja, pavarësisht nivelit/hierarkisë, me qëllim jo thjesht lehtësimin e trafikut, por edhe lidhjen e të gjitha qendrave e vendbanimeve me njëri-tjetrin dhe krijimin e aksesit për banorët dhe bizneset.

d. Objektivat, Programet dhe Projektet e propozuara

O1: Rritja e konkurrueshmërisë ekonomike të Bashkisë Fier, përmes mbështetjes së diversifikimit të profilit të saj ekonomik.

OIP1: Mbështetje me infrastrukturën e nevojshme për krijimin e dy poleve ekonomike rajonale, pranë fshatit Daullas (në jug të vijës së Ngjalës) dhe në Levan.

Pr1: Ndërtimi i infrastrukturës mbështetëse për funksionimin e polit ekonomik në fshatin Daullas dhe Levan

OIP2: Mbështetje me infrastrukturën e nevojshme për përqendrimin e bizneseve të industrisë së rëndë dhe asaj të ndërtimit në Portëz në kryqëzimin e rrugëve Fier-Fier dhe Fier-Ballsh.

Pr2: Ndërtimi i infrastrukturës mbështetëse për funksionimin e polit ekonomik në kryqëzimet Fier-Fier dhe Fier-Ballsh.

Programi Strategjik OIP3: Përmirësim i infrastrukturës dhe mbështetje e Shkollës së Mesme Profesionale “Rakip Kryeziu” si pol për zhvillimin e praktikave të mira në sektorin e bujqësisë.

Pr3: Rikonstruksioni, plotësimi me laborator dhe bazën materiale të nevojshme për shkollën “Rakip Kryeziu”; si dhe zgjerimi i sipërfaqeve të tokës bujqësore në administrim prej saj në funksion të kërkimeve dhe testimeve, dhe si fidanishte për përdorim publik.

OIP4: Mbështetje, marketim, promovim dhe aftësim i biznesit lokal në funksion të zhvillimit të ekonomisë lokale.

Pr4: Ndërtimi i tregjeve ushqimore në funksion të zhvillimit të sektorit të bujqësisë (në Levan dhe Mbrostar);

Pr5: Ndërtimi i tregut të shumicës në shërbim të Bashkisë Fier dhe zonave pranë.

OIP5: Rehabilitimi i ish-zonës industriale të Azotikut dhe kthimi i saj në një zonë polifunksionale me fokus zhvillimin e sektorit të industrisë dhe atë të shërbimeve.

OIP5: Hartimi i projektit për rehabilitimin mjedisor të ish-zonës industriale të Azotikut, dhe për kthimin e saj në pol ekonomik të bashkisë.

O2: Mbështetje e sektorit të bujqësisë dhe turizmit, si sektor kyç për zhvillimin e ekonomisë lokale

O2P1: Rehabilitimi i rrjetit kullues dhe ujitës për të gjithë territorin e Bashkisë Fier

Pr1: Rehabilitimi i stacionit të elektropompave Mujalli dhe Bitaj, ana ndërtimore, makineri, pajisje dhe rrjeti ujitës;

Pr2: Rehabilitimi i rrjetit ujitës, dega kryesore dhe rrjeti i kanaleve të dyta në zonën Kallm-Verri-Mbrostar;

Pr3: Rehabilitimi i sistemit të kullimit në zonën Kallm Verri Mbrostar - Kolektori i Bitajt dhe rrjeti i kanaleve kulluese të para dhe të dyta;

Pr4: Rehabilitimi i Ujitjes dhe Kullimit të Fushës së Sheqit Fier;

Pr5: Rehabilitimi i Stacionit të elektropompave Havaleas bashkë me rehabilitimin e rrjetit ujitës Kanalit Ujitës, Dega e Fierit dhe kanaleve të dyta;

Pr6: Rehabilitimi i sistemit ujitjes me stacionin e elektropompave Kafaraj, rehabilitimi i stacionit, ana ndërtimore, makineri pajisje dhe rrjeti i kanaleve;

Pr7: Mbrojtja nga gërryerjet e Lumit Vjosë në fshatin Hambar njësi administrative Cakran, si dhe mbrojtja në fshatin Kashisht, njësi administrative Frakull;

Pr8: Mbrojtja nga gërryerjet e Lumit Seman në zonën e fshatit Seman Ferm, njësi administrative Seman;

Pr9: Mbrojtja nga përmytjet në zonën e Poros dhe Pishës (Rehabilitimi i argjinaturës mbrojtëse Bregdetari i Majtë);

Pr10: Rehabilitimi i ujitjes së Fushës së Cakranit.

O2P2: Hartimi i instrumenteve të manaxhimit të tokës, të cilat do të orientojnë zhvillimet që nuk i shërbejnë sektorit të bujqësisë, jashtë sipërfaqeve me kategori bazë të përdorimit të tokës të propozuar B. Bujqësi, me qëllim mbrojtjen e tokës bujqësore.

Pr11: Projekt pilot për aplikimin e instrumenteve të manaxhimit të tokës për mbrojtjen e tokave bujqësore, në një nga njësitë strukturore të përcaktuara nga PPV-ja.

O2P3: Nxitja e zhvillimeve të strukturave në funksion të bujqësisë (magazinë, stalla, pika grumbullimi, kooperativa bujqësore) përmes shfrytëzimit të aseteve publike dhe private në skema të partneritetit publik-privat (PPP).

Pr12: Hartimi i projekteve pilot PPP për rehabilitimin e disa aseteve publike dhe kthimin e tyre në pika magazinimi bujqësore.

O2P4: Identifikimi, inventarizimi, hartëzimi (hartografimi) dhe përmirësimi/zhvillimi i aseteve historike.

Pr13: Vendosja e sinjalistikës orientuese për zhvillimin e turizmit.

O2P5: Zhvillimi i itinerareve turistike dhe promovimi i tyre si paketa turistike në bashkëpunim me aktorët aktivë të këtij sektori në Bashkinë e Fierit.

Pr14: Hartimi i itinerareve turistike në Bashkinë Fier dhe Bashkitë fqinje.

O2P6: Mbështetja me infrastrukturat e nevojshme për zhvillimin e ekoturizmit në fshatrat Pojan, Boçovë dhe Bashkim.

Pr15.1: Rikonstrukcion i Rrugës Pishë-Poro;

Pr15.2: Rikonstrukcion i Rrugës Kthesa e Qarrit-Kryqëzimi i Darzezës.

O3: Mbrojtja dhe rigjenerimi i aseteve natyrore si elemente bazë të ripërtëritjes ekonomike dhe sociale.

O3P1: Mbrojtja e bregdetit nga erozioni bregdetar.

Pr1: Plotësimi i brezit pyjor mbrojtës në bregdet Pishë-Poro-Zona Kërnice;

Pr2: Pyllëzimi i bregdetit nga grykëderdhja e Lumit Seman deri në Darzezë;

Pr3: Ndërtimi i një ishulli të mbjellë me bimësi rizofove për mbrojtje të bregdetit nga dukuritë erozive detare;

Pr4: Ndërtimi i një brezi platformash/infrastrukturash mbrojtëse ndaj erozionit në bregdetin Darzezë-Pishë-Poro;

Pr5: Ndërtimi i një parku botanik me funksion rekreativ dhe ruajtës të llojeve bimore me interes rritje në zona të kripëzuara.

O3P2: Rehabilitimi i shtretërve lumorë të Semanit, Vjosës dhe Gjanicës.

Pr6.1: Rehabilitim dhe pyllëzim i brezit mbrojtës të argjinaturës së Lumit Seman;

Pr6.2: Rehabilitim dhe pyllëzim i brezit mbrojtës të argjinaturës së Lumit Vjosë;

Pr6.3: Rehabilitimi i Lumit Gjanica dhe zonës ripariane të tij.

O3P3: Hartimi dhe zbatimi i planit afatmesëm për menaxhimin e pyjeve dhe kullotave lokale; Mbrojtja dhe zgjerimi i pyllit të Levanit.

Pr7: Zgjerimi i Pyllit të Levanit dhe kthimi i tij në Park.

Programi Strategjik O3P4: Përmirësimi i shërbimit të manaxhimit të mbetjeve urbane.

Pr8: Hartimi i një plani për manaxhimin e integruar të mbetjeve urbane për Bashkinë Fier;

Pr9: Ndërtimi i impiantit të djegies së mbetjeve urbane;

Pr10: Mbyllja dhe rehabilitimi i pikës ekzistuese të depozitimit të mbetjeve në Fier.

O3P5: Zbutja e efekteve mjedisore nga aktiviteti industrial.

Pr11: Hartimi dhe zbatimi i projekteve për mbrotjen e Kanalit të Roskovecit nga aktiviteti industrial i Bashkisë Fier por edhe i bashkive fqinje.

O4: Orientimi dhe kontrolli i zhvillimit urban përmes manaxhimit inteligjent të tokës dhe ofrimit të infrastrukturave të planifikuara në të gjithë territorin e Bashkisë Fier.

O4P1: Konsolidimi i lidhjeve të qendrave kryesore urbane me infrastrukturat kombëtare.

- Pr1: Konsolidimi i Rrugës Aulona deri tek Pylli i Levanit;
- Pr2: Ndërtimi i Rrugës së Bregdetit Pishë-Karavasta e Re;
- Pr3: Ndërtimi i 2 urave automobilistike mbi Seman: Adriatik dhe përgjatë rrugës së bregut;
- Pr4: Ndërtimi i një ure këmbësore në Seman, përgjatë rrugës kryesore rurale Topojë- Ndërnënas;
- Pr5: Zgjerimi i urës ekzistuese në rrugën Rreth Libofshë-Mujalli;
- Pr6: Plotësimi i unazës së Fierit nëpërmjet rikonstruksionit të rrugës “Unaza perëndimore” (nga hekurudha Fier-Ballsh deri në rrugën nacionale Fier-Vlorë);
- Pr7: Lidhja me rrugën "Celigrad" si portë hyrëse veriore, deri në Bypass;
- Pr8: Lidhja me rrugën "Teodor II Muzaka“ (Sheq i Madh, Bypass);
- Pr9: Zgjerimi i Rrugës së Semanit deri në bregdet;
- Pr10: Ndërtimi i rrugës lidhëse me parkun arkeologjik të Apolonisë-porta hyrëse perëndimore;
- Pr11: Zgjerimi i terminalit të autobusave ekzistues pranë varrezave të qytetit të Fierit, në drejtim të rrugës së Patosit dhe vënia e tij në funksion të transportit të udhëtarëve brenda dhe jashtë kufijve.
- Pr12: Zgjerimi i rrugës së Cakranit, me korsi biçiklete dhe trotuarë

O4P2: Intensifikimi i aktivitetit urbanizues përgjatë rrugës së Semanit dhe në aksin Fier-Mujalli-Grecalli.

O4P3: Përmirësimi i aksesit të qendrave të njësisve administrative në qytetin e Fierit dhe lidhjes së këtyre qendrave me njëra tjetrën.

- Pr13: Ndërtimi i stacionit multimodal të Fierit në vendndodhjen ekzistuese;
- Pr14: Rikonstruksion i rrugëve që lidhin fshatrat e qendrat administrative me njëra-tjetrën: Levan – Shtyllas, Rruga Ferras, Rruga kthesa e Bishanit – Boçovë – Varrezat e fshatit Bashkim, rrugës nacionale Fier - Ballsh (qendër e fshatit), Grecalli, Rrugës Gorishovë – Selishtë, Rruga Frakull e Vogël – Varibob, Rruga Hekurudha Fier - Ballsh - hyrje fshati Zhupan, rruga Pojan – Kthesa e Qarrit, rruga e brendshme “Sulo Gega”, “Kujtim Kosova”, “Baltëz Muçaj”, rruga kryesore Dërmenas, rruga “Agim Havaleas” (Dërmenas), Agim – Havaleas, Fier – Daullas, Mujalli, Grecalli, Autostradë- Kallm i Vogël, Rruga e Kallmit, Seman – Topojë, Cakran – Gorishovë – Selishtë);
- Pr15: Rikonstruksion i bulevardit "Jakov Xoxa";
- Pr16: Rehabilitim i rrugës “Muharrem Agolli”;
- Pr17: Rikonstruksion i rrugës Plyk-Lalar-Kraps;
- Pr18: Rikonstruksion i rrugës “Mujo Ulqinaku”;
- Pr19: Rikonstruksion i rrugës Agim-Ndërmenas-Hasturkas;

Pr20: Rikonstruksion i rrugës “Mirkuptimi”.

O4P4: Intensifikimi i zhvillimit në fshatrat Levan dhe Frakull e Madhe si satelite urbane të qytetit të Fierit.

O4P5: Përmirësimi i infrastrukturës nëntokësore të ujësjellësit dhe KUZ-it.

Pr21: Ndërtimi i Impiantit të Trajtimit të Ujërave të Ndotura;

Pr22.1: Rikonstruksion i ujësjellësit Topojë;

Pr22.2: Rikonstruksion i ujësjellësit Sek. Seman;

Pr22.3: Rikonstruksion i ujësjellësit Gorishovë;

Pr22.4: Rikonstruksion i ujësjellësit Poro-Bregdet;

Pr23.1: Ndërtim i depos së ujit në fshatin Mbrostar;

Pr23.1: Ndërtim i depos së ujit në fshatin Çlirim;

Pr24.1: Ndërtimi i sistemit të ujësjellësit në Darzezë;

Pr24.2: Ndërtim i ujësjellësit fshati Sheq Musalal;

Pr24.3: Ndërtim i ujësjellësit Drizë-Myrteza;

Pr24.4: Ndërtim i ujësjellësit Kraps-Patos fshat;

Pr24.5: Ndërtim i ujësjellësit Buzmadh;

Pr25: Ndërtim i KUZ-it Libofshë.

O4P6: Përmirësimi i qendrave të Njërive Administrative, përmes ndërhyrjeve akupunkturë.

Pr26: Ndërtimi i një qendre për promovimin e produkteve artizanale në fshatin Pojan, pranë parkut arkeologjik të Apollonisë.

O4P7: Rigjenerimi dhe zhvillimi i hapësirave publike në qytetin e Fierit dhe disa nga qendrat urbane, përmes instrumenteve financiare, dizajnit urban dhe PPP-ve.

Pr27: Projekte dizajni për hapësirat publike të qytetit të Fierit dhe qendrat e fshatrave Levan, Mbrostar, Libofshë, Cakran, Darzezë, Pojan, Adriatik, Daullas, Pishë, Boçovë, Bashkim.

Program Strategjik O4P8: Sigurimi i gazifikimit të territorit të bashkisë Fier nëpërmjet projektit të TAP-it.

Pr28: Hartimi i një projekti për lidhjen e bashkisë Fier me linjën e gazsjellësit TAP.

O5: Zbutja e pabarazive sociale përmes përmirësimit të sistemit arsimor dhe atij shëndetësor.

O5P1: Përmirësimi i shërbimit spitalor përmes investimit në infrastrukturën spitalore rajonale.

Pr1: Ndërtimi i Spitalit Rajonal.

O5P2: Identifikimi dhe adresimi i nevojave për ndërhyrje rehabilituese të qendrave mjekësore/ ambulancave në të gjitha Njësitë Administrative të Bashkisë Fier

Pr2: Rikonstruksion dhe përmirësim i të gjitha qendrave shëndetësore të Njërive Administrative të Bashkisë Fier.

O5P3: Çelja e disa departamenteve të arsimit të lartë publik në Bashkinë Fier, kryesisht me fokus mjekësinë.

O5P4: Mbështetje e arsimit profesional, përmes investimeve në tre shkollat profesionale ekzistuese në Bashkinë e Fierit.

Pr3: Rikonstruksion, plotësimi me laborator dhe bazën materiale të nevojshme për shkollën profesionale industriale;

Pr4: Rikonstruksion, plotësimi me laborator dhe bazën materiale të nevojshme për shkollën profesionale artistike.

Programi Strategjik O5P5: Identifikimi dhe adresimi i nevojave për ndërhyrje rehabilituese të kopshteve, shkollave 9-vjeçare dhe të mesme në të gjitha Njësitë Administrative të Bashkisë Fier.

Pr5: Rikonstruksion i objekteve arsimore në Njësitë Administrative në Bashkinë Fier (Dërmenas, Libofshë, Buzëmadh, Cakran, Varibob, Grecalli, Frakull, Mbrostar - Ura, Levan)

Pr6: Ndërtim kopshti në fshatrat Peshtan Bregas, Cakran, Varibob, Kreshpan, Kraps, Frakull e Madhe, Drizë, Afrim, Sulaj, Mbrostar, Venaj;

Pr7: Ndërtim shkolle 9-vjeçare në fshatrat Grykë, Metaj, Kallm i Vogël, Kraps;

Pr8: Ndërtim shkolle e mesme në fshatrat Plyk, Portëz, Peshtan, Kraps, Pishë, Mbrostar, Petovë, Ndërnënas;

Pr9: Rikonstruksioni i kopshtit në fshatin Darzezë;

Pr10: Rikonstruksion i shkollës 9-vjeçare të fshatit Fushë, në Topojë.

O5P6: Identifikimi dhe adresimi i nevojave për strehim social në bashkinë e Fierit.

Pr11: Identifikimi dhe adresimi i nevojave për strehim social në bashkinë e Fierit.

O5P7: Krijimi i infrastrukturës së gjelbër dhe asaj sportive/rekreative.

Pr12: Ndërtim i parkut qendror të qytetit, rehabilitim i rrugës “Xoxi Andoni” dhe hapësirat rreth saj;

Pr13: Rivitalizim i parkut pranë Bar-Rinisë dhe rehabilitim i rrugës “Dervish Hekali”;

Pr14: Gjelbërim i unazës së qytetit të Fierit dhe anët e lumit Gjanica;

Pr15: Ndërtimi i parkut të ri urban të Fierit (30ha) në zonën e Mbrostarit;

Pr16: Ndërtimi i 4 mjediseve sportive në qytetin e Fierit;

Pr17: Ndërtimi i një marine jahtesh në kanalën e Darzezës.

05P8: Përmirësimi i infrastrukturës së shërbimeve social-kulturore

Pr18: Rikonstrukcion i Teatrit “Bylis”;

Pr19: Rikonstrukcioni i Pallatit të Sportit.

3.2 Plani i Zhvillimit të Territorit

3.2.1 Plani i propozimeve territoriale

- **Sistemet e territorit dhe përdorimi i tokës**

Koncepti i përdorimit të propozuar të tokës: Koncepti i përdorimit të tokës është një fazë e ndërmjetme midis vizionit të Bashkisë i paraqitur në Dokumentin e Strategjisë dhe përdorimit të propozuar të tokës. Ky koncept zërthen më tepër idetë e vizionit duke i paraqitur ato në formë fashash, njollash, zonash dhe qendërsish në territor. Në paragrafët e mëposhtëm do të shpjegohen elementët e propozuar të përdorimit të tokës.

Zonat e banimit: Në këtë fazë janë evidentuar zonat e banimit, por ende nuk është vendosur se cilat zona do të densifikohen veçanërisht për zonat e fshatrave. Në një fazë të mëvonshme do të përcaktohen se cilat fshatra/ lagje do të densifikohen.

Zona ekonomike: Në Bashkinë e Fierit propozohen pesë zona ekonomike kryesore të cilat ndodhen në kryqëzimin e rrugëve të rëndësishme ekzistuese ose të propozuara, në zona me një profil ekonomik tashmë dhe në zona të degraduara, ish-industriale. Këto zona janë: Zona ekonomike e Azotokut, e Levanit, Grecallisë, Portëzës dhe Dërmenasit. Në seksionin e zonave të zhvillimit ekonomik shpjegohen karakteristikat për secilën nga zonat.

Zonat e industrisë: Në zonat industriale të propozuara në Bashkinë e Fierit janë zonat naftënxjerrëse në fshatrat Kallm i Madh dhe Kallm i Vogël në Mbrostar. Është përcaktuar një gjurmë e cila nënkupton zonën naftënxjerrëse në territorin e bashkisë. Në këtë zonë shmanget urbanizimi i mëtejshëm, si dhe kultivimi i produkteve bujqësore. Në këtë segment bën pjesë edhe fasha e TAP-it e cila ka një zonë buferike prej 500 m në të cilën lejohen vetëm aktivitetet bujqësore, sipas lejes së TAP-it.

Fasha natyrore: Kjo fashë është shtrirë kryesisht në kodrat e Levanit dhe Cakranit dhe përbëhet nga zona natyrore të cilat kanë karaktere të ndryshme nga njëra – tjetra për shembull nga zona natyrore si Pylli i Levanit, Kurora e Adriatikut, kodra ullishtesh etj. Nëpërmjet këtij propozimi priret që këto zona të mbrohen dhe të ruajnë karakterin natyror.

Fasha Lumore: Në territorin e Bashkisë Fier ka tre lloje fashash lumore të cilat janë të ndryshme nga njëra-tjetra. Fasha e Lumit Seman përbëhet nga disa elementë përbërës. Përgjatë fashës gjendet kurora natyrore e Adriatikut, zona urbane e Libofshës, zona ku bashkohet me Lumin Gjanica, zona ekonomike e Mbrostarit si dhe zona insutriale e Kallimit të Vogël dhe Kallmit të Madh. Fasha lumore e Vjosës është më pak e ndërlikuar në elementë përbërës. Ajo përbëhet nga zona bregdetare, zona urbane e fshatrave Ferras dhe Pishë-Poro, zona ku bashkohet me Bypass-in e Fierit si dhe zona bujqësore. Fasha e Lumit Gjanica për shkak të shtrijës së tij në pjesën më të madhe në zonë të urbanizuar, është tepër komplekse në përbërjen e tij. Fasha lumore e Gjanicës përbëhet nga:

Zonat e bujqësisë: Zonat e bujqësisë zenë një sipërfaqe të konsiderueshme të territorit të Bashkisë dhe shtrihen midis zonave të banimit, zonave natyrore dhe bregdetare si dhe

midis fashave të tjera. Në thelb të konceptit qëndron ideja e ruajtjes së zonave bujqësore dhe lidhje efiçente e tyre me zonat dhe fashat e tjera.

Fasha e hekurudhës: Kjo fashë fizikisht është lineare dhe shtrihet përgjatë gjithë territorit të bashkisë por duke mbartur me vete karakteristika të ndryshme në terriore të ndryshme. Për shembull: fasha e hekurudhës në brendësi të zonës së urbanizuar ka një karakteristike tjetër e cila bëhet më urbane dhe duhet të trajtohet ndryshe ndërkohë në pjesë të tjera ka një karakter tërësisht natyror dhe bujqësor.

Zonat e turizmit bregdetar dhe natyror: Zonat e turizmit bregdetar dhe natyror shtrihen në pjesën perëndimore të Bashkisë dhe janë këto zona të cilat do t'i japin karakterin turistik Bashkisë së Fierit. Këto zona i janë dedikuar turizmit natyror dhe bregdetar plotësisht.

Zonat e tokave të kripura: Zona e tokave të kripura shtrihet pranë zonës së turizmit bregdetar dhe natyror dhe përbënë një zonë me potencial për zhvillimin ekonomik të bashkisë. Fakti është se përmes këtij koncepti zonat e kripura tentohen në zona potenciale nëpërmjet programeve të ndërhyrjes.

Zonat në funksion të zhvillimit të bregdetit: Zonat në funksion të zhvillimit të bregdetit shtrihen shumë pranë tij dhe deri në këtë moment ekzistojnë dy versione të këtyre zonave. Njëra prej tyre është zona pranë pyllit të Pishë-Porosë dhe tjetra gjendet pranë fshatit të Darzezës. Të dyja këto zona do t'i shërbejnë zhvillimit të sektorit të turizmit duke siguruar zona akomodimi në formë resortesh dhe qendra të tjera shërbimi, hapësira publike, rrugë aksesit etj.

Për të siguruar përmbushur vizionin e zhvillimit dhe realizimin e objektivave të përcaktuara në “Strategjinë e Zhvillimit të Territorit të Bashkisë Fier”, të cilat në aspektin e përdorimit të tokës synojnë ruajtjen e tokës bujqësore si potenciali kryesor i zhvillimit ekonomik të kësaj bashkie, krijimin e kushteve të përshtatshme të banimit, duke harmonizuar nevojat e banorëve aktual dhe të pritshëm të kësaj bashkie dhe zbutjen e pabarazive sociale nëpërmjet përmirësimit të infrastrukturave dhe shërbimeve publike, Plani i Përgjithshëm Vendor i Bashkisë Fier përcakton Kategoritë dhe Nënkatëgoritë bazë të përdorimit të propozuar të tokës për çdo njësi strukturore. Në mënyrë të përgjithshme, propozimet në lidhje me përdorimin e tokës përshkruhen si më poshtë:

Kategoria bazë Banim (A): duke u bazuar në projeksionet dhe skenarët e rritjes së ardhshme të popullsisë në Bashkinë Fier, dhe duke u mbështetur në analizën e nevojës për strehim, është përlogaritur sipërfaqja e nevojshme për të mbuluar kërkesat e parashikuara për strehim në 15 vitet e ardhshme. Duke iu referuar këtyre gjetjeve, analiza parashikon rritjen e popullsisë në Bashkinë Fier me rreth 22,000³⁰ banorë. Megjithatë, për shkak të potencialit të madh të tokës bujqësore, nivelit të lartë të fragmentimit të saj, dhe kushtëzimeve ligjore për konvertimin e saj në tokë truall, Plani parashikon zgjerimin e sipërfaqes së kësaj kategorie pak ose aspak në Njësitë Administrative fushore (Dërmenas, Topojë etj.), duke u fokusuar më tepër në konsolidimin e zhvillimeve ekzistuese, dhe pjesërisht mbushje të njësive strukturore. Në qytetin e Fierit, megjithatë, për shkak dhe të përqëndrimit më të madh të popullsisë së ardhshme dhe rritjes deri në vitin 2030 me rreth 4,500 banorë, Plani parashikon zgjerimin e sipërfaqes së banimit në pjesët periferike, deri në gjurmën e Unazës 3. Kjo përjashton disa zona me përmasa mbi 30 ha, të cilat janë aktualisht bujqësore dhe caktohen në ngrirje, për të strehuar funksione të mundshme që mund të duhen në të ardhmen. Mbi këto rekomandime, plani përcakton njësitë strukturore

të cilat do të akomodojnë nevojën për strehim, fillimisht në njësitë ku parashikohet dendësimi nëpërmjet intensifikimit, mbushjes urbane dhe më pas hapjes së zonave të reja të banimit nëpërmjet konvertimit të tokës (në fazën e tretë). Niveli i intensifikimit, zhvillimit, dhe zgjerimit të tokës së banuar është përcaktuar mbi bazë të projeksionit të popullsisë, zhvillimit të dëshiruar, si dhe prioritarizimit të fshatrave në nivel njësie administrative, në bazë të potencialit të tyre.

Tabela 10. Nevoja për sipërfaqe shërbimesh bazë, sipas Rregullores së Planifikimit.

NJA-të	Treguesit						
	Popullsi a 2015	Popullsi a 2031	Kopësht /çerdhe (4.5m ² /banor)	Struktura për përdorim publik (2m ² /banor)	Terren sportiv (1.6m ² /banor)	Parkim publik (6m ² /banor)	Shërbim tregtar i kufizuar (5m ² /banor)
Cakran	25130	28683	129073.5	57366	45892.8	172098	143415
Dermenas	23279	25454	114543	50908	40726.4	152724	127270
Frakull	20488	23090	103905	46180	36944	138540	115450
Fier	38037	41658	187461	83316	66652.8	249948	208290
Levan	10384	11647	52411.5	23294	18635.2	69882	58235
Libofshë	10668	12099	54445.5	24198	19358.4	72594	60495
Mbrostar	17702	20463	92083.5	40926	32740.8	122778	102315
Portëz	10626	11824	53208	23648	18918.4	70944	59120
Qendër	11507	13708	61686	27416	21932.8	82248	68540
Topojë	26346	27419	123385.5	54838	43870.4	164514	137095
TOTAL	194167	216045	972202.5	432090	345672	1296270	1080225

Burimi: Rregullorja e Planifikimit të Territorit; Përgatiti: Co-PLAN, 2016

Sa i përket ngrirjes së njërive strukturore, ato përbëhen kryesisht nga parcela që aktualisht përdoren për qëllime banimi. Pjesa më e madhe e tyre janë të vendosura në zonën bujqësore ku parashikohet konservimi strikt i këtyre tokave, përgjatë përroit të Fierit. Në zonën ripariane të lumit Seman në veri të Bashkisë, si dhe në afërsi të palejuar të infrastrukturës, rrugore, hekurudhore, kanaleve kulluese dhe vaditëse etj., duke mos respektuar rregullat e distancave minimale ndaj tyre. Në këto raste zhvillimi nuk propozohet të priset (përveç rasteve të cilat paraqesin rrezikshmëri të lartë për komuniteti që banon në këto zona) por ndalohej të ndërmerret çdo lloj aktiviteti me karakter ndërtimor. Në perspektivën afatgjatë, me amortizimin e strukturave ekzistuese, këta banorë do të mund të zhvendosen në zonat ku lejohet zhvillimi me qëllim banimi.

Tabela e mësipërme tregon nevojën që ka për shtim sipërfaqe të ndërtueshme në secilën Njësi Administrative, duke marr parasysh projeksionin e rritjes së popullsisë, nevojën për parcela publike: tregti, arsim, gjelbërim, parkim publik, infrastrukturë të re etj., sipas Rregullores së Planifikimit, si dhe raportin ekzistues Sipërfaqe ndërtimi-Sipërfaqe parcele, duke bazuar në vlerat ekzistuese të intensitetit e Ksht-së. Rezulton se 70% e zhvillimit në nivel bashkie i takon Fierit, ku ka më shumë tendenca rritjeje populsië, por edhe më shumë nevojë për hapësira shtesë për plotësim të standardeve të planifikimit për

popullsinë ekzistuese dhe të propozuar. Gjithë njësitë e tjera duhet të akomodojnë minimalisht 1-4 Ha të tjera për përdorim banimi. Gjithsesi, parashikimet e intensiteteve ruajnë në parim këto tendenca, por parashikojnë fleksibilitetin për rritje të vogël të numrit të kateve, sipërfaqeve të vogla të shërbimit etj., për gjithë vendbanimet ekzistuese.

Kategoria Bazë Industri dhe Ekonomi (IE): Kjo kategori përdorimi parashikohet të vendoset dhe konsolidohet në tre pika kyçe në qytetin e Fierit; në zonën ekonomike të Azotikut, si dhe përgjatë aksit të Portëzës dhe atij të Grecallisë. Zonat industriale dhe ekonomike i përkasin kryesisht nënkategorisë së industrive të lehta përpunuese, ndërtimtarisë etj. Rasti i Grecallisë është më miks, me shërbime tregtare dhe rekreative, duke shërbyer gjithashtu si hyrje e re e qytetit. Rivitalizimi i Azotikut parashikon gjithashtu industri të lehtë. Përgjatë zonave të tjera në qytet, ky përdorim shfaqet i përzier me kategorinë “Shërbime” për të pasuruar këto zona me funksione në shërbim të njëri-tjetrit. Për shkak të afërsisë së zonave me njësi të kategorisë banim, marrja e masave mjedisore, dhe rikrijimi i brezave mbrojtës (zonave buferike rreth tyre) është kusht i padiskutueshëm për zhvillimin e tyre.

Njësi të tjera të kësaj kategorie shfaqen në mënyrë pikësore, në Levan e Mbrostar, dhe akset lidhëse të qytetit të Fierit me këto dy zona (rruga “Aulona” dhe hyrja aktuale e Fierit. Në perspektivën afatgjatë ky aks do të marr trajtën e Autostradës së mirëfilltë dhe krijimit të barrierave mbrojtëse, duke kufizuar hyrje daljet e rastësishme pranë bizneseve/industrive që ushtrojnë aktivitetin aktualisht. Në këtë kuadër, njësitë strukturore të kësaj natyre nuk parashikohet të prishen, por nuk do të lejohet të zhvillohen (shtrihen në sipërfaqe) duke kompromentuar konservimin e tokave bujqësore që shtrihen përgjatë këtij aksi. Në raste specifike, ato do të mbështeten nga akse ndihmëse shërbimi, dhe në perspektivën afatgjatë zhvillimi i tyre do të orientohet në zonat e specifikuar industriale të përmendura më sipër, të cilat janë planifikuar të mbulojnë kapacitetin e ardhshëm industrial të Bashkisë Fier.

Kategoria Bazë Bujqësi (B): Ruajtja dhe konservimi në masën më të gjërë të kësaj kategorie është prioritet i Bashkisë Fier gjatë hartimit të Planit të Përgjithshëm Vendor. Për këtë arsye në disa raste është propozuar ngrirja e zhvillimeve të shpërhapura në tokë bujqësore, të cilat nuk janë në funksion të bujqësisë. Në njësitë e parashikuara me përdorim toke të kategorisë bazë bujqësi janë parashikuar koefiçentë të ulët zhvillimi ($K_{sht\ max} = 0.2\%$; $I_{max} = 0.02$) të cilët do të jepen vetëm për ndërtimin e strukturave në funksion të bujqësisë, konform ligjit për bujqësinë dhe planifikimit. Konvertime të mundshme të tokës bujqësore do të bëhen vetëm në njësitë të cilat kanë presion zhvillimi dhe parashikojnë akomodimin e popullsisë së ardhshme (tokat bujqësore deri tek Bypass-i), dhe konvertime në kategoritë bazë Infrastrukturë (IN) në rastet kur parashikohen zgjerime të infrastrukturave ekzistuese, apo propozimeve të akseve të reja infrastrukturore.

Kategoria Bazë Shërbime (S): Ky përdorim parashikohet të sistemohet në aksin qendror të qytetit të Fierit, kryesisht i përzier me Kategorinë Bazë Banim (A) dhe në raste specifike me Kategorinë Bazë Institucione (IS). Në të dyja këto raste funksionet e lejuara përjashtojnë funksione të cilat shkaktojnë ndotje akustike apo përdorime të tjera të papërputhshme me banimin, duke u kufizuar kryesisht në funksione tregtare; zyra dhe profesione të lira dhe argëtim. Ndërhyrja kryesore në këtë kategori është zona e

parashikuar me resorte, në afërsi të pyllit të Pishë-Poros, e cila do të akomodojë nevojat e ardhshme për turizëm masiv elitar në bregdetin e Fierit.

Pjesa tjetër e Njësive të Kategorisë Bazë Shërbime (S) do të akomodohet brenda ose pranë njësive të Kategorisë Bazë Industri dhe Ekonomi, duke u kthyer në komplementare (plotësuese) të tyre siç është shprehur edhe më sipër.

Kategoria Bazë Përdorime të Veçanta (V): Në këta kategori do të bëjnë pjesë të gjitha ato njësi të cilat në përdorimin e ekzistues të tokës i përkasin nënkategorisë Varreza. Për secilën nga këto njësi, Plani parashikon rehabilitimin e hapësirave për varreza, dhe krijimin e brezave mbrojtës të tyre.

Kategoria Bazë Ujra (U): Kjo kategori përfshin të gjitha sipërfaqet ujore të bashkisë Fier duke nisur nga lumi i Semanit, lumi i Vjosës, lumi i Gjanicës, Vija e Ngjalës, Kanali i Hoxharës, rezervuarët e vegjël në zonat kodrinore të Cakranit e Libofshës, lagunat e ndodhura në afërsi të deltës së Semanit etj. Në rastet kur kjo kategori është e dëmtuar do të parashikohet pastrimi i tyre, dhe rindërtimi i plotë i zonave ripariane (përgjatë Semanit) në zonat ku ajo është zhdukur apo dëmtuar krejtësisht si pasojë e përmbytjes. Për njësitë e tjera strukturore, kategoria bazë e së cilave është Ujëra, parashikohet Trajtimi Peizazhistik i tyre (lumi Gjanica) dhe kthimi i tyre në zona rekreative dhe çlodhëse për banorët e kësaj bashkie

Kategoria Bazë Natyrore (N): Njësitë strukturore të kësaj kategorie, shtrihen përgjithësisht në zonën kodrinore të Bashkisë ku janë të përqëndruara thuajse edhe të gjitha sipërfaqet pyjore të Bashkisë Fier. Për shkak të aktivitetit të lartë bujqësor edhe në zonat Kodrinore, shpesh sipërfaqet pyjore janë fragmentuar nga ato bujqësoret duke shkëputur korridoret natyrore të tyre. Plani parashikon rehabilitimin e të gjithë njësive të cilat i përkasin kategorisë Bazë Natyrore dhe shtrimin e sipërfaqeve të tyre në rastet kur kemi ndërprerje të habitateve.

Kategoria Bazë Trashëgimi dhe Monumente Kulture (M): Fieri është i pasur me monumente kulture krahasuar me qarkun e Fierit në të cilin bën dhe pjesë, në këtë Bashki dallojmë dy njësi të kategorisë bazë Trashëgimi: Manastirin e Ardenicës dhe shtëpinë Muze të Kongresit të Fierit. Në të dyja këto raste parashikohet konservimi strikt i tyre dhe restaurimi në rast nevojë për të mbajtur gjallë këtë trashëgimi. Monumentet e tjera natyrore/kulturore të cilat janë pikësore, janë integruar brenda Kategorisë Bazë Banim (A) dhe parashikohet ruajtja dhe konservimi i tyre në masën më maksimale.

Kategoria Bazë Institucione (IS): Plani i Përgjithshëm Vendor nuk parashikon ndryshime në këtë kategori bazë, për sa kohë nuk propozohen vendosje të institucioneve të reja administrative në këtë Bashki.

Kategoria Bazë Aktivitete Sociale dhe Rekreative (AR): Sipërfaqja e kësaj kategorie pritet të rritet ndjeshëm në Bashkinë Fier, kjo jo vetëm si pasojë e propozimeve të planit për hapjen e hapësirave të reja të gjelbëra por dhe si nevojë për hapësira të lira e popullsisë së ardhshme të Bashkisë. Shpërndarja e tyre parashikohet në të gjithë territorin e Fierit. Në Njësitë Administrative të cilat shtrihen përgjatë tokës bujqësore këto hapësira do të bëhen të mundura kryesisht në qendrat e njësive të cilat parashikohet t'i nënshtrohen rigjenerimit. Në qytetin e Fierit këto sipërfaqe janë parashikuar përgjatë Gjanicës, në lulishtet e reja të qytetit, në parkun e ri të ndërtuar në dalje të qytetit, si dhe

brenda lagjeve të banuara etj. Në varësi të vendodhjes dhe madhësisë këto hapësira janë konceptuar si parqe/sheshe urbane; fusha sporti; lulishte dhe kënde lojrash.

Kategoria Bazë Arsim (AS): Duke iu referuar analizës së periferialitetit, dhe hartës së mbulimit me rreze të shërbimit arsimor në Bashkinë Fier, pothuaj të gjitha Njësitë Administrative shfaqen të avantazhuara, duke reflektuar një mbulim të mirë deri shumë të mirë me këtë shërbim. Megjithatë, siç sugjerohet dhe në seksionin e rekomandimeve të planit, parashikohet përmirësimi i cilësisë fizike të shkollave dhe kopshteve (kryesisht në Njësitë Administrative) dhe zgjerimi i oborreve të shkollave dhe kopshteve të cilat nuk përmbushin standardet e Rregullores së Planifikimit. Nevojiten shtimi i disa shkollave të mesme, 9-vjeçare e kopshteve në fshatrat periferikë të njërive Libofshë, Cakran e Frakull, si dhe kryesisht në lagjet Afrim i Ri, Afrim e Sheq i Madh në Fier.

Kategoria Bazë Shëndetësi (SH): Plani nuk parashikon shtim njësisht shëndetësore, duke qenë se numri i tyre është në përputhje me standardet për secilën Njësi Administrative, si dhe për qendrën e Fierit. Ndërkaq, ndërhyrja më e madhe në sektorin e Shëndetësisë është ndërtimi i spitalit rajonal të Fierit, i cili do t'i shërbejë gjithë rajonit të Jugut, e do të pozicionohet në zonën e Pyllit të Levanit.

Kategoria Bazë Infrastrukturë (IN): Edhe në këtë rast, sikurse në rastin e kategorisë bazë banim, sipërfaqet e propozuara të përdorimit të tokës pritet të rriten. Kjo kategori përfshin të gjitha zgjerimet e mundshme në rrjetin rrugor të mundshëm përfshi këtu dhe hapjen e akseve të reja për të akomoduar parkimin publik, apo rritje e mundshme si pasojë e parashikimit të ndërtimit të akseve të reja infrastrukturore të cilat shoqërohen me konvertime (shpesh të pjesshme) të sipërfaqes bujqësore.

Plani i përgjithshëm vendor parashikon dhe gjithashtu shtim të kësaj kategorie me qëllim akomodimin e Impiantit të trajtimit të Ujërave të zeza, në veri të qytetit të Fierit, ndërtimin e landfill-it të ri dhe inceneratorit në afërsi të Portëzës, zonën e stacioneve të kompresimit të linjës së gazsjellësit në afërsi të fshatit Seman, zonën e stacionit multimodal në zgjerim të stacionit ekzistues në Fier etj.

Po ashtu këto struktura do të rriten për të sistemuar struktura të tjera të nevojshme të rrjeteve të shpërndarjes elektrike dhe telekomunikacionit, sipas planeve që do të hartohen nga palët përgjegjëse, në koordinim të plotë me parashikimet e këtij plani.

Njësitë strukturore të territorit: Ndarja në zona në Bashkinë Fier, është bërë duke ruajtur kufijtë e Njërive Administrative, ku secila nga këto njësi administrative është cilësuar një zonë më vete.

- Zona 1 – Fier
- Zona 2 – Cakran
- Zona 3 – Dërmenas
- Zona 4 – Frakull
- Zona 5 – Levan
- Zona 6 – Libofshë
- Zona 7 – Mbrostar
- Zona 8 – Portëz
- Zona 9 – Qendër
- Zona 10 – Topojë

Secila nga zonat e mësipërme është ndarë në njësi më të vogla të territorit, njësi strukturore, ndarja e të cilave ka për qëllim lehtësimin e procedurave të zbatimit të instrumenteve të planifikimit, si dhe të kontrollit të zhvillimit. Metodologjia për ndarjen e njësive strukturore bazohet në përcaktimet ligjore të VKM-së nr. 671. Për rrjedhojë, Plani i Përgjithshëm Vendor i Bashkisë Fier, e ndan territorin në 1,442 Njësi strukturore, për të cilat janë përcaktuar kushtet dhe rregullat e zhvillimit në Rregulloren e Planifikimit, si pjesë e Instrumenteve të Përgjithshme Vendore. Pjesë e kësaj rregulloreje është edhe përcaktimi i zonave të cilat do të zhvillohen përmes Planeve të Detajuara Vendore (PDV).

Popullsia e Bashkisë Fier për vitin 2031 do jetë 216,061 banorë, me një rritje të ulët prej 0.8% në vit. Kjo shifër do përdoret më tej në llogaritjen e nevojës për banim, shërbime publike, infrastrukturë etj., duke marr parasysh një skenar realist zhvillimi, në përputhje me tendencat e rritjes së 5 viteve të fundit.

Me qëllim balancimin e interesave të pronarëve dhe zhvilluesve, në përputhje me parimet kryesore të këtij plani: sigurimin e shërbimeve dhe infrastrukturës bazë në përputhje me kapacitetin mbajtës, konservimin e tokës bujqësore dhe rehabilitimin natyror, në funksion të zhvillimit të qëndrueshëm, etj., propozohen disa instrumente të menaxhimit të tokës, të cilët do zbatohen siç detajohet në Rregulloren e këtij plani.

TDZH: Transferimi i të drejtës së zhvillimit, sipas përcaktimeve ligjore në fuqi, do zbatohet në rastet ku mbi tokë bujqësore, ose natyrore, kemi presion zhvillimi, e plani parashikon për to mënyrë ndërhyrjeje konservuese dhe ruajtje të intensitetit ekzistues të ndërtimit për përdorim banim. Në këtë rast, e drejta e pronarëve për të zhvilluar transferohet në zona qendrore ku nxitet densifikimi. Në Bashkinë Fier janë parashikuar 10 zona, në kufi me Unazën 3 të qytetit, si dhe në pjesën jugore, në afërsi të zonës së Azotikut. Plani parashikon veprimtari ndërtuese vetëm në brendësi të Unazës 3, por për të shmangur diskriminimin, njësitë jashtë unazës, në vazhdim të lagjes Afrim i Ri, Afrim, e fshatit Clirim, i nënshtrohen programit të TDZH. Ndërkaq, njësitë në pjesën jugore e juglindore të bashkisë kanë presion të lartë zhvillimi, ndodhen brenda unazës 3, kanë përdorim bujqësor aktual, por prania e zonës industrial të Azotikut e bënë jetesën pothuajse të pamundur aty. Edhe këto njësi i nënshtrohen programit të TDZH, si njësi dhënëse.

Njësitë marrëse janë 5 njësi të vendosura në qytetin e Fierit, përgjatë lumit Gjanica, të cilat do i nënshtrohen Rizhvillimit, me intensitet 3-3.5. Procedurat e zhvillimit të programit të TDZH do kryhen sipas Rregullores së këtij plani.

Intensiteti me kusht do zbatohet në njësi qendrore, ku ka presion të lartë zhvillimi e kërkesë për investime, por mungojnë infrastrukturën bazë për të akomoduar këto zhvillime. Për të balancuar interesin e zhvilluesve për rritje të intensitetit, me kërkesën për Kshp më të lartë, zonave u atribohet një intensitet shtesë (+1 ose +2), që mund të realizohet në këmbim të sigurimit të infrastrukturës, shërbimeve publike, gjelbërimit dhe hapësirave publike në njësinë respektive. Plani propozon 8 zona të tilla, ku 2 gjenden në afërsi të terminalit të ri të autobusëve, me intensitet të propozuar 4 dhe +1 me kusht, si dhe 6 në zonën e Gjanicës, në njësitë për rizhvillim në afërsi të qendrës, ku intensiteti i propozuar është 3.5, dhe ai me intensitet me kusht 4-5. Investimet publike të siguruar nga rritja e intensitetit, në këto zona, do i dedikohen përmirësimit të hapësirave brenda bllokut të banimit, krijimit të zonave të parkimit, gjelbërimit, etj., ndërsa rehabilitimi i

parkut të Gjanicës do marrë investim të veçantë, si një ndër prioritetet strategjike të Bashkisë.

3.3.2 Shërbimet dhe infrastrukturat publike

Situata e gjelbërimit në qytetin e Fierit paraqitet relativisht e mirë, duke qëndruar brenda standardeve për pjesën më të madhe të komponentëve të gjelbërimit (gjelbërim në nivel njësie, gjelbërim rrugor e në sheshe, gjelbërim i tipit park urban, gjelbërim periferik) etj. Gjithsesi, në pjesën më të madhe sipërfaqet e gjelbëra paraqiten të patrajtura, nuk janë të përdorshme, dhe nuk i shërbejnë funksionit peizazhistik apo rekreativ. Në vazhdim bëhet një përshkrim i shkurtër i secilit komponent, metodologjisë së përdorur për matjen e tyre, si dhe standardi i realizuar, duke marrë në konsideratë popullsinë ekzistuese të qytetit të Fierit, për situatën ekzistuese, dhe parashikimin demografik për vitin 2031 për sistemin e propozuar të gjelbërimit. Shifrat e popullsisë ekzistuese dhe të projektuar reflektojnë vlerat e INSTAT-it dhe Gjendjes Civile, si dhe metodologjitë përkatëse të llogaritjes.

Gjelbërimi në nivel njësie strukturore: Ky komponent i gjelbërimit përfshin gjithë zonat e gjelbërta, hapësira publike, lulishte, kënde lojërash etj., që ndodhen brenda njësisë strukturore, e që u shërbejnë vetëm përdoruesve të këtyre njësisë. Vlera e tij është llogaritur duke konsideruar sipërfaqen aktuale të përdorimit publik në qytet, duke i hequr asaj sipërfaqet e përdorimeve Institucion, Shëndetësi, Arsim etj., me supozimin se 20% e këtyre hapësirave publike i përkasin gjelbërimit publik. Vlerat ekzistuese të Kshp-së për zonën urbane të Fierit rezultojnë të ulëta, mesatarisht 7.3%, por duke ndryshuar nga 0% në 97% (në zonat e varrezave, apo njësitë strukturore me përdorime të tjera tërësisht publike) dhe me vlera më të përhapura në Kshp-të ekzistuese lëvizin mes 5 dhe 10%. Në tërësi, sipërfaqja e gjelbër në nivel zone, e llogaritur mbi bazë të këtyre vlerave të Kshp-së, është rreth 10,41 ha, në kufi të standardit 2.5m²/banor.

Gjelbërim masiv në parqe e lulishte: Qyteti i Fierit ka aktualisht 4 lulishte, respektivisht lulishten e Bashkisë, 2 lulishte në afërsi të xhamisë dhe 1 pranë bar “Rinisë”. Këto hapësira përbëjnë një sipërfaqe prej 3.24 ha. Ky komponent është më i rëndësishmi sa i takon gjelbërimit në qytet, pasi përfshin zonat publike të përdorshme masivisht për funksion rekreativ dhe çlodhës, si dhe i shërben biodiversitetit lokal. Nga standardi i caktuar prej 4 m² për banorë³¹, aktualisht realizohen vetëm 0.6-0.8m², gjë që tregon për nevojë urgjente në ndërtimin e parqeve urbane dhe lulishteve për qytetin e Fierit.

Gjelbërimi rrugor, në sheshe, përgjatë lumenjve: Gjelbërimi rrugor shtrihet përgjatë 33 akseve ose segmenteve të veçanta rrugore, në një gjatësi lineare prej 32.8 km. Kjo konvertohet në një kontribut prej rreth 9.84 ha (nëse konsiderohet mesatarisht kurora e bimësisë 3 m e gjerë). Sa i takon gjelbërimit nëpër brigje ujore, jo park, ai gjendet në një sipërfaqe prej rreth 32.69 ha përgjatë Gjanicës. Duke marrë në konsideratë vetëm gjelbërimin rrugor, duket se ai pothuajse realizon standardin e përcaktuar në Rregulloren e Planifikimit (2.5m²/banor). Gjithsesi pjesa më e madhe e bimësisë është ende e re, e pazhvilluar dhe nuk ka arritur ende fazën optimale të hijëzimit rrugor. Ndërkaq, kontribuesi kryesor në këtë lloj gjelbërimi është zona përgjatë lumit Gjanica, e cila është lënë në trajtë natyrore, të patrajtuar dhe pa akses publik përgjatë saj.

Gjelbërimi i llojit park periferik: Në funksion të qytetit të Fierit, si dhe zonave përreth, veçanërisht njësisë administrative Levan, Topojë, Frakull, Dërmenas, Qendër, si park periferik funksionon Parku i Levanit, cili është shpallur zonë e mbrojtur e Kategorisë IV

(Rezervat Natyror) ³². Sipërfaqja aktuale e parkut është rreth 109 ha (bazuar në dixhitalizimin e hartës bazë), ndërkaq sipërfaqja e deklaruar si zonë e mbrojtur arrin 200 ha. Ky park ka vlera të larta peizazhistike dhe ndihmon në funksionet kryesore të ekosistemeve të zonës, si dhe në mbrojtjen e biodiversitetit lokal. Fakti që ka akses të mirë nga rruga “Aulona” e bën atë park të aksesueshëm, me vlera rekreative dhe çlodhëse për gjithë bashkinë. Sipërfaqja aktuale e parkut i përmbush nevojat e banorëve të Fierit dhe zonave përreth për gjelbërim të parkut periferik, duke realizuar tregues 19-28 m²/banor, të pranueshëm në raport me standardin 17 m²/banor.

Komponentët e mësipërm përbëjnë gjelbërimin e përgjithshëm publik, si në nivel qyteti, ashtu edhe periferik, për zonat urbane. Rezulton se qyteti i Fierit, pavarësisht dendësisë së lartë të ndërtimit, ka akses të mirë në katër llojet e gjelbërimit dhe plotëson standardet për to, veçanërisht për parkun periferik dhe gjelbërimin krahë lumenjve. Propozimet mbi gjelbërimin në qytet marrin parasysh këto nevoja:

-Shtimin e sipërfaqeve të përdorimit publik në nivel njësie strukturore;

-Shtimin e një zone të dedikuar të tipit park urban, me funksion rekreativ dhe akses të lehtë nga qyteti;

-Shtimin e gjelbërimit rrugor përgjatë gjithë akseve të reja të propozuara.

Lloje të tjera gjelbërimi: Krahas gjelbërimit të përgjithshëm publik, i cili është i standardizuar, në territorin e bashkisë ka edhe zona të tjera të gjelbëra, publike, të cilat kontribuojnë në ruajtjen e biodiversitetit, por nuk kanë si funksion parësor atë rekreativ.

- Zonat ripariane përgjatë lumenjve Seman e Vjosë, si dhe segmentit të Gjanicës që nuk përfshihet në gjelbërimin e përgjithshëm publik, përbëjnë një sipërfaqe prej 1018 ha. Kjo sipërfaqe i shërbenë popullsisë së bashkisë, me tregues 52-83 m²/banor.
- Zonat e mbrojtura zënë një sipërfaqe të përgjithshme prej 23,578 ha, duke përfshirë Pyllin e Levanit, Pishë-Poron, Kurorën e Adriatikut. Nëse konsiderohet edhe kufiri i zonës së mbrojtur të Parkut të Divjakës (1,862 ha), kjo sipërfaqe arrin 25,440 Ha, pra rreth 4,500-6,500 m²/banor në nivel qyteti (ose, në nivel bashkie, 1,300-2,000 m²/banorë)
- Në zonat buferike është përfshirë brezi mbrojtës ndaj autostradës (60 m), brezi i dytë mbrojtës i TAP (40 m), brezat sanitare përreth zonave industriale (50 m), zonat sanitare të varrezave (50 m), zonat buferike përreth zonave të mbrojtura (50 m), si dhe brezi mbrojtës i hekurudhës (25 m)³³. Pavarësisht gjendjes aktuale të këtyre zonave mbrojtëse, ku mund të mungojë pyllëzimi, mund të jenë të pavazhdueshme, të zëna me ndërtime etj., këto zona janë marr të mirëqena dhe përbëjnë një sipërfaqe potenciale pyllëzimi prej 97-150 m²/banor.
- Pyjet në bashkinë Fier përbëjnë një fond³⁴ prej 4,140 ha, nga të cilat 1,898 ha janë fond pyjor publik, pra i aksesueshëm nga gjithë bashkia. Zona pyjore është e përhapur veçanërisht në njësitë Libofshë, Levan, Frakull e Cakran. Në nivel treguesish, ky fond shpërndahe në 97-154 m²/banor.

Propozime mbi gjelbërimin në nivel njësie strukturore: Në nivel njësie strukturore, gjelbërimi i brendshëm është integruar me propozimet për Kshp-në, të cilat në qytetin e

Fierit variojnë 5%-60%, me vlerë më të përhapur 10-15% (dhe vlerë mesatare 13%) ndërsa në vendbanimet e tjera 0-20%. Për qytetin, kjo përbën një sipërfaqe prej rreth 195 ha, nga të cilët mund të supozojmë se minimalisht 20% janë gjelbërim i brendshëm lagjeje, kënde lojërash, lulishte gjysëm-publike etj., me një sipërfaqe mesatare prej 39 ha.

Propozime mbi gjelbërimin masiv të parqeve dhe lulishteve: Sa i takon parqeve dhe gjelbërimin masiv, tre janë ndërhyrjet kryesore që propozohen në nivel qyteti, dhe me impakt më të gjerë:

- Krijimi i parkut të ri urban në zonën e Mbrostarit, në sipërfaqet e tokës bujqësore që përmytet vazhdimisht nga prurjet e Semanit. Sipërfaqja e caktuar në dispozicion të zonës është 67 ha, por mund të variojë në kohë dhe sipërfaqe reale parku, në varësi të dinamikave të procesit të shpronësimit.
- Ndërtimi i lulishteve në afërsi të xhamisë, në rrugën “Jakov Mile”, në një sipërfaqe prej rreth 8,500 m².
- Krijimi i parkut urban të Gjanicës, në segmentin nga ura në Unazën 3 në jug, në grykderdhjen në Seman në veri. Ky park do ketë një sipërfaqe të përgjithshme prej 41 ha, duke përfshirë një zonë mbrojtëse 20 metra në dy anët e lumit, si dhe zona të tjera të lira natyrore. Parku do jetë i aksesueshëm dhe përgjatë tij do ketë kalime këmbësore dhe automobilistike dhe 17 ura respektive, si dhe bimësi mikse të llojit të rrapit, plepit, pishës së butë, shलगut etj.

Duke realizuar këto investime, qytetit të Fierit, por edhe zonave përreth (sidomos NjA-në Mbrostar) do i shtohet një fond gjelbërimi publik prej 110 ha, duke realizuar një tregues gjelbërimi prej 23-26 m²/banor, shumë më të lartë se standardi 4 m²/banor.

Propozime mbi gjelbërimin rrugor: Në gjithë rrugët e reja të propozuara në qytet, si në Yjësine e Fierit, në radialet urbane, në 3 Unazat, akset panoramike, lidhëset kryesore e dytësore urbane etj., propozohet shoqërimi me gjelbërim rrugor, në përputhje me vlerat e përcaktuara të gjerësisë së trotuarit dhe rrugës. Për qytetin e Fierit, këto segmente rrugore përbëjnë gjithsej një gjatësi prej 47,950 metrash, të barasvlefshme me rreth 14.3 ha gjelbërim rrugor, pra rreth 3 m²/banor. Gjelbërimi përgjatë Gjanicës në këtë rast është llogaritur si pjesë e Parkut urban të Gjanicës.

Propozime mbi Parqet periferike: Si park periferik për qytetin e Fierit, në aspekt aksesueshmërie dhe distance të ulët, shërben më së miri Pylli i Levanit. Propozohet të bëhet një zgjerim i tij, me rreth 70 ha në zonën jugore. Kjo e rrit standardin e gjelbërimin në rreth 40 m²/banorë.

Sa i takon njësive të tjera administrative, nevojat për parqe përmbushen duke konsideruar zonat e mbrojtura të propozuara, të kategorizuara më poshtë, si lloje të veçanta gjelbërimi.

Propozime mbi llojet e veçanta të gjelbërimit: Bashkia Fier ka një rrjet natyror të pasur, si nga pikëpamja e biodiversitetit, ashtu edhe e vlerës, duke marr parasysh sipërfaqet e mbrojtura ekzistuese. Në funksion të lidhjes më të mirë të këtyre elementeve, si dhe zhvillimit turistik-rekreativ të integruar me mbrojtjen e potencialeve natyrore, janë propozuar këto ndërhyrje në sistemin e gjelbërimit në bashki:

- Krijimi i një zone fidanishtesh, në funksion të mbrojtjes së biodiversitetit lokal dhe në shërbim të kërkimit shkencor në fushë. Kjo zonë do ketë përmasa 10 ha dhe do shtrihet në tokën në afërsi të shkollës së mesme bujqësore “Rakip Kryeziu”.

- Krijimi i një kopshti botanik për të mbrojtur fondin gjenetik të bimëve halofite dhe hidrofite, me interes kultivimi në zonën bregdetare apo breglumore në bashki. Vendndodhja e këtij kopshti mund t’i bashkangjitet fidanishtes së propozuar në afërsi të shkollës “Rakip Kryeziu”, ose të jetë pjesë e Parkut Urban të Mbrostarit, në një sipërfaqe prej rreth 10 ha.

- Rehabilitimi i zonave ripariane të Semanit, Vjosës dhe shtratit natyror të Gjanicës, në një sipërfaqe totale prej 1,460 Ha. Kjo zonë i shtohet fondit natyror të pyllëzuar, dhe varion nga 20 metra gjerësi, si brez minimal i mbrojtjes së trupave ujqor, në 1,300 metra, në zonat ku shtrati pëson meandrimet të shpeshta.

Brezat sanitar kërkohet të ripyllëzohen dhe rehabilitohen, si dhe të shtohen brezat përkatës për ndërhyrjet e tjera madhore në territor, si zonat ekonomike të TAP-it, zona e landfillit dhe inceneratorit, impianti i trajtimit të ujërave të zeza, zonat buferike të zonave të reja të propozuara në mbrojtje etj. Në total këto zona arrijnë një sipërfaqe prej 23,943 m², ose 1,100-2,000 m²/banor.

Zonave të mbrojtura natyrore u shtohen propozimet për Park Natyror në Pyllin e Cakranit, zgjerimi i Pyllit të Levanit me 70 ha në pjesën jugore, si dhe Zona e bregdetit nga Pishë-Poro në grykëderdhjen e Semanit, me kufizim kanalit kullues paralel të bregdetit. Këto zona përbëjnë një sipërfaqe totale prej 3,043 Ha, duke shtuar me 12% sipërfaqen aktuale, deri në 1,500-2,500 m²/banor.

Së fundi, pyllëzimet e reja përfshijnë rehabilitimin e zonave të mbrojtura ekzistuese dhe të propozuara, zonat ripariane, si dhe zgjerimin e zonës së Pyllit të Levanit, të trajtuara në pikat më sipër. Përveç tyre parashikohet edhe krijimi i një brezi të gjelbër përgjatë kanaleve kryesore kulluese e vaditëse (Vijës së Ngjalës dhe Kanalit të Hoxharës), me funksion korridorit peizazhistik, për mbërthimin e nitrateve e fosfateve nga toka bujqësore, e shmangien e ndotjes së akuiferëve.

Në total, në bashkinë Fier propozohet një tregues i gjelbërimit të veçantë prej 2,500-5,000 m²/banor, dhe në nivel qyteti projektohet një tregues i gjelbërimit të përgjithshëm publik prej 71-82 m²/banor, 2-3 herë më i lartë se standardi 26 m²/banor.

Lëvizja: Bashkia e Fierit shtrihet në një pozitë gjeografike dhe strategjike të favorshme duke parë që në këtë bashki kalojnë dy nga korridoret më të rëndësishme të vendit të cilët janë Korridori i VIII dhe Korridori i Kaltër (Autostrada Adriatiko-Joniane, e quajtur në Planin e Përgjithshëm Kombëtar si Korridori i Gjellbër) janë dy nga korridoret më të rëndësishme të vendit.

Përsa i përket infrastrukturës rrugore, në pjesën perëndimore të qytetit do të kalojë Korridori i Blu (realizimi i lidhjes midis Malit të Zi dhe Greqisë nga Hani i Hotit në Shkodër dhe Gjirokastër përmes pikës kufitare të Kakavijës, me një gjatësi prej 405 km ose siç quhet ndryshe Korridori i Kaltër). Një tjetër intenerar i rëndësishëm që pritet të ketë impakt në bregdetin e Fierit është Korridori Blu (rrugë bregdetare turistike me impakt të ulët mjedisor që lidh lokalitetet e bregdetit: Velipojë – Shëngjin, Shëngjin – Patok, Patok – Durrës, Durrës – Divjakë, Divjakë – Seman, Seman – Vlorë, Vlorë –

Dhërmi, Dhërmi – Sarandë, Sarandë – Butrint). Përgjatë zonës bregdetare janë propozuar shtigje turistike në përputhje me PPK-në dhe këto shtigje kanë lidhen me njëra-tjetrën.

Transporti publik ndërqytetas luan një rol të rëndësishëm në mënyrën e lëvizjes (bashkëveprimi) të bashkive me njëra-tjetrën. Ky lloj transporti është kompetencë e Ministrisë së Transportit dhe Infrastrukturës. Me udhëzimin e ri, është përcaktuar që gjithsej në gjithë vendin do të operojnë 326 linja ndërqytetëse, nga 588 që ishin më parë.³⁵

Në muajin maj të këtij viti, u prezantuan linjat e reja të transportit ndërqytetas në nivel qarku si dhe në nivel bashkie. Sipas propozimeve të bëra nga Ministria e Transportit dhe Infrastrukturës, Bashkia Fier pritet të ketë lidhje të rëndësishme kryesisht me bashkitë e Patosit, Roskovecit dhe Tiranës. Duke u bazuar në këtë kriter, nga muaji janar pritet që në linjën Fier-Patos të nisen 18 orare në ditë. Kjo tregon rëndësinë që kanë këto dy bashki me njëra-tjetrën përsa i përket lëvizshmërisë. Bashkia e Fierit pritet të ketë lidhje të shpeshta edhe me bashkitë e Tiranës dhe të Divjakës respektivisht 15 orare drejt Tiranës dhe 13 orare drejt Roskovecit.

Koncepti i infrastrukturës përkon me fazën e parë të krijimit të sistemit rrugor për Bashkinë Fier. Në këtë fazë është bërë “qepja” e sistemit rrugor duke lidhur gjithë elementët fizike, natyror, fshatrat kryesor, qytetin e Fierit me qendrat e ish-komunave, lidhjen e qytetit me pjesën perëndimore bregdetare të bashkisë si dhe lidhjen me zonat natyrore të mbrojtura. Sipas këtij leximi janë evidentuar 8 lloje rrugësh të cilat shpjegohen si më poshtë vijon:

Bypass-i: Fillimisht është evidentuar gjurma e plotë e ByPass-it të Fierit, e cila do të jetë një nyje e fortë lidhëse për qytetin e Fierit me autostradën Vlorë-Durrës. Kjo është një gjurmë e fortë e cila në një farë mënyre e lidh Bashkinë me pjesën tjetër të rajonit, por brenda saj e ndan territorin në dy pjesë gjatësore të mëdha. Lidhur me këtë fakt lind edhe sfida për të lidhur dy pjesët e territorit nëpërmjet sistemit infrastrukturor.

Në një nga hartat e përgatitura evidentohen edhe katër hyrje-daljet e Bypass-it me rrugët e tjera në territorin e Bashkisë. Hyrja më e rëndësishme pritet të jetë ajo e Grecallisë, e cila do të bëhet dhe hyrja kryesore në qytet. Një tjetër hyrje-dalje e rëndësishme përgjatë këtij aksi është ai Levanit. Një rëndësi më të ulët kanë hyrje-daljet e Pojanit dhe Dërmenasit.

Unazat Urbane: Zhvillimi i territorit të qytetit të Fierit është orientuar nga unazat urbane, unaza të cilat jo vetëm kufizojnë/orientojnë zhvillimin por edhe bëjnë lidhjen në mënyrë unazore të zonës urbane. Përkatësisht në territorin e qytetit të Fierit dhe periferive të tij janë propozuar tre unaza urbane: unaza e vogël, unaza e ndërmjetme dhe unaza e madhe. Unaza e vogël shërben për të kufizuar/rrethuar pjesën qendrore të qytetit, pra bërthamën e tij. Unaza e ndërmjetme shtrihet deri në ish-periferinë e qytetit³⁶ dhe shërben për lidhjen e zonave të banimit pranë. Unaza e madhe është ajo e cila përmbledh dy unazat e tjera dhe kufizon shtrirjen e qytetit si dhe lidh zonat e reja të banimit të pas viteve 1990 dhe zonave të reja të banimit të cilat mund të propozohen gjatë hartimit të Planit të Përgjithshëm Vendor.

Radiale Urbane: Në konceptin e sistemit rrugor të bashkisë Fier bëjnë pjesë edhe radialet urbane të cilat kanë një funksion lidhës dhe “çarës” për unazat. Këto rrugë depërtojnë

nëpër unaza, bëjnë lidhjen ndërmjet tyre, si dhe shërbejnë si nyje kryesore zhvillimi dhe kalimi.

Yllësitë e Fierit: Janë rrugë të cilat në hirearki do të qëndronin pas radialeve por që shërbejnë kryesisht si tranzitore. Yllësitë kanë për qëllim të të çojnë diku, në një destinacion si për shembull: drejt bregdetit, drejt pjesës më skajore të Bashkisë, drejt qendrave të ish-komunave dhe drejt bashkive të tjera fqinje.

Rurale bujqësore: Rrugët rurale bujqësore janë rrugë të cilat praktikisht lidhin jo vetëm zonat bujqësore, por edhe qendra fshatrash. Ato bëjnë një lidhje më të mirë me rrjetin në tërësi por lidh edhe qendra kryesore zhvillimit. Për shembull këto janë rrugë të cilat lidhin fshatra të rëndësishëm si për shembull në Darzeza, Pojan, Mbrostar, Libofshë etj. Një lidhje e rëndësishme në këtë kategori është një lidhje e propozuar e cila lidh zonën industriale me rrjetin unazor urban dhe yllësitë.

Orbitale natyrore: Orbitalet natyrore janë të tilla pasi, jo vetëm që nga ana fizike kanë formë orbitalesh, por edhe se këto rrugë lidhin zona natyrore kodrinore por edhe qendra fshatrash që ndodhen rrëzë kodrave. Këto rrugë janë deri diku ekzistuese por edhe propozohen të reja për shkak të lidhjes të gjithë sistemit. Duhet theksuar se në këtë moment rrugët nuk janë ndarë sipas gjerësisë së seksionit të tyre apo sipas ndarjes rrugë makinash apo këmbësorësh. E rëndësishme në këtë fazë është sigurimi i “qepjes” së të gjithë strukturës.

Vernakolare: Rrugët lidhëse vernakolare janë rrugët të cilat deri diku janë më “fshatareske” dhe shtrihen më natyrisht në territor. Këto rrugë jo vetëm që lidhin disa fshatra dytësore me njëra-tjetrën por edhe shërbejnë si “pathe” më alternative për të arritur elemente natyrore si për shembull: “Kurora e Adriatikut”, lumin e Semanit, kalimet mbi të etj.

Lidhëse: Rrugë lidhëse janë quajtur të gjitha ato rrugë të tjera të cilat në rëndësinë e tyre qëndrojnë më poshtë në hirearki por që shërbejnë për të lidhur lagje fshatrash kryesisht të shpërhapura, toka bujqësore dhe zona natyrore të tjera.

Transporti publik në nivel bashkie është një nga shërbimet më të rëndësishme që ofrojnë bashkitë për të patur akses më të mirë midis vendbanimeve sidomos me shërbimet që ndodhen në qytet të cilat duhet të aksesohen nga të gjithë banorët e bashkisë, në një kohë të shkurtër. Ky lloj shërbimi është i rregulluar në ligjin Nr. 8308, datë 18.03.1998 , për transportet rrugore, indryshuar. Transporti publik rrethqytetas dhe urban është kompetencë e bashkive dhe linjat e transportit publik miratohen nga Këshilli Bashkiak me propozim të kryetarit të Bashkisë.

Nga analizat e kryera shihet që pjesët verilindore dhe jugperëndimore nuk kanë akses të mirë të transportit publik. Duke parë këtë mangësi aksesit, propozohet krijimi i disa linjave të cilat do të bëjnë të mundur lëvizshmëri më të mirë të vendbanimeve si dhe lidhjen e tyre me qytetin e Fierit. Për të qenë sa më të manaxhueshme nga pikëpamja funksionale dhe operative, propozohet krijimi i unazave, të cilat do të bëjnë të mundur mbulimin e territorit me këtë lloj shërbimi. Në pjesën verilindore propozohet linja unazore Fier - Libofshë - Havaleas - Seman i ri e cila ka një gjatësi 39 km linear.

Përsa i përket pjesës jugperëndimore, ajo është e aksesuar mirë në pjesën më të madhe të territorit, por për të rritur aksesin e vendbanimeve që kanë mungesë të këtij lloj shërbimi

propozohet linja Fier-Levan-Bishan-Shtyllas-Fier. Unaza që shkon drejt Shtyllasit dhe Radostimës do të ketë orare me të rralla në raport me linjën e Levanit e cila është një njeje logjistike e rëndësishme e bashkisë Fier. Kjo linjë do të mbulojë një gjatësi 35 km.

Një linjë tjetër e rëndësishme është Fier-Plazh (duke kaluar nga Topoja) e cila do të jetë më e rëndësishme gjatë sezonit të verës ku fluksi i turistëve pritet të rritet në këtë zonë bregdetare. Një tjetër unazë propozohet nga Hoxhallara-Polveçë-Darzezë-Topojë-Fier. Këto linja janë propozuar për të bërë të mundur akses të mirë të vendbanimeve me njëri-tjetrin si dhe me qendrën e Fierit.

Në bashkinë e Fierit nga 72 km që mbulohet është aktualisht transportit publik, propozohet që ky lloj shërbimi të mbulojë 165 km, në mënyrë që të ketë akses më të mirë me shërbimet që ndodhin në qytet.

Kategoritë e kushtet teknike të sistemit rrugor sipas funksionalitetit: Seksionet e prerjeve janë bërë sipas kategorisë së funksionit të rrugës dhe jo sipas kodit rrugor. Çdo funksion i rrugë i është dhënë një kod specifik që të kuptohen nga njëri-tjetri, p.sh rrugët lidhëse dytësore urbane kanë kodin Ur2 për tu identifikuar me seksionin e prerjeve në cad. Në autocad profilet janë bërë sipas rendit alfabetik p.sh Ur2-A ku Ur2 është funksioni i rrugës dhe A është prerja e cila në cad gjendet me emërtimin A-A' për të treguar segmentin ku është bërë prerja. Duke parë që rendi alfabetik ka një limit shkronjash është vazhduar me dublikimin e gërmave pra Ur2-AA ku është po e njëjta llogjike si më lart (Ur2 është funksioni dhe AA tregon prerjen në cad me emërtimin AA-AA'). Pra seksionet e prerjeve Ur2-A, B Ur2-AA dhe Ur2-AAA janë të ndryshme me njëra tjetrën, gjë e cila pasqyrohet në cad. Po më të njejtën llogjike janë bërë e profilet e segmenteve të tjera.

Furnizimi me ujë dhe ujërat e ndotura: Në këtë seksion do të trajtohen rekomandime të përgjithshme në lidhje me nevojat për rehabilitimin dhe zgjerimin e infrastrukturës e cila siguron shërbimin e furnizimit me ujë për konsum publik dhe kanalizimet e ujrave të ndotura urbane.

- **Infrastruktura e Furnizimit me Ujë**

Problemet kryesore të sektorit lidhen me mirëmenaxhimin e sistemit të furnizimit, ku zgjidhja e propozuar konsiston në instalimin e matësve individualë për çdo lidhje konsumatore. Faktor tjetër në përmirësimin e sektorit është eliminimi i të gjitha lidhjeve të paligjshme dhe të parregjistruara, kombinuar kjo me masa konkrete dhe ndërgjegjësim të popullatës mbi detyrimet financiare karshi ofrimit të këtij shërbimi.

Ngritja e një sistemi monitorimi, ku matës gjeneralë instalohen nga tubacioni kryesor të furnizimit, në dalje të rezervuarëve dhe në nënzonat e shërbimit. Kjo do t'i ofroj Ndërmarrjes së Ujësjetës Kanalizime Fier mundësinë për të kuptuar dhe gjurmuar zonat ku uji humbet apo shpërdorohet si edhe për të adresuar përgjegjësitë.

Theksojmë se kryesore në masat që duhet të ndërmarrë Bashkia Fier, duhet të jetë sigurimi i linjave magjistrale, të cilat dërgojnë ujin nga pusshpimet/burimet drejt rezervuarëve e më pas drejt konsumatorëve. Në mënyrë kategorike në këto segmente nuk duhet të ketë asnjë lidhje shërbimi për klientë e konsumatorë të vegjël (*përfshijmë rastet kur do të projektohen degëzime të cilat do të shoqërohen me projektin teknik dhe llogaritjet e detajuara hidraulike për të mos ndikuar në presionin e përgjithshëm të*

nevojshëm për të dërguar ujin në qendrat kryesore të banimit). Një objektivi tepër i rëndësishëm për ndërmarrjen e Ujësllës Kanalizimeve Fier do të jetë ulja e humbjeve në masën e përgjithshme prej 25%, kjo mund të arrihet duke implementuar masat e sipërpërmendura dhe si masë ndikon drejtpërdrejt në plotësimin e nevojave për një numër më të madh konsumatorësh.

Në total Bashkia Fier ka 26 zona të përcaktuara për furnizimin me ujë për konsum publik. Këto zona ndonëse mund të mbulojnë të gjithë shtrirjen administrative të Bashkisë, kanë mangësi lidhur me mbulimin e plotë të popullatës me shërbimin e furnizimit me ujë. Nga vërtetimi në terren dhe analizat teknike të të dhënave, në tabelën e mëposhtme konstatohet se NjA Cakran, Mbrostar, Qendër, Dermenas, Topojë dhe Portëz kanë si burime edhe sitem të pamjaftueshëm për furnizimin me ujë për konsum publik. Kjo vjen si rrjedhojë e mungesës së infrastrukturës, e kombinuar edhe me disponueshmërinë ndaj burimeve ekzistuese.

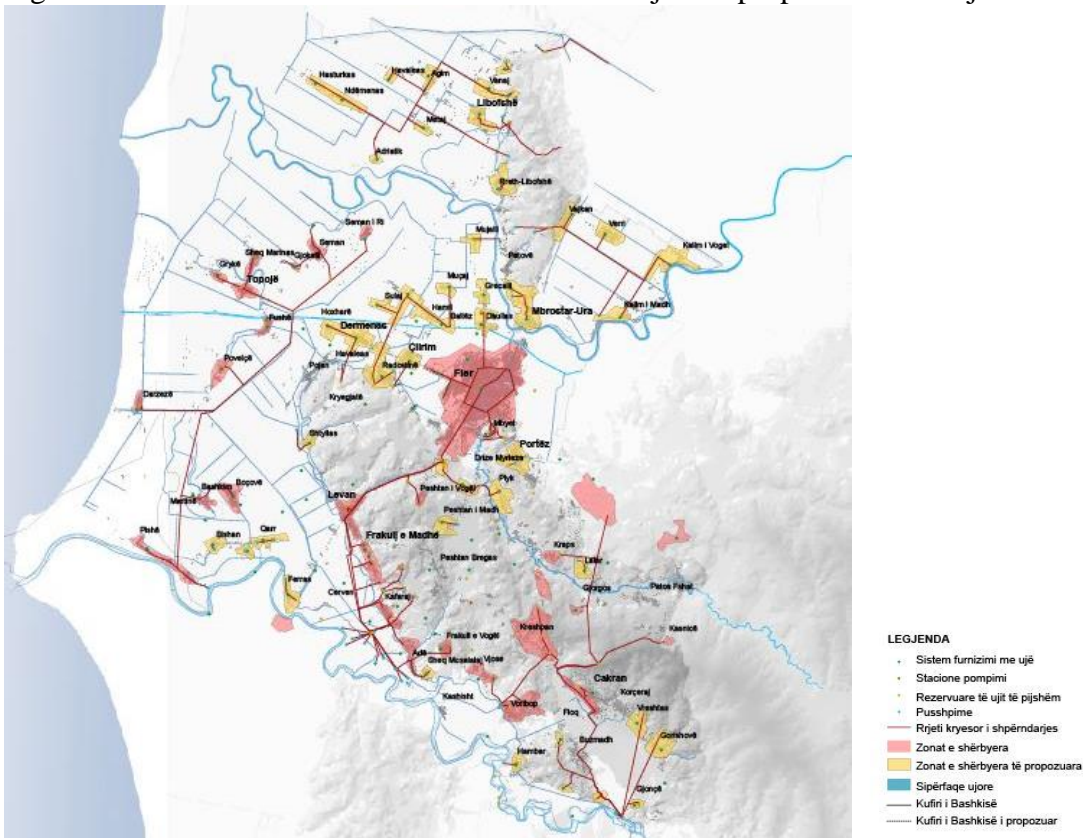
Prandaj, në bazë të kërkesës për ujë, sfida në lidhje me furnizimin e zonave të planifikimit urban në Bashkinë e re dhe të zgjeruar të Fierit duket se ka nevojë si për burime të tjera uji, njëherësh edhe për ndërhyrje mbi shtimin e sitemeve dhe mirëmenaxhimin atyre ekzistues.

Rezervuarët e ujit për konsum publik parashtrijnë një problem tjetër të përbashkët, problem i cili lidhet me mbrojtjen higjieno-sanitare e tyre. Konkretisht, të gjithë rezervuarët, krahas shpëlarjes së rregullt 2 herë në muaj duhet t'i nënshtrohen edhe mbrojtjes higjieno-santitare të udhëhequr nga Inspektorati Shëndetit Publik sëbashku me Ndërmarrjen UK Fier, ku nëpërmjet analizave dhe dezinfektimit këto rezervuarë të trajtohen dhe të çertifikohej rregullisht mbi statusin e tyre higjieno-sanitar. Në mënyrë të ngjashme duhet vepruar edhe me zonat e mbrojtjes Higjieno-Santitare për të gjithë sitemet të cilat shfrytëzojnë pusshpime për furnizimin me ujë të pijshëm. Përkatësisht në një rreze prej 25m nga pusshpimi çdo aktivitet është i ndaluar dhe kjo do të quhet zona e mbrojtjes së rreptë. Më pas deri në një rreze prej 200m do të ndalohet aktiviteti ndërtues dhe ai bujqësor për të eliminuar në këtë mënyrë infiltrime me potencial ndotjete të akuiferit nën shfrytëzim.

Në mënyrë të ngjashme me analizën e mësipërmeme për burimet e ujit të pijshëm, rezulton se volumet e stokimit të ujit për Fierin dhe NjA Qendër janë mëse të mjaftueshme, ndërkohë që problematike shfaqet situata sërish në NjA-të Cakran, Mbrostar, Libofshë, Dermenas, Topojë, Levan, Frakull dhe Portëz ku kërkohet një rivlerësim për volumet e nevojshme të cilat duhet të shtohen në secilën zonë.

Sipas “Master-Planit Kombëtar të Furnizimit me Ujë, Largimit dhe Trajtimit të Ujërave të Ndotur”, që u miratua nga Këshilli Kombëtar i Ujit në dhjetor të vitit 2015, u bë e mundur të identifikohen projekte të veçanta që do t'u duhet të përmbushin nevojat e për furnizim me ujë në zonën e planifikimit të Bashkisë Fier megjithatë NjA-të Mbrostar, Libofshë, Qendër dhe Portëz nuk janë përfshirë në këtë studim ndaj kërkohet prioritet në planifikimet që do të realizohen për këtë sektor. Mbetet detyrë e Bashkisë dhe NUK-Fier të studiojë situatën dhe të përpilojë kërkesat e duhura për përfshirjen e këtyre zonave në nismat e reja të hartimit të projekteve zhvillimore e infrastrukture.

Figura 7. Harta e sistemit aktual të furnizimit me ujë dhe propozimeve të reja

Burimi: PLGP/USAID dhe ValuADD 2016; Përgatiti: Bashkia Fier dhe Co-PLAN, 2016

- **Infrastruktura e Kanalizimeve të Ujrave të Ndotura Urbane**

Sot, mbi 55% e popullsisë në qytetin Fier është e lidhur me sistemin e grumbullimit të ujrave të ndotura urbane. Vërehet se një numër i konsiderueshëm i tubacioneve të kanalizimeve, sidomos ato që ndodhen në pjesën fundore e të sheshtë në afërsi të Lumit Gjanicë, kanë pjerrësi të pamjaftueshme për grumbullimin dhe sidomos transportimin e duhur të ujrave të ndotur duke shkaktuar njëherësh sedimentim të ujrave të ndotur. Në rast të kushteve klimatike me shira me intensitet të konsiderueshëm, këto sedimente shkarkojnë direkt në lumë. Aktualisht sistemi i kanalizimeve funksionon mirë, pavarësisht dëmtimeve dhe pjerrësisë së pamjaftueshme të shumë tubacioneve.

Infiltrimi nëntokësor i ujrave të ndotur në zonën urbane ashtu edhe në zonën rurale përtej unazës jugore të qytetit paraqet rrezik serioz për ndotjen e ujrave nëntokësore. Në vijim të kësaj, kanalet e hapura përbëjnë një rrezik të konsiderueshëm për shëndetin e banoreve të këtyre zonave, godinat e banimit i kanë ndërtuar pikërisht në këto zona. Situata aktuale të kanalizimeve të Bashkisë Fier (në zonën e qytetit) mund të përmirësohet vetëm me anë të ndërhyrjeve themelore e shumë serioze të sistemit.

Sipas planeve të zhvillimit urban për zgjerimin e sistemit të kanalizimeve për ato zona që përdorin ujë nga sistemi i furnizimit të qytetit në zonat rurale fshatrat rurale si Çlirimi, Zuphani, Driza, Daullas-Grecalli, Mbostar Ura, Vadiz, Plyk, Driza- Myrteza dhe Mbyet do të duhet të lidhen sa më shpejt me rrjet grumbullimi të ujrave të ndotura.

Sistemi i kanalizimit të ujërave ndotur në Fier përbehet pjesërisht nga rrjete të kombinuara (*ujërat e kanalizimeve janë bashkë me ujërat e shiut*) dhe në disa pjesë të qytetit nga rrjete të ndara (*ujërat e kanalizimeve janë veç nga ujërat e shiut*) ku të gjitha kanalet shkarkojnë direkt në Lumin Gjanicë dhe disa në përrenjt e kanalet e hapura më të afërta. Sistemi është në gjendje jo të mirë, veçanërisht në ato zona ku ekzistojnë tubacione të papërfunduara si dhe aty ku për shkak të bllokimit, kanalizimet janë hapur me rrjedhje të lirë duke krijuar kështu shkarkimin e ujërave të ndotur në sipërfaqe dhe në disa raste duke krijuar edhe pellgje llumi shumë pranë vëndbanimeve.

Zonat e Bashkisë Fier të cilat nuk janë të lidhura me sistemin e kanalizimit zakonisht përdorin gropat septike për depozitimin e ujërave të ndotura. Efekti trajtues i këtyre gropave është shumë i kufizuar. Në gropat septike një pjesë e ujërave të ndotur infiltron duke depërtuar deri tek niveli i ujërave nëntokësore, niveli ky që arrihet lehtë përafërsisht në thellësi 4 deri në 5m nën nivelin e tokës sidomos në sezonin me lagështirë të konsiderueshme. Një pjesë tjetër e ujërave të ndotura shkarkohen në kanale të hapura.

Duhet parashikuar një inspektim CCTV³⁷ i cili do të passqyrojë gjendjen aktuale të rrjetit ekzistues të kanalizimeve. Vetëm duke krahasuar kushtet e sistemit ekzistues të kanalizimit të qytetit, mund të themi se ky sistem ka nevojë për riparim apo për rindërtimin e tij nga e para në ndisa seksione. Mendohet se afërsisht 35 % e këtij sistemit ekzistues duhet të nënshtrohet rehabilitimit. Në rekomandojmë që të merret në studim edhe mundësia për të rindërtuar sistemin nga e para duke qënë se kostot e ndërhyrjeve për rehabilitim mund të jenë shpesh edhe më të mëdha se realizimi i një sistemi të ri. Si rezultat i relievit karakterizuar nga shpatete të pjerrëta që ka kjo Bashki, problem mbetet bllokimi nga mbetjet e ngurta të cilat shpesh bllokojnë seksionet e kryqëzimit të tubacioneve dhe në zonat e grykëderdhjeve ekzistuese.

Një nga rezultatet e masave të propozuara për zgjerimin e shërbimit në të gjithë zonat e banuara të Bashkisë Fier do të jetë edhe ulja e ndjeshme e numrit të gropave septike. Për rrjedhojë, kjo masë do të sjellë përmirësimin e tokës, rritjen e cilësisë së ujërave nëntokësore dhe uljen e sëmundjeve të shkaktuara si rezultat i mungesës së higjienës. Për më tepër, sistemi i ri i kanalizimeve i ndarë nga sistemi i grumbullimit të ujrave të larta do të parandalojë përmbytjet në zonat urbane dhe ato rurale si edhe do të sjellë përfitime ekonomike nëse sistemi do të parashikojë rezervuarë për grumbullimin e ujrave të larta dhe përdorimin e tyre për qëllime sekondare.

Bashkia Fier sigurisht do duhet të ndërtojë një impiant të trajtimit të ujërave të ndotura, i cili ti shërbej pjesës më të madhe të popullsisë në qendrën urbane të Bashkisë si edhe NjA-ve të saj. Propozimi ynë synon që Impianti i Trajtimit të Ujrave të Ndotura Urbane për Bashkinë Fier të synojë grumbullimin masiv të ujrave të ndotura drejt një impianti të përbashkët dhe të ndërtohet pikërisht aty ku është parashikuar (pranë vendepozitimit ekzistues të mbetjeve).

Sipërfaqja e kësaj zone të propozuar për ndërtimin e impiantit është relativisht e vogël gjithashtu edhe pozicionimi gjeografik bie ndesh me dy elementë thelbësor (*distanca nga*

zona e banuar dhe distanca nga trupi ujqor natyror) nevojitet që mbi këtë propozim të hartohet një plan i detajuar i veprimit ku të merren në konsideratë masa specifike për mbrojtjen nga shkarkimet aksidentale mbi trupin ujqor, trajtimin e llumit aktiv si edhe për zbutjen e ndotjes aromatike në ajër duke pozicionuar impijantin në varësi të trëndafililit të erës si edhe uljen e efektit të ndotjes vizuale nëpërmjet krijimit të zonës buferike mbrojtëse e të veshur me vegjetacion të dëndur e të lartë.

Sigurisht do duhet të parashikohen edhe stacione të ngritjes mekanike pasi relievi nuk favorizon rrjedhje me gravitet të të gjitha zonave të Bashkisë Fier.

Impiantet e trajtimit i klasifikojmë kryesisht sipas nivelit të trajtimit që ofron teknologjia e instaluar.

Impianti i Trajtimit Primar: Ndryshe i quajtur si trajtim mekanik, realizon diferencimin dhe largimin e mbetjeve të ngurta të cilat pluskojnë dhe ato të cilat kanë dekantuar në fund të pondit. Kjo teknologji largon edhe llumin e formuar nga dekantimi. Megjithëse është një teknologji e cila bazohet në trajtimin mekanik, shpesh për të përshpejtuar procesin e sedimentimit përdoren edhe kimikate.

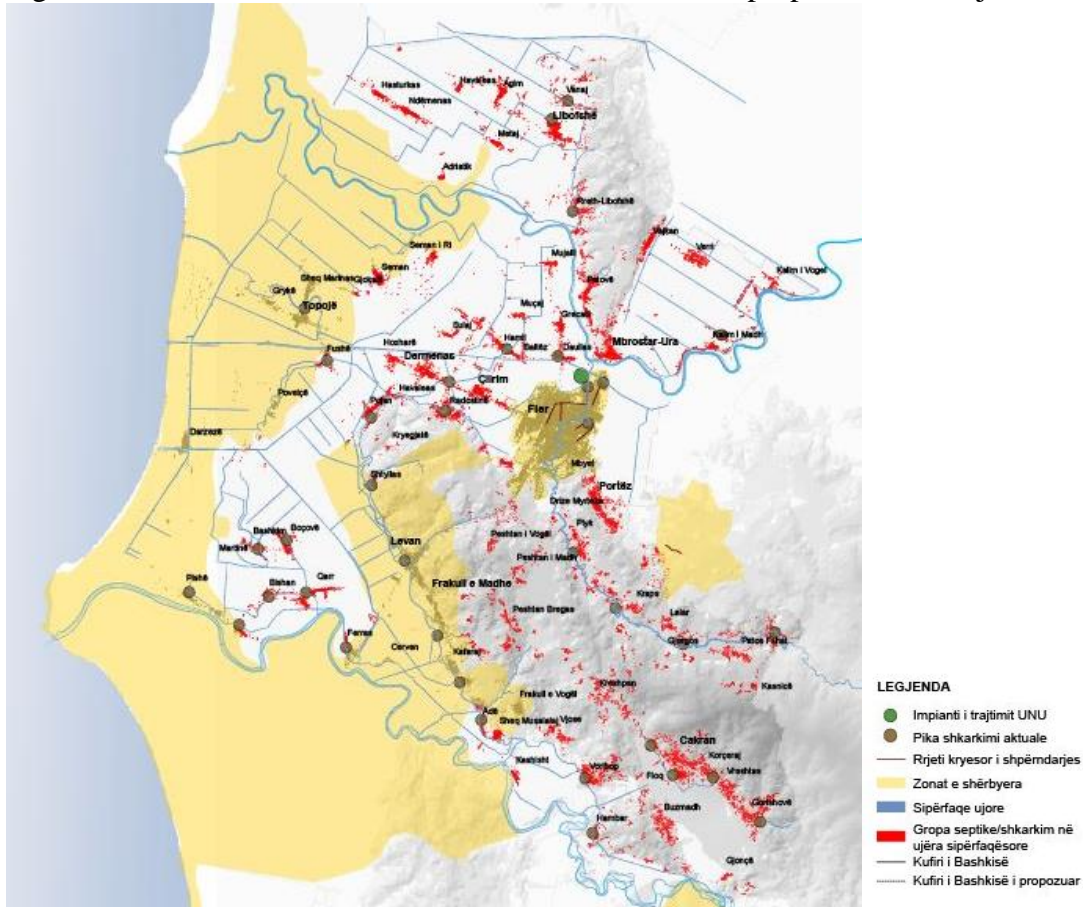
Impiantet Mekanike reduktojnë nivelin e NBO³⁸ në ujrat e e ndotura në masën 20-30% dhe diferencojnë 50-60% të mbetjeve të ngurta në këto ujra. Kjo teknike trajtimi në përgjithësi përdoret si fazë fillestare e trajtimit të ujrave ku më pas mund të investohet për rritjen e efikasitetit të trajtimit të ujrave me anë të metodave më të specializuara.

Impianti Trajtimit Dytësor (sekondar): Këto tipe impiantesh ofrojnë trajtim biologjik të ujrave të ndotura urbane. Konkretisht ato arrijnë që nëpërmjet mikroorganizmave të konsumojnë të të gjithë lëndën organike ndotëse të tretur në këto ujra. Ky proces biologjik i shoqëruar edhe me pondet e dekantimit realizon largimin e më tepër se 85% të mbetjeve inorganike ndërkohë që reduktimi i NBO do të realizohen nëpërmjet proceseve me llum aktiv, sistemet ligatinore, filtra me pikim apo teknikave më bashkëkohore të cilat realizojnë shpërbërjen e lëndës ndotëse organike.

Impianti i Trajtimit Terciar: Në këto impiante krahas përfshirjes së dy sistemeve të mësipërme kemi integrimin e proceseve kimike të specializuara dhe të mbyllura në të cilën realizohet pastrimi i ujrave të ndotura urbane duke larguar më tepër se 99% të masës ndotëse. Teknologjia e përdorur në këto impiante është mjaft e shtrenjtë qoftë për fazën e instalimit si edhe të mirmbajtjes së tyre, sidomos impiantet të cilat trajtojnë fosforin dhe azotin e tretur.

Vlen të theksohet se për dy tipet e fundit të impianteve, kostot e ndërtimit si edhe ato operimit janë relativisht të larta. Ndikimi në zbutjen konkrete të kostove mund të adresohet tek kostot operacionale ku në rast se sasia e përgjithshme e ujrave të ndotura që do të hyj në trajtim do të reduktohet rrjedhimisht ndikimi do të shfaqet edhe në koston e përgjithshme të trajtimit. Ndaj propozojmë që sistemi i grumbullimit të ujrave të ndotura urbane medoemos të diferencohet nga grumbullimi i ujrave të larta në mënyrë që sasia totale që do të dërgohet në impiant të reduktohet për tu reflektuar kështu edhe në kostot finale. Gjithashtu ky propozim ofron edhe përfitime të tjera duke konsideruar se ujrat e larta (të shiut) mund të depozitohen dhe të përdoren për qëllime dytësore të Bashkisë Fier (larje, vaditje, zjarrfikse etj.)

Figura 8. Harta e sistemit të shërbimit me kanlaizime dhe propozimeve të reja

Burimi: PLGP/USAID dhe ValuADD 2016.

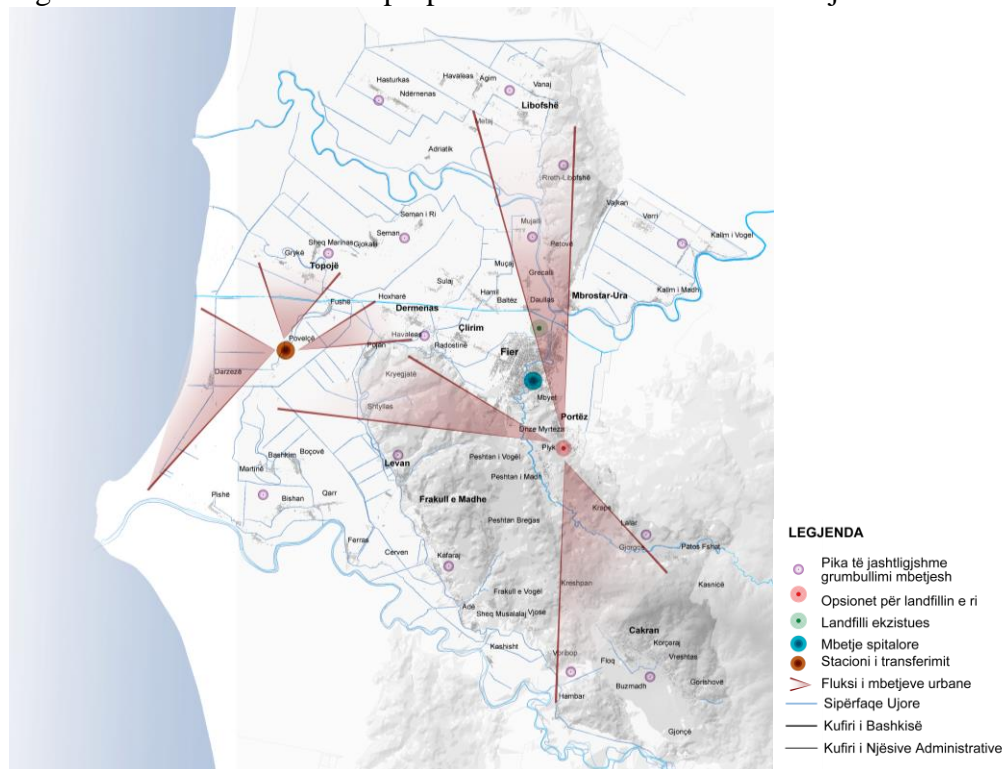
Propozimi konkret për Bashkinë Fier do të ishte që të synohet ndërtimi i një Impianti Trajtimit (ITUNU) Dytësor, pra një teknologji trajtimi me llum aktiv. Të synohet që pjesa më e madhe e NjA të dërgojnë ujrata e ndotura në një impiant të përbashkët dhe në rast se nga studimet e detajuara kjo mundësi nuk është e favorshme për shkak të kostove ekonomike atherë referuar propozimeve në Masterplanin Kombëtar të Furnizimit me Ujë dhe Trjtimit të Ujrave të ndotura si edhe nga propozimet konkrete referuar nga ValueADD të përdoren pozicionet e parashikura në dokumentin e tyre.

Ndriçimi i mjediseve publike: Aktualisht në Bashkinë Fier ndriçimi publik mbulon 79 akse rrugore, në një shtrirje totale prej 35.22 km linear. Kjo mbulon vetëm 35% të rrugëve të qytetit dhe një pjesë të papërfillshme të rrugëve në nivel bashkie. Në Bashkinë Fier propozohet rehabilitimi, zgjerimi dhe shtimi i 692 km linear rrugë, nga të cilat 113 km janë shtigje, të cilat do pajisen me ndriçim këmbësor, e pjesa tjetër do pajisen me ndriçues rrugorë, sipas standardeve respektive. Kjo nënkupton një përmirësim të shërbimit të ndriçimit rrugor, duke rritur mbulimin me 230% nga gjendja ekzistuese. Pa

ndriçim mbeten rrugët bujqësore që nuk do shërbejnë si lidhëse kryesore bujqësore dhe shtigjet kodrinore që nuk do jenë pjesë e rrjetit të shtigjeve turistike.

Mbetjet e ngurta: Referuar Strategjisë Kombëtare të Manaxhimit të Mbetjeve dhe Planit Kombëtar të Manaxhimit të mbetjeve miratuar me VKM-në nr. 175 dt 19.01.2011: Bashkia Fier, Lushnjë, Divjakë, Patos e Balsh trajtohen si Zona 12 e Mbetjeve. Fieri në planin kombëtar është përcaktuar si zonë strategjike e mbetjeve³⁹, prej nga rrjedh edhe përgjegjësia e detyrimi i arritjes së objektivave madhor të Planit Kombëtar si edhe i lind e drejta të hartojë planin rajonal të manaxhimit të mbetjeve⁴⁰. Shërbimi i manaxhimit të integruar të mbetjeve në Bashkinë Fier duhet të shtrijë infrastrukturën e tij në të gjithë territorin dhe të nisë me grumbullimin e diferencuar të mbetjeve që në pikat e grumbullimit. Propozohet që të hartohet një përditësim i planit lokal të manaxhimit të integruar të mbetjeve për Bashkinë Fier. Parashikohet që afati maksimal për ndërtimin e landfill-eve rajonale dhe vend-depozitimeve për mbetjet inerte dhe ato të rrezikshme (jo-urbane) të jetë fundi i vitit 2020, i cili përkon edhe me afatin e vendosur për mbylljen dhe rehabilitimin e të gjithë vend-depozitimeve jashtë kushteve teknike e çdo kriteri higjieno-sanitar. Duke qenë se në Bashkinë Fier ndërtimi i landfill-it duhet ende të kalojë nëpër procese mjaft sensitive, objektivi i lartpërmendur mbetet për t'u vlerësuar. Ndërhyrje e menjëhershme nevojitet të parashikohet mbi rehabilitimin e vend-depozitimit të mbetjeve në veri të qytetit. Një plan dhe projekt i detajuar inxhinierik duhet hartuar fillimisht për parandalimin e shkarkimeve të shllameve, emetimeve të gazta dhe të vetë mbetjeve të ngurta mbi trupin ujqor gjatë rehabilitimit të vend-depozitimit. Sa i përket fazës aktuale ku po realizohet depozitimi i mbetjeve duhet të tregohet vëmendje ndaj çlirimit të gazrave të kompostit në atmosferë.

Figura 9. Situata aktuale dhe propozimet ne menaxhimin e mbetjeve

Burimi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN, 2016

Duke vlerësuar distancat e largëta që kanë zonat bregdetare të Nj.A-së Levan, Dërmenas dhe Topojë me Fierin ku duhet të ndërtohet *landfilli*-i rajonal, propozojmë që të ndërtohen të paktën tre Stacione Transferimi të mbetjeve urbane për të shërbyer edhe Nj.A-në Cakran. Paralelisht me masat e lartpërmendura, Bashkia Fier në bashkëpunim me organet e qeverisë qendore të cilat veprojnë në Fier, duhet të përcaktojnë një zonë specifike të dedikuar për mbetjet e rrezikshme industriale dhe mbetjet inerte.

Nevojitet që të gjitha pikat e jashtëligjshme të depozitimit të mbetjeve urbane (*dhe jo vetëm*) t'u nënshtrohen një fushate për mbylljen dhe rehabilitimin e zonave që ato kanë zënë. Me asimilimin e pikave të jashtëligjshme të depozitimit të mbetjeve një masë shoqëruese duhet të vijojë, e cila do të konsistojë në hartimin e një plani veprimi për pastrimin e të gjithë Bashkisë Fier, ku nevojitet gjithëpërfshirja e shoqërisë civile, biznesit dhe administratës publike qendrore e lokale në mënyrë që nëpërmjet një programi 2 deri në 3 mujor, i gjithë territori i Bashkisë Fier të jetë inspektuar dhe pastruar nga mbetjet urbane dhe inerte. Krijimi i pikave të jashtëligjshme të depozitimit të mbetjeve mund të shërbejë si indikator i nevojës për shtrirje më eficiente të pikave të grumbullimit të mbetjeve apo nevojës për Pikë Transferimi.

Infrastrukturat sociale: Analiza e gjendjes ekzistuese të objekteve sociale, arsimore e shëndetësore dëshmon për një mbulim të mirë të territorit me pjesën më të madhe të tyre. Aspekti i aksesueshmërisë është gjithashtu jo-problematik, duke qenë se pjesa më e madhe e objekteve arsimore e shëndetësore janë pozicionuar në qendrat e vendbanimeve rurale, ose në zona me akses të mirë në qytet. Qendrat shëndetësore janë subjekt i mirëmbajtjes e rikonstruktimit në gjithë Njësitë Administrative, duke qenë se paraqesin gjendje të dobët. Ndërkaq, spitali rajonal i Fierit do jetë investimi më i madh në aspektin shëndetësor, dhe do të pozicionohet sipas vendimit të KKT-së për këtë qëllim, duke pasur parasysh se KKT-ja ka miratuar tashmë projektin.

Objektet social-kulturore aktualisht mungojnë ose janë shumë të pakta në bashki. Parashikohet ndërtimi i një qendre multikulturore në secilën qendër të njësisë administrative: Çlirim, Dërmenas, Topojë, Libofshë, Mbrostar, Levan, Frakull, Cakran e Portëz. Gjithashtu, në nivel qyteti, rikonstruksioni i teatrit të Bylisit është prioritet për 3-vjeçarin e parë të zbatimit të planit.

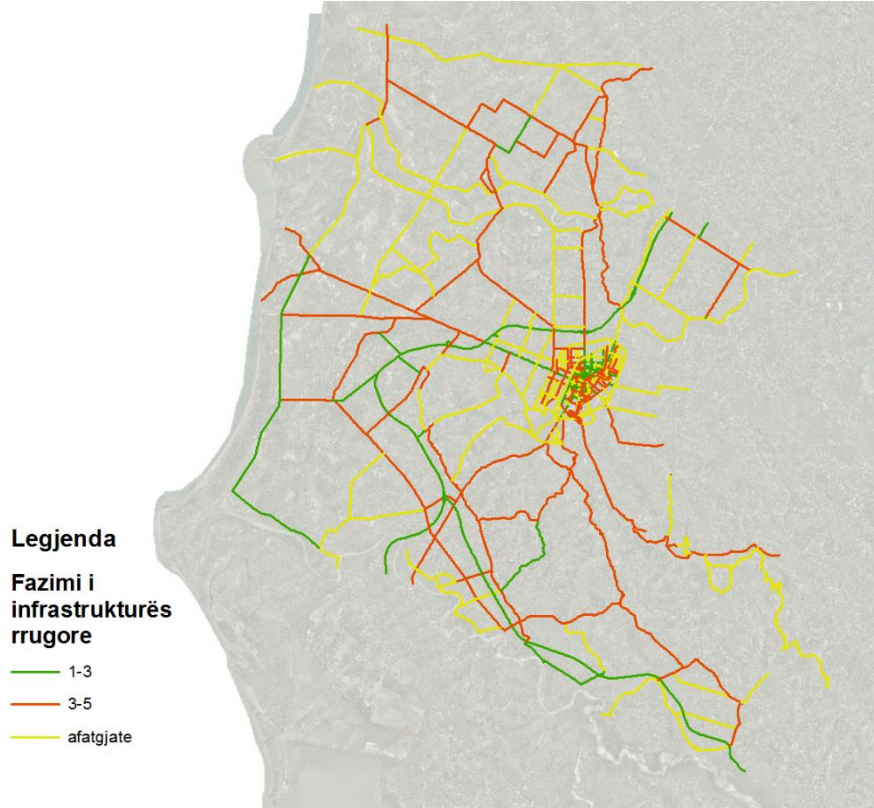
Sa i takon objekteve arsimore, ka mungesa në numër kopshtesh, dhe më pak në shkolla 9-vjeçare, sa i takon mbulimit të territorit. Sipërfaqja dhe kapaciteti akademik paraqiten jo problematike në pjesën më të madhe të institucioneve. Propozohen ndërtimet e kopshteve, shkollave 9-vjeçare e shkollave të mesme për plotësim në disa zona rurale. Gjithashtu, sa i takon arsimit profesional, parashikohet rikonstruksioni dhe plotësimi me laborator dhe bazën materiale të nevojshme për shkollën profesionale industriale dhe atë artistike, si dhe zgjerimi i shkollës profesionale bujqësore "Rakip Kryeziu", plotësimi me laboratorët respektivë, dhe shtimi i një zonë fidanishtesh përkrah saj, për kërkime të aplikuara të fushës. Objektet që do jenë subjekt rikonstruksioni në periudhën afatmesme janë gjithë objektet në fshatrat Dërmenas, Libofshë, Buzëmadh, Cakran, Varibob, Grecalli, Frakull, Mbrostar e Levan, kopshti në fshatin Darzezë dhe shkolla 9-vjeçare në fshatin Fushë, Topojë.

3.3.3 Hapat për zbatimin e PPV-së

Fazimi i rrjetit infrastrukturor

Fazimi i infrastrukturës rrugore rajonale është bazuar në projektet strategjike që ka Plani i Përgjithshëm Kombëtar si dhe Ministria e Infrastrukturës dhe Transportit. Një nga prioritetet që pritet të ndërtohet në periudhën 1-3 vjet është bypass-i i Fierit. Në këtë aks po vazhdojnë punimet dhe priten të mbylLEN brenda 2 viteve. Bypass-i i Fierit është pjesë e korridorit VIII i cili është korridori i vetëm Pan-European që kalon në Shqipëri. Transporti publik propozohet që të aksesohet nga të gjithë banorët e bashkisë gjatë periudhës 1-3 vjeçare. Ky shërbim është i rëndësishëm për mobilitetin normal të bashkisë. Unaza e brendshme e qytetit pritet të mbyllet në brenda 5 viteve duke parë që një pjesë e saj është ekzistuese. Itineraret e tjera të cilat shtrihen kryesisht në zonat rurale do të kenë zhvillim afatgjatë deri në vitin 2031. Rrugët ekzistuese janë vendosur në periudhën 1-3 sepse kanë nevojë për mirëmbajtje të vazhdueshme, proces i cili nis që në vitin e parë të zbatimit të tij.

Figura 10. Fazimi i rrjetit rrugor

Burimi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN, 2016

Fazimi i projekteve kapitale

Projektet strategjike janë listuar duke marrë parasysh objektivat strategjike të zhvillimit për periudhën 2016-2031, sipas Strategjisë së Zhvillimit të Territorit të Bashkisë Fier, si dhe koston e projekteve dhe emergjencën e tyre. Përgjithësisht, projektet që lidhen me ndërtim infrastrukturë mbështetëse për zhvillimin ekonomik, rikonstruksion të objekteve arsimore, shëndetësore, infrastrukturë (rrugore dhe të ujësjellës-kanalizimeve), etj, janë

investime të parashikuara brenda buxhetit actual afatmesëm, pra në periudhën 1-3 vjeçare. Projektet me shkallë veprimi më të gjerë, si rehabilitim mjedisor i elementëve të ndryshëm territorialë, projekte madhore me impakt rajonal (transformimet strategjike), etj, që janë të rëndësishme për realizimin e objektivave të planit, por jo emergjente, janë listuar për fazën e dytë. Pjesa tjetër e projekteve, të shkallës më të madhe, ose më pak emergjente, parashikimet afatgjata të infrastrukturës (unaza 3, zgjerimet e rrugëve të brendshme të qytetit, të cilat janë rikonstruktuar rishtaz, etj); projekte madhore në impakt (ndërtimi i portit të jahteve, masat kundër erozionit bregdetar, etj) janë fazuar si projekte afatgjata, ku pjesa më e madhe e tyre mund të kenë zhvillim të fazës së konceptimit, hartimit të idesë, fillimit të studimit, etj, në periudhën afatshkurtër.

Tabela 11. Fazimi i projekteve prioritare

Objektivat	Projektet	Fazimi		
		1-3	3-5	5-15
O1P1: Mbështetje me infrastrukturën e nevojshme për krijimin e dy poleve ekonomike rajonale, pranë fshatit Daullas (në jug të vijës së Ngjalës) dhe në Levan	PR1: Ndërtimi i infrastrukturës mbështetëse për funksionimin e polit ekonomik në fshatin Daullas dhe Levan			
O1P2: Mbështetje me infrastrukturën e nevojshme për përqendrimin e bizneseve të industrisë së rëndë dhe asaj të ndërtimit në Portëz në kryqëzimin e rrugëve Fier-Kuçovë dhe Fier-Ballsh	PR2: Ndërtimi i infrastrukturës mbështetëse për funksionimin e polit ekonomik në kryqëzimet Fier-Kuçovë dhe Fier-Ballsh			
O1P3: Përmirësim i infrastrukturës dhe mbështetje e Shkollës së Mesme Profesionale “Rakip Kryeziu” si pol për zhvillimin e praktikave të mira në sektorin e bujqësisë	PR3: Rikonstruksion, laboratorë e bazë materiale për shkollën “Rakip Kryeziu”, si dhe zgjerimi isipërfaqeve të tokës bujqësore në administrim prej saj për kërkime, testimet, e fidanishte publike.			
O1P4: Mbështetje, marketim, promovim dhe aftësim i biznesit lokal në funksion të zhvillimit të ekonomisë lokale	PR4: Ndërtimi i tregjeve ushqimore në funksion të zhvillimit të sektorit të bujqësisë (në Levan dhe Mbrostar)			
	PR5: Ndërtimi i tregut të shumicës në shërbim të Bashkisë Fier dhe zonave pranë			
O1P5: Hartimi i projektit për rehabilitimin mjedisor të ish zonës industriale të Azotikut, dhe për kthimin në pol ekonomik të bashkisë	O1P5: Hartimi i projektit për rehabilitimin mjedisor të ish zonës industriale të Azotikut, dhe për kthimin në pol ekonomik të bashkisë			
O2P1: Rehabilitimi i rrjetit kullues dhe ujitës për të gjithë territorin e Bashkisë Fier	PR1: Rehabilitimi i stacionit të elektropompave Mujalli dhe Bitaj, ana ndërtimore, makineri, pajisje dhe rrjeti ujitës			
	PR2: Rehabilitimi i rrjetit ujitës, dega kryesore dhe rrjeti kanaleve te dyta në zonën Kallm-Verri-			

	Mbrostar			
	PR3: Rehabilitimi i sistemit të kullimit në zonën Kallm Verri Mbrostar - Kolektori i Bitajt dhe rrjeti i kanaleve kulluese të para dhe të dyta			
	PR4: Rehabilitimi i Ujitjes dhe Kullimit të Fushës së Sheqit Fier			
	PR5: Rehabilitimi i Stacionit të elektropompave Havaleas bashkë me rehabilitimin e rrjetit ujitës Kanalit Ujitës Dega e Fierit dhe kanaleve të dyta			
	PR6: Rehabilitimi i sistemit ujitjes me stacionin e elektropompave Kafaraj, rehabilitimi i stacionit, ana ndërtimore, makineri pajisje dhe rrjetii i kanaleve			
	PR7: Mbrojtja nga gërryerjet e Lumit Vjosë ne fshatin Hambar njësia administrative Cakran, si dhe mbrojtja në fshatin Kashisht, njësia administrative Frakull			
	PR8: Mbrojtja nga gërryerjet e Lumit Seman në zonën e fshatit Seman Ferm, njësia administrative Seman			
	PR9: Mbrojtja nga përmytjet në zonën e Poros dhe Pishës (Rehabilitimi i argjinaturës mbrojtëse Bregdetari i Majtë)			
	PR10: Rehabilitimi i ujitjes së Fushës së Cakranit			
O2P2: Hartimi i instrumenteve të menaxhimit të tokës për mbrojtjen e tokës bujqësore	PR11: Projekt pilot për aplikimin e instrumenteve të menaxhimit të tokës për mbrojtjen e tokave bujqësore, në një nga njësitë strukturore të përcaktuara nga PPV-ja			
O2P3: Nxitja e zhvillimeve të strukturave në funksion të bujqësisë përmes shfrytëzimit të aseteve publike dhe private në skema të partneritetit publik-privat (PPP)	PR12: Hartimi i projekteve pilot PPP për rehabilitimin e disa aseteve publike dhe kthimin e tyre në pika magazinimi bujqësore			
O2P4: Identifikimi, inventarizimi, hartëzimi (hartografimi) dhe përmirësimi/zhvillimi i aseteve historike	PR13: Vendosija e sinjalistikës orientuese për zhvillimin e turizmit			
O2P5: Zhvillimi i itinerareve turistike dhe promovimi i tyre si paketa turistike në	PR14: Hartimi i itinerareve turistike në Bashkinë Fier dhe Bashkitë fqinje			

bashkëpunim me aktorët aktivë të këtij sektori në Bashkinë e Fierit				
O2P6: Mbështetja me infrastrukturën e nevojshme për zhvillimin e ekoturizmit në fshatrat Pojan, Boçovë dhe Bashkim	PR15: Rikonstrukcion i Rrugës Pishë-Poro dhe i rrugës Kthesa e Qarrit-Kryqëzim i Darzezës			
O3P1: Mbrojtja e bregdetit nga erozioni bregdetar	PR1: Plotësimi i brezit pyjor mbrojtës në bregdet Pishë-Poro-Zona Kërnice			
	PR2: Pyllëzimi i bregdetit nga grykëderdhja e Lumit Seman deri në Darzezë			
	PR3: Ndërtimi i një ishulli të mbjellë me bimësi rizofove për mbrojtje të bregdetit nga dukuritë erozive detare			
	PR4: Ndërtimi i një brezi platformash/infrastrukturash mbrojtëse ndaj erozionit në bregdetin Darzezë-Pishë-Poro			
	PR5: Ndërtimi i një parku botanik me funksion rekreativ dhe ruajtës të llojeve bimore me interes rritje në zona të kripëzuara			
O3P2: Rehabilitimi i shtretërve lumorë të Semanit, Vjosës dhe Gjanicës	PR6: Rehabilitim dhe pyllëzim i brezit mbrojtës të argjinaturës së lumenjve Seman, Vjosë dhe Gjanicë			
O3P3: Hartimi dhe zbatimi i planit afatmesëm për menaxhimin e pyjeve dhe kullotave lokale; Mbrojtja dhe zgjerimi i pyllit të Levanit	PR7: Zgjerimi i Pyllit të Levanit dhe kthimi i tij në Park			
O3P4: Përmirësimi i shërbimit të menaxhimit të mbetjeve urbane	PR8: Hartimi i një plani për menaxhimin e integruar të mbetjeve urbane për Bashkinë Fier			
	PR9: Ndërtimi i impiantit të djegies së mbetjeve urbane			
	PR10: Mbyllja dhe rehabilitimi i pikës ekzistuese të depozitimit të mbetjeve në Fier			
O3P5: Zbutja e efekteve mjedisore nga aktiviteti industrial	PR11: Hartimi dhe zbatimi i projekteve për mbrotjen e Kanalit të Roskovecit nga aktiviteti Industrial i Bashkisë Fier por edhe i bashkive fqinje			
O4P1: Konsolidimi i lidhjeve të qendrave kryesore urbane me infrastrukturën kombëtare	PR1: Zgjerimi i Rrugës Aulona deri në Levan			
	PR2: Ndërtimi i Rrugës së Bregdetit Pishë-Karavasta e Re			
	PR3: Ndërtimi i 2 urave automobilistike mbi Seman:			

	Adriatik dhe përgjatë rrugës së bregut			
	PR4: Ndërtimi i një ure këmbësore në Seman, përgjatë rrugës kryesore rurale Topojë-Ndërnënas.			
	PR5: Zgjerimi i urës ekzistuese në rrugën Rreth Libofshë-Mujalli			
	PR6: Plotësimi i unazës së Fierit nëpërmjet rikonstruksionit të rrugës “Unaza perëndimore” (nga hekurudha Fier-Ballsh deri në rrugën nacionale Fier-Vlorë)			
	PR7: Lidhja me rrugën "Celigrad" si portë hyrëse veriore, deri në Bypass, dhe nga Bypass në Daullas			
	PR8: Lidhja me rrugën "Teodor II Muzaka“ (Sheq i Madh, Bypass)			
	PR9: Zgjerimi i Rrugës së Semanit deri në bregdet.			
	PR10: Ndërtimi i rrugës lidhëse me parkun arkeologjik të Apolonisë-porta hyrëse perëndimore			
	PR11: Zgjerimi i terminalit të autobusave ekzistues pranë varrezave të qytetit të Fierit, në drejtim të rrugës së Patosit dhe vënia e tij në funksion të transportit të udhëtarëve brenda dhe jashtë kufijve			
	PR12: Zgjerimi i rrugës së Cakranit, me korsi biçiklete dhe trotuarë			
O4P2: Intensifikimi i aktivitetit urbanizues përgjatë rrugës së Semanit dhe në aksin Fier-Mujalli-Grecalli	O4P2: Intensifikimi i aktivitetit urbanizues përgjatë rrugës së Semanit dhe në aksin Fier-Mujalli-Grecalli			
O4P3: Përmirësimi i aksesit të qendrave të njërive administrative në qytetin e Fierit dhe lidhjes së këtyre qendrave me njëra tjetrën	PR13: Ndërtimi i stacionit multimodal të Fierit			
	PR15: Rikonstruksion i rrugëve që lidhin fshatrat e qendrat administrative me njëra-tjetrën			
	PR16: Ndërtimi i rrugëve Sheq Marinas-Ndërnënas; Bypassit të fshatit Adriatik; Hamil-Clirim; Ballëz-Clirim; Kreshpan-Vjosë; Topojë-bregdet; Adë-Drizë Myrteza; Grecalli-Mucaj; Darzeza me bypass-in			
	PR17: Zgjerimi i disa rrugëve bujqësore e rrugëve të brendshme			

	PR18: Ndërtimi i rrugëve dhe 6 urave këmbësore përgjatë Gjanicës			
	PR19: Zgjerimi i 2 urave automobilistike (hyrje Fieri, unaza 2) përgjate Gjanices			
O4P4: Intensifikimi i zhvillimit në fshatrat Levan dhe Frakull e Madhe si satelite urbane të qytetit të Fierit	PR20: Intensifikimi i zhvillimit në fshatrat Levan dhe Frakull e Madhe si satelite urbane të qytetit të Fierit			
O4P5: Përmirësimi i infrastrukturës nëntokësore të ujësjellësit dhe KUZ	PR21: Ndërtimi i Impiantit të Trajtimit të Ujërave të Ndotura			
	PR22: Rikonstruksion ujësjellësi Topojë, Sek.Seman, Poro-Bregdet, Gorishovë			
	PR23: Ndërtim depo uji në fshatin Mbrostar dhe Clirim			
	PR24: Ndërtimi i sistemit të ujësjellësit në Darzezë; fshatin Sheq Musalaj, Drizë-Myrteza, Kraps-Patos fshat, Buzëmadh			
	PR25: Ndërtim KUZ Libofshë			
O4P6: Përmirësimi i qendrave të Njësisve Administrative, përmes ndërhyrjeve akupunkturë	PR26: Ndërtimi i një qendre për promovimin e produkteve artizanale në fshatin Pojan, pranë parkut arkeologjik të Apolonisë			
O4P7: Rigjenerimi dhe zhvillimi i hapësirave publike në qytetin e Fierit dhe disa nga qendrat urbane, përmes instrumenteve financiare, dizajnit urban dhe PPP-ve	PR27_1: Projekte dizajni për hapësirat publike të qytetit të Fierit dhe qendrat e fshatrave Levan, Mbrostar, Libofshë, Cakran, Darzezë, Pojan, Adriatik, Daullas, Pishë, Boçovë, Bashkim			
	PR27_2:Projekti për rehabilitimin e qendrës së qytetit të Fierit			
O4P8: Sigurimi i gazifikimit të territorit të bashkisë Fier nëpërmjet projektit të TAP-it	PR28: Hartimi i një projekti për lidhjen e bashkisë Fier me linjën e gazsjellësit TAP			
O5P1: Përmirësimi i shërbimit spitalor përmes investimit në infrastrukturën spitalore rajonale	PR1: Ndërtimi i Spitalit Rajonal të ri			
O5P2: Identifikimi dhe adresimi i nevojave për ndërhyrje rehabilituese të qendrave mjekësore/ ambulancave në të gjitha njësitë administrative të Bashkisë Fier	PR2: Rikonstruksion dhe përmirësim i të gjitha qendrave shëndetësore të njësisve administrative të Bashkisë Fier			
O5P3: Çelja e disa departamenteve të arsimit të lartë publik në Bashkinë Fier, kryesisht me fokus mjekësinë	O5P3: Çelja e disa departamenteve të arsimit të lartë publik në Bashkinë Fier, kryesisht me fokus mjekësinë			
O5P4: Mbështetje e arsimit profesional, përmes investimeve në tre shkollat profesionale ekzistuese në	PR4: Rikonstruksion, plotësimi me laboratorë dhe bazën material të nevojshme për shkollën profesionale industriale dhe asaj			

Bashkinë e Fierit	artistike			
O5P5: Identifikimi dhe adresimi i nevojave për ndërhyrje rehabilituese të kopshteve, shkollave 9-vjeçare dhe të mesme në të gjitha njësitë administrative të Bashkisë Fier	PR5: Rikonstruksion i objekteve arsimore në njësitë administrative në Bashkinë Fier (Fier, Dërmenas, Libofshë, Buzëmadh, Cakran, Varibob, Grecalli, Frakull, Mbrostar, Levan)			
	PR6: Ndërtim kopshti në fshatrat Peshtan Bregas, Cakran, Varibop, Kreshpan, Kraps, Frakull e Madhe, Drizë, Afrim, Sulaj, Mbrostar, Venaj			
	PR: Ndërtim shkolle 9-vjeçare në fshatrat Grykë, Metaj, Kallm i Vogël, Kraps,			
	PR8: Ndërtim shkolle e mesme në fshatrat Plyk, Portëz, Peshtan, Kraps, Pishë, Mbrostar, Petovë, Ndërnënas			
	PR9: Rikonstruksioni i kopshtit në fshatin Darzezë			
	Pr10: Rikonstruksion i shkollës 9-vjeçare të fshatit Fushë, në Topojë			
O5P6 Identifikimi dhe adresimi i nevojave për strehim social në bashkinë e Fierit	Pr11: Identifikimi dhe adresimi i nevojave për strehim social në bashkinë e Fierit			
O5P7: Krijimi i infrastrukturës së gjelbër dhe asaj sportive/rekreative	PR12: Ndërtim i parkut qendror të qytetit, rehabilitim i rrugës Xoxi Andoni dhe hapësirat rreth saj			
	PR13: Rivitalizim i parkut pranë Bar-Rinisë dhe rehabilitim i rrugës Dervish Hekali			
	PR14: Gjelbërim i unazës së qytetit të Fierit dhe anët e Lumit Gjanica			
	PR15: Ndërtimi i parkut të ri urban të Fierit (30ha) në zonën e Mbrostarit			
	PR16: Ndërtimi i 4 mjediseve sportive në qytetin e Fierit			
	PR17: Ndërtimi i një marine jahtesh në kanalën e Darzezës			
O5P8: Përmirësimi i infrastrukturës së shërbimeve social-kulturore	PR18: Rikonstruksion i Teatrit Bylis			
	PR19: Rikonstruksioni i pallatit të Sportit			
	PR 20: Ndërtimi i qendrave multikulturore në qendrat e njësisë administrative			

Burimi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN, 2016

Fazimi i njësive strukturore

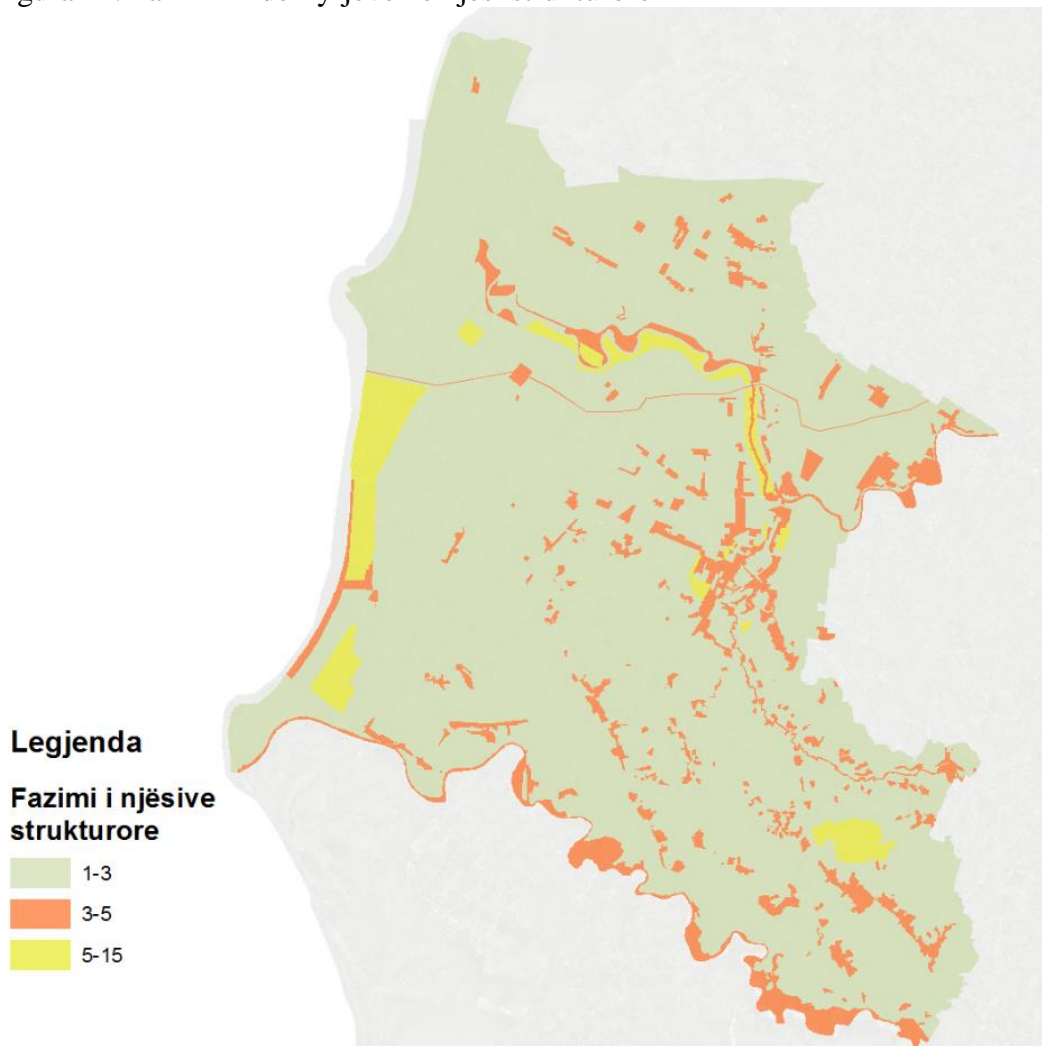
Ky seksion sjell një parashikim të përafërt se kur mund të ndodhë zhvillimi i njësive strukturore sipas treguesve të kërkuar. Kjo lidhet kryesisht me mënyrën e ndërhyrjes në territor, tipologjinë e propozuar hapësinore, si dhe realizimin e Kshr e Kshp të kërkuar.

Faza 1-3 përfshin njësitë bujqësore e natyrore, ku pritet konsolidim dhe ndërhyrje minimale; njësitë e banimit ku ka tendenca zhvillimi të larta, e ku realizimi i infrastrukturës mbështetëse do bëhet shpejt; si dhe ato njësi ku ka kryesisht konsolidim të tipologjive ekzistuese, pa ndërhyrje të tjera të propozuara.

Faza 3-5 përfshin përgjithësisht njësitë ku ndërhyrjet janë emergjente, por të pafinalizueshme brenda 3 vjeçarit të parë; njësitë ku ka mbushje e ristrukturim urban, etj.

Faza afatgjatë përfshin njësitë ku ndodhin ndryshime madhore, si zona hotelerie, ekonomike, zona ripariante, etj, ku zhvillimi i propozuar nuk është emergjent.

Figura 11. Fazimi i ndërhyrjeve në njësi strukturore

Burimi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN, 2016

4. Analiza mjedisore e territorit të Bashkisë Fier

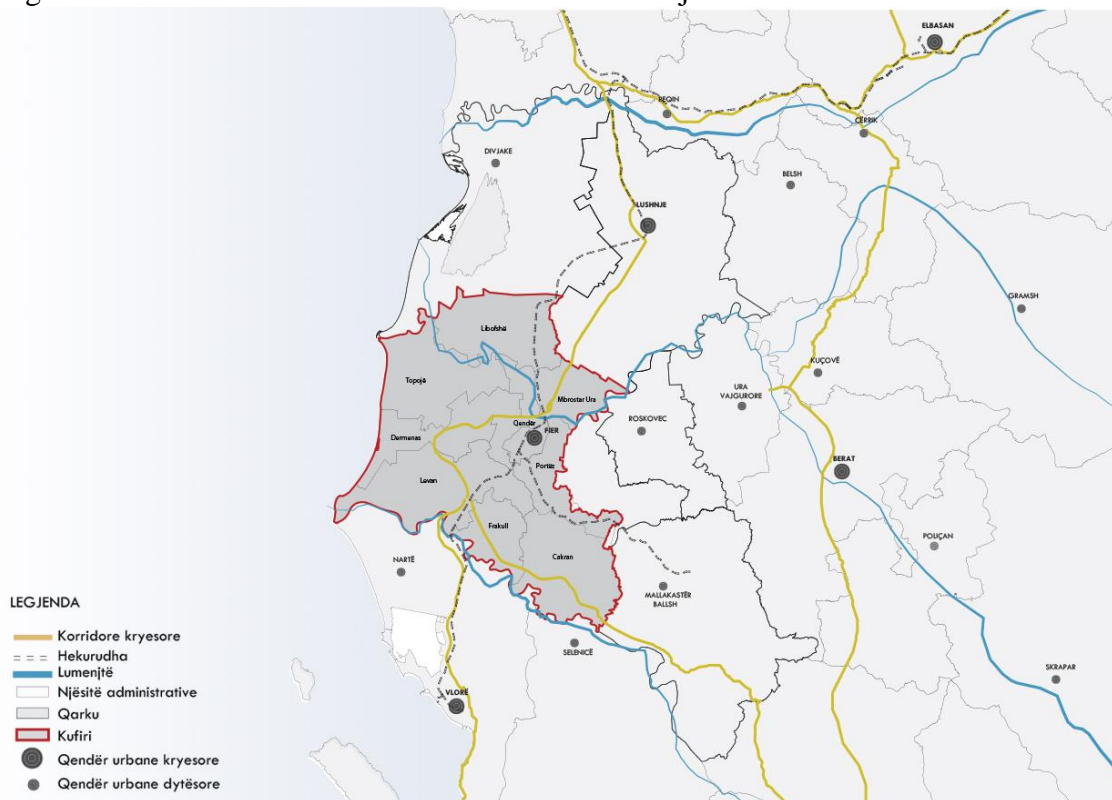
4.1 Analizë e përgjithshme e territorit

4.1.1 Kushtet gjeomorfologjike të territorit

- **Pozicionimi strategjik**

Fieri shtrihet në pjesën perëndimore të Shqipërisë, në jug të Fushës së Myzeqesë dhe ndodhet 18 km larg bregut të Detit Adriatik. Bashkia e Fierit shtrihet në një pozitive gjeografike dhe strategjike të favorshme duke parë që në këtë bashki kalojnë dy nga korridoret më të rëndësishme të vendit të cilët janë Korridori VIII dhe Korridori i Kaltërt (Autostrada Adriatiko-Joniane). Autostrada, e cila do të lidhë Lushnjën me Fierin dhe Vlorën, do të jetë një arterie e fuqishme transporti nga dhe në drejtim të Fierit. Ajo do të kalojë në një distancë afërsisht 2 km nga qendra e Fierit ⁴¹. Qendra e qytetit ka dy lidhje kryesore, një lidhje në pjesën veriore me rrugën e Celigradit dhe një tjetër në pjesën perëndimore me rrugën e Semanit. Një tjetër linjë e rëndësishme komunikacioni është infrastruktura hekurudhore ku në Bashkinë e Fierit kalojnë linjat Tiranë-Vlorë dhe Tiranë - Ballsh.

Figura 12. Pozicionimi i Bashkisë Fier në kontekst rajonal

Burimi: Bashkia Fier dhe PLGP/Co-PLAN, 2015

Bashkia e Fierit karakterizohet nga një terren fushor me lartësi mesatare prej 20 metrash mbi nivelin e detit dhe kufizohet me bashkitë: Divjakë, Lushnjë, Roskovec, Patos, Mallakastër, Selenicë dhe Vlorë.

Bashkia e Fierit gëzon një pozicion strategjik në territorin shqiptar i mundësuar nga disa avantazhe ndërsektoriale. Ajo përbën 5.7%⁴² të tokës bujqësore; kufizohet nga dy lumenj

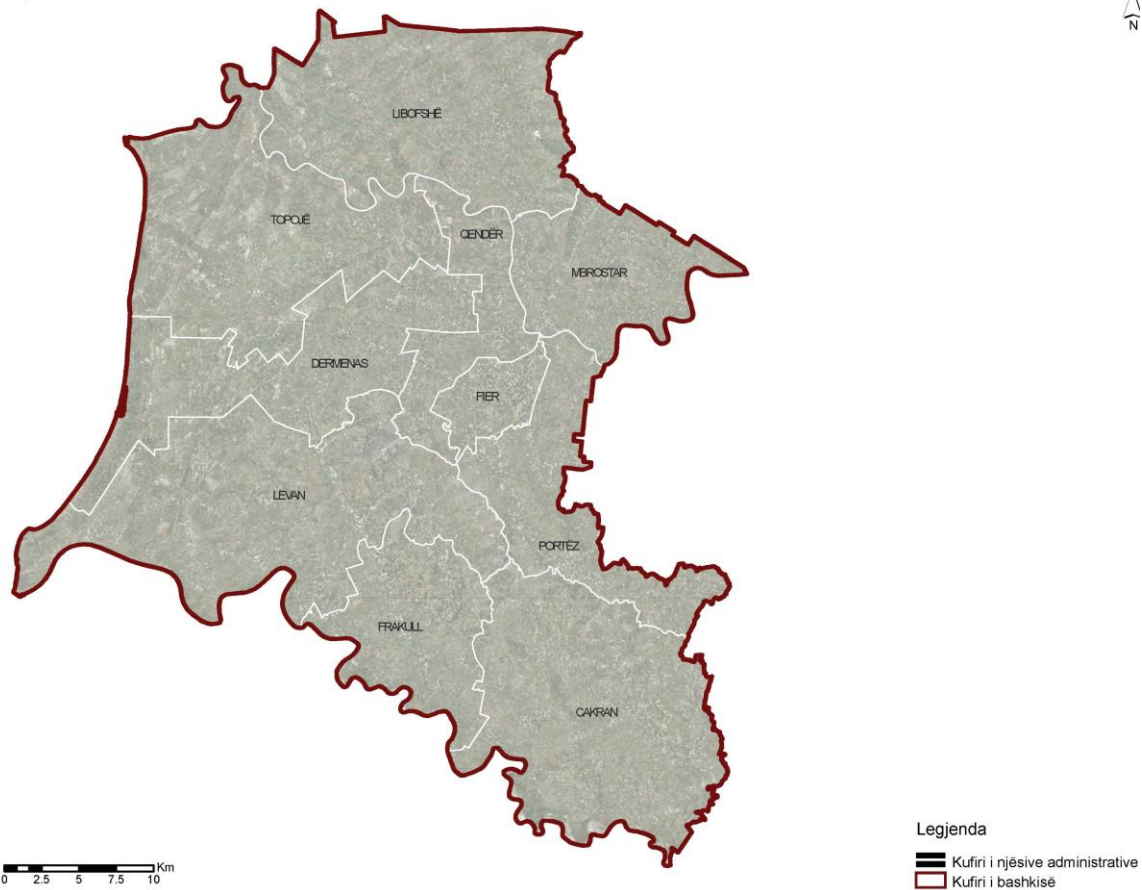
kryesor, Semani në veri dhe Vjosa në jug, të cilët kanë sipërfaqe të mbrojtura natyrore pranë grykëderdhjeve të tyre; zotëron Parkun Arkeologjik Kombëtar të Apolonisë; trashëgon zona industriale dhe naftëmbajtëse si dhe gëzon pozicion strategjik avantazhues për sa i përket gazifikimit të mundshëm, me vënien në zbatim të Gazsjellësit TAP që kalon brenda territorit të saj.

Reforma Administrativo - Territoriale e ndërmarr në vitin 2014 ndikoi në Bashkinë e Fierit duke i ndryshuar shtrirjen dhe kufijtë territorial dhe duke i shtuar në përbërje të saj edhe njësi të reja administrative. Para ndarjes territoriale, Bashkia e Fierit e cila kishte në përbërje të saj vetëm qytetin e Fierit dhe 17 lagjet e tij, kishte një sipërfaqe prej 800 ha dhe një popullsi prej 82,262 banorësh (Plani i Përgjithshëm Rregullues i qytetit të Fierit, 2006). Pas reformës, Bashkia e re e Fierit ka një sipërfaqe prej 620 km²⁴³ si dhe një popullsi prej 122,475 banorësh⁴⁴. Ajo përbëhet nga 10 njësi administrative të cilat janë: Fier, Mbrostar, Topojë, Dërmenas, Levan, Frakull, Cakran, Libofshë, Portëz dhe Qendër. Bazuar po në Ligjin Nr. 115/2014 “Për ndarjen administrativo - territoriale të njësive të qeverisjes vendore në Republikën e Shqipërisë”, Fieri mbetet qendra e Qarkut të Fierit, ndërsa qarku vetë ka në përbërje të tij bashkitë e reja të Mallakastrës, Patosit, Fierit, Lushnjës, Roskovecit dhe Divjakës.

Bashkia e re e Fierit përfshin në territorin e saj administrativ qendra, të cilat historikisht kanë qenë me rëndësi ekonomike dhe urbane për rajonin. E tillë është Apollonia, që mendohet të jetë themeluar rreth vitit 600 para Krishtit. Apollonia njihet si një port lumor dhe të ardhurat më të mëdha i kishte nga marrëdhëniet tregtare. Një tërmet i fuqishëm mendohet ta ketë zhvendosur rrjedhën e Lumit Vjosë dhe të ketë rritur distancën e Apolonisë me Detin Adriatik. Ky tërmet u bë shkak që të fillonte rënia⁴⁵. Ndërkohë themelimi i qytetit të Fierit lidhet me rënien e Voskopojës si qendër urbane⁴⁶. Gjatë shekujve XIV-XVI Fieri njihet si një nga vendet ku organizoheshin panairt transballkanike, kohë kur marrëveshjet e reja mes Venedikut dhe Perandorisë Otomane lejonin shkëmbime tregtare ndërmjet tyre⁴⁷. Fieri u përforcua si qendër urbane me ndërtimin e Urës mbi Gjanicë në vitin 1764. Kjo urë bashkoi fshatrat Fier i Madh dhe Shkozë, përkatësisht në perëndim dhe në lindje të lumit.

Figura 13. Kufijtë territorialë, Bashkia Fier 2015

1:150,000

Burimi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN,2015

Pas ndërtimit të urës u ngritën vepra të tjera, duke përmendur këtu Kishën e Shën Gjergjit në 1786 dhe një han. Roli i Fierit si qendër e rëndësishme tregtare dhe i Lumit Gjanica si element qytet-formues, u rikonfirmua në mesin e shekullit XIX, kohë kur u krijua tregu i Vrionasve, buzë këtij lumi, duke organizuar rreth 122 dyqane.

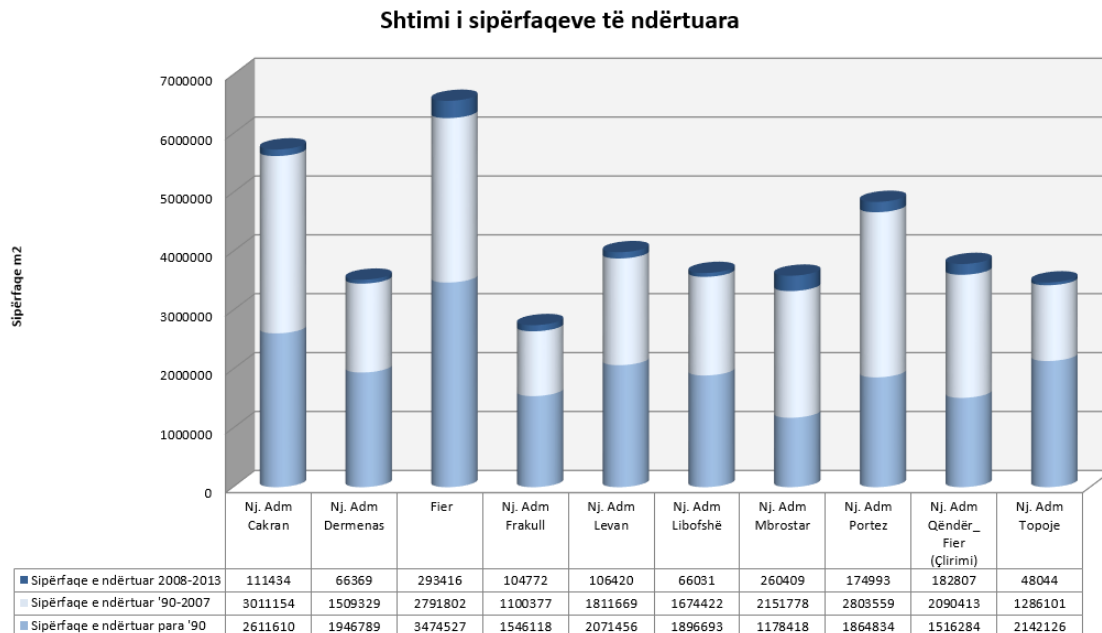
Rëndësi të veçantë si qendër ekonomike Fieri e mori gjatë periudhës së industrializimit, që filloi me ndërtimin e termocentralit, ngritjen e Uzinës së Pastrimit të Pambukut në vitin 1952, që u pasua nga ngritja e fabrikave të industrisë ushqimore, si ajo e vajit, margarinës, e verës etj. Fieri zinte 12% të prodhimit të përgjithshëm industrial të vendit. Degët kryesore të industrisë ishin energjetika (nxjerrja dhe përpunimi i naftës, prodhimi i energjisë elektrike), industria kimike, mekanike dhe ushqimore.

Rënia e sistemit komunist në vitet 1990, ashtu si në gjithë Shqipërinë edhe në Bashkinë Fier, solli ndryshime të mëdha në aspektin ekonomik, territorial dhe mjedisor. Kështu para viteve 1990, degët kryesore të ekonomisë së qytetit të Fierit ishin industria e naftës, industria kimike, mekanike, energjetike, bujqësia etj., kurse pas viteve 90, pati një dobësim të këtyre industrive dhe zhvillim të sektorit të tregtisë dhe atij të ndërtimit. Po ashtu, në vitet e fundit vihet re një rigjallërim i bujqësisë dhe blegtorisë, të cilat janë edhe nga sektorët që paraqesin mundësi më të mëdha për punësim dhe zhvillimin ekonomik të bashkisë.

Nga ana tjetër, lëvizjet e lira të popullsisë ndikuan në presionet për zhvillimin e territorit dhe mënyrën e transformimit të tij gjatë periudhës së tranzicionit. Si pasojë e këtyre lëvizjeve, në fund të vitit 1991, popullsia e qytetit të Fierit u dyfishua. Në dy vitet e para pas viteve '90-të, popullsia u rrit me ritme shumë të shpejta, më pas fluksi i rritjes ra dhe në rast se nuk e marrim parasysh rritjen e dy viteve të para, mesatarja e rritjes vjetore në vitet 1991-2004 ka qene 2.32% në vit. Si pasojë e rritjes së numrit të popullsisë por edhe mungesës së reformës së planifikimit, mungesës së kontrollit të zhvillimit, rikthimit të pronës private dhe lëvizjes së lirë të popullsisë, sot në Bashkinë Fier ekzistojnë zona dhe zhvillime informale, me banesa individuale dhe me mungesë infrastrukture publike, të ndërtuara kryesisht gjatë viteve 1990-2000, me hapësira të mëdha bujqësore dhe natyrore të ndërtuara, mungesë të hapësirave publike dhe një tërësi zonash dhe objektsh industriale të braktisura dhe pa funksion.

Këto dukuri erdhën edhe si pasojë e ndarjes së tokës bujqësore në bazë të Ligjit nr. 7501 “Për tokën bujqësore”, pasi territori i Bashkisë Fier u parcelizua në prona individuale për çdo fermer.

Figura 14. Shtimi i sipërfaqeve të ndërtuara 1990-2013

Burimi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN, 2015

Me rishpërndarjen e tokave, pronarët e morën të mirëqenë jo vetëm të drejtën e pronësisë së tokës, por edhe të drejtën e zhvillimit në të. Ndryshimet e përmendura më sipër evidentohen edhe në analizën e sipërfaqeve të ndërtuara që është kryer nga grupi i punës. Bazuar në këtë analizë, rezulton se pothuajse në të gjitha njësitë administrative të Bashkisë Fier janë dyfishuar sipërfaqet e ndërtuara. Shtimi më i madh i këtyre sipërfaqeve ka ndodhur nga vitet 1990 deri në 2007, ndërsa në vitet 2008-2013, sipërfaqet e ndërtuara kanë ardhur duke rënë. Shtimi më i madh sipërfaqeve të ndërtimeve ka ndodhur në njësitë administrative Cakran, Mbrostar, Qendër dhe Fier,⁴⁸ njësi të cilat janë vendosur pranë infrastrukturave rrugore më të rëndësishme të bashkisë.

Ky presion zhvillimi i viteve të para të tranzicionit, i kombinuar me institucione publike qendrore dhe vendore të papërgatitura për t'iu përgjigjur me nivelin e duhur të planifikimit të territorit dhe infrastrukturave publike, rezultoi shpesh-herë kaotik, duke shkaktuar probleme si mjedisore, ashtu edhe efikasitet të investimeve publike dhe private, në mungesë të një vizioni më të integruar dhe strategjik të zhvillimit të territorit. Qëllimi i analizave të prezantuara në vijim është pikërisht evidentimi i disa prej këtyre problematikave, por edhe avantazheve konkurruese të Bashkisë Fier, mbi të cilat mund të kapitalizohen përpjekjet për zhvillimin e territorit, qoftë nga institucioni i Bashkisë, ashtu edhe nga palë private të interesuara për ta zhvilluar jetën dhe biznesin e tyre në këtë territor.

- **Analiza gjeologo-inxhinierike**

Bashkia Fier bën pjesë në Albanidet⁴⁹ e Jashtme, në zonën e Sazanit (Baseni i Adriatikut Jugor⁵⁰).

Kjo bashki ka larmi të shkëmbinjve kryesisht atyre mesatar dhe të dobët. Si rezultat i kalimit të lumenjve të shumtë në këtë bashki, ku përmendim lumin Seman në pjesën veriore, dhe lumin Vjosë në pjesën jugore, kemi gjithashtu edhe dhera që janë rezultat i mbledhjes së lumenjve. Përgjatë rrjedhjes së tyre kemi suargjile të vendosur mbi zhavorr (dhera me kohezion).

Në zona bregdetare hasen rëra detare me trashësi të qëndrueshme homogjene (dhera pa kohezion). Në pjesën perëndimore të bashkisë hasim formime me veti speciale ku ka llumra argjilore, argjila të kripura dhe torfa, suargjila torfike. Këto të fundit hasen edhe në zonën Mbrostar dhe Sheqishtë. Në zonën kodrinore të bashkisë kemi në përgjithësi shkëmbinj të dobët dhe mesatar. Ndër shkëmbinj të dobët mund të përmendim: depozitime të vjetra kuaternare të padiogjenizuara plotësisht. Këto ndodhen në zonën ku terreni sa fillon e ngrihet në lartësi dhe në përgjithësi është zonë ku ka shumë vendbanime si Levan, Frakull, Fier, Porteza, Dërmenas etj. Shkëmbinj të mesatar janë më të larmishëm dhe i kemi:

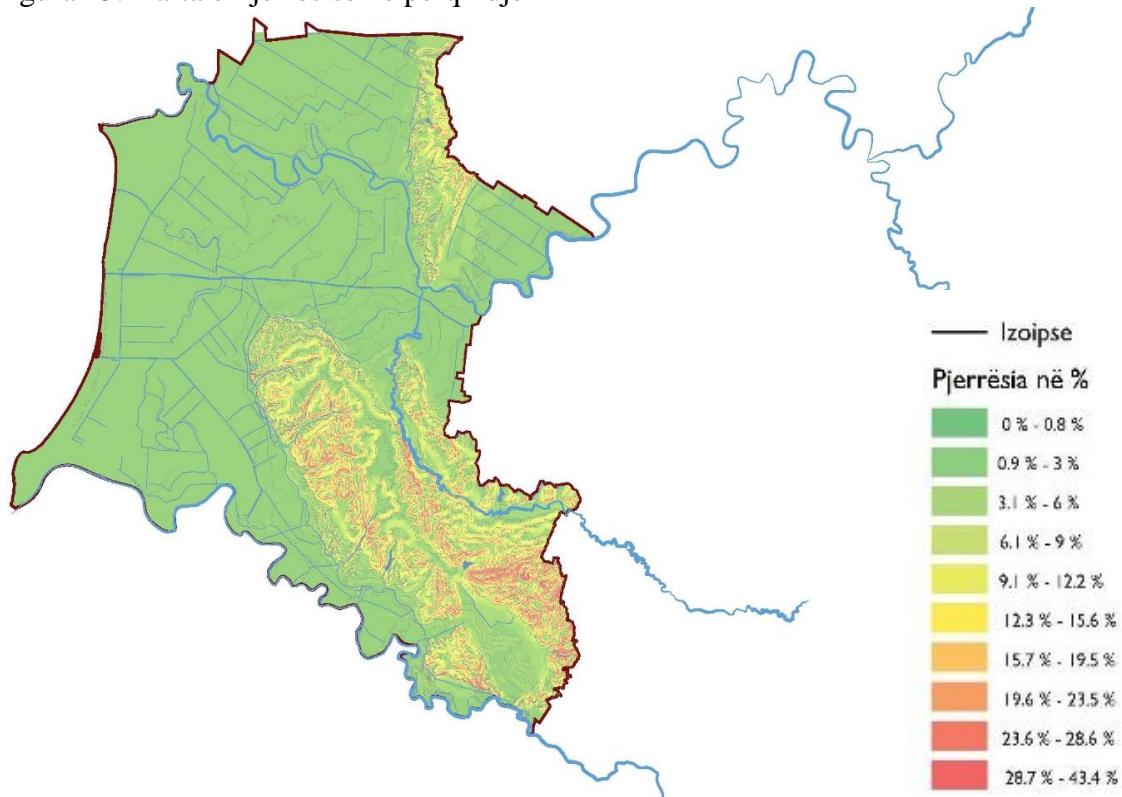
- flishe ritmike shtresë hollë argjilo-alevrolito-ranore;
- mollasa argjilore;
- mollasa ranoro-konglomeratike

- **Topografia (njësitë gjeomorfologjike të territorit)⁵¹**

Terreni i Bashkisë Fier është kryesisht fushor, por ka dhe kodra në pjesën Lindore dhe pak në atë Veriore. Terreni fushor vazhdon që nga bregdeti i Adriatikut ku është përqëndruar dhe pjesa më e madhe e vendbanimeve. Lartësitë në këtë zonë variojnë nga 0 deri në 100 m mbi nivelin e detit. Pjerrësia e terrenit në zonën fushore është shumë e ulët dhe varion nga 0-6%. Në pjesën ku terreni fillon të ngrihet hasen gjithashtu vendbanime të shumta si në Levan dhe Frakull.

Shtirja e kësaj zone është në nivelet 110-220 m mbi nivelin e detit dhe pjerrësia varion nga 6.1-15.6%. Në kufirin e Bashkisë Fier me Bashkinë Mallakastër kemi kodrat më të larta që kanë lartësi nga 220 në 550 m. Në këtë pjesë, pjerrësia e terrenit është edhe më e madhe dhe shkon nga 15.7 – 43 %.

Figura 15. Harta e Pjerrësisë në përqindje

Burimi: ASIG, 2015; Përgatiti: Co-PLAN, 2016

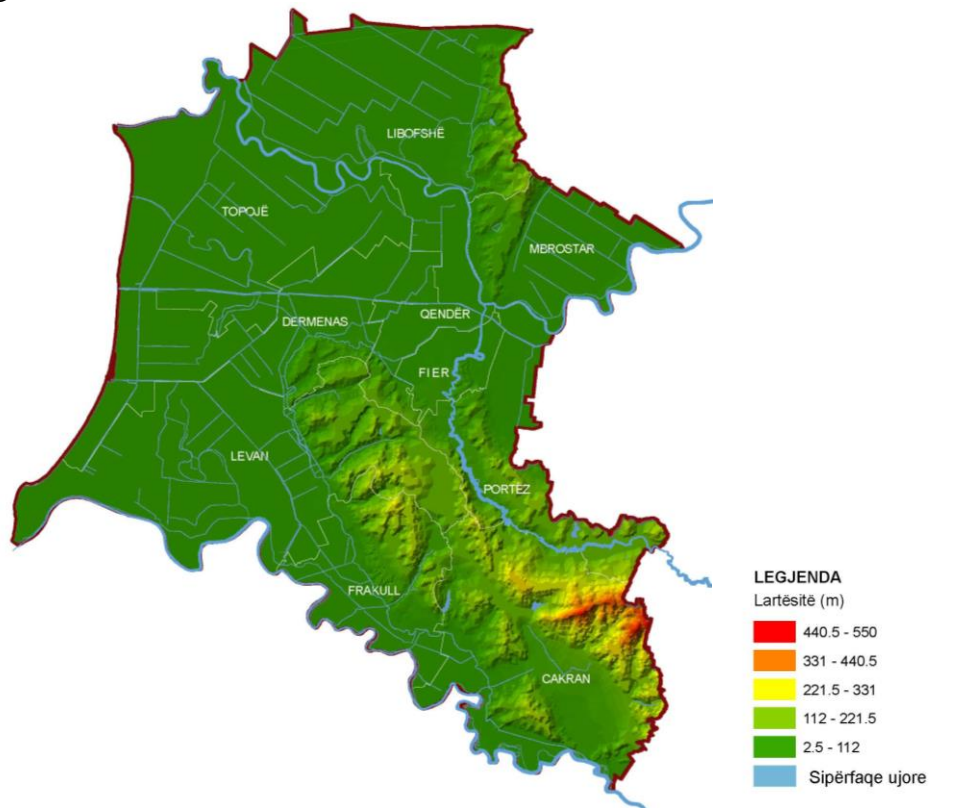
Territori⁵² i Bashkisë së re të Fierit ka një relief kryesisht fushor dhe kodrinor. Pjesa fushore ndahet në dy nënzona që janë: i) nën-njësia fushore bregdetare dhe ii) nën-njësia fushore paramalore. *Nën-njësia fushore* bregdetare shtrihet përgjatë detit Adriatik dhe dallohet për pjerrësi dhe lartësi në nivelin e detit. Në disa zona si në Divjakë, lartësia shkon deri në nivelin e detit. Kjo zonë dallohet për deltat e lumit Osum dhe grykëderdhjen e kanalit të Ngjalës e shumë kanaleve të tjera ujitëse. Në zonën afër bregdetit gjenden dunat ranor, marshet (toka pothuajse të përmytura nga deti Adriatik që gjenden më shumë në Lagunën e Karavastasë) dhe vatet. Këto të fundit janë ato pjesë të bregdetit që janë nën ndikimin e baticave dhe zbatave.

Në nën-njësinë bregdetare gjendet një pjesë e mirë e Fushës së Myzeqesë së Madhe, Fushës së Myzeqes së Vogël (fusha e Frakullës, Roskovecit, Bubullimës, Fierit, Pojanit dhe Hoxharës) të cilat përshkohen nga një sistem i dendur kanalizimesh dhe përdoren për kultivim të kulturave bujqësore. Lartësia mbi nivelin e detit e këtyre fushave shkon nga 0 në 5m mbi nivelin e detit. *Nën-njësia fushore paramalore* përfshin territorin e shfrytëzuar për zhvillimin e qyteteve Fier e Lushnjë (dhe Ballsh). Kjo nën-njësi përfshin nga territore të sheshta deri tek kodrat me lartësi deri në 700m.

Njësia morfologjike kodrinore zhvillohet në zonën qendrore, lindore dhe juglindore të territorit të qarkut. Menjëherë sapo përfundon njësia fushore shfaqen format e kodrave (kodrat e Divjakë-Ardenicës, Karbunarës, Frakullës e Mallakastrës) të cilat kanë kuota nga 10 m.n.d. deri në 700 m.n.d. Shpatet e kodrave e kodrinave të kësaj njësie morfologjike kanë pjerrësi nga 5 deri në 350 dhe drejtime rënie të ndryshueshme. Shpatet shpesh janë të rrumbullakosura nga modelimi i shkaktuar nga rrjedhjet ujore

sipërfaqësore. Në vitet '70 deri '80 të shekullit të kaluar, ky sistem kodrash iu nënshtrua procesit të tarracimit, proces i cili i ka hequr pamjen natyrale të tyre. Në të shumtën e rasteve këto kodra janë të mbjella me pemë frutore, por nuk përjashtohen rastet edhe kur ato përmbajnë pyjet natyrale. Është pikërisht kjo njësi morfologjike e prekur së tepërmi nga erozioni dhe fenomene shpati të tipit rrëshqitje të dherave dhe të shkëmbinjve.

Figura 16. Relievi në Bashkinë Fier

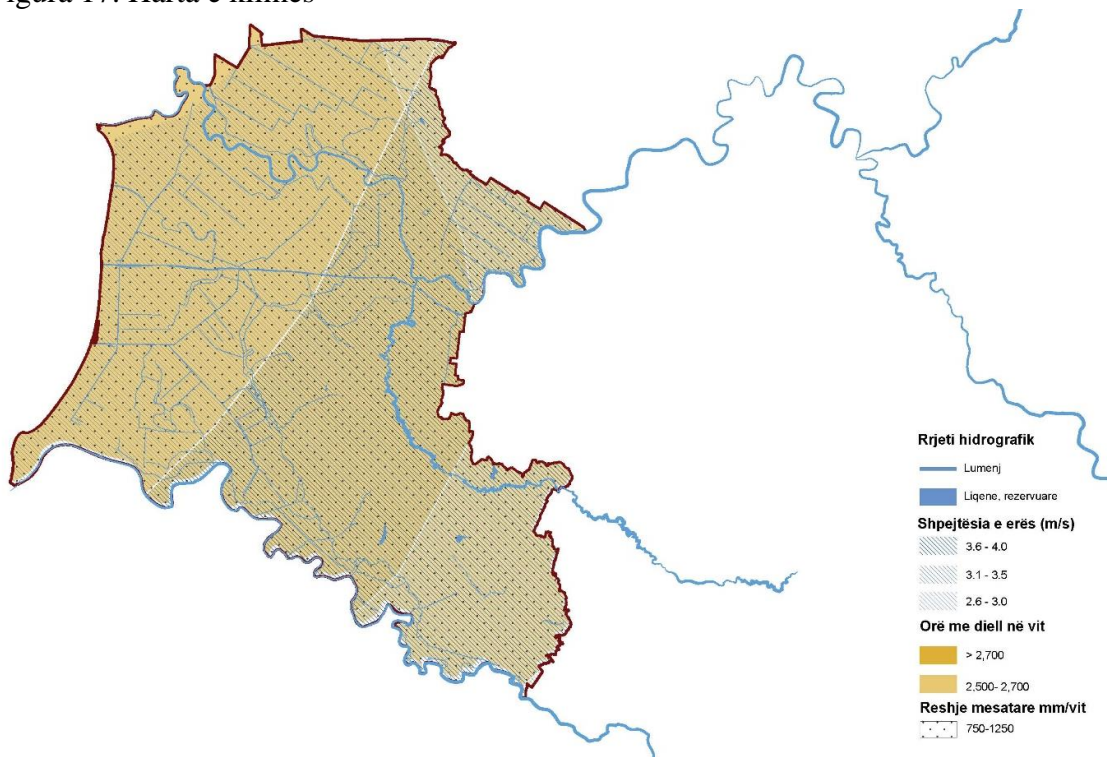
Burimi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN, 2015

- **Klima**

Klima në këtë bashki sipas klasifikimit të Köppen-Geiger⁵³ i përket Csa⁵⁴ dhe njihet në përgjithësi me termin klimë Mesdhetare. Tiparet karakteristike të kësaj klime janë: dimër i butë me reshje dhe verë e ngrohtë e thatë. Prania e trupave ujrë në këtë bashki sjell zbutje të klimës gjatë verës, kur lagështia e ajrit mund të jetë më e lartë. Ky efekt është edhe më i dallueshëm në zonat urbane, ku prezenca e një trupi ujrë (lumë, liqen etj.) mundëson krijimin e një mikroklimë me temperaturë më të ulët në krahasim me pjesën tjetër urbane.

Bashkia Fier ndahet në dy zona përsa i përket orëve me diell⁵⁵. Në zonën bregdetare kemi më shumë se 2,700 orë në vit me diell ndërsa në pjesën tjetër kemi 2,500 - 2,700 orë me diell në vit. Reshjet mesatare⁵⁶ në këtë bashki janë rreth 750 - 1,250 mm/vit dhe ndodhin kryesisht gjatë stinës së dimrit dhe vjeshtës. Përsa i përket shpejtësisë së erës, kjo bashki ndahet në tre zona. Zona perëndimore ka erëra me shpejtësi 3.1 - 3.5 m/s dhe vetëm në kufirin me bashkinë Divjakë ka erëra me shpejtësi 2.6 - 3 m/s⁵⁷. Pjesa tjetër e Bashkisë Fier ka erëra më të shpejta që variojnë nga 3.6 - 4 m/s. Kurifi ndarës i shpejtësisë sipas një diagonaleje Verilindje – Jugperëndim që kalon në perëndim të qyteti të Fierit.

Figura 17. Harta e klimës

Burimi: ASIG, 2015, Përgatiti: Co-PLAN, 2016

• Hidrografia

Sipas SHGJSH-së⁵⁸ Bashkia Fier ka pasuri të shumta ujore pasi në territorin e saj kemi dy lumenj kryesorë të Shqipërisë dhe Fieri ndahet në basenet e Semanit dhe Vjosës. Përveçse këtyre lumenjve të rëndësishëm kemi edhe lumin Gjanica i cili kalon përgjatë qytetit të Fierit.

- Lumi Seman

Përshkon me dredhime për 61 km Fierin dhe fushën e Myzeqesë. Në veri të qytetit të Fierit pranë fshatit Mbrostar ai merr me vete edhe Gjanicën dhe derdhet në det duke formuar një deltë të madhe. Gjanica është një nga afluentët e Semanit. Pasi përshkon 42 km përgjatë Mallakastrës, ajo futet në qytetin e Fierit dhe më pas bashkohet me Semanin. Lartësia mesatare e pellgut ujëmbledhës të lumit Seman prej 863 m mbi nivelin e detit tregon se ky lum grumbullon ujërat e një territori të theksuar malor. Vlerat e larta dhe pothuajse të përafërta të lartësive mesatare të pellgjeve ujëmbledhëse të lumenjve Osum (825 m) dhe Devoll (950 m), tregojnë se jo vetëm Semani në përgjithësi, por edhe dy afluentët e tij në veçanti, karakterizohen nga e njëjta natyrë malore e konfiguracionit të pellgut ujëmbledhës. Në përgjithësi sipërfaqja e pellgjeve ujëmbledhëse të lumenjve afluentë Osum e Devoll, përfshihet në zonën malore dhe kodrinore të pellgut ujëmbledhës (Seman), ndërsa pjesa fushore fillon rreth zonës së bashkimit të këtyre dy lumenjve afluentë e deri në derdhjen e Semanit në detin Adriatik. Lumi Seman dhe dy afluentët e tij kryesor: lumenjtë Osum dhe Devoll, përshkojnë të gjitha zonat tektonike të Shqipërisë, të cilat karakterizohen nga një strukturë e ndërlikuar me toka të përshkueshme prej 21 % të sipërfaqes së përgjithshme të pellgut ujëmbledhës, gjysëm të përshkueshme prej 51 % dhe të përshkueshme prej 28 %.

- Lumi Vjosë

Vjosa është lumi më i madh i Shqipërisë së Jugut dhe një nga lumenjtë më të mëdhenj të vendit tonë. Gjatësia e lumit Vjosa është 272 km, nga të cilat 86 km ndodhen jashtë territorit të vendit tonë. Sipërfaqja ujëmbledhëse e pellgut të Vjosës është 6710 km². 75 km të rrjedhës së poshtme të Lumi të Vjosës shërben si kufi midis rretheve Fier dhe Vlorë. Në qarkun e Fierit përfshihet vetëm rrjedhja e poshtme e Vjosës, nga afërsitë e Hekalit, deri në derdhjen në det. Lugina e lumit Vjosë në këtë sektor paraqitet e gjerë dhe nga të dy anët kufizohet nga kodra të ulëta me shpate të buta që nuk i kalojnë të 300 metrat. Vetë lugina relievin e ka të sheshtë me tendencë drejt perëndimit. Vjosa në luginën e saj dredhon sa andej-kënde duke krijuar meandrome të shumta. Gjatë jetës së tij lumi Vjosa, në perëndim të Mifolit, ka ndryshuar disa herë shtratin e tij. Vjosa deri në afërsi të fshatrave Çerven e Mifol rrjedh mbi zhavoret e shtratit, ndërsa më në perëndim rrjedh mbi subargjila. Në shumicën e kohës së vitit, lumi Vjosa sjell një sasi të madhe suspensionesh dhe uji i tij rrallë është i kulluar. Shiu më i vogël e turbullon atë. Në varësi të faktorëve klimatikë ndryshon dhe prurja e Vjosës midis muajve dhe stinëve. Prurjet më të vogla ndeshen gjatë muajve korrik – tetor dhe në Mifol arrin në 20 – 40 m³/sek, ndërsa prurjet më të mëdha janë gjatë stinës së dimrit dhe arrin në 200 – 300 - 400 m³/sek. Prurja maksimale e vrojtuar në Mifol është 2,620 m³/sek, ndërsa ajo minimale 18 m³/sek. Ujrat e lumit Vjosë nga pikëpamja e përbërjes janë pothuajse të njëjta gjatë gjithë rrjedhjes së tij. Ato janë HCO₃ – Ca dhe më rrallë HCO₃ - SO₄ – Ca, HCO₃ – Ca – Mg dhe HCO₃ - SO₄ – Ca – Mg. Mineralizimi i përgjithshëm i tyre lëkundet nga 242 mg/l në 484 mg/l, ndërsa fortësia e përgjithshme nga 7.92 në 15.32 gradë fortësi gjermane.

• Pellgjet ujore nëntokësore (akuiferët)

Sipas Hartës Hidrogjeologjike të Qarkut Fier⁵⁹, Bashkia e Fierit ka disa lloje akuiferesh⁶⁰, si me porozitet ndërkokrrizor, ashtu edhe me porozitet poro-çarje. Gjithashtu në këtë bashki ka edhe zona jo akuifere të cilat nuk kanë porozitet të mjaftueshëm ndërkokrrizor ose çarjesh. Jo akuiferët ndodhen në përgjithësi në zonën veriore dhe pjesërisht qendrore të bashkisë, duke përfshirë vendbanimet e njësisive administrative Topojë, Dermenda, Libofshë, Fier, Qendër Fier dhe Mbostar. Shkëmbinjtë në këtë zonë variojnë nga të shkrifët argjila, avrolite, rëra, në shkëmbinj kompaktë avrolite dhe argjilë të rrallë ranore, si dhe flish. Këto dy të fundit gjenden në përgjithësi në pjesën lindore të Bashkisë Fier.

Në zonën bregdetare dhe jugperëndimore si dhe përgjatë rrjedhjes së lumit Vjosa kemi akuiferë me porozitet ndërkokrrizor me ujë-përcjellshmëri shumë të lartë. Litologjia në këtë zonë përbëhet nga shkëmbinj të shkrifët të llojit sediment – rëra, zhavorre dhe argjila. Në afërsi të zonës së ushqimit akuiferët janë me sipërfaqe të lirë, ndërsa në drejtim të rrjedhës ato kalojnë me presion. Akuiferët janë të pasur me burime ujore nëntokësore dhe shërbejnë për furnizimin me ujë të pijshëm. Ujërat nëntokësore shfrytëzohen për shpime, prurjet e të cilave variojnë nga 5 në 50 l/s. Vetitë fiziko-kimike të tyre në përgjithësi janë të mira. Ato janë të ëmbël e me fortësi të ulët në zonat ku shfrytëzohen. Shpimet në këtë zonë janë të shumta dhe janë në përgjithësi në akuifer me presion.

Përgjatë rrjedhjes së Semanit hasim edhe akuiferë me porozitet ndërkokrrizor me ujë-përcjellshmëri mesatare – të ulët dhe shkëmbinjtë përbëhen nga argjila, avroolite dhe

rëra. Të tillë akuiferë hasim edhe në zonën e Cakranit, Frakullës, e Portezës, por këtu ka argjila rëre dhe zhavorre. Këto zona janë edhe të pasura me burime ujore.

Në zonën kodrinore të Bashkisë Fier hasim në përgjithësi akuiferë me porozitet poroçarje dhe ujëpërcjellshmëri mesatare të ulët që ka shkëmbinj kompakt sedimentarë ranorë dhe konglomerate. Resurset ujore shfrytezohen kryesisht nëpërmjet shpimeve. Akuiferët janë me presion dhe në disa zona kanë karakter artezian. Përdoren për furnizimin me ujë të pijshëm të komuniteteve të vogla. Shfrytëzimi i rezervave të këtij akuiferi është në masën 60 %. Deri në thellësi 300 m, ujërat nëntokësore janë të ëmbla e kanë fortësi mesatare deri të madhe. Më në thellësi ato kalojnë në të kripura.

- **Elementët e fortë në territor**

Pjesët apo elementët të cilët ndikojnë më shumë, apo kanë veçori më spikatëse mund të konsiderohen si elementë të fortë në territor. Këto elementë mund të ndikojnë në formimin dhe zhvillimin e mëtejshëm të vendbanimeve. Ata mund të shfaqen në forma apo situata që favorizojnë, por edhe kundërshtojnë/pengojnë zhvillimin, duke realizuar kështu ndikimin e tyre në territor. Shtrirja e tyre fizike dhe ndikimi i tyre në territor mund të jetë pikësor/qendror, por edhe sipërfaqësor në formën e fashave të ndikimit. Elementët e tillë mund të jenë natyrorë, por edhe artificialisht të krijuar nga njeriu. Në territorin e bashkisë Fier, elementët e fortë natyrorë janë të shumtë dhe kanë të bëjnë kryesisht me topografinë dhe pasuritë e shumta ujore. Ndër to mund të përmendim:

- Dunat e Semanit, të cilat gjenden në pjesën perëndimore të territorit të Bashkisë dhe janë pjesë e zonës bregdetare të Bashkisë. Ato përbëjnë një potencial të rëndësishëm natyror për zhvillimin e turizmit në këtë zonë;
- Pishat e zeza në bregdetin e Poros janë masivi i drurëve të cilët përbëjnë atë që quhet Pylli i Pishë-Poros dhe përbën një element të rëndësishëm natyror i cili kufizon shtrijen e ndërtimeve në këtë zonë por edhe orienton për zhvillim e turizmit bregdetar. Ndikimi i këtij elementi është sipërfaqësor dhe ndikon në mënyrë të përgjithshme të gjithë territorin e bashkisë;
- Kurora e lumit të vjetër të Semanit (Libofshë Adriatik) është një element natyror i fortë i pajisur me drurë të lartë pranë fshatit Adriatik dhe pranë Lumit të Semanit. Kjo shihet si një pikë qendrore natyrore në mes të fushave bujqësore;
- Rrapet e rrugës Fier-Vlorë dhe rrapi i pazarit të Cakranit (Çaireve) janë elementë natyrorë të cilët përbëjnë potencial për krijimin e hapësirave publike pranë tyre si dhe orjentojnë krijimin e qendrave të vendbanimeve. Këto hapësira mund të kthehen në pika kyçe të itinerareve natyrore të cilat do të propozohen në territoret e bashkisë Fier;
- Parku i Levanit është një element kyç natyror i bashkisë Fier i cili ka një potencial të jashtëzakonshëm peizazhistik. Ai shërben si element qendror për gjithë territorin e Bashkisë pasi ndodhet shumë pranë rrugëve kryesore ekzistuese dhe pranë vendbanimeve kryesore.

Elementët artificialë janë po aq të rëndësishëm në mënyrën e ndikimit në territor ashtu si elementët natyrorë. Ato janë krijuar nga veprimtaria njerëzore dhe mbartin edhe pjesën e identitetit kulturor dhe historik të zonës. Këto elemente janë të rëndësishme për

potencialin që ato mbartin për sa i përket zhvillimit social–ekonomik të bashkisë Fier. Ndër to përmendim:

4.1.2 Rreziku gjeologjik

• Zonimi gjeoteknik i Shqipërisë

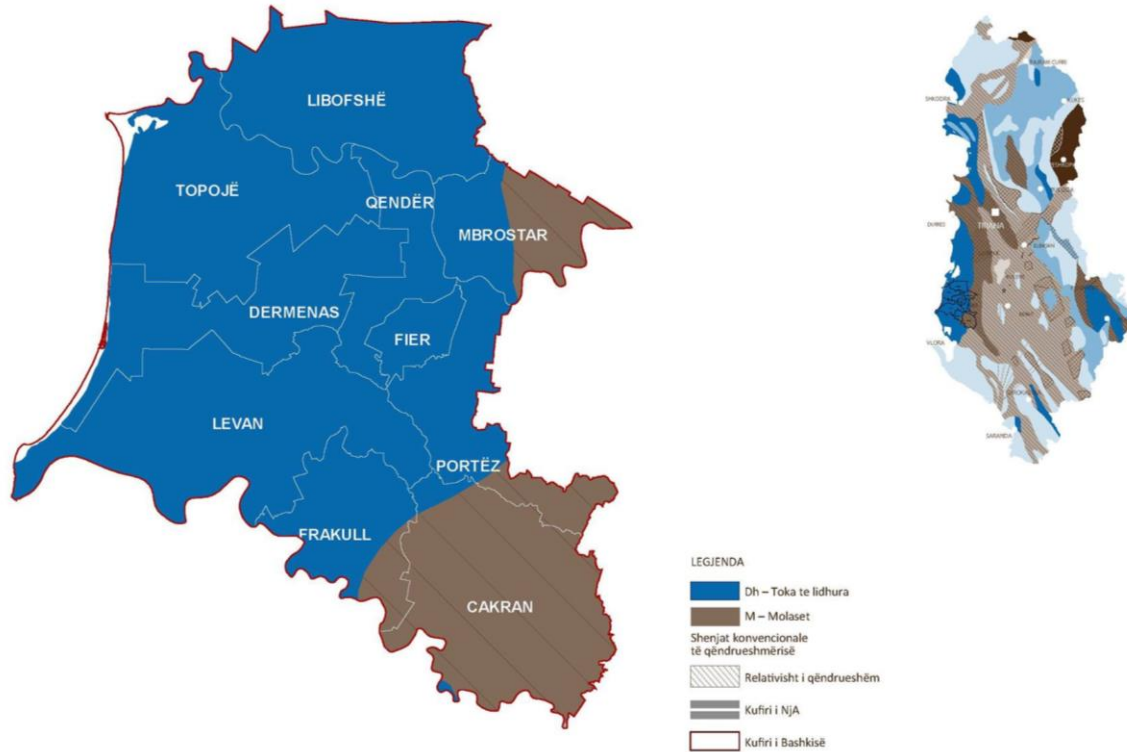
Relievi i larmishëm i vendit tonë me njësi fushore, kodrinore dhe malore krijon një peizazh natyror tërheqës dhe njëkohësisht, edhe të prirur ndaj rreziqeve natyrore për vetë përbërjen e tij. Si rezultat, në varësi të relievit, territori në vend dallohet për nivele të ndryshme qëndrueshmërie. Përveç një sipërfaqeje që zë rreth 10% të territorit kombëtar që është e qëndrueshme, pjesa tjetër e tokës është e paqëndrueshme. Kjo e fundit shprehet nëpërmjet formave të ndryshme që SHGJSH-ja i klasifikuar si më poshtë⁶¹:

1. *Rënie shkëmbinsh* (kryesisht në zona malore (në Alpeve) dhe shpate gëlqerore të zbuluara.
2. *Shembje* (kryesisht në zonat malore).
3. *Rrëshqitje me rrokullisje* (në shpate me shkëmbinj rreshporë ose molasës deltinore dhe shpate prej konglomerati me pjerrësi > 45° dhe shpate me drejtim të kundërt).
4. *Rrëshqitje me zhvendosje* (prek shkëmbinj të e fortë gëlqeroë ose shtresa rreshpore).
5. *Rrjedhje, sidomos ato sipërfaqësore, në trajtën e laharëve* (në zonat malore të Shqipërisë me reshje vjetore 200mm, luginat me përrenj me pjerrësi të madhe (Elbasan, Përmet, Korçë etj.).

Duke u bazuar në karakteristikat e territorit lidhur me fenomenet e rrezikut gjeomorfologjik, SHGJSH-ja ka përcaktuar zonimin gjeoteknik të Shqipërisë, sipas të cilit territori i vendit tonë ndahet në tre zona të qëndrueshmërisë natyrore⁶²:

- *Terrene të qëndrueshme* që mbulojnë 56.6% të vendit. Gjenden kryesisht në zona me shkëmbinj magmatikë efuzivë dhe intruzivë, gëlqerorë të epokave të ndryshme, dolomite, brecke dhe konglomerate me cimentin karbonatik, shkëmbinj metamorfikë dhe rreshpe. Brenda zonës njihen fenomenet e shkëputjes së blloqeve, rrëshqitjes e rrokullisjes dhe/ose zhvendosjes.
- *Terrene relativisht të qëndrueshme*, që mbulojnë rreth 33.6% të territorit. Gjenden kryesisht në zona me përbërje shkëmbore konglomeratikë të suitës Luma, efuzivë sedimentarë, zona me shkëmbinj rreshporë, shkëmbinj evaporitë dhe molasa të konglomerateve ranore. Këto zona dallohen për rrëshqitje, ose rënie të tavaneve në zgavrat e nëndheshme.
- *Terrene të paqëndrueshme* që zënë rreth 9.8% të sipërfaqes së vendit. Këto janë terrene me përbërje të ndryshme shistesh, molasash e konglomeratësh ranore. Dallohen për rrëshqitjet rrokullisëse dhe me zhvendosje, si dhe për rrjedhjet e tokës.

Figura 18. Zonimi gjeoteknik i Shqipërisë

Burimi : Shërbimi Gjeologjik Shqipëtar⁶³

Nga leximi i hartës së zonimit gjeoteknik të Shqipërisë, në Bashkinë Fier, në terren mbizotërojnë kryesisht tokat e lidhura (me ngjyrë blu) relativisht të qëndrueshme në zonën Cakran dhe në pjesën lindore të NjA-së Mbrostar.

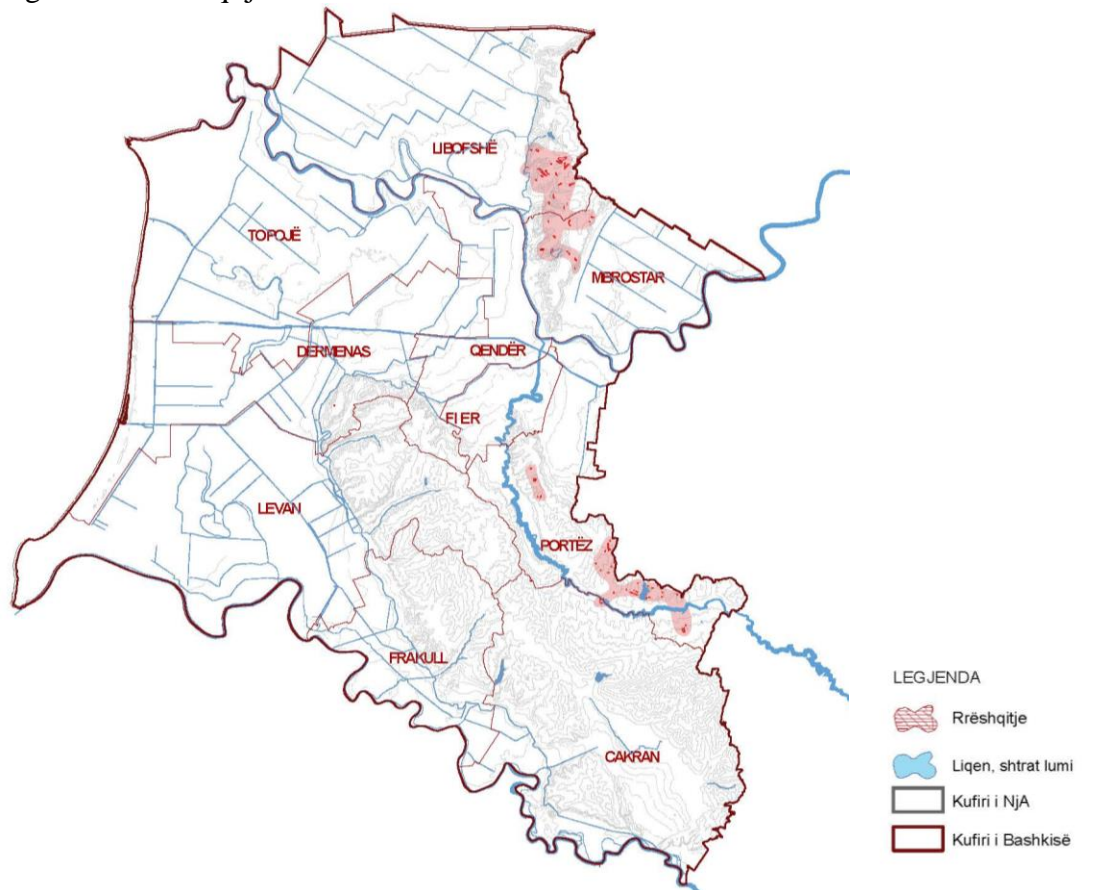
- **Rrëshqitja/rrëzimi i gurëve**

Rrëshqitjet e dheut janë një fenomen i kufizuar në zona të caktuara në Qarkun dhe Bashkinë Fier. Në përgjithësi, ky fenomen është më tepër i përhapur në formacionet argjilore dhe me pjerrësi të dukshme. Përveç zonave me pjerrësi të lartë, fenomeni i rrëshqitjes është përhapur edhe në zonat me shpate që preken pak nga dielli si dhe në fund të shpateve, nëpër të cilat kalojnë lumenj, ose përrenj të ndryshëm duke i gërryer ato.

Për sa i përket vendndodhjes, rrëshqitjet janë përqendruar kryesisht në zonën veri dhe jug-lindore të Bashkisë, në NjA-të Libofshë, Mbrostar dhe Portëz.

Shkaqet kryesore të rrëshqitjeve⁶⁴ përfshijnë faktorë natyrorë gjeologjikë (ndërtimin gjeologji-klitologji, pjerrësinë e shpatit mbi 5-20°, strukturën, tektonikën, zonat ose shpatet që nuk rrihen nga dielli ku lagështira e vazhdueshme ka shkaktuar rrëshqitje etj.) dhe faktorë të jashtëm (përmbajtjen e lartë të ujërave nëntokësore, reshjet e dendura të shiut, ndërhyrjet e njeriut me ndërtime të ndryshme etj.). Kohët e fundit, rrëshqitjet janë theksuar për shkak të shpyllëzimeve të shumta. Shpeshherë, tokat pyjore janë shndërruar në bujqësore duke prishur kështu ekuilibrin natyror.

Figura 19. Rrëshqitjet në Bashkinë Fier

Burimi: SHGJSH, 2014, Punoi: Co-PLAN 2016

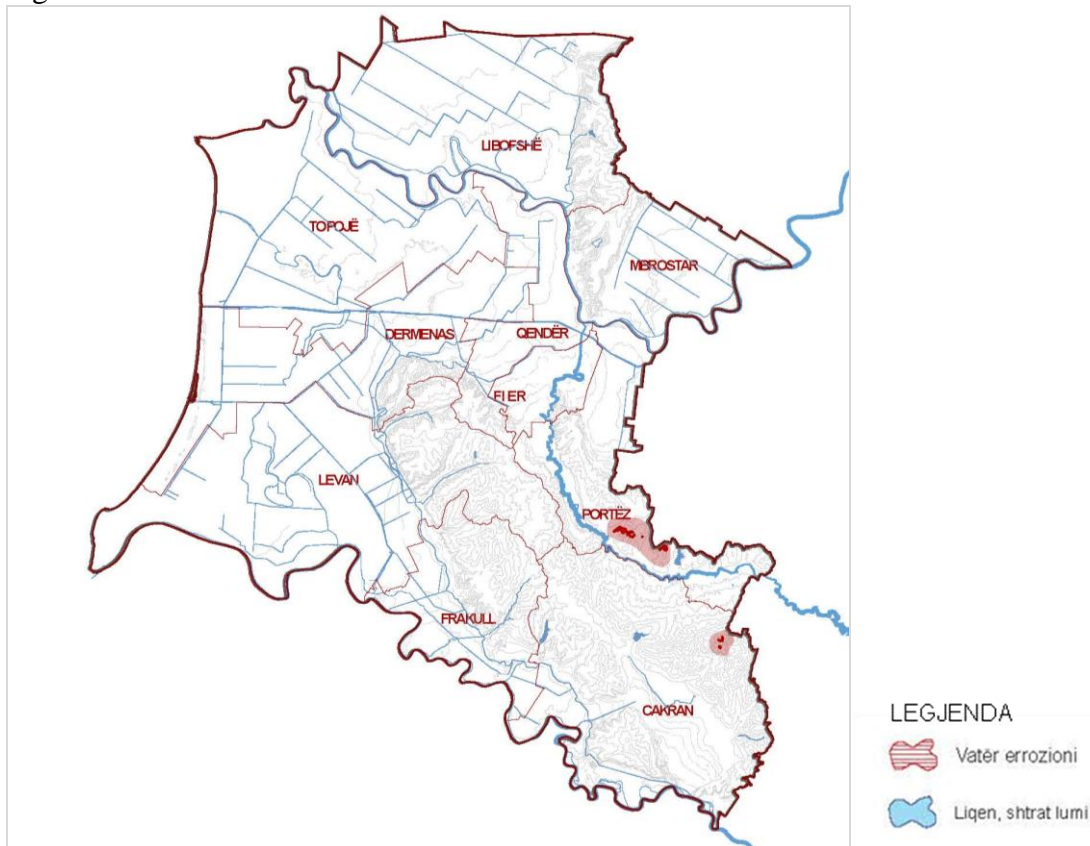
- **Erozioni/vatrat e erozionit**

Erozioni mbetet një ndër problematikat kryesore pothuajse në të gjithë botën dhe, sigurisht, edhe në vendin tonë. Vetëm gjatë gjysmës së dytë të shekullit XX është llogaritur se degradimi i tokës për shkak të erozionit ka përfshirë rreth 43% (ose 5 miliard ha) të territorit në shkallë botërore⁶⁵. Ndër shkaqet kryesore të këtij degradimi janë përdorimi i tokës nga njeriu për qëllime të ndryshme. Më konkretisht, faktorët që ndikojnë ndjeshën në rritjen e erozionit janë kryesisht: i) reshjet (dhe sidomos shirat e rrëmbyeshme), intensiteti dhe shpërndarja e tyre luajnë një rol të rëndësishëm; ii) përbërja e tokës/shkëmbinjve (kapaciteti i infiltrimit dhe niveli i stabilitetit të strukturës së tokës); iii) pjerrësia (gjatësia dhe niveli i pjerrësisë); si dhe iv) bimësia ose shtresat bimore që mbulojnë tokën.

Edhe në Fier, erozioni është fenomen i pranishëm në territor. Sipas SHGJSH-së⁶⁶, ky fenomen është i përhapur si në zonën fushore (erozioni tokësor) ashtu dhe në zonën bregdetare (erozioni detar). Zona të tëra, kryesisht të përbërjes litologjike argjilore e flishore, janë të prekura nga erozioni tokësor i cili, nga ana e tij, është ndihmuar në një masë shumë të madhe nga shpyllëzimet e shumta që u bënë gjatë viteve '80-'90 të shekullit të kaluar, si dhe gjatë këtyre viteve të fundit. Ky erozion shfaqet në formën e dy tipeve kryesore: erozion sipërfaqësor dhe erozion fundor. Erozioni sipërfaqësor prek

kryesisht zonat kodrinore, aty ku kemi dalje të fuqishme të formacioneve litologjike flishore (*rripi i ngushtë i Kodrave të Cakranit deri në Mollaj*)⁶⁷ e argjilore (*pothuajse në të gjitha fushat e bashkisë*). Erozioni fundor shfaqet në brigjet e lumenjve. Dallohen erozioni në *Lumin Vjosa* në ⁶⁸ sektorë të caktuar si *Frakull, Trevëllazen, Mifol, Varibob e Bishan*. Erozioni dallohet edhe përgjatë *gjithë brigjeve të lumit Seman*, ku pothuajse mungon tërësisht brezi bimor mbrojtës gjatë gjithë shtrirjes së tij në territorin e Bashkisë .

Figura 20. Erozioni në Bashkinë Fier

Burimi: SHGJSH 2014, Punoi: Co-PLAN

Është e rëndësishme të theksohet se shpyllëzimet e vazhdueshme dhe pa kriter gjatë viteve të fundit në territorin e Bashkisë (nga vitet 1980 e deri më sot) si dhe mungesa e praktikave të mira bujqësore për manaxhimin e tokës kanë luajtur një rol parësor në shtimin e fenomenit të erozionit në territor.

Në zonat pyjore ose kullosore, erozioni ka ardhur si pasojë e keqmanaxhimit, mbishfrytëzimit të tyre, shpyllëzimeve ose dëmtimit të bimësisë së ulët (nën-pyllit). Është e rëndësishme të theksojmë se sekretet e pyjeve në mbrojtjen e tokës nga erozioni qëndron pikërisht në lëniën e sipërfaqes së tokës dhe të mbulesës së saj bimore të paprekur. Kjo bënë të mundur që bimësia, jo vetëm pyjet, të zhvillohet dhe të krijojë një mbulesë të të gjithë sipërfaqes. Ndryshe nga sa mendohet, nuk mjaftojnë vetëm drurët e lartë (pyjet) me rrënjët e tyre të thella që të mbrojnë pyjet nga erozioni. Është *tabani i tokës* (sipërfaqja) që mbron tokën nga erozioni. Në qoftë se sipërfaqja e tokës është e zbuluar, pikat e shiut që bien nga gjethet e pemëve të larta ushtrojnë presion të lartë mbi dherat e tokës duke e gërryer atë. Mbulesa e tokës me një shtresë bimore shërben si masë efektive për mbrojtjen

e tokës nga erozioni. Për këtë arsye, bimësia e ulët nëpër pyje ka një ndikim të jashtëzakonshëm në mbrojtjen e tokës nga erozioni. Përveç shpyllëzimit e dëmtimit të bimësisë në pyje, shkak tjetër kryesor i erozionit është edhe hapja ose ndërtimi i rrugëve të reja, zhvillimi i veprimtarive të ndryshme për shfrytëzimin e drurit (prerje, grumbullim, transporti me makina, shitje etj.), si dhe hapja e shtigjeve të ndryshme për aktivitete rekreative të cilat nuk kanë munguar në vitet e fundit së bashku me rrugët për shfrytëzimin e minierave (guroreve). Hapja e rrugëve të reja në zona kodrinore pa marr masat e duhura mund të shkaktojë humbjen e 100Mg/ha dhera të shkaktuara nga erozioni⁶⁹.

Për sa i përket erozionit në tokat bujqësore të vendit tone, rreziku potencial i erozionit konsiderohet mesatar dhe i lartë ndërsa në Qarkun e Fierit konsiderohet i lartë⁷⁰.

Tabela 12. Vlerësim teorik i nivelit të erozionit potencial në tokat bujqësore të Shqipërisë

Rrethet	Sip (Ha)	Indeksi i erodibilitetit (gërryeshmërisë)		Indeksi i erozionit të tokës	Indeksi i pjerrësisë	Indeksi i rrezikut potencial të tokës		Vlerësimi
		Absol.	Rel.			Absol.	Rel.	
Lushnjë	46,136	5.7	2	2	1.60	6.4	2	Mesatar
Fier	60,674	6.7	3	3	1.68	15.1	3	I larte

Burimi: AKM 2013

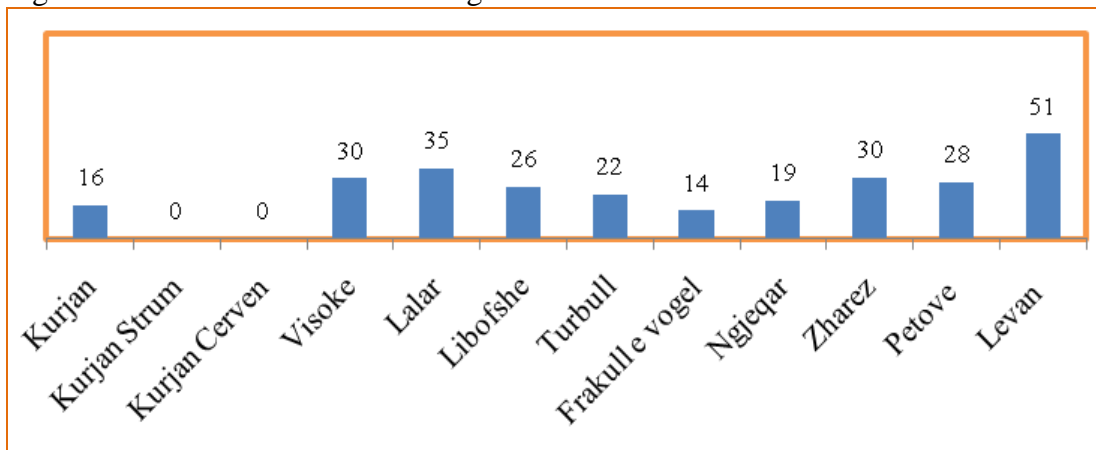
Bashkia ka shumë fshatra të ndodhura në terren kodrinor, sidomos në rripin e ngushtë të kodrave të Cakranit deri në Mollaje që i përkasin NjA-ve Cakran, Levan, Dërmenas dhe në një pjesë të kufizuar të qytetit të Fierit. Kultivimi i tokës së këtyre zonave krijon vetvetiu erozion të tokës nëse nuk përdoren praktika të mira bujqësore gjatë përdorimit të tyre për bujqësi.

Erozioni në toka bujqësore, përveç shkaqeve natyrore, ka ardhur edhe si rrjedhojë e keqmanaxhimit të tokës. Gjatë gjithë territorit të vendit dhe brenda territorit të bashkisë, në kohën e punimit të tokës, vihen re ngastra me tokë të punuar thellë dhe të zhveshur tërësisht nga bimësia. Në tokat bujqësore veçanërisht, në vendin tonë, bujqit ose fermerët gjatë punimit ende vazhdojnë ta zhveshin tokën tërësisht nga të gjitha mbetjet bimore të të mbjellave të stinëve të mëparshme pa marr parasysh se një gjë e tillë e varfëron tokën dhe e shndërron atë në tokë të ndjeshme ndaj erozionit në rastin më të parë të reshjeve me intensitet të lartë apo të stuhive të erës. Ndërkohë që vendet e tjera kanë futur tashmë praktika kultivimi të konsoliduara për shmangien ose zbutjen e erozionit (punimin e tokës duke e trazuar sa më pak atë, ruajtjen e masës bimore të të mbjellave të mëparshme gjatë kultivimit, përdorimin e mbulesave bimore ndërmjet stinëve të kultivimit ose mbjellja e foragjereve ndërmjet bimëve të kultivuara me rreshta si pentaria, vreshtaria ose ullishtet etj.), në vendin tonë mbetemi ende mbrapa.

Për të kuptuar përmasat dhe shtrirjen e erozionit në territorin e Bashkisë, mjafton të analizojmë vëllimin e rezervuarëve dhe digave në territorin e saj. Nga një analizë e hollësishme e 12 rezervuarëve të pranishëm në Bashki, është vënë re se pothuajse të gjithë rezervuarët kanë pësuar zvogëlim të volumit të tyre për shkak të erozionit. Më

problematike mbetet diga e Levanit, zvogëlimi i kapacitetit të së cilës arrin deri në 51% e ndjekur nga rezervuari në Lalar me 35% dhe Zharrëz e Visokë me 30%.

Figura 21. Vëllimi i rezervuarëve/digave mbushur me erozion.

Burimi: MBZHRAU, Punoi: Co-PLAN

Si rezultat i erozionit, mungesës së njohurisë se thelluar për tokën dhe praktikave të keqmanaxhimit të territorit bujqësor, pyjor e kullësor, apo braktisjes, në territorin e bashkisë vihet re degradimi i territorit në disa zona. Nuk ka shifra lokale, por në rang vendi, vetëm erozioni dhe degradimi i tokave bujqësore kanë çuar në humbjen e 5% të prodhimit të brendshëm bruto në vitin 2014⁷¹.

- **Përmbytjet**
 - Përmbytjet në vendin tonë ndër vite:

Vendi ynë është kërcënuar nga përmbytjet e lumenjve ndër vite. Sipas studimeve të Programit të Zhvillimit të Kombeve të Bashkuara (PNUD) të vitit 2003⁷² informacionet e para rreth përmbytjeve në vend janë regjistruar në vitet 1854-1871, periudhë gjatë së cilës kanë ndodhur 11 përmbytje. Përmbytjet kanë shkaktuar dëme të konsiderueshme në vend. Megjithatë, përmbytja e viteve 1962-1963 konsiderohet përmbytja me ndikim më të madh. Lumenjtë e Drinit dhe të Bunës përmbytën fushat e Shkodrës dhe Zadrimës, lumenjtë Mat dhe Drin përmbytën fushën e Lezhës, lumi Ishëm përmbyti fushën e Thumanës, ndërsa lumenjtë Shkumbin dhe Seman kanë përmbytur fushat përreth tyre. Sipas llogaritjeve të asaj kohe, janë përmbytur gjithsej 70,000 ha tokë bujqësore duke shkaktuar dëme të mëdha në ekonominë e banorëve vendas.

Tabela 13. Zonat e përmbytura në dimrin e viteve 1962-1963.

Zonat e përmbytura	Sipërfaqja e përmbytur (ha)	Kohëzgjatja (Ditë)
Bregu i Bunës (Fushat e Zadrimës së Shkodrës dhe të Lezhës)	18,575	22
Drini i Lezhës dhe Mati (Fushat ndërmjet të dy lumenjve)	3,122	10
Mati dhe Ishmi (Fushat ndërmjet të dy lumenjve)	5,825	7
Lumi Shkumbin (Fushat poshtë Rrogozhinës, në të dy anët e lumit)	6,896	7

Lumi Semani (Fushat në të dy brigjet e tij)	26,738	35
Lumi Vjosa (Fushat në të dy brigjet e lumit, poshtë urës së Mifolit)	3,538	20

Burimi : Programi i Zhvillimit të Kombeve të Bashkuara, 2003, Punoi: Co-PLAN

Përmbytje të tjera të një shkalle të gjerë janë regjistruar në vitet 1970-71 dhe në vitin 2002. Në vitin 1970-71 ndikimet më të mëdha janë ndjerë në luginën e Vjosës. Lumi i Vjosës llogaritet të ketë përmbytur 14,000 ha dhe shkaktuar dëmtime dhe shkatërrime të argjinaturave, kanaleve ujitëse, urave, stacioneve të pompimit etj. Në shtator të vitit 2002, përmbytjet janë përsëritur duke mbuluar me ujë rreth 30,000 ha tokë bujqësore. Lumenjtë që dolën nga shtrati ishin lumi Erzen dhe, mbi të gjitha, degët kryesore të lumenjve Vjosë (Drinosi), Seman (Gjanica) si dhe përrenj të tjerë të vegjël (Gjadri, Përroi i Manatinës në Lezhë dhe Përroi i Zezës). Edhe pse mungojnë të dhënat, përmbytjet kanë vazhduar sërish (në vitin 2014-15) duke shkaktuar dëme të mëdha në vendet ku ato ndodhin.

○ Shkaqet e përmbytjes:

Përmbytje nga lumenjtë kryesor: Sipas një studimi të kryer nga Programi i Zhvillimit të Kombeve të Bashkuara⁷³, rreziku më i madh i përmbytjeve në vendin tonë vjen nga sistemi lumor kryesor (lumenjtë e mëdhenj). Përmbytjet zakonisht janë të lidhura ngushtë me periudhën kur sasia e reshjeve është më e lartë në vend e cila përkon me muajt nëntor-mars. Këto janë edhe muajt kur bien rreth 80-85% të reshjeve në vend⁷⁴. Në përgjithësi, dhe sidomos në kohët e fundit, reshjet intensive janë të befasishme dhe dallohen për një kohëzgjatje për rreth 8-10 orë. Si rrjedhojë, lumenjtë kryesor të vendit arrijnë kapacitetin e tyre maksimal deri në dalje nga shtrati duke përmbytur tokat përreth. Gjatë përmbytjeve, prurja specifike e lumenjve në vendin tonë luhet nga 0.5-2.5 m³/s/km²⁷⁵.

Tabela 14. Karakteristikat kryesore hidrologjike të pellgjeve ujëmbledhëse të lumenjve më të mëdhenj në vend

Pellgu ujëmbledhës	Sipërfaqja (km ²)	Prurja specifike (l/s/km ²)	Prurja vjetore (milion m ³)	Raporti vjetor i prurjes së lagët/thatë (1)	Raporti 10-vjeçar i prurjes (2)	Aftësia mbrojtëse e rezervuarit (milion m ³)
Drini	19,582	35	11,110	5,7 (dhjetor/gusht)	13	2,700 (Fierza)
Mati	2,441	40	3,250	10 (dhjetor/gusht)	25	240 (Ulëza)
Erzeni-Ishmi	1,439	24-31	660	9-10 (janar, shkurt/gusht)	55	Nuk ka
Shkumbini	2,445	26	1,900	10,8 (prill-gusht)	24	Nuk ka
Semani	5,649	16	2,700	14,8 (shkurt, mars, gusht)	18	700 (Diga e Banjës)(3)
Vjosa	8,1	26	5,550	7,3 (shkurt/gusht, shtator)	21	Nuk ka

Burimi : PNUD, 2003 ; Përgatiti: Bashkia Fier dhe Co-PPLAN, 2016

Përmbytje nga lumenjtë e vegjël dhe përrenjtë: Një karakteristikë e përmbytjeve në vendin tonë është se shpesh ato shkaktohen edhe nga lumenjtë e vegjël dhe përrenjtë, kryesisht në luginat e Shqipërisë Veriore, Qendrore dhe Jugore. Studimet tregojnë⁷⁶ se lumenjtë e vegjël dhe përrenjtë që përmbytjen në vend janë përrenjtë e Përmetit, Zaranikës

e Manazderës në Elbasan, Manatisë, Lanës dhe Zezës si dhe lumenjtë Kiri, Tërkuza, Gjolja e Drinosi. Përrenj të tjerë që përbëjnë rrezik të ndjeshëm janë ai i Gjadrit, Droja, i Korçës dhe i Vërdovës⁷⁷.

Tabela 15. Lumenjtë/përrenjtë e vegjël me prirje për përmbytje në basenet Shkumbin, Seman e Vjosë

Lumi ose Përroi	Rajoni / Zona e ndikimit
Përroi i Zaranikës	Qyteti i Elbasanit (pjesërisht)
Përroi i Manasderës	Rruga Elbasan-Librazhd
Lumi i Gjanicës	Qyteti i Fierit (pjesërisht)
Lumi i Drinosit	Qyteti i Gjirokastrës (pjesërisht) dhe rruga Tepelenë-Gjirokastrë-Kakavijë

Burimi: PNUD, 2003; Përgatiti: Bashkia Fier dhe Co-PLAN, 2016

Rreziku nga përmbytjet e sistemi kryesor lumor me rikthim 100 vjet në rang vendi:

Vendi ynë rrezikon dëmtime të mëdha në rast se përmbytjet janë për periudhë rikthimi 50 vjet dhe 100 vjet. Nga studimet e kryera nga PNUD-i, pasojat janë pothuajse të papërfillshme (me ndikim të kufizuar ose pa pasoja) në rastin e përmbytjeve me rikthim në 50 vjet. Kjo në rast se merren të gjitha masat për parandalimin e tyre (kur sistemi i pendave është i padëmtuar dhe instalimet e pompimit janë të gjitha në punë). Masa të tilla janë në gjendje të shmangin rreziqet që i kanosen Ultësirës Perëndimore.

Përmbytjet me rikthim në më shumë se 50 vjet duket se janë përmbytjet që kanë një ndikim më të fuqishëm në vend. Këto lloj përmbytjesh (p.sh. të rikthimit me 100 vjet,) mund të krijojnë të njëjtat kushte si përmbytja e vitit 1962/63. Shkalla e rrezikshmërisë nga këto përmbytje ndyshon nga zona në zonë. Megjithatë, është e rëndësishme të theksohet se rajonet me rrezikun më të ulët të përmbytjeve në periudhë rikthimi 100 vjet janë Ultësira Perëndimore, rajoni i Alpeve të Shqipërisë dhe Krahina Malore Jug-lindore.

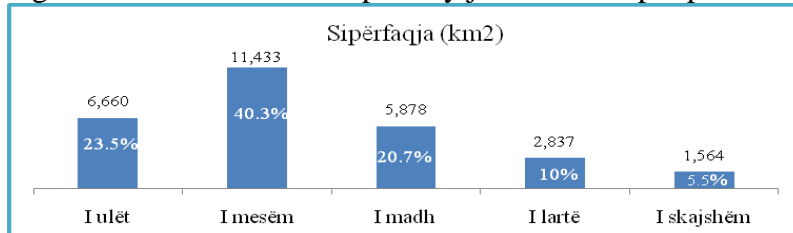
Rrezikshmëria më e lartë e përmbytjeve paraqitet në pellgjet ujëmbledhëse të lumenjve Devoll dhe Osum, pjesën e poshtme të Shkumbinit, lumenjtë Drini i Zi, Mati, rajoni i Bregut të Detit dhe lumenjtë Kiri, Gjadri, Lesniqja, Gomisqja, Ishmi dhe lumenjtë e krahinave malore jugore dhe qëndrore të Shqipërisë, si Drinosi, Shushica etj. Në pjesët e tjera të vendit rreziku është më i ulët.

Tabela 16. Zonimi i rrezikut të përmbytjeve në Shqipëri për periudhë rikthimi 100 vjet

Shkalla e rrezikut të përmbytjes	Prurje e pikut specifik (PPS-m ³ /s/km ²)	Sipërfaqja	
		Km ²	%
E ulët	<2	6,660	23,5
E mesme	2_3	11,433	40,3
E madhe	3_4	5,878	20,7
E lartë	4_5	2,837	10,0
E skajshme	>5	1,564	5,5
Totali		28,372	100,0

Burimi : PNUD, 2003

Figura 22. Rrezikshmëria e përmbytjeve në vend për periudhë rikthimi 100 vjet

Burimi: PNUD, 2003, Punoi: Co-PLAN

Siç shihet nga grafiku i mësipërm, në pjesën më të madhe të territorit, rreziku i përmbytjeve në vend me rikthim në 100 vjet është i mesëm në 11,433 km² (40.3%) i ndjekur nga ai i ulët (23.5%, e më tej i madh (20.7%), i lartë (10%) dhe i skajshëm (5.5%). Duhet theksuar se të tre kategoritë e fundit me rrezik të i lartë, të madh dhe të skajshëm që kanë ndikimin më të fuqishëm në vend përfshijnë 36.2% të territorit. Pra, Shqipëria është vend tejet i rrezikuar nga përmbytjet ku vetëm 23.5% e territorit nuk kërcënohet nga pasojat e rënda të përmbytjeve. Në pjesën tjetër, është tejet e rëndësishme që planifikimi i territorit të bëhet duke patur parasysh pasojat e mëdha në rast përmbytjesh me kthim 100 vjet.

- Rreziku nga përmbytjet e sistemi kryesor lumor me rikthim 100 vjet në Fier:

Për sa i përket Bashkisë së Fierit, përmbytjet parashikohen të shkaktohen nga lumenjtë kryesor që janë Vjosë, Seman dhe dega e tij Gjanica.

Siç u theksua më sipër, përmbytjet me rikthim në 50 vjet janë të parashikueshme dhe, vetëm duke marr masat e duhura, mund të shmangen pasojat e tyre. Kjo është vërtetuar mbas përmbytjeve të vitit 1962-63 pas të cilave janë marr masa për parandalimin e përmbytjeve të tilla duke dhënë rezultate të kënaqshme në parandalimin e pasojave të rënda në përmbytjen e viteve 1970-71. Sipas PNUD-it, pas vitit 1962-63, masat për parandalimin strukturor dhe kontrollin e përmbytjeve (duke përjashtuar digat), të ndërmarra në vend, janë mbështetur në një periudhë rikthimi të ujërave nga përmbytjet prej 50 vjetësh. Këto masa përfshijnë rindërtimin dhe ngritjen e argjinaturave të reja në pjesën e poshtme të lumenjve kryesor. Ndërkohë, nuk janë marr masa për përmbytje me rikthim në 100 vjet. Për këtë arsye, vendi ynë dhe, rrjedhimisht edhe Bashkia Fier, nevojitet të planifikojnë zhvillimin e territorit duke patur parasysh ndikimet e përmbytjeve me rikthim në 100 vjet. Pasojat e përmbytjeve të këtij lloji të parashikuara nga PNUD-i për Bashkinë Fier janë përmbledhur në tabelën e mëposhtme (studimet janë kryer në nivel rrethi sipas ndarjes territoriale administrative përpara Reformës së re Territoriale):

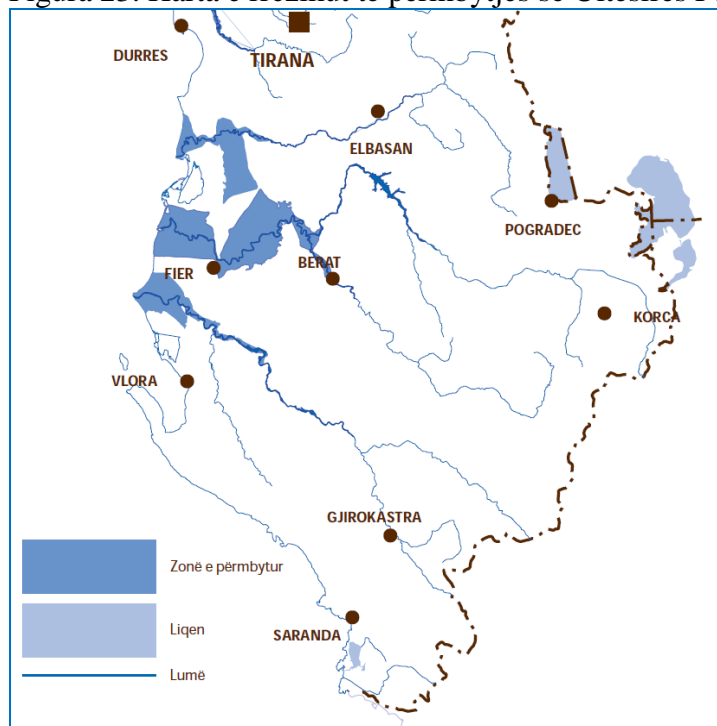
Tabela 17. Pasojat e përmbytjes së Ultësirës Perëndimore për periudhë rikthimi 100-vjet dhe nevojat e fatkeqësisë sipas pellgjeve ujëmbledhëse në ish-Rrethin e Fierit (Bashkinë e Sotme)

Rrethi	Lumenjtë	Sasia e fshatrave	Sasia e komunave	Sasia e ndërtesave	Sip. e ndërtimit (m ²)	Popullsia
	SEMANI	90	30	15,516	1,147,540	83,829
Fier		37	12	7,830	562,900	41,704
	VJOSA	29	8	4,579	346,380	24,858
Fier		19	6	3,076	255,600	15,528
Fier		56	18	10,906	818,500	57,232

Burimi : PNUD, 2003; Përgatiti: Bashkia Fier dhe Co-PLAN, 2016

Sipas parashikimeve të PNUD-it, nevojat për përmbytje me rikthim 100 vjet nga pellgjet e Semanit janë më të mëdhatë. Në territorin e ish-rrethit të Fierit, vetëm nga një fenomen i tillë, parashikohet përmbytja e 37 fshatrave, 12 komunave, 7,830 ndërtesave si dhe e 562,900m² sipërfaqe toke. E gjithë kjo me pasoja të rënda për 41,704 banorë. Megjithatë, edhe përmbytjet nga lumi Vjosa nuk janë të vogla edhe pse me ndikim rreth dy herë më të vogël në popullsi (255,600 banorë kundrejt 562,900 banorë nga përmbytjet e Semanit). Në total, nga përmbytjet e Semanit dhe Vjosës me kthim në 100 vjet në Bashkinë Fier (territorin e ish-Rrethit të Fierit) parashikohet të preken rreth 57,000 banorë dhe 11,000 banesa. Ndërkohë, llogaritet se shifrat do të shumëfishoheshin në rast përmbytjesh të njëkohësishme nga disa pellgje.

Figura 23. Harta e rrezikut të përmbytjes së Ultësirës Perëndimore me rikthim 100 vjet

Burimi : PNUD, 2003; Përpunoi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN, 2016

Si përfundim, duke parë se parashikimet rreth ndikimit të përmbytjeve në vend janë kryer në vitin 2003, dhe se gjatë këtij 13-vjeçari regjimi i reshjeve ka ndryshuar duke çuar

kështu në shpeshimin e përmbytjeve dhe rritjen e ndikimit të tyre në territoret e bashkive, mendohet se pasojat e përmbytjeve me rikthim 50 ose 100 vjet të jenë edhe më të theksuara. Për këtë arsye, përveç marrjes së masave të duhura për parandalimin e përmbytjeve me rikthim 100 vjet, nevojiten edhe studime të reja më të përditësuara rreth përmbytjeve në vendin tonë.

4.2 Metabolizmi i territorit

Analiza e metabolizmit trajton flukset në territor/qytet urban. Sipas Nenit 2 të VKM-së nr. 671 “Për miratimin e Rregullores së Planifikimit të Territorit”, metabolizmi i territorit është një model që përdoret për identifikimin dhe analizën e flukseve të materialeve dhe energjisë brenda territoreve të caktuara. Ky model u ofron studiuesve një kuadër nëpërmjet të cilit të studiojnë ndërveprimet e sistemeve natyrore dhe njerëzore në rajone të caktuara. Flukset e analizuar janë: fluksi i energjisë, fluksi i ujit, fluksi i ushqimit dhe fluksi i mbetjeve. Flukset analizohen nëpërmjet identifikimit të hyrjeve dhe daljeve për secilin fluks që merret në analizim. Hyrjet dhe daljet e secilit fluks krijojnë një tablo të plotë të mënyrës së funksionimit të territorit, duke evidentuar potencialet dhe burimet që e bëjnë territorin të funksionojë si një i tërë. Fluksi i energjisë dhe fluksi i ujit do të analizohen si fillim në nivel rajoni dhe më pas në nivel bashkie. Burimet e energjisë kanë ndikim dhe manaxhohen në rang kombëtar, pavarësisht territorit ku ndodhen. Uji që gjendet në një sistemin urban (uji që analizon fluksi i ujit), vjen nëpërmjet burimeve nëntokësore (që nuk i përkasin territorit të një bashkie nga ana administrative) apo burimeve sipërfaqësore, duke kaluar në disa sisteme të ndryshme urbane. Në këtë rast, kur kalon në sisteme të ndryshme urbane (rasti i lumenjve) sjell me vete edhe ndotje që merr gjatë rrugës. Burimet ujore manaxhohen në nivel baseni ujëmbledhës dhe në nivel kombëtar.

o Energjia në Rajon

Rajoni që përbëhet nga bashkitë Rrogozhinë, Divjakë, Fier, Lushnjë, Peqin, Belsh, Cërrik, Patos, Mallakastër, Ura Vajgurore, Fier, Berat, Gramsh, Elbasan, Përrenjas, Librazhd dhe Pogradec⁷⁸ ka burime të shumta energjie. Pjesa kryesore e energjisë që përftohet nga hidrokarburet në Shqipëri është e përqendruar në këtë zonë. Kompanitë që operojnë në këtë territor për nxjerrjen e naftës janë: Bankers (Patos-Marinëz), TransAtlantic (Ballsh, Cakran, Gorisht, Delvinë), Sherwood (Fier), Transoilgroup (Visokë); Phoenix (Amonicë). Energjia e hidrokarbureve zë pjesë të rëndësishme. Po ashtu, energjia hidrike vazhdon të mbetet një nga burimet kryesore të energjisë.

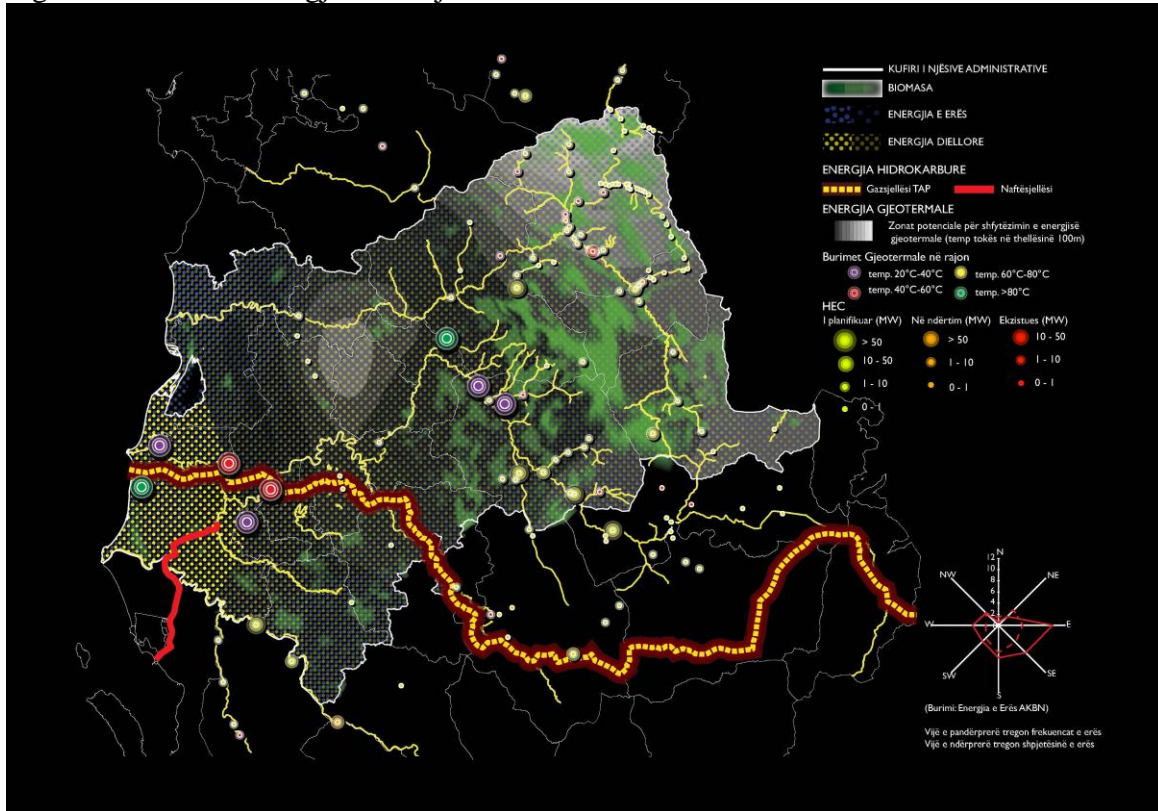
Lumenjtë si Shkumbini, Osumi dhe Devolli përdoren për prodhimin e energjisë hidrike nëpërmjet hidrocentraleve të instaluar dhe atyre që po ndërtohen. Energjia hidrike vazhdon të mbetet burim kryesor energjie për konsumatorët familjarë por edhe për bizneset, industrinë apo institucionet, siç mund të shihet edhe më poshtë në Figurën 8. “Fluksi i energjisë në rajon”.

Burimet alternative të energjisë si dielli, era, energjia gjeotermale shfrytëzohen shumë pak, por janë të mëdha potencialet që kjo zonë ka për të përdorur këto energji. Energjia e erës ka potencial të përdoret në Ultësirën Perëndimore, ku shpejtësia mesatare arrin vlerat 2.1-3.5m/s⁷⁹. Divjaka, Rrogozhina dhe Fieri (zona veri-perëndimore) mund të përdoren për prodhimin e energjisë.

Energjia diellore është potencial thuajse në të gjithë pjesën perëndimore të Shqipërisë. Rrezatimi arrin vlera nga 1450 Kwh/m² deri në 1650 Kwh/m².⁸⁰ Numri i lartë i ditëve me diell është i favorshëm për prodhimin e energjisë diellore.

Energjia gjeotermale mund të shfrytëzohet nëpërmjet burimeve gjeotermale. Në Elbasan gjenden burime gjeotermale, temperatura e të cilave arrin >80 °C. Gjithashtu, në Fier pusët gjeotermale mund të përdoren për prodhimin e energjisë.

Figura 24. Fluksi i energjisë në rajon

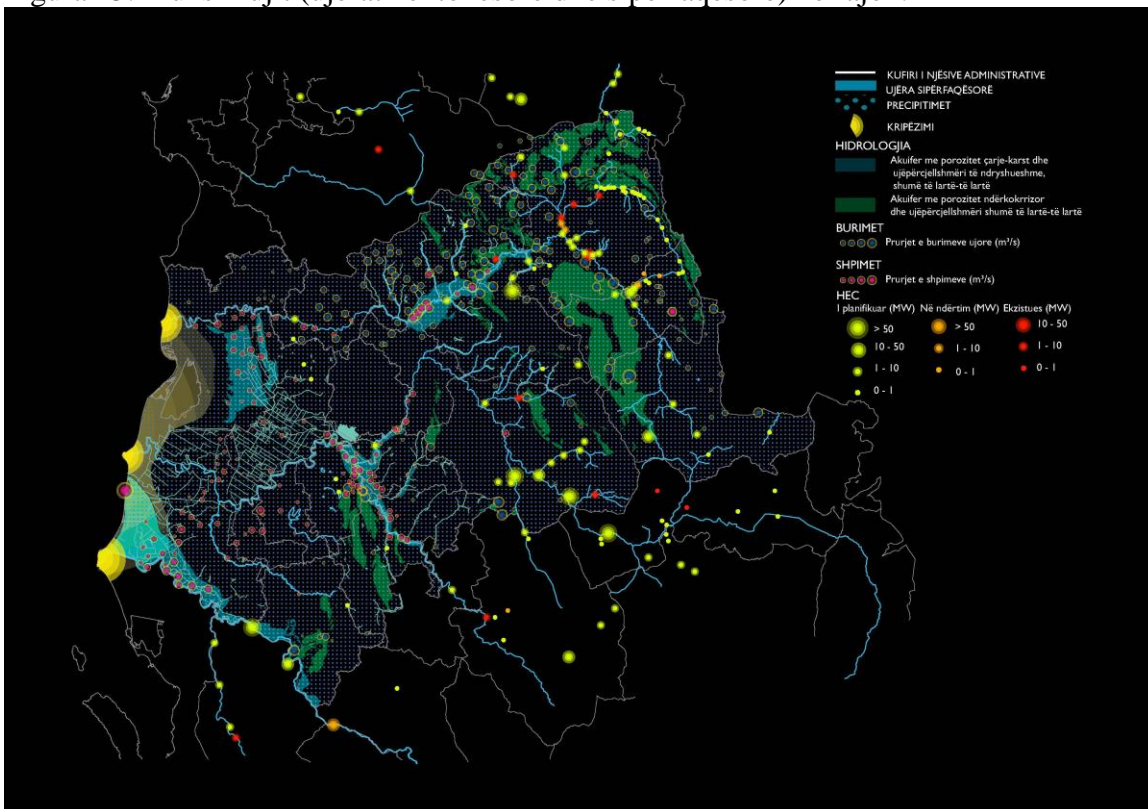
Burimi: PLGP dhe Co-PLAN, 2015⁸¹

o Uji në Rajon

Rajoni është i pasur me ujëra nëntokësore dhe sipërfaqësore. Ky territor përshkohet nga lumenj të rëndësishëm si: Shkumbini, Seman, Devolli, Osumi, Vjosa dhe lumenj më të vegjël. Pasuritë e mëdha ujore bëjnë që shfrytëzimi i tyre të jetë i lartë. Në këtë zonë janë propozuar të ndërtohen pjesa më e madhe e HEC-eve.

Shtresat nëntokësore ujëmbajtëse, akuifere ndërkokrrizore me përcjellshmëri të lartë uji, të cilat dallohen për një cilësi të lartë të ujërave nëntokësore, gjenden kryesisht në pjesën verilindore të këtij territori. Këto shtresa shfrytëzohen nëpërmjet burimeve për ujë të pijshëm apo përdorime të tjera. Shtresat nëntokësore, akuifere me porozitet karst-çarje dhe përcjellshmëri uji shumë të ndryshueshme shumë të lartë e të lartë, gjenden në zona të zhvilluara si qyteti i Elbasanit, qyteti i Fiers (zona urbane) dhe në pjesën jugperëndimore të Bashkisë Fier. Këto shtresa nëntokësore janë të çënuara nga ndotja. Pusët e përqendruara kryesisht në akuiferet karst-çarje ndikojnë në përcimin e ndotjes në shtresat nëntokësore.

Figura 25. Fluksi i ujit (ujërat nëntokësore dhe sipërfaqësore) në rajon.

Burimi: PLGP dhe Co-PLAN⁸²

○ Analiza e metabolizmit në Bashkinë Fier

Analiza e metabolizmit të territorit e Bashkisë të Fierit merr në konsideratë disa faktorë kryesorë, që ndikojnë në flukset e energjisë, ujit, ushqimit dhe mbetjeve. Fieri ka në sipërfaqe⁸³ prej 620 km² dhe popullsi 122,475 banorë⁸⁴. Flukset e analizuar në kuadër të analizës së metabolizmit janë energjia, uji, ushqimi dhe mbetjet. Analizimi për secilën rrymë ndjek të njëjtën metodologji në parim, por për shkak të mungesës së informacioneve të caktuara, analiza pëson modifikime nga fluksi në fluks. Për të analizuar flukset janë vëzhguar hyrjet dhe daljet për secilin fluks, me qëllim për të kuptuar problemet mjedisore dhe të humbjeve.

○ Fluksi i energjisë

Fluksi i energjisë tregon sasinë e prodhuar dhe konsumin e energjisë në territorin e Bashkisë Fier. Ky fluks tregon, gjithashtu, për energjinë potenciale që mund të përdoret, duke minimizuar në këtë mënyrë disa burime energjie, të cilat kanë konsum më të lartë dhe janë të mbishfrytëzuara.

a) Potencialet energjetike dhe prodhimi i energjisë në territorin e bashkisë Fier

Territori i Fierit shtrihet në një zonë me pasuri ujore, sipërfaqësore dhe nëntokësore të shumta dhe brenda tij. Në kufi me Selenicën në Vjosë është planifikuar vetëm një hidrocentral me fuqi mbi 50MW⁸⁵. Territori i Fierit është pjesë e zonës gjeotermale Ardenicë, e cila shtrihet në rajonin e Myzeqesë, në lindje, veri dhe perëndim të qytetit të Fierit. Në territorin e bashkisë Fier janë katër burime gjeotermale që duhen konsideruar

për prodhimin e energjisë gjeotermale. Temperatura e këtyre puseve arrin nga 20°C deri në 60°C. Në thellësi temperatura vjen duke u rritur gradualisht, derisa arrin 105.8°C në thellësinë 6,000m. Këto burime gjeotermale në territorin e bashkisë mund të shfrytëzohen për prodhimin e energjisë. Në këtë mënyrë, ulet niveli i përdorimit të energjive të tjera. Puset dhe burimet gjeotermale që ndodhen në territorin e Fierit janë: burimi Ardenica 3 me temperaturë që arrin në 45.8°C në thellësinë 1,940 m dhe debiti 15-18 l/sekondë; burimi Ardenica 12 me temperaturë 32°C; pusi Semani 1 me temperaturë 35°C; dhe burimi Semani 3 me temperaturë 67°C (Frashëri, Çermak et al., 2004)⁸⁶. Një tjetër burim alternativ energjie që ka potencial për t'u përdorur në territorin e Fierit është energjia diellore. Fieri ndodhet ndërmjet izolinjave 1,650-1,800 kW/m² në vit. Shpërndarja e mesatares ditore për rrezatimin global në stacionin meteorologjik të Fierit luhet nga 1,705 në muaj (dhjetor) në 7,210 në muaji korrik⁸⁷. Energjia diellore shfrytëzohet në nivel kombëtar 0.1% dhe shfrytëzohet për prodhimin e ujit të ngrohtë sanitar dhe në mënyrë individuale me panele fotovoltaike⁸⁸.

b) Konsumi i energjisë dhe lloji i energjisë së përdorur për ngrohje

Energjia elektrike është një nga burimet primare të energjisë në Shqipëri. Për të llogaritur konsumin e energjisë për familje/vit jemi mbështetur mbi të dhënat e INSTAT-it, Censusi 2011 (Grid). Duke iu referuar numrit të banorëve që gjenden për çdo km² në të gjithë territorin e Bashkisë Fier⁸⁹ dhe duke marrë parasysh që konsumi total i energjisë elektrike në Shqipëri për vitin 2011, është 2,587,907 MWh, mund të llogarisim sa energji elektrike konsumon mesatarisht një familje në vit. Për vitin 2011, sipas INSTAT-it, numri mesatar i personave në një familje është 4 anëtarë. Numri total i familjeve në Shqipëri, duke iu referuar tabelës së mëposhtme është **722,600 familje**. Konsumi mesatar i energjisë elektrike për familje në një vit është: Konsumi i energjisë elektrike nga familjet (2,587,535)/nr. e familjeve (722,600) = Energjia elektrike që konsumon një familje për një vit (3.6 MWh). Për të gjeneruar energjinë e konsumuar për çdo km², shumëzojmë numrin e familjeve në atë sipërfaqe me vlerën mesatare vjetore të konsumit të energjisë elektrike.

Tabela 18. Rezultatet e Regjistrimit të Popullsisë dhe Banesave 2011

Popullsia banuese gjithsej	2,821,977
Numri gjithsej i Njësiwe Ekonomike Familjare (NjEF)	722,600

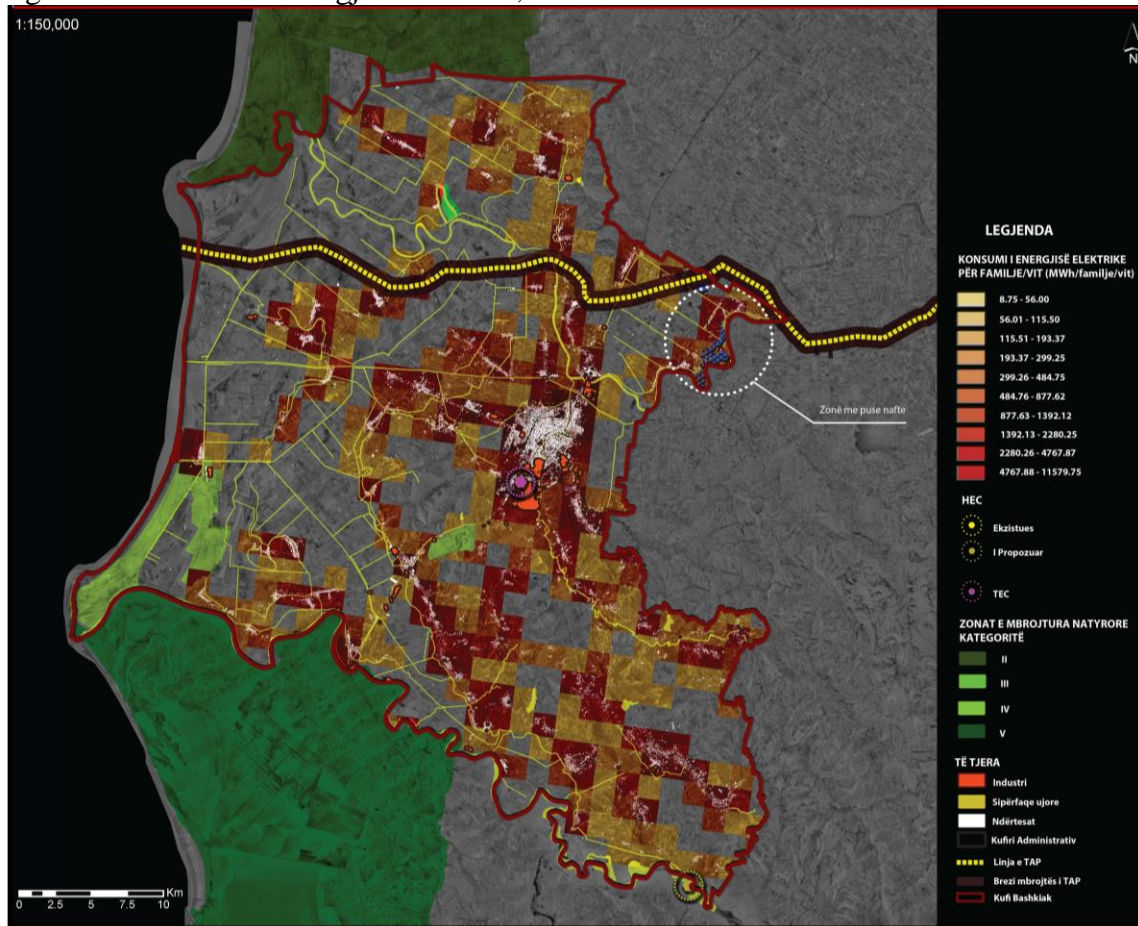
Burimi: INSTAT, 2011 (Census)

Tabela 19. Bilanci i energjisë elektrike, 2011

Emërtimi	Energjia (MWh)
Energji në dispozicion (Burimet)	7,532,055
<i>Prodhimi neto vendas</i>	4,057,089
<i>Termocentrale</i>	0
<i>Hidrocentrale</i>	4,057,089
<i>Importi bruto (energji në marrje)</i>	3,474,966
<i>Eksporti bruto (energji në dhënie)</i>	300,544
Konsumi i energjisë elektrike	7,210,731
<i>Humbjet në rrjet</i>	2,179,157
<i>Familjet</i>	2,587,907
<i>Të tjera</i>	2,443,667

Burimi: INSTAT, 2011 (Census)

Figura 26. Konsumi i energjisë elektrike, Bashkia Fier.

Burimi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN,2015

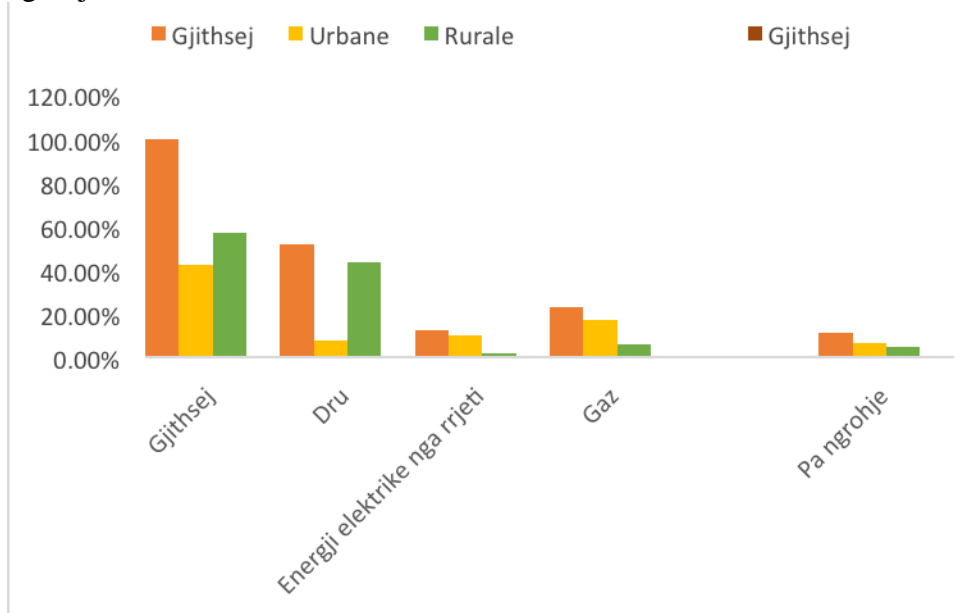
Një sasi e konsiderueshme e energjisë së konsumuar shkon për ngrohje. Sipas të dhënave të INSTAT-it, burimi kryesor i energjisë së përdorur për ngrohje në qarkun Fier, nga NjEF⁹⁰, vazhdon të jetë energjia e përftuar nga drutë e zjarrit. 51.87% të NjEF-ve në bashkinë Fier përdorin drutë e zjarrit për t'u ngrohur, ndjekur nga gazi (23.44%) dhe më pas nga energjia elektrike (12.71%)⁹¹.

Tabela 20. Njësitë Ekonomike Familjare sipas llojit kryesor të energjisë së përdorur për ngrohje dhe zonës urbane dhe rurale

Fier: Lloji kryesor i energjisë së përdorur për ngrohje	Zona urbane dhe rurale		
	Gjithsej	Urbane	Rurale
Gjithsej	82,074	35,149	46,925
Dru	42,574	6,537	36,037
Energji elektrike nga rrjeti	10,434	8,653	1,781
Gaz	19,242	14,289	4,953
Lloj tjetër energjie (panel diellor, qymyr, naftë etj.)	365	221	144
Pa ngrohje	9,459	5,449	4,010

Burimi: INSTAT, Census 2011

Figura 27. Njësitë Ekonomike Familjare sipas llojit kryesor të energjisë së përdorur për ngrohje dhe zonës urbane dhe rurale.

Burimi: INSTAT, Census 2011

o **Fluksi i ujit**

Fluksi i ujit tregon për bilancin e prodhimit të ujit nga burime sipërfaqësore dhe nëntokësore në territorin e bashkisë Fier dhe sasinë e konsumit të tij. Uji përdoret për qëllime teknologjike, për pirje, *imbotilim*⁹² (uji i mbushur në shishe), shpërndarje nëpërmjet rrjetit të ujësjellësit dhe përdorim nga banorët, bizneset, industrinë, institucionet etj. Për të bërë një llogaritje të përafërt të sasisë së ujit që ndodhet në organizmin urban (në këtë rast, territorin e Bashkisë Fier) mund të marrim sasinë totale të ujërave në territor (burime sipërfaqësore dhe nëntokësore) dhe sasinë e përdorimit të ujërave. Sasia ujërave nëntokësore llogaritet nga burimet që shfrytëzohen në territor⁹³.

Ujërat sipërfaqësore zënë një sipërfaqe prej 18.3 km² në të gjithë territorin e bashkisë Fier⁹⁴. Në ujërat sipërfaqësore të Fierit bëjnë pjesë lumenjtë Seman, Gjanica dhe Vjosë, përrrenjtë dhe degëzimet e tyre si dhe të gjitha kanalet ujëtëse.

Sa i përket përdorimit të ujërave nëntokësore, ato furnizojnë akuiferet me porozitet çarje-karst dhe përcjellshmëri uji të ndryshueshme shumë të lartë - të lartë në deltën e Vjosës dhe përcjellshmëri mesatare uji përgjatë Semanit në veri të qytetit të Fierit deri në Dermenas. Sasia e ujit që shfrytëzohet nga burimet ujore është nga 8.28 l/sekondë (harta hidrografike, Shërbimi Gjeologjik Shqiptar - SHGJSH)⁹⁵. Këto ujëra nëntokësore përdoren për konsumim, për t'u shpërndarë në sistemin e ujësjellësit, për qëllime teknologjike etj.

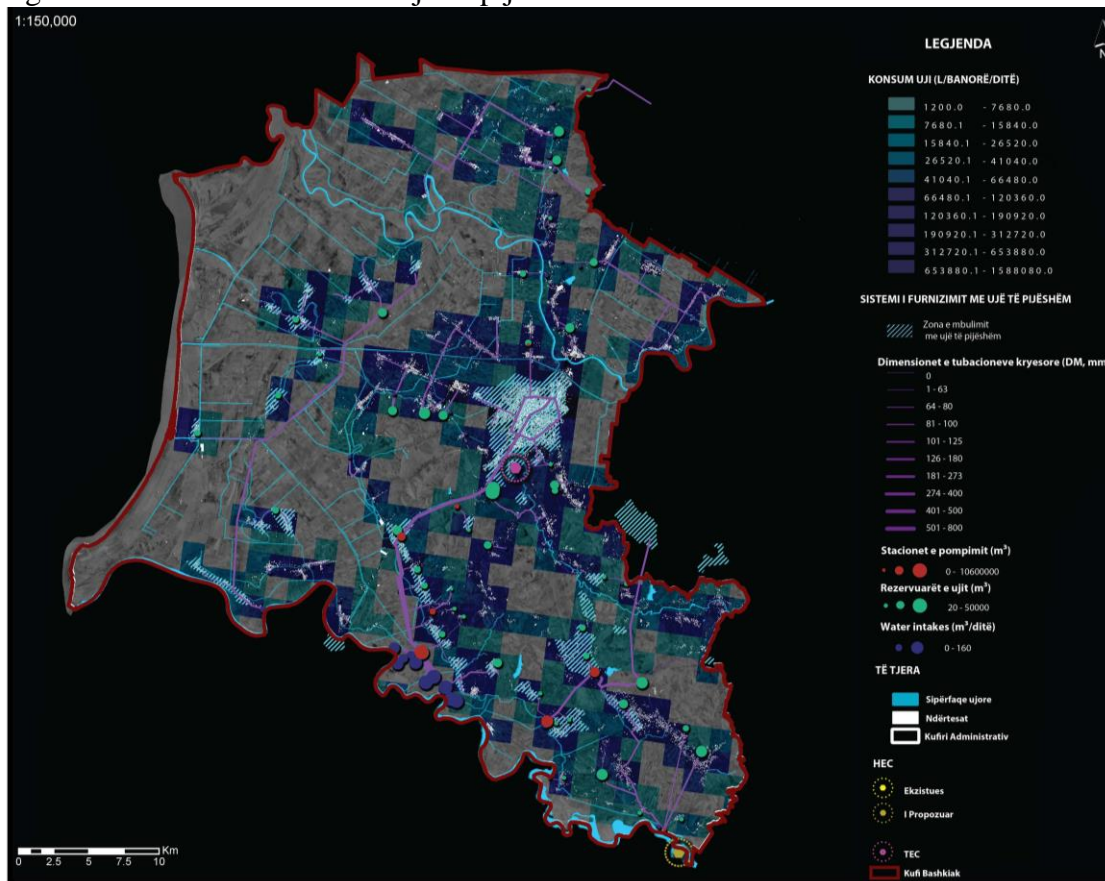
Për të kuptuar përdorimin e ujit nga qytetarët dhe bizneset, i referohemi studimit të sistemit të furnizimit me ujë të pijshëm dhe të largimit të ujërave të zeza. Nga të dhënat e marra nga ndërmarrjet e ujësjellës-kanalizimeve që ofrojnë shërbimin e furnizimit me ujë të pijshëm në Bashkinë Fier, rezulton që i gjithë territori i bashkisë ka mbulim jo shumë të mirë me shërbimin e ujësjellës-kanalizimeve. Sistemi i furnizimit me ujë të pijshëm Ujësjellës-Kanalizime Fier⁹⁶, furnizohet me ujë nga ujëmbledhësi Kafaraj, i cili

shfrytëzon nëntë puse, ndër të cilët tre janë të reja dhe gjashtë të vjetra. Sasia totale e ujit që shfrytëzohet nga ujëmbledhësi Kafaraj është 700 l/sek.

Ujësjellësi Patos ka për qëllim ofrimin e shërbimit të furnizimit me ujë të pijshëm në qytetin e Patosit dhe gjatë rrugës furnizon me ujë edhe njësinë administrative Cakran (Varibob, Vjosë, Kreshpan, Gjorgos) dhe Portëz. Ky ujësjellës furnizohet nga tre pusshpime në fshatin Varibob. Sasia e ujit që shfrytëzohet nga këto puse është 60 l/sekondë. Njësia administrative Libofshë e merr shërbimin nga Ndërmarrja Ujësjellës Lushnjë Fshat.

Për të llogaritur konsumin e ujit të pijshëm në nivel bashkie jemi mbështetur në të dhënat e UK-së Fier dhe në të dhënat e INSTAT-it, Census 2011 (Grid) për popullsinë, numrin e banorëve për çdo km² në të gjithë territorin e Bashkisë Fier. Konsumi mesatar ditorë i ujit të pijshëm për konsumatorët familjarë (banorë) është 100 litra/banorë/ditë. Sasia totale e ujit të prodhuar nga ndërmarrjet e ujësjellësit në Bashkinë Fier është 3,484.8 m³/orë ndërkohë që kërkesa për ujë është 1517.3 m³/orë⁹⁷.

Figura 28. Harta e konsumit të ujit të pijshëm në territorin e Fierit

Burimi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN,2015

o **Fluksi i ushqimit**

Fluksi i ushqimit analizon të dhënat për importin, prodhimin, përpunimin, konsumin, humbjen dhe eksportin e ushqimeve. Për sa i përket fluksit të ushqimit në Bashkinë Fier analizojmë të dhënat bujqësore dhe blegtorale, që prodhohen në territor, pasi zënë një

peshë kryesore në fluksin e ushqimit. Importet realizohen në nivel kombëtar dhe nuk ka shifra të sakta për përthithjen e tyre në nivel vendor. Të dhënat për përthithjen e produkteve bujqësore dhe blegtorale janë në nivel qarku. Në këtë rast për të llogaritur fluksin e ushqimit mund të fokusohemi më tepër në të dhënat mbi produktet bujqësore dhe blegtorale si dhe infrastrukturën ndihmëse, siç janë pikat e grumbullimit dhe të përpunimit të këtyre produkteve, sasinë e produkteve që shkon në treg dhe sasinë e produkteve që shkon për eksport. Sipas Drejtorisë Rajonale të Bujqësisë (DRB-së) në Fier, në territorin e Fierit prodhohet një sasi e konsiderueshme produkteve bujqësore dhe blegtorale⁹⁸.

Tabela 21. Fluksi i ushqimit, prodhimet bujqësore dhe blegtorale në Bashkinë Fier

Përbërës Niveli I		Përbërës Niveli II	Prodhim
Prodhim Bimor	Prodhimet e arave	Drithëra (ton)	39,556
		Perime (ton)	45,541
		Patate (ton)	4,155
		Fasule (ton)	3,750
		Bimë industriale (ton)	
		Foragjere (ton)	505,743
	Prodhime në sera	Perime (ton)	2,480
	Dru frutorë	Pemë frutore (ton)	7,090
		Ullinj (ton)	5,141
		Agrume (ton)	2,363
		Rrush gjithsej (ton)	12,188
Prodhimi Blegtoral	Prodhim Blegtoral	Qumësht (ton)	62,620
		Mish (gjedhi, derri, shpendësh, ruminantësh të vegjël) (ton)	8896
		Lesh (ton)	141
		Vezë (ton)	20,478,840
		Mjaltë (ton)	137

Burimi: DRB Fier 2015; Përpunoi: Co-PLAN, 2015

Sipërfaqja e tokave bujqësore në territorin e Bashkisë Fier është 457.61 km², ku 358.5 km² është tokë bujqësore e kultivuar me lloje të ndryshme kulturash bujqësore. Toka shumë e përshtatshme për zhvillimin e bujqësisë e ka bërë Fierin mjaft të rëndësishëm në nivel kombëtar për nivelin e lartë të prodhimeve bujqësore.

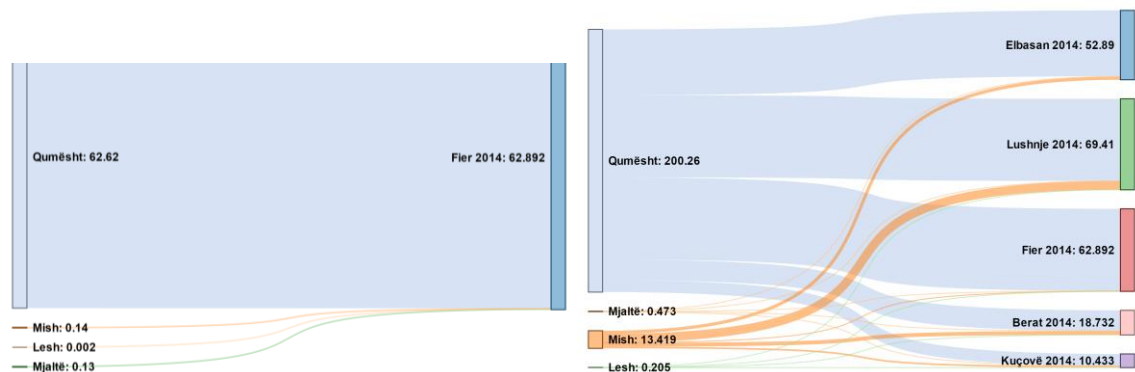
Për të llogaritur fluksin e ushqimit janë përdorur të dhënat e INSTAT-it (prodhimet) dhe të dhënat e Ministrisë së Bujqësisë, Zhvillimit dhe Administrimit të Ujërave (sasia që shkon në treg dhe eksport). Fluksi i ushqimit është realizuar vetëm për disa kultura, pasi të dhënat nuk janë të plota dhe nuk mund të kuptohen hyrjet dhe daljet. Siç mund të kuptojmë nga fluksi hyrjet (prodhimet) janë më të larta se daljet (treg dhe eksport). Kjo ndodh, sepse një pjesë e këtyre produkteve shkojnë për konsum vetjak, një sasi e caktuar është humbje dhe një pjesë tjetër shkon për shitje në mënyrë informale.

Tabela 22. Prodhimet dhe konsumi (treg dhe eksport) për qarkun e Fierit

Përbërës Niveli I		Përbërës Niveli II	Prodhim	POTENCIALET PRODHUESE	
				Treg	Eksport
Prodhim Bimor	Prodhimet e arave	Drithëra (ton)	155,153		
		Perime	296,417	93,353	33,780
		Patate (ton)	35,044		
		Fasule (ton)	8,472		
		Bimë industriale	1,974		
		Foragjere (ton)	1,710,079		
	Prodhime në sera	Perime (ton)	38,552	33,902	10,390
	Dru frutorë	Pemë frutore	24,341	15,890	1,400
		Ullinj (ton)	27,436	19,853	-
		Agrume (ton)	4,586	1,045	-
	Rrush gjithsej (ton)	44,973	30,700	13,530	
Prodhimi Blegtoral	Prodhim Blegtoral	Qumësht (ton)	217,163	300,432	-
		Mish (gjedhi, derri, shpendësh, ruminantësh të vegjël) (ton)	25,900	45,745	-
		Lesh (ton)	413		
		Veze (ton)	91,041,000	-	-
		Mjaltë (ton)	255	436	-

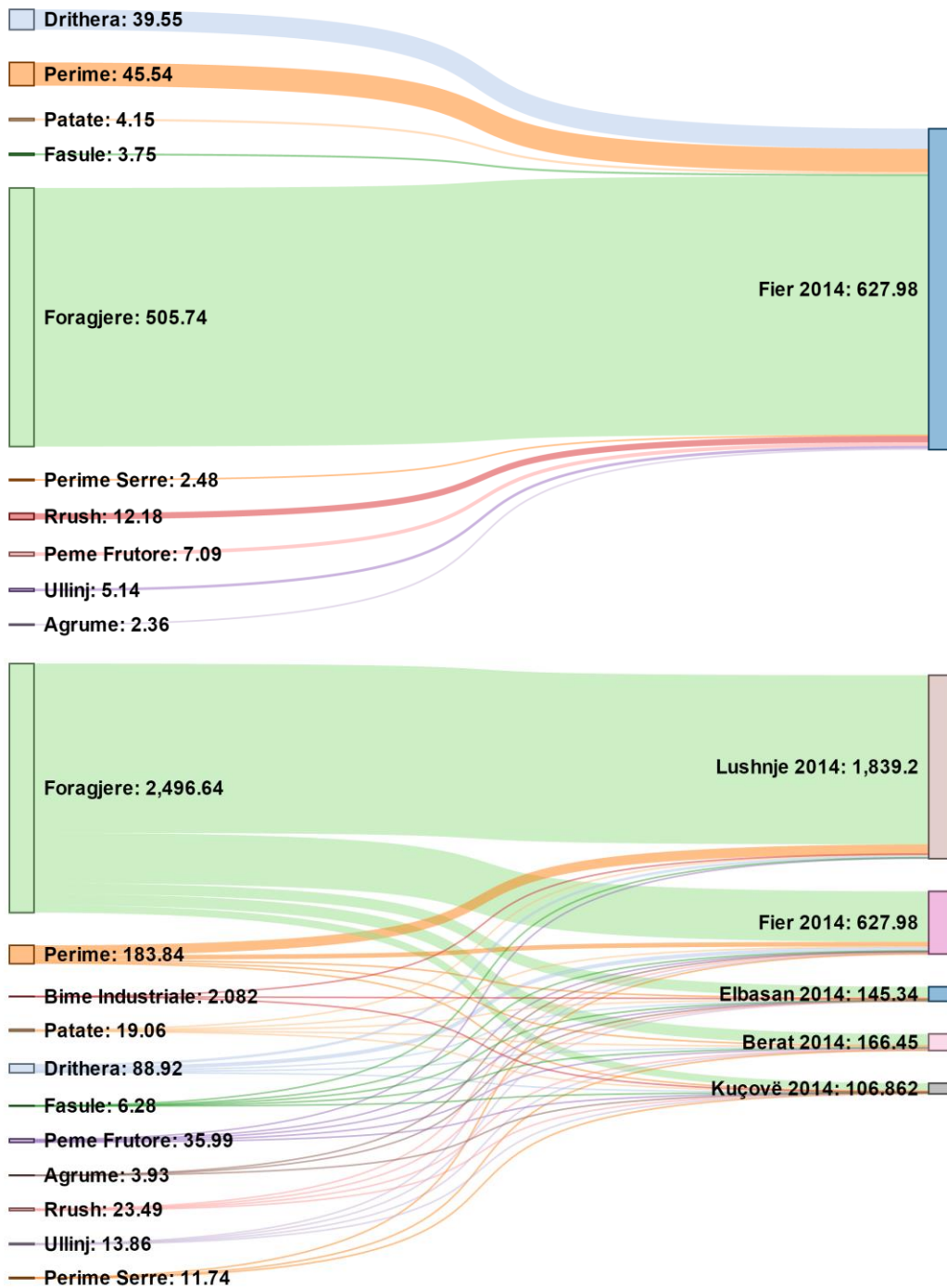
Burimi: INSTAT 2014, përpunoi Bashkia Fier dhe Co-PLAN

Figura 29. Fluksi i ushqimit për produktet blegtorale (në kton), Bashkia Fier, 2014 dhe krahasuar me bashkitë e tjera të rajonit

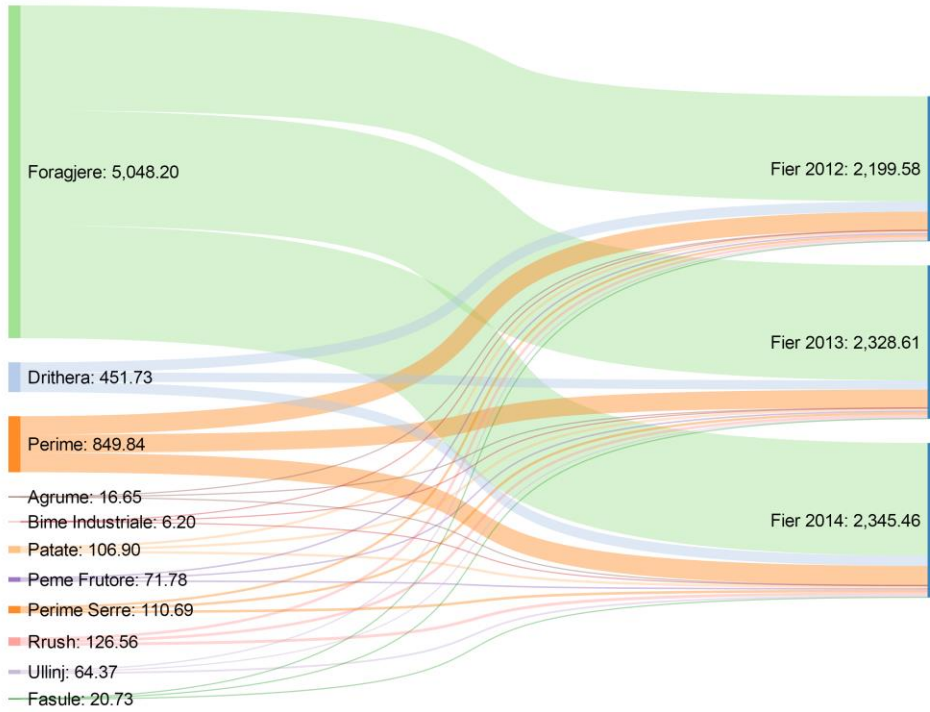
Burimi: INSTAT 2014, përpunoi Bashkia Fier dhe Co-PLAN

Figura 30. Fluksi i ushqimit për produktet bujqësore (kton), Bashkia Fier 2014 dhe krahasuar me bashkitë e tjera të rajonit

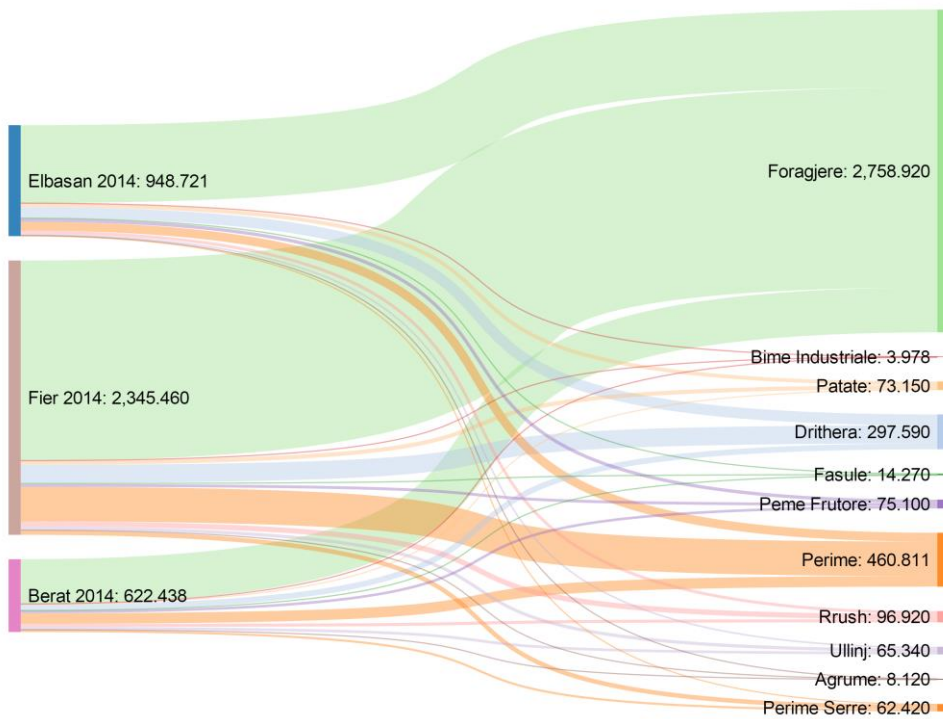
Burimi: INSTAT 2014; Përgatiti Co-PLAN, 2015

Figura 31. Fluksi i ushqimit për produktet bujqësore (kton), Bashkia Fier 2014 dhe krahasuar me bashkitë e tjera të rajonit

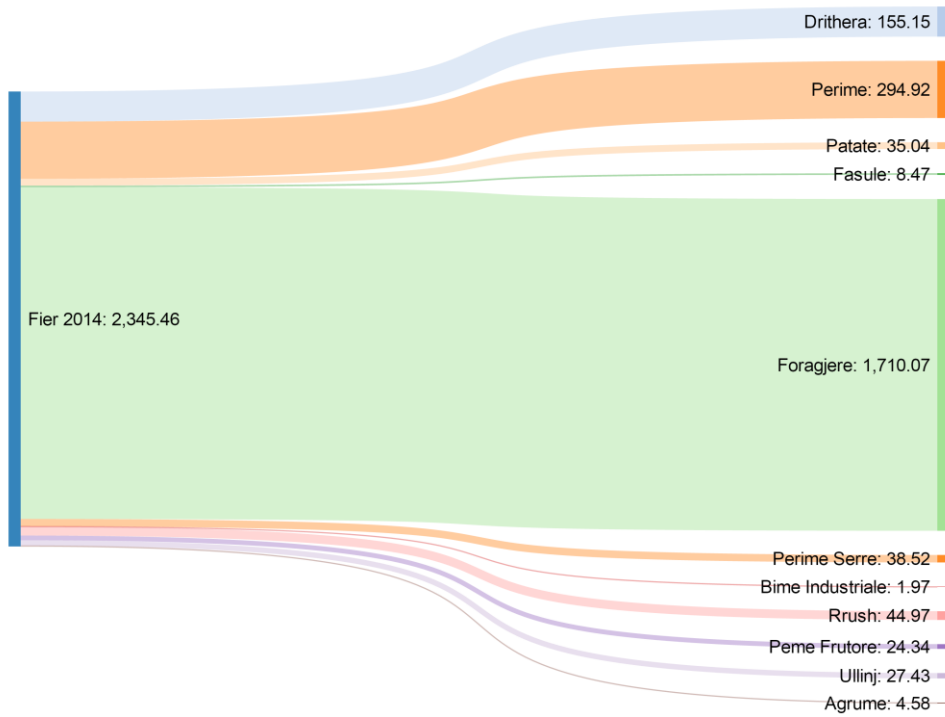
Burimi: INSTAT 2014; Përgatiti Co-PLAN, 2015

Figura 32. Fluksi i ushqimit (kton), krahasimi me qarqe të tjera

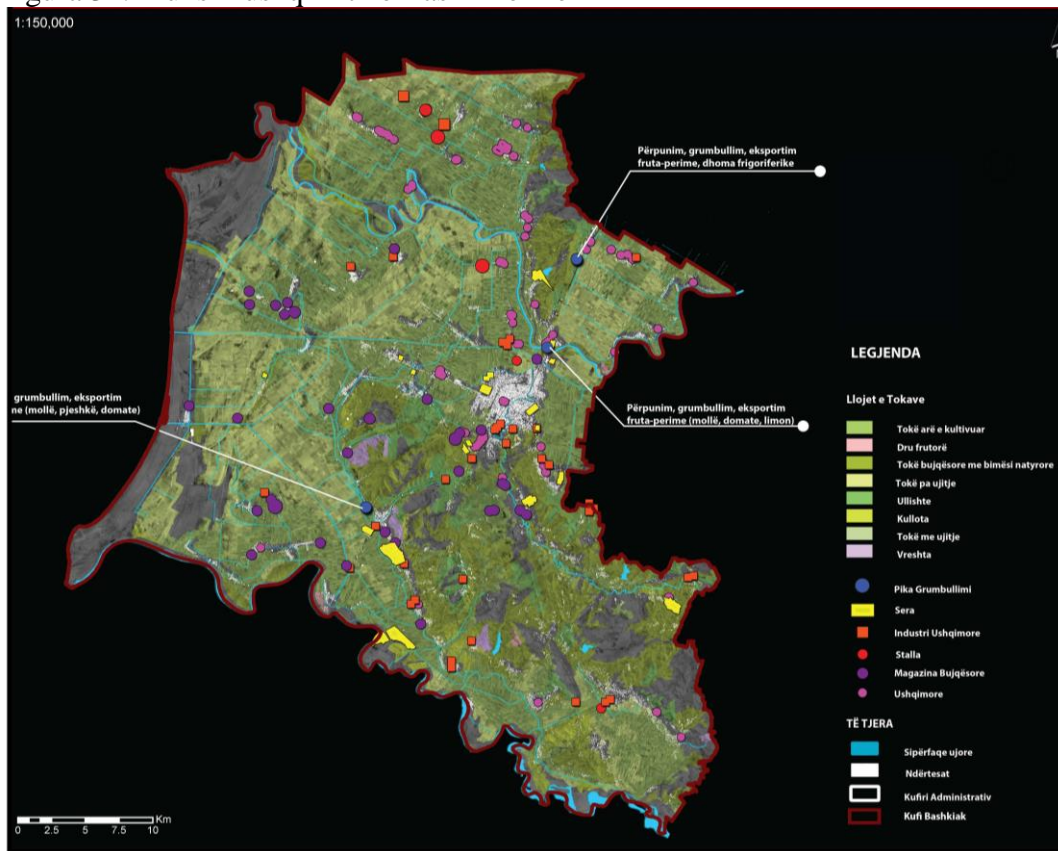
Burimi: INSTAT 2014; Përgatiti Co-PLAN, 2015

Figura 33. Fluksi i ushqimit (kton) Qarku Fier, 2014

Burimi: INSTAT 2014; Përgatiti Co-PLAN, 2015

Figura 34. Fluksi i ushqimit në Bashkinë Fier

Burimi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN, 2015

○ **Fluksi i mbetjeve**

Fluksi i mbetjeve analizon sasinë e mbetjeve që importohen, prodhohen, riciklohen dhe përpunohen. Në territorin e Fierit shërbimi i grumbullimit të mbetjeve ofrohet në nivelin 80-100%. Vend-depozitimi i mbetjeve në Fier nuk është inxhinierik-sanitar dhe ndodhet në Sheq të Madh, 4 km nga qendra e qytetit. Vendndodhja e vend-depozitimit të Fierit është e papërshtatshme, shumë pranë shtratit të Lumit Gjanica dhe vendbanimeve. Sipërfaqja e këtij vend-depozitimi është 6.2 ha. Diferencimi i mbetjeve në burim nuk kryhet dhe rezulton në mungesë të riciklimit apo përpunimit të mbetjeve⁹⁹. Tregues i mungesës së diferencimit të mbetjeve është edhe niveli i lartë i mbetjeve që importohen për t'u ricikluar nga kompanitë ricikluese të vendosura në Shqipëri. Në vitin 2013 në Shqipëri janë importuar 207,690 ton mbetje dhe janë eksportuar vetëm 30,704 ton mbetje nga të cilat 35,055 ton janë mbetje të riciklueshme¹⁰⁰.

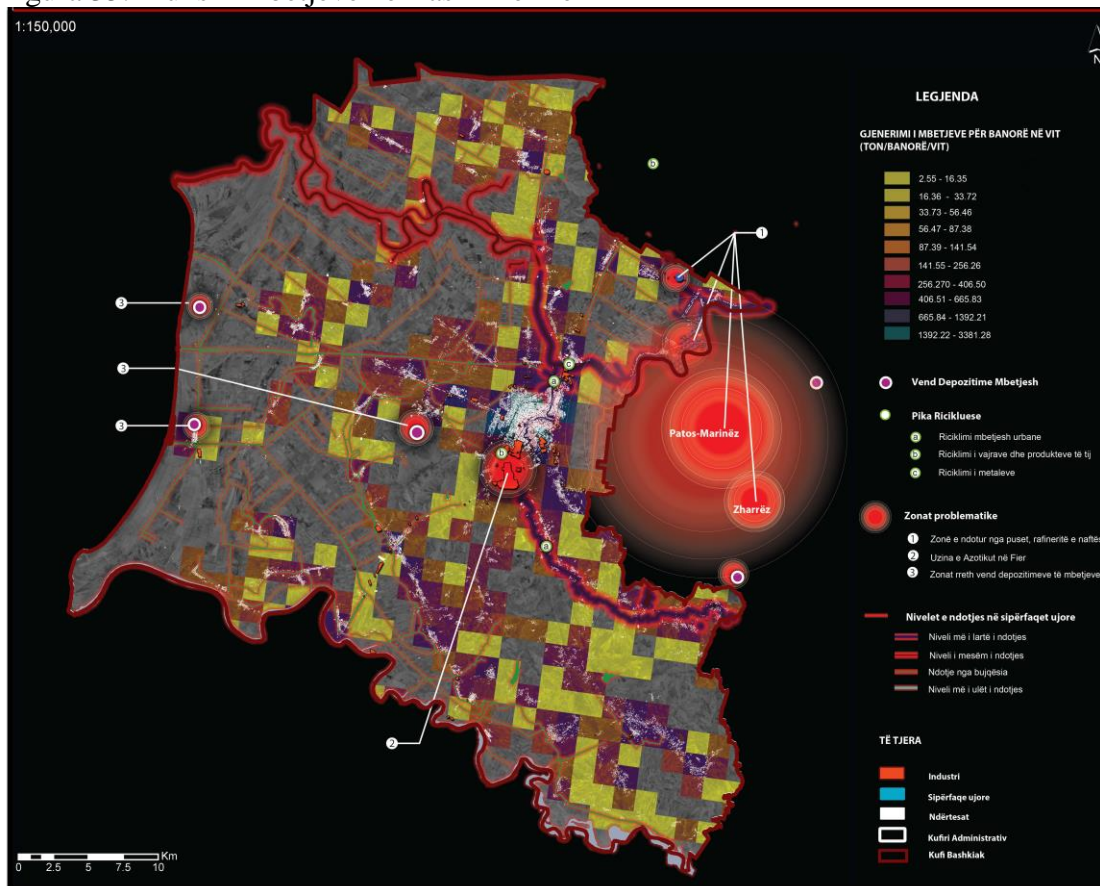
Në territorin e bashkisë së Fierit operojnë katër kompani ricikluese, dy prej të cilave riciklojnë mbetje urbane. Njëra (ABA 2011 Sh. p. k.) është e vendosur në Sheq të Madh, pranë shtratit të Lumit Gjanica dhe tjetra (RECOLIGHT Sh. p. k.) në afërsi të fshatit Portëz, sërish pranë shtratit të Lumit Gjanica¹⁰¹. Kompania për riciklimin e metaleve (PIU - ECO Sh.p.k.) vendoset në afërsi të bashkimit të Lumit Seman me Lumin Gjanicë, shumë pranë shtratit të Lumit Seman, ndërsa kompania për riciklimin e vajrave dhe produkteve të tij (TOT - TRADING IN OIL & TRANSPORT) ndodhet në qytetin e Fierit, në afërsi të zonës industriale¹⁰².

Për të llogaritur gjenerimin e mbetjeve urbane në territorin e Bashkisë Fier (territori pas reformës), jemi mbështetur sërish në rjetin e INSTAT-it për të dhënat e popullsisë në çdo km². Sasia mesatare e mbetjeve që gjeneron një person në ditë është 0.7 kg¹⁰³. Sasia më e madhe e mbetjeve të gjeneruara ndodh normalisht në zonat më të populluara, siç është qyteti i Fierit. Sasia e gjeneruar në qytetin e Fierit, në zonën urbane, arrin vlera 1,392-3,381 ton/vit për km² ¹⁰⁴.

Ndotja që iu shkaktohet ujërave nëntokësore nga mbetjet urbane është e lartë, për shkak të depërtimit të lëngut të ndotur të mbetjeve nga vend-depozitimi (jo-sanitar) i vendosur gjatë shtratit të lumit, pra në zonën ku akuiferi afrohet maksimalisht me sipërfaqen e tokës. Po ashtu, shpimet për puse dhe gropa septike në territor ulin nivelin e filtrimit të ndotjes para mbërritjes në shtresat nëntokësore dhe rritin ndotjen në ujërat nëntokësorë.

Riciklimi i mbetjeve bashkiake (organike, druri, letre, kartoni, LD plastike, HD plastike, qelqi, produkte kauçuku) në territorin e Bashkisë Fier është përafërsisht 83.3%, ndër të cilat peshën më të madhe e zënë mbetjet organike me 46%, 15% plastika dhe 15% letra¹⁰⁵. Procesi i riciklimit është i ndërlikuar për arsye se mbetjet nuk ndahen që në burim dhe nuk ka stimuj që të realizohet ky proces.

Figura 35. Fluksi i mbetjeve në Bashkinë Fier

Burimi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN-i, 2015

○ Përfundime

Fluksi i ushqimit tregon se Fieri është i specializuar më tepër në perime e drithëra (sigurisht dhe foragjere) sesa frutorë. Kjo lidhet me cilësinë e lartë të tokës (boniteti që përgjithësisht është 4 ose më pak) dhe të territorit fushor.

Sa i përket energjisë, Fieri ka potencial të lartë për përdorim të burimeve alternative, si energjia gjeotermale, dielli dhe era në zonën bregdetare. Mirëpo, edhe nga shifrat e nivelit kombëtar, kuptohet se prodhimi i energjisë vazhdon të jetë i fokusuar tek burimet ujore. Fakti që eksporti përbën vetëm 8.6% të asaj që importojmë, veç humbjeve në rrjet, tregon edhe që potenciali i burimeve alternative nuk përdoret. Po ashtu, përdorimi nga familjarët është thuajse i njëjtë, madje më i lartë sesa konsumatorët e tjerë së bashku. Pavarësisht humbjeve në rrjet kjo përqindje e lartë konsumi nga familjarët tregon se burimet alternative duhet të synojnë jo vetëm sektorët e tjerë të ekonomisë, si bujqësia etj., por edhe konsumatorët familjar.

4.3 Burimet ujore dhe basenet

4.3.1. Burimet ujore sipërfaqësore

Bashkia e Fierit ka një rrjet të pasur hidrik. Territori i saj përshkohet nga rrjedha e poshtme e lumenjve Seman, Vjosë dhe Gjanica që derdhet në Seman. Vjosa e Semani dallohen për burime të bollshme ujore gjatë stinës së dimrit. Semani përshkon Bashkinë e

Fierit në drejtim veri-perëndim dhe jug-lindje me gjatësi prej 40.3km. Gjatë gjithë territorit të bashkisë, Lumi Seman krijon dredha të shumta, duke marr formën e një koni me kufij të gjarpëruar. Pika më jugore e konit është afër qytetit të Fierit në Mbrostar ku edhe bashkohet me Gjanicën. Semani derdhet në Detin Adriatik, ku ka krijuar një deltë të gjerë. Në të dyja anët e lumit janë krijuar pellgje të vogla ujore ndër të cilat dallohet kryesisht Pellgu Lugaj (osa Liqeni i Petritit). Vjosa përshkon Bashkinë e Fierit duke krijuar dredha të shumta deri në grykëderdhje në një gjatësi prej 24.5km. Lumi Vjosa shërben edhe si kufi administrativ ndërmjet bashkive të Fierit, Vlorës dhe Selenicës. Përveç lumenjve, bashkia dallohet për një rrjet kanalesh ujitëse-kulluese mjaft të rëndësishme për bujqësinë që kultivohet në zonën e Myzeqesë gjatë gjithë vitit. Ndër këto kanale mund të përmendim Kanalin e Myzeqesë me degëzimet e tij në të dyja anët në fushën e Sheqit dhe me dalje të drejtpërdrejtë në detin Adriatik, Kanalin e Dhënve (Kanalini Ujitja) që e përshkon bashkinë pothuajse paralelisht me lumin Seman deri në Mbrostar me grykëderdhje të drejtpërdrejtë në plazhin e Semanit, si dhe Darëzeza e Re, në të cilin derdhen një sërë kanalesh ujitës dhe kullues.

Figura 36. Burimet ujore në Bashkinë Fier

Burimi: SHGJSH, përpunoi Co-PLAN dhe Bashkia Fier

Burimet ujore sipërfaqësore janë të rëndësishme për funksionet e tyre të përgjithshme (për ujitje, ujë industrial etj.) dhe mbi të gjitha, ato shërbejnë si burime ushqyese për ujërat nëntokësore jetike për furnizimin me ujë të Bashkisë dhe të qyteteve përreth.

o Problematikat e burimeve ujore sipërfaqësore

Në dy dhjetëvjeçarët e fundit në vendin tonë, burimet ujore dhe kryesisht lumenjtë, janë shfrytëzuar për bujqësi, industri, për materialin e tyre inert dhe për sektorë të ndryshëm të ekonomisë dhe njëkohësisht, janë përdorur si kanale për derdhjen e ujërave të ndotura. Për më tepër, mungesa e planeve për mbrojtjen e lumenjve e shoqëruar me ndërhyrje pa kriter të njeriut në shfrytëzimin e tyre (shfrytëzimi i inerteve në shtratin e lumenjve, punimi i brezave të gjelbër mbrojtës etj.), ka përshpejtuar shumë procese natyrore gjeologjike në shtratin e lumenjve siç janë: gërryerja e shtratit, erozioni anësor dhe sipërfaqësor i brigjeve, rrështitjet e tyre etj., të cilat kanë ndikuar ndjeshëm në përkeqësimin e gjendjes së tyre¹⁰⁶. Si rrjedhojë, sot lumenjtë vuajnë pasojat e një keqmanaxhimi të gjatë që janë kryesisht: i) *ndyshime në hidro-morfologjinë e lumenjve*; ii) *humbje të florës dhe faunës ujore, dhe* iii) *ndotje*.

Ndyshime në hidro-morfologjinë e lumenjve: Hidromorfologjia e lumenjve lidhet kryesisht me tipare fizike të një lumit të cilat janë kryesisht¹⁰⁷ *morfologjia e kanalit dhe lloji i rrjedhës* (natyrale ose e modifikuar), *përbërja litologjike e shtratit* (lloji, sasia e përbërjes shkëmbore in shtrat), *struktura dhe stabiliteti i brigjeve* mjaft e rëndësishme sepse tregon ndikimin që do të ketë lumi në gërryerjen e brigjeve dhe, si rrjedhojë, në sasinë e sedimentit që do të përfundojë në lumë, *digat/pengesat* përgjatë rrjedhës të cilat ndikojnë në ndryshimin e shpejtësisë së rrjedhës së lumit dhe largësinë e rrjedhjes së lirshme të ujit deri në largësinë të cilën është në gjendje të transportojë sedimentin, *bimësia në shtratin e lumit* (habitatet, biodiversiteti, bimësia etj.), *brezi i bimësisë mbrojtëse përgjatë brigjeve, përdorimi i tokës në afërsi* (rreth 20 metra nga bregu) dhe *gjerësia e zonës me ndikim nga përmbytjet*.

Në vendin tonë, ndërhyrjet në lumenj janë të shumëllojshme, si në shtrat ashtu edhe në ndryshimin ose zhvendosja e mbulesës bimore, marrjen e materialeve inerte, rërë, zhavorr, gurë ose plisa, ndërtime afër lumenjve, hedhja apo depozitimi i materialeve inerte që dalin nga prishja e objekteve ndërtimore, gërmimeve të ndryshme, si dhe veprimtarive të tjera që prodhojnë mbetje, shkarkimi i ujërave të ndotura urbane e industriale të patrajtuara, veprimtari të cilat ndalohen me ligj¹⁰⁸. Të gjitha këto kanë shkaktuar dëmtime të hidromorfologjisë së lumenjve që janë vërtetuar nga studime të ndryshme, ndër të cilat, edhe nga studimet e Shërbimit Gjeologjik Shqiptar rreth thellimit të shtratit të lumenjve. Një përshkrim i shkurtër i rezultateve të analizës në Basenin e lumit Seman e Vjosë paraqitet më poshtë.

Thellimi i shtratit të lumenjve në Basenet e lumenjve Seman e Vjosë:

Me qëllim analizimin e gjendjes së lumenjve në vendin tonë dhe përcaktimin e shkallës së ndikimit të fenomeneve gjeologjike dhe ndërhyrjes së njeriut në shtratin e tyre, SHGJSH-ja ka monitoruar¹⁰⁹ basenet e lumenjve në vend, ndër të cilët edhe basenet e Semanit e Vjosës.

Pellgu i Lumit Seman: është monitoruar në pesë pika/profile monitorimi për periudhën 2008-2016. Këto profile janë shpërndarë në Lumin Osum (dy pika) dhe në Lumin Seman (tre pika). Në lumin Devoll nuk ka profile të monitoruara. Megjithatë, duke qenë se në zonën fushore përpara bashkimit, lumenjtë Osum e Devoll paraqesin ngjashmëri hidromorfologjike, rezultatet e lumit Osum në dy pikat e monitorimit, Urë Vajgurore në

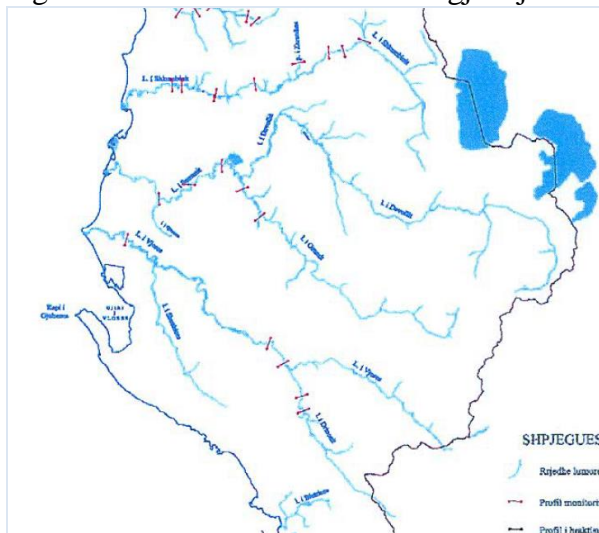
Osum dhe Urë e Kuçit në Seman, në një farë mënyre janë tregues edhe të gjendjes së Lumit Devoll.

Tabela 23. Vendndodhja e profileve të monitorimit

Nr.	Lumi	Vendi i Profilit	Periudha e monitorimit
38	Seman	Ura e Re Berat	2008-15
39		Ura Vajgurore	2008-15
40		Ura e Kuçit	2009-15
41		Imësht	2009-16
42		Ura e Mbrostarit	2007-15

Burimi: SHGJSH, 2015

Figura 37 Profilet e monitorimit të gjendjes së shtratit të lumenjve në Basenin e L. Seman

Burimi: SHGJSH, 2016

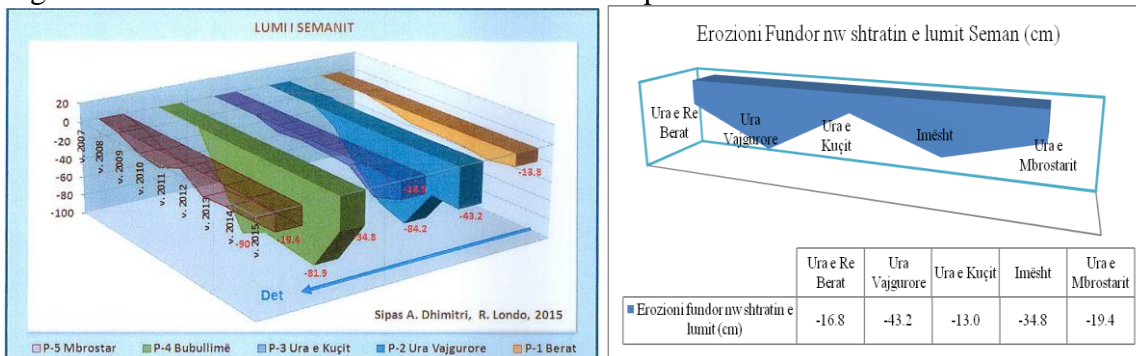
Ndër problematikat kryesore të nxjerra në pah nga ky monitorim është prania e **erozionit fundor** në segmentë të ndryshme të lumit, në forma dhe intensitete të ndryshme. Në të gjitha pikat ka patur erozion të theksuar fundor i cili shfaqet me *ulje të shtratit të lumit*. Më i theksuar është vënë re në *Urë Vajgurore* në vitet 2008-2015 (43.2cm ulje), i ndjekur nga segmenti i lumit në Imësht (34.8cm), Ura e Mbrostarit (19.4cm) dhe Ura e Kuçit me 13cm.

Tabela 24. Erozioni fundor ndër vite në lumenjtë Osum dhe Seman

Nr.	Vendi i profilit të monitorimit	Periudha e monitorimit	Ndryshimi Total	Ecuria deri 2015			Trendi 2011-2015		
				Erozion	Neutral		E	N	A
38	Ura e Re Berat	2008-15	-16.8	+			+		
39	Ura Vajgurore	2008-16	-43.2	+			+		
40	Ura e Kuçit	2009-15	-13.0		+		+		
41	Imësht	2009-16	-34.8	+			+		
42	Ura e Mbrostarit	2007-15	-19.4	+				+	

Burimi: SHGJSH, 2016

Figura 38. Thellimi i shtratit të Semanit e Osumit për shkak të erozionit fundor

Burimi: SHGJSH

Burimi: SHGJSH, punoi: Co-PLAN

Erozioni i brigjeve të lumit është i theksuar, në veçanti në brigjet anësore të Urës Vajgurore, i cili arrin deri në 250 metra në thellësi të terracës.

Ndërkohë, në lumë janë vënë re edhe **ndërrhyrje të gabuara për mbrojtjen e lumit** nga erozioni në rastin e ndërtimit të infrastrukturës rrugore Lushnjë-Berat. Një shembull është argjinimi i meandres i cili ka shkaktuar erozion.

Shkurtimisht, problematikat kryesore që janë vënë re gjatë monitorimit janë¹¹⁰:

- ulje të shtratit për shkak të erozionit fundor;
- përmbytje në zonën e poshtme të lumit Seman dhe në zona të caktuara të rrjedhës së tij;
- ndotje të ujit (nga inertet, ndotje baktoreologjike të ujit etj.);
- dëmtim të florës dhe faunës së lumit;
- dëmtim të peizazhit lumor;
- erozion të tokës bujqësore në segmentet Berat-Urë-Vajgurore, Gostimë, Salcë-Kozarë, Çiflig, Arrëz, Ndërmenas, Marinzë, Jogodin, Mbrostar etj;
- rrezikime të objekteve inxhinierike (ura mbrojtëse, argjinatura etj.) në Vetrik, Vlashuk, Çipllak, Segmentet Berat-Urë Vajgurore, Gorican-Mbrostar etj.;
- ulje e nivelit të ujërave nëntokësore në puset e ujit, stacione pompimi jashtë funksionit.

Thellimi i shtratit në Basenin e Vjosës:¹¹¹ Pellgu i Lumit Vjosë (Baseni) është monitoruar në 5 pika/profile monitorimi për periudhën 2008-2015. Këto profile janë shpërndarë në lumin e Vjosës (3 pika) dhe në lumin e Drinos (2 pika)¹¹²

Tabela 25. Vendndodhja e profileve të monitorimit në Basenin e L. Vjosë

Nr.	Lumi	Vendi i profilit	Periudha e monitorimit	Ndryshimi total erozioni) në cm.
43	Vjosë	Andon Poçi	2008-15	-27.9
44		Ura e Subashit	2008-15	-32.9
45		Tepelenë	2009-15	-47.0
46		Poçem	2014-15	-19.0
47		Ura e Mifolit	2008-15	-25.5

Burimi: SHGJSH, 2016

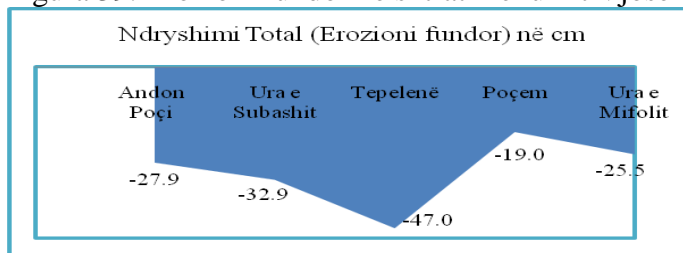
Siç ka ndodhur me lumin Seman, nga rezultatet e monitorimit është vënë re se edhe lumi Vjosë ka pësuar ulje të shtratit të tij (erozion fundor) pothuajse në të gjithë segmentin e monitoruar. Intensiteti i erozionit fundor ndryshon sipas segmentit të lumit ku më i theksuar është vënë re në Tepelenë në vitet 2009-2015 (-47.0 cm ulje), i ndjekur nga segmenti i lumit në Urën e Subashit (-32.9cm) i monitoruar në periudhë kohore 2008-15 dhe në profilin e monitorimit Ura e Mifolit (-25.5cm), monitoruar në të njëjtën periudhë kohore.

Tabela 26. Erozioni fundor ndër vite në lumin Vjosë

Nr.	Lumi	Vendi i Profilit	Periudha e monitorimit	Ndryshimi Total
43	Vjosë	Andon Poçi	2008-15	-27.9
44		Ura e Subashit	2008-15	-32.9
45		Tepelenë	2009-15	-47.0
46		Poçem	2014-15	-19.0
47		Ura e Mifolit	2008-15	-25.5

Burimi: SHGJSH, 2016

Figura 39. Erozioni fundor në shtratin e lumit Vjosë

Burimi: SHGJSH, punoi Co-PLAN

Siç shihet më sipër, Drinosi është dega e lumit që dallohet për shfrytëzimin më të madh të inerteve ndërkohë që në Vjosë është vënë re kryesisht në Urën e Mifolit dhe deri në 5-6 km sipër saj.

Problematikat e vëna re gjatë monitorimit të shtratit të lumit janë të llojeve të ndryshme dhe përfshijnë pothuajse të gjithë morfologjinë e lumit. Ndër më kryesoret, SHGJSH-ja thekson¹¹³:

- uljen e shtratit të lumit për shkak të erozionit fundor (shkaktuar pjesërisht nga shfrytëzimi i inerteve në shtratin e lumit);
- erozion të tokës bujqësore në sektorë të caktuar të Vjosës si Frakull, Trevëllazën, Mifol, Varibob dhe Bishan (dhe në sektorë të degës së Drinosit si Lazarat, Palokastër, Ura e Subashit dhe Viruar);
- rrezikime të objekteve inxhinierike (ura mbrojtëse, argjinatura, rrugë etj.) në segmentin e Drinosit (Drinos-Odrie, Hekal-Selishtë-Hambar, Ura e Mifolit-Ada);
- ulje të nivelit të ujërave nëntokësore në puset e ujit në rrjedhën e mesme dhe të ulët (stacione pompimi jashtë funksionit);
- degradim të strukturës së kanalit rrjedhës, kryesisht në Drinos;
- përmbytje në rrjedhën e poshtme të lumit në afërsi të Gjirokastrës në Drinos;
- ndotje të ujit (nga inertet, ndotje baktireologjike të ujit etj.);

- dëmtim të florës dhe faunës së lumit;
- dëmtim të peizazhit lumor;
- ndikim në modifikimin e vijës bregore.

Dëmtimi i sistmit lumor nga HEC-et: Pellgu i lumit Seman është shfrytëzuar gjerësisht për prodhimin e energjisë elektrike nëpërmjet ndërtimit të HEC-ve. Në fakt, në pellgun e Semanit deri më tani janë ndërtuar gjashtë HEC-e, ndërkohë që pesë të tjerë janë në ndërtim dhe 66 janë planifikuar për t'u ndërtuar.

Tabela 27. HEC-et në Basenin e lumit Seman

BASENI I SEMANIT			
Nr	Emërtimi i HEC	Kapaciteti	Lumi
Në prodhim			
1	Gjanc	1-10MW	NN
2	Vithkuq	1-10MW	Treska
3	Bogova	1-10MW	NN
4	Ujanik	1-10MW	NN
5	Lenia	1-10MW	NN
6	Holta	1-10MW	NN
Në ndërtim			
7	Nice	1-10MW	Nice
8	Treska 1	1-10MW	Treska
9	Treska 2	1-10MW	Treska
10	Nishovë 1	0-1MW	Nishovë
11	Banjë	>50MW	Devoll
Planifikuar për ndërtim			
12	Gjerbes	0-1MW	Gjerbes
13	Darsi 1	0-1MW	Darsi
14	Darsi 2	0-1MW	Darsi
15	Darsi 3	0-1MW	Darsi
16	Mollas	0-1MW	Mollas
17	Arrëz	0-1MW	Arrëz
18	Vokopola	0-1MW	Vokopola
19	Bigas Veleshnje	0-1MW	Begas-Veleshnje
20	Vlasçuk	1-10MW	Devoll
21	Vertoipi	1-10MW	Osum
22	Nishovë 2	0-1MW	Nishovë
23	Corovodë	0-1MW	Corovodë
24	Prishtë 1	0-1MW	Prishtë
25	Prishtë 2	0-1MW	Prishtë
26	Staravecka 1	0-1MW	Staravecka
27	Staravecka 2	0-1MW	Staravecka
28	Staravecka 3	0-1MW	Staravecka

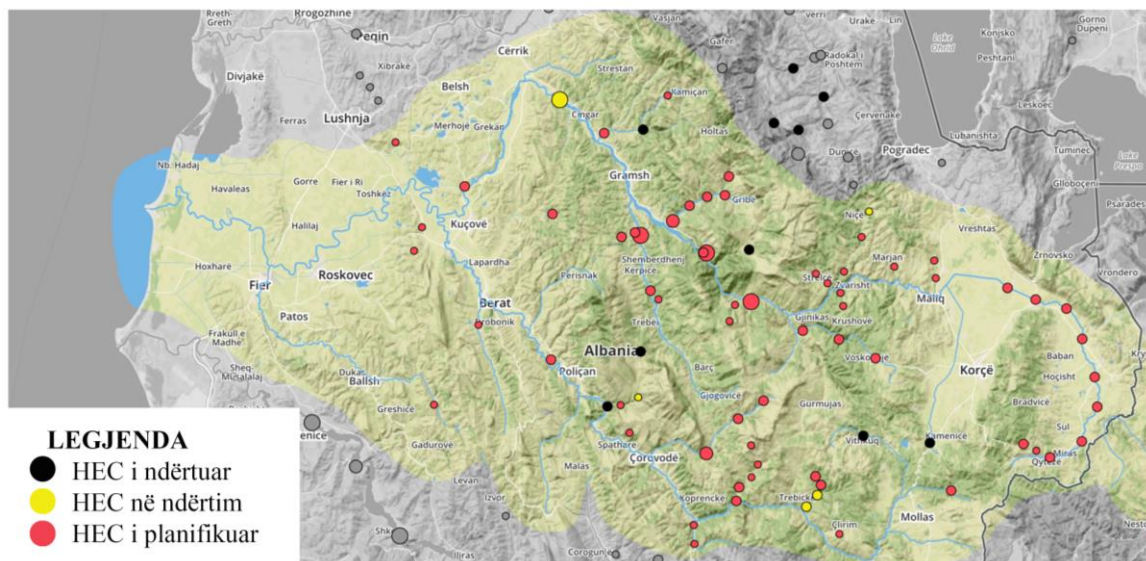
29	Helmes 1	1-10MW	Helmes
30	Helmes 2	1-10MW	Helmes
31	Faqekuq 1	1-10MW	Faqekuq
32	Faqekuq 2	1-10MW	Faqekuq
33	Velushe	10-50MW	Osoje
34	Treska 3	1-10MW	Treska
35	Treska 4	1-10MW	Treska
36	Qytezë	0-1MW	Qytezë
37	Kozel 1,2	1-10MW	Osum
38	Belesova 1,2	1-10MW	NN
39	Holtë 2	1-10MW	Holtë
40	Kabash-Pukë	0-1MW	Kabash
41	Sotirë 1	1-10MW	Sotirë
42	Sotirë 2	1-10MW	Sotirë
43	Skënderbegas	>50MW	Toorricë
44	Kërpicë	1-10MW	Kërpicë
45	Dobrenjë-Tomorricë	0-1MW	Dobrenjë-Tomorricë
46	Kukur 1	1-10MW	Kukur
47	Kukur 2	1-10MW	Kukur
48	Kukur 3	1-10MW	Kukur
49	Kukur 4	1-10MW	Kukur
50	Kukur 5	10-50MW	Kukur
51	Bratila 1	>50MW	Devoll
52	Bratila 2	1-10MW	Devoll
53	Zerec 1	0-1MW	Zerec
54	Zerec 2	0-1MW	Zerec
55	Moglicë	>50MW	Devoll
56	Cemericë 1	1-10MW	Cemericë
57	Cemericë 2	1-10MW	Cemericë
58	Cemericë 3	1-10MW	Cemericë
59	Strelce 1	0-1MW	Strelce
60	Strelce 2	0-1MW	Strelce
61	Lozhan 1	0-1MW	Dolanit
62	Lozhan 2	0-1MW	Dolanit
63	Verba 1	0-1MW	Verba
64	Verba 2	0-1MW	Verba
65	Babjen	0-1MW	Babjen
66	Shpella poshtë 1	0-1MW	Poshtë
67	Shpella poshtë 2	0-1MW	Poshtë
68	Hohist	1-10MW	Devoll
69	Grapsht	1-10MW	Devoll

70	Vranisht	1-10MW	Devoll
71	Stropan	1-10MW	Devoll
72	Brecen Mnekula	1-10MW	Devoll
73	Kuk Menkulas	1-10MW	Devoll
74	Dobjan Menkulas	1-10MW	Devoll
75	Miras Menkulas	1-10MW	Devoll
76	Dardhë 1	0-1MW	Devoll
77	Dardhë 2	1-10MW	Devoll

Burimi: AKBN dhe Riverwatch.eu

HEC-et janë ndërtuar në degët kryesore të lumit Seman (Devoll dhe Osum) si dhe në degë të nivelit të dytë (degë të degëve) të cilat shërbejnë si burim kryesor ushqyes për lumenjtë kryesorë Osum e Devoll, e si rrjedhojë, edhe Seman. Njëkohësisht, ata shërbejnë edhe si burim i materialit zhavorror për lumenjtë në fjalë.

Figura 40. HEC-et në Pellgun e lumit Seman

Burimi: Riverwatch.eu, Punoi : Co-PLAN,2016

Hidrocentralet janë përdorur për prodhimin e energjisë elektrik në vendin tonë në 50 vitet e fundit. Megjithatë, edhe pse HEC-et sjellin përfitime ekonomike dhe prodhim energjie, ata kanë ndikimet e tyre në mjedis dhe, në qoftë se nuk ndërtohen sipas parimit të përdorimit të integruar të burimeve ujore (që nënkupton përdorim i ujit duke patur parasysh edhe nevojat e sektorëve të tjerë të ekonomisë për ujë), rrezikojnë të krijojnë konflikte sociale.

HEC-et ndikojnë ndjeshëm në zhvillimin e një sistemi lumor duke ndryshuar karakteristikat fiziko-kimike dhe biologjike të tij. Kryesisht, pasojat e ndërtimit të një HEC-i janë:

- *trasformimi i rrjedhës së lumit në pjesën e sipërme të digës nga një sistem natyror lumor në sistem të një rezervuari artificial me ujëra të ndenjura;*
- *bllokimi i qarkullimit të peshqve ose specieve të tjera ujore;*

- *prishja e ekuilibrave e proceseve fizike dhe habitateve në rrjedhën pas digës.* Zakonisht, HEC-et dhe pritat e tilla që nuk lejojnë kalimin e materialit zhavorror shkaktojnë prishjen e ekuilibrit të grykëderdhjeve duke shkaktuar erozionin detar, ishujve, zonave pjellore të lumenjve dhe zona të tjera kënetore;
- *ndryshimi i rrjedhës së lumit dhe të prurjeve të sedimentit zhavorror, të trashë, në rrjedhën e poshtme të lumit me pasoja të rënda për deltat, florën e faunën për faktin se jeta në lumë dhe përreth sistemit të lumit kushtëzohet dhe zhvillohet në varësi të rrjedhës dhe sedimentit;*
- *grumbullimi i sedimentit pas digës që normalisht do të furnizonte ekosistemet në rrjedhën e poshtme.* Kur një lumë nuk merr sedimente mjaftueshëm, zakonisht tenton ta zëvendësojë atë duke gërryer brigjet e lumit e shkaktuar thellim të shtratit;
- *thelimi i shtratit të lumit i cili ul edhe nivelin e ujit në akuiferë.*

Duke parë numrin e madh të HEC-eve që do të ndërtohen në lumenjtë e Basenit të Semanit e Vjosës (në lumenjtë kryesorë dhe degët e tyre), mendohet se ndikimi në mjedis, në bujqësi, në ekonominë e zonave përreth si dhe në bregdetin e Fierit, mund të jetë i theksuar.

HEC-et mund të sjellin zvogëlimin e rrjedhës së lumit që është mjaft e rëndësishme për bujqësi në stinën e verës, ose pakësimin e sasisë së ujërave të disponueshme për bujqësi dhe sektorë të tjerë edhe pse ky mbetet objekt studimi në të ardhmen (vetëm një njohje e mirë e strukturës së digave dhe sasisë së ujërave të rrjedhës së lumit që ato lënë me rrjedhje të lirë mund të jap një pasqyrë të qartë të sasisë së ujit që banorët do të mund të kenë në përdorim në rrjedhën e poshtme të digës, pas digës, në të ardhmen). Është shumë e rëndësishme të theksohet se lumi Devoll është jetik për zhvillimin e bujqësisë në Bashkinë Fier dhe në bashkitë e tjera nëpër të cilat kalon. Për këtë arsye, ndryshimi i rrjedhës së ujit apo pakësimi i sasisë së ujit që mund t'u shkojë fshatarëve për përdorim në periudhat e kultivimit nuk përbënë më një problem vetëm mjedisor, por mbi të gjitha, një problem social që do të kërkonte zgjidhje të menjëhershme.

Njëkohësisht, pakësimi i rrjedhës së lumit Devoll e Osum mund të çojë edhe në zvogëlimin e sasisë së ujërave të akuiferëve të Semanit (Akuiferi i Beratit i cili ushqehet nga lumi Devoll e Osum, Akuiferi i Semanit etj.). Akuiferët shërbejnë si burim për furnizimin me ujë të popullsisë së bashkive të ndryshme (shihni seksionin e ujësjellësit). Me pak fjalë, digat e HEC-eve, në rast se nuk janë planifikuar dhe nuk manaxhohen në mënyrë të qëndrueshme dhe të integruar që garantojnë përdorimin e ujit edhe për bujqësi dhe aktivitetet të tjera ekonomike për popullsinë e zonave përreth, mund të shkaktojnë probleme të mëdha mjedisore dhe sociale.

Ndikimi i HEC-eve ndihet fuqishëm edhe në bregdet, edhe pse kjo është një problematikë që zakonisht ndodh në vazhden e dhjetë ose njëzet viteve (problem afatgjatë). HEC-et, siç u theksua më sipër, duke penguar transportin e materialit zhavorror drejt grykëderdhjeve të lumenjve krijojnë erozion bregdetar me kalimin e viteve (shihni seksionin e Vijës Bregdetare). Rëndësia e materialit zhavorror në plazhe vihet re dhe vërtetohet në deltat e vjetra të lumenjve si p.sh. delta e vjetër e lumit Seman. Nga momenti që në këtë zonë nuk

ka patur prurje zhavorrore nga lumi, kjo zonë ka pësuar erozion detar të theksuar. Në deltën e sotme të lumit Seman, fatmirësisht nuk është vënë re erozion. Megjithatë, nisur nga studimet e kryera nga SHGJSH-ja, kjo zonë ka pësuar një ulje drastike të prurjeve zhavorrore (grumbullimve) nga lumi gjatë viteve 2008-2014 (nga 59.7% grumbullim në vitin 1980-2008 ka arritur në 3.8% në periudhën më të afërt 2008-2014).

Dëmtime të zonës ripariane përgjatë brigjeve të lumenjve: Mungesa e manaxhimit të lumenjve Vjosë, Seman e Gjanicë ka dëmtuar edhe brigjet e lumenjve, në veçanti, brezin e gjelbër (zona ripariane) të Semanit i cili ka pësuar dëmtime të theksuara. Në shumë zona ky brez është ngushtuar, mungojnë të gjithë brezat e bimësisë së nevojshme nga bimët e ulëta deri tek ato të larta, ose nuk ekziston më. Duke qenë se lumi kalon në toka bujqësore, në të shumtën e rasteve brezi i gjelbër është kultivuar si tokë bujqësore. Kjo ka ndikuar tek pamundësia për të mbrojtur tokën nga prurjet e lumit (përmbytjet), dhe mosndalimin e shkëmbimit të ndotjes mes tokave bujqësore e zonave të banimit kundrejt lumit nga njëra anë dhe ujërave sipërfaqësore dhe akuiferit nga ana tjetër. Konkretisht, zvogëlim/ngushtim i brezit të gjelbër është vënë re *përgjatë gjithë trupit uhor të lumit Seman*, ndërkohë dëmtime e deri në humbje të këtij brezi vërehen në *seksionin e lumit që kalon ndërmjet Mbrostarit dhe Portëzës*. Mungesa e brezit të gjelbër në grykëderdhje të lumit në Topojë ka lejuar edhe depërtimin e ujërave të kripura në brendësi të territorit duke kthyer tokat bujqësore në toka të pakultivueshme. Përveç Semanit, Bashkia Fier përshkohet edhe nga Gjanica. Ndryshe nga Semani, Gjanica ka prurje me densitet më të ulët dhe, në një farë mënyre, ngjan më tepër me një kanal përshkues se sa një lumë natyror. Bujqësia, mbetjet bujqësore, erozioni uhor, ndotjet industriale dhe urbanizimi janë faktorët kryesor të ndotjes së ujit të këtij lumi dhe të asaj sipërfaqeje të kufizuar të brezit të gjelbër të mbetur përgjatë brigjeve të tij.

Përmbytja e disa segmentëve të Gjanicës e Semanit: Bashkia e Fierit karakterizohet nga një terren i sheshtë ku mbizotërojnë fushat. Mungesa e pjerrësisë në këto fusha krijon probleme të mëdha për qarkullimin e ujërave në rast shirash të rrëmbyeshme duke krijuar përmbytje të zonave më të ndjeshme. Në Bashkinë e Fierit përmbytjet ndodhin përgjatë Gjanicës, afër kanalit të Urës së Mbrostarit, në rrjedhën e poshtme dhe në disa zona të caktuara të rrjedhës së mesme të Semanit dhe në rrjedhën e poshtme të Vjosës¹¹⁴.

Shpesh përmbytjet ndodhin edhe për shkak të mugesës së një rrjeti kanalizues të ujërave të zeza dhe ujitje-kullim, i domosdoshëm për zona pa pjerrësi si kjo e Bashkisë Fier. Siç raportohet, pjesa më e madhe e rrjetit mbledhës të kanalizimeve të ujërave të ndotura është ndërtuar në vitet 1968-1980. Ky rrjet është zgjeruar dhe rehabilituar shumë pak pas ndërtimit të tij.¹¹⁵ Si rrjedhojë, terreni i sheshtë dhe rrjeti i pamjaftueshëm i ujërave të zeza si dhe teknologjia e vjetër e këtij rrjeti (tubacionet) e shkatërrojnë rrjetin e tij në raste shirash të rrëmbyeshme¹¹⁶.

Humbja e sipërfaqes së tokës bujqësore në brigjet e lumenjve (Erozion i tokës bujqësore): Mungesa e fashës së gjelbër ka patur pasojat e saj në dëmtimin e mëtejshëm të lumenjve. Në fakt, përgjatë brigjeve të lumenjve Vjosë e Seman vihet re shembja/dëmtimi i brigjeve ose gërryerja e tyre, që ka rezultuar në humbje të sipërfaqes së tokës. Erozioni i tokës bujqësore është vënë re përgjatë të gjitha brigjeve të lumit Vjosë në përgjithësi dhe më i theksuar në sektore të caktuar të lumit si *Frakull, Trevëllazen, Mifol, Varibob, Bishan, të Vjoses*¹¹⁷. Gjatë brigjeve të Vjosës janë vënë re edhe rrezikime dhe prishje të objekteve inxhinierike, si ura, vepra mbrojtëse dhe

argjinatura (segmented Hekal-Selishte-Hambar, Ura e Mifolit-Ada)¹¹⁸. Në Lumin Seman erozioni vihet re kryesisht në zonat bujqësore në rrjedhën e tij të poshtme dhe në disa segmente në rrjedhën e mesme (nga zona Patos-Marinë e deri në grykëderdhje).

Shfrytëzimi i inerteve lumore: Shtretërit e lumenjve zakonisht janë zona të ndërlikuara dhe me një natyrë të brishtë që dëmtohen lehtësisht. Kjo natyrë rrjedh nga: i) përbërja e tyre gjeologjike me dhera të shkrufta, rëra e zhavorre kryesisht, dhe nga: ii) prania e lartë e ujërave rrjedhëse sipërfaqësore, të cilat kanë energji që varet nga stadi i zhvillimit të lumit dhe nga sasia e reshjeve që bie në territor¹¹⁹. Për këtë arsye, shtretërit e lumenjve janë trajtuar si fenomene rreziku gjeologjik për vetë natyrën e tyre të paqëndrueshme¹²⁰.

Megjithatë, në dy dhjetëvjeçarët e fundit, edhe në Bashkinë e re të Fierit, inertet e shtretërve të lumenjve janë shfrytëzuar në maksimum, pa kriter dhe në mungesë të plotë të një studimi të mirëfilltë të zonave ku shfrytëzimi mund të lejohet pa dëmtuar lumenjtë. Vetëm në territorin e ri të Bashkisë së Fierit ushtrojnë veprimtarinë e tyre për shfrytëzimin e inerteve lumore dy karriera lumore në shtratin e Semanit dhe tetë karriera lumore në shtratin e Vjosës. Për bashkitë e tjera ku kalojnë këto lumenj nuk njihet numri i veprimtarive të tilla. Si pasojë, shfrytëzimi i inerteve lumore (karrierat lumore) ka dëmtuar rëndë Vjosën e Semanin duke çuar edhe në uljen e shtratit të tyre, zvogëlimin dhe zhdukjen e biodiversitetit si dhe ndotjen e akuiferëve¹²¹.

Tabela 28. Karrierat lumore në Bashkinë e re Fier

N.	Qarku	Lumi	Adresa e aktivitetit	Procesi	Kategoria e lejes	Nr. i lejes nga MM
1	Fier	Seman	Lumi <i>Seman</i> në zonën e fshatit Kallm i Madh	Karrierë lumore	B	
2	Fier	Seman	Shtrati i lumit <i>Seman</i> , në krahun e rrjedhës së poshtme të tij, në segmentin Kallm - Belinë, Fier	Karrierë lumore	B	440
3	Fier	Vjosë	Shtrati i lumit <i>Vjosë</i> , ferma e Rromës, Fier	Karrierë lumore	B	590
4	Fier	Vjosë	Lumi <i>Vjosë</i> , zona e Kanishtës	Karrierë lumore	B	233
5	Fier	Vjosë	Lumi <i>Vjosë</i> , në zonën Varibob (Cakran) - Kashishtes	Karrierë lumore	B	300
6	Fier	Vjosë	Në lindje të fshatit Fermë, komuna Cakran, Fier, lumi <i>Vjosë</i>	Karrierë lumore	B	551
7	Fier	Vjosë	Në largësi 500 m në vijë ajrore nga fshati Kafaraj, Fier (<i>Vjosë</i>)	Karrierë konglomeratesh	B	463
8	Fier	Vjosë	Lumi <i>Vjosë</i> , në jug të fshatit Hambar, Buzmadh, Cakran, Fier	Karrierë lumi	B	416
9	Fier	Vjosë	Lumi <i>Vjosë</i> , në zonën e fshatit Buzëm madh, komuna Cakran, Fier	Karriere inertesh lumore	B	391
10	Fier	Vjosë	Zona e quajtur Ada Myrtezi, Frakull, qarku Fier (<i>Vjosë</i>)	Shfrytëzim rëre	B	3798/3

Burimi: ARM Fier, 2015

Shfrytëzimi i burimeve ujore nga industria e naftës: Industria e naftës dallohet për shfrytëzim të sasive të mëdha të ujit të cilat i siguron kryesisht nga burimet ujore sipërfaqësore ose nëntokësore. Sasitë më të mëdha të ujit nevojiten gjatë shpimeve të puseve të reja dhe gjatë pastrimit dhe mirëmbajtjes së herëpashershme të puseve. Sipas Agjencisë Amerikane të Mjedisit, procesi i shpimit të një pusi të vetëm kërkon nga 7 deri në 15 milionë litra ujë edhe pse shifra është relative në varësi të teknologjisë së përdorur¹²². Në Bashkinë e Fierit, një sasi uji për shfrytëzim nga industria e naftës merret nga lumi Seman dhe nga burime ujore nëntokësore (mbi 200m thellësi¹²³). Në disa raste, nuk përjashtohet ripërdorimi ose riciklimi i ujërave industriale.

Për shkak të mungesë së të dhënave, në Bashkinë Fier dhe në vendin tonë, mbetet ende e panjohur sasia e ujit të lumnjve dhe të Semanit, në rastin specifik, që shfrytëzon çdo industri gjatë shpimeve dhe gjatë aktivitetit të saj normal të nxjerrjes së naftës. Njëkohësisht, përcaktimi i ndikimit në mjedis dhe qëndrueshmërisë së shfrytëzimit të burimeve ujore të Semanit mbetet një sfidë për arsye se Agjencia e Basenit Ujor të Semanit nuk ka një Plan të Manaxhimit të Basenit Ujor të Semanit në të cilin përcaktohen sasitë e lejuara për shfrytëzim nga sektorë të ndryshëm të industrisë pa cënuar ruajtjen e lumit.

Ndotja: Gjatë 25 viteve të fundit, në vendin tonë dhe në Bashkinë Fier, lumenjtë janë përdorur si burime pritëse të ujërave të zeza ndërsa shtretërit ose brigjet janë përdorur si vend-depozitime të mbetjeve të ngurta. Ky është shembulli i lumit Seman e Gjanica në të cilët janë shkarkuar ujërat e zeza të patrajuara, duke e ndotur atë. Përveç ujërave të zeza, lumenjtë Gjanica dhe Seman kanë qenë vazhdimisht nën ndikimin e industrisë së naftës dhe industrive të tjera përgjatë brigjeve të tyre. Për shembull, shumë puse të naftës janë hapur në largësi minimale nga lumi. Si rrjedhojë, cilësia e ujërave të lumnjve është varfëruar ndër vite. Lumenjtë janë ndotur me produkte nafte, ujëra të zeza, produkte bujqësore etj.

o Ndotja e monitoruar nga Co-PLAN-i

Duke patur si qëllim përcaktimin e cilësisë së ujërave sipërfaqësore në disa lumenj të Shqipërisë Qendrore, dhe lidhjen e kësaj cilësie me përdorimin e tokës në territorin e bashkisë apo jashtë saj, Co-PLAN-i¹²⁴ kreu monitorimin e cilësisë së ujërave të basenit të Semanit (Osum, Devoll, Seman e Gjanicë). Pikat e monitorimit dhe disa parametra kimikë¹²⁵ janë të përbashkët me monitorimet e ujërave të lumnjve kryesor të Basenit të Semanit të kryera nga AKM-ja në vitin 2013¹²⁶ me përjashtim të pikës Mujalli¹²⁷. Për interpretimin e rezultateve janë marr parasysh direktiva të ndryshme të Bashkimit Europian.

Parametrat e monitoruar janë si më poshtë vijon:

- parametra fiziko-kimikë: pH, tejdukshmeria, perçueshmeria elektrike, lënda e ngurtë pezull (TSS), lënda e ngurtë e tretur, oksigjeni i tretur, temperatura dhe nevoja biologjike për oksigjen;
- ushqyesit: N-NH₄, N-NO₃, N-NO₂, Sulfidet;
- bakteria: bakteria koliform;

- Metale të rënda: Plumb (Pb), Kadmium (Cd), Mangnez (Mn), Nikel (Ni), Zink (Zn), Bakër (Cu), Co, Krom (Cr), Mërkur (Hg), Arsenik (As), Barium (Ba), Brominë (Br)

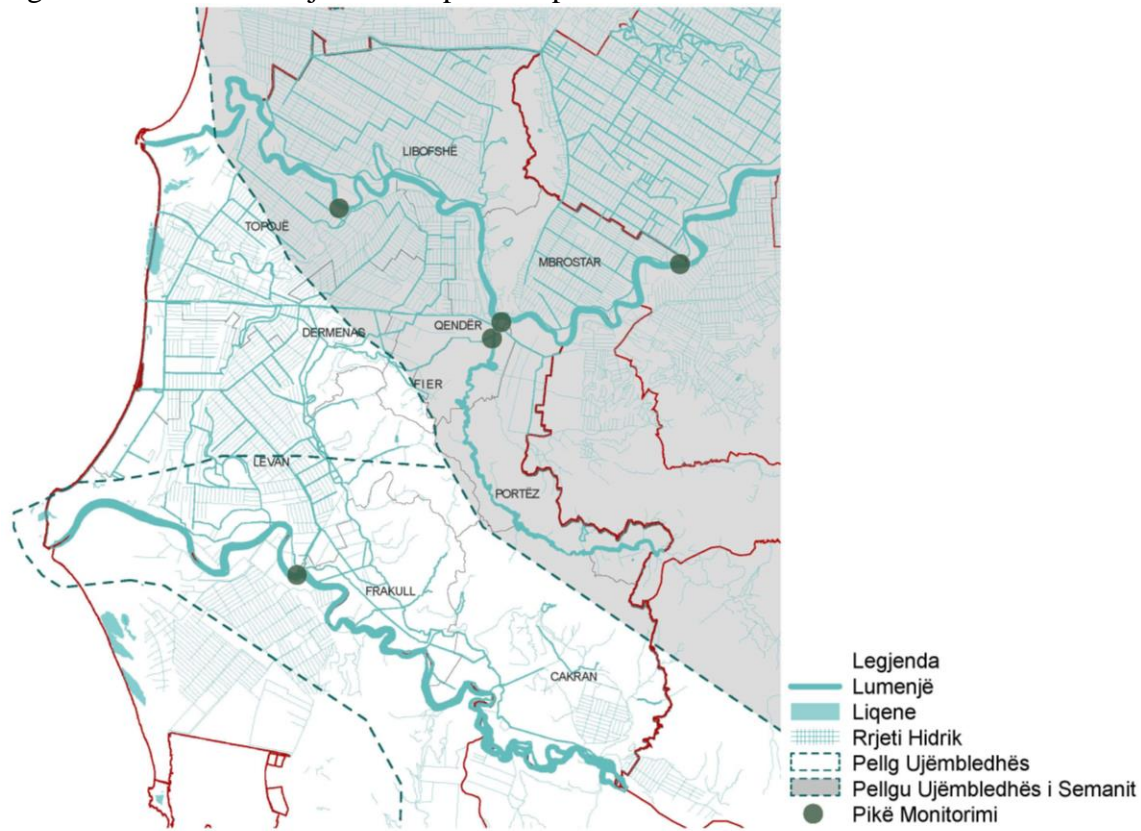
Tabela 29. Pikat e monitorimit të Basenit Seman

N.	Lumenjtë	Vendndodhja e pikës së marrjes së mostrave të ujit
1	L. Seman	Lushnjë (para hyrjes në Patos Marinëz)
2		Ura e Mbrostarit në Fier (para bashkimit me L. Gjanica)
1	L. Gjanicë	Ballsh –Panahori (para kalimit në Ballsh)
2		Mbrostar (pas landfillit Fier, para bashkimit me L. Seman, Ura e Rr. Teodor Muzaka)
1	L. Osum	Kanionet e Osumit: afër burimit, para Çorovodës
2		Uznovë (para bashkimit me L. Zagoria)
3		
4		Ura e Goricës, Berat
5		Urë Vajguore (në hyrje të Bashkisë Fier tek Ura e rrugës SH-72)
6		Arrëz (para bashkimit me L. Devoll)
1	L. Devoll	Moglicë, Korçë
2		Arrëz (para bashkimit me L. Seman)
1	L. Vjosa	Tri Urat - Çarshovë
2		Ura e Mifolit
3		Në derdhje të Vjosës (afër Dëllinjës / ose Pishë Poros)

Burimi: Co-PLAN, 2015

Pikat e monitorimit **Seman 2**, **Gjanicë 2** tek Ura e Mbrostarit, **Vjosë 2** tek Ura e Mifolit dhe **Vjosë 3** në grykëderdhje të lumit gjenden brenda dhe në kufi të Bashkisë së Fierit. Pikat e monitorimit dhe disa parametra kimikë¹²⁸ janë të përbashkët me monitorimet e ujërave të lumenjve kryesor të Basenit të Semanit të kryera nga Agjencia Kombëtare e Mjedisit (AKM)¹²⁹ me përjashtim të pikës Mujalli në Seman¹³⁰. Për interpretimin e rezultateve (standardet) janë marr parasysh direktiva të ndryshme të Bashkimit European.

Figura 41. Harta e marrjes së kampioneve për vlerësim në lumin Seman

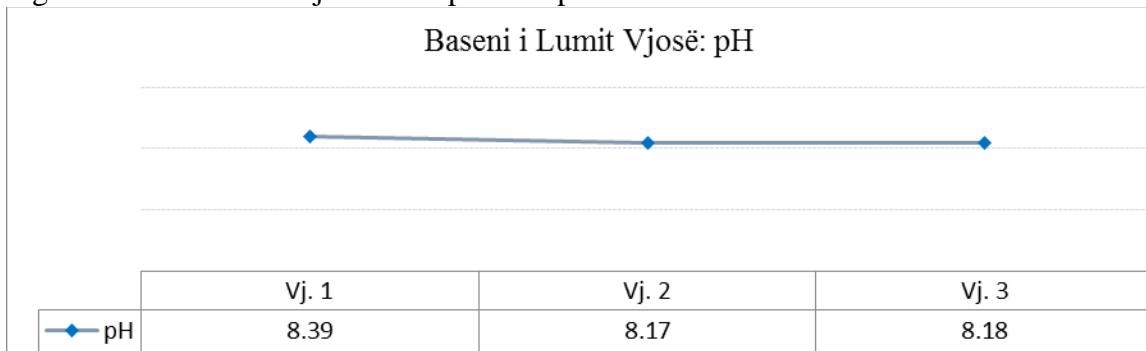
Burimi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN, 2015

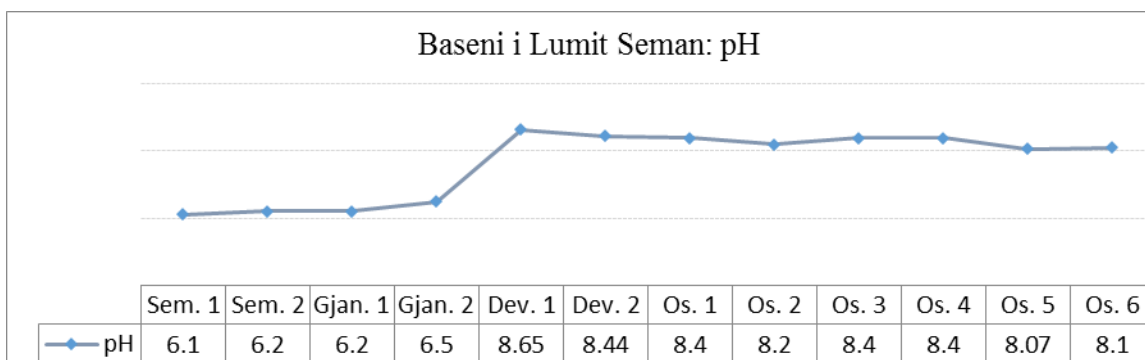
Rezultatet e monitorimit:

Nga monitorimi i kryer në Seman e Vjosë u vu re se ujërat e lumenjve Gjanicë dhe Seman, nga Ura e Mbrostarit deri në grykëderdhje, janë acidike ($\text{pH} < 7$) ndërsa ujërat e lumenjve Osum, Devoll, dhe Vjosë janë alkaline ($\text{pH} > 7$) në të gjitha pikat e monitorimit, brenda dhe jashtë territorit të bashkisë (Figura 20).

Këto gjetje janë të ngjashme me rezultatet e raportuara nga AKM-ja, me përjashtim të disa pikave (Seman 2 dhe Gjanicë 1 dhe 2).

Figura 42. Harta e marrjes së kampioneve për vlerësim në lumin Seman

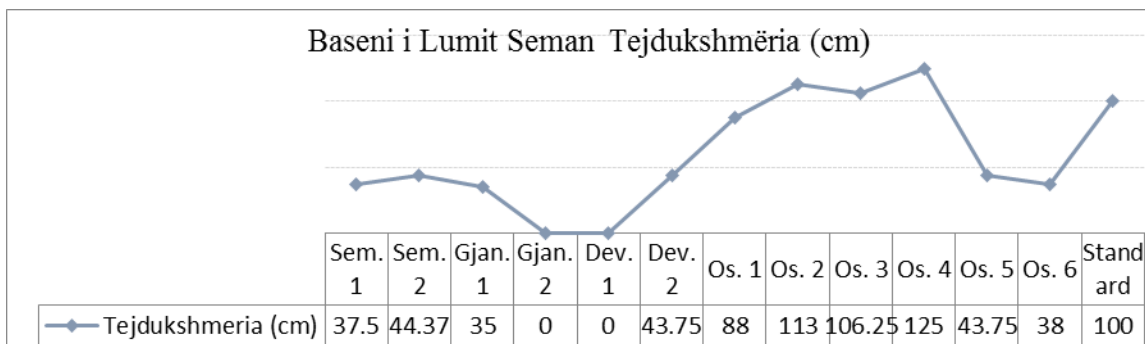
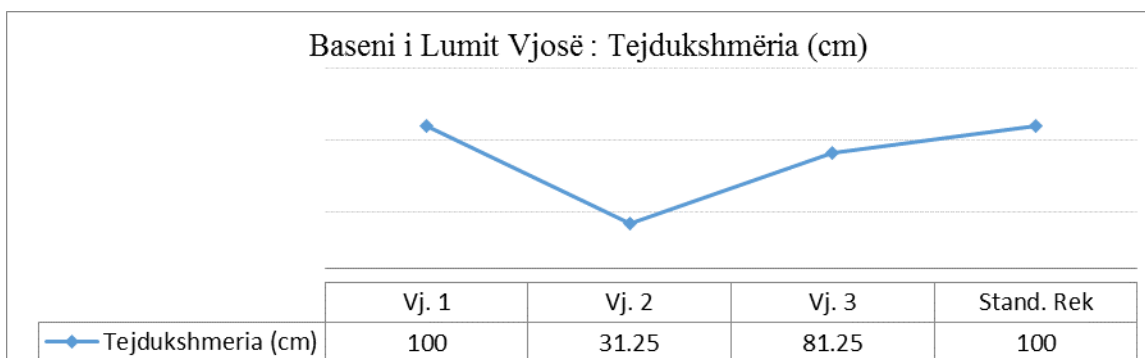

Burimi: Co-PLAN dhe PLGP, 2015

Në lumenjtë Seman dhe Vjosë, *thellësia e depërtimit të dritës* është në nivele të pranueshme në pjesët e sipërme të rrjedhës, por depërtimi i dritës paraqet probleme më të theksuara në zonat me erozion të lartë (në Seman para hyrjes në Patos-Marinëz dhe në Urën e Mbrostarit, ndërsa në Osum, në segmentin Urë Vajgurore-Arrëz, përpara bashkimit me Devollin).

Figura 43. Tejdkushmëria e ujërave në basenet e Semanit dhe Vjosës

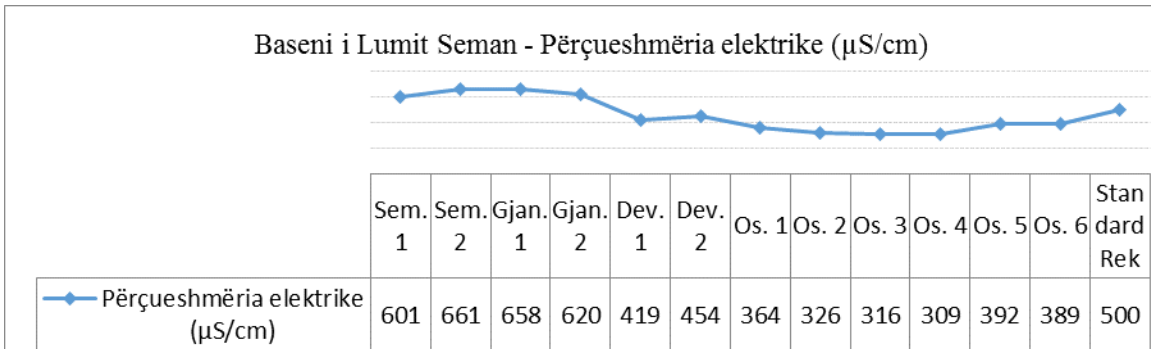
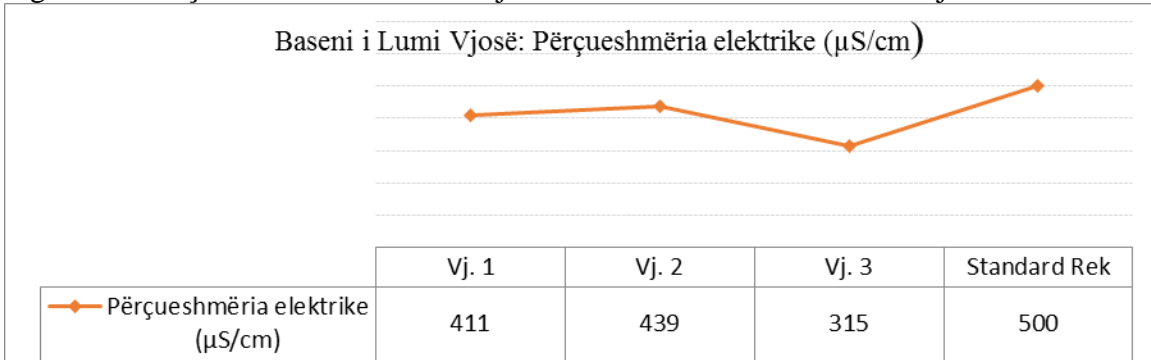

Burimi: Co-PLAN dhe PLGP, 2015

Përçueshmëria elektrike ndryshon ndërmjet lumenjve, duke pasur vlera më të larta se standardet mjedisore në lumenjtë me ujëra acidikë (Gjanicë e Seman në segmentin Ura e Mbrostarit-Grykëderdhje). Vlerat luhaten nga 601-661 $\mu\text{S}/\text{cm}$.

Në lumenjtë e tjerë të pellgut të Semanit dhe në Vjosë, vlerat janë brenda normës me vlera që ndryshojnë nga 309-454 $\mu\text{S}/\text{cm}$ dhe 315-439 $\mu\text{S}/\text{cm}$ përkatësisht.

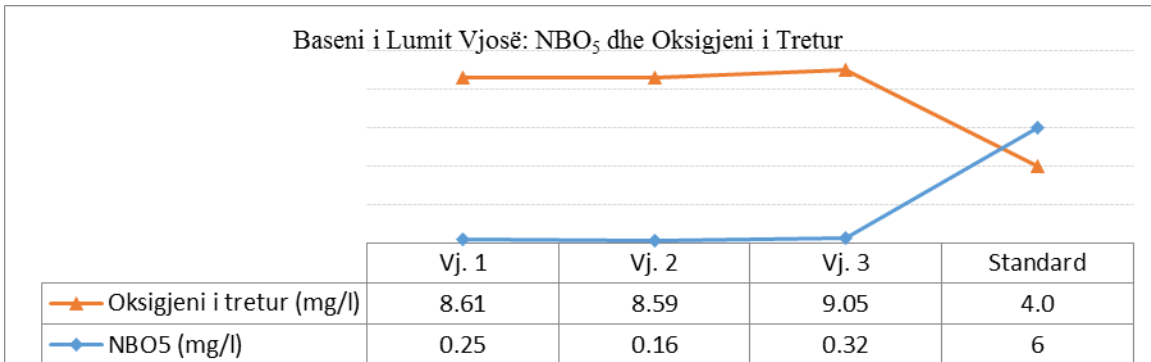
Figura 44. Përçueshmëria elektrike e ujërave në basenet e Semanit dhe Vjosës

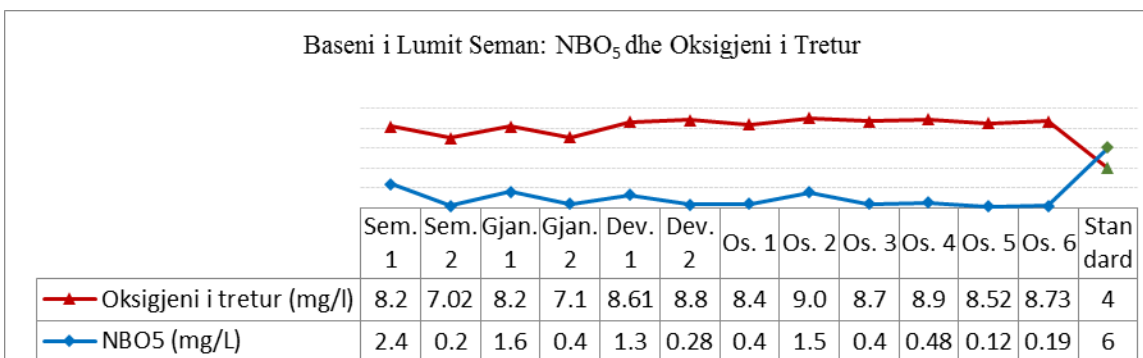

Burimi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN

Vlerat e NBO_5 ¹³¹ janë brenda normës¹³² në të gjitha pikat e monitorimit, vlera këto të ndryshme nga vlerat e monitoruara nga AKM-ja¹³³. Megjithatë, vlerat brenda normave të NBO_5 tregojnë qartë nevojën për të analizuar NBO_5 në lidhje me parametrat e tjerë dhe me vendndodhjen e burimeve kryesore të ndotjes në lumë (industrisë përkundrejt ujërave të zeza të zonave të banuara, përmbajtjes së metaleve të rënda përkundrejt ushqyesve etj.). Prania e klorinës dhe metaleve të rënda në ujë ngadalëson ose zvogëlon ndjeshëm NBO_5 sepse pengon aktivitetin e mikro-organizmave.

Figura 45. Vlerat e NBO_5 dhe oksigjenit të tretur në basenet e Semanit dhe Vjosës

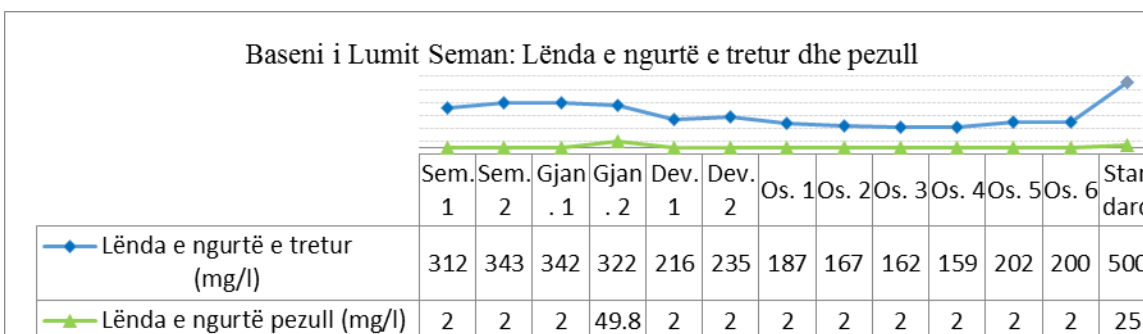
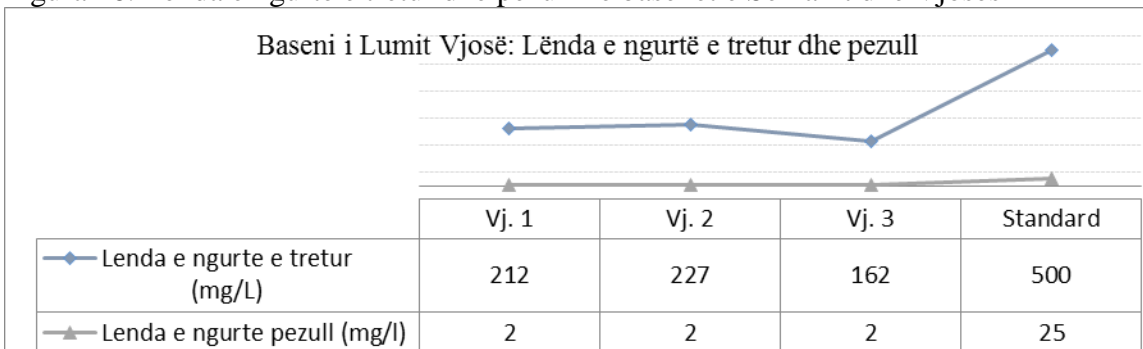

Burimi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN

Lënda e ngurtë pezull (TSS¹³⁴) është <2 mg/l në të gjitha pikat e monitorimit të Semanit e Vjosës dhe shumë më e ulët se vlerat mjedisore, me përjashtim të lumit Gjanica në afërsi të Urës së Mbrostarit. Në këtë pikë, vlerat e lëndës pezull janë 49.8mg/l dhe shënojnë një rritje të theksuar në krahasim me pikat e tjera.

Figura 46. Lënda e ngurtë e tretur dhe pezull në basenet e Semanit dhe Vjosës

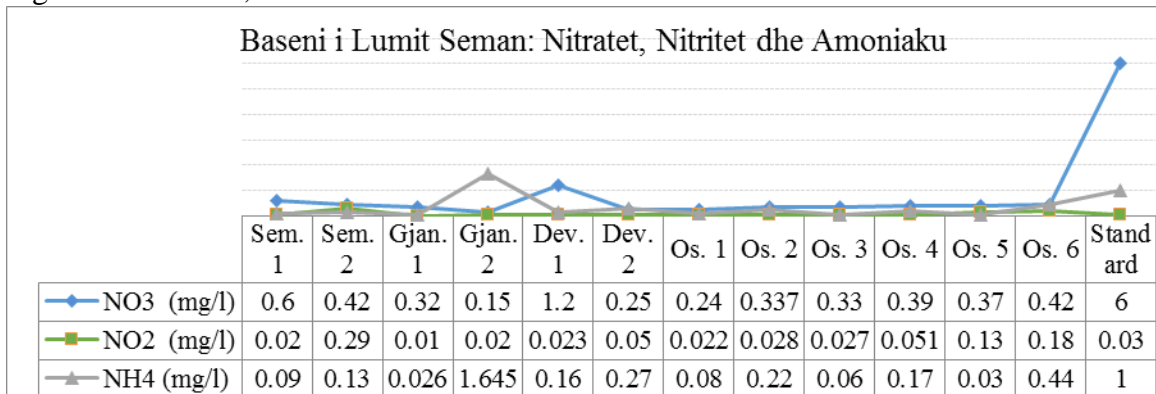
Burimi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN

Ndërkohë, lënda e ngurtë e tretur (TDS¹³⁵) ka vlera më të larta krahasuar me TSS-në (Figura 26 më sipër) në basenet e të dy lumenjve. Kjo lidhet me burimet e TDS-së që janë erozioni i tokës, mbetjet, ujërat e bardha, dhe gërryerja e brigjeve të lumit. Vlerat më të larta të TDS-së vihen re në Seman e Gjanicë.

Semani ka përmbajtje të lartë të disa përbërësve të azotit, veçanërisht të nitriteve (N-NO₂) dhe amoniakut (N-NH₄). Përmbajtja e **nitriteve** është e lartë në pikën e monitorimit afër Urës së Mbrostarit në Gjanicë, në lumin Devoll përpara bashkimit me Osumin dhe pothuajse në të gjitha pikat e monitorimit të lumit Osum, me përjashtim të pikës së

monitorimit në Çorovodë¹³⁶. Përmbajtja e **amoniakut** është brenda normave të lejuara, me përjashtim të Gjanicës 2, pika e monitorimit afër Urës së Mbrostarit ku përmbajtja e amoniakut është tejte e lartë. Vlerat e amoniakut janë pothuajse të njëjta me monitorimin e AKM-së¹³⁷, ku përmbajtja e N-NH₄ është brenda normave të lejuara. Përmbajtja e **nitratit** (N-NO₃) është brenda normave të lejuara¹³⁸ në të gjitha pikat e monitorimit, në të katër lumenjtë e monitoruar.

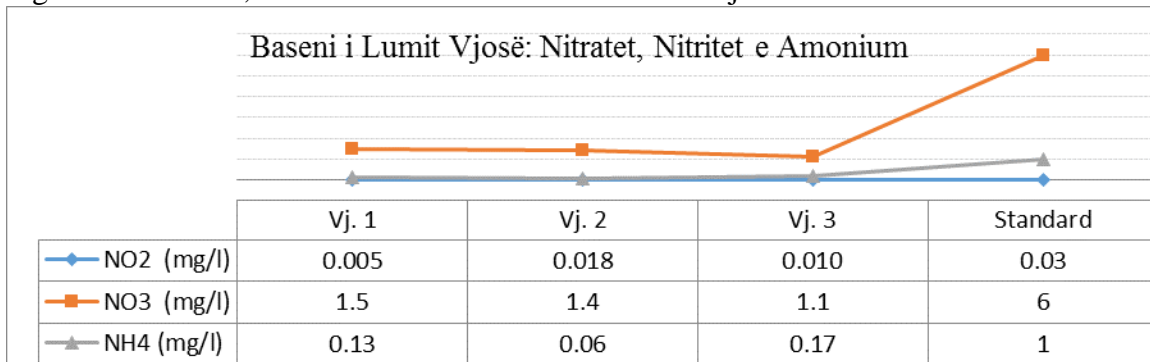
Figura 47. Nitratet, nitritet dhe amoniaku në Basenin e Semanit

Burimi: Co-PLAN dhe PLGP, 2015

Ndërkohë, përmbajtja e përbërësve të azotit (nitratit, nitriteve dhe amoniakut) në ujërat e Vjosës është brenda normave të lejuara, gjetje këto që përputhen me vlerat e AKM-së.

Figura 48. Nitratet, nitritet dhe amonium në Basenin e Vjosës

Burimi: Co-PLAN dhe PLGP, 2015

Në rast se përcaktimi i gjendjes së ujërave të Semanit bëhet në bazë të **standardeve të përdorura nga AKM-ja**¹³⁹, vlerat e nitrateve, nitriteve dhe amoniakut në Seman dhe Vjosë janë të ngjashme me vlerat e monitorimit të AKM-së, brenda normave të lejuara në pothuajse të gjitha pikat e monitorimit. Rezultatet ndryshojnë vetëm në Urën Vajgurore (me përmbajtje më të lartë nitritesh) dhe në Urën e Mbrostarit (ku amoniaku i kalon vlerat e lejuara mjedisore të AKM-së).

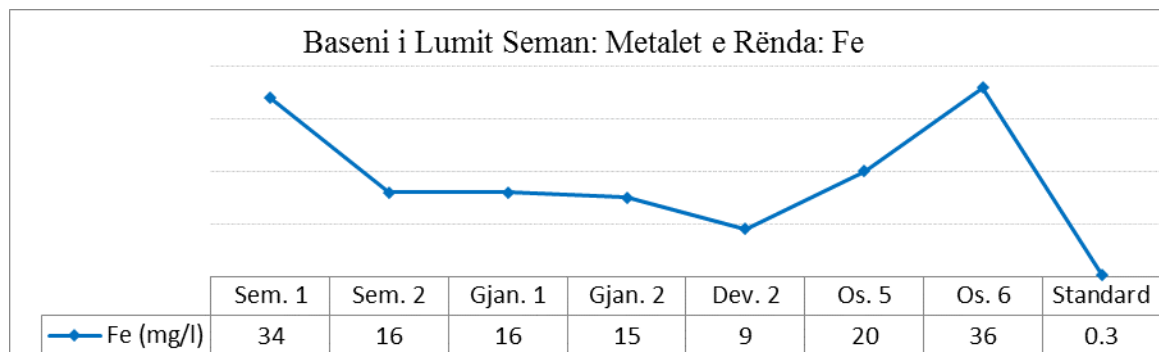
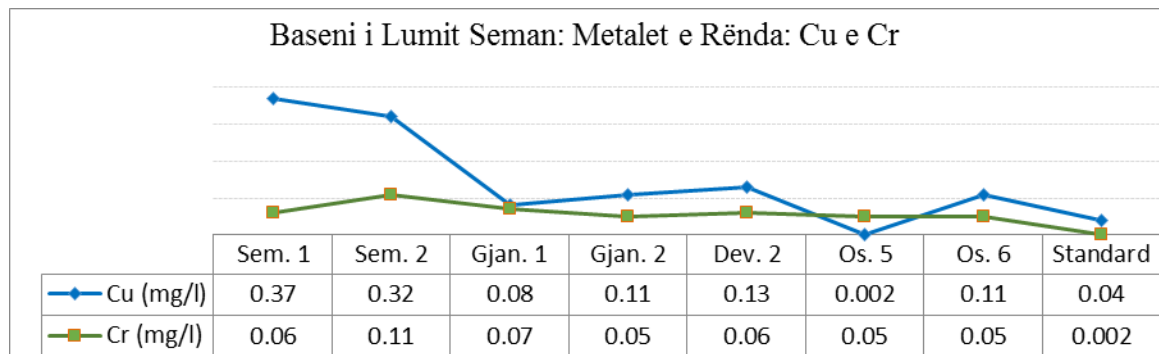
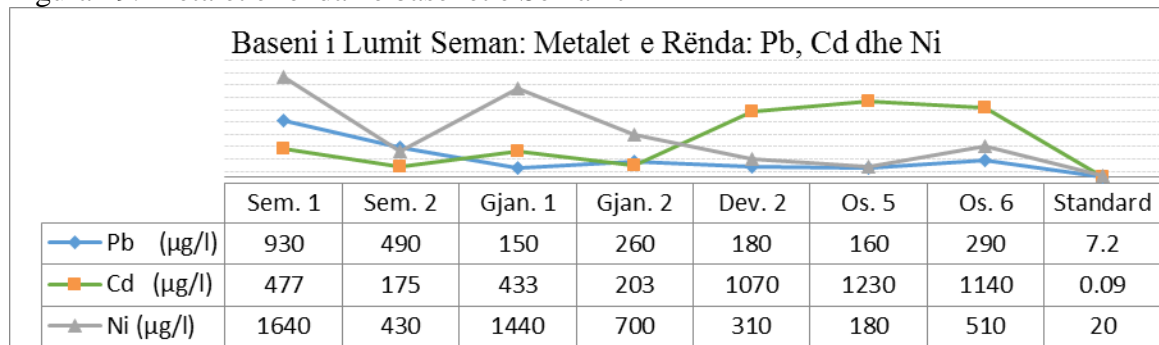
Përbërësit e azotit janë ndër lëndët kryesore ushqyese për bimët dhe kafshët, por të mbipërdorur në bujqësi dhe shkaktojnë ndotjen e lumenjve për shkak të derdhjeve industriale, të ujërave të zeza e të gropave septike në to. Sulfatet në Vjosë dhe Seman janë në nivele të ulëta krahasuar me standardin¹⁴⁰ dhe më të larta hasen në Seman (Devoll 2, përpara bashkimit me Osumin).

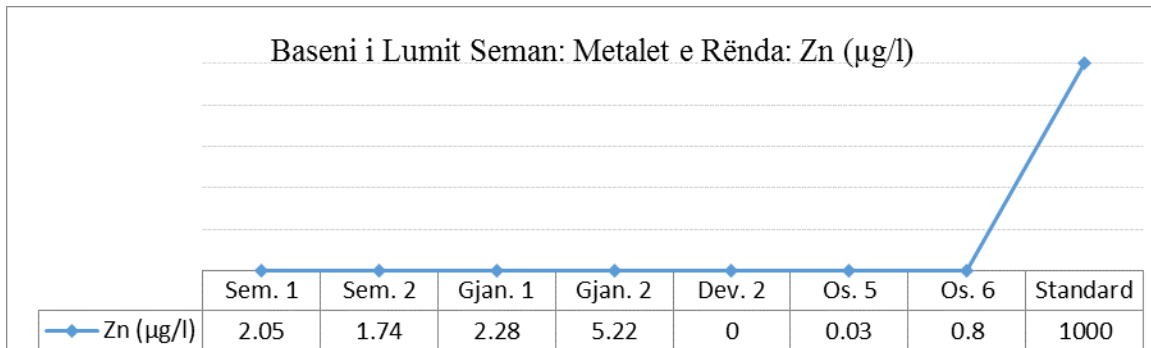
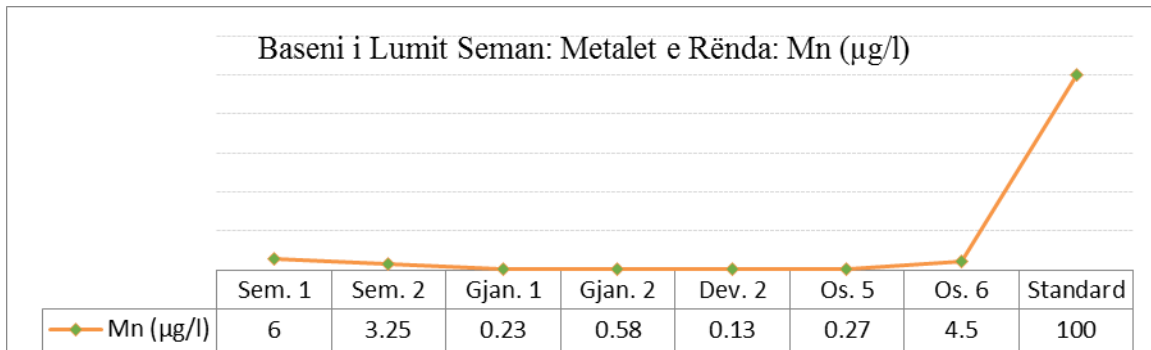
Nivele të larta të ndotjes në Seman e Vjosë hasen sa i përket bakterieve koliforme dhe metaleve të rënda. Bakteria koliform gjendet mbi vlerën 200Cfu/100ml. ¹⁴¹Rezultatet e monitorimit janë tregues të nevojës së monitorimit të mëtejshëm të ujërave të këtyre lumenjve për të përcaktuar nëse këto ujëra janë të përshtatshme për ujitje dhe veprimtari argëtuese.

Metalet e rënda janë matur në dy pika për çdo lumë¹⁴² të basenit të Semanit dhe në dy pika për Vjosën, të cilat janë jashtë dhe brenda territorit të bashkisë. Në basenin e Semanit, ujërat janë të ndotur me plumb (Pb), cadmium (Cd), nikel (Ni), hekur (Fe), bakër (Cu), dhe krom (Cr). Kadmiumi gjendet në përmbajtje më të larta se plumbi. Ndërkohë, vlerat e manganezit (Mn) dhe zinkut (Zn) janë brenda parametrave mjedisorë.

Metalet e rënda gjenden në sasi më të larta se vlerat e lejuara edhe në pikat e monitorimit të Lumit Vjosë, sidomos Pb, Cd, Ni, Cu, Cr dhe Fe.

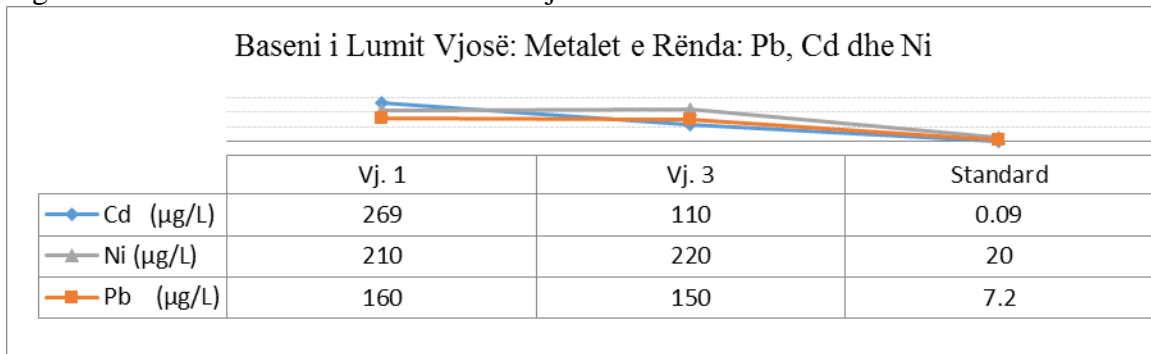
Figura 49. Metalet e rënda në basenet e Semanit

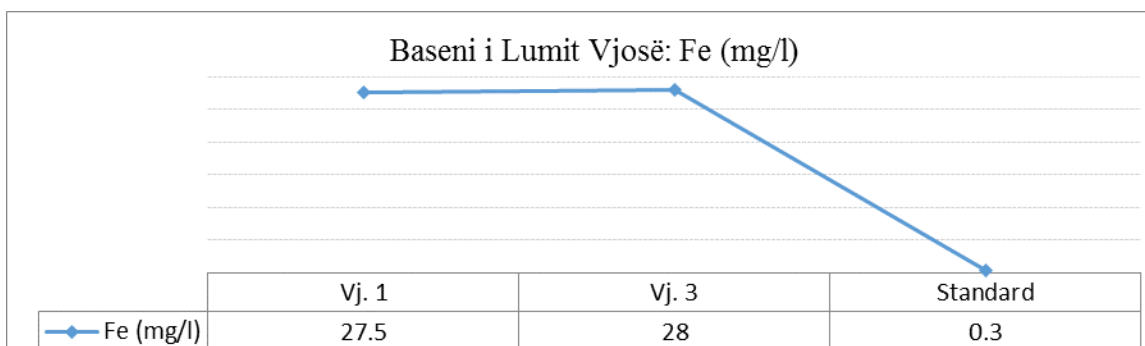
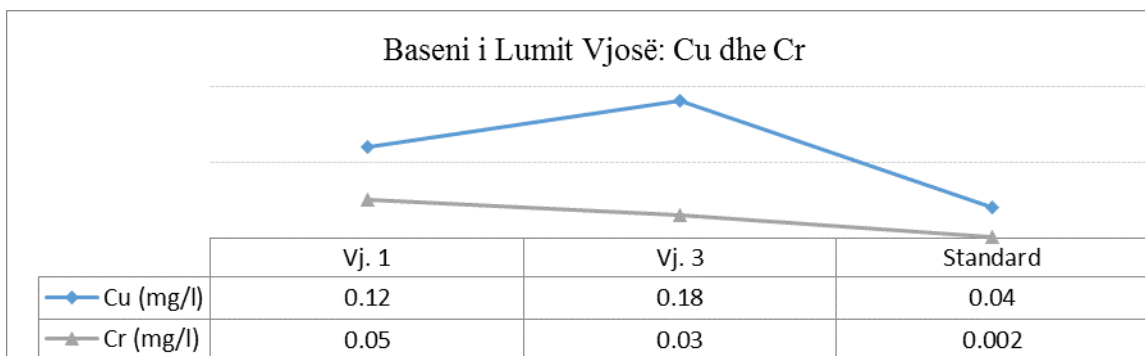

Burimi: Co-PLAN dhe PLGP, 2015

Figura 50. Metalet e rënda në Basenin e Vjosës

Burimi: Co-PLAN dhe PLGP, 2015

Rezultatet e monitorimit të ujit tregojnë se ujërat e lumenjve të Vjosës e Semanit janë të ndotura thellë me metale të rënda. Burimet e ndotjes janë të ndryshme, kryesisht aktivitetet njerëzore (industria e naftës, nëntoka e ndotur e Azotikut, vend-depozitimet e mbetjeve, bujqësia etj.), edhe pse është e rëndësishme që të studiohet përmbajtja e metaleve në gjendje natyrore. Meqenëse ujërat e lumenjve të basenit të Semanit e Vjosës përdoren edhe në bujqësi, është e nevojshme që ujërat e këtyre lumenjve të monitorohen më tej për të përcaktuar nëse janë të përshtatshme për ujitje dhe argëtim (not). Niveli i ndotjes me metale të rënda duket i lartë në Seman dhe Osum (Urë Vajguore dhe përpara bashkimit me Devollin). Lumi më i ndotur është Semani gjë që mund të shpjegohet me faktin se Semani grumbullon ndotjen e të dyja degëve të tij kryesore, të Osumit dhe të Devollit. Për më tepër, duke kaluar në një zonë bujqësore, Semani grumbullon edhe plehurat kimike dhe kimikate të tjera të përdorura në bujqësi. Në qoftë se nuk merren masa për uljen e ndotjes së ujërave të Semanit, nga një burim uji për bujqësinë, Semani mund të kthehet në një faktor rreziku për cilësinë e produkteve bujqësore dhe shëndetin e njeriut. Për fat të keq, ndotja e Vjosës dhe Semanit transmetohet edhe në deltat e tyre në grykëderdhje. Delta e Semanit krijohet në një rrip ranor të gjerë e cilësor për zhvillimin e plazheve dhe transmeton ndotjen e lumit përgjatë ujërave të plazhit dhe afër zonës së mbrojtur të Pishë-Poros.

Një tjetër faktor që vlen të studiohet për basenin e Semanit e Vjosës nga pikëpamja mjedisore dhe e zhvillimit të turizmit, është mundësia e ndërprerjes së rrjedhës së tyre nga pengesat fizike, kryesisht hidrocentralet (HEC-et). HEC-et që ndërpresin Vjosën, në prodhim ose të ato të projektuara, ndodhen jashtë kufijve të bashkisë (p.sh. në Langaricë që është në ndërtim), me përjashtim të një HEC-i të planifikuar pas Selenicës, pikërisht në fillësën e kufirit të Bashkisë së Fierit. Megjithatë, HEC-et mund të ndikojnë në shtimin e sedimentit dhe ushqyesve që kontribuojnë në rritjen e algave, uljen e sedimentit të

transportuar përgjatë rrjedhës e në grykëderdhje të lumit duke dëmtuar plazhet, pengimin e lëvizjes së peshqve dhe të emigrimit të faunës në rrjedhën e lumit pas barrierës etj.

o Burimet kryesore të ndotjes së lumenjve

Urbanizimi i rajoneve të pozicionuara thuajse të gjitha ndërmjet brigjeve të lumenjve me ujë të bollshëm e të rrjedhshëm, zgjerimi i metropoleve, zhvillimi i hovshëm i industrisë, sektori i bujqësisë dhe shumë aktivitete të tjera prodhuese industriale kanë shfrytëzuar ujërat e rrjedhshme sipërfaqësore si pritësin kryesor të shkarkimeve.

Ndotja e lumenjve në Republikën e Shqipërisë mund të përkufizohet si ndër më primitivet dhe të pakontrolluarat, duke qenë se edhe vetë entitetet shtetërore që parashikojnë me ligj mbrojtjen e lumenjve, shkarkojnë ujërat e tyre të ndotura pa kriter në këto sipërfaqe me ujëra të rrjedhshme. Në vendin tonë, mbrojtja e burimeve ujore nga ndotja parashikohet në Ligjin 111/2012¹⁴³, por zbatimi i tij në terren mbetet jo-efektiv. Si rrjedhojë, sot ende ndeshemi me derdhjen e ujërave industriale apo urbane të patrajuara në lumë.

Kontribuesit kryesore të ndotjes së lumenjve në Bashkinë Fier sot janë:

- Ujërat e Ndotura Urbane: Shkarkimi i drejtpërdrejtë i tyre nga sistemi i grumbullimit të ujrave të ndotura në sipërfaqe ujore (*pa iu nënshtruar proceseve të pastrimit në impiantet e trajtimit të ujrave të ndotura*);
- Vend-depozitimi i mbetjeve të ngurta urbane në Urën e Mbrostarit në afërsi të brigjeve të lumenjve (*infiltrimi i shllameve dhe derdhje aksidentale të mbetjeve të ngruta në ujrata e rrjedhshme të lumit*);
- Ujërat industriale në përgjithësi dhe ujërat nga industria e naftës: Shkarkime të ujrave industriale që janë përdorur në procese të ndryshme industriale të patrajuara shkaktojnë ndotje të rëndë të ujërave rur (rafinimi i naftës, shpëlarje, miniera, metalurgji, riciklime, servise etj);
- Shkarkimet dhe infiltrimet e ujërave të përdorura në sektorin e bujqësisë;
- Shkarkimet e ujrave të larta (niveli i aciditetit në ujrata e shiut është gjithnjë e në rritje si edhe mikroorganizmat dhe mbetjet që mbartin si pasojë e shpëlarjes së pellgut ujëmbledhës);
- Shfrytëzimi i shtretërve të lumenjve për materiale inerte.

Secili prej burimeve të ndotjes ka një potencial specifik të ndotjes gjatë shpërhapjes së tij në trupin ujqor dhe në mjediset pritëse të cilat bartin përfundimisht këtë ndotje (zakonisht grykëderdhjet). Këtu vlen të theksohet se pritësi kryesor i ndotjes së lumit Seman (bashkë me Osumin e Devollin) është deti Adriatik. Për këtë arsye, në deltën e lumit Seman vërehen nivele të larta të ndotjes së ujërave dhe sasi e madhe e mbetjeve të ngurta. Njollat e ndotjes janë të dukshme edhe përgjatë rrjedhës së këtij lumi sa herë që sasi të konsiderueshme shkarkimesh përfundojnë në këtë lumë.

Gjendje emergjente lidhet me lumin Gjanicë, i cili rrjedh përmes pjesës më të urbanizuar dhe më të populluar të Fierit. Krahas problemeve mjedisore që paraqet ky lumë në lidhje me potencialin e tij të shpeshtë për dalje nga shtrati dhe përmytje të banesave e bizneseve, shkarkime të lëngëta nga industria e naftës por edhe nga sipërmarrës të tjerë

privatë, së bashku me ndotjen e vend-depozitimit të mbetjeve, kanë kontribuar në krijimin e arteries ndofta më ndotëse në Republikën e Shqipërisë me pasoja të rënda për biodiversitetin, bujqësinë, dhe si rrjedhojë, shëndetin e njeriut.

Ndotja nga shkarkimet e ujërave të ndotura urbane: Shërbimi i grumbullimit dhe kanalizimit të ujërave të ndotura urbane ofrohet vetëm në qytetin e Fierit dhe thuajse aspak në NjA-të e saj. Shërbimi i ofruar është në nivele të pakënaqshme për shkak se sistemi i kanalizimeve të ujërave të ndotura në pjesën më të madhe është i bllokuar, i dëmtuar si pasojë e vjetërsisë së tij dhe teknologjisë së përdorur (ndërtimi i tubave me material betoni ku lidhja midis seksioneve është kryer me llaç). Ky sistem mbledh shkarkimet e ujërave të ndotura dhe të larta (sistem i kombinuar) të cilat i derdh në Gjanicë dhe Seman të patrajuara paraprakisht.

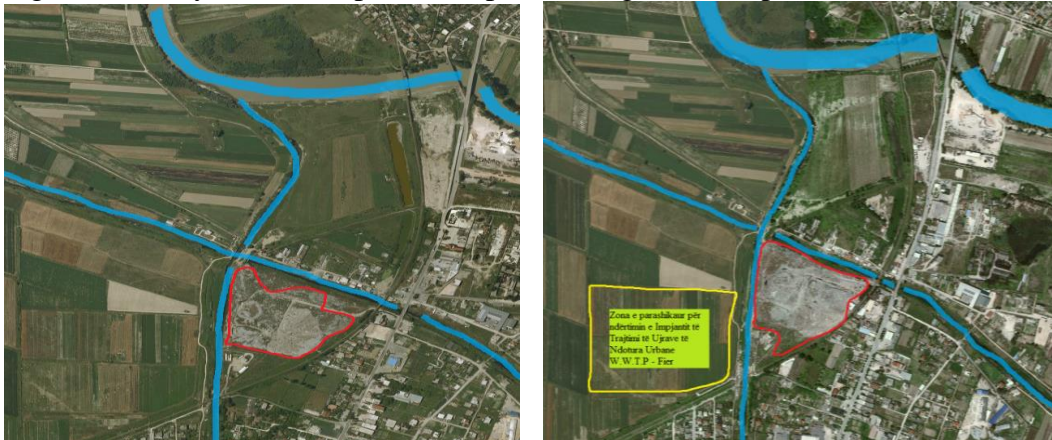
Këto ujëra bartin jo vetëm elementë organikë ndotës, por edhe të gjithë gamën e kimikateve dhe përbërësve të detergjentëve që përdoren në banesa në jetën e përditshme. Njëkohësisht, në lumë shkarkohen edhe mbetjet e lëngëta të prodhuara nga restorante, biznese të vogla, industria etj.

Për parandalimin e ndotjes së lumenjve nga ujërat e ndotur, është parashikuar të ndërtohet impianti i trajtimit të ujrave të ndotura urbane paralelisht me rehabilitimin apo ndërtimin e sistemit të ri të grumbullimit të ujrave të ndotura.

Ndotja nga vend-depozitimet e mbetjeve urbane: Në lidhje me vend-depozitimet e mbetjeve, aktualisht qyteti i Fierit, NjA-të Mbrostar, Portëz, Qendër dhe Topojë i depozitojnë mbetjet në vend-depozitim e qytetit të Fierit, 3km larg qendrës së qytetit. Ky vend-depozitim kufizohet në veri me kanalin e Hoxharës dhe në Perëndim me kanalin Vjosë-Levan-Fier e lumin Gjanicë. Sipërfaqja e vend-depozitimit të mbetjeve është rreth 5.2ha. Mbetjet shkarkohen në terren të hapur dhe hera-herës digjen. Trajtimi dhe eliminimi i tyre ende është shumë problematik, pasi kjo fushë është në përdorim prej më shumë se 40 vitesh. Ky vend-depozitim ka mbi 40 vjet që është në përdorim dhe është në një gjendje alarmante, pasi mbetjet aty nuk kalojnë në asnjë proces trajtimi. Një pjesë e mbetjeve përfundojnë në ujrat e lumit Seman nëpërmjet Gjanicës. Fakti që ky vend-depozitim nuk ka inkorporuar asnjë lloj izolimi inxhinierik apo sistemi të kapjes së shllameve, është tregues i depërtimit të ndotjes nga vend-depozitimi në ujërat e lumit Gjanicë e më tej në Seman dhe në ujëra nëntokësorë. Aktualisht, ky vend-depozitim përbënë një zonë të nxehtë mjedisore, e cila duhet të mbyllet dhe të rehabilitohet në mënyrë urgjente.

Krahas vend-depozitimit të mësipërm, në territorin e bashkisë gjenden edhe vend-depozitime të tjera të shpërndara në territor jashtë kushteve higjieno-sanitare dhe teknike pavarësisht nëse janë pajisur me autorizim. Njësia administrative Libofshë depoziton mbetjet në dy fusha depozitimi të autorizuar të cilat ndodhen në Agim tek brezi i argjinaturës, dhe në Ndërmenas. Njësitë e tjera administrative përdorin disa vend-depozitime të improvizuara, të papërshtatshme, jashtë kushteve higjieno-sanitare, të cilat janë kthyer në zona të nxehta mjedisore.

Figura 51. Ndryshime të hapësirës së përdorur nga vend-depozitimi 2005-2015

Burimi: Bashkia Fier & Co-Plan

Ndotje nga industria e naftës: Në Bashkinë e Fierit, industria e naftës është mjaft aktive, kryesisht në zonën e Mbrostarit në Kallm dhe në Cakran në Kreshpan. Në Bashki operojnë disa kompani naftënxjerrëse ndikimi i të cilave në mjedis ndryshon në varësi të teknologjisë që ato përdorin. Në zonat e shfrytëzuara në të shkuarën dhe që ende vazhdojnë të jenë në pronësi të Kompanisë Albpetrol, ndotja e tokës dhe e burimeve ujore përreth puseve është e dukshme dhe në nivele tejet të larta për shkak të përdorimit të teknologjisë së vjetër. Me reshjet e shiut, ndotja përfundon në burimet ujore më të afërta dhe më tej në lumin Seman dhe në detin Adriatik. Në përgjithësi, në zonat nën shfrytëzimin e Albpetrolit vihet re braktisja e puseve dhe një mungesë e theksuar e investimeve në mbrojtje të mjedisit. Një situatë e ndryshme paraqitet në zonat naftënxjerrëse të shfrytëzuara nga Kompania Bankers Petroleum Ltd. Nga vëzhgimet në terren, ndryshe nga pusët e Albpetrolit, pusët në zonën në shfrytëzim nga Kompania Bankers Petroleum Ltd., dhe lumi Seman, nuk paraqesin shenja ndotjeje të dukshme falë përdorimit të një teknologjie të re dhe investimeve të kryera në mbrojtje të mjedisit gjatë viteve të operimit.

Megjithatë, duhet theksuar se ndikimi i industrisë së naftës në cilësinë e ujërave të lumenjve në Bashkinë Fier nuk njihet për shkak të mungesës së të dhënave. Lumi Seman në Fier monitorohet për parametra të përgjithshëm dhe mikroelemente¹⁴⁴, ndërkohë që mungon monitorimi për parametrave specifik lidhur me përbërësit e naftës dhe kimikatet/aditivët që i shtohen ujit gjatë shpimit për shkrirjen e shtresës shkëmbore (ujit të kthyer ose shtresor).

Figura 52. Gropë ekologjike për mbetjet e naftës në Pyllin e Levanit

Burimi: Arkiva Co-PLAN, 2016

Ndotja nga aktiviteti i shfrytëzimit të materialit inert nga shtrati i lumenjve:

Ndonëse ky aktivitet është trajtuar nga akte të ndryshme ligjore në funksion të mbrojtjes së territorit dhe mjedisit, si në Vendimin nr.1 të datës 21.06.2006 Për “Reduktimin e shfrytëzimit të inerteve në shtretërit e lumenjve” vihet re se firmat ndërtuese vazhdojnë edhe sot shfrytëzimin e inerteve nga shtretërit e lumenjve. Vlerësohet se 2,000km² inerte të shtretërve natyrorë të lumenjve në Shqipëri janë zhvendosur nga ekskavatorë për në lavatriçe të cilat gjenden jo larg nga shtretërit e lumenjve.

Në Fier, një shembull i shfrytëzimit intensiv të inerteve vihet re në shtratin e lumit Seman shumë pranë Urës Mbrostar. Ky shtrat i është nënshtruar aktivitetit intensiv të shfrytëzimit të inerteve dhe, si pasojë, modifikimit të vazhdueshëm të shtratit të tij. Humbjet e biotës ujore në këto raste janë maksimale, të cilat shoqërohen më pas me ndryshim rrënjësor të cilësisë së këtyre ujrave. Në disa raste, ndikimi i këtij aktivitetit përkthehet në erozion dhe në përkeqësim të shtratit të lumit.

Ndotja nga ujërat e larta dhe sektori i bujqësisë: Këta janë faktor me ndikim relativisht më të ulët krahasuar me burimet e lartpërmendura. Por, nëse marrim në konsideratë gjurmët e ndotjes së gjetur në ujërat e lumenjve tanë, prania e aciditetit të ujërave të shiut ka ndikuar në nivelin e pH në ujërat e rrjedhshëm. Ndotja e lumenjve nga ujërat e bardha vjen për arsye se këto ujëra grumbullojnë të gjitha llojet e ndotjes së mundshme që gjendet në territorin e pellgut ujëmbledhës të lumit dhe e transportojnë atë nëpër degët e lumit e më pas e shkarkojnë në rrjedhën lumore.

Krahas ujërave të larta, përdorimi i ujërave të ëmbël në bujqësi, ku ndodh edhe përzierja e tyre me kimikatet e përdorura në këtë sektor, gjeneron një nivel të konsiderueshëm ndotje, e cila kur bie në kontakt me biotën ujore shkakton shqetësime në florë dhe faunë, si pasojë e elementeve kimike të shpërbëra në këto ujëra.

○ Përfundime dhe rekomandime

Bashkia Fier bën pjesë në Ultësirën Perëndimore të vendit me toka pjellore që kultivohen pothuajse gjatë gjithë vitit. Vend të rëndësishëm zë kultivimi i drithërave, perimtaria, bostanoret, foragjeret, ullinjtë, pemët frutore dhe vreshtat. Zhvillimin e bujqësisë në bashki, përveç klimës, terrenit dhe tokave të përshtatshme e ka favorizuar edhe rrjeti i gjerë hidrik dhe i kanaleve ujitëse-kulluese, që ka bërë të mundur kultivimin e bujqësisë

intensive përgjatë gjithë vitit. Këtij rrjeti i shtohet edhe lumi i Semanit së bashku me kanalet e Darëzezës e Vijës së Ngjalës të cilët përshkojnë territorin e Bashkisë në pjesën perëndimore dhe derdhen në detin Adriatik.

Ndërsa nga njëra anë Bashkia Fier ka këto burime natyrore që ndikojnë drejtpërdrejtë në zhvillimin e vendit, nga ana tjetër, shumë nga këto burime kanë nevojë për mbrojtje, mirëmbajtje dhe investim. Siç edhe u theksua më sipër, monitorimi i ujërave të Semanit, Osumit e Devollit të cilët janë të rëndësishëm për zhvillimin e Bashkisë, nxorri në pah problematikat e këtyre lumenjve, që vijnë si pasojë e mungesës së politikave për mbrojtjen e burimeve natyrore dhe lumenjve nga aktivitetet njerëzore. Rezultatet e monitorimit treguan se ujërat e Semanit (ku përfshihen edhe Osumi e Devolli) janë të ndotura thellë me metale të rënda. Meqenëse ujërat e këtyre lumenjve përdoren edhe në bujqësi, përdorimi i ujërave mund të rrezikojë shëndetin e njeriut nëpërmjet konsumit të fruta-perimeve të ndotura me ujën e lumit gjatë kultivimit. Në qoftë se nuk merren masa për uljen e ndotjes së ujërave të Semanit së bashku me degët e tij (Devolli dhe Osumi), nga burim uji për bujqësinë, këta lumenj mund të kthehen në një faktor rreziku për cilësinë e produkteve bujqësore dhe shëndetin e njeriut.

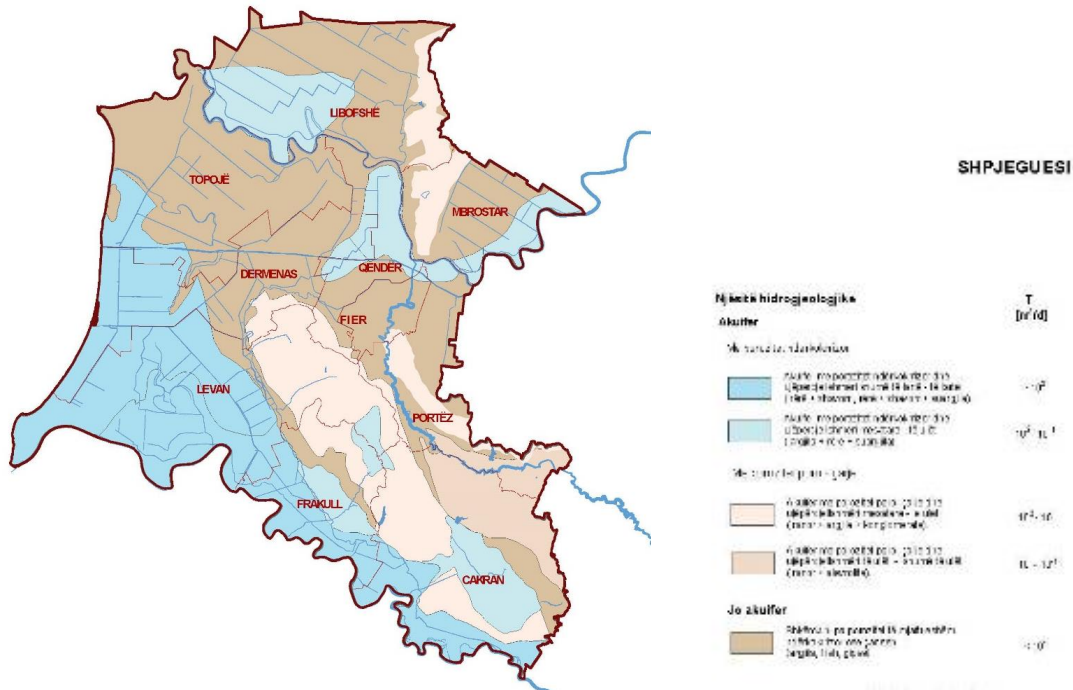
Duke parë gjendjen në të cilën ndodhen lumenjtë në Bashkinë Fier, rekomandohet që Bashkia të ndërmarr projekte që synojnë uljen e ndotjes në lumenj (projekte për parandalimin e derdhjes së ujërave të zeza në lumë, të mbetjeve industriale, dhe të të gjitha aktiviteteve që ndikojnë në ndotjen e ujërave të tij, duke përfshirë edhe ndotjen e ujërave nga inputet bujqësore nëpërmjet përdorimit efikas të tyre). Veçanërisht, mungesa e zonave ripariane, përmytjet dhe mungesa e elementeve mbrojtëse të peizazhit në toka bujqësore, janë arsye thelbësore të marrëdhënies problematike lumë-burime ndotëse. Pra, përveç trajtimit/shmangies së ndotjes, është e rëndësishme që Bashkia të planifikojë projekte me përparësi për rehabilitimin e lumenjve, së bashku me projekte bashkëpunimi me bashkitë e tjera që preken nga Devolli dhe Osumi për manaxhimin e integruar të këtyre lumenjve.

Me qëllim shmangien e mbishfrytëzimit të burimeve ujore, rekomandohet që Bashkia, në bashkëpunim me Agjencinë e Basenit Ujor të Semanit (ABU Seman), të ndërmarr projekte që synojnë përcaktimin e sasisë së ujërave sipërfaqësore (ose nëntokësore) që shfrytëzojnë industrinë në përgjithësi dhe industria e naftës në veçanti. Një projekt i tillë kontribuon në përdorimin e ujërave në mënyrë të integruar dhe të qëndrueshme në Bashki duke shmangur konfliktet që mund të krijohen nga mungesa e ujit në lumë për përdorim në bujqësi për shkak të mbishfrytëzimit të tij nga industria e naftës.

4.3.2. *Burimet Ujore Nëntokësore*¹⁴⁵

Në Territorin e Bashkisë së re të Fierit gjendet një numër i madh pellgësh ujore nëntokësore (akuiferë). Akuiferët shtrihen në zona me përbërje të ndryshme gjeologjike . Si rrjedhojë, ata kanë kapacitet të ndryshëm ujëmbajtës¹⁴⁶. Akuiferët përbëjnë burimet kryesore të furnizimit me ujë për popullsinë, industrinë, bujqësinë dhe aktivitetet të tjera ekonomike në territorin e Bashkisë së re të Fierit dhe të bashkive përreth. Akuiferët janë të llojeve të ndryshme. Megjithatë akuiferët ndërkokrrizorë dhe me çarje-karst përbëjnë burimet ujore kryesore për Fierin.

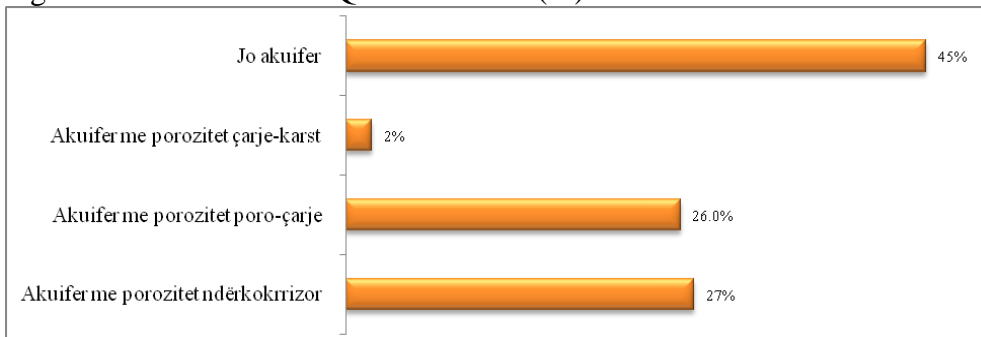
Figura 53. Akuiferëve në Qarkun e Fierit

Burimi: SHGJSH 2014

Akuiferët zënë një sipërfaqe të gjerë në bashki edhe pse është e vështirë të përcaktohet me saktësi shtrirja e tyre në territor për shkak të studimeve të kryera në nivel rajoni¹⁴⁷. Konkretisht, në territorin e Bashkisë së Fierit gjenden akuiferët e mëposhtëm¹⁴⁸.

Figura 54. Akuiferëve në Qarkun e Fierit (%)

Burimi: SHGJSH, 2014, përpunoi Bashkia Fier dhe Co-PLAN

Akuiferët me porozitet ndërkorrizor: Akuiferët me porozitet ndërkorrizor janë akuiferë që shtrihen kryesisht përgjatë shtratit të lumenjve kryesorë. Janë tejet të rëndësishëm për shkak të përcjellshmërisë dhe kapacitetit të lartë ujëmbajtës. Në Bashkinë e Fierit, ky lloj akuiferi shërben për furnizimin me ujë të Bashkisë dhe fshatrave përreth. Për shkak të ndryshimeve në ujë-përcjellshmërisë, ky akuifer ndahet në: i) akuifer me ujë-përcjellshmëri shumë të lartë - të lartë, dhe ii) akuifer me ujë-përcjellshmëri mesare. Më poshtë paraqitet një përshkrim i shkurtër i këtyre dy llojeve akuiferëve.

Akuiferi me porozitet ndërkorrizor me ujë-përcjellshmëri shumë të lartë - të lartë

Gjendet në depozitime të llojit alevrite, rëra, zhavore. Ky akuifer shtrihet në Pellgun i Vjosës (Akuiferi i Vjosës) dhe në Pellgun e Lushnjës. Më poshtë paraqitet një përshkrim i shkurtër i Akuiferit të Vjosës, i cili është me rëndësi të madhe për Bashkinë e Re të Fierit.

- Akuiferi i Vjosës

Akuiferi i Vjosës shtrihet përgjatë luginës së Vjosës, nga fusha e Hekalit deri në grykëderdhje të lumit, në të dy krahët e tij. Bën pjesë në grupin e akuiferëve të rëndësishëm për furnizimin me ujë të popullsisë së Fierit. Nga Romasi deri në Urën e Mifolit, zhavoret e këtij akuiferi dalin në shtratin e lumit. Ndërsa në të gjithë pjesën tjetër, ato mbulohen nga mbulesa suargjilore. **Akuiferi ushqehet nga lumi Vjosa, kryesisht në zonën nga Adbunanca në afërsi të Mifolit**, ku zhavorret zbulohen në sipërfaqe në shtratin e lumit Vjosa. Në pjesën tjetër të akuiferit zhavorret mbulohen nga një shtresë argjile, gjë që vështirëson komunikimin e ujërave të lumit me akuiferin. Burim ushqimi për akuiferin shërbejnë edhe *pellgu ujëmbledhës i lumit të Vjosës*, edhe pse nuk është i rëndësishëm për lumin. Ujërat e akuiferit ndjekin rrjedhën e lumit duke u shkarkuar në detin Adriatik. Shtresat ujëmbajtëse dallohen për ujë-përcjellshmëri të lartë, sidomos në zonat Çerven dhe Kafaraj (Frakull). Qyteti i Fierit dhe i fshatrave përreth furnizohet me ujë nga pus-shpimet në zonën e Kafarajt.

Akuiferi me porozitet ndërkokrrizor me ujë-përcjellshmëri mesatare - të ulët

Në këtë akuifer përfshihen *pjesa fundore e lumit Seman* para derdhjes në det, konkretisht:

- zona në krahun e djathtë të lumit nga Kallmi në Mbrostar,
- zona në krahun e majtë të lumit nga Sheqi deri në Grecalli, si dhe
- zona Ndërnenas – Metaj, zona e lumit Gjanica, zona e fushës së Cakran – Gorishovës.

Ky akuifer dallohet për ujëra me cilësi të mirë me përjashtim të zonës *Ndërnenas - Metaj* ku SHGJSH-ja raporton praninë e ujërave me cilësi të keqe. Ujërat janë të pakta dhe mund të shërbejnë për furnizim me ujë të pijshëm për fshatra të vegjël.

Akuiferët me porozitet poro-çarje: Ashtu si dhe akuiferët me porozitet të shkrifët, edhe ky lloj akuiferi ndahet në akuifer me ujë-përcjellshmëri mesatare dhe akuifer me ujë-përcjellshmëri të ulët. Më poshtë paraqitet një përshkrim i shkurtër i të dyja llojeve:

Akuiferët me porozitet poro-çarje me ujë-përcjellshmëri mesatare

Në qarkun e Fierit shtrihen në një sipërfaqe rreth 225 km² ose rreth 12% të sipërfaqes së përgjithshme. Ky akuifer ka dalje në sipërfaqe në *rajonin e Frakulles, Krapsit e Buzëmadhit (jug te Fierit)*. Në këtë akuifer dallohen pakoja ranoro konglomeratike dhe pakoja e konglomerateve masive. Pakoja e fundit e konglomerateve shtrihet nga *fshati Golem në veri të Lushnjës e deri në pjesën më veriore*.

Ushqehet nga *reshjet atmosferike* të cilat pjesërisht në fushën e Lushnjës drenojnë në zhavoret aluviale të varrosura të sinklinalit të Lushnjës, si dhe në drejtim të detit Adriatik. Ujërat e këtij akuiferi përdoren për furnizim me ujë të pijshëm të komuniteteve të vogla.

Akuiferët me porozitet poro-çarje me ujë-përcjellshmëri të ulët

Këto depozitime shfaqen në sipërfaqe në një varg strukturash. Ndërtojnë pjesën jugore të monoklinalit të *Patosit, nga kodrat e Krapsit, Visokë e deri në Ruzhdië, bërthamën e strukturës Stan Karbunarë, krahun lindor i antiklinalit të Ballagatit, muldën e Galushit, sinklinalin e Vrapit, në Visokë, Ngjeqar, Cukalat, Kutalli*. Këto depozitime kanë përhapje të gjerë si në sipërfaqe ashtu dhe në thellësi.

Ushqehet kryesisht nga reshjet dhe shërbejnë për furnizim me ujë të pijshëm të komuniteteve të vogla. Në thellësi këto depozitime janë takuar pothuajse në të gjithë zonën me shpime të naftës e gazit.

Akuiferët me porozitet çarje-karst: përfaqësohet nga antiklinali i *Kremenarës (mallakaster) dhe antiklinali i Shëndëllisë (Finiq-Ballsh)*. Ujëmbajtja e tyre është e konsiderueshme. Fenomeni i karstit është shumë i zhvilluar. Burimi më i madh që del nga ky akuifer është burimi i Poçemit. Ushqimi kryesor i këtij akuiferi janë reshjet atmosferike. Ky burim mendohet se *ushqehet nga lumi Vjosa*. Dallohet për ujëra me cilësi shumë të mirë.

Jo akuiferë: Depozitime detare, lagunore, kënetore kryesisht rëra, argjila, alevrite, torfa, mbetje organike në qarkun e Fierit shtrihen në pjesën perëndimore të kodrave të Kryekuqit e Ardenicës nga Shënepremtja, Divjaka në Karavasta, Ndërnenas e deri Topojë e Pojan. Ndërsa në pjesën lindore shtrihen në jugperëndim të qytetit të Lushnjës si dhe në fushën e Semanit në të dy krahët e lumit nga Toshkëzi në Mbrostar, Arapaj e deri në Sheqisht në jug. *Ujërat e këtyre depozitimeve nuk kanë rëndësi për pirje.*

○ Problematikat e pellgjeve ujore nëntokësore (akuiferëve)

Në 20 vitet e fundit, vendi ynë ka njohur një rritje të lartë të numrit të popullsisë, shtrirje të urbanizimit në zona dikur të pamundura, zhvillim të sektorit të bujqësisë dhe zhvillim e diversifikim të industrisë pothuajse në të gjithë territorin. Si rrjedhojë, kërkesa për ujë të pijshëm nga popullsia dhe për përdorim nga sektorë të ndryshëm të ekonomisë (kryesisht bujqësia dhe industria) është shtuar duke ushtruar një presion të jashtëzakonshëm mbi lumenjtë dhe akuiferët. Për më tepër, pjesa e Ultësirës Perëndimore të vendit tonë ku bën pjesë edhe territori i Bashkisë së re të Fierit është zonë me industri të theksuar naftënxjerrëse, zhvillim të bujqësisë së shkallës dhe zona të urbanizuara që kanë çuar në ndotjen e lumenjve kryesorë (lumenjtë e Basenit të Semanit). Ndotja e lumenjve ka sjellë si pasojë edhe ndotjen e burimeve ujore nëntokësore nëpërmjet depërtimit të ujërave të lumenjve nëpër akuiferë. Ndotja e akuiferëve që shërbejnë për furnizimin me ujë të popullsisë përbën rrezik për shëndetin e njeriut dhe banorëve. Më poshtë paraqiten problemet kryesore të ujërave nëntokësore të Qarkut të Fierit (ndotja dhe mbishfrytëzimi) dhe në veçanti të Akuiferit të Vjosës dhe Akuiferit të Semanit me shtrirje përgjatë lumenjve përkatës.

Mbishfrytëzimi i ujërave/mungesa e njohjes së kapacitetit ujor të shfrytëzuar: Akuiferët ndërkokrrizorë dhe me çarje-karst dallohen për një kapacitet të lartë ujëmbajtës. Për këtë arsye, akuiferët shfrytëzohen për furnizim me ujë të pijshëm, industri dhe bujqësi¹⁴⁹. Në vitet e fundit, shfrytëzimi i ujit të këtyre akuiferëve është bërë pa u bazuar në një plan manaxhimi gjë që do të bënte të mundur shfrytëzimin e qëndrueshëm të tyre. Si rrjedhojë, ujërat e akuiferëve janë shfrytëzuar përtej kapacitetit të tyre

furnizues. SHGJSH-ja¹⁵⁰raporton se mbishfrytëzimi i akuiferëve në Qarkun e Fierit ka ardhur si rezultat i: i) shtimit të kërkesës për ujë të pijshëm, industri dhe bujqësi sidomos në periudhën e thatë (qershor-shtator), kur burimet e ujërave nëntokësore janë në nivelet më minimale, ii) rritjes së numrit të shpimeve private ose ilegale për shfrytëzimin e ujit për bujqësi dhe industri, iii) shfrytëzimit pa kriter të shumë shpimeve të vjetra dhe të reja të kryera në akuiferë me presion dhe iv) ritmeve të larta të urbanizimit në zonën fushore, sidomos në dy dekadat e fundit.

Vetëm në Bashkinë e re të Fierit, sipas llogaritjeve të bëra kohët e fundit,¹⁵¹ për plotësimin e nevojave të popullsisë së bashkisë me ujë nëpërmjet pus-shpimeve, shfrytëzohet një sasi prej 23,484.8m³ ujë/orë ndërkohë që kërkesa aktuale është 1517.3m³/orë. Pra, nga pus-shpimet ka një mbishfrytëzim total prej 1,870m³/orë¹⁵². Megjithatë, shifrat e sakta të shfrytëzimit me ujë nuk njihen për arsye se një pjesë e mirë e popullsisë nuk mbulohet me shërbimin e furnizimit me ujë. Nga një total prej 194,023 banorë, rreth 7% e popullsisë (13,587) nuk kanë rrjet furnizimi me ujë të pijshëm. Zonat pa lidhje me rrjetin janë kryesisht zonat rurale dhe përfshijnë fshatrat e mëposhtme¹⁵³.

Tabela 30. Fshatrat pa sistem furnizimi me ujë të pijshëm

Nr.	Komuna	Fshati	Sistemi i furnizimit me ujë	Popullsia e përditësuar
1	Komuna Dërmenas	Pojan, Kryegjatë, Havaleas dhe Radostimë, Sulaj dhe Muçaj	Burime private	4,092
2	Komuna Portëz	Kraps, Mbyet, Patos Fshat	Burime private	5,182
4	Komuna Cakran	Tojkan	Burime private	221

Burimi: USAID 2014¹⁵⁴

Mungesa e shtrirjes së rrjetit të ujit të pijshëm në zonat rurale i detyron banorët që të gjejnë zgjidhje vetjake të cilat janë kryesisht hapja e puseve ose përdorimi i burimeve më të afërta të mundshme¹⁵⁵. Këto burime apo pus-shpime, përveç se hapen pa u bazuar në studime të mirëfillta hidrogeologjike, e bëjnë të pamundur llogaritjen dhe kontrollin e sasisë së shfrytëzuar të ujit të akuiferëve¹⁵⁶.

Siç u theksua më sipër, përveç furnizimit me ujë të pijshëm, ujërat e akuiferëve ndërkorrizorë dhe karstik shfrytëzohen edhe për industri dhe bujqësi. Për fat të keq këto akuiferë shfrytëzohen gjerësisht edhe në mënyrë të jashtëligjshme¹⁵⁷. Si rrjedhojë, sasia totale e ujit që shfrytëzohet për çdo akuifer për qëllime të ndryshme nga sektorët e ekonomisë nuk njihet. Ndaj mbetet urgjente krijimi i një pasqyre ujore për akuiferët (hyrje dhe dalje të ujit).

Kripëzimi i akuiferit të Vjosës nga depërtimi i ujit të detit: Në vitet e fundit, SHGJSH-ja ka raportuar fenomenin e depërtimit të ujërave të kripura të detit në Akuiferin kuaternar të Vjosës. Ky fenomen raportohet të ketë prekur rreth 45-53 % të sipërfaqes së tij duke ndikuar ndjeshëm cilësinë e ujërave të akuiferit, sidomos në pus-shpimet Kafaraj ku është vënë re përmbajtje e lartë e klorit mbi vlerat e lejuara (rreth 293 mg/l kundrejt 250 mg/l që është vlera e lejuar) si pasojë e këtij fenomeni. Vlen të përmendet se pus-shpimet e Kafarajt furnizojnë me ujë të pijshëm qytetin e Fierit dhe fshatrat përreth. Sipas SHGJSH-së, depërtimi ka ndodhur si rrjedhojë e mbishfrytëzimit dhe shfrytëzimit të ujërve nëntokësore, sidomos në krahun e majtë të lumit Vjosa.

Ndotja e akuiferëve (e Akuiferit të Vjosës): Në Bashkinë e Fierit, akuiferët ndërkokrrizorë të gjendur drejtpërdrejt nën lumenj janë ndotur. SHGJSH-ja ka raportuar ndotjen e Akuiferit të Vjosës¹⁵⁸ me metale të rënda (Ni, Mn, Zn, Pb, Cu, Co, Cr) dhe përbërës të azotit (NH₄ dhe NO₂), kryesisht në zonat Kafaraj e Pishë-Poro. Në të tre stacionet e monitoruara ujërat janë shumë të forta, veçanërisht në Kafaraj e Pishë-Poro dhe të forta në Novoselë e Pishë-Poro¹⁵⁹. Akuiferi dallohet edhe për përmbajtje të ulët oksigjeni në disa raste dhe me ujëra të forta dhe shumë të forta gjë që vërteton praninë e disa metaleve të rënda në sasi të konsiderueshme në akuifer. Shqetësues është fakti se përmbajtja e metaleve të rënda luhetet nga vlerat e lejuara deri në tejkalimin e përmbajtjes maksimale të lejuar (PML). Më poshtë paraqitet një përmbledhje e parametrave problematik të nxjerr në pah gjatë monitorimit të AKM-së në Akuiferin e Vjosës.

Tabela 31. Akuiferi i Vjosës: parametrat problematikë në tre pus-shpimet e ti: Novoselë, Kafaraj dhe Pish-Por¹⁶⁰

Akuiferi i Vjosës		
Stacioni i monitoruar	Parametri i monitoruar	Përmbajtja
Kafaraj	Fortësia e përgjithshme (Fp)	Mbi normën e lejuar për ujë të pijshëm
Pish - Poro	Mineralizimi i përgjithshëm (Mp)	Mbi normën e lejuar për ujë të pijshëm
Kafaraj	Natriumi (Na)	Mbi Përmbajtjen Maksimale të Lejuar (PML)
Pish - Poro	Mbetja e thatë (Mth)	Mbi normën e lejuar
Kafaraj e Novoselë	Kalciumi (Ca)	Me vlera nga ato të rekomanduara deri nën PML-në.
Novoselë, Kafaraj, Pishë - Poro	Magnezi (Mg)	Mbi PML
Kafaraj e Pishë-Poro	Hekuri (Fe)	Me vlera nga ato të rekomanduara deri mbi PML
Novoselë e Kafaraj	Amoniak (NH ₄)	I pranishëm në të tre monitorimet
Novoselë, Kafaraj, Pishë - Poro	Sulfatet (SO ₄)	Mbi rekomandimin por nën PML.
Novosele, Pishë - Poro	Nitritet (NO ₂)	Gjendet nën PML
Kafaraj	Nitritet (NO ₂)	Mbi normë e mbi PML (në fazen e tretë të monitorimit)
Pishë - Poro	Permbajtja O ₂	Nën normën e lejuar
Novoselë	Ni, Mn, Zn, Pb, Cu, Co, Cr	Me vlera nga ato të rekomanduara deri në PML

Burimi: SHGJSH raportuar nga AKM,¹⁶¹ Tabela: Co-PLAN

Siç vihet re në më sipër, ndotja vihet re në të tre pus-shpimet e monitoruara: **Novoselë**, **Pishë-Poro** dhe **Kafaraj**. Në Pishë-Poro e Kafaraj gjenden përbërësit e azotit (nitritit NO₂ dhe amoniakut NH₄), prania e të cilëve mund të shpjegohet me përdorimin e plehrave kimike në bujqësi ose në aktivitete të tjera. Bujqësia e kultivuar në zonat fushore përreth lumit Vjosë (në Fushën e Vjosës) në vitet e fundit ka çuar edhe në rritjen e përdorimit të plehrave kimike të pasura me azot, fosfor, sulfatet etj., të cilat kanë aftësinë të ndikojnë në ndotjen e drejtpërdrejtë të ujërave sipërfaqësore e nëntokësore. Përbërësit e azotit dhe sidomos nitratet janë plehra kimik që përfundojnë nëpër burime ujore si rrjedhojë e vetive të tyre lëvizëse të larta. Për rrjedhojë, përdorimi i tyre në mënyrë të papërshtatshme (në kohë me shi apo në sasi më të mëdha se nevojat e bimëve) çon në rrëshqitjen e tyre nga toka në ujë duke shkaktuar ndotjen e burimeve sipërfaqësore dhe, nëpërmjet tyre, edhe burimet nëntokësore të ujit. Për më tepër, në akuifer vihet re edhe mungesa e oksigjenit,

kryesisht në shpimin Pishë-Poro, si dhe prania e metaleve të rënda Ni, Mn, Zn, Pb, Cu, Co, Cr.

Edhe pse elementë si Mg, Cl, SO₄, gjenden në kushte normale nëpër akuiferë në varësi të përbërjes së shkëmbinjve ku shtrihet akuiferi, mbetet shqetësues niveli i lartë i të gjitha mikroelementeve Ni, Mn, Zn, Pb, Cu, Co, Cr, sidomos në push-shpimin *Novoselë*. Përmbajtja e mikroelementëve në akuifer luhatet nga brenda normës deri në përmbajtjen maksimale të lejuar (mbi normën e rekomanduar).

Vlen të theksohet se disa nga mikroelementët e monitoruar: Pb, Ni dhe Cr janë lëndë kancerogjene. Prania e tyre në akuifer mbi normën e lejuar përbën rrezik serioz për shëndetin e **100,690 banorëve** që furnizohen me ujë nga Akuiferi i Vjosës e që janë banorët e qytetit të Fierit dhe të komunave Cakran, Topojë, Levan, Frakull dhe Dermenas.

Ndotja më e theksuar në këtë akuifer është raportuar në *Pishë-Poro* dhe *Kafaraj*. Për shkak të ndotjes, SHGJSH-ja ka rekomanduar *mbylljen e pus-shpimit Pishë Poro* në Akuiferin e Vjosës dhe *ndërprerjen e lejeve për shpime* hidrogeologjike pranë stacionit të shfrytëzimit *Kafaraj*.

Tabela 32. Vendndodhja e pus-shpimeve në Bashkinë e re të Fierit sipas ujësjellësve

Nr.	Qyteti / Komuna	Nr. i popullsisë	Ujësjellësi	Fshatrat e furnizuara	Nr. Pop. furnizuar	Pus-shpimet: Vendi
1	Qyteti Fier	55,845	UK Fier	Qyteti Fier	55,845	Pellgu ujëmbajtës i Kafarajt, Baseni i Vjosës (11.5km në jug të Fierit, 9km në perëndim të zonës së Lumit të Gjanicës).
2	NjA-ve Cakran	16,692	Ujësjellësi i Patosit	Fshatrat Varibob, Vjosë, Kreshpan dhe Gjorgos (dhe Patos)	5,089	3 pus-shpime në Varibob, rreth 1km në lindje të fshatit Varibob
			Ujësjellësi Gjanç-Selishte	Fshatrat Cakran, Cakran i Ri, Vreshtas, Gorishovë, Buzmadh, Floq dhe Gjonçë	10,995	3 pus-shpime pranë lumit Vjosë rreth 2km në perëndim të fshatit Gjonçë
			Ujësjellësi Hambar	Hambar	608	1 pus-shpim në lindje të fshatit Hambar pranë lumit Vjosë
3	NjA-ve Mbrostar Ura	10,519	Ujësjellësi i Varri-Vajkan-Kallm	Verri, Vajkan, Kallm i Madh dhe Kallm i Vogel	5,168	2 pus-shpime në Petovë Bishti
			Ujësjellësi Mbrostar-Petovë	Mbrostar, Petovë	5,351	1 pus-shpim pranë lumit Seman, në mesin e dy fshatrave Mbrostar dhe Petovë
4	NjA-ve Libofshë	10,397	Ujësjellësi Rajonal Libofshë	Adriatik, Hasturkas, Ndërmenas, Havaleas, Gozhdaras, Daullas, Agimi, dhe Metaj	5,691	Elektropompa vanaj (Xhepaj) stallë në anën tjetër të hekurudhës nga 2 pus-shpime
			Ujësjellësi i Libofshës	Libofshë	2,526	1 pus-shpim në stallë në anën tjetër të hekurudhës

			Ujësjetllësi i Rreth Libofshës	Rreth Libofshë	1,801	1 pis-shpim pranë fshatit Rreth Libofshë
			Ujësjetllësi Vanaj	Vanaj	379	1 pus-shpim në qendër të fshatit Vanaj
5	NjA-ve Qender	12,337	Ujësjetllësi Çlirimi	Çlirimi	2,814	1 pus-shpim në afërsi të fshatit Radostimë
			Ujësjetllësi Mujalli	Mujalli	727	1 pus-shpim në lindje të fshatit Mujalli, 1.4 km pranë lumit Seman, në afërsi të Petovë Gjokdesh
			Ujësjetllësi Vadhizë	Vadhizë	879	1 pus-shpim në afërsi të fshatit Vadhizë
			Ujësjetllësi Fier	Gracalli, Daullas, Afrimi i Ri, Zhupan, Drizë, Drizë Myrteza dhe Romet	7,917	Pellgu ujëmbajtes i Kafarajt, Baseni i Vjosës (11.5km në jug të Fierit, 9km në perëndim të zonës së lumit të Gjanicës).
6	NjA-ve Dermenas	12,534	Ujësjetllësi Dermenas-Hoxharë	Dermenas, Hoxharë	2,346	1 pus-shpim në lindje të fshatit Pojan
			Ujësjetllësi Hamil-Baltez	Hamil-Baltez, Muçaj dhe Sulaj	2,932	2 pus-shpime në veri pranë fshatit Radostimë
			Ujësjetllësi Pishë Poro-Seman	Dorëzezë e Re, Povelçë	3,165	Pus-shpimet pranë lumit Seman në afërsi të fshatit Pishë-Poro
7	NjA-ve Topojë	7,599	Ujësjetllësi Pishë Poro-Seman	Topojë, Seman, Gjokalli, Sheq Marinas, Sheq, Fushë, Grykë, Seman i Ri, Kavaklli	7,599	Pus-shpimet pranë lumit Seman në afërsi të fshatit Pishë-Poro
8	NjA-ve Levan	17,557	Ujësjetllësi Peshtan i Madh	Peshtan i Madh me një popullsi prej 944 banorë		1 pus-shpim rreth 900m në perëndim të fshatit Peshtan i Madh
			Ujësjetllësi Ferras	Ferras	1,987	1 pus-shpim pranë fshatit Ferras
			Ujësjetllësi Qarr	Qarr	1,137	1 pus-shpim pranë fshatit Qarr
			Ujësjetllësi Martine	Fshatin Martine	747	1 pus-shpim pranë fshatit Martine
			Ujësjetllësi Shtyllas	Shtyllas	1,418	1 pus-shpim rreth 1.3km në veri të fshatit Peshtan i Madh
			Ujësjetllësi Bishan	Bishan	896	1 pus-shpim pranë fshatit Bishan
			Ujësjetllësi Fier	Peshtan i Vogel	651	Pellgu ujëmbajtes i Kafarajt, Baseni i Vjosës (11.5km në jug të Fierit, 9km në perëndim të zonës së lumit të Gjanicës).
			Ujësjetllësi Pishë-Poro-Seman	Pishë-Poro, Bashkim, Boçovë	3,661	Pus-shpimet pranë lumit Seman, në afërsi të fshatit Pishë-Poro
9	Komuna Frakull	10,557	Ujësjetllësi Fier	Komuna e Frakullës	10,557	Pellgu ujëmbajtës i Kafarajt, Baseni i Vjosës (11.5km në jug të Fierit, 9km në perëndim të zonës së lumit të Gjanicës).

			Ujësjiellësi Frakull e Vogël	Frakull e Vogël	1,257	1 pus-shpim pranë lumit Vjosë, në afërsi të fshatit Ada Musalla
10	Komuna Portez	11,359	Ujësjiellësi Portez	Fshatin Portez	3,824	1 pus-shpim pranë lumit Gjanicë afër fshatit Mbyet
						1 pus-shpim në veri pranë fshatit Portez.
			Ujësjiellësi Lalar	Lalar me 1,072		1 pus-shpim pranë lumit Gjanicë afër fshatit Lalar
			Ujësjiellësi Mbyet	Mbyet (70% popullsisë)	700	1 pus-shpim pranë lumit Gjanicë rreth 400m larg fshatit Mbyet
			Ujësjiellësi Fier	Mbyet (30% popullsisë)	300	Pellgu ujëmbajtës i Kafarajt, Baseni i Vjoses (11.5km në jug të Fierit, 9km në perendim të zonës së lumit të Gjanicës).

Burimi: USAID¹⁶²

o Burimet e ndotjes së akuiferëve

Mungesa e zonave higjieno-sanitare: Burimet e ndotjes së akuiferit janë të shumta. Megjithatë, SHGJSH-ja përcakton mungesën e zonave higjieno-sanitare përreth pus-shpimeve si një ndër shkaqet kryesore të ndotjes së akuiferëve. Këto zona mungojnë si përreth pus-shpimeve të ligjshme ashtu edhe përreth pus-shpimeve të paligjshme. Pus-shpimet e ligjshme janë të shumta dhe përdoren nga ujësjiellësit e Bashkisë për furnizim me ujë të pupullsisë dhe nga industria. Një numër i madh i tyre gjenden përgjatë luginës së Semanit dhe Vjosës dhe pellgjeve ujëmbledhëse të tyre. Pus-shpimet e jashtëligjshme gjenden gjatë gjithë territorit, sidomos në zonat rurale që nuk janë të lidhura me rrjetin e furnizimit të ujit (rreth 7% e popullsisë së Fierit nuk furnizohet me ujë të pijshëm)¹⁶³. Uji sigurohet kryesisht nga vetë banorët duke përdorur burimin më të afërt të mundshëm¹⁶⁴ ose nëpërmjet pus-shpimeve. Për sa i përket pus-shpimeve industriale, numri i pus-shpimeve, sasia e ujit që pompohet dhe gjendja e zonave higjieno-sanitare përreth pus-shpimeve industriale nuk njihet. Përveç kësaj, në Bashkinë e Fierit mungojnë edhe të dhëna rreth përdorimit të ujit nëntokësor nga industria e naftës.

Ky shfrytëzim i ujërave nëntokësore në mënyrë jo-profesionale si dhe të pakontrolluar si nga popullsia ashtu edhe nga industria rrezikon: i) uljen e prurjeve në stacionet e pompimit, si dhe ii) prishjen e cilësisë së ujërave të akuiferëve të Qarkut Fieri duke rrezikuar seriozisht furnizimin me ujë të rrethit në tërësi¹⁶⁵. Mbetet fakt se për asnjërin nga këto pus-shpime (individuale, të ujësjiellësve apo industriale) pavarësisht nëse janë të ligjshëm apo jo, nuk dihet nëse përreth tyre ka zona të mbrojtjes higjieno-sanitare. Mungesa e zonave higjieno-sanitare bën të mundur që e gjithë ndotja përreth pus-shpimeve të kalojë drejtpërdrejtë në akuifer.

Ndotja e shkaktuar nga mbishfrytëzimi i ujërave të akuiferit: Përveç mungesës së zonave higjieno-sanitare dhe ndotjes së lumit Seman e Vjosë, SHGJSH-ja thekson se ndotja e ujërave të akuiferëve ndodh edhe për shkak të mbishfrytëzimit të ujërave të tyre. Ky mbishfrytëzim rrezikon të përkeqësojë cilësinë e këtij akuiferi për shkak se një veprim i tillë shton kripëzimin e ujit mbi normat e lejuara për pirje.

Ndotja e akuiferëve nëpërmjet ujit të lumenjve Seman e Vjosë: Një tjetër burim ndotjeje për akuiferët e Qarkut Fier mbeten edhe lumenjtë Seman e Vjosë të cilët shërbejnë si burim ushqyes për akuiferët e shtrirë përgjatë rrjedhës së tyre. Burimi

kryesor i ndotjes sipërfaqësore të Akuiferit të Vjosës, për shembull, mbetet vetë lumi Vjosa për shkak të lidhjes së mirë hidraulike që kanë ujërat e tij me akuiferin në disa zona ku zhavorret e akuiferëve dalin në sipërfaqe (nuk kanë të mbivendosur një shtresë argjile që të shërbejë si shtresë mbrojtëse siç ndodh në Akuiferin e Vjosës nga Romasi deri në Urën e Mifolit ku zhavoret e këtij akuiferi dalin në shtratin e lumit)¹⁶⁶. Për këtë arsye, mosmarrja e masave për mbrojtjen e lumit Vjosë nga ndotja në njëzet vitet e fundit mund të ketë shkaktuar ndotjen e këtij akuiferi.

Një tregues i mundshëm i ndotjes së Akuiferit të Vjosës nga lumi Vjosa është prania e përbërësve të azotit (NH_4 , NO_2) dhe e disa metaleve të rënda (Ni , Pb , Cu e Cr) si në ujërat e lumit Vjosa¹⁶⁷ ashtu edhe në ato të Akuiferit të Vjosës¹⁶⁸. Duhet theksuar se Pb ¹⁶⁹, Cd , Ni dhe Cr janë lëndë kanceroze për shëndetin e njeriut. Pb ¹⁷⁰ përbën rrezik për shëndetin e fëmijëve sepse mund të shkatërrojë sistemin nervor në mënyrë të përhershme, dhe të shkaktojë sëmundje në veshka, zemër, dhe në sistemin riprodhues. Cd njihet si lëndë kanceroze¹⁷¹ dhe shkakton sëmundje të zemrës, dëmton zhvillimin e organeve, të sistemit tretës, nervor, sistemit të frymëmarrjes etj. Ni ¹⁷² është klasifikuar si lëndë kanceroze për shëndetin e njeriut sepse dëmton sistemin kardiovaskular, imunitetin, rrugët e frymëmarrjes etj. Ndërsa Cr ¹⁷³ (*chromium* ose krom) është klasifikuar si lëndë kanceroze për njeriun¹⁷⁴. Doza të larta kromi shkatërrojnë sistemin imunitar, veshkat, dhe rrugët e frymëmarrjes.

Duke qenë se ujërat e lumit Vjosë shërbejnë si burim për Akuiferin me të njëjtin emër, dhe se rreziku i ndotjes së Akuiferit të Vjosës me shtrirje përgjatë lumit Vjosë në disa zona është i lartë (nga Romasi deri në Mifol, për shembull)¹⁷⁵, derdhja e ujërave të ndotura në Vjosë përbën element ndotjeje të Akuiferit. Sipas SHGJSH-së¹⁷⁶, rreziku i ndotjes së Akuiferit i Vjosës rrezikon ndotjen nëpërmjet vetë lumit Vjosa si pasojë e mungesës pothuajse të plotë të mbulesës ekranizuese të shtresave ujëmbajtëse në disa zona¹⁷⁷. Për këtë arsye, keqmanaxhimi i mbetjeve të ngurta e të lëngëta si dhe mungesa e marrjes së masave për mbrojtjen e ujërave sipërfaqësore të Vjosës dhe Semanit nga ndotja urbane dhe industriale mund të ketë shkaktuar ndotjen e akuiferëve përkatës të lumenjve.

Ndotja e akuiferëve nga shfrytëzimi i inerteve lumore të Semanit e Vjosës: Lumenjtë Seman dhe Vjosë ushqejnë me ujë akuiferët përkatës në Qarkun e Fierit. Si rrjedhojë, dëmtimi i lumenjve ndikon drejtpërdrejtë në dëmtimin e akuiferëve. Sipas SHGJSH-së,¹⁷⁸ shfrytëzimi i zhavorreve të lumenjve dëmton rëndë burimet ujore, si nga ana sasiore, ashtu edhe cilësore sepse zvogëlon zonën e ushqimit të akuiferëve dhe prish regjimin e ujërave nëntokësore në zonat e gërrmimeve. Për fat të keq, në vendin tonë lumenjtë janë shfrytëzuar në të gjitha mënyrat e mundshme. Vjosa dhe Semani janë shfrytëzuar vazhdimisht në mënyrë të ligjshme dhe të paligjshme për materialin e tyre inert në rrjedhën e mesme dhe të poshtme (foto shfrytëzim të paligjshëm). Deri më sot, janë 14 aktivitete të regjistruara që ushtrojnë veprimtarinë e tyre përgjatë lumit Seman e Vjosë vetëm në Qarkun e Fierit me pasojë të rënda për akuiferët dhe bashkinë (përmbytje të zonave përreth lumit duke çuar në humbje të tokave bujqësore si dhe ndotje të ujërave të akuiferit për shkak të prishjes së ekuilibrave hidrogeologjikë), që ende duhen përcaktuar. Aktiviteteteve të ligjshme i shtohen edhe ato të paligjshme, numri dhe vendndodhja e të cilëve mbetet e paditur.

Ndotja nga karrierat për shfrytëzimin e gurëve gëlqerorë: Në Rrethin e Fierit janë dhënë disa leje mjedisore për shfrytëzimin e gëlqerorëve, rërës bituminoze, dhe argjilës. Përveç prishjes së peizazhit në rastet kur gërmimet janë sipërfaqësore, gëlqerorët ndotin mjedisin me retë e pluhurit që ngrënë gjatë aktivitetit të tyre. Sipas SHGJSH-së, “reja e pluhurit që krijohet nga ky aktivitet ndot në mënyrë të drejtpërdrejtë dhe të vazhdueshme ajrin, ujërat sipërfaqësor, tokat bujqësore”¹⁷⁹.

Më poshtë është sjellë tabela e plotë e aktiviteteteve minerare gëlqerore në rrethin e Fierit. Nga ky aktivitet janë dëmtuar gjithsej 2.5km² sipërfaqe. Numri i aktiviteteteve të tilla që nuk janë më në veprim dhe i sipërfaqeve të përdorura dhe të braktisura nuk njihet.

Tabela 33. Karrierat për shfrytëzimin e gurëve gëlqerorë në Bashkinë Fier

Rrethi	Data	Lloji i mineralit	Km ²	Tipi i lejes
Fier	20.08.2003	Rërë bituminoze	1.5540	Shfrytëzimi
Fier	06.12.2007	Argjilë	0.0500	Shfrytëzimi
Fier	16.09.2008	Argjilë	0.0600	Shfrytëzimi
Fier	04.06.2009	Rërë bituminoze	0.3900	Shfrytëzimi
Fier	28.12.2009	Konglomerat	0.0270	Shfrytëzimi
Fier	19.11.2012	Gëlqeror	0.0319	Shfrytëzimi
Fier	01.07.2013	Rërë bituminoze	0.4240	Shfrytëzim

Burimi: Ministria e Industrisë dhe Energjisë, 2015

Ndotje nga industria e naftës: Zakonisht, një ndër rreziqet më të mëdha që i kanoset mjedisit nga industria e naftës është rreziku i ndotjes së akuiferëve. Në rast ndotjeje, pastrimi i ujërave të akuiferëve është proces tejet i kushtueshëm, ose edhe i pamundur. Duke qenë se ujërat e akuiferëve lëvizin shumë ngadalë, atëherë duhen dhjetëvjeçarë përpara se një ndotës të pastrohet ose të migrojë në zona të tjera. Një shembull i tillë është rasti i nitrateve ose pesticideve e 1-2-3-Trichloropropane. Kjo e fundit nuk është përdorur që në vitin 1970. Megjithatë vazhdon të gjendet nëpër akuiferë¹⁸⁰.

Në Bashkinë e Fierit, industria e naftës është mjaft aktive (për më shumë informacion, shihni seksionin e zonave të nxehta mjedisore). Aktivitetet përfshijnë nga shpimet për kërkim nafte deri në nxjerrje dhe përpunim të saj, ndaj edhe ndotja e ujërave nëntokësore nga industria e naftës nuk është e pazakontë edhe pse nuk ka të dhëna të mjaftueshme.

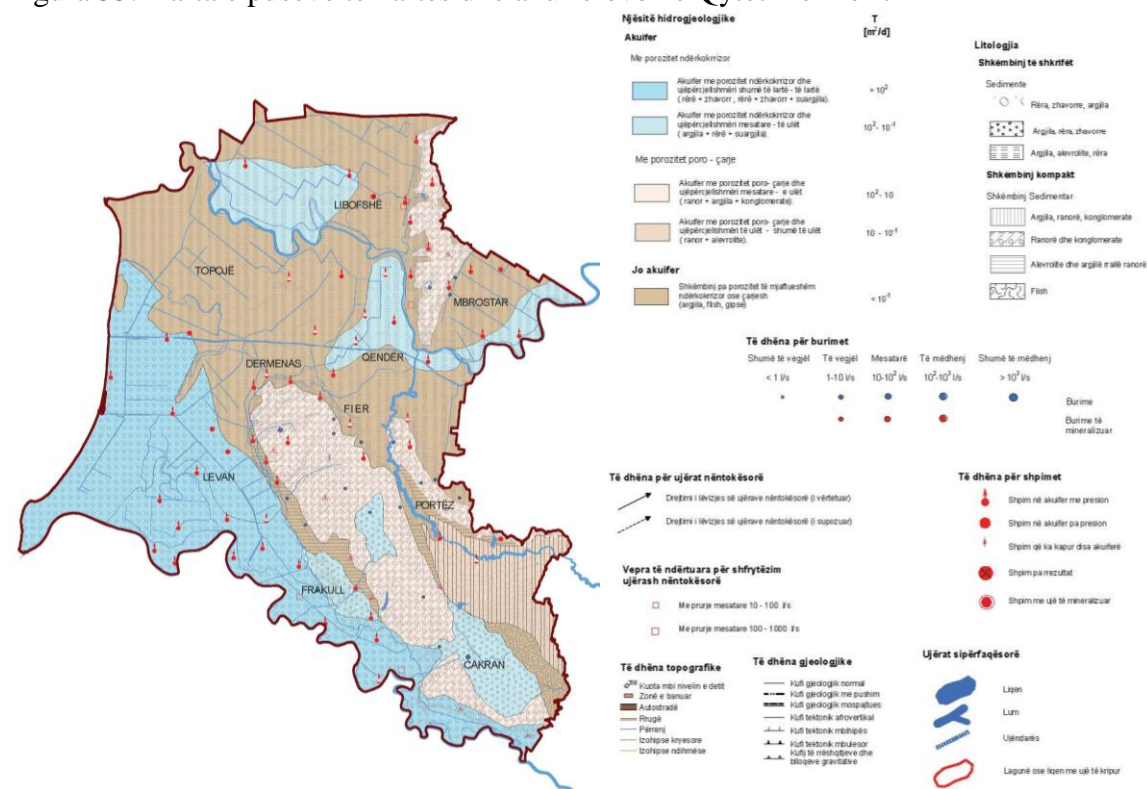
Pus-shpimet janë përqendruar kryesisht në *Akuiferin me porozitet ndërkokrrizor me ujë-përcjellshmëri mesatare-të ulët*. Sipas SHGJSH-së, në këtë akuifer përfshihen zonat e mëposhtme:

- pjesa fundore e lumit Seman para derdhjes në det që përfshin zonën në krahun e djathtë të lumit *nga Kallmi në Mbrostar*;
- zona në krahun e majtë të lumit nga Sheqi deri në Grecalli;
- zona Ndërnenas-Metaj, zona e lumit Gjanica, zona e fushës së *Cakran-Gorishovës*, zona e fushës së Kutës dhe përroit të Pavlit në strukturën e Kremenarës¹⁸¹.

Nga hartëzimi i objekteve në territorin e Bashkisë Fier, pus-shpimet janë përqendruar në zonën Kallm, në anën e djathtë të lumit Seman **nga Kallmi në Mbrostar**. Sipas SHGJSH-së, rezervat ujore të akuiferëve të cekët në këtë zonë janë të pakta. Megjithatë, ato mund të shërbejnë për furnizim me ujë të pijshëm për fshatrave të vegjël nëpërmjet puseve ose burimeve që rrjedhin nga ky akuifer. Zona e dytë është zona në jug të vendburimit të naftës në Kreshpan. Në jug të Kreshpanit ndodhet akuiferi shtrirja e të cilit përkon me zonën e fushës së **Cakran-Gorishovës**.

Në zonën **nga Kallmi në Mbrostar** në Bashkinë e Fierit, shpimet për naftë kanë takuar disa shtresa ujëmbajtëse¹⁸² ose pus-shpimet janë kryer drejtpërdrejtë në akuifer. Kjo vihet re nga dixhitalizimi i pus-shpimeve dhe akuiferëve në Bashki. Për zonën Kreshpan, nuk të dhëna rreth vendndodhjes së pus-shpimeve.

Figura 55. Harta e puseve të naftës dhe akuiferëve në Qytetin e Fierit

Burimi: SHGJSH dhe Bashkia Fier, Punoi: Co-PLAN

Ndërsa ndotja e ujrave sipërfaqësore nga nafta është e dukshme, ndotja e ujrave nëntokësore është vështirë që të përcaktohet, për shkak të mungesës së të dhënave ose të dhënave të pakta dhe shpeshherë jo të plota. Teorikisht, industria e naftës, për vetë natyrën e aktivitetit të saj, gjatë zhvillimit të aktiviteteteve të industrisë mund të ndotë akuiferët në disa mënyra në rast se nuk merren masat e duhura teknike për mbrojtjen e tyre. Më konkretisht, industria e naftës mund të ndotë nëpërmjet hapjes së drejtpërdrejtë të puseve në burime ujore nëntokësore, rrjedhjes së lëndës së lëngshme dhe të *ujit shtrësor* gjatë aktivitetit, migrimit nëntokësor të ujit shtrësor dhe gazrave, përdorimit të ujit në kohëra (ose në zona) kur uji nuk është i bollshëm, dhe trajtimit të papërshtatshëm të ujrave industriale dhe shkarkimeve të tyre në burime ujore.

Ndotja nëpërmjet pus-shpimeve: Me qëllim shmangien e ndotjes së tokës dhe ujërave, pusët e naftës vishen me shtresa të ndryshme (cases), ndër të cilat edhe një shtresë që shërben për parandalimin e rrjedhjeve të pusit dhe depërtimin e tyre në rrethinat e tij (në tokë ose ujë) gjatë aktivitetit naftënxjerrës. Për të njëjtin qëllim, kur pusët dalin jashtë funksionit, si në rastet kur kompania vendos se nuk janë me leverdi ekonomike, pusët mbyllen dhe izolohen.

Në rastet kur pusët shpohen në thellësi në prani të një akuiferi siç ka ndodhur në Akuiferin e Semanit në Fier, pusët e naftës kalojnë nëpër akuifer duke e ndotur atë me ujë të kripëzuar (me kripëra /substance kimike të ndryshme), hidrokarbure dhe materiale të tjera toksike. Ndikimi i puseve të industrisë së naftës në këtë akuifer në Bashkinë Fier dhe në zona të tjera në vendin tonë, mbetet ende i panjohur për shkak të mungesës së të dhënave. Megjithatë, ekziston mundësia që Akuiferi i Semanit në Kallm dhe Akuiferi i Vjosës në jug të Cakranit (në zonën naftëmbajtëse Kreshpan), të jetë ndotur nga industria e naftës gjatë viteve. Vetëm vendndodhja e puseve në akuifer krijon mundësinë për ndotje të ujërave të akuiferit në rast se nuk janë ndjekur rregulla rigorozë sipas standardeve teknike më të mira për veshjen anësore të pusit. Mundësia e një ndotjeje të trashëguar shtohet më tej po të mendojmë se teknologjia e mëparshme e përdorur nga Kompania Albpetrol për shfrytëzimin e zonës naftëmbajtëse të Fierit ka qenë e vjetëruar.

Për më tepër, *në vendin tonë mungon edhe legjislacioni i posaçëm që rregullon hapjen e puseve pranë ose në akuifer* gjë që mund të ketë stimuluar kompanitë të anashkalojnë rëndësinë e mbrojtjes së burimeve ujore. Në vendin tonë, mbrojtja e ujërave nëntokësore nga ndotja parashikohet në ligjin nr. 111/2012¹⁸³ që përcakton Shërbimin Gjeologjik Shqiptar si autoritetin përgjegjës për mbrojtjen e burimeve ujore deri në një nivel të caktuar. SHGJSH-ja përcakton masat për ruajtjen e rezervave ujore nëntokësore, si dhe miraton dhënien e lejeve për pus-shpime në ujërat nëntokësore, me thellësi mbi 15 m nga sipërfaqja e tokës. Megjithatë, asnjë ligj nuk shprehet në lidhje me mbrojtjen e Akuiferëve nga pus-shpime të tipit industrial (instalime të përhershme siç janë pusët e naftës), duke lënë kështu hapësirë për abuzime. E gjithë kjo ndodh në kundërshtim me ligjet dhe praktikën e vendeve më të zhvilluara. Në SHBA, për shembull, përpara se një kompani të fillojë aktivitetin e saj për nxjerrjen dhe prodhimin e naftës, prodhimin e energjisë gjeotermale dhe nxjerrjen e mineraleve, kërkon leje për përjashtimin e akuiferit më të afërt nga lista e trupave ujorë të përdorur për furnizimin me ujë të popullsisë¹⁸⁴. Në këtë mënyrë, industria, e ndërgjegjshme se veprimtaria e saj mund të shkaktojë ndotje të akuiferit dhe si rrjedhojë rrezik për shëndetin e banorëve që furnizohen me ujë nga ky akuifer, nuk ndiqet penalisht për dëmtimin e akuiferëve, dhe sigurisht nuk vepron në kundërshtim me Ligjin për Mbrojtjen e Burimeve Ujore të Përdorura për Furnizim të Popullsisë me Ujë¹⁸⁵. Mbetet fakti se akuiferi i përjashtuar nuk shërben më si burim ujor për pije.

Me fjalë të tjera, mungesa e një kuadri legjislativ të plotë që synon mbrojtjen dhe përmirësimin e burimeve ujore nëntokësore lë hapësirë për industrinë në përgjithësi dhe kompanitë e naftës në veçanti të përcaktojnë dhe respektojnë standardet e tyre.

Ndotja e ujërave nëntokësore nëpërmjet puseve të ri-injektimit të ujërave shtresorë: Gjatë prodhimit të naftës dhe gazit prodhohet një sasi e konsiderueshme ujërash të ndotura të cilat mund të përmbajnë edhe metale helmuese dhe lëndë radioaktive¹⁸⁶.

Shpesh, këto ujëra janë edhe më të kripura se ujërat e detit. Për këtë arsye, në qoftë se nuk manaxhohen siç duhet, përbëjnë rrezik për mjedisin dhe shëndetin e njeriut¹⁸⁷.

Për shmangien e ndotjes që mund të shkaktonte vend-depozitimi i këtyre ujërave në sipërfaqe, duke filluar që në vitet 1930¹⁸⁸, ujërat e ndotura të industrisë së naftës janë ri-injektuar në puse me qëllim shmangien e ndotjes së ujërave sipërfaqësor. Ri-injektimi i tyre nënkupton rikthimin ose hedhjen e ujit të dalë nga puset e naftës (ujit shtresor) pas shpimit ose gjatë prodhimit të naftës, përsëri në nëntokë. Ri-injektimi i ujërave të prodhuar nga industria e naftës dhe e ujërave shtresorë është praktikë e ndjekur edhe sot¹⁸⁹. Në Bashkinë Fier, ri-injektimi është konfirmuar të ndodhë si praktikë nga Kompania Bankers. Krahas shpimeve, në vitin 2015, Bankers kishte planifikuar edhe kalimin e 20% të puseve në puse për ri-injektim.

Për shkak të rrezikut që paraqet për ndotjen e ujërave nëntokësore nga një migrim nëntokësor të mundshëm të ujit të prodhuar dhe shtresor dhe të gazrave¹⁹⁰, ri-injektimi në vende të ndryshme të botës rregullohet me ligj¹⁹¹. Fatkeqësisht, në vendin tonë ri-injektimi nuk rregullohet me ligj. Si rrjedhojë, kompanitë nuk janë të detyruara të ndjekin rregulla specifike gjatë ri-injektimit përveç praktikave të mira të punës të kompanisë. Për këtë arsye, mund të thuhet se në Bashkinë e Fierit, ashtu si edhe në bashki të tjera ku operon industria e naftës në vend, mbetet i panjohur: *i) fakti nëse ri-injektimi mund të kryhet në shtresat shkëmbore të bashkisë, ii) vendndodhja e puseve të ri-injektimit, iii) numri i tyre, iv) teknologjia e përdorur për veshjen e puseve v) gjendja dhe kushtet e puseve të ri-injektimit, vi) ndikimi i tyre në Akuiferët e Semanit (në Kallm) dhe Vjosës (Gorishan) etj., si dhe në ujërat nëntokësore.*

Ndotja e trashëguar shkaktuar nga mungesa e gropave ekologjike: Gropat ekologjike/vaskat e naftës në vendin tonë janë *landfille* specifike ku depozitohen materialet e përdorura gjatë aktivitetit të nxjerrjes së naftës. Zona e Fierit, edhe pse ka një aktivitet të theksuar të industrisë së naftës, sipas lejeve të mjedisit të lëshuara nga Ministria e Mjedisit në vitin 2014, nuk ka një gropë ekologjike në të cilën të grumbullohen ujërat e prodhuara gjatë aktivitetit të naftës së bashku me mbetjet e ngurta. Si rrjedhojë, supozohet se produktet e naftës janë hedhur së bashku me mbetjet urbane duke ndotur tokën dhe ujërat sipërfaqësore e nëntokësore.

Ndotja e mundshme e ujërave nëntokësore të akuiferëve të thellë nga industria e naftës: Në vendin tonë, studimet rreth ujërave të akuiferëve janë përqendruar rreth akuiferëve të cekët (më pak se 200m të thellë). Studimet rreth akuiferëve të thellë mungojnë.

Nga bisedat në terren me operatorë të naftës¹⁹² rezulton se në vendin tonë, industria e naftës shfrytëzon ujërat e akuiferëve të thellë argjilorë (nën 200m thellësi) për nevojat e saj gjatë zhvillimit të aktiviteteve. Për fat të keq, është e pamundur të përcaktohet ndikimi i industrisë në këto ujëra, ndotja, qëndrueshmëria, rreziqet në shtresat e tokës etj.

- Përfundime dhe rekomandime

Nga dixhitalizimi i territorit të Bashkisë Fier rezulton se grupi i puseve të Kallmit është shpuar drejtpërdrejt në akuifer. Duke patur parasysh aktivitetin intensiv të naftës në të shkuarën dhe teknologjinë e vjetëruar të përdorur për shpimet në të shkuarën, si dhe duke patur parasysh se shumë puse naftë kalojnë nëpër akuiferë, ekziston mundësia që

Akuiferi i Semanit në Kallm dhe Akuiferi i Vjosës në Kreshpan të jetë ndotur nga industria e naftës gjatë viteve të aktivitetit të saj. Dyshime të thella mbeten edhe për ndotjen e akuiferëve të thellë (nën 200m thellësi) uji i të cilëve shfrytëzohet gjerësisht nga industria e naftës.

Një faktor mjaft i rëndësishëm që duhet theksuar në lidhje me Akuiferin e Semanit dhe të Vjosës është *mungesa e monitorimit të ujërave të këtyre akuiferëve për ndotje nga industria e naftës edhe pse kjo zonë është me rëndësi të veçantë për industrinë e hidrokarbureve*. Industria e naftës ka vepruar në këtë territor për më shumë se 50 vjet. Duke parë se burimet e Akuiferit të Semanit përdoren me ujë nga disa fshatrat dhe Akuiferi i Vjosës përdoret për furnizim me ujë të pijshëm dhe ujitje nga banorët, është i domosdoshëm monitorimi i të dy akuiferëve për ndotje nga industria e naftës së trashëguar ndër vite. Ndotja e Akuiferit të Vjosës nëpërmjet pus-shpimeve në vendburimin e naftës në vendburimin e naftës në Cakran (Kreshpan) mund të përbëjë problem të jashtëzakonshëm për furnizimin me ujë të popullsisë në Bashkinë Fier dhe në NjA-të që furnizohen me ujë nga ky akuifer. Me pak fjalë, industria e naftës, në rast se nuk ka marr masat e mbrojtjes së burimeve ujore nëntokësore në këtë zonë rrezikon të ndotë një ndër burimet ujore kryesore për furnizimin me ujë të popullsisë.

Si përfundim, përveç lumenjve, Bashkia përballet me problemet që kanë të bëjnë me ndotjen e Akuiferit të Semanit dhe Vjosës dhe të akuiferëve të thellë për të cilët ka mungesë totale të dhënash. Për rrjedhojë, duke parë teknologjinë e vjetër dhe të papërshtatshme për mbrojtjen e burimeve ujore që industria e naftës ka përdorur në të shkuarën dhe shpimet në akuifer, është e rëndësishme që të ndërpritet menjëherë furnizimi me ujë i popullsisë nga Akuiferi i Semanit (puset e fshatrave Kallm) dhe, njëkohësisht, të merren masa të menjëhershme për monitorimin specifik të ujërave të Akuiferit të Semanit në Kallm dhe Akuiferit të Vjosës në Gorishovë, me qëllim që të përcaktohet nëse ujërat e këtyre dy akuiferëve janë ende të përshtatshme për furnizimin me ujë të popullsisë së Fierit e më tej. Rekomandohen njëkohësisht studime rreth akuiferëve të thellë dhe ndikimit të industrisë në cilësinë e ujërave dhe në përdorimin e qëndrueshëm të tyre.

4.4 Ajri

Cilësia e ajrit në Bashkinë Fier ndyshon sipas zonave. Në qytet dhe në afërsi të zonave të nxjerrjes dhe përpunimit të hidrokarbureve vlerat e ndotjes paraqiten relativisht të larta¹⁹³, ndërsa në zonat rurale cilësia e ajrit është e një cilësie të mirë.

Sipas AKM-së, gjatë viteve 2002-2014, duke përjashtuar këtu vitin 2013, në qytetin e Fierit janë monitoruar gjashtë parametra të cilat janë PM₁₀, SO₂, NO₂, O₃, LNP dhe PB¹⁹⁴.

Të dhënat e përfuara nga monitorimi i vazhdueshëm ndër vite, tregojnë një përqendrim mbi normat e BE-së dhe ato shqiptare të katër elementëve ndotës në ajër, **LNP, PM₁₀, O₃** dhe **SO₂**.

Vlerat e Ozonit dhe dioksidit të sulfurit paraqiten në rënie vitet e fundit. Në 2011, vlerat e SO₂ paraqiten brenda normave kufij të BE-së dhe ato shqiptare, ndërsa O₃ ka tendencë rënieje.

Vlerat e parametrave LNP dhe PM₁₀ vazhdojnë të mbeten të larta duke tejkeluar me 2-3 herë normat e BE-së.

Tabela 34. Vlerat mesatare të treguesve të monitoruar nga 2002-2014 ne Bashkinë Fier dhe normat e lejuara të BE-së dhe Shqipërisë

Vlera mesatare e parametrave të monitoruar ndër vite	Parametrat e monitoruar (në µg/M ₃)					
	SO ₂	NO ₂	Pb	O ₃	LNP	PM ₁₀
2002	21	21	0.23	51	258	109
2003	19.75	18	0.21	73.5	215	92
2004	18.5	15	0.19	96	172	75
2005	18	23	0.25	100	203	93
2006	24	25	0.29	100	219	106
2007	25	24	0.25	98	213	102
2008	32	33	0.32	70	238	112
2009	33	27	0.25	74	225	110
2010	26.7	31	0.24	62.6	195	93
2011	19.6	31.5	0.23	76	185	89
2012	20	25		74	221	97
2014		25.33				95
Norma R.SH ¹⁹⁵	20.00	40	1	40	140	40

Burimi: MM, 2002-2014 dhe AKM 2014, Punoi: Co-PLAN

Marr si referenc të dhënat e mësipërme të cilat tregojnë se ka tejkalim të normave të elementëve ndotës në ajër, mund të themi se faktor në këtë situatë, krahas shkarkimeve në atmosferë nga industritë, mjetet e transportit publik dhe privat si dhe nga ndërhyrjet infrastrukturore, është edhe mungesa e gjelbërimit dhe hapësirave për rekreacion të cilat kryejnë, ndër të tjera, edhe funksionin e filtrimit të ajrit të ndotur dhe prodhimin e sasive të vogla të O₂ me rëndësi për cilësinë e ajrit në qendrat urbane.

Hapësirat e gjelbra ose bimësia urbane, siç quhet shpesh në literaturë^[1], ndikojnë drejtpërsëdrejti ose tërthorazi në përmirësimin e cilësisë së ajrit. Konkretisht, bimësia urbane ndikon në uljen e ndotjes nëpërmjet thithjes së ndotësve në gjendje të gaztë nga gjethet e tyre.

Në tabelën e mëposhtme, sipërfaqja e gjelbër për banorë në zonat urbane është më e vogël se standardi, edhe pse Bashkia Fier ka hapësira të mjaftueshme për të arritur standardet e nevojshme të gjelbërimit të përgjithshëm publik dhe gjelbërimit të veçantë. Gjelbërimi në nivel njësie strukturore është 1,83m²/banorë kundrejt 2,5m² që është standardi (INSTAT). Një situatë e ngjashme paraqitet lidhur me gjelbërimin masiv (0.60m²/banorë kundrejt 4 që është standardi) dhe me gjelbërimin rrugor, sheshet, brigjet ujore dhe zonat urbane. Vetëm në zonat periferike vihet re se sipërfaqja e gjelbër është ose tejkalon standardet.

Tabela 35. Bilanci i gjelbërimit publik në Bashkinë Fier

Zona e gjelbër	Stand ardi	Vlera ekzistuese			Vlera e propozuar		
	m ² /banor	m ² /banor			m ² /banor		
		ha	(INSTAT)	(GJC)	ha	INSTAT	GJC

Gjellbërim në nivel njësie strukturore	2.5	10.4	1.83	2.73	39.00	8.16	9.36
Gjellbërim masiv parqe e lulishte	4	3.40	0.60	0.89	110.00	23.01	26.41
Gjellbërim rrugor , sheshe, brigje ujore në zonë urbane	2.5	9.84	1.74	2.59	14.30	2.99	3.43
		32.70	5.77	8.60	0	0.00	0.00
a&b&c	9	56.34	9.94	14.81	163.30	34.16	39.20
Park periferik	17	109.00	19.23	28.66	180.00	37.66	43.21
ç&d: Gjellbërim i Përgjithshëm Publik	26	165.34	29.17	43.47	343.30	71.82	82.41
Fidanishte	PA	0	0.00	0.00	10	2.09	2.40
Zonë ripariane	PA	1,018.00	179.58	267.63	1,460.0	305.43	350.47
Kopësht zoologjik	PA	0	0.00	0.00	0	0.00	0.00
Kopësht botanik	PA	0	0.00	0.00	10.0	2.09	2.40
Breza sanitare, zona buferike, breza mbrojtës	PA	13,853	2443.77	3,641.98	13,943.0	2,916.88	3,347.02
Pyje (pyllëzim)	PA	1,898	334.82	498.99	70	14.64	16.80
Zona të mbrojtura natyrore	PA	25,440	4,487.80	6,688.22	28,483	5,958.75	6837.44
Gjellbërim i veçantë	PA	42,209	7,445.98	11,097.00	43,976	9,200	10,556

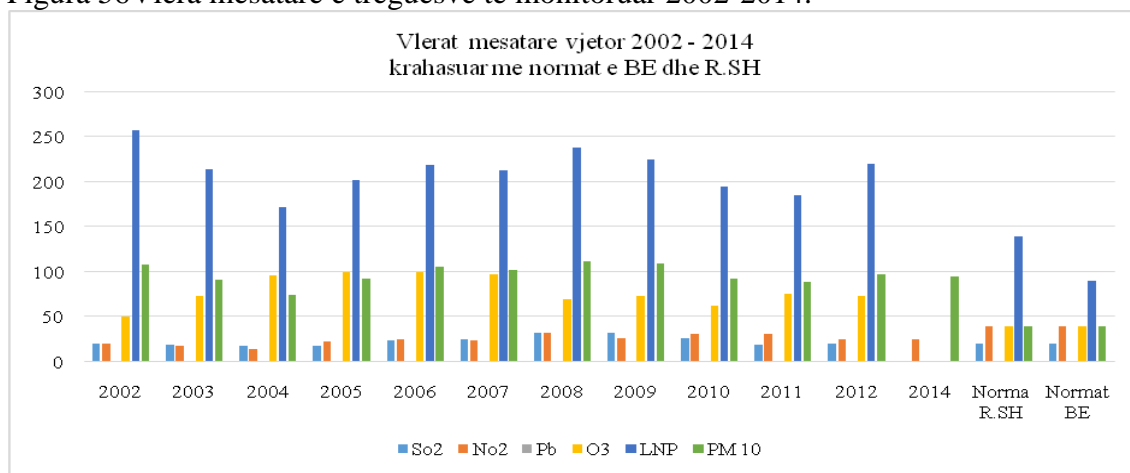
Burimi: Bashkia Fier, 2016

o Burimet kryesore të ndotjes

Burimet kryesore të ndotjes në Bashkinë Fier janë industria naftënxjerrëse, aktivitete të tjera industriale dhe mjetet motorike (automjetet) në zonat urbane¹⁹⁶.

Siç u theksua më sipër, burimet e ndotjes së ajrit janë të ndryshme (urbanizimi, mjetet e transportit, industria etj.). Megjithatë, në Bashkinë Fier, ndotja nga makinat dhe industria e nxjerrjes së naftës mbeten burimi kryesor. Më poshtë paraqitet një përshkrim i shkurtër i burimeve kryesore të ndotjes së ajrit në Fier.

Figura 56 Vlera mesatare e treguesve të monitoruar 2002-2014.

Burimi: MM 2002-2012 dhe AKM 2014. Punoi: Co-Plan

Industria e nxjerrjes së naftës: Sektori i naftës përfshin aktivitetet të ndryshme industriale që fillojnë nga nxjerrja deri tek përpunimi dhe shitja si produkt përfundimtar tek konsumatori. Operacionet e prodhimit përfshijnë pusët e shpimit, proceset e injektimit dhe ri-injektimit. Vendet e prodhimit, nuk përfshijnë vetëm vendet ku janë vendosur pusët por dhe vendin ku nafta kondensohet, vendi ku nafta dhe uji që dalin nga pusi mund të ndahet, të depozitohet dhe të trajtohet. Sektori i prodhimit përfshin gjithashtu tubacionet me presion të ulët dhe me diametër të vogël që mbledhin dhe transportojnë

Gjatë nxjerrjes dhe përpunimit të naftës shkarkohen në ajër një shumëllojshmëri përbërësish organikë si metani (CH₄, një gaz i efektit serë i cili është 20 herë më i fuqishëm se dioksidi i karbonit CO₂), etani (C₂H₆), përbërësit organikë të avullueshëm (VOCs), një grup kimikatesh që kontribuojnë në formimin e ozonit të nivelit të tokës, smogut dhe ndotës organikë të rrezikshëm të ajrit (HAP)¹⁹⁷. HAP-at më të zakonshme organike janë n-hekzan dhe përbërësit BTEË (benzene, toluene, etil-benzeni dhe ksileni). Sulfuri i hidrogjenit dhe SO₂ shkarkohet nga proceset e prodhimit dhe përpunimit, që merren dhe trajtojnë gazin e lëngshëm.

Në Bashkinë e Fierit, aktiviteti i industrisë së naftës përqëndrohet në nxjerrjen dhe përpunimin e saj e cila shoqërohet edhe me shkarkimet në ajër të shumë nga gazrat e rrezikshme të përmendura më sipër. Sipas të dhënave të ish-Bashkisë Fier, industria e naftës shkakton ndotjen e ajrit me SO₂, H₂S, CO₂, avuj uji dhe mbetje të karbonit.

Zonat të cilat ndodhen në afërsi të këtyre industrive janë shumë të prekura nga smogu, duke shkaktuar dëme të konsiderueshme jo vetëm në mjedis, por edhe shëndetin e njerzëve. Shpeshherë, në këto zona janë raportuar sëmundje të rënda kancerogjene në rrugët e frymëmarrjes. Në përgjithësi, ekspozimi ndaj këtyre shkarkimeve lidhet me një numër të lartë sëmundjesh përfshirë azmën në gjëndje të rënduar dhe vdekje të parakohshme.

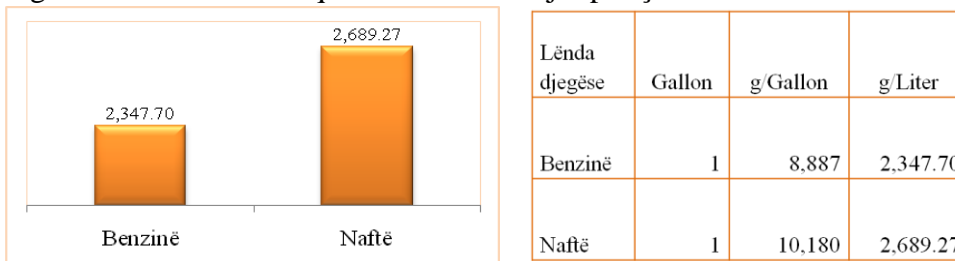
Ndotja nga mjetet e transportit: Sipas të dhënave nga Bashkia Fier, ndikim të rëndësishëm në ndotjen e ajrit në mjedis në territorin e Bashkisë kanë mjetet e transportit të cilat shkarkojnë në ajër një numër të konsiderueshëm gazrash të dëmshme. Ndër gazrat kryesore renditen:

- monoksidi dhe dioksidi i karbonit (CO dhe CO₂ përkatësisht),
- substancat sulfurike (SO_x),
- lënda e ngurtë pezull e përmasave të ndryshme (PM₁₀ dhe PM_{2.5}, kryesisht),
- THC (sasia totale e shkarkimeve në ajër të hidrokarbureve),
- përbërësit organikë të avullueshëm (VOC).

Sasia e ndotësve që makinat shkarkojnë në ajër është e konsiderueshme. Nga llogaritjet e Agjencisë Amerikane të Mjedisit, një makinë e tonazhit të vogël (makinat për transport njerëzish deri në 12-vendëshe) shkarkon rreth **5 ton CO₂ në vit** (4.7 metric tons)¹⁹⁸.

Kjo shifër vlen për makinat e prodhuara mbas vitit 2008 dhe me teknologji të përparuar. Nisur nga këto shifra, llogaritja e sasisë së ndotjes për 1 litër lëndë djegëse paraqitet si më poshtë: benzinë dhe naftë).

Figura 57. Sasia e CO2 që shkarkohet në ajër për çdo litër benzinë e naftë

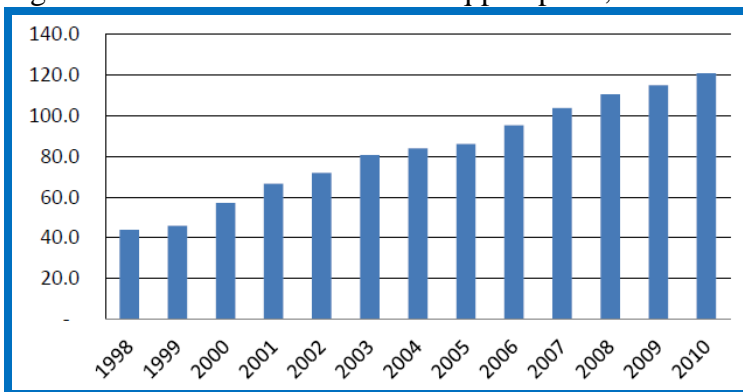
Burimi: US EPA, 2016

Sasia e ndotësve që shkarkohet në ajër nga një makinë e vogël individuale/pasagjerësh varet nga një sërë faktorësh që janë, lloji dhe përmasat e makinës (makinë e vogël, autobus urban, kamion etj.), mosha dhe kilometrazhi, lloji i lëndës djegëse që përdor, kushtet atmosferike (shi apo diell etj.), gjendja e makinës, mënyra e drejtimit të makinës etj¹⁹⁹.

Në rast ndryshimesh të këtyre kushteve, shkarkimet në ajër shtohen. Por, duhet patur parasysh se llogaritjet e mësipërme janë bërë për makina me teknologji më të zhvilluar se një pjesë e mirë e automjeteve që përdoren në Shqipëri, dhe për cilësi më të mirë të lëndës djegëse (shih seksionin e mëposhtëm). Për rrjedhojë, sasia e gazrave të shkarkuara nga një makinë në Shqipëri mund të jetë më e lartë se shifrat e sjella më sipër.

Rritja e numrit të makinave: Numri i makinave ka ardhur duke u shtuar nga viti në vit në mënyrë të theksuar në rang vendi. Nëse në vitin 2000 numëroheshin rreth 55 makina /1,000 banorë, në vitin 2010 numri i makinave në Shqipëri arriti 120.8 makina për 1,000 banorë.²⁰⁰ Ndërkohë, në Bashkinë Fier, numri i makinave të regjistruara është më i vogël se mesatarja kombëtare, 78 makina/1000 banorë (INSTAT 2011) ose një total prej 9,555 makina në nivel Bashkie dhe 4368 makina në Qytetin e Fierit. Numri i makinave në Bashkinë e Fierit për vitet 2015-2016 mungon.

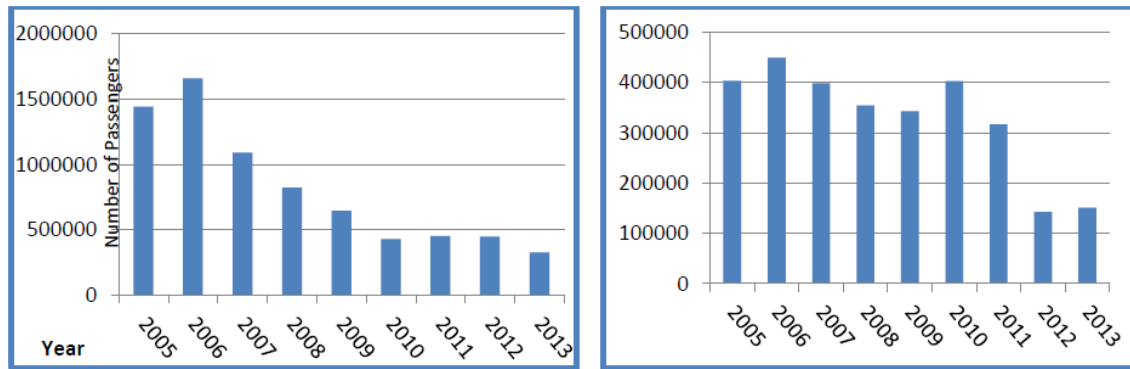
Figura 58. Numri i makinave në Shqipëri për 1,000 banorë ndër vite²⁰¹

Burimi: Ministria e mjedisit dhe UNDP, 2016²⁰²

Ndërsa numri i makinave për banorë ka ardhur duke u rritur në mënyrë të theksuar në vend, numri i pasagjerëve që udhëtojnë me tren është ulur në mënyrë drastike. Nga statistikat e viteve 2005-2013,²⁰³ ky numër ka pësuar rënie të ndjeshme.

Figura 59. Numri i pasagjerëve dhe tonazhi i mallrave që transportohen me tren në Shqipëri.

Burimi: Ministria e mjedisit dhe UNDP, 2016²⁰⁴

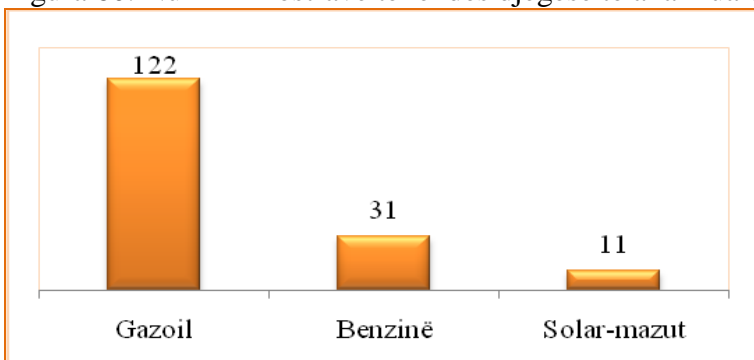
Me rritjen e makinave, rritet edhe sasia e shkarkimeve në ajër të ndotësve. Në rastin e CO₂, në qoftë se do të marrim për bazë shifrën 5 ton CO₂ në vit/makinë, sasia e CO₂ e shkarkuar në ajër vetëm nga mjetet individuale të transportit (makinat familjare) **në nivel bashkie është rreth 47,775 ton CO₂/vit** (9,555 automjete x 5 ton CO₂/automjet ne vit = 47,775 ton/CO₂/vit) ndërsa në nivel **qyteti 21,840 ton CO₂/vit**. Pra, 45.7% e sasisë së gazrave të dioksidit të karbonit shkarkohet vetëm në Qytetin e Fierit.

Në vitet në vijim, ekziston mundësia që ndotja nga mjetet e transportit të shtohet për arsye se numri i makinave dhe investimet e Qeverisë Shqiptare në ndërtimin e infrastrukturës rrugore (dhe jo në investime në zhvillimin e llojeve alternative si treni etj.) po shtohen. Sipas Ministrisë së Mjedisit dhe UNDP-së, rreth 55% e investimeve publike të shtetit shqiptar kanë shkuar në infrastrukturë rrugore²⁰⁵. Ndërkohë, transporti hekurudhor është lënë pas dore edhe pse Shqipëria është angazhuar për përmirësimin e tij në vitet në vijim. Në vitin 2006, Shqipëria nënshkroi Aktin e Stabilizim-Asociimit, i cili nënkupton rindërtimin e hekurudhës sipas kodeve dhe standardeve të BE-së²⁰⁶. Megjithatë, fondet për zhvillimin e transportit hekurudhor mendohet të përftohen nga donatorët.

Ndotja nga cilësia jo e mirë e lëndës djegëse: Në vendin tonë, lënda djegëse për mjetet e transportit nuk është e mirë dhe kjo është e dukshme edhe vizualisht. Për më tepër, është vërtetuar edhe nga Inspektorati Qendror Teknik. Në periudhën janar-shtator 2014, Inspektorati Qendror Teknik (sipas të dhënave të publikuar nga AKM-ja) ka monitoruar cilësinë e lëndës djegëse në vend, konkretisht të *naftës*²⁰⁷, *benzinës dhe solar-mazutit*. Mostrat e analizuar për vlerësimin e cilësisë së ajrit janë marrë para zhdoganimit të lëndës djegëse dhe pas hyrjes në tregun e brendshëm shqiptar.

Në total, janë analizuar 164 mostra, të ndara në tre grupe, 122 për naftën, 31 mostra për benzinën dhe 11 për solar-mazutin.

Figura 60. Numri i mostrave të lëndës djegëse të analizuara

Burimi: AKM (Inspektorati Qendror Teknik), Përpunoi: Co-PLAN²⁰⁸

Rezultatet e monitorimit të lëndës djegëse për naftën dhe benzinën janë paraqitur më poshtë.²⁰⁹

Tabela 36. Rezultatet e monitorimit të cilësisë së lëndës djegëse në Shqipëri

Vlerat e Sulfurit	Lënda djegëse			
	Gazoil		Benzinë	
	Mostrat (numër)	Mostrat (%)	Mostrat (%)	Mostrat (numër)
11-15ppm	6	4.9	16.1	5
16-20ppm	2	1.6	19.4	6
20-50ppm	14	11.5	29.0	9
>50ppm	100	82.0	35.5	11
Totali	122			31

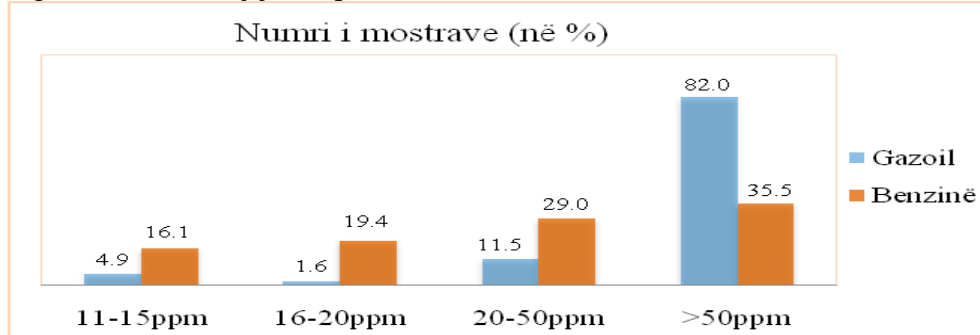
Burimi: AKM (Inspektorati Qendror Teknik)²¹⁰

Për naftën, nga 122 mostrat e analizuara, 82% e mostrave (100 mostra) përmbajnë mbi 50ppm sulfur, 11.5% e tyre (ose 14 mostra) përmbajnë nga 20-50ppm, ndërsa 6.5% e mostrave (8 mostra) përmbajnë nga 11-20ppm. Në rastin e benzinës, nga 31 mostrat e analizuara, 35.5% e mostrave (11 mostra) përmbajnë mbi 50ppm sulfur, 29% e tyre (ose 9 mostra) përmbajnë nga 20-50ppm, ndërsa 3.5% e mostrave (11 mostra) përmbajnë nga 11-20ppm.

Në bazë të standardit EN 590 për naftën dhe EN 228 për benzinën, vlera kufi e lejuar e përmbajtjes së squfurit në naftë është 10 ppm. Nga analiza e mostrave të benzinës dhe naftës rezulton se përmbajtja e sulfurit është mbi vlerën e lejuar në të gjitha mostrat. Ndryshimi ndërmjet naftës dhe benzinës qëndron vetëm në vlerat më të larta të shkaktuara në ajër. Nafta ka numrin e mostrave me përmbajtje më të lartë të sulfurit (82% kundrejt 35.5%). Përmbajtja e sulfurit ndryshon tendence në rastin e grupimit 20-50ppm. Në këtë rast është benzina që ka numrin e mostrave me përmbajtje më të lartë squfuri (29% të mostrave të benzinës kundrejt 11.5 të gazoilit).

Si përfundim, në bazë të rezultateve të mësipërme rrjedh se të dyja llojet e lëndës djegëse që përdoren në vendin tonë (nafta dhe benzina) kanë përmbajtje të lartë të sqfurit. Ndryshimi i vetëm qëndron në faktin se përmbajtja e sqfurit në rastin e naftës arrin kufij më të lartë se sa në rastin e benzinës.

Figura 61. Përmbajtja e sqfurit në naftë dhe benzinë (numri i mostrave në %).

Burimi: AKM (Inspektorati Qendror Teknik), Përpunoi: Co-PLAN²¹¹

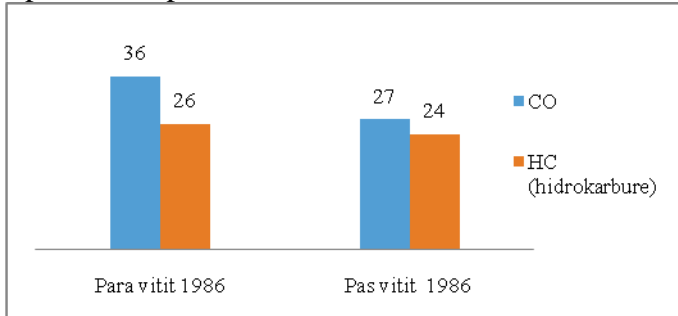
Testime janë bërë edhe për Solar-Mazutin²¹². Të 11 mostrat e monitoruara rezultojnë me përmbajtje më të lartë sqfuri (mbi 3%). Në bazë të standardit S SH UNI 6579, për analizimin e lëndës djegëse (gazoil), vlera kufi e lejuar e përmbajtjes së sqfurit në gazoil është < 3%. Nga mostrat e analizuar rezulton se përmbajtja e sqfurit është mbi 3%. Si përfundim, mund të thuhet se lënda djegëse (nënproduktet e naftës) që shitet në tregun shqiptar është e një cilësie jo të mirë²¹³.

Veç kësaj, në përgjithësi, në Shqipëri preferohet përdorimi i naftës përkundrejt benzinës, për shkak të kostove relativisht më të ulëta. Sipas të dhënave të publikuara në Manualin e Kontrollit, Mirëmbajtjes dhe Sigurisë së Automjeteve, përgatitur nga ECAT²¹⁴, në seksionin e shkarkimeve në ajër nga automjetet raportohet se 87% e automjeteve në vend përdorin si lëndë djegëse naftën dhe 13% benzinën.

Ndotja nga mosha e vjetër e mjeteve të transportit: Sipas Ministrisë së Mjedisit dhe UNDP-së, Shqipëria ka rreth 350,000 makina pjesa më e madhe e të cilave janë makina të përdorura²¹⁵. Me rritjen dramatike të numrit të makinave dhe mbi të gjitha të numrit të makinave të vjetra, trafiku në zonat urbane është tashmë një ndër shkaqet kryesore të ndotjes së ajrit²¹⁶. Siç e theksuam edhe më parë, shkarkimet në ajër nga makinat shtohen edhe me rritjen e vjetërsisë së automjeteve për shkak se këto të fundit nuk arrijnë të bëjnë djegien e plotë të lëndës djegëse.

Sipas një studimi të kryer për automjetet në Tiranë, del se 36% e automjeteve me benzinë të prodhuara *para* vitit 1986 dhe 27% e atyre *pas* vitit 1986 shkarkojnë CO mbi normat e lejuara. Në rastin e automjeteve me naftë, pamvarësisht nga viti i prodhimit, 39.7% e tyre i tejkalojnë normat e lejuara për koeficientin K të tejdukshmërisë së lejuar, i cili është është K 2.5²¹⁷.

Figura 62. Numri i makinave (në %) që shkarkojnë CO e HC mbi vlerat e lejuara në ajër, sipas vitit të prodhimit

Burimi: ECAT 2008²¹⁸, Përpunoi: Co-PLAN

Sipas Ministrisë së Mjedisit dhe UNDP-së, mjetet me benzinë çlirojnë sasi më të mëdha CO dhe HC në ajër në krahasim me mjetet me naftë. Nga ana tjetër, mjetet me naftë çlirojnë më shumë grimca prej karboni elementar, përbërës organikë të karburantit dhe vajra lubrifikante të motorit, sulfate të formuara nga squfuri i karbonit dhe gjurmë përbërjesh metalike. Përbërësit organikë, zakonisht përbëjnë 10-30% të grimcave totale. Por në motorat e vjetër përbëjnë deri në 90%. Ky është rasti tipik i Shqipërisë ku shumica e motorave diezel janë prodhime të vjetra dhe pa pajisje të sistemeve mbrojtëse²¹⁹.

Ndotja nga sektori i ndërtimit: Sipas të dhënave nga Bashkia Fier, burim tjetër për ndotjen e ajrit janë edhe ndërtimet e reja në zona të ndryshme të qytetit, të cilat ndonëse janë të pajisura me VNM²²⁰, ku përcaktohen qartë rregullat që duhet të ndjekin kantierët e ndërtimit, ndodh shpesh që punimet kryhen pa marrë masat e nevojshme dhe koha e ndërtimit është më e gjatë se sa është planifikuar. Në shumë raste, zonat e banuara janë pre e pluhurit (PM₁₀ dhe PM_{2.5}) në ajër të shkaktuar nga kantierët e ndërtimit të ndërtesave dhe të ndërhyrjeve në infrastrukturë.

Vend-depozitimet e mbetjeve: Janë një burim i konsiderueshëm ndotës i ajrit, pasi nuk është në standardet e kërkuara teknike dhe higjieno-sanitare për depozitim të mbetjeve. Depozitimi i mbetjeve kryesisht shkarkon në ajër gazin metan, i cili ka aromë të keqe dhe, në përqendrim të lartë, është irritues dhe shkakton probleme në sistemin e frymëmarrjes dhe në sistemin nervor.

Spektori i bujqësisë: gjithashtu ka një kontribut të rëndësishëm në ndotjen e ajrit në territorin e Bashkisë, kryesisht në çlirimin e gazrave gjatë shpërbërjes së mbetjeve organike dhe plehut organik.

- Ndikimi i ndotjes në shëndetin e njeriut

Siç e pamë më sipër, makinat, industria etj., shkarkojnë në ajër një numër jo të vogël ndotësish me ndikim në shëndetin e njeriut. Ndër më kryesorët janë O₃, CO, CO₂, SO_x (SO₂), PM (PM₁₀ dhe PM_{2.5}), Pb, VOC dhe O₃. Më poshtë sillet një përmbledhje e rreziqeve që i kanosen shëndetit të njeriut nga çdo ndotës në veçanti. Vlen të theksohet se nuk është studiuar ndikimi në shëndetin e njeriut i efekteve që vijnë nga ndërveprimi i ndotësve së bashku (pasojat akumulative/grumbulluese).

Monoksidi i karbonit (CO)²²¹: Ekspozimi ndaj përqendrimeve të larta të monoksidit të karbonit mund të shkaktojë probleme akute me frymëmarrjen, helmim, humbjen e

vetëdijes, vdekje, humbje ekulibri, dhimbje koke, dobësim të muskujve, të përziëra dhe të vjella. Problem kritik ndaj ekspozimit të monoksidit të karbonit kanë gratë shtatëzëna tek të cilat mund të shkaktojë abort, të rrisë rrezikun e demtimit të fetusit, lindjen e foshnjës me peshë të ulët dhe demtim të sistemit nervor. Grupet më të ndjeshme ndaj helmimit nga monoksidi i karbonit janë fëmijët e vegjël, gratë shtatëzëna, të moshuarit, njerëzit me anemi, njerëzit që vuajnë nga sëmundjet e zemrës dhe mushkërisë dhe përdoruesit e duhanit. Në afatë të gjata, ekspozimi ndaj monoksidit të karbonit me vlera të ulëta, mund të shkaktojë lodhje, dhimbje gjoksi, humbje të kujtesës, sëmundje të zemrës, demtim të sistemit nervor, simptoma gripi dhe probleme me lëkurën në rastet kur mund të ketë kontakt me monoksidin e karbonit në formë të lëngët.

Dioksidi i karbonit (CO₂)²²²: Dioksidi i Karbonit në formë e tij të gaztë është asfiksues për arsye se vështirëson furnizimin normal të trupit oksigjen gjatë frymëmarrjes, sidomos në hapësira të mbyllura. Ekspozimi në një mjedis me përqendrim të CO₂ ≥ 10% mund të shkaktojë vdekje, humbje ndjenjash, apo marrje mendsh. Gjithashtu ekspozimi ndaj një përqendrimit të lartë të CO₂ mund të demtojë zhvillimin e fetusit. Ekspozimi i vazhdueshëm ndaj CO₂, në përqindje më të ulët se 10% mund të shkaktojë problem me shikimin, bllokim të rrugëve të frymëmarrjes, demtimin e sistemit nervor qëndror, kontraktimin e muskujve, ngritjen e tensionit të gjakut. Gjithashtu ekspozimi mund të shkaktojë marrje mendsh, dhimbje të vazhdueshme koke, djersitje të vazhdueshme, lodhje, mpirje, humbje të kujtesës, të përziëra, të vjella, depresion, problem me lëkurën, djegie të syve dhe zhurma në vesh.

SO₂²²³: Ekspozimi afatshkurtër ndaj niveleve të larta të SO₂ në ajër mund të jetë i rrezikshëm për jetën duke shkaktuar vështirësi në frymëmarrje dhe bllokim të rrugëve të frymëmarrjes, sidomos për njerëzit me sëmundje të mushkërive. Ekspozimi afatgjatë ndaj niveleve më të ulëta të SO₂ mund të shkaktojë bronkit kronik, emfizemë, sëmundje të frymëmarrjes dhe mund të përkeqësojë sëmundjet ekzistuese të zemrës.

Kur dioksidi i squfurit reagon me kimikate të tjera në ajër, formon grimca të vogla sulfate. Këto grimca mund të mblidhen në mushkëri gjatë frymëmarrjes dhe të shkaktojë rritjen e problemeve të frymëmarrjes dhe vështirësi në frymëmarrje. Ekspozimi afatgjatë ndaj grimcave sulfate mund të shkaktojë sëmundje të frymëmarrjes, madje edhe vdekje të parakohshme.

Të sëmurët me astmë janë shumë të ndjeshëm ndaj ekspozimit të dioksidit të squfurit, por edhe te njerëzit të cilët vuajnë nga sëmundjet e zemrës mund të përkeqësohen gjatë ekspozimit ndaj SO₂.

PM (PM₁₀ dhe PM_{2.5})²²⁴: Është vërtetuar shkencërisht se përqëndrimet e larta të grimcave në ajër (PM₁₀ dhe PM_{2.5}) paraqesin një kërcënim serioz për shëndetin e njeriut. Grimcat me diametër më të vogël në ajër shfaqin probleme të rënda në shëndet, pasi ato depozitohen në pjesët fundore të mushkërive dhe qëndrojnë aty për një kohë të gjatë ose depërtojnë në gjak. Ekspozimi në periudha të gjata ndaj lëndës së ngurtë në ajër shkakton rritjen e sëmundjeve të frymëmarrjes, ul funksionin e mushkërive, shkakton bronkit kronik, madje dhe vdekje të parakohëshme për shkak të problemeve me frymëmarrjen. Grimcat e shkarkuara nga automjetet që përdorin lëndë djegëse diesel, janë vërtetuar të kenë ndikim në shtimin e mundësisë për t'u prekur nga kanceri.

Grupet e njerëzve më të prekur nga problemet shëndetësore që shkaktojnë grimcat janë fëmijët, të moshuarit dhe njerëzit që vuajnë nga sëmundje të mushkërisë dhe zemrës.

Pb²²⁵: Sipas Agjencisë Amerikane të Mjedisit, plumbi mund të jetë lëndë kancerogje për shëndetin e njeriut. Plumbi përbën rrezik për shëndetin e fëmijëve sepse mund të shkaktojë sistemin nervor në mënyrë të përhershme, dhe të shkaktojë sëmundje në veshka, zemër, dhe në sistemin riprodhues. Niveli i plumbit në gjak konsiderohet si shumë i rrezikshëm pamvarësisht nga sasia e tij. Plumbi gjendet në formë inorganike si në lëndë djegëse, bojëra, kompjutera, bizhuteri, dhera dhe produkte të tjera, në miniera, që është edhe forma më e përhapur sot. Plumbi në trup merret nëpërmjet të ushqyerit apo frymëmarrjes.

VOC²²⁶: Ekspozimi afatgjatë ndaj komponimeve organike të paqëndrueshme mund të shkaktojë dëmtimin e mëlçisë, veshkave dhe sistemit nervor qendror. Ndësa ekspozimi afatshkurtër mund të shkaktojë probleme në sy, acarim të rrugëve të frymëmarrjes, dhimbje koke, marrje mendsh, çrregullime vizuale, lodhje, reaksione alergjike të lëkurës, vjellje, dhe dëmtim të kujtesës.

O₃: Ekspozimi ndaj përqendrimit të lartë të Ozonit (O₃) mund të shkaktojë dëmtim të përhershëm të mushkërive, sidomos tek fëmijët, mushkëritë e të cilëve janë në zhvillim. O₃ mund të shkaktojë probleme me lindshmërinë dhe probleme gjenetike, si dhe mund të rritë mundësinë e dëmtimit të fetusit. Ekspozimi ndaj këtij gazi mund të përkeqësojë sëmundjet kronike të mushkërive, zvogëlojë sistemin imunitar, përkeqësojë sëmundjet e astmës dhe ato të zemrës dhe të shkaktojë depozitime të lëngëta në mushkëri, duke vështirësuar ndjeshëm frymëmarrjen. Simtomat fillestare të ndikimit të O₃ në shëndet fillojnë me irritimin e rrugëve të frymëmarrjes, shkaktimin e kollës si dhe ndjesi shqetësuese në fyt dhe në gjoks. Futja e O₃ në organizëm nëpërmjet frymëmarrjes shkakton gjithashtu dhimbje koke, dhimbje stomaku, si dhe lodhje dhe të vjella.

- Përfundime dhe rekomandime

Ndotja e ajrit në Bashkinë Fier shkaktohet kryesisht nga mjetet e transportit, cilësia jo e mirë e naftës, industria e naftës në zona të caktuara dhe aktivitete të sektorëve të ndryshëm të ekonomisë si industria dhe ndërtimet. Për më tepër, ndotja theksohet edhe për shkak të mungesës së sipërfaqeve të gjelbra urbane sipas standardeve. Fatkeqësisht, në Bashki cilësia e ajrit nuk monitorohet rregullisht për shkak të mungesës së monitorimeve të vazhdueshme në kohë me pajisje fikse.

Me qëllim shmangien e rreziqeve që i kanosen banorëve në zonat urbane (kryesisht nëpër zonat e qyteteve) nga ndotja e ajrit nga mjetet e transportit dhe nga burime të tjera industriale (nga nafta) apo nga sektori i ndërtimeve, është tejet e rëndësishme që të merren masa për përmirësimin e cilësisë së ajrit nga shkarkimet e automjeteve të transportit në nivel bashkie dhe burimeve të tjera ndotëse.

Ndotja e ajrit në Bashkinë Fier ndihet kryesisht në zonat më të populluara urbane (në zonat qendrore të qytetit) dhe në zonat naftënxjerrëse. Me qëllim shmangien e rrezikut që i kanosen banorëve nga ndotja e ajrit rekomandohet marrja e masave për uljen e ndotjes në ajër, veçanarisht në zonat urbane dhe të naftës. Disa nga këto masa mund të jenë planifikimi i zhvillimit të territorit dhe sektorit të transportit duke e bazuar lëvizjen e qytetarëve të Bashkisë në transport publik alternativ dhe këmbësor, hartimin e politikave

që synojnë uljen e qarkullimit të numrit të makinave në zonat urbane, shtimin e hapësirave të gjelbra, bashkëpunim me Inspektoriatin e Mjedisit për monitorimin e rregullt dhe rigoroz të shkarkimeve në ajër të aktiviteteve industriale të pajisura me leje mjedisore si dhe kufizimin e ndërtimive në qytet jashtë standardeve për mbrojtjen e cilësisë së ajrit. Njëkohësisht, rekomandohet bashkëpunim me ARM/AKM-në dhe Institutin e Shëndetit Publik për krijimin e stacioneve të përhershme të monitorimit të cilësisë së ajrit në qytetin e Fierit dhe në zonat naftënxjerrëse gjatë gjithë vitit me qëllim krijimin e një pasqyre të qartë të cilësisë së ajrit dhe përcaktimin e zonave që nevojiten plane të cilësisë së ajrit

4.5 Pyjet, peizazhi, zonat e mbrojtura dhe biodiversiteti

4.5.1 Pyjet dhe kullotat

Mbështetur në VKM Nr.433, datë 8.6.2016 “Për transferimin e pyjeve dhe kullotave në pronësi të Bashkisë” sipërfaqet e fondit pyjor dhe kullor publik janë transferuar në pronësi të Bashkisë Fier, me përjashtim të sipërfaqeve të fondit pyjor e kullor që janë pjesë e territorit të zonave të mbrojtura.

Sot, Bashkia Fier ka në pronësi të saj 5,288.85 ha sipërfaqe pyjore dhe kullorore, pa zonat e mbrojtura. Sipërfaqen më të madhe e zë ajo pyjore me 2,827.99ha të sipërfaqes totale e ndjekur nga sipërfaqet improduktive me 937.00ha dhe sipërfaqet bimore dhe pyjore me vlera të përafërta (371.24 dhe 387.85 përkatësisht). Interes paraqesin dhe sipërfaqet kullotëse, me një sipërfaqe 537,10 ha.

Më poshtë do të paraqesim dhe kategoritë e përdorimit të sipërfaqes pyjore dhe kullorore në bashki në përqindje.

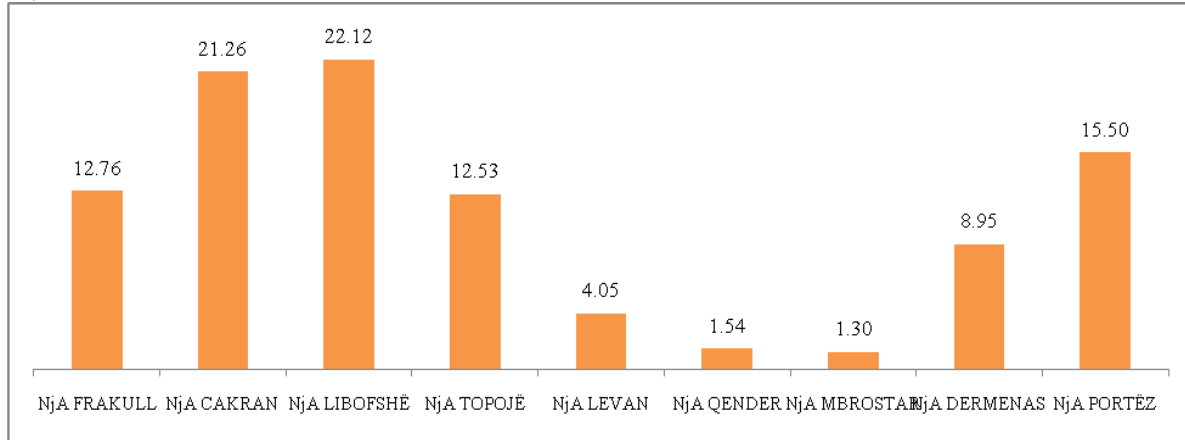
Tabela 37. Kategoritë e përdorimit të territorit në përqindje

Nr.	Kategoria e përdorimit të sipërfaqes pyjore dhe kullorore në nivel Bashkie	Sipërfaqja (ha)	Sipërfaqja (%)
1	Ara	34.50	0,59
2	Djerrë	41.50	0.57
3	Inproduktive	937.00	15.93
4	Kullotë	537.10	9.1
5	Pyll	2827.99	48.1
6	Sipërfaqe bimësie	371.24	5.6
7	Ujore	387.85	6.6
8	Boshe	38.00	0.7
9	Pa Info	113.65	1.9
10	Zonë e mbrojtur	592.07	10.91
	Sip. TOTALE pa ZM	5288.85	
	Sip. TOTALE me ZM	5880.90	100

Punoi : Co-PLAN, 2016

Sipërfaqet pyjore dhe kullorore janë të shpërndara në të gjitha njësitë administrative të Bashkisë Fier. Nga të dhënat e marra nga DSHP Fier, pjesa më e madhe e këtyre ekonomive pyjore/kullorore janë shpërndarë në Libofshë dhe Cakran.

Figura 63. Shpërndarja e sipërfaqeve pyjor e kullimore sipas NJA-ve në Bashkinë Fier (në %)

Burimi: Bashkia Fier, Përpunoi: PLGP/Co-PLAN

Në tabelën e mëposhtme janë paraqitur kategoritë e përdorimit të ekonomive pyjore/kullimore në secilën prej Njësive Administrative të bashkisë. Sipërfaqet janë paraqitur të ndara në tre kategorive kryesore që janë pyje, kullota dhe sipërfaqe bimësie. Në këto zona ka dhe toka djerrë, tokë improduktive, boshe por edhe sipërfaqe për të cilat bashkia nuk ka të dhëna rreth përdorimit të tyre.

Tabela 38. Shpërndarja e ekonomive pyjore në Bashkinë Fier

Nr	Ekonomia pyjore/Kullimore	Kategoria e përdorimit	Sipërfaqja (ha)	Totali (ha)	Totali (%)
NjA FRAKULL					
1	Levan-Shtyllas	Pyll	145.15	674.72	12.76
		Djerrë	10.6		
		Sipërfaqe bimësie	101.35		
	Lumi Vjosë	Sipërfaqe bimësie	71.52		
		Pa Info	22.8		
	Peshtan-Cakran	Pyll	307.3		
Sipërfaqe bimësie		16			
NjA CAKRAN					
2	Rromes	Pyll	89.4	1,124.47	21.26
	Lumi Vjosë	Pyll	137.4		
	Peshtan-Cakran	Pyll	416.57		
	Cakran-Roskovec	Kullotë	481.1		
NjA LIBOFSHË					
3	Vjakan-Libofshë	Pyll	30	1,169.93	22.12
		Bregdet Seman Nderenas	Pyll		
	Bregdet Seman Nderenas	Ujore	200		
		Inproduktive	752		
		Lumi Seman 1	Pyll		
	Lumi Seman 1	Sipërfaqe bimësie	48.43		

		Djerrë	29.4		
NJA TOPOJË					
4	Bregdet Seman Ndërnenas	Pyll	232	662.5	12.53
		Ujore	100		
		Inproduktive	186		
	Lumi Seman 1	Pyll	144.5		
NJA LEVAN					
5	Pishë	Pyll	5.9	214.25	4.05
	Levan-Shtyllas	Pyll	27.75		
		Sipërfaqe bimësie	33.2		
		Bosh	7		
		Lumi Vjosë	Sipërfaqe bimësie		
		Pa Info	59.75		
	Peshtan-Cakran	Pyll	67.65		
NJA QENDER					
6	Lumi Seman 1	Pyll	81.42	81.42	1.54
NJA MBROSTAR					
7	Vjakan-Libofshë	Pyll	55.2	68.8	1.30
		Sipërfaqe bimësie	3.6		
	Ana e Lumit Seman 2 Rroskovec	Sipërfaqe bimësie	10		
NJA DERMENAS					
8	Bregdet Pishë-Poro	Pyll	282.7	473.2	8.95
		Ujore	87.9		
		Boshe	1.5		
	Cakran-Roskovec	Kullotë	56		
	Levan-Shtyllas	Sipërfaqe bimësie	5		
	Pishë	Pyll	40.1		
NJA PORTËZ					
9	Lumi Seman 2 Roskovec	Sipërfaqe bimësie	31	819.54	15.50
		Djerrë	1.5		
	Krap Gjorgos	Pyll	680.72		
		Sipërfaqe bimësie	38.72		
		Boshe	36.5		
		Pa Info	31.1		
TOTALI			5,288.83		100.00

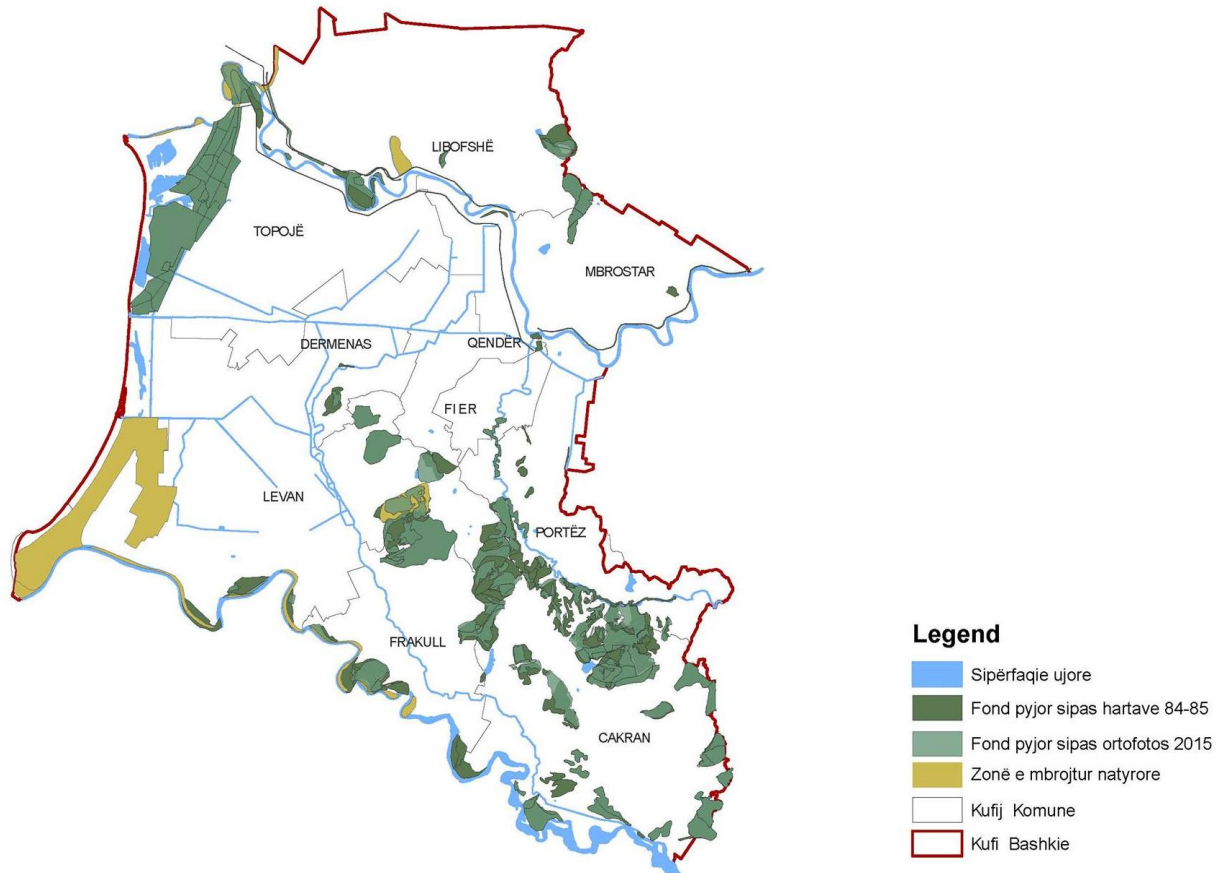
Punoi: Co-PLAN, 2016

Nga tabela vihet re se Nja Cakran dhe Libofshë kanë sipërfaqen më të madhe me pyje, kullota dhe sipërfaqe me bimësi. Në të dy NJA-të është e përqëndruar 21-22% e shumës totale të fondit pyjor e kullësor. Në Frakull gjendet sipërfaqja më e madhe e tokës djerrë (10.6 ha) ndërsa në Krap Gjorgos të Nja Portëz gjendet sipërfaqja më e madhe pyjore

(680.72 ha). Sa i përket sipërfaqeve të fondit kullësor në Cakran-Roskovec të NjA Cakran, 481.1ha janë sipërfaqe kullësore.

Fondi Pyjor është paraqitur më poshtë i hartëzuar në GIS duke u bazuar tek hartat e viteve 1984-1985 dhe ndryshimet e fondit pyjor të identifikuar në ortofoton e 2015 dhe *Google imagery 2016*.

Figura 64. Harta e fondit pyjor

Burimi: Drejtoria Rajonale e Shërbimit Pyjor Fier, Përpunoi Co-PLAN,2016.

Për sa i përket pronësisë së pyjeve në Bashki mbas ndarjes së re administrative, 4,140.9ha sipërfaqe pyjore i përket Bashkisë Fier, ndërkohë 7,221ha shfaqen në pronësi të Bashkisë sipas hartave e vjetra të viteve 1984-1985 tashmë të dixhitalizuara.

Një vend të rëndësishëm në Bashkinë Fier e zënë edhe zonat e mbrojtura me një sipërfaqe totale prej 592,07 ha. Pyjet dhe zonat e mbrojtura nuk janë pjesë e fondit pyjor të bashkisë por mbeten gjithsesi një pasuri e saj. Zonat e mbrojtura përbëjnë një sipërfaqe me shumëllojshmëri faune dhe flore, pasuri e cila duhet ruajtur dhe mbrojtur nga dëmtimet që mund t'i shkaktohen. Zonat e mbrojtura në Bashkinë e Fierit janë të lokalizuara kryesisht në NjA-të Levani, Dërmenas dhe Libofshë. Të dhënat rreth zonave të mbrojtura në Bashkinë Fier në nivel sipërfaqeje janë paraqitur më poshtë.

Tabela 39. Ekonomitë pyjore/kullosore në zonat e mbrojtura, Bashkia Fier

NjA-të	Ekonomia Pyjore/Kullosore (Zonë e Mbrojtur)	Kategoria e përdorimit të territorit	Sipërfaqja (ha)
Levan	Levan Shtyllas	Pyll	173.05
		Bosh	7
Dermentas	Bregdet Pische - Poro	Pyll	66.1
	Pishë	Pyll	322.3
Libofshë	Lumi Seman 1	Pyll	20.6
		Bosh	7
Nëntotali		Pyll	582.05
		TOTALI	

Punoi : Co-PLAN, 2016

Në NjA Dermentas, në zonën Pishë sipërfaqja pyjore zë 322.3ha, më shumë së gjysma e sipërfaqes totale. Ndërsa në NjA-në Libofshë në Lumin Seman 1 shtrihet edhe sipërfaqja më e vogël e fondit pyjor prej 20ha. Një sipërfaqe prej 7ha në zonën Levan Shtyllas është boshe, sipërfaqe kjo e cila e çon totalin e fondit pyjor në këto zona në 582,05ha.

Në veri në NjA- Libofshë ndodhet monumenti natyror i “*kurorës*” ku gjenden edhe grupimet e pemës së Rrënjës (*Cearcus Robur*) dhe Vidhit. Në jugperëndim, në grykëderdhje të lumit Vjosa në NjA Levan shtrihet zona e mbrojtur e “*Pyllit të pishës*” me faunën dhe florën specifike e cila ndahet mes bimëve jo tolerante dhe tolerante ndaj kripës si bima e Marinës (*Tamarix*) e cila ndihmon në pastrimin/rimëkëmbjen e tokave të kripura, bimësia barishtore si kashta, jambroku, pirra, xhuka e butë dhe e egër, si dhe në afërsi të trupave ujorë me ujë të ëmbël gjendet kallami i egër. Në Jug, në kufi mes NjA-ve Levan dhe Frakull ndodhet “*Pylli Hajler, Levan*” ku rriten edhe grupimet më të reja të drurit të lisit (*Quercus petrea*). Këto monumente natyrore mbeten pikësorë për Bashkin Fier, pasi paraqesin potencial për zhvillim të turizmit natyror. Elementë të fortë natyrore në territorin e Bashkisë mbetet vetë topografia fushore, kodrinore dhe specifikisht pasuritë e shumta ujore të cilat bëjnë pjesë edhe në rrjetin e zonave të mbrojtura. Disa nga këto pasuri ujore janë Vija Bregdetare dhe ligatinat, rezervuaret si ai i Zharrëzës, Lalarit, Tërbullit, Frakullës dhe Libofshës, lumenjtë Vjosë, Gjanicë dhe Seman si dhe Kanali i Vijës së Ngjalës. Të gjitha këto pasuri ujore kanë ndikim të vazhdueshëm në territor duke tërhequr vazhdimisht aktivitetin njerëzor si me të mirat dhe të këqijat e tij, ndaj edhe mbrojtja e vazhdueshme e këtyre zonave mbetet prioritet për të shmangur konfliktet me mjedisin.

- Problematikat e fondit pyjor e kullosor

Mungesa e inventarizimit të fondit pyjor e kullosor: të dhënat rreth sipërfaqeve pyjore e kullosore në vendin tonë dhe në Bashkinë Fier bazohen në inventarizimin e bërë në vitet 1984-1985. Që nga regjistrimi i fundit, nuk ka patur përpjekje të reja për një inventar të përditësuar edhe pse me ligj parashikohet inventarizimi çdo dhjetëvjeçar. Si rrjedhojë, në vendin tonë dhe në Bashkinë Fier, të dhënat e inventarit të mësipërm shpesh nuk përkojnë me sipërfaqert aktuale pyjore e kullosore në terren.

Humbje të sipërfaqes pyjore: Një ndër problematikat kryesore të pyjeve në Bashki është humbja e sipërfaqes pyjore në dy dhjetëvjeçarët e fundit. Nga inventarizimi i fundit i pyjeve në vitin 1984-1985 deri në vitin 2015, Bashkia Fier ka humbur ose tjetërsuar sipërfaqe pyje dhe kullotash në masën 23% të sipërfaqes së saj.

Probleme me llogaritjen e sipërfaqes pyjore për shkak të hartave të vjetra: Meqënëse analiza është kryher në GIS, vlen të merret parasysh ekzistenca e një niveli të vogël gabimi pasi hartat e vjetra janë të një teknologjie të vjetër, lexueshmëria e legjendës dhe simbolikës është e vështirë si dhe mbivendosja me ortofoton e 2015 gjithashtu krijon një nivel gabimi si pasojë e ndryshimeve në territor. Vizitat e vazhdueshme në terren dhe puna e specialistëve të DSHP-së mund të zgjidhi përfundimisht këtë ngërç duke saktësuar informacionin.

Mungesë dixhitalizimi: Kohët e fundit Bashkia Fier ka marrë në dorëzim materialet përfundimtare të pronave pyje dhe kullota që kanë marrë në pronësisë, pas ndarjes së re administrative. Aktualisht, ka filluar procesi i dixhitalizimit të këtyre hartave.

Problematika specifike tjera sipas pyjeve: Në analizën e mëposhtme identifikohen disa nga Ekonomitë Pyjore që i përkasin Fondit Pyjor të Bashkisë Fier si dhe roblematikat kryesore

Objekti i Malit të Cakranit: Objekti i Malit të Cakranit ndodhet në NjA Cakran të Bashkisë Fier. Në këtë objekt gjendet material drusor i rrëzuar i cili në mënyrë jo të drejtpërdrejtë bëhet burim infeksioni për drurët e tjerë. Si pasojë e shpërbërjes së materialit drusor në ndërverprim me kushtet atmosferike dhe pedologjike, prerjet e paligjshme, kullotjet pa leje të cilat aktualisht janë sporadike por të pranishme, mungesa e një strategjie afat gjatë për përdorimin e objektit si pikë turistike dhe promovimi i tij janë disa nga problematikat aktuale me të cilat përballet objekti. Si rrjedhojë, heqja e materialit drusor të rrëzuar, ripyllëzimi me bimë të cilat i rezistojnë erërave të forta dhe kushteve atmosferike dhe pedologjike, promovimi i burimeve natyrore të objektit dhe shpallja e tij si pikë me interes turistik janë disa nga qasjet të cilat mund t'i jepnin zgjidhje problemeve që mbart dhe, si rrjedhojë, edhe mbrojtjes së tij.

Objekti Kurora: (Kurora është Monument Natyre dhe aktualisht transferuar ish-Komunës Libofshë me V.K.M nr. 89, ndaj dalja e V.K.M-së së re e cila do ti kalojë pronat pyll Bashkisë duhet të thjeshtëzojë realizimin e qëllimeve për administimin dhe mirë-menaxhimin e Kurorës.)

Mungesa e investimeve, mbrojtja e objektit nga prerjet e paligjshme, kullotja pa leje së bashku me mungesën e politikave promovuese të objektit si pikë me ineteres turistik, janë disa nga problematikat aktuale me të cilat përballet objekti. Si rrjedhojë, pastrimi i shesheve dhe koridoreve egzistuese, rrethimi i objektit nga ana ku kufizohet me tokë, mbrojtja nga kondravajtësit, informimi i publikut për ruajtjen, promovimi i burimeve natyrore të objektit, krijimi i vendeve shlodhëse brenda objektit, pastimi i trungjeve të plepave nga bimë parazitare si *Kulpres* ose *hedra helix* si dhe mbrojtja e drurëve të veçantë si *Rrënja* dhe *Vidhi* janë disa nga qasjet të cilat mund t'i jepnin zgjidhje problemeve që mbart dhe, si rrjedhojë, edhe mbrojtjes së tij.

Objekti i Kërrnicës: Shfrytëzimi pa kriter i objektit për peshkim, mbrojtja dhe shtimi i florës dhe faunës aktuale mbetet problematika më e madhe me të cilën përballet objekti i Kërrnicës.

Objekti i Argjinaturës së Lumit Seman: Kullotja pa kriter, erozioni dhe gërryerria e shtratit të Lumit Seman janë problematika kryesore, të cilat, nëpërmjet pyllëzimit të zonës ripariane dhe mbrojtjes së objekteve të pyllëzuara mund të rimëkëmbin sistemin ekologjik të objektit.

○ Përfundime dhe rekomandime

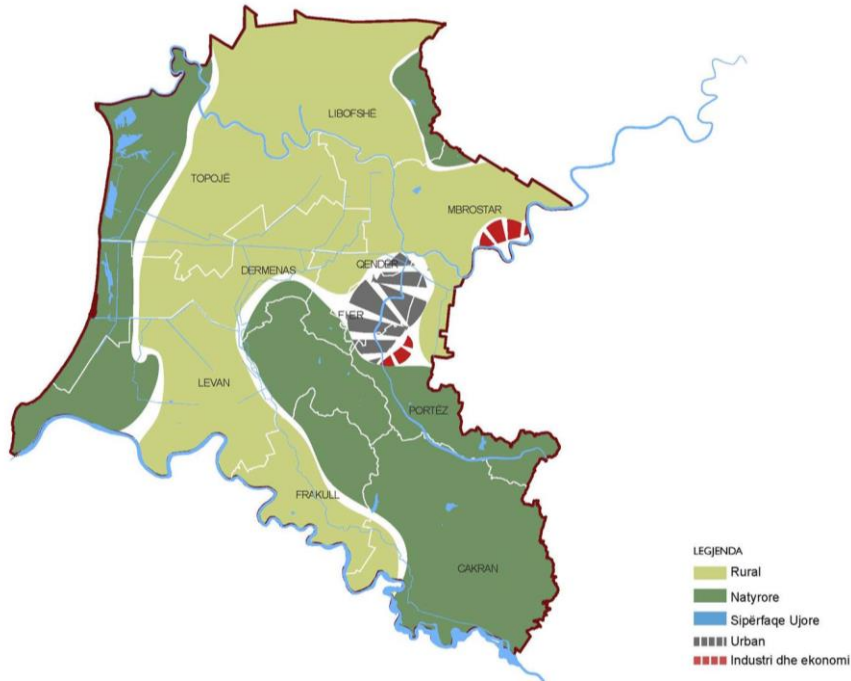
Ruajtja e fondit pyjor përbën aktualisht një ndër problematika më të mëdha në vendin tonë dhe jo vetëm. Në rang bashkie, sipërfaqet e fondit pyjor kanë të nevojshme:

- Hartimin e planeve për menaxhimin e të çdo ekonomie pyjore e kullosore në Bashki. Rëndësi e veçantë i duhet kushtuar NjA-së Cakran sepse aty ndodhet një numër i madh pemësh i rrëzuar.
- Mbjellja e zonave ripariane përgjatë lumit Seman me qëllim kthimin e këtyre zonave në objekte mbrojtëse dhe rigjenerimin e florës dhe faunës.
- Marrja e masave për ndalimin e peshkimit pa kriter në Objektin e Kërrnicës duke krijuar mundësinë e shtimit të faunës në zonë.
- Hartimin e një Plani Veprimi për rehabilitimin e sipërfaqeve të djegura që nuk kanë mundësi të ripërtëriten në mënyrë natyrale (për shembull, sipërfaqet me pisha) por dhe mbjelljen e tyre me pemë të cilat kanë qënë autoktone.
- Marrjen e masave paraprake për parandalimin e fenomeneve të zjarreve, si: ndërgjegjësimin e komunitetit, ndërtimin e brezave mbrojtës, vënien para përgjegjësisë të të gjithë kundërvajtësve që shkaktojnë zjarret, shtrirjen e një sistemi lajmërimi zjarri (rol të rëndësishëm luajnë barinj e zonës)

4.5.2 Peizazhi

Peizazhi është gjithçka që duket në territor mbi sipërfaqen e tokës dhe mund të studiohet në drejtimin estetik dhe dejtimin funksional që lidhet me shërbimet e ekosistemit. Të dyja këto drejtime janë të lidhura ngushtë me njëra-tjerën dhe në fakt, aspekti funksional ndikon atë estetik. Në territorin e Bashkisë Fier peizazhi ndahet në pesë fasha (tipologji) kryesore: **urbane, industriale, rurale, natyrore dhe ujore.**

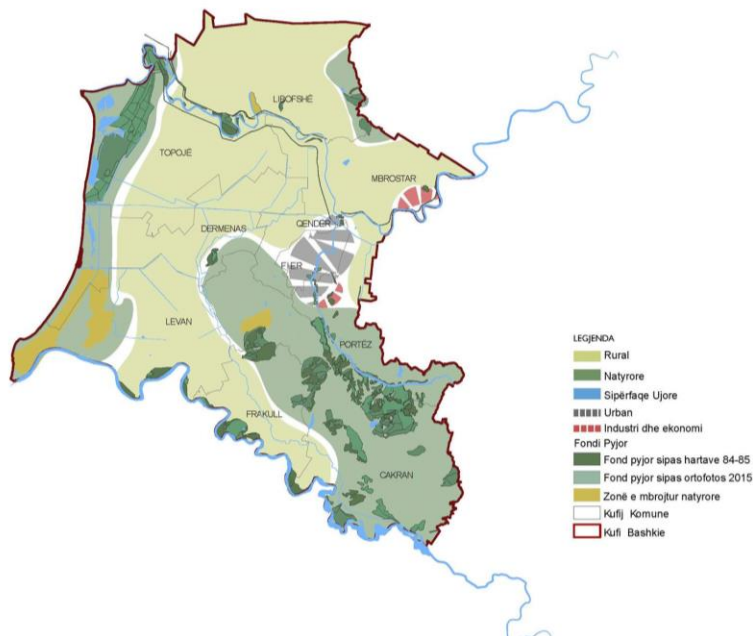
Figura 65. Harta e tipologjive të Peizazhit (Fashat)

Burimi: BashkiaFierdhe Co-PLAN, 2016.

Krijimi i fashave peizazhistike në territorin e Bashkisë lidhet ngushtë me formacionet territoriale, hidrogeologjinë dhe hidrografinë, si dhe pjerrësitë e terrenit. Megjithëse këta komponentë kanë tipologji të ndryshme nga njeri-tjetri dhe gjenden në zona të ndryshme të territorit, parë në shkallë peizazhi ata përbëjnë një të vetëm, duke ofruar shumëllojshmëri peizazhistike brenda kufirit bashkiak.

Figura 66. Harta e tipologjive të peizazhit dhe fondi pyjor

Burimi: DrejtoriaRajonale e ShërbimitPyjorFier, Përpunoi Co-PLAN, 2016

Në këtë larmishmëri peizazhistike dallohet *fasha rurale*, e cila karakterizohet nga toka bujqësore, toka të hapura të pozicionuara në mënyrë “informale”, grupime pemësh/shkurresh, pemë të mbjella në rresht (vijë tampon) të cilat herë duken të mbjella nga njeriu e herë në mënyrë spontane nga natyra, trupa ujorë (lumenj, kanale, rezervuare, etj.) dhe *fasha natyrore*, e cila është edhe fasha më komplekse në matricën peizazhistike. Kjo fashë karakterizohet nga sipërfaqe pyjore, fusha të hapura, korridore të gjelbëra apo ujore, zona tampon, zona ripariane, zemra e habitatit, ngastra, si dhe mozaikë. Po në këtë fashë përfshihet edhe sipërfaqja më e madhe e fondit pyjor dhe zonat e mbrojtura natyrore brenda territorit të Bashkisë Fier.

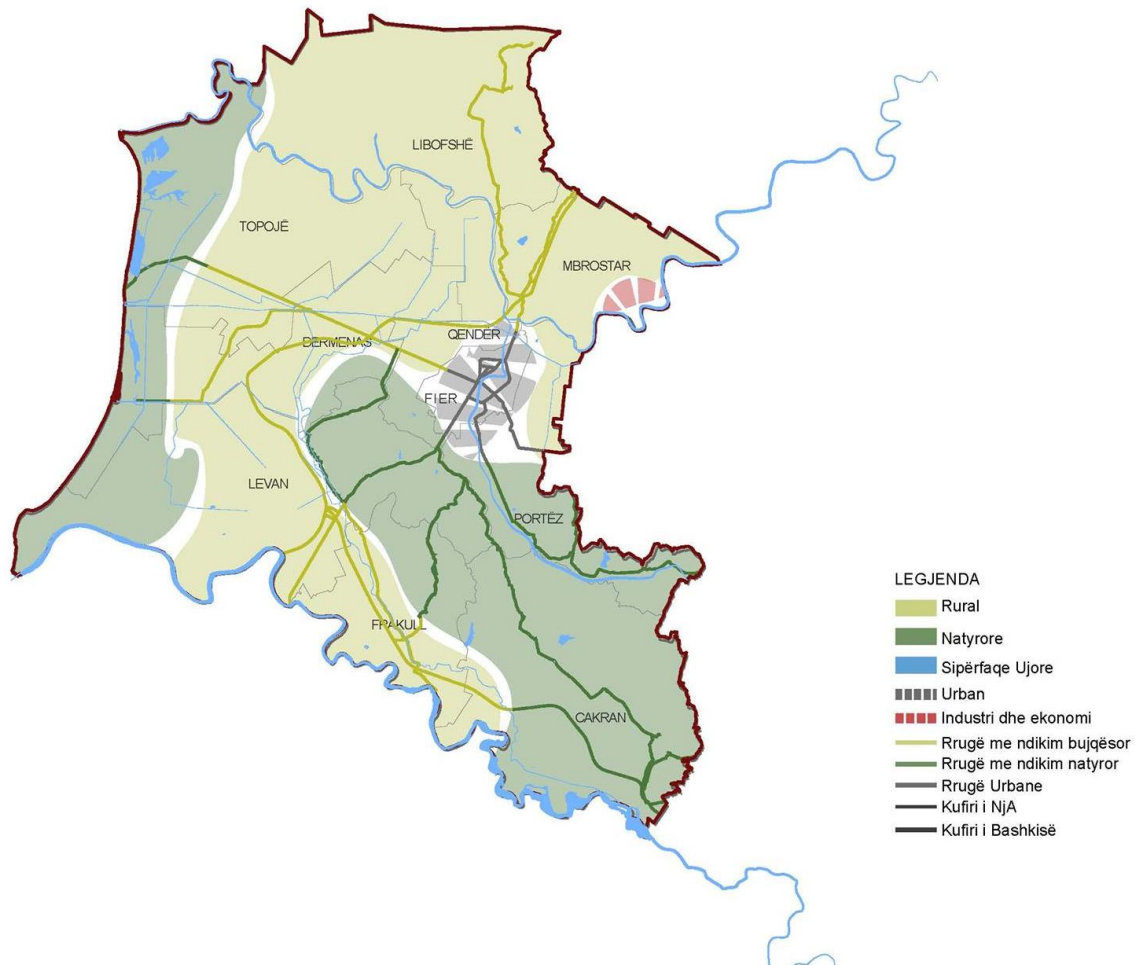
Ndonëse një fashë komplekse dhe me diversitet të larmishëm biologjik, për shkak të zhvillimit njerëzor në tërësi dhe bujqësor në veçanti, fasha natyrore shfaqet e fragmentuar në tërësinë e vet.

Tipologji tjetër peizazh-krijuese në Bashkinë Fier është *fasha/njolla urbane*; ku peizazhi shpaloset në zona banimi dhe shërbimesh me një karakter *formal*. Këtu, peizazhi karakterizohet nga pemë të mbjella afër njëra-tjetrës përgjatë akseve rrugore, pemë apo grupime pemësh zbukurimi, parqe si dhe zona tampon.

Peizazhi industrial shfaqet i pa ndashëm nga fasha urbane, me përjashtim të pjesës qendrore të territorit, specifikisht në Njësinë Administrative Fier (Sipërfaqe ish-industriale) në NJA Bubullimë (Industria e naftës). Ky peizazh ka po ashtu karakter “*formal*”, ndonëse bimësia është më e rallë. Po ashtu, në krasitjen e paraqitjen e tyre i përkushtohet rëndësi dekorimit, më tepër se sa funksionit dhe shërbimit mjedisor. Si në rastin e pemëve në peizazhin urban, edhe këtu ato preferohen të jenë vendase dhe me kurorë të gjerë për të hijëzuar hapësira parkimi, apo publike.

Fasha e fundit është ajo e *sipërfaqeve ujore*, e cila karakterizohet nga të gjithë trupat ujorë sipërfaqësorë, duke përfshirë lumenjtë, rezervuaret, kanalet vaditëse, shatërvanet dhe zonat ujëmbajtëse sezonale. Peizazhi ujor mbizotërohet nga lumenjtë Vjosë, Gjanicë dhe Seman, të cilët shtrihen: i) Vjosa, në fashën rurale në jug të territorit përgjatë NJA-ve Cakran, Frakull dhe Levan; ii) Gjanica, mes fashës natyrore dhe asaj urbane në qendër të territorit në NJA-tëPortëz, Fier, Qendër; dhe iii) Seman, në pjesënveriore të territorit, përmes NJA-ve Mbrostar, Qendër, Libofshë dhe Topojë.

Figura 67. Harta peizazhistike dhe rrugët

Burimi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN, 2016.

Ndonëse pjesë kryesore dhe e pandashme e peizazhit urban, **rrugët** ashtu si edhe sipërfaqet ujore, shtrihen në mbarë territorin e Bashkisë, duke krijuar “çarje” të tipologjive peizazhistike. Nga ana tjetër, ato krijojnë edhe lidhje fizike e pamore mes tipologjive peizazhistike. Këto rrugë u përkasin kategorive të ndryshme nga madhësia, po ashtu edhe funksioni, por elementi i përbashkët dhe i pa ndryshuar mbetet peizazhi. Në hartën e peizazhit, rrugët shfaqen si “kanale” lidhëse pa trashësi të përcaktuar, apo kategorizim funksional. Pra, në vend të funksionit e lidhjes që ato krijojnë mes zonave, në analizën peizazhistike, ato karakterizohen vetëm nëpërmjet imazhit që secila përcjell në fashën peizazhistike ku kalon.

○ Elementet përbërëse të peizazhit

Elementët e peizazhit natyror: Identifikimi i elementeve peizazhistike në fashën natyrore të territorit të Bashkisë Fier, ku pjesë e pandashme janë edhe sipërfaqet e Fondit Pyjor dhe të Zonave të Mbrojtura Natyrore, merr rëndësi të veçantë, pasi identifikimi dhe leximi i këtyre elementeve ndikon drejtpërsëdrejti në të kuptuarin e biodiversitetit lokal, potencialin e ekoturizmit si dhe gjendjen e fondit pyjor, përfshirë mbrojtjen e tij e të fashës natyrore në tërësi nga rreziqet natyrore dhe njerëzore. Elemente të peizazhit

natyror që gjenden në territorin e Bashkisë Fier, si *zonat ripariane*, *korridoret*, *kopshtet ujëmbajtëse* etj., luajnë një rol të rëndësishëm edhe në krijimin e mikroklimës në zonat ku ato shtrihen. Zonat *ripariane*, të cilat natyrshëm shtrihen përgjatë trupave ujore si lumenj, përrenj, kanale dhe rezervuare parandalojnë erozionin ujor, krijojnë strehë dhe ofrojnë ushqim për gjallesat e ndryshme ujore e tokësore që frekuentojnë këtë mjedis, krijojnë mikroklimë të vetën, ofrojnë habitatin e nevojshëm për mbarështimin e këtyre specieve dhe mbrojnë burimet ujore nga derdhja e nutrientëve (ushqyesve me tepicë), që rezultojnë nga përdorimi i plehrave kimike dhe pesticideve në tokë bujqësore.

Figura 68. Zonë ripariane e zhveshur nga bimësia autoktone si pasojë e zhvillimit të bujqësisë.

Burimi: Google Imagery, 2016

Rripat e gjelbër, korridoret dhe korridoret lidhës²²⁷ marrin një rol po aq të rëndësishëm sa edhe zonat ripariane, pasi ato luajnë rolin e venave në peizazh duke *lidhur* parcelat, ngastrat, sipërfaqet ujore, apo matricat peizazhistike me njëra-tjetrën. Ato ofrojnë edhe *vendkalime* për specie të ndryshme, mbrojnë biodiversitetin lokal si dhe krijojnë *barrierë* natyrore për erën. Në territorin e Bashkisë Fier rripat e gjelbër, parcelat e lidhura dhe ato të ndara mbizotërojnë në peizazhin natyror. Ato ndahen në dy kategori; *natyrore* dhe ato *të mbjella* nga fermerët me bimë si robinja (*Robinia Pseudoacacia*), rrapi (*Platanus*), shëlgë (*Salix*) dhe plepi i bardhë (*Populus Alba*), të cilët në pjesën më të madhe shtrihen përgjatë tokave bujqësore si elemente ndarës pronësie por edhe si pasojë e kushteve të krijuara për rritjen dhe zhvillimin natyror të këtyre bimëve në këto rripa të gjelbër dhe koridore.

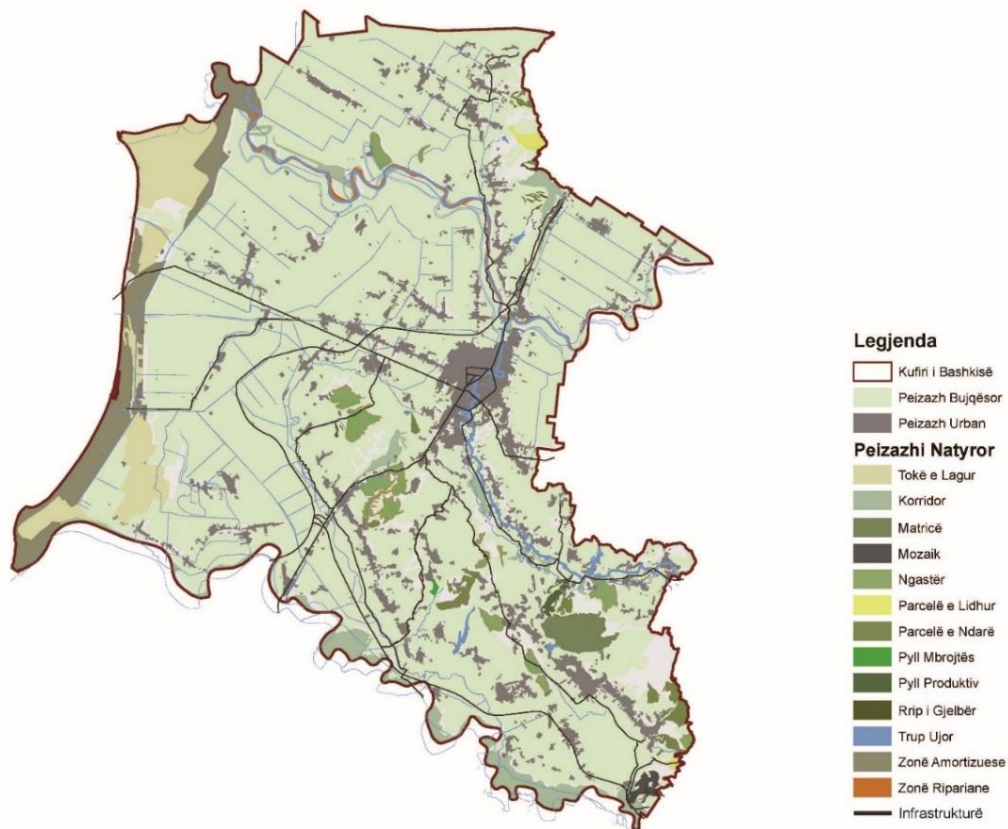
Figura 69. Rrip i gjelbër me bimësi të ulët përgjatë një kanali vaditës

Burimi: Google Imagery, 2016

Korridorët, krahas rëndësisë peizazhistike që mbratin, karakterizohen nga shërbime të shumta ekologjike në përgjithësi të përherëshme si strehimi, ushqimi e vendet e riprodhimit për jetën e egër, por edhe ato të përkohëshme si vendkalimet dhe ushqimi sezonal, ndërsa korridoret lidhës të cilët janë në shkallë më të vogël ofrojnë shërbime ekologjike të përkohëshme ku shërbimi kryesor mbetet kalimi i jetës së egër nga një pikë në tjetrën. Korridoret (të mëdhenj dhe të vegjël, lidhës) shfaqen të copëzuar herë-herë në formë parcele apo ngastre.

Figura 70. Harta e Elementeve Peizazhistike

Burimi: BashkiaFierdhe Co-PLAN, 2016.

Elementët e Peizazhit Urban dhe Industrial: karakterizohet nga pemë të mbjella afër njëra-tjetrës përgjatë akseve rrugore ku llojet e tyre shfaqen të ndryshueshme sipas rrugës. Zgavrat ku këto pemë qëndrojnë gjithashtu të ndryshueshme nga një rrugë në tjetrën, disa janë me bordura të ngritura e disa pa bordura. Ndërkohë, pjesa më e madhe e përmasave të zgavrave të pemëve janë relativisht të vogla në raport me pemën. Grupime pemësh dekoruese apo në formë “ishulli” gjenden vetëm brenda hapësirave park apo lulishte dhe qëllimi është estetik e jo sipas funksionit dhe shërbimit mjedisor pasi “katet” e ndryshme të bimësisë mungojnë. Elementet urbane dhe industriale të forta/mbizotëruese apo edhe të padëshiruara shfaqen herë-herë në zona të ndryshme të qytetit. Zona tampon apo brezat e gjelbër pengues të erës dhe imazheve urbane apo industriale të padëshiruara ndodh në mënyrë spontane e të paplanifikuar. Pjesa më e madhe e sipërfaqeve parkim shfaqet e ekspozuar ndaj diellit pasi bimë gjethore për hijëzimin e këtyre hapësirave mungojnë. Gardhet e muret ndarës të pronave në disa zona janë mbi 2 metra të lartë dhe estetikisht “ngushtojnë” hapësirën e përbashkët si dhe ndjesia që ngjallin është ajo e mungesës së sigurisë.

Elementët e peizazhit ujor në tërësi dhe në veçanti ai lumor shfaqet i “fshehur” nga peizazhi urban. Bimësia “ripariane” mungon në pjesën më të madhe ndërkohë në pjesën tjetër përbëhet nga bimë të llojit bar dhe shkurre të ulëta. Ndërkohë, kur trupi ujor përshkon fashën rurale dhe natyrore sërish humb një pjesë të konsiderueshme të zonës së tij ripariante si pasojë e tjetërsimit në tokë bujqësore dhe fenomenit gjeologjik të përshpejtuar si pasojë e prerjes së bimësisë në këto zona. Pra peizazhi ujor shfaqet si lidhës mes peizazhit rural dhe atij natyror.

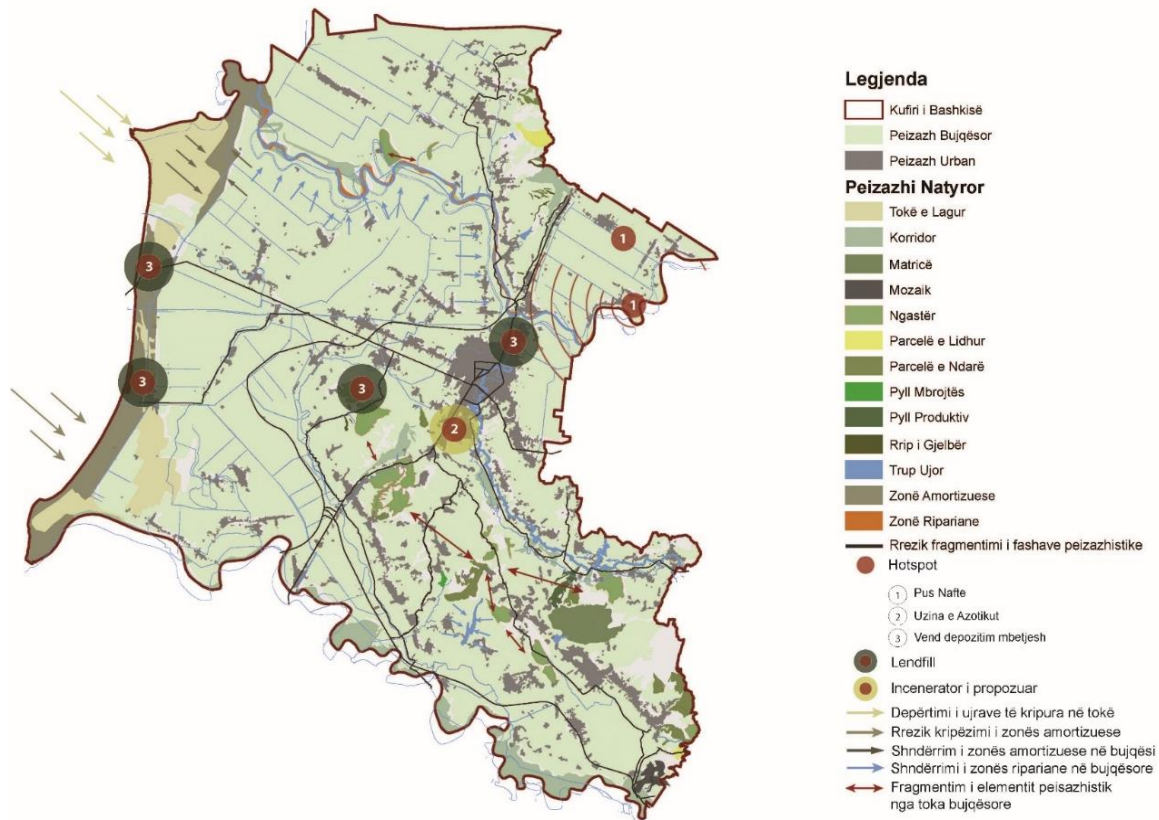
o Rreziku ndaj elementëve peizazhistik

Peizazhi në territorin e Bashkisë Fier paraqitet i ndryshëm, në varësi të territorit dhe zonave ku mbizotëron aktiviteti njerëzor. Problematikat kryesore që has peizazhi në territorin e bashkisë kanë të bëjnë kryesisht me fragmentimin/copëzimin e peizazhit natyror, dhe mos-futjen e elementëve të peizazhit natyror në zonat urbane dhe në zonat me aktivitet industrial. Krahas problemeve në shkallë të madhe, vlen për t’u theksuar prania e problemeve me peizazhin urban e atë industrial, të cilët deri më tani nuk kanë gjetur një rrugë të përbashkët ndërthurjeje me atë natyror. Në qytet mbetet problem krijimi i një peizazhi të mirëfilltë urban, duke përfshirë të gjithë elementët e gjelbërimit, arkitektonikës, kopshteve, monumenteve kulturor dhe historike, të cilët së bashku do të krijonin një peizazh të ndërthurur dhe të pëlqyeshëm për qytetarët. Shpesh, praktikat e mira të peizazhit nuk ndiqen, apo përcaktohen si detyësore. Këto praktika janë spontane, ku zonat urbane dhe industriale kanë përdorur elementë të peizazhit në mënyrë rastësore, apo duke patur një orientim të lehtë mbi çështjen e dizajnit të peizazhit. Kryesisht, rrugët dhe sheshet kanë qënë pjesë e futjes së dizajnit të peizazhit, me mbjellje pemësh në formë lineare, duke ndjekur linja strikte, në rastet më të shpeshta, duke ndjekur konturet e infrastrukturës. Kjo është një mënyrë sigurisht jo universale në rregullimin dhe krijimin e peizazhit apo përdorimit të elementëve të tij në funksion të dekorit urban e më gjerë. Studimi i peizazhit në tërësi dhe elementëve të tij kërkon studime të thelluara duke analizuar të gjithë përbërësit e tij (planifikimi, arkitektuonika, historia, kultura, kultura bujqësore, natyra, bimësia lokale, e deri tek përbërësit më elementar si ndryshimi i ngjyrës së pemëve përgjatë sitinëve të vitit) dhe gjetjen e rrugëve të përbashkëta për ndërthurjen e pikave që mund të ndërthuren me njera-tjetrën për të krijuar një peizazh të

pëlqyeshëm dhe funksional. Ndër rreziqet kryesore ndaj elementëve peizazhistike në territorin e Bashkisë Fier përmendim:

- Zhvillimi dhe zgjerimi i tokave bujqësore në tëresi të territorit dhe sidomos përgjatë trupave ujorë ka ngushtuar, copëzuar dhe zhveshur në mënyrë të theksuar zonat ripariane nga bimësia si në burime *Lentike* (liqenet dhe pellgjet) dhe *Lotike* (afër ujrave rrjedhës, si lumenjtë dhe përrenjtë). Lumi Seman shfaq dukshëm këtë fenomen, ku nga 34.2km gjatësi që ka lumi Seman përgjatë shtrirjes së tij në territorin e Bashkisë Fier (seksioni ku bashkohet me Lumin Gjanica e deri ne grykderdhjen e tij), vetëm 12.42m janë zonë ripariane. Ndërkohë nga 25.7km gjatësi që ka Lumi i Gjanicës, vetëm 5.8km zone ripariane ka mbetur e patjetërsuar në tokë/aktivitet bujqësor apo tjetërsuar si pasojë e urbanizimit. Bimësia lokale në to karakterizohet me bimësi; kallami, robinja (*Robinia Pseudoacacia*), rrap (Platanus), shëlgë (*Salix*), plepi i bardhë (*Populus Alba*) dhe shkurre autoktone. Në sipërfaqet ku zona ripariane ende ekziston, shtresat përbërëse të saj si ajo e sipërme, mesme dhe e mbulimit të tendës rrallë gjenden të pa ndikuara nga aktiviteti njerëzor. Herë ka humbur shtresa e mbulimit të terrenit në zonën e sipërme të tokës, e cila kryen filtrimin e ndotësve dhe të sedimenteve të derdhjeve sipërfaqësore dhe herë shtresa e mesme e tendës në zonën bregore ku gjenden shkurret e larta dhe pemët të cilat nëpërmjet rrënjëve stabilizojnë anët e përroit. Si pasojë: nga një anë aktiviteti bujqësor ka dëmtuar zonën ripariane e nga ana tjetër erozioni lumor ka përparuar në dëm të tokave bujqësore duke gërryer brigjet, marrë tokë, shkaktuar përmytje dhe shkarkuar sedimentet ujore mbi toka.
- Përbërësit peizazh-formues si ai *urban, industrial, rural, natyror* dhe *ujor* të analizuar më sipër shfaqen në zona të ndryshme të territorit. Por, problematika mbetet e njëjtë si pasojë e ndërveprimit mes tyre. Në këtë kontekst vërehet një mospërputhje e elementëve peizazhistike në territorin e Bashkisë, duke mos u përdorur elementët peizazhistik në funksion të përmirësimit të tij.
- Fragmentimi i zonave natyrorë ka cënuar peizazhin natyror, duke e cunguar dhe ndaluar vijshmërinë natyrore. Kjo shfaq probleme krahas fragmentimit të habitateve dhe fragmentit pamor.
- Zonat e ndotura (hot-spot) të cilat janë të pranishme në territorin e bashkisë luajnë një rol të rëndësishëm në përkeqësimin e cilësisë peizazhistike të territorit.

Figura 71. Harta e rrezikut ndaj elementeve peizazhistike

Burimi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN, 2016

Në hartën e rrezikut ndaj elementeve peizazhistike paraqiten të gjithë elementet e peizazhit të pranishme në territorin e Bashkisë Fier. Gjithashtu, në të njëjtën hartë paraqiten edhe rreziqet ndaj peizazhit në territor. Në hatë shikohet qartë zvogëlimi i zonës natyrore dhe fragmentimi i saj nga zhvillimi urban, industrial e bujqësor. Një element tjetër i rëndësishëm në këtë hartë janë edhe vatrat e nxehta mjedisore të cilat kanë ndikim negativ në zhvillimin e peizharit.

○ Përfundime dhe rekomandime

Territori i Bashkisë Fier rezulton të ketë një larmishmëri peizazhistike, natyrore, urbane, rurale, ujore, etj., e cila mund të përkthehet në një potencial të pasfrytëzuar për zhvillimin e turizmit. Larmishmëria e peizazhit është kushtëzuar nga territori dhe përdorimi i tokës. Kryesisht në NJA Cakran mbizotëron peizazhi natyror, ndërsa në pjesën rreth qytetit të Fierit dhe NJA-ve Libofsh, Topojë, Levan dhe Mbrostar mbizotëron peizazhi me tipologji rurale e bujqësore. Qyteti i Fierit është zona kryesore që formon tipologjinë urbane dhe industriale të peizazhit.

Në territorin e Bashkisë mbetet problematik fragmentimi i peizazhit natyror, i cili është dëmtuar nga zhvillimi urban, industrial e kryesisht ai bujqësor. Zonat e ndotura, kryesisht nga aktiviteti industrial dhe nga mbetjet urbane ndikojnë në përkeqësimin e peizazhit dhe natyrës në përgjithësi. Ndërthurja e tipologjive të ndryshme të peizazhit në territor haset me vështirësi të mëdha, pasi gjatë zhvillimeve të ndryshme në territor nuk janë

marrë parasysh elementët peizazhistikë dhe rëndësia e tyre. Kjo vazhdon të jetë një pengesë për përmirësimin e peizhazhit.

Me qëllim përmirësimin e peizhazhit dhe ndërthurjen e tipologjive të tij në funksion të përmirësimit të aspektit pamor dhe ruajtjes së funksionalitetit, nevojitet të merren masa të cilat lidhen me: i) futjen e përbërësve natyrorë në brëndësi të zonave urbane dhe industriale, ii) mbjedhjen e pemëve të larta për të fshehur objektet industriale të padëshirueshme nga pikpamja vizuale/pamore, iii) ruajtjen dhe mbrojtjen e të gjithave tipologjive të peizhazhit në territorin e Bashkisë, iv) krijimin e zonave ripariane dhe korridoreve përgjatë tokave bujqësore dhe v) gjatë hartimit dhe zbatimit të planeve sektoriale, rekomandohet futja e elementit peizazhistik.

4.5.3 Zonat e Mbrojtura

Zonat e mbrojtura përfaqësojnë territore tokësore, ujore, detare e bregdetare të caktuara për mbrojtjen e diversitetit biologjik, të pasurive natyrore dhe kulturore, bashkëshoqëruese të cilat manaxhohen në rrugë ligjore dhe nëpërmjet metodave shkencore bashkëkohore²²⁸.

Zonat e mbrojtura natyrore dhe turistike në vendin tonë janë konsideruar si pjesë tokësore dhe ujore të mbrojtura për shkak të shumëllojshmërisë biologjike të pasurive natyrore dhe kulturore që ofrojnë. Këto zona mbrohen me ligj²²⁹ dhe zënë rreth 16%²³⁰ të territorit të vendit.

Një territor i caktuar duhet të plotësojë të paktën një nga këto kritere²³¹: i) të ketë diversitet të lartë të llojeve dhe/ose të habitateve, ii) të ketë dendësi të ulët të llojeve dhe/ose habitateve, iii) të ketë përfaqësueshmëri, iv) të ketë minimumin kritik të madhësisë së ekosistemit, v) të ketë natyralitet, trashëgimi dhe integritet, vi) të ketë vlera shkencore;vii) të karakterizohet nga preksshmëria ekologjike/llojet e prekshme, viii) të karakterizohet nga papërsëritshmëria/llojet endemike, ix) të mos rrezikohet nga ndërhyrjet e veprimtarive njerëzore, dhe x) të ketë mundësi për ruajtjen e jetës së egër.

Në vendin tonë, zonat e mbrojtura ndahen në 6 kategori të cilat janë përshkruar shkurtimisht në tabelën e mëposhtme.

Tabela 40. Kategoritë e zonave të mbrojtura sipas karakteristikave.

Kategoria	Emërtimi	Karakteristikat
Kategoria I	Rezervë strikte natyrore/rezervat shkencor	Territore jo më të vogla se 50 ha, me vlera natyrore të veçanta, të formuara nga ekosisteme natyrore ose lehtësisht të ndryshueshme, që përfaqësojnë bioqendra dhe biokorridore me rëndësi kombëtare dhe rajonale, shpallen rezervë strikte natyrore.
Kategoria II	Park kombëtar	Territoret e gjera, zakonisht jo më të vogla se 1000 ha, unike për nga vlerat kombëtare dhe ndërkombëtare, një pjesë e madhe e të cilave janë ekosisteme natyrore, të ndikuara pak nga veprimtaria e njeriut, ku bimët, kafshët dhe mjedisi natyror, fizik janë të një rëndësie të veçantë shkencore dhe edukative, shpallen park kombëtar.
Kategoria III	Monument natyror	Monumenti natyror përfaqëson një formacioni natyror (përfshirë edhe dru të veçantë), me sipërfaqe deri 50 ha, formacioni i veçantë gjeologjik dhe gjeomorfologjik, një depozitë mineralese ose një habitat i një lloji të rrallë e të kërcënuar ose me rëndësi e vlerë të

		veçantë shkencore dhe estetike, shpallet monument natyror ²³² .
Kategoria IV	Rezervat natyror i manaxhuar/Park natyror	Territoret që përfaqësojnë bioqendra dhe biokoridore me rëndësi rajonale e vendore ose zonat me bimë, kafshë, minerale e gjetje paleontologjike, veçanërisht të mbrojtura ose zonat që përdoren për qëllime studimore, edukative dhe kulturore shpallen rezervat natyror i manaxhuar (zonë e manaxhimit të habitateve dhe llojeve).
Kategoria V	Rezervat natyror i manaxhuar/Peizazh i mbrojtur	Territoret më të mëdha se 1,000 ha, me peizazh harmonik e të formuar mirë, me relief të zhvilluar karakteristik, me larmi ekosistemesh, detare ose tokësore, me monumente historike, shpallen peizazh i mbrojtur.
Kategoria VI	Zonë e mbrojtur e burimeve të manaxhuara /Zonë e mbrojtur me përdorim të shumëfishtë	Zonat që përfshijnë territore të gjëra e relativisht të izoluara dhe të pabanuara, ku hyhet me vështirësi ose rajone që janë ende pak të populluara dhe që mund të jenë nën presion të vazhdueshëm për t'u populluar dhe përdorur më gjerësisht dhe kthimi i tyre për përdorim intensiv është i paqartë ose i papërshtatshëm, shpallen zona të mbrojtura të burimeve të manaxhuara.

Burimi: Ligji Nr 8906/.2002 Për Zonat e Mbrojtura, i ndryshuar me Ligjin Nr.9868/2008

o Manaxhimi i zonave të mbrojtura në vend

Kohët e fundit, shteti shqiptar ka bërë hapa të rëndësishëm përpara për zhvillimin e zonave të mbrojtura. Qeveria ka plotësuar më tej kuadrin ligjor dhe institucional për manaxhimin e zonave të mbrojtura në vend. Shqipëria ka miratuar Ligjin Nr. 8906, dt. 06.06.2002, Për Zonat e Mbrojtura (i ndryshuar) i cili ka si qëllim kryesor shpalljen, ruajtjen, manaxhimin dhe përdorimin e qëndrueshëm të tyre. Një hap shumë i rëndësishëm në drejtim të manaxhimit të qëndrueshëm të zonave të mbrojtura në vend është edhe miratimi i VKM-së Nr. 102 i datës 12.02.2015 i cili krijoi dhe përcaktoi funksionet e Agjencisë Kombëtare të Zonave të Mbrojtura (AKZM) dhe të Administratave Rajonale të Zonave të Mbrojtura (AdZM). AKZM-ja dhe AdZM-ja kanë përgjegjësi të drejtëpërdrejtë për manaxhimin e zonave të mbrojtura në vend, mbështetjen e ministrisë për hartimin dhe zbatimin e politikave për zonat e mbrojtura, hartimin dhe zbatimin e planeve të manaxhimit dhe të veprimit, monitorimin, mbledhjen e informacionit dhe lajmërimin e organeve kompetente kur vërehen shkelje në zonat e mbrojtura.²³³ Pas përpjekjeve të shtetit shqiptar për plotësimin e kuadrit ligjor dhe institucional, mund të themi që manaxhimi dhe administrimi i zonave të mbrojtura është qartësuar në kontekstin e përgjegjësiave institucionale.

Në këtë fazë, AKZM-ja²³⁴ ka hartuar Programin Strategjik afatshkurtër dhe afatmesëm 2015-2020 për manaxhimin e zonave të mbrojtura në vend. Qëllimi kryesor i këtij plani është përmirësimi i manaxhimit të ZM-ve sipas standardeve të BE-së, duke ruajtur dhe përdorur në mënyrë të qëndrueshëm burimet natyrore. Për më tepër, Qeveria ka marrë masa konkrete për zbatimin e ligjeve mbi zonat e mbrojtura dhe manaxhimin e tyre. AKZM-ja, në bashkëpunim me Ministrinë e Mjedisit, ka hartuar planet e manaxhimit për disa zona të mbrojtura (Plani i manaxhimit të Parkut Kombëtar të Malit të Tomorrit, Divjakë-Karavasta etj) dhe është drejt përfundimit të hartimit të planeve të manaxhimit²³⁵ për zona të tjera. AKZM-ja shtrin aktivitetin e saj në çdo qark nëpërmjet degës së saj rajonale (AdZM-të e qarqeve). AdZM-të kanë në fokus të tyre zbatimin e planeve dhe monitorimin e zonave të mbrojtura në territorin e tyre të kompetencës (të qarkut përkatës)

dhe bashkëpunimi me AdZM-të e tjera përkatëse kur zona e mbrojtur i kalon kufijtë e qarkut. AdZM-të kanë një staf të caktuar në varësi të sipërfaqeve të zonave të mbrojtura që ndodhen në territorin e administruar prej tyre (disa punonjës në rastet e manaxhimit të një parku kombëtar që llogaritet të ketë një sipërfaqe të madhe që përfshijnë kryesisht specialistë monitorimi dhe disa roje)²³⁶.

Me gjithë punën e mirë të bërë nga AKZM-ja, zbatueshmëria e ligjit për zhvillimin dhe mbrojtjen e zonave të mbrojtura ende haset me vështirësi. Mungesa e planeve të manaxhimit dhe mungesa e kapaciteteve për zbatimin e planeve të manaxhimit për disa zona mbetet ndër vështirësitë kryesore. Për kapërcimin e këtyre vështirësive, momentalisht AKZM-ja është duke bërë një punë të mirë në drejtim të rritjes së kapaciteteve lokale dhe plotësimit të stafit të nevojshëm për manaxhimin sa më të qëndrueshëm të zonave të mbrojtura.

○ Zonat e Mbrojtura në Bashkinë Fier

Bashkia e Fierit, falë shtrirjes së saj gjeografike, është e pasur me zona të mbrojtura të shumëllojshme të cilat janë paraqitur më poshtë.

Tabela 41. Zonat e mbrojtura në Bashkinë Fier.

Emërtimi i ZM-së	Kategoria	Përshkrim i shkurtër	Rëndësia
Kategoria III - Monument natyror			
Dunat e Semanit,	III	Gjatësi: 1km, Gjerësi : 15m Lartësi : 6m, Bimësi barishtore	shkencore, biologjike, ekologjike, kulturore, didaktike dhe turistike
Kurora e lumit të vjetër të Semanit,	III	Sipërfaqe : 43.5ha, 1m mnd Flora përfaqësohet nga : plepi i bardhë, rrënja, vidhi, rrapi, dëllinja e zezë. Bimësi autoktone.	biologjike, ekologjike dhe shkencore
Rrapet e rrugës Fier-Vlorë,	III	Lartësi : 20-25m Diametër : 80-100cm Dëmtime të rënda si pasojë e zhvillimit infrastrukturor	biologjike, ekologjike dhe shkencore
Rrapi i pazarit të Cakranit,	III	Mosha: mbi 300-vjeçare Për shkak të moshës ka hyrë në fazën e tharjes	historike, biologjike dhe ekologjike
Kategoria IV - Rezervat natyror i manaxhuar/Park Natyror			
Parku i Levanit	IV	Sipërfaqe : 200ha, Flora ka përfaqësues kryesorë : lizin, dushkun, pishën mesdhetare	Mbrojtjen e peizazhit, biologjike, dhe zhvillimin e turizmit
Pishë-Poro	IV	Sipërfaqe : 1500ha, Flora përfaqësohet nga pisha mesdhetare, psamofite, halofitet. Fauna përfaqësohet nga lundërza, trofta, rrëmbenjësi	Mbrojtjen e peizazhit, biologjike dhe zhvillim turizmi

Burimi: Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura

Nga mungesa e një plani manaxhimi, vitet e fundit vihet re një degradim i kësaj zone. Prerjet masive dhe zjarret e rëna para 2014 e kanë dëmtuar shumë këtë zonë. Megjithatë, përpjekje për mbrojtjen e zonave të mbrojtura ka patur. Prej AdZM-së Fier është caktuar një roje mjedisore dhe dy specialistë për mbulimin e kësaj zone. Një njësi e Rojes së Gjelbër prej dy muajsh ka nën monitorim këtë zonë duke ushtruar funksionin e saj në respektimin e moratoriumit të pyjeve dhe gjuetisë.

Figura 73. Pishë Poro

Burimi : Arkiva Co-PLAN, 2016

Parku i Levanit (Kategoria IV)²⁴⁰: Ka një sipërfaqe prej 200ha dhe popullohet nga pyjet e dushkut ku karakteristikë është pema e lisit (relativisht në një moshë të re). Megjithatë, parku është ripyllëzuar edhe me pisha mesdhetare. Me qëllim ruajtjen e këtij parku, është me rëndësi hartimi i planit të manaxhimit në mënyrë urgjente.

Figura 74. Parku Levan

Burimi : Arkiva Co-PLAN, 2016

○ Monumentet e Natyrës

Aktualisht nuk ka një plan manaxhimi për monumentet e natyrës, edhe pse vazhdimisht kryhet monitorimi i gjendjes së tyre dhe merren masa për përmirësimin dhe mbrojtjen e cilësisë së tyre. Sa i përket manaxhimit të Monumenteve të Natyrës, në AdZM-në e Qarkut Fier rezultojnë rreth 21 punonjës që merren me manaxhimin dhe monitorimin e zonave të mbrojtura në tërësi²⁴¹. Duhet shtuar se edhe Bashkia e Fier ka përgjegjësi për mbrojtjen dhe përmirësimin e cilësinë së mjedisit në territorin e saj. Prandaj lind nevoja që në të ardhmen, bashkia të bashkëpunojë me AdZM-në Fier për mbrojtjen dhe zhvillimin e qëndrueshëm të zonave të mbrojtura.²⁴² Monumentet e natyrës në Bashkinë Fier janë përshkruar shkurtimisht më poshtë:

Dunat e Semanit (Kategoria III)²⁴³: shtrihen në zonën bregdetare pranë fshatit Povelçë. Këto duna janë formuar nga veprimtaria e erës mbi rërën e plazhit. Ato janë rreth 1 km të gjata, 15m të gjera dhe 6m të larta²⁴⁴. Dunat me lartësi deri në 6m shfaqen në pjesën e fundit të plazhit të Semanit. Aty bimësia shfaqet në gjendje shumë të mirë. Këto duna janë të vlerësuara për rëndësinë shkencore (biologjike), ekologjike, kulturore, didaktike dhe turistike që ato kanë²⁴⁵.

Figura 75. Dunat e Semanit

Burimi : Arkiva Co-PLAN, 2016

Kurora e lumit të vjetër të Semanit (Kategoria III)²⁴⁶: Ky monument natyre shtrihet në një sipërfaqe prej 43.5ha²⁴⁷ në rrjedhën e dikurshme të lumit të Semanit. Kurora e Fierit është rreth 1m mbi nivelin e detit (mmnd). Kjo zonë karakterizohet nga një biodiversitet i larmishëm. Plepi i bardhë (*populus alba*), rrënja (*quercus robur*), vidhi (*ulmus sp.*), rrapi (*platanus sp.*) si kati i parë i bimësisë pyjore dhe shkurre si thanukla (*cornus sanguinea*), murrizi (*crataegus sp*), dëllinja e zezë(*juniperus communis*), dafina (*laurus nobilis*), lofata (*cercis siliquastrum*), xanë (*spartium junceum*), trëndafili i egër (*rosa canina*), kulumbria (*prunus spinosa*) janë disa nga shumëllojshmëritë e bimëve të vendosura në këtë zonë.

Kjo kurorë përbën një pyll me bimësi vendase (autoktone) dhe karakteristike të zonës, faktor për të cilin është shpallur Monument Natyre.

Figura 76. Kurora e lumit të vjetër Fier

Burimi : Arkiva Co-PLAN, 2016

Rrapet e e rrugës Fier-Vlorë (Kategoria III): Kjo zonë u shpall monument natyror i manaxhuar me VKM-në Nr. 676, datë 20.12.2002 “Për shpalljen zonë e mbrojtur të monumenteve të natyrës shqiptare”. Rrapet gjenden në dalje të rrugës Fier në drejtim të Vlorës dhe kanë një lartësi 20-25m dhe diametër rreth 80-100cm²⁴⁸. Aspektet biologjike, ekologjike dhe shkencore janë veçoritë që vlerësohen së tepërmi në këtë zonë të mbrojtur. Fatkeqësisht, gjatë punimeve për zgjerimin e rrugës automobilistike, disa prej këtyre pemëve janë dëmtuar. Dëmtimi vazhdon edhe në ditët e sotme për arsye se këto pemë përdoren nga njerëzit si vend për vendosjen e reklamave.

Rrapi i pazarit të Cakranit ose i Çaireve (Kategoria III): Kjo zonë u shpall monument natyror i manaxhuar me VKM-në Nr. 676, datë 20.12.2002 “Për shpalljen zonë e mbrojtur të monumenteve të natyrës shqiptare”. Rrapi ndodhet në qendër të fshatit Cakran, në qytetin e Fierit. Ai quhet ndryshe edhe Rrapi i Pazarit sepse aty zhvillohej pazari i Cakranit. Ky rrap është një dru rrap i veçuar me moshë mbi 300 vjeçare²⁴⁹. Për shkak të moshës, rrapit ka hyrë në fazën e tharjes. Rrapi ka një rëndësi të veçantë historike, biologjike dhe ekologjike, arsye për të cilën është shpallur monument natyre.

Figura 77. Rrapi i pazarit të Cakranit

Burimi : AKZM

- Parqe kombëtare të rëndësishme në afërsi të Bashkisë²⁵⁰:

Në rastin e Bashkisë së Fierit nuk mund të lemë pa përmendur afërsinë me Parkun Kombëtar të Divjakë-Karavastasë dhe ndikimin që mund t'i sillte këtij parku veprimtaritë e ndryshme të Bashkisë Fier. Për këtë arsye, më poshtë paraqiten në mënyrë të përgjithshme karakteristikat kryesore të këtij parku.

Parku i Divjakë-Karavastasë ka një sipërfaqe 22,230.24ha²⁵¹. Brenda territorit të këtij parku përfshihen laguna e Karavastasë dhe trupat e tjerë ujorë, pylli Pisha e Divjakës, Habitati i Kularit, në pjesën perëndimore të pyllit të Gjenerukës, shtretërit e vjetër dhe të rinj të lumenjve, tokë bujqësore, tokë inproduktive dhe hapësira urbane. *Pylli Pisha e Divjakës* (1,250 ha) dallohet për një biodiversitet të lartë flore dhe faune. Kryesisht i përbërë me pishë mesdhetare, ka në brendësi gërshetim me vidh, rrënjë, frashër, verri dhe shkurre merzinë, xinë, lofatë, thanë, kulumbri. Në brendësi gjen edhe bimë endemike si *Aster Albanicus Papparistoi* dhe *Orcis Albanicum Papparistoi*. Në park numërohen rreth 250 specie të florës, nga të cilat 12 me status të rrezikuar. Ky është habitati i bilbilit këngëtar, bufit, qukapikut, skifter këmbëkuqit, shqipes se kënetave, shqipes së detit (e zhdukur prej disa vitesh) etj.

Laguna e Karavastasë ka një sipërfaqe rreth 4,300 ha dhe renditet ndër lagunat më të mëdha në detin Mesdhe. Laguna e Karavastasë është nën mbrojtjen e Konventës Ndërkombëtare Ramsar që prej vitit 1994, si një habitat me rëndësi për shpendët dimëruar të ujit. Laguna njihet si habitati i pelikanit kaçurrel (*Pelecanus crispus*). Në qendër të lagunës ndodhet i vetmi vend folezimi i tij në Shqipëri. Flora përfaqësohet nga psamofitet, halofitet dhe hygrofite, pylli me pishë të butë dhe të egër, me prani të dëllënjës kokërrmadhe (*Juniperus monosperma*). Aty gjenden 3 lloje endemike salepesh të gjinisë Orchis dhe lloji endemik *Aster albanicus*. Përsa i takon faunës, në park

numërohen **245 lloje shpendësh, 25 lloje mamiferesh dhe 29 lloje zvarranikësh** përhapje gjenë lundërza (*Lutra lutra*)²⁵², çakalli, dhelpra, baldosa etj. Ky park është një burim tërheqës natyror sikurse dhe arkeologjik për arsye se në brendësi të tij gjendet Kisha Bizantine e Karavastasë e shekullit XVI.

Fatmirësisht, parku ka marr vëmendjen e duhur kohët e fundit. Në dhjetor të 2015²⁵³ është miratuar Plani i Manaxhimit për Pyllin Kombëtar të Divjakë-Karavastasë. Në këtë Plan Manaxhimi, fokus të veçantë zë përmirësimi dhe mirëmbajtja e konservimit të diversitetit dhe habitateve, krijimi i infrastrukturës për të orientuar dhe rritur kënaqësinë e vizitorëve, kualifikimi i stafit dhe rritja ekonomike e zonës përreth dhe ndërgjegjësimi i tyre për rëndësinë që ka parku.

Tabela 42. Numri i individëve të shpendëve në Parkun Kombëtar Divjakë Karavasta.

Ermri shqip	Emri latinisht	Numri i individëve.
Karabullaku	Phalacrocorax	1144
Pelikani	Pelecanus	147
Kredharak	Prodiceps	186
Çafka	Ardeidae	494
Flamingo	Phoenicopterus	165
Rosa	Anas	26289
Zhytësa	Mergus	31
Bajza	Fulica	3763
Gicville	Vanellus	532
Sqepbiza	Recurvirostra	5
Vraponjës	Charadrius	61
Gjalacë	Pluvialis	916
Gjelëza	Calidris	2513
Shapka	Gallinago	15
Kojkë	Numenius	187
Qyrylykë	Tringa	268
Pulëbardha	Larus	4130
Dallëndyshe deti	Sterna	55
Huta	Buteo	1
Shqipe	Circus	8
Skifterë	Falco	4
Gjeraqina	Accipiter	2

Burimi: Adzm Fier, 2016

○ Përfundime dhe rekomandime

Bashkia Fier ka pasuri të mëdha ujore. Territori i Bashkisë Fier përshkohet nga lumenjtë Vjosë dhe Seman, si dhe nga një rrjet i pasur kanalesh ndër të cilët dallohen kanalet Darëzezë dhe Vija e Ngjalës. Në pjesën perëndimore, Bashkia ka dalje të drejtpërdrejta në Detin Adriatik. Gjatë gjarpërimeve të shumta në afërsi të zonës bregdetare dhe në grykëderdhjet e tyre, lumenjtë kanë krijuar laguna të shumta që shërbejnë si habitate kryesor për florën dhe faunën në Bashki. Për më tepër, lumenjtë shërbejnë edhe si burim ushqyes për biodiversitetin. Kohët e fundit AdZM-ja Fier ka bërë një punë të kënaqshme për manaxhimin e zonave të mbrojtura në territor. Megjithatë, lipset që Bashkia të ndërmar disa masa për ruajtjen dhe promovimin e zonave të mbrojtura në mënyrë që këto të fundit të shndërrohen në një pasuri për bashkinë për zhvillimin e turizmit.

Me qëllim mbrojtjen dhe promovimin e zonave të mbrojtura, rekomandohet që Bashkia të bashkëpunojë ngushtë me AdZM-së Fier për hartimin e projekteve të përbashkëta që mund të përfshijnë hartimin e planeve të manaxhimit për të gjitha zonat e mbrojtura, hartimin e një plani të emergjencave (për zjarrin dhe rreziqet gjeologjike etj), promovimin e vlerave shkencore, biologjike, faunistike dhe floristike të zonave të mbrojtura, ndërgjegjësimin e banorëve në afërsi ose brendësi të territorit të zonave të mbrojtura për ruajtjen e këtyre zonave të ndjeshme mjedisore. Njëkohësisht, rekomandohet që Bashkia të marr masa për manaxhimin e bregdetit sipas modelit të manaxhimit të Parkut Natyror Lagunë-Karavasta, si dhe të shmangë ndërhyrjet në grykëderdhjet (deltat) e lumenjve Seman e Vjosë si dhe të kanaleve Darëzezë e Vijë e Ngjalë, për shkak se shërbejnë si zonë vendstrehimi dhe zona për ushqimin e shpendëve shtegtarë. Me rëndësi të veçantë mbetet bashkëpunimi me AdZM-në Fier edhe për përcaktimin e zonave të tjera brenda territorit të Bashkisë që mund të shpallen të mbrojtura.

4.5.4 Biodiversiteti

○ Biodiversiteti në Shqipëri

Sipas Ligjit nr. 9587/2006 “Për Mbrojtjen e Biodiversitet”, me biodiversitet ose larmi biologjike nënkuptojmë shumëllojshmërinë e organizmave të gjallë të të gjitha llojeve, duke përfshirë, ndër të tjera, ekosistemet tokësore, detare dhe ekosistemet e tjera ujore, si dhe komplekset ekologjike, ku ato bëjnë pjesë²⁵⁴. Ky term përfshin shumëllojshmërinë brenda dhe ndërmjet llojeve dhe shumëllojshmërinë e ekosistemeve.

Shqipëria është një vend i vogël. Megjithatë, ajo dallohet për larmi të peizazheve dhe larmi biologjike²⁵⁵, duke u radhitur në vendet e Europës që shquhen për biodiversitet të lartë. Pjesa e Ultësirës Perëndimore është më e rëndësishme nga pikëpamja e biodiversitetit dhe larmishmërisë së tij, e cila shtrihet përgjatë zonës bregdetare nga qyteti i Vlorës në jug e deri tek liqeni i Shkodrës në veri. Përveç faktit që kjo është një zonë bregdetare, Ultësira përshkohet nga lumenjtë kryesorë të vendit të cilët rrjedhin nga lindja në perëndim. Vija bregdetare arrin gjatësinë 476km²⁵⁶. Zona veriore e vendit ka një relief malor, ku karakterizohet nga diversitet i formacioneve shkëmbore që nga koha e Paleozoikut. Klima në Shqipëri përbëhet nga katër zona klimatike dhe 13 nënzona, të cilat ndikojnë drejtpërsëdrejti në biodiversitetin e pasur që ka vendi²⁵⁷.

Shqipëria ka një shumëllojshmëri të ekosistemeve dhe habitateve. Në territorin e vendit gjenden ekosistemet detare, zonat bregdetare, lumenjtë, liqenet, shkurret me gjelbërim të përhershëm apo gjetherënëse, pyje halore dhe fletore, kullota alpine dhe subalpine, si dhe ekosistemet e larta malore. Larmia e ekosistemeve dhe habitateve në Shqipëri mundëson një larmi të lartë të llojeve të kafshëve dhe të bimëve që rriten në to. Në Shqipëri gjenden rreth **7,233 taksonë bimore**²⁵⁸ (bashkë me fiernat, likenet, kërpudhat, myshqet dhe algat) dhe **5,438 lloje kafshësh**²⁵⁹ (përfshirë shpendë gjitarët, zvarranikët, insektet, peshqit etj.). Bimët me lule dhe algat mikroskopike janë grupi përfaqësues më i larmishëm dhe i pasur i llojeve të rralla, relike dhe endemike. Kjo për shkak të elementeve floristike të rajoneve.

Pyjet zënë rreth 33% të teritorit, ose 1,041,000 ha, ndërsa *kullotat* zënë rreth 15% të sipërfaqes së territorit (400,000 ha). Pyjet dhe kullotat kanë një larmi të llojeve dhe komuniteteve shtazore dhe atyre bimore²⁶⁰. Pyjet e larta strehojnë kryesisht gjitarët e mëdhenj si ujku, rrëqebulli, ariu, dhia e egër, si dhe shpendë të ndryshëm të cilët janë të

lidhur me jetesën në pyjet e virgjëra. *Liqenet* e mëdhenj të vendit dhe lagunat bregdetare janë vendbanimet më të rëndësishme për shpendët, veçanërisht për dimërimin e atyre migrator. Në këto hapësira, prej vitesh numërohen rreth 70 lloje shpendësh uji, të cilët përbëjnë një popullsi që arrin deri në 180,000 individë gjatë dimrit²⁶¹. Shqipëria është edhe një kryqëzim i rrugëve të rëndësishme për shpendët migrator dhe insektet²⁶².

○ Speciet e rrezikuara në Shqipëri

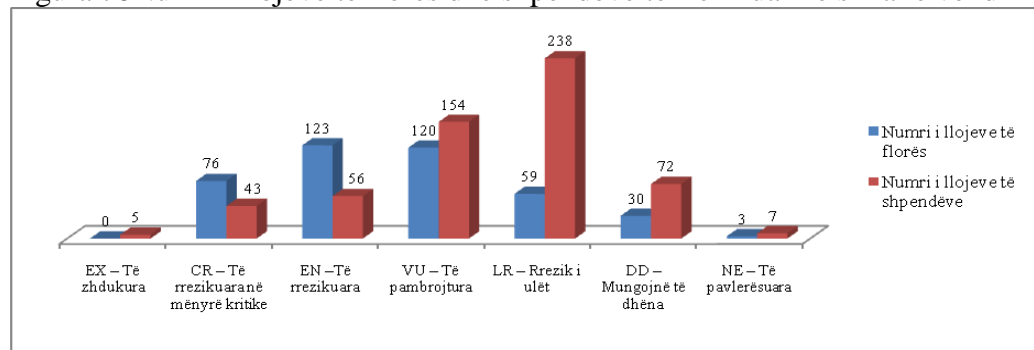
Në territorin e vendit gjenden rreth 91 lloje të kërcënuara speciesh në nivel global. Në këtë listë përfshihen pelikani kaçurrel (*Crispus crispus*), breshka shqiptare e ujit (*Pelophylax shqipericus*) dhe blini (*Acipenser sturio*), për të cilat Shqipëria është një vend i rëndësishëm²⁶³. Sipas IUCN²⁶⁴, 109 lloje kafshësh të grupeve të ndryshme taksonomike janë konsideruar si të kërcënuara. Lista e llojeve të bimëve të kërcënuara në vendin tonë e kalon atë të kafshëve, duke arritur shifrën 319 nga të cilat 76 janë të kërcënuara në formë kritike, 123 lloje konsiderohen në rrezik, dhe 120 lloje të përkeqësuar.

Tabela 43. Numri i llojeve të florës dhe shpendëve të rrezikuar në Shqipëri

Kategoritë IUCN	Numri i llojeve të florës	Numri i llojeve të shpendëve
EX – Të zhdukura	0	5
CR – Të rrezikuara në mënyrë kritike	76	43
EN – Të rrezikuara	123	56
VU – Të pambrojtura	120	154
LR – Rrezik i ulët	59	238
DD – Mungojnë të dhëna	30	72
NE – Të pavlerësuar	3	7

Burimi: Burimi: Dokumenti i Politikave Strategjike për Mbrojtjen e Biodiversitetit, 2016²⁶⁵.

Figura 78 Numri i llojeve të florës dhe shpendëve të rrezikuar në shkallë vendi

Burimi: Dokumenti i Politikave Strategjike për Mbrojtjen e Biodiversitetit, 2016²⁶⁶. Punoi: Co-PLAN

Lista e Kuqe e faunës dhe florës së egër është miratuar në dhjetor 2013, me Urdhër të Ministrisë Nr. 1280, datë 20.11.2013. Llojet e mbrojtura të florës janë 402 nga 361 që ishin në Listën e Kuqe paraprake të vitit 2007. Llojet e mbrojtura të faunës janë 575, i njëjti numër me listën e vitit 2007.

○ Biodiversiteti në Bashkinë Fier

Bashkia e Fierit ka një sipërfaqe prej 620km², prej të cilës 20% është natyrore. Bashkia e Fierit kufizohet nga dy lumenj kryesor si Vjosa dhe Semani. Ajo gjithashtu ka dalje edhe në zonën bregdetare. Zonat natyrore, në të cilat përfshihen edhe pyjet e kullotat, së

bashku me pasuritë ujore përbëjnë habitatin kryesor të florës e faunës në territorin e Bashkisë. Në Bashkinë e Fierit takojmë zona të tilla natyrore në të cilat vendosen shumëllojshmëria e llojeve të rralla dhe me rëndësi të veçantë. Përgjithësisht, këto zona i takojmë pranë zonave të mbrojtura natyrore, përgjatë lumenjve dhe përgjatë vijës bregdetare. Habitatin në zonën e Pishë-Poros, Parkun e Levanit, Dunat e Semanit, në Kurorën e vjetër të Lumit Seman në Fier dhe në zonën e pyllit të Cakranit është i larmishëm për nga ana fluoristike dhe faunistike. Në këto zona takohen bimësi psamofite, halofite, dhe hygrofite, pyje me pishë medhetare dhe me prani të kafshëve, si urithi, çakalli, nusja lalës, dhelpra, thëllëza, sorra e një sërë zvarranikësh.

Numri i specieve floristike dhe faunistike që gjenden në Bashki dhe habitatet e tyre nuk njihet. Megjithatë, njihet përafërsisht numri i specieve në rrezik zhdukjeje (Libri i Kuq i Florës dhe Faunës Shqiptare, 2007) i cili shkon në 79 specie (rreth 10% e specieve në zhdukje në vend). Këto i përkasin kryesisht shpendëve, florës dhe insekteve.

Tabela 44. Flora dhe fauna e rrezikuar në Shqipëri dhe në Bashkinë Fier²⁶⁷

Flora dhe fauna e rrezikuar në Shqipëri dhe në Bashkinë Fier				
Kategoritë Taksonomike	Nr. total i specieve në vend	Nr. i specieve të rrezikuara në vend	Nr. i specieve të rrezikuara, Bashkia Fier	% e specieve të rrezikuara, Bashkia Fier
Kërpudha	800	16	0	0
Bimësi	3,228	363	13	3,5%
Insekte	680	108	7	6,5%
Peshq	311	61	9	14,7%
Amfib	15	15	3	20%
Zvarranikë	37	37	2	5,4%
Shpendë	330	120	40	33,3%
Gjitarë	91	46	5	10,8%
Totali	5,492	766	79	10%

Burimi: Libri i Kuq i Florës dhe Faunës Shqiptare. Punoi: Co-PLAN

○ Flora në Bashkinë Fier

Në zonën e Bashkisë Fier nuk njihet numri total i llojit të specieve të florës pasi mungojnë studime specifike me qëllim njohjen e florës në Bashki. Megjithatë, karakteristikë e Bashkisë Fier janë pemët e larta, si pishat e buta dhe të egra, selvia dhe shqema. Në pjesët pyjore të kësaj Bashkie ndeshim dushkun, plepin dhe pishën mesdhetare. Sa i përket shkurreve, më të përhapurat në rang Bashkie janë makja mesdhetare dhe marea. Këto shkurre janë të gjelbra gjatë gjithë vitit.

Shkaqet kryesore që kanë rrezikuar rritjen e numrit të specieve të bimësisë në zhdukje janë grumbullimi pa kriter i bimëve të ndryshme për tregti si bimë mjekësore, veprimtaria e njerëzve në zonat ku kanë përhapje speciet e bimësisë, përhapja e rrallë dhe e kufizuar e specieve të ndryshme, ndjeshmëria e lartë ndaj ndryshimit të klimës, përdorimi i metodave të gabuara për grumbullim (me shkulle, duke dëmtuar rrënjët) dhe kullotja intensive dhe dëmtimi i habitatit të bimësisë.

○ Fauna në Bashkinë Fier

Sa i përket faunës në zonën e Bashkisë, ashtu si edhe në rastin e florës, nuk njihet numri total i specieve që jetojnë në territorin e Bashkisë. Megjithatë, në Bashki gjendet një shumëllojshmëri kafshësh, shpendësh dhe zvarranikësh. Pyjet e pishës shërbejnë si strehë

për kafshët si çakalli, dhelpra, nusja lalës etj. Në Bashkinë Fier gjejmë lloje të ndryshme zvarranikësh por dhe shumëllojshmëri shpendësh, shtegtarë ose jo shtegtarë. Edhe pse nuk njihet me saktësi numri i specieve në zhdukje, nga Libri i Kuq i Faunës Shqiptare (Tiranë, nëntor 2006) është vënë re se numri i tyre arrin në 53 specie. Llojet e specieve në zhdukje janë të ndryshme, por ndër to dallohen lloje të rralla specimesh të faunës shqiptare si kali i detit (*Hippocampus Guttulatus*), çafka e vogël e bardhë (*Egretta Garzetta*), lejleku i zi (*Ciconia Nigra*), huta (*Buteo buteo*), shqiponja perandorake (*Aquila Heliaca*), skifteri kthetraverdhë (*Falco Naumanni*), laraska e detit (*Haematopus Ostralegus*), sqepbiza (*Recurvirostra Avosetta*), çakalli (*Canis Aureus*), lakuriqi i natës bisht-lirë (*Tadarida Teniotis*) etj.

Shkaqet kryesore që kanë rrezikuar shtimin e numrit të specieve të faunës në zhdukje janë grumbullimi pa kriter për tregtim, balsamim dhe konsum ushqimor, dëmtime dhe prishje e habitatit ku janë të vendosura specie të caktuara, ndotja e ujërave detare, gjuetia e jashtëligjshme dhe peshkimi intensiv, pakësimi i ushqimit, veprimtaria koleksionuese dhe shqetësimet në vendet e folezimit gjatë riprodhimit dhe dëmtimet fizike.

○ Problematikat kryesore të biodiversitetit në Bashki

Në përgjithësi, shkaqet kryesore që kërcënojnë humbjen e biodiversitetit në bashki janë renditur më poshtë:

- *Mospatja e një plani manaxhimi/veprimi* për mbrojtjen e zonave natyrore në Bashkinë Fier;
- *Urbanizimi*: Kërkesa gjithnjë e në rritje për zona banimi, ku në dy dekadat e fundit kjo kërkesë është reflektuar në shtimin e zonave urbane informale dhe në shpërhapje duke zënë sipërfaqe të zonave natyrore e bujqësore. Shndërrimi i sipërfaqeve natyrore në urbane ka çuar në uljen e numrit të specieve taksonomike;
- *Fragmentimi i habitateve* nga ndërtimi i infrastrukturës rrugore apo i veprave të ndryshme ka çuar në fragmentimin e habitateve ose ndërprerjen e vazhdueshmërisë së zonave natyrore i cili vjen si rrjedhojë e ndërtimit të infrastrukturës/rrugëve në toka bujqësore e natyrore pa marrë parasysh parimet e mbrojtjes së mjedisit. Fragmentimi në vetvete sjell zvogëlimin e sipërfaqes së habitatit të florës e faunës dhe izolimin e tyre në njësi të vogla habitatit duke penguar lëvizjen e lirë të kafshëve të ndryshme;
- *Gjuetia e jashtëligjshme* ka pasur një ndikim të ndjeshëm në biodiversitet, gjë që ndihet edhe sot, pas dy viteve të ndalimit të saj (moratoriumi i gjuetisë). Për fat të mirë, moratoriumi është zgjatur edhe për 5 vite të tjera;
- *Shpyllëzimi* ka qenë dhe mbetet një problem kryesor i prishjes së habitateve. Në dy dekadat e shkuara, krahas prerjeve për lëndë drusore dhe djegëse, shpyllëzime masive kanë ndodhur edhe me qëllim shndërrimin e tokave pyjore në toka bujqësore. Kjo ka bërë të mundur uljen e numrit të specieve në këto zona. Aktualisht, qeveria shqiptare ka vendosur një moratorium 10 vjeçar me qëllim ripërtëritjen e fondit pyjor në vend;
- *Kullotja e bagëtisë*, në përgjithësi ka një ndikim negativ në zhvillimin e bimësisë, kryesisht në bimët dhe shkurret e ulëta të cilat shërbejnë si ushqim për bagëtinë. Në territorin e Fiers nuk ka një studim të mirëfilltë mbi kapacitetin mbajtës të kullotave. Si rrjedhojë, nuk dihet ndikimi i kullotjes në këtë zonë;

- *Zhvillimi i bujqësisë së shkallës*: Zhvillimi i bujqësisë, ka qenë kërcënimi kryesor ndaj biodiversitetit gjatë sistemit të shkuar (periudha e regjimit komunist), hapja e tokave të reja bujqësore, shpyllëzimi për këtë qëllim dhe përdorimi i kimikateve bujqësore. Aktualisht, ky mbetet një problem i trashëguar edhe pse disa nga tokat bujqësore të përfutuara nga tarracimet masive të viteve 1980-90 të cilat nuk u përdorën më për funksione bujqësore po i rikthehen në gjendjen e mëparshme natyrore. Sot, bujqësia ndikon ndjeshëm në biodiversitet, kryesisht nëpërmjet përdorimit të pesticideve dhe plehrave kimike në mënyrë të pakontrolluar, duke u kthyer në sektor ndotës, kryesisht për rrjedhat ujore;
- *Mbledhja e bimëve mjekësore* është një tjetër aspekt i rëndësishëm që ka çuar në zvogëlimin e numrit të specieve të veçanta në zonë. Kjo sepse mbledhja bëhet pa kriter dhe kryesisht me shkulje (duke i shkukur me rrënjë) të këtyre bimëve;
- *Gjuetia pa kriter e kafshëve* duke mos lejuar zbatimin e moratoriumit për gjuetinë;
- *Industria e naftës*: Industria e naftës është një ndër ndotësit kryesorë të ujit e ajrit në Bashki.

Tabela 45. Speciet floristike në rrezik zhdukjeje në Bashkinë Fier

Nr.	Emërtimi latinisht	Emërtimi në shqip	Rreziku	Foto
1	Ephedra Distachia	Gjunjöz	Aktiviteti antroipoik	
2	Hypericum Perforatum	Lulebasani	Mbikulotja, bujqësia	
3	Juniperus Oxycedrus	Dëllinja Kuqe	Shfrytëzimi pa kriter	
4	Pantratrium Maritimum	Zambak deti	Veprimtaria antropike	
5	Sambucus Nigra	Shtog i zi	Mbledhja si bimë mjekësore.	

6	Satureja Montana	Trumzë, Shtërmën	Dëmtimi i rrënjëve gjatë shkulljes.	
7	Baldellia Ranunculoides	Baldelë Zhabinëngjas hme	Ndjeshmëri e lartë ndaj klimës.	
8	Nuphar Lutea	Lëkue i verdhë	Ndjeshmëri e lartë ndaj klimës.	
9	Centaurea Pindicola	Kokoçeli Pindit	Individë shumë të rrallë	
10	Conium Maculatum	Kakudë	Individë shumë të rrallë	
11	Orchis Albanica	Salep Shqiptar	Individë të rrallë	
12	Sinapis Pubescens	Sinap Pushlor	Individë të rrallë	
13	Gladiolus Palustris	Gladiolë Moçalesh	Prishja e habitatit	

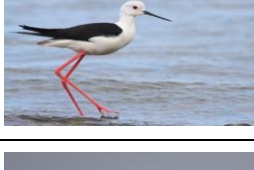
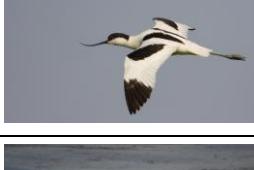
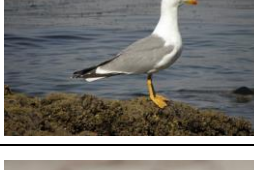
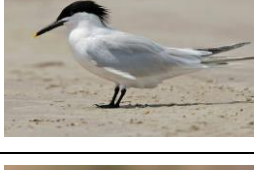

Burimi : Libri i Kuq i Florës Shqiptare

Tabela 46. Fauna në rrezik zhdukjeje në Bashkinë Fier .

Nr	Emërtimi në Latinisht	Emërtimi në shqip	Rreziku	Foto
1	Helix Lucorum	Kërmilli i Shkurreve	Tregtimi	
2	Helix Secernenda	-	Mbledhja pa kriter. Tregtimi	
3	Chamelea Gallina	Molusk	Mbledhja për ushqim	
4	Danaus Chrysipus	Shtegëtarja Krisipus	Prishje habitati, koleksionim	
5	Coenonympha Tullia	Tulia	Dëmtimi i habitatit dhe rreziku nga specieve të futura (invazive)	
6	Minois Dryas	Driada	Koleksionimi	
7	Neohipparchia Statilinus	Statilinia	Dëmtim dhe prishje habitati si dhe koleksionim	
8	Charaxes Jasius	Dybishtakja Jasius	Koleksionimi	

9	Azuritis Reducta	Admiralja Njollëbardhë	Dëmtimi dhe prishja e habitateve. Koleksionimi	
10	Euplagia Quadripunctari	Trashaluqja Hera	Koleksionime dhe dëmtimi i habitatit.	
11	Hippocampus Guttulatus	Kali i Detit	Ndotja e detit dhe peshkimi intensiv.	
12	Cryptodactylus Kotschy	Gekonidi i Kotsçit	Shqetësimet dhe dëmtimi i habitatit	
13	Elaphe Quatrolineata	Bolla me 4 Vija	Dëmtime nga frika	
14	Egretta Garzetta	Çafka e vogël e bardhë	Gjuetia, pakësimi i ushqimit, shqetësimi i vendeve të folezimit, gjuetia	
15	Ciconia Nigra	Lejleku i zi	Gjuetia, pakësimi i ushqimit, shqetësimi i vendeve të folezimit, gjuetia	
16	Aythya Nyroca	Kryekuqja e vogël		
17	Buteo buteo	Huta	Pakësimi i ushqimit, shqetësimi i vendeve të folezimit, gjuetia	

18	Haliaeetus Albicila	Shqiponja e detit	Dëmtimi i vend-folezimit	
19	Circus Gallicus	Shqiponja Gjarpërngrënës e	Pakësimi ushqimit, shqetësimi vendeve të flozimit, gjuetia	
20	Accipiter Gentilis	Gjeraqina	Pakësimi i ushqimit, shqetësimi vendeve të flozimit, gjuetia	
21	Aquila Heliaca	Shqiponja Perandorake	Pakësimi i ushqimit, shqetësimi i vendeve të flozimit, gjuetia	
22	Falco Naumanni	Skifteri Kthetraverdh	Gjuetia nga njeriu.	
23	Falco Peregrinus	Krahëthati	Gjuetia nga njeriu.	
24	Apus Apus	Dejka	Dëmtimi i folesë, shqetësimi human	
25	Porzana Porzana	Porzana Pikaloshe	Shtegëtare, gjuetia e paligjshme dhe mungesa e ushqimit	
26	Crex Crex	Mbreti Shkurtes	Gjuetia	

27	Tetrax Tetrax	Pula Livadheve	Dëmtimi i habitatit dhe gjuetia	
28	Otis Tarda	Pula me mjekër	Nuk ka të dhëna në vitet e fundit	
29	Haematopus Ostralegus	Laraska Detit	Gjuetia, shqetësimi gjatë periudhës së riprodhimit, mungesa e habitateve.	
30	Himantopus Himantopus	Kalorësi	Gjuetia e jashtëligjshme, shqetësimi dhe dëmtimi i foleve.	
31	Recurvirostra Avosetta	Sqepbiza	Gjuetia e jashtëligjshme, shqetësimi dhe dëmtimi i foleve.	
32	Larus Cachinnans	Pulëbardha Këmbëverdhë	Shumë të ndjeshme ndaj shqetësimeve humane	
33	Sterna Sandvicensis	Streni Dimërak	Gjuetia në zonat bregdetare	
34	Tyto Alba	Kukuvajka Mjekroshe	Balsamimi	
35	Apus Pallidus	Dajaka e zbehtë	Dëmtimi i folesë, shqetësimi human	

36	Merops Apiaster	Gargulli	Gjuetia për tregtim, shqetësimi	
37	Coracias Garrulous	Grifsha e Detit	Dëmtimi i habitateve	
38	Upua Epops	Pupëza	Gjuetia për tregtim, shqetësimi	
39	Jynx Torquilla	Qafëdredhësi	Gjuetia sportive, shqetësimet nga njeriu	
40	Picus Canus	Qukapiku i Përhimë	Gjueti për balsamim, shqetësimi	
41	Picus Viridis	Qukapiku Gjelbër	Gjuetia dhe shqetësime humane	
42	Dendrocopos Leucotos	Qukapiku Larosh	Shqetësime humane dhe gjuetia	
43	Locustella Fluviatilis	Bilbili Lumthit	Balsamosja, dëmtimi i habitateve	
44	Hippolais Olivetorum	Përqeshësi i madh i ullinjve	Dëmtimi i habitateve	

45	Sylvia RuePELLI	Bilbilthi Gumëzhimë	Dëmtimi i habitave dhe vendfalezimit	
46	Remiz Pendulinus	Kolovatësi	Dëmtimi habitave dhe vendfalezimit	
47	Lanius Minor	Larashi i vogël ballzi	Dëmtimi i habitave dhe vendfalezimit	
48	Lanius Excubitor	Larashi i madh i përhimë	Shqetësimi i vendfalezimit	
49	Tadarida Teniotis	Lakuriq nate bisht-lirë	Njihet shumë pak	
50	Muscardinus Avellanarius	Gjumashi i lajthisë	I njohur në mënyrë të pamjaftueshme.	
51	Canis Aureus	Çakalli	Zvogëlimi i habitave	
52	Lutra Lutra	Vidra	Ndotja e ujërave, peshkimi intensiv, gjueti e jashtëligjshme	
53	Meles Meles	Baldosa	Dëmtimi i habitave dhe gjuetia e jashtëligjshme	

Burimi : Libri i Kuq i Faunës Shqipëtare

○ Përfundime dhe rekomandime

Bashkia e Fierit ka një sipërfaqe prej 620km², prej të cilës 20% është natyrore. Territori i Bashkisë kufizohet nga dy lumenj kryesorë si Vjosa dhe Semani. Ajo gjithashtu ka dalje edhe në zonën bregdetare. Zonat natyrore, në të cilat përfshihen edhe pyjet e kullotat, së bashku me pasuritë ujore përbëjnë habitatin kryesor të florës e faunës në territorin e Bashkisë. Përgjithësisht, këto zona i takojmë pranë zonave të mbrojtura natyrore, përgjatë lumenjve dhe përgjatë vijës bregdetare (Pishë-Poro, Parku i Levanit, Dunat e Semanit, Pylli i Cakranit etj.) të cilat janë të larmishme për nga ana fluoristike dhe faunistike.

Për fat të keq, gjatë dy dekadave të fundit, bimësia dhe bota shtazore janë dëmtuar si rezultat i ndërhyrjeve të njeriut (mosmanaxhimit të zonave natyrore, dëmtimit dhe fragmentimit të habitateve, gjuetisë dhe mbledhjes së bimëve mjekësore pa kriter etj.), dhe faktorëve natyrorë (mungesës së masave specifike për mbrojtjen e biodiversitetit dhe mungesa e manaxhimit të zonave natyrore etj.). Si rrjedhojë, shumë shpezë e kafshë të egra po shkojnë drejt zhdukjes.

Me qëllim ruajtjen e biodiversitetit në këtë zonë, është e rëndësishme që të merren masa urgjente për mbrojtjen e biodiversitetit në përgjithësi dhe të kafshëve që rrezikojnë të zhduken në veçanti.

Për këtë arsye, rekomandohet që Bashkia: i) të bashkëpunojë me Ministrinë e Mjedisit dhe të Bujqësisë për ruajtjen e biodiversitetit dhe për përdorimin e qëndrueshëm të përbërësve të tij, në nivel vendor, duke zbatuar Strategjinë Kombëtare dhe Planin e Veprimit për Biodiversitetin, ii) për hartimin e planeve të veprimit për ruajtjen e llojeve veçanërisht të mbrojtura, të regjistruara me status ruajtjeje të pafavorshëm, iii) për hartimin e planeve dhe procedurave të veprimit për manaxhimin e rasteve të papritura nga veprimtaritë njerëzore. Gjithashtu, është e rëndësishme që Bashkia të hartojë një plan manaxhimi për mbrojtjen e zonave natyrore brenda territorit të saj.

4.6 Toka

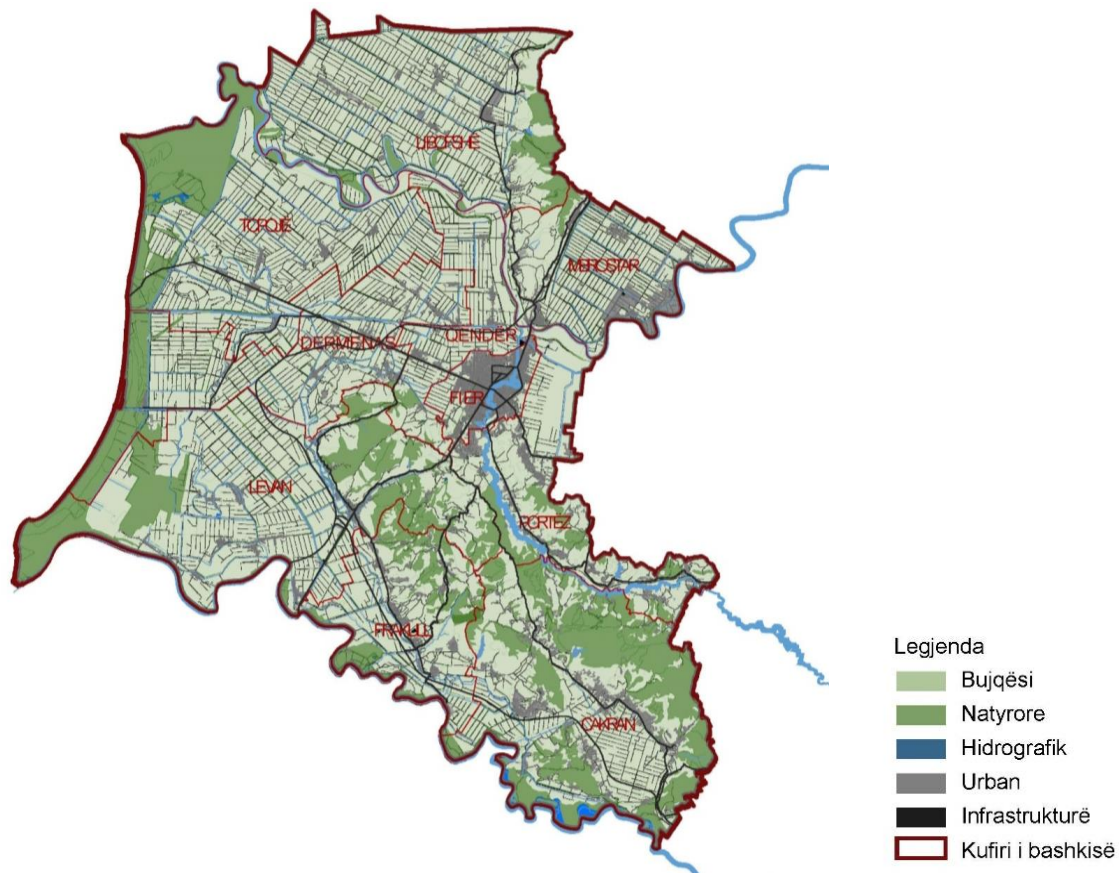
4.6.1 Përdorimi i tokës²⁶⁸

Nga dixhitalizimi i kryer në kuadër të përgatitjes së PPV-së, nga 620km² që është sipërfaqja totale e Bashkisë Fier, 435.82km² është tokë bujqësore²⁶⁹ (këtu përfshihen tokat e kultivuara dhe jo të kultivuara) dhe 127.87km² është tokë natyrore (pyje, kullota). Bashkia Fier përshkohet nga lumi i Semanit dhe Gjanica dhe është e pasur me ujëra nëntokësore e burime ujore sipërfaqësore. Sipërfaqja totale ujore zë 9.8km².

Industria dhe ekonomia shtrihen në një sipërfaqe prej 4.3km², ndërsa sipërfaqja që zënë shërbimet është 1.16km². Institucionet, shëndetësia dhe arsimit zënë një sipërfaqe prej 2.1km² dhe janë të përqendruara në qytetin e Fierit dhe fshatrat kryesore të njësive.

Banimi shtrihet në një sipërfaqe të vogël krahasuar me tokën bujqësore dhe natyrore, 24.89km². Ndërsa qyteti i Fierit karakterizohet nga zona urbane të konsoliduara, në njësitë e tjera, zonat e banuara janë të vendosura përgjatë akseve rrugore.

Figura 79. Sistemet territoriale dhe shtrirja e tyre në territor

Burimi: SHJSH, Bashkia Fier. Punoi: Co-Plan

Tabela 47. Përdorimi i tokës në Bashkinë Fier (km² dhe %)

Sistemet territoriale	Sip. %	Sip. Km ²
Bujqësor	70.18	435.82
Natyror	20.56	127.87
Urban	5.98	24.89
Infrastrukturor	1.70	10.05
Ujor	1.58	9.80
Totali	100	620.00

Burimi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN, 2015

Nga analiza e sistemeve territoriale ekzistuese në bashkinë e Fierit rezulton se rreth 70% e sipërfaqes së kësaj bashkie e përbën sistemi bujqësor dhe 20% ai natyror. Sistemi urban përqendrohet kryesisht në qytetin e Fierit, ndërkohë që vërehen tendencat e zgjerimit të tij në formë gishtore drejt akseve rrezore në pjesën veri-perëndimore dhe perëndimore. Gjithashtu, zhvillimet lineare të sistemit urban vërehen edhe në pjesën veriore të bashkisë, përgjatë rrugës nacionale Lushnje-Fier, përgjatë rrugëve të nën-njësive administrative Levan dhe Frakull, në NjA-në Portëz përgjatë rrugës ndërqytetëse Fier-Patos, si dhe rrëzë sistemit kodrinor të NjA-së Cakran. **Sistemi urban** vërehet të jetë më i ndërthurur me sistemin bujqësor në pjesën perëndimore të bashkisë, ku sidomos në njësitë administrative të Qendrës, Dermenasit dhe Topojës vërehen prirje të shpërhapjes

së këtij sistemi në sistemin bujqësor. *Sistemi infrastrukturor* gjendet gjithmonë i ndërthurur me sistemin urban, me një raport dukshëm më të lartë në qytetin e Fierit, përkundrajt njësive të tjera administrative. *Sistemi natyror* vërehet i pranishëm kryesisht pranë zonave të mbrojtura, si Pishë-Poro dhe Pylli i Levanit, si dhe përgjatë tre lumenjve që përshkojnë këtë bashki. Fashat natyrore përgjatë lumenjve ngushtohen në momentin e ndërthurjes së sistemit natyror me atë urban, fenomen që vërehet më së shumti në qytetin e Fierit, ku tendencat e urbanizimit përgjatë lumit kanë ndikuar në zvogëlimin e sipërfaqes së sistemit natyror, si dhe nën-njësitë administrative të Mbrostarit dhe Portëzës, ku aktivitetet me karakter industrial pranë lumit Seman janë shtrirë edhe pranë fashës natyrore të këtij lumi.

Si përfundim, gjatë analizës së përdorimit të tokës është vënë re se pjesa më e madhe e territorit, pra rreth 70% e tij, klasifikohet si tokë bujqësore, ndërsa 20% klasifikohet si territor natyror. Po në këtë nivel qëndrojnë edhe kategoritë Arsim, Shëndetësi dhe Institucione (18%). Ajo që bie në sy është se kategoria “Banim” zë vetëm 3,4% të territorit të bashkisë së re të Fierit.

Leximi i territorit të bashkisë u krye nëpërmjet kategorive dhe nënkategorive bazë të përdorimit të tokës, sipas përcaktimeve të VKM-së nr. 671 “Për miratimin e rregullores së Planifikimit të Territorit”, neni 77, të cilave iu shtuan edhe 3 kategori të tjera bazë “Miks banim”, “Miks shërbime” dhe “Miks i më shumë se 2 kategorive”.

4.6.2 Toka Bujqësore

Sipas klasifikimit të Censurit 2011, Bashkia e Fierit ka Fierin si qendër me rëndësi kombëtare, njësitë administrative Mbrostar, Qendër dhe Portëz si njësi suburbane, dhe 6 njësi vendore mikse fushore (Cakran, Libofshë, Dërmenas, Topojë, Levan, dhe Frakull)²⁷⁰, të cilat mbajnë peshën kryesore të zhvillimit të bujqësisë në zonën e bashkisë

Tabela 48. Ndarja e bashkive sipas sektorit ekonomik dhe pjerrësisë së relievit.

Nr.	Bashkia	Banorë	Banorë %	Tipologjia
1	Qyteti Fier	55,845	46	Qendër me rëndësi kombëtare (Qendër qarku me > 35,000 banorë)
2	Cakran	11,722	10	Njësi vendore bujqësore mikse fushore (Bujqësia midis 65-84%; Sipërfaqja e pjerrët < 45%)
3	Mbrostar Ura	7,460	6	Suburbane me status të ulët (Raporti i arsimit të lartë < 35%)
4	Libofshë	6,149	5	Njësi vendore bujqësore mikse fushore (Bujqësia midis 65-84%; Sipërfaqja e pjerrët < 45%)
5	Qendër	4,207	3	Suburbane me status të ulët (Raporti i arsimit të lartë < 35%)
6	Dërmenas	7,788	6	Njësi vendore bujqësore mikse fushore (Bujqësia midis 65-84%; Sipërfaqja e pjerrët < 45%)
7	Topojë	4,246	4	Njësi vendore bujqësore mikse fushore (Bujqësia midis 65-84%; Sipërfaqja e pjerrët < 45%)
8	Levan	8,159	7	Njësi vendore bujqësore mikse fushore (Bujqësia midis 65-84%; Sipërfaqja e pjerrët < 45%)

9	Frakull	6,820	6	Njësi vendore bujqësore mikse fushore (Bujqësia midis 65-84%; Sipërfaqja e pjerrët < 45%)
10	Portëz	8,259	7	Suburbane me status të ulët (Raporti i arsimit të lartë < 35%)

Burimi: INSTAT, 2011

Sipas tabelës së mësipërme, të paktën 37% e popullsisë jeton në zona ku mbizotëron ekonomia bujqësore, por shifra mund të jetë edhe më e lartë, nëse llogaritjet kryhen sipas deklarimeve të punësimit e jo klasifikimit tipologjik të bashkisë.

Zhvillimi i bujqësisë në Bashkinë e Fierit favorizohet nga larmia e tokave²⁷¹ ku dallohen: i) tokat e hinjta kafe me pjerrësi nën 25%, ii) tokat livadhore të hinjta kafe që shtrihen përgjatë lumenjve ose fushave bregdetare dhe kanë strukturë argjile lymore e ndonjëherë argjile, iii) tokat livadhore aluvionale përgjatë lumenjve ose bregdetit, të cilat njihen edhe si toka të “bardha”, iv) tokat livadhore moçalore aluvionale të cilat gjenden në gropa të vogla në pjesën lindore të rrethit dhe janë kryesisht toka trofike, si dhe v) toka të kripura të cilat shtrihen kryesisht përgjatë bregdetit nën 2.5m mbi nivelin e detit. Sipërfaqja e tokave të kripëzuara arrin deri në 6,573ha²⁷².

Fusha e Myzeqesë së Fierit dallohet për prodhimtari të lartë bujqësore, ku vend të rëndësishëm zë kultivimi i drithërave (grurë, misër, thekër), pemëtaria, ullishtat, vreshtaria dhe blegtoria²⁷³. Kohët e fundit është raportuar një rritje e sipërfaqes së mbjellë me perimtare (kryesisht shalqi e pjepër), kultura foragjere, vreshtari e pemëtari, e cila justifikohet me përmirësimin e infrastrukturës rrugore që lidh fshatrat me qytetin e Fierit²⁷⁴ dhe rritjes së kërkesës së banorëve vendas për këto produkte. Në të ardhmen, është theksuar mbështetja e mbjelljeve të reja në vreshtari, pemëtari, dhe ullishte (për fshatrat Radostinë, Havaleas, Pojan në NjA-ve Ndërmenas) me financime të qeverisë qëndrore²⁷⁵.

Tabela 49. Prodhimet bujqësore dhe blegtorale në Fier, 2015

Kultura	Prodhim	Njësia
	Foragjere (ton)	
Foragjere	505,743	ton
Prodhime në sera		
Perime	2,480	ton
Drufrutorë		
Pemë frutore	7,090	ton
Ullinj	5,141	ton
Agrume	2,363	ton
Rrush gjithsej	12,188	ton
Prodhim Blegtoral		
Qumësht	62,620	ton
Mish (gjedhi, derri, shpendësh, ruminantësh të vegjël)	8,896	ton
Lesh	141	ton

Vezë	20,478,840	kokrra
Mjaltë	137	ton

Burimi: Drejtorai Rajonale Bujqësore Fier, 2015

Njëkohësisht, në zonat bujqësore të Fierit vihet re edhe zhvillim i mëtejshëm i *blegtorisë* (si për shembull në Dërmenas)²⁷⁶, favorizuar nga kostoja e ulët e zhvillimit të këtij sektori në krahasim me bujqësinë, kushtet klimatike dhe relievi i përshtatshëm i zonës. Zhvillimi është reflektuar në rritjen e numrit të krerëve dhe krijimin e minifermeve (miniferma zakonisht janë fermat me mbi 5 krerë lopë), të krijuara sidomos në vitet e fundit. Përveç blegtorisë, në vend ka marr zhvillim edhe *rritja e shpendëve* në pulari (si, p.sh. në Dërmenas) për prodhimin e zogjve dhe të mishit.

Për sa i përket produkteve blegtorale, mbarështimi i gjedhëve konsiderohet të jetë përparësi në bashki megjithatë në vitet e fundit, ka njohur progres aktiviteti i mbarështimit të të imtave (deleve dhe dhive), ku llogaritet një rritje e numrit të krerëve të deleve në masën 122 % dhe të dhive 141 %²⁷⁷.

○ Problematikat e tokave bujqësore në Bashkinë Fier

Erozioni i tokave bujqësore, shkarjet, shembjet: Bashkia e Fierit shtrihet në një zonë me relief kryesisht fushor dhe në disa zona të caktuara kodrinor, tejet i përshtatshëm për bujqësi dhe aktivitetet të tjera ekonomike. Problematika kryesore që po hasen në zhvillimin e bujqësisë në Fier lidhen kryesisht me degradimin e tokave për shkak të erozionit, kripëzimit, kënetëzimit, përmytjeve, gërryerjeve të tokës dhe shembjes së brigjeve të lumenjve shkaktuar nga Semani e Vjosa, si dhe ndotja e tokës nga mbetjet, industria (ku dallohet industria e naftës) dhe inputet bujqësore.

Për sa i përket *erozionit* në tokat bujqësore, ndërsa në vendi tonë rreziku potencial i erozionit konsiderohet mesatar dhe i lartë, në Qarkun e Fierit konsiderohet i lartë²⁷⁸.

Tabela 50. Vlerësim teorik për nivelin e erozionit potencial në tokat bujqësore të Shqipërisë.

Rrethet	Sip (Ha)	Indeksi i erodibilitetit		Indeksi i erozionit të tokës	Indeksi i pjerrësisë	Indeksi i rrezikut potencial të tokës		Vlerësimi
		Abso l.	Rel.			Absol .	Rel.	
Lushnjë	46,136	5.7	2	2	1.60	6.4	2	Mesatar
Fier	60,674	6.7	3	3	1.68	15.1	3	I lartë

Burimi: AKM, 2013

Edhe pse Fieri (dhe Lushnja) renditet si zonë me tregues të ulët erozioni vjetor, në muajt e reshjeve të shumta erozioni arrin në 10 ton/ha/vit. Ndër zonat e prekura nga erozioni dallohet fshati Lalar dhe në zona të tjera kodrinore të njësive administrative Mbrostar dhe Portëz, ku erozioni është rritur progresivisht në vitet e fundit²⁷⁹.

Shkaqet e erozionit në tokat bujqësore të kultivuara në Bashkinë e Fierit janë natyrore dhe të shaktuara nga ndërhyrjet e papërshtatshme të njeriut gjatë përdorimit të tokës (mungesa e praktikave të mira bujqësore). Disa nga këto ndërhyrje mund të lidhen kryesisht me zhveshjen totale të tokës gjatë plugimit, djegien e mbetjeve të bimëve të

kultivuara, si praktikë e thjeshtë për pastrimin e saj, por që shkatërron plehun organik dhe zhvesh tërësisht tokën nga bimësia që shërben si masë mbrojtëse për të, lënien e tokës zhveshur ndërmjet stinëve të kultivimit, moskombinimin e kulturave bujqësore në rastin e pemtarive, kultivimin e tokave me pjerrësi të mesme e të theksuar që rezulton në rrëshqitje, ndihmuar kjo dhe nga fenomene të motit në zonat kodrinore, kultivimin e tokës bujqësore kodrinore në të njëjtin drejtim me pjerrësinë dhe me zhveshje totale të tokës, tarracimin e papërshtatshëm të zonave kodrinore-malore me zhveshje të tokës etj. Në fakt, gjatë gjithë zonës fushore dhe kodrinore brenda territorit të bashkisë, në kohën e punimit të tokës, vihen re ngastra me tokë të punuar thellë dhe të zhveshur tërësisht nga bimësia. Kjo sepse në tokat bujqësore në Bashkinë Fier dhe pothuajse në gjithë vendin tonë, bujqit ose fermerët vazhdojnë të përdorin praktika bujqësore të paqëndrueshme si zhveshja e tokës nga bimësia e stinëve të mëparshme gjatë plugimit pa marr parasysh se një gjë e tillë e varfëron tokën dhe e shndërron atë në tokë të ndjeshme ndaj erozionit në rastin më të parë të reshjeve me intensitet të lartë apo të stuhive të erës.

Si rezultat i erozionit, mungesës së njohurive të thelluara për tokën dhe praktikave të keqmanaxhimit, një nga dukuritë që po vihet re është ai i degradimit të tokës. Nuk ka shifra në nivel vendor, por në rang vendi vetëm erozioni dhe degradimi i tokave kanë çuar në humbjen e 5% të prodhimit të brendshëm bruto në vitin 2014²⁸⁰.

Toka në Fier vuan edhe nga *përmbytje* të vazhdueshme të shkaktuara nga Semani dhe Vjosa edhe pse ndërtimi i paneleve mbrojtëse ka ndihmuar në përmirësimin e gjendjes. Ndër zonat më të prekura nga përmbytja në Fier janë zallishtorja dhe tarraca e parë e mbizallishtores²⁸¹. Sipas AKM-së, lumi Seman përmbytet në rrjedhën e poshtme dhe në zona të caktuara të rrjedhës së mesme. Lumi i Vjosës përmbytet në rrjedhën e poshtme të tij dhe në afërsi të Gjirokastrës në lumin Drinos²⁸². Përmbytjet shoqërohen me depozitime të ngurta në tokat bujqësore, gërryerje të brigjeve në Lumin Vjosë²⁸³ ose ndryshim të vijës bregdetare dhe gërryerje të tokës bujqësore. Sipas AKM-së²⁸⁴, lumi Vjosë ka shkaktuar erozionin e tokës bujqësore në sektorë të caktuar si Lazarat, Palokastër dhe Virua të degës së Drinosit, Frakull, Trevëllazën, Mifol, Varibob, Bishan, të Vjosës. Rrezikime dhe prishje të objekteve inxhinierike, siç janë ura, vepra mbrojtëse dhe argjinatura (segmentet Drinos-Odrie, Hekal-Selishte-Hambar, Ura e Mifolit-Ada).

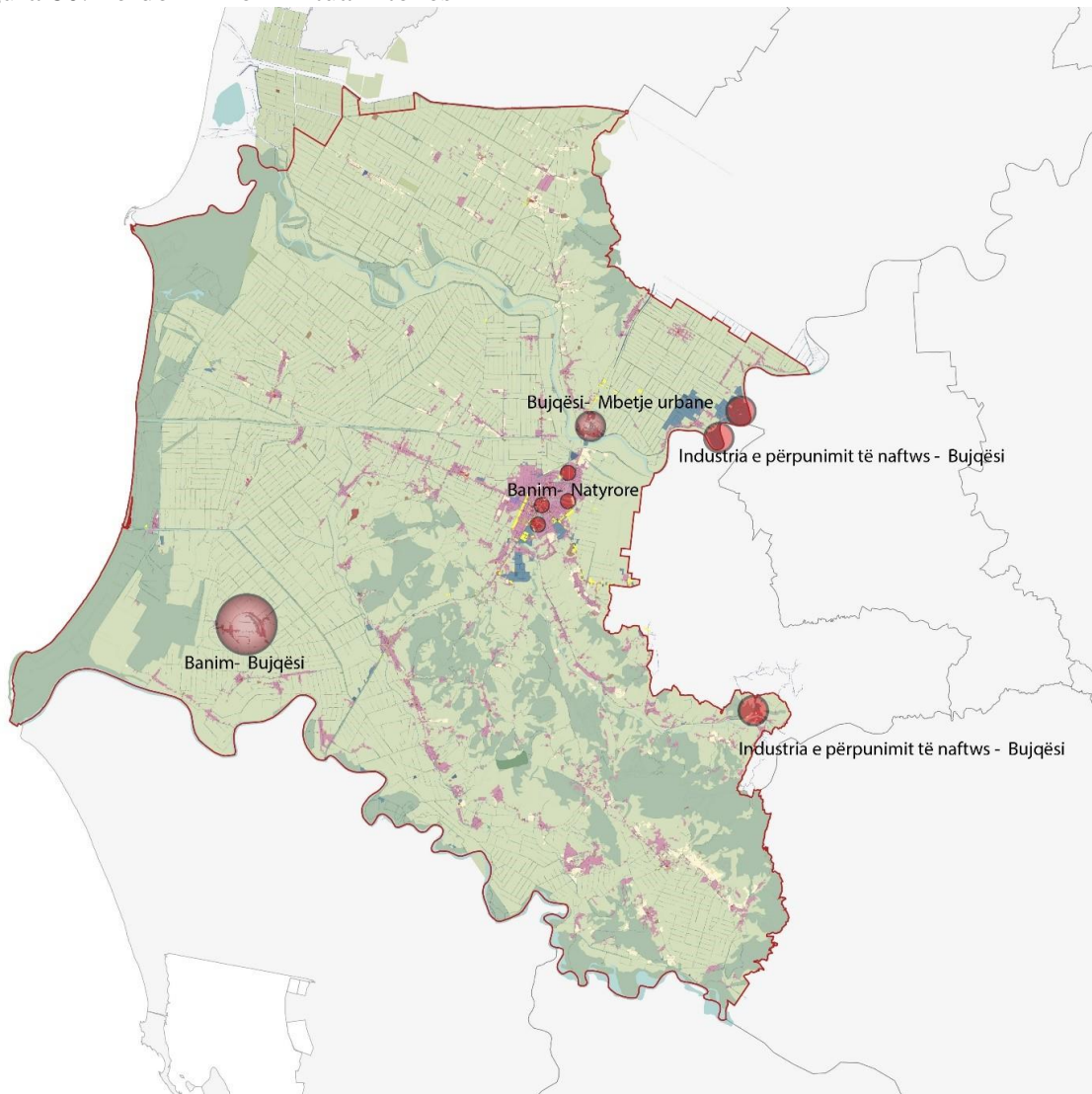
Pjesa perëndimore e bashkisë përkon edhe me vijën bregdetare ku gjenden *toka të kripura*, moçalore dhe aluvionale. Në zonat e rrafshëta zhvillohen tokat e hirta kafe. Gjithashtu, ka lloje të veçanta tokash si aluvionale që takohen në luginat e Semanit, tokat e kripura që shtrihen në Hoxharë si dhe tokat moçalore të Roskovecit²⁸⁵.

Veprimtaria e dy lumenjve të mëdhenj të vendit (Seman e Vjosë) ka ndikimet e saj në vijën bregdetare të Bashkisë së Fierit. Kjo vihet re në ndryshimet e vazhdueshme që ndodhin në plazhet e kësaj vije. AKM-ja dhe studime të tjera kanë raportuar erozion detar të vijës bregdetare për shkak të ndërhyrjeve në lumë përgjatë zonave brenda dhe jashtë bashkisë²⁸⁶.

Fieri vuan edhe nga *kënetëzimi*²⁸⁷ i tokave²⁸⁸ i cili përfshin kryesisht pjesët që janë ndikuar nga ujërat rrjedhëse dhe gropëzime të ndryshme të ujërave të fjetura dhe me përmbajtje lëndësh organike të kalbëzuara. Një zonë e tillë dallohet sidomos tek ish-kënetat e Mbyetit që shtrihet nga bregu i lumit Seman deri në skajin jugor në afërsi të autoparkut të sotëm²⁸⁹.

Përdorimi konfliktual i tokës: Siç e pamë më sipër, përdorimi i tokës në Bashkinë Fier, edhe pse është i llojeve të ndryshme (industrial, bujqësor, pyjor etj.), nuk është i zonuar me parimin e përdorimeve të lejuara, të ndaluara dhe të kushtëzuara. Kjo nënkupton se ka mjaft raste kur në tokë bujqësore apo në kufi të saj ndodhen përdorime industriale ndotëse dhe që nuk janë të pajisura me barriera apo breza mbrojtës. Si rrjedhojë, tokat e kultivuara bujqësore bashkëjetojnë me aktivitetet e tjera, ose gjenden në kufi me aktivitete tejet ndotëse, pa marrë asnjë masë për mbrojtjen e saj. Një shembull i tillë janë tokat përreth landfillit të vjetër në Urën e Mbrostarit, i cili rrethohet me toka bujqësore, tokat në afërsi të Rafinerisë së Naftës në jug të qytetit, apo tokat që bashkëjetojnë me industrinë e naftës në zonat e Kallmit të madh e të vogël, në NjA-në Mbrostar.

Figura 80. Përdorim konfliktual i tokës

Burimi: SHGJSH/Bashkia Fier. Punoi: Co-PLAN

Nga një analizë e kryer vihet re mbivendosje të përdorimeve të tokës të cilat kanë të bëjnë kryesisht me përdorimet²⁹⁰ *banim-bujqësi, bujqësi-industri, natyrore-banim dhe banim-shërbime*. Mbivendosja e përdorimeve banim-bujqësi është e përhapur pothuajse në të gjithë territorin e bashkisë së re. Urbanizimi i tokës bujqësore në formën e lagjeve dhe

fshatrave është një dukuri mjaft e përhapur, raste në të cilat është e thjeshtë të bëhet ndarja mes Kategorisë A. “Banim” dhe B. “Bujqësi”. Por ka edhe raste të urbanizimit të tokës bujqësore në mënyrë të shpërhapur, për të cilat është përdorur kategoria e përzier “Banim dhe Bujqësi”. Mbivendosja e përdorimeve “bujqësi dhe industri” është e vendosur kryesisht në zonat bujqësore, të cilat tashmë janë kthyer në zona të shfrytëzimit të naftës. Kështu mund të përmendim rastin e tokave bujqësore në Kallm të Madh dhe të Vogël si dhe në zonën jugore të njësisë administrative Portëz. Mbivendosja e përdorimit “natyrore-banim” vihet re më së shumti në njësinë administrative Cakran, ku relievi kodrinor i saj ka detyruar banorët të ndërtojnë njësi banimi shumë pranë zonave natyrore.

Zvogëlimi i sipërfaqes së tokës nga ndërtimet/infrastrukturat: Gjatë 20-vjeçarit të fundit, vendi ynë ka njohur një shkallë të lartë *urbanizimi* i cili ka ecur në kundërshtim me parimin e ruajtjes së tokës bujqësore. Pjesa më e madhe e ndërtimeve, edhe pse nuk kemi shifra të sakta është shtrirë në toka bujqësore ose përreth tokave bujqësore në kufi me qytetin e Fierit.

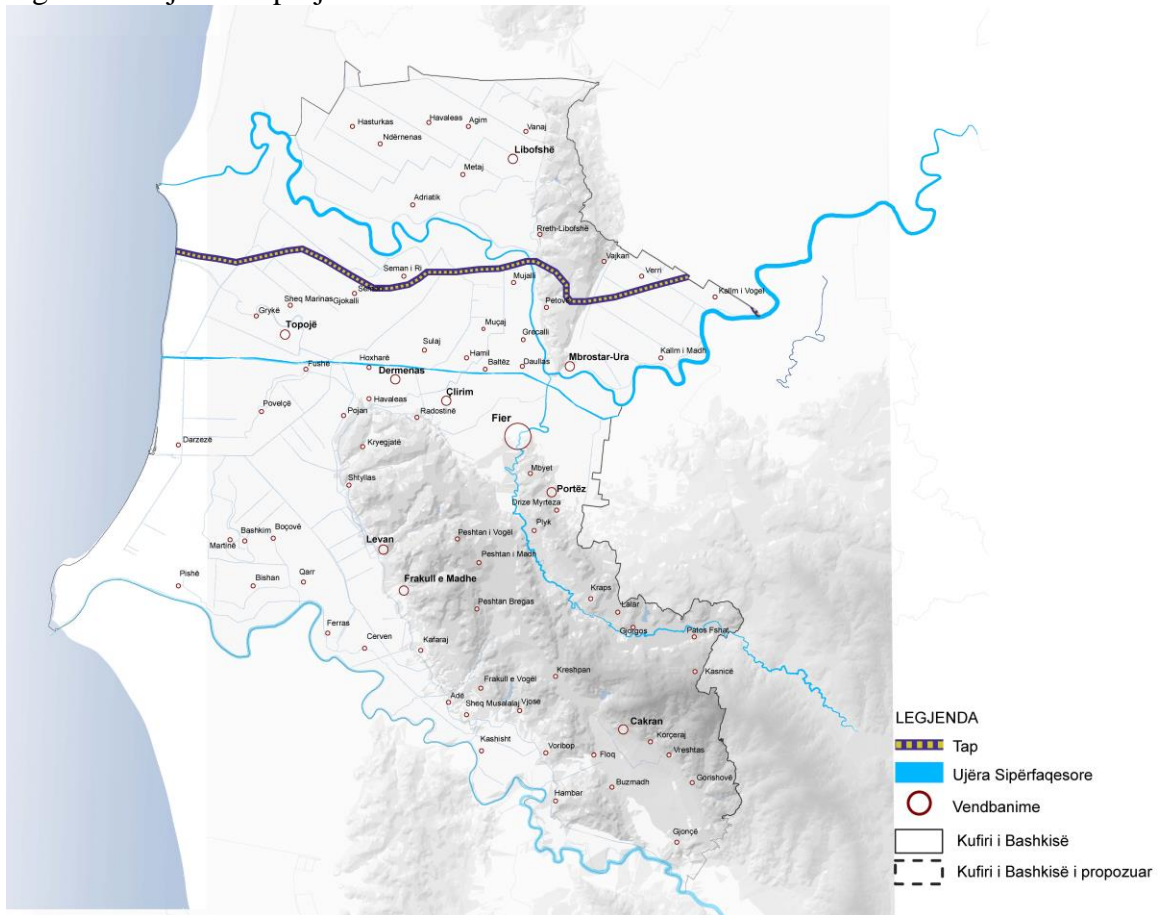
Figura 81. Zënia e tokës bujqësore me ndërtime

Burimi: Co-PLAN, 2016

Humbje të tokës bujqësore parashikohet të ndodhin edhe me ndërtime veprash të mëdha, ndër të cilat përfshihen edhe *ndërtimi i linjës së Trans Adriatic Pipelines (TAP)* për transportimin e gazit. Me vendim të KKT-së nr. 1, datë 04.07.2013 u miratua plani kombëtar sektorial për gazsjellësin Trans-Adriatik (Projekti TAP) i cili kushtëzon të gjitha autoritetet planifikuese që ta marrin në konsideratë planin sektorial në hartimin e instrumenteve të planifikimit. Shoqëria “Trans-Adriatic Pipeline” (TAP) AG do të ndërtojë një segment tubacioni rreth 24 km në të cilin ushtrohen tre zona sigurie. Në zonën e parë A prej 8m (4m në çdo anë) nuk do lejohet asnjë ndërtesë, as plugim i thellë dhe as pemë. Në zonën e dytë B prej 40m (20 m në çdo anë) nuk do lejohen ndërtesa banimi. Në zonën e tretë C prej 400m (200 m në çdo anë) do të jenë në konsideratë të veçantë të autoriteteve të planifikimit ku në bazë të standardeve të sigurisë për sistemin e gazit natyror me trysni të lartë mund të kufizojnë numrin e ndërtesave në zonën e sigurisë²⁹¹. Gjithashtu, pranë fshatit të Semanit është planifikuar një stacion pompimi me sipërfaqe rreth 40 ha. Krahas vënies në përdorim të një sasive të pronave shtetërore, me Vendim të Këshillit të Ministrave Nr. 803, datë 30.09.2015, në territorin administrativ të Bashkisë Fier do të vendosen në dispozicion të përhershëm të Shoqërisë TAP AG: **14,566 m² tokë bujqësore** (arë), 8,646 m² sipërfaqe kanal, dhe 11,819 m² rrugë automobilistike sipas hartës të shtrirjes së projektit.

Figura 82. Gjurma e projektit TAP në territorin e Bashkisë

Burimi: TAP

Përveç TAP-it, përdorimi i tokës bujqësore për qëllime jobujqësore ndodh edhe në **zonat industriale të naftës** në Kallm të madh e të vogël. Përdorimi i tokës nga industria e naftës, përveç përfitimeve ekonomike që ka sjellë për vendin, ka ndikuar negativisht në ndotjen e tokës, për shkak të mbetjeve të dherave industriale të depozituara në vende të ndryshme (si në hyrje të fshatit Verri pranë Pad K dhe gropa ekologjike në Kallm të Madh)²⁹² dhe për shkak të puseve të industrisë së naftës të përdorur gjatë aktivitetit naftë-nxjerrës ndër vite (një shembull i tillë është fshati Kallm²⁹³).

Figura 83. Përdorimi bujqësor dhe industrial në Mbrostar

Burimi: Plani i Përgjithshëm Vendor i Komunës Mbrostar

Në bazë të kushteve të specifikuara në rregulloret e hartuara në përputhje me Ligjin nr. 7746, datë 28.07.1993 “Për hidrokarburet (kërkimi dhe prodhimi)” i ndryshuar, një kontraktori mund t’i jepet e drejta për të hyrë dhe përdorur tokë publike, ose private për të kryer operacione hidrokarburesh nën marrëveshjen e hidrokarbureve, ku kontraktori është palë. Me pak fjalë, industria e naftës ka të gjitha të drejtat që të marr në përdorim tokat bujqësore që nevojiten për veprimtarinë e saj. Kjo tregon për një konflikt të hapur mes përdorimeve të tokës, por edhe mes sektorëve ekonomik të zhvillimit, ku në nivel politikash qeveria e përcakton bujqësinë si sektor kryesor të rritjes, dhe në nivel praktik e ka lënë të pambrojtur ndaj sektorit të naftës.

Ulja e rendimentit të tokave për shkak të përdorimit intensiv të saj: Sot, bujqësia në vendin tonë përballlet me ndryshime të mëdha të sistemit bujqësor. Në zonat fushore, bujqësia po shndërrohet nga bujqësi familjare në bujqësi intensive (së paku për mënyrën e kultivimit dhe jo domosdoshmërisht për sipërfaqen e konsoliduar të tokës) që nënkupton: i) kultivimin e tokës bujqësore përgjatë gjithë vitit me përdorimin e makinerive moderne e inputeve bujqësore të panjohura më parë, si dhe ii) shtimin e kulturave bujqësore të reja. Disa tregues të zhvillimit të bujqësisë së shkallës në tokat bujqësore fushore në vend janë: rritja e numrit të fermave të pluguara me traktor dhe rritja e numrit të serave.

Tabela 51. Rritja e numrit të fermave të pluguara me traktor

Rritja e nr. të fermave të pluguara me traktor					
Me traktor				Totali	
2011	2011 (%)	2012 (%)	2012	2011	2012
17,987	39	41	19,330	46,374	46,660

Burimi: Burimi i informacionit: Ministria e Bujqësisë, Zhvillimit Rural dhe Administrimit të Ujërave

Nga viti 2011 në vitin 2012, pra në harkun kohor të një viti, në vendi tonë ka një rritje prej 3% të fermave të pluguara me traktor. Ndërkohë në vend është shtuar edhe numri i fermave që përdorin plehrave kimike, kryesisht ure (nga 6.9 në 11.5%) dhe diamond superfosfati (nga 1.9 në 8.2%) në dhjetë vitet e fundit. Megjithatë, një fenomen që është vënë re në këto vite, është edhe ndryshimi i llojit të plehrave kimike të përdorura (kalimi nga superfosfati në diamond superfosfat), për të cilin nuk njihet arsyeja.

Tabela 52. Rritja e numrit të fermave që përdorin plehra kimike në vend

Emërtimi	Viti i përdorimit			
	1998		2013	
Fermt që plehërojnë (numër)	372,507	%	%	342,083
Ure	25,875	6.9	11.5	39,228
Nitrat amoni	48,674	13.1	10.6	36,220
Diamond superfosfat	7,075	1.9	8.2	27,904
Superfosfat	42,428	11.4	5.8	19,729
Të tjera	-	0.0	1.0	3,406

Burimi: Burimi i informacionit: Ministria e Bujqësisë, Zhvillimit Rural dhe Administrimit të Ujërave

Zhvillimi i bujqësisë së shkallës ka ardhur për shkak se në këtë mënyrë garantohet rritja e prodhimit të shtuar, si rrjedhojë, edhe e përfitimeve ekonomike. Megjithatë, duhet theksuar se bujqësia intensive kërkon njohje të thella të vetive fiziko-kimike të tokës të cilat ndihmojnë në përdorimin eficient të saj (përdorimin e inputeve bujqësore, llogaritjen e përmbajtjes së metaleve të rënda, depërtimit të ndotjes nga toka në shtresat ujore nëntokësore, llogaritjes së sasisë së ujit të përdorur për ujitje, kohën e përdorimit etj.). Mungesa e njohjeve të tilla mund të çojë në degradimin e tokës dhe në ndotjen e mjedisit me kalimin e viteve, e sigurisht në rënien e prodhimit bujqësor dhe të zhvillimit ekonomik nga bujqësia.

Ndotja e tokës: Në Bashkinë e Fierit ndotja e tokës ka ndodhur në seksione të caktuara të territorit, kryesisht në zonat industriale, në zonat e depozitimit të mbetjeve, si dhe në zona të tjera. Si zona të ndotura, në Bashkinë Fier dallohet: i) Uzina e Plehrave Azotike, ii) zona naftënxjerrëse Patos-Marinëz në Fier përqendruar në zonën Kallm-Verri, dhe iii) vend-depozitimi aktual i mbetjeve në afërsi të Urës së Mbrostarit në hyrje të qytetit Fier së bashku me vend-depozitimet e tjera të shpërndara në territoret e NjA-ve të ndryshme. Sipas raportit të UNECE-s mbi hotspotet 2012²⁹⁴, Uzina e Plehrave Azotike dhe zona naftënxjerrëse Patos-Marinëz janë klasifikuar si zona të nxehta mjedisore (shihni seksionin e Vatrave të Nxehta Mjedisore). Në Uzinën e Plehrave Azotike ruhen ende në fuqi 25 ton NH₃ të lëngshëm, bakër dhe amoniak. Toka përreth uzinës rezulton e ndotur

me nikel (Ni) në disa seksione të saj. Sipas AKM-së, me largimin nga objekti industrial nuk vihet re një ulje e ndjeshme e nivelit të përmbajtjes së metaleve të rënda përveç manganit dhe nikelit²⁹⁵.

Zona naftënxjerrëse Patos-Marinëz, Ballsh e Fier është e ndotur rëndë me hidrokarbure²⁹⁶. Në fushat e naftës në Patos–Marinëzë, ujërat sipërfaqësore dhe nëntokësore ndoten rëndë nga pusët e naftës, pompat, tubacionet, impiantet paratrajtuese. Në atmosferë shkarkohen gazra sulfurike dhe hidrokarbone. Ujërat me përmbajtje mbetjesh të naftës shkarkohen në lumë duke ndotur Gjanicën dhe duke ndikuar në cilësinë e ujërave të përdorura për pije²⁹⁷.

Në Bashkinë e Fierit janë disa vend-depozitime, në të cilat depozitohen mbetjet e të gjitha llojeve, pa asnjë kusht higjieno-sanitar dhe teknik. Vend-depozitimet janë thjesht fusha të hapura. Ndër vend-depozitimet me ndikim më të theksuar në mjedis dhe veçanërisht në ujëra dhe në toka bujqësore është ai i qytetit të Fierit në afërsi të Urës së Mbrostarit i cili rrethohet nga toka bujqësore në anën veriore dhe perëndimore. Vend-depozitimi është jashtë standardeve dhe kushteve të përcaktuara në legjislacionin shqiptar. Vend-depozitimet kontribuojnë në ndotjen e tokës, ajrit dhe të burimeve ujore sipërfaqësore dhe nëntokësore, në varësi të vendndodhjes së tyre specifike. Për fat të keq, shtrirja hapësinore e ndotjes së tokave përreth vend-depozitimeve nuk është përcaktuar, ose studiuar, gjë që përbën shqetësim të madh për popullsinë.

Ashtu si edhe për vend-depozitimimin e qytetit, shtrirja e sipërfaqes së ndotur në lidhje me Uzinën e Plehrave Azotike dhe zonës së naftës në Kallm mbetet ende e papërcaktuar ndërkohë që toka vazhdon të kultivohet duke rrezikuar shëndetin e banorëve nëpërmjet konsumit të drithërave, apo perimeve të kultivuara në toka të ndotura. Këto *hotspot*-e përbëjnë rrezik edhe për ndotjen e ujërave për shkak të grumbullimit të materialeve të rrezikshme në vend, të cilat në rast se ruhen në kushte të papërshtatshme, rrezikojnë të përfundojnë në tokë dhe më tej në burimet ujore më të afërta.

Shembje të tokës e nëntokës²⁹⁸: Përveç ndotjes që shkakton në mjedis (ujë, tokë dhe ajër), kompanitë e naftës mund të rrezikojnë ndjeshëm edhe tokën dhe nëntokën, sidomos me futjen e teknologjisë së re të shpimit me plasje (*hydraulic fracturing*).²⁹⁹

Kjo teknikë, përveç se shumë e debatuar për dëmtimet që sjell në mjedis, është tejet e përfolur për tërmetet që mund të shkaktojë gjatë ri-injektimit të mbetjeve të lëngëta (baltës e ujit shtresor)³⁰⁰. Tërmetet e shkaktuara mund të ndihen edhe në largësi deri në 10 milje nga pusi i ri-injektimit dhe në thellësi edhe më të mëdha se ajo e ri-injektimit. Edhe pusët në të cilat nuk ushtrohet presion gjatë ri-injektimit mund të shkaktojnë tërmete³⁰¹. Për shkak të dëmtimeve në mjedis, në shumë vende si Francë³⁰², Skoci dhe Bullgari, ndalohet përdorimi i shpimit me plasje në vend.

Në vendin tonë, ende nuk dihet nëse kjo praktikë është futur në vend me operimin e kompanive të reja të naftës në vitet e fundit. Për këtë arsye, është tejet e rëndësishme që të kryehen studime të mëtejshme në vendin tonë për të parë ndikimin që kjo teknikë mund të ketë në tokë, nëntokë dhe në ndotjen e mjedisit në zonat e shfrytëzimit.

- Përfundime dhe rekomandime

Fusha e Myzeqesë në Fier dallohet për prodhimtari të lartë bujqësore, ku vend të rëndësishëm zë kultivimi i drithërave, pemëtaria, ullishtat, vreshtaria dhe blegtoria. Në të

ardhmen parashikohet edhe shtimi i sipërfaqeve të mbjella me vreshtari, pemëtari, dhe ullishte. Megjithatë, bashkia përballat edhe me nevojën e shmangies së **degradimit të tokës** për shkak të manaxhimit jo të duhur të tyre, përmytjeve, shndërrimit të bujqësisë në bujqësi shkalle etj.,³⁰³. Gjatë viteve të fundit, në Fier mbetet i lartë edhe rreziku i gërryerjes së tokës në brigjet e lumit Seman. Dëmtimet në brigjet e lumenjeve janë rezultat i shfrytëzimit të materialeve inerte në shtretërit e lumenjeve, dëmtimit të objekteve mbrojtëse dhe dëmtimit të bimësisë përgjatë shtratit të tyre. Niveli i humbjes së tokës në brigjet e lumenjve është i lartë ndërkohë që mirëmbajtja e lumit është anashkaluar. Gjendja rëndohet sidomos në rastet kur ka reshje të shumta e të rrëmbyeshme³⁰⁴. Njëkohësisht, Bashkia haset me zvogëlimin e sipërfaqes së tokës bujqësore (përdorime konfliktuale të tokës) për shkak të kthimit të saj në truall ose tokë me përdorime të tjera. Në zona të caktuara si zona përreth Rafinerisë së naftës apo vend-depozitimit të mbetjeve dhe impianteve të tjera të industrisë së rëndë që ka vepruar kryesisht në të shkuarën, nuk mungon edhe ndotja.

Me qëllim rritjen e prodhimit bujqësor në territorin e Bashkisë pa cënuar qëndrueshmërinë e tokave, lipset që Bashkia të ofrojë shërbimin e agronomisë nëpër fshatra bujqësore. Duke u ofruar informacionin e duhur bujqve, ky shërbim i ndihmon ata që të shtojnë prodhimin bujqësor nëpërmjet praktikave moderne bujqësore edhe në toka me përbërje të lartë argjilore ose me prirje moçalore si në Bashkinë e Fierit. Për më tepër, nevojitet që Bashkia të promovojë zhvillimin rural brenda territorit dhe të garantojë zhvillimin e një bujqësie më të qëndrueshme nëpërmjet praktikave prodhuese të qëndrueshme që respektojnë mjedisin, siç është e përcaktuar në Politikën e Përbashkët për Bujqësinë të BE-së³⁰⁵.

Njëkohësisht, rekomandohet që Bashkia të hartojë Planin e Zhvillimit Territorial duke patur parasysh parimin e mbrojtjes së tokës bujqësore (shndërrimin e tokës bujqësore në truall vetëm në raste kur janë konsumuar të gjitha mundësitë e tjera). Me qëllim shmangien e rrezikut që mund t'i kanoset banorëve të Bashkisë nëpërmjet konsumit të produkteve ushqimore të kultivuara në toka të ndotura, rekomandohet që përreth dhe në brendësi të zonave të ndotura në territorin e Bashkisë (sidomos në tokat afër zonave naftënxjerrëse), të mos kultivohet dhe, njëkohësisht, të kryhen studime që synojnë përcaktimin e nivelit dhe shtrirjes gjeografike të ndotjes dhe të merren masa të menjëhershme për rehabilitimin e tyre.

4.7 Vija bregdetare, Bashkia Fier

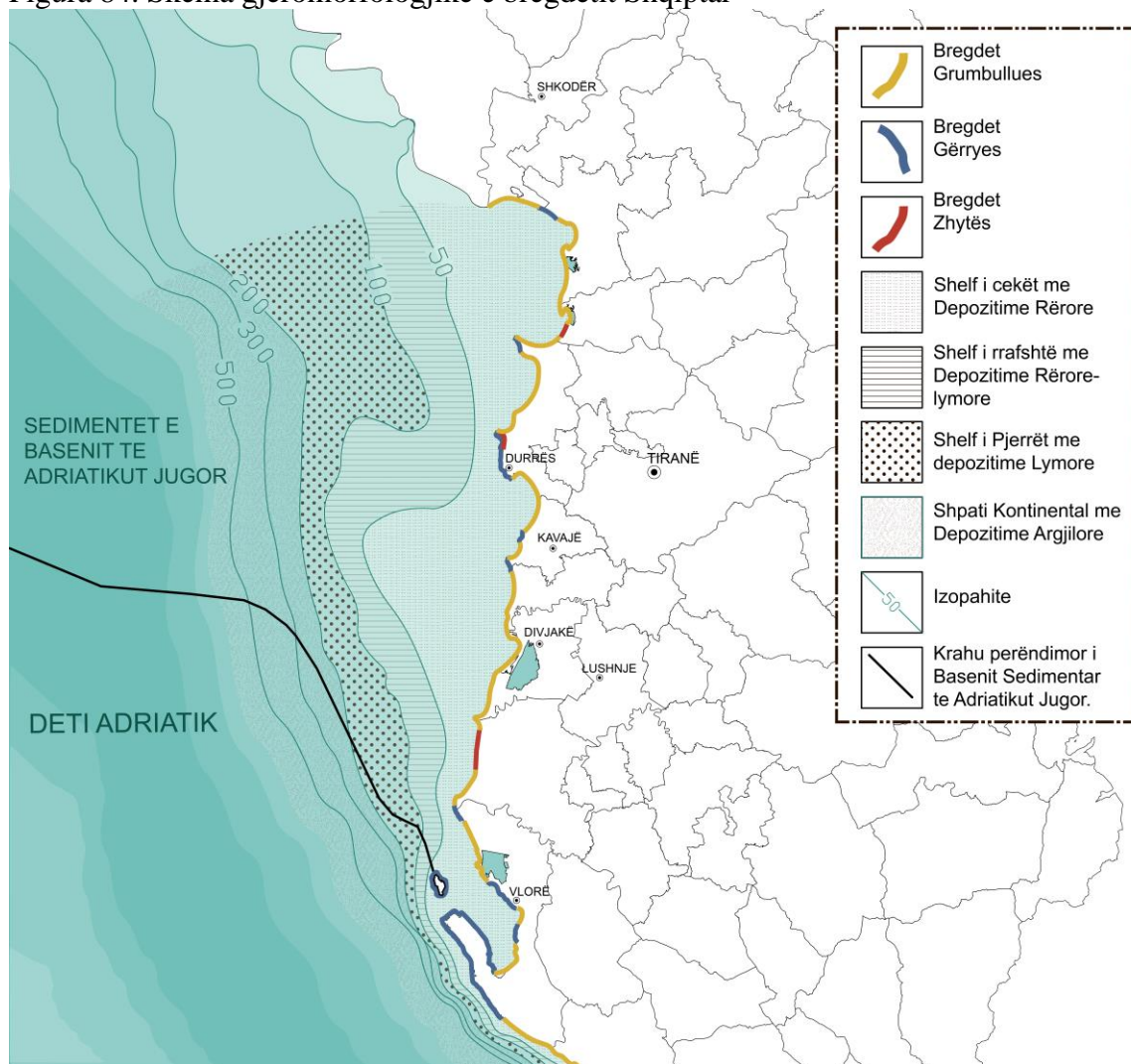
○ Vija bregdetare në Shqipëri

Shqipëria ka një vijë bregdetare prej rreth 427 km, nga të cilat 273 km i përkasin bregdetit fushor të Adriatikut dhe 154 km bregdetit shkëmbor të Jonit³⁰⁶. Baseni sedimentar shqiptar vazhdon edhe në shellfin detar shqiptar të Adriatikut, gjeologjia e të cilit ka kushtëzuar morfologjinë dhe dinamikën e hapësirës detare të litoralit. Kështu, nga Vlora në jug e deri në gjiun e Drinit në veri, litorali është i sheshtë, i cekët e me depozitime ranore deri në izobatin 50m, me bregdet grumbullues dhe vende-vende sektorë zhytjeje në të cilët vërehet përparimi i detit drejt sterës (tokës) e në zona të caktuara me gërryerjeje (erozion)³⁰⁷. Bregdeti i nënshtrohet rregullisht ndikimeve të proceseve natyrore (gjeologjike e hidrologjike) dhe transformohet në kohë. Mirëpo, efekte në hapësirën bregdetare kanë edhe ndërhyrjet e ndryshme të njerëzve, si pasojë e të

cilave, bregdeti shqiptar përballet me transformime të vazhdueshme e të shpejta, që ndryshojnë nga zona në zonë.

Fenomenet kryesore që vihen re në vijën bregdetare të Shqipërisë janë *zhytja* dhe *erozioni detar* (tkurrja e plazheve), si dhe *grumbullimet* (zgjerimi i plazheve), në segmente të caktuara³⁰⁸. Zakonisht, plazhet formohen kur sasia e materialit të ngurtë zhavorror e ranor që ndodhet në plazh ose që sjell lumi është më e madhe se sasia e materialit të marr nga deti. Pra, formimi i plazhit si fenomen mund të shihet thjesht si një bilanc ndërmjet sasisë së sjellë/prurjeve të ngurta të lumit dhe sasisë së marr nga deti. Kur sasia e materialit të ngurtë të sjellë nga lumi në breg të detit është më e madhe kemi të bëjmë me zgjerim të plazhit. Në rast të kundërt, kemi të bëjmë me erozion ose përparim të detit drejt tokës³⁰⁹. Ky i fundit ndodh edhe si rezultat i thyerjeve tektonike të cilat, në bregdetin shqiptar, janë të theksuara.

Figura 84. Skema gjeromorfologjike e bregdetit Shqiptar

Burimi: Frashëri A. etj. 2011, Panp etj. 2006

Erozioni ndodh për arsye natyrore e njerëzore. Si *shkaqe natyrore* mund të përmenden: ngritja e nivelit të detit, e cila ndikon ndjeshëm për shkak të lartësisë (0m në nivelin e

detit në të cilën ndodhen plazhet); zvogëlimi i sasisë së materialit të ngurtë të ardhur nga malet, përmes lumenjve; etj. Në Shqipëri, erozioni është vënë re kryesisht në plazhet që ndodhen në grykëderdhjet e vjetra të lumenjve që tashmë janë devijuar (si në Patok, Vlorë, Velipojë, etj), fenomen ky që pritet të ndodhë në të gjitha grykëderdhjet e vjetra të lumenjve në të ardhmen³¹⁰.

Ndërhyrjet njerëzore që kanë përshpejtuar fenomenin e erozionit nëpër plazhe lidhen kryesisht me i) ndërhyrje në basenin ujëmbledhës të lumenjve, dhe ii) ndërhyrje në bregdet dhe në plazhe. Në Shqipëri, të dyja janë tepër të ndjeshme. Si rezultat, në vitet e fundit ka një tendencë drejt erozionit detar e parashikohet që në 20 vjeçarin e ardhshëm, intensiteti i erozionit të rritet³¹¹. Duhet shtuar se, përveç grykëderdhjeve të vjetra të lumenjve, erozioni është vënë re edhe në grykëderdhjet e reja të tyre. Kjo është vënë re në dhjetëvjeçarin e fundit kryesisht në grykëderdhjet aktuale të lumenjve Seman, Vjosë e Shkumbin. Në grykëderdhjet e reja të lumenjve gjejmë seksione me erozion, me depozitim dhe me balancë. Si shkaqe kryesore që shtojnë drejt erozionit edhe në grykëderdhjet e reja të lumenjve mund të përmendim si më poshtë vijon³¹²:

- Ndërhyrjet e njeriut përgjatë zonës ujëmbledhëse të lumenjve (pellgut ujëmbledhës);
- Ndërtimi i hidrocentraleve në zonat e larta të lumenjve / Ndërtimi i kaskadave të mëdha. Meqenëse veprat argjinore / HEC-et luajnë rolin e pritave, ato zakonisht parandalojnë arritjen e materialit të ngurtë në plazh duke përfunduar në fund të rezervuarit. Një fenomen i tillë është duke ndodhur kryesisht në Lumin Seman, si edhe Bunë, Mat e Drin;
- Marrja e inerteve nga shtati i lumit që prish ekuilibrin e vetë shtratit dhe pengon sedimentin të vazhdojë me rrjedhën, meqenëse sedimenti përfundon duke mbushur gropat e krijuara. I njëjti fenomen ndodh edhe nëpër bregdet kur merret rëra apo materiale të tjera në plazh. Marrja e vazhdueshme e inerteve nga shtrati i lumit kërcënon zhdukjen ose dëmtimin e plazheve;
- Ndërtimet pa leje të dy dhjetëvjeçarëve të fundit në bregdet, ose në zonat afër bregdetit. Këto ndërtesa pengojnë lëvizjen e lirë të sedimentit duke prishur balancën e plazhit (Seman, Vlorë, Lukova);
- Devijimi i rrjedhës së lumit në mënyrë artificiale (siç është devijimi i rrjedhës së lumenjve Ishëm në Patok, ose Drini e Buna);
- Urbanizimi ka gjithashtu ndikimin e tij në bregdet duke shkaktuar erozion, sidomos tek lagunat dhe ndërmjet plazheve.

Si përfundim, mund të thuhet se në Shqipëri, përveç erozionit të lartë të tokës në shkallë vendi, hasim edhe fenomenin e erozionit detar në grykëderdhjet e lumenjve, për shkak të ndërhyrjeve të shumta në rrjetin hidrik të vendit (në lumenj), si dhe urbanizimit të zonave me ndikim të drejtpërdrejtë në plazhe.

Për më tepër, zhytja e brigjeve detare dhe ngritja e nivelit të detit si pasojë e ndryshimeve klimatike janë dy faktor të tjerë që nuk duhet të lihen të anashkaluar e të mos merren në konsideratë në studimin e bregdetit.

- Vija bregdetare në Bashkinë Fier³¹³

Fieri ka një vijë bregdetare të gjatë rreth 30km e cila shtrihet gjatë detit Adriatik dhe është tejet dinamike³¹⁴. Në këtë vijë bregore derdhen dy lumenjtë kryesorë të pjesës jugore të Shqipërisë, përkatësisht Semani e Vjosa. Deltat e të dy lumenjve, përfshirë lagunën e Karavastasë, janë edhe kufizuesit natyrorë të hapësirës bregdetare të Bashkisë Fier. Nga pikëpamja e ndarjes së bregdetit të Adriatikut për studim, hapësira litorale e Fierit u përket dy zonave, përkatësisht asaj qendrore (që përfundon në plazhin e Semanit dhe asaj jugore e cila në veri mbyllet me plazhin e Pishë-Poros e Darëzezës. Delta e Semanit e ka ndryshuar rreth 4 herë pozicionimin e saj në 150 vitet e fundit dhe nga një pozicion shumë i afërt me lagunën e Karavastasë, aktualisht ndodhet e zhvendosur në jug. Në fotot ajrore të bregdetit vihet re edhe grykëderdhja e vjetër e Lumit Seman, e cila tani ka marr formën e një freskoreje. Grykëderdhja e Vjosës, nga ana tjetër, ka pësuar zhvendosje të jashtëzakonshme në shekuj, me drejtimin nga Vlora (Skelë) në veri të lagunës së Nartës aktualisht. Hapësira bregdetare është krijuar veçanërisht nga prurjet dhe këto lëvizje të lumenjve, ku Semani dallohet për aluvione e sedimente për shkak të erozionit të lartë në shtratin e tij, krahasuar me Vjosën e cila ka brigje shumë më pak të gërryeshme.

Përveç lumenjve, në bregdet derdhen drejtpërsëdrejti një rrjet kanalesh ujitëse-kulluese, mjaft të rëndësishme për zonën bujqësore të Fierit dhe Lushnjës. Ndër to mund të përmendim Kanalin Darëzeza e Re në pjesën jugore, Vija e Ngjalës (Kanalin Ujitës) që e përshkon bashkinë pothuajse në paralel me Lumin Seman deri në Mbrostar me grykëderdhje të drejtpërdrejtë në plazhin e Semanit, si dhe Kanali i Myzeqesë (në veri të Lumit Seman i cili shërben edhe si kufi natyror mes Bashkive Fier e Lushnje) me degëzimet e tij në të dyja anët në fushën e Sheqit dhe me dalje të drejtpërdrejtë në detin Adriatik. Kanalet mbartin sasi të larta nutrientësh (nitrate e fosfate) që shpëlahen nga toka bujqësore, ndërsa ai i Vijës së Ngjalës mbart edhe një pjesë të mirë të ndotjes që sjell Gjanica (degë e Semanit që kalon mepërmas Fierit dhe sjell mbetjet e rafinerisë së naftës në Ballsh).

- Fenomenet me origjinë gjeologjike dhe jogjeologjike në vijën bregdetare Fier

Erozioni dhe grumbullimi: Duke parë ndryshimet e vazhdueshme të vijës bregdetare në Bashkinë Fier, në vitin 2014, SHGJSH ka kryer një studim të vijës bregdetare për periudhën kohore 1939-2014. Studimi përfshin *segmentin bregdetar nga Lumi Shkumbin deri në Lumin Seman* dhe është përqëndruar në tre periudha kohore (1939-1980, 1980-2008 dhe 2008-2014)³¹⁵. E gjithë gjatësia e bregdetit të monitoruar është ndarë në tre segmente të cilat përshkruhen më poshtë, së bashku me rezultatet e studimit për secilin segment:

- Segmenti I:

Në litoralin e ri në veri të *plazhit të Divjakës, deri në kanalin e Vahut*, kanali i komunikimit të Godullës (laguna më e re e) krijuar midis Lagunës së Karavastasë e detit me gjatësi 9.1km. Në këtë segment, nga monitorimet e kryera është vënë re se ka patur *grumbullim* në vitet 1939-2008 dhe *erosion* në vitet 2008-2014.

Figura 85. Plazhi i Divjakës

Burimi: Burimi: Google Earth. Punoi: Co-Plan

Plazhi i Divjakës është krijuar nga tërheqja e detit në të shkuarën në vitet 1980-2014, e cila ka arritur deri në 300m. Kjo është edhe zona e plazhit sot, e cila është zgjeruar me një ritëm mesatar prej 8.8 m/vit. Tërheqja ka ndodhur në gjatësi rreth 1,750m me një trashësi nga 0.4m deri në 2.4 metra ose mesatarisht 1.3m. Plazhi ka patur grumbullim. Megjithatë, *cilësia e detit nga 374m deri në breg të detit ka ardhur duke u përkeqësuar*. Kjo për shkak se në vitet e fundit ka patur prurje materiali të imët (fraksion të imët argjilor të dheut/jo-zhavorror).

- Segmenti II

Në deltën e vjetër të Lumit Seman ose hapësira bregdetare para fshatit Bedat që është monitoruar nga AKM ka patur *erozion* gjatë të tre periudhave të marra në shqyrtim. Ky fenomen parashikohet të vazhdojë në të ardhmen për shkak të mungesës së prurjeve të ngurta nga lumi. Më konkretisht, ndryshimet kryesore gjatë viteve në fjalë janë paraqitur më poshtë:

- i. Në vitet 1980-2014 deti ka përparuar në drejtim të tokës rreth 1m ose 41.4 m/vit
- ii. Në vitet 2008-2015 ka një ngadalësim të intensitetit vjetor erozional me 6.3-21m/vit.

Figura 86. Grykëderdhja e Kanalit të Myzeqesë

Burimi: Burimi: Google Earth. Punoi: Co-Plan

- Segmenti III

1 km në jug të grykëderdhjes së ujëmbledhësit të Myzeqesë deri në grykëderdhjen e sotme të lumit Seman, duke përfshirë dhe 1.7 km të krahut jugor të saj dhe ka një gjatësi të përgjithshme 7.9km. Dinamika e vijës bregore në këtë segment është shumë intensive,

duke lëvizur në drejtim të detit dhe duke krijuar një sipërfaqe litorali prej 1,276 ha. Delta aktuale ka dinamikë grumbulluese për shkak mbathjes me aluvione që sjell lumi.

Figura 87. Segmenti bregor nga Ujëmbledhësi i Myzeqese në Grykëderdhjen e Lumit Seman

Burimi: Google Earth. Punoi: Co-Plan

Përmbledhje e gjetjeve të studimit: Sipas studimeve të SHGJSH të raportuara nga AKM 2014³¹⁶, zonat bregore që janë prekur nga fenomenet e erozionit dhe grumbullimit në periudhën 1939 – 2014, janë si më poshtë vijon.

Si zona të kercenuara nga erozioni detar (ku ka tkurrje të plazhit/përparim të detit) janë:

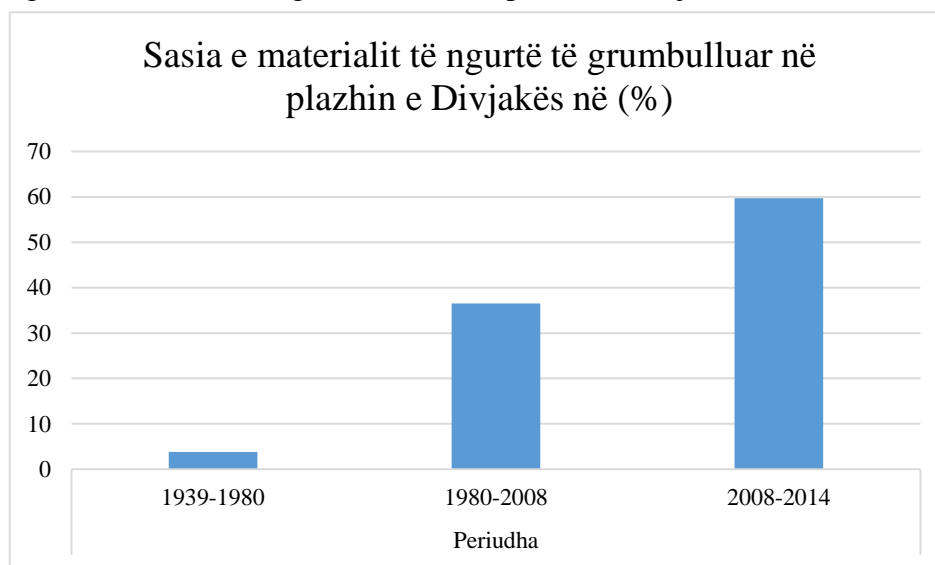
- i. Pjesa veriore dhe ajo jugore e plazhit të Divjakës
- ii. Segmenti që përfshin grykëderdhjet e vjetra të lumit Seman

Zona nën grumbullim të vazhdueshëm (ku ndodh zgjerimi i plazhit) janë:

- i. Pjesa qendrore e plazhit të Divjakës
- ii. Zona në afersi të grykëderdhjes aktuale të Lumi Seman

Në plazhin e Divjakës dhe vijën bregore nga Grykëderdhja e ujëmbledhësit të Myzeqesë deri në Grykëderdhjen e lumit Seman, sidomos kjo e fundit, ka patur fenomene *grumbullimi të vazhdueshëm*.

Figura 88. Fenomeni i grumbullimit në plazhin e Divjakës e Semanit ndër vite

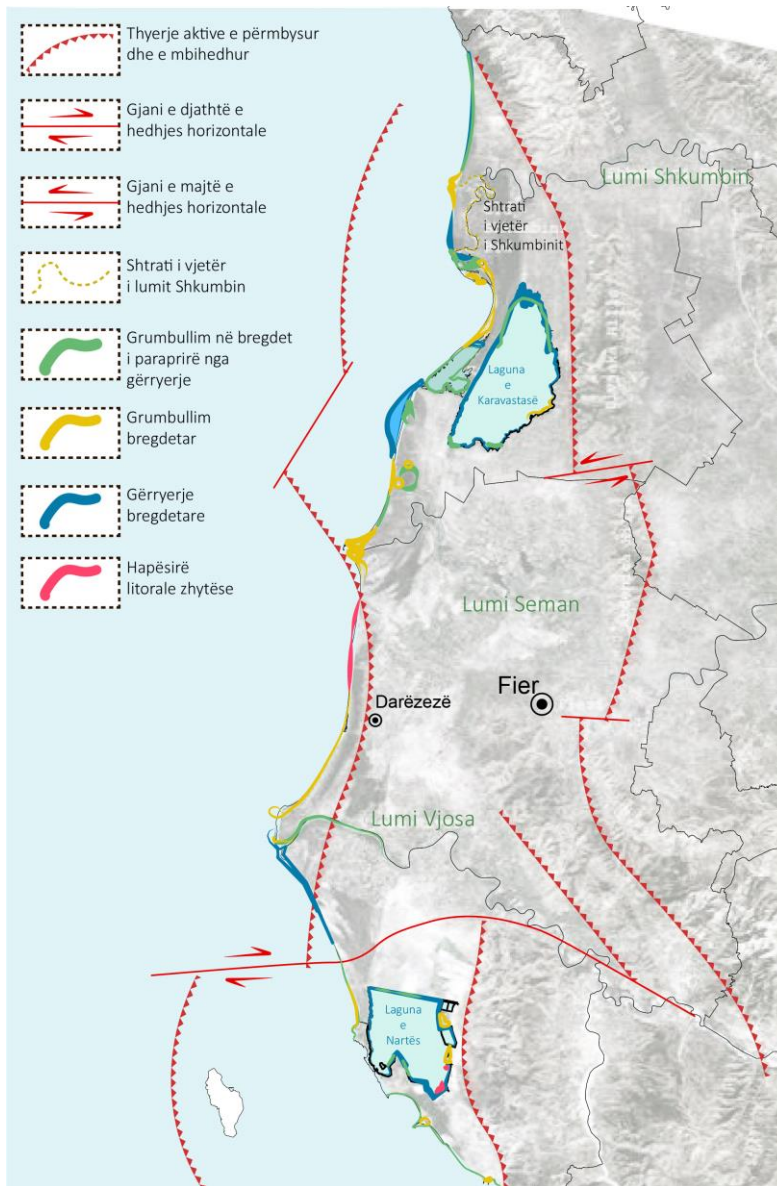

Burimi: AKM 2014. Punoi: Co-Plan

Megjithatë, sipërfaqja me grumbullim ka ardhur duke u ulur ndjeshëm ndër vite. Kjo tregon se *erozioni* është shtuar nga viti në vit. Në periudhën 1939-80 vihet re periudha me grumbullime të theksuara (59.7%), e cila është ulur gradualisht deri në 36.5% në vitet 1980-2008 duke arritur periudhën me prurjet më të pakta me 3.8% në periudhën më të afërt (2008-2014).

Thyerjet tektonike: Krahas erozionit, në vijën bregdetare të Bashkisë Fier vihet re edhe një thyerje tektonike. Në jug të deltës aktuale të Semanit shtrihet plazhi i Semanit, i cili përfaqëson një nga sektorët zhytës të litoralit të Adriatikut në Shqipëri. Sipas studimeve neotektonike, një thyerje tektonike përmbysëse e mbihipëse depërton nga deti në sterë (në tokë) në grykëderdhjen e vjetër të Vjosës, vijon paralel me bregun deri në veri të plazhit të Semanit ku futet përsëri në det. Plazhi i Semanit ndodhet në perëndim të vijës së thyerjes tektonike dhe në pjesën e ulur të thyerjes. Për rrjedhojë, ai gjendet në një regjim zhytës. Shumë objekte që 20-35 vite më parë ndodheshin në sterë, aktualisht ndodhen në det. Për shembull bazamenti i pusit të thellë të naftës Semani-3, që u ndërtuar në vitin 1969, në fillim gjendej 265m larg bregut. Mirëpo përparimi i detit drejt bregut në periudhën 1969-1083 ka ndodhur me rreth 9.4m/vit dhe nga 1983 deri në vitin 2004 me 8.1m/vit. Përparimi i detit drejt steres është rreth 300m, por në seksione të caktuara të vogla arrin deri në 2.5-3 km³¹⁷. *Ndërkohë, drejt grykëderdhjes së Vjosës nuk vihet re një proces zhytjeje intensiv si në Seman³¹⁸, dhe në këtë pikëpamje plazhet e shtrira në jug të fshatit Darëzezë janë më të qëndrueshme dhe të rekomandueshme për zhvillimin e turizmit.*

Figura 89. Pamje satelitore e evolucionit gjeomorfologjik të bregdetit nga grykëderdhja e lumit Vjosa deri ne grykëderdhjen e lumit Shkumbin në litoral shqiptar, për periudhën e verës (Gusht 1981, Korrik 1989 dhe tetor 2001) dhe thyerjet aktive të përmbysura e të mbihedhura

Burimi: Aliaj Sh. etj. 2000, Frashëri A. etj. 2011, Pano N. etj. 2005

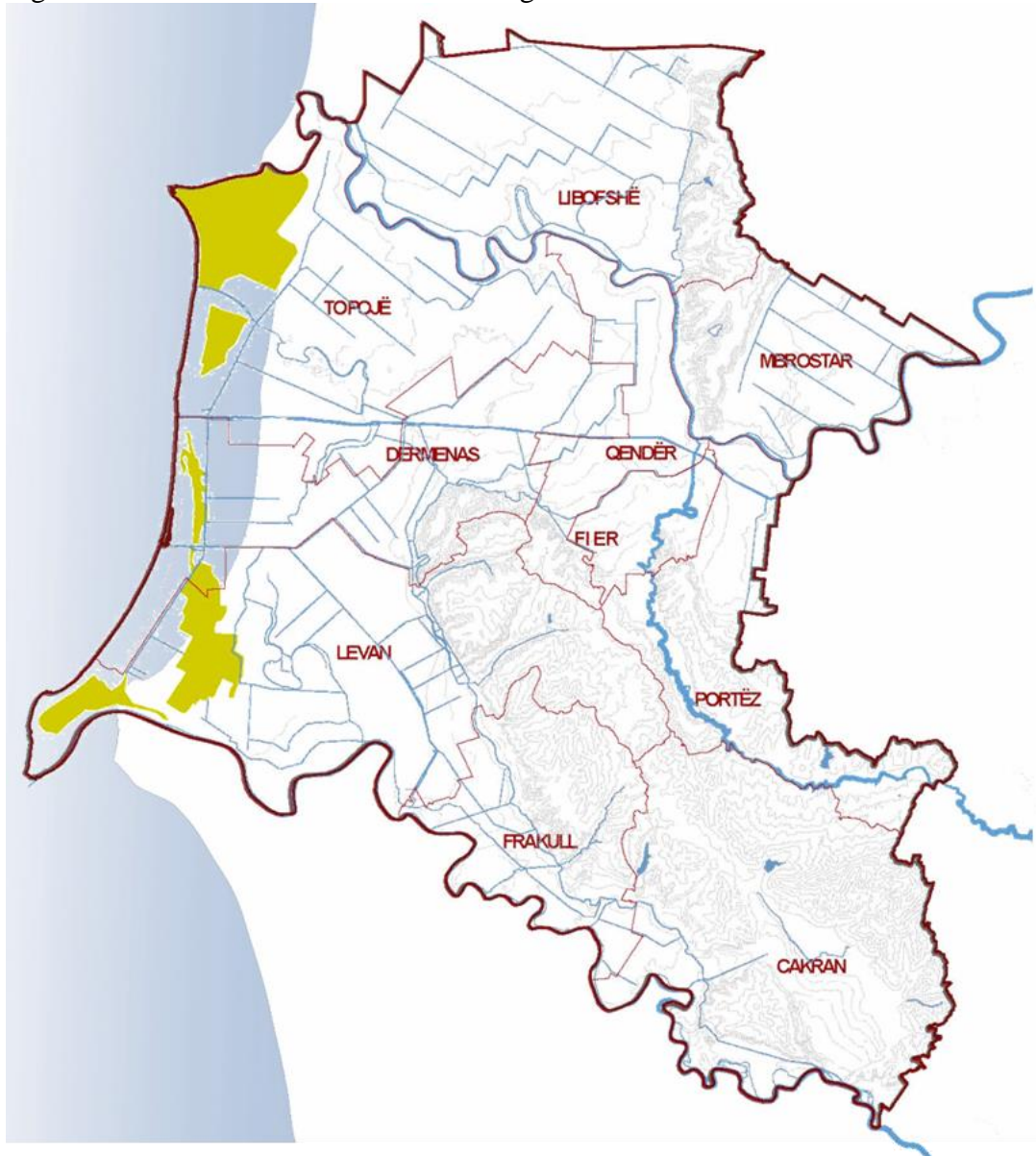
Lëngëzimi i rërave: Një element i rëndësishëm që meriton vëmendjen e duhur gjatë zhvillimit të territorit në vijën bregdetare në Fier janë edhe *kushtet gjeologo-inxhinierike dhe rreziqet gjeologjike në territorin e bregdetit*, jo theksht përgjatë vijës bregdetare, por edhe tokat që shtrihen në brendësi, deri në Topojë e Boçovë. Aktualisht zona ka një funksion të përzier dhe në shtresa paralele: plazhi, zona natyrore dhe më pas toka bujqësore dhe fshatrat. Për shkak të pozicionimit dhe hapjes drejt detit, interesi për të realizuar në zonë zhvillime me karakter turistik është i lartë. Mirëpo, përtej faktit se brigjet ujore, zona e mbrojtur natyrore e Pishë Poros dhe toka bujqësore mbartin shumë kushtëzime ligjore, kushtet gjeologo-inxhinierike janë një tjetër faktor real që kushtëzon

format e mundshme të zhvillimit. Kështu, edhe pse në rekomandimin e tij të përgjithshëm, Shërbimi Gjeologjik Shqiptar e konsideron zonën e fushës (ultësirës bregdetare të Adriatikut në Fier) si “pa fenomene të rrezikut gjeologjik”, në një nivel më të detajuar, SHGJSH shprehet se:

- i. Zona e bregut nga Karavastaja e deri në grykëderdhjen e Vjosës (pjesa veriore e saj), përbëhet nga dhera pa kohezion, praktikisht rëra, kokrrizat përbërëse të të cilave lëvizin lirisht e të pavarura nga njëra-tjetra në mënyrë të menjëhershme, sapo mbi to të veprojnë ngarkesa të lindura si rezultat i aplikimit të ndërtimeve mbi to. Fenomeni i lëngëzimit të rërës (si më poshtë) është shumë i mundur në këtë brez, në rast të ndërtimeve që do të prishnin ekuilibrin e ndjeshëm të këtij territori.
- ii. Zona paralel me bregun, nga Karavastaja, në zonën e Hoxharës e duke vazhduar në Povelçë e më në jug, në Boçovë e deri në pjesën veriore të grykëderdhjes së Vjosë përbëhet nga dhera me veti të veçanta, që konkretisht në këtë zonë janë llume argjilore dhe argjila të kripura (Lakr). Këto janë dhera me veti specifike shumë të ulta, si rezultat i prezencës në to të ujrave sipërfaqësore, apo nëntokësor. Sipas SHGJSH-së, nga pikëpamja gjeologo-inxhinierike këto formime kërkojnë në mënyrë kategorike përmirësim të vetive gjeoteknike gjatë hapjes së themeleve. Kjo ka rëndësi sepse përndryshe rrezikohet lëngëzimi i rërave dhe intruzionet e rërës. Ky fenomen ndodh në hapësirën bregdetare të Divjakë-Semanit (trevë me moshë gjeologjike të re dhe shumë të re), që jo shumë kohë më larg ishte mbuluar nga uji (ishte det). Nëse këtyre tokave/dherave u prishet ekuilibri që kanë vendosur, ato janë të prirura të lëngëzohen dhe të injektohen në trajtë intruzionesh nëpër çarje të ndryshme, apo edhe të shpërthejnë në trajtë fontanash në sipërfaqe. Sipas SHGJSH, lëngëzime të rërave dhe lëshime (shembje) të ndryshme të truallit për shkak të këtij lëngëzimi, mund të krijohen edhe për shkak të rritjes së ngarkesës nga ndërtimet. Duke ditur se në 15 vitet e fundit janë kryer jo pak ndërtime pa leje, është e paqartë, por edhe shumë e mundur që shtresa të reagojnë nga shtimi i ngarkesave të reja, duke realizuar edhe tronditje sizmike të shkallës 8-9 ballë.

Pra në lidhje me ndërtueshmërinë në këto troje (si më sipër) SHGJSH rekomandon që duhet vepruar me kujdes dhe çdo ndërtim apo studim për zhvillim duhet të paraprihet patjetër nga studime të hollësishme gjeologo-inxhinierike të sheshit të ndërtimit dhe më gjerë, për të garantuar marrjen e masave që realizojnë qëndrueshmërinë e ndërtimit. Rekomandohet që asnjë ndërtim të mos kryhet në këtë zonë në mungesë të këtyre studimeve të hollësishme.

Figura 90. Zonat ku ndodh fenomeni i lëngzimit të rërave

Burimi: SHGJSH, 2014

- Ekosisteme Natyrore të ndikuara nga ndryshimet e vijës bregdetare të Bashkisë³¹⁹:

Sipas AKM-së, sistemet me vlerë të lartë ekonomike dhe ekologjike që kërcënohen nga dinamikat e vijës bregore të Bashkisë janë:

- a. Pylli i Divjakës,
- b. Pylli i zonës së Semanit dhe Pishë Poro,
- c. Laguna e Kravastasë dhe
- d. Godulla e re e krijuar.

Laguna e vjetër e Karavastasë kërcënohet nga mosmirëmbajtja e kanalit të komunikimit det-Lagunë, e cila po shkakton kënetëzimin e saj e si rrjedhojë, dëmtimin e ekosistemit

me vlera shumë të medha ekonomike dhe ekologjike, jo vetëm për zonën por dhe më gjerë³²⁰.

Monumente abiotike të natyrës në afërsi dhe nën ndikimin e vijës bregdetare:

Dunat e Semanit (ndërmjet Darëzezës së Re dhe Grykëderdhjes së vjetër të Semanit): Dunat në vijën bregdetare të bashkisë Fier shtrihen në veriperëndim të Povelçës dhe Seman Plazh.. Ato përfaqësojnë grupe dunash të krijuara nga veprimtaria grumbulluese e erës në rërën e plazheve. Sipas raportit të AKM-së, 2015, ato shfaqen rreth 1km të gjata, 15m të gjera dhe 6m të larta. Sipas vizitave në terren (06/2016), të kryera nga ekspertë të mjedisit të Bashkisë Fier dhe Co-PLAN, rezulton se ndryshimet klimatike dhe aktiviteti njerëzor, jo vetëm në bregdetin e Fierit, por edhe në lumenjtë Seman e Vjosë në një hark kohor të shkurtër ka ndryshuar ndjeshëm pozicionimin dhe përmasat e Dunave. Dunat në seksionin Povelçë (veriperëndim) e deri tek fillimi i Plazhit të Semanit shfaqen të fragmentuara e me një lartësi jo më të madhe se 1.5m, lartësia 6m shfaqet vetëm në fund të seksionit Seman Plazh. Si rezultat i gjedjes së mirë të dunës, në gjendje të mirë shfaqet edhe sipërfaqja me bimësinë specifike (Tamarix, Acacia Salin, Salix si dhe shkurre e barëra të tokave të kripura) nga krahu tjetër i dunës. Këto duna mbartin vlera shkencore (biologjike), ekologjike, kulturore, didaktike dhe turistike.

Figura 91. Segmenti më i lartë (mbi 4m) i Dunave përgjatë vijës bregdetare të Bashkisë Fier

Burimi: Arkiva Co-PLAN, 2016

Kurora” e lumit Seman (në Fshatin Adriatik të Libofshës): Kurora i përket rrjedhës së poshtme të shtratit të vjetër të Lumit Seman, me sipërfaqe prej 43.5ha, disa km e gjatë dhe 1m mbi nivelin e detit. Nga ana administrative, gjendet në fshatin Adriatik afër Fshatit Metaj, NJA Libofshë. Kurora gjendet 15 km nga qyteti i Fierit. Kurora dallohet për shumëllojshmëri të lartë specimesh të drurëve pyjor ku mbizotëron plepi i bardhë *populus alba*, rrënja *quercus robur*, vidhi *ulmus sp.*, rrafi *platanus sp.* etj. Si kati i parë i bimësisë pyjore dhe shkurre si thanukla (*cornus sanguinea*), murrizi (*crataegus sp*), dëllinja e zezë (*juniperus communis*), dafina (*laurus nobilis*), lofata (*cercis siliquastrum*), xanë (*spartium junceum*), trëndafili i egër (*rosa canina*), kulumbria (*prunus spinosa*) si dhe një shumëllojshmëri bimësh të tjera. Sipas AKM, ky është pyll me vegetacion

autokton dhe karakteristik i zonës gjë për të cilin është shpallur Monument Natyre. Ka rëndësi shkencore sidomos biologjike, ka vlera të veçanta ekologjike³²¹.

Nga vizitat në terren (06/2016, realizuar nga ekspertë të mjedisit të Bashkisë Fier dhe Co-PLAN), rezulton se disa nga problematikat e këtij objekti vijnë si pasojë e mosmenaxhimit për shkak të mungesës së investimeve për mbrojtjen e Kurorës. Si rezultat, janë kryer prerje të paligjshme dhe kullotje pa leje në brendësi të saj. Po ashtu, mungesa e politikave promovuese për zonën si objekt turistik, ndërkohë që potenciali mbetet i madh, ka bërë që zona të jetë në harresë, apo e panjohur³²².

Habitatet CORINE të pyjeve të rrezikuara në bregdetin e Bashkisë Fier:

Disa nga habitatet CORINE janë tipike për vendin tonë dhe përfshijnë kryesisht tipet e pyjeve dafinë-frashër, pyjet xunkth-frashër, pyjet dushk-frashër, pyjet e pishës etj. Një pjesë e këtyre habitateve është dëmtuar ose kërcënon të zhduket. Në Bashkinë e Fierit, habitatet pyjore të rrezikuara janë³²³:

- Habitate të rrezikuara (EN): Habitatet e pyjeve me dushk-frashër (*Quercetum-Fraxinetum angustifolia*), Kurorë (Fier)
- Habitate të përkeqësuar (VU): Habitatet me makie të *Juniperus macrocarpa*, Divjakë, Bregdet Pishë – Poro (Fier)

4.8 Shërbimet publike

4.8.1 Furnizimi me ujë

- **Ujësjetësi Fier**

Aktualisht, sektori i furnizimit me ujë dhe kanalizimeve të ujrave të ndotura urbane operon nëpërmjet shoqërisë aksionere rajonale UK Fier sh.a., e cila ofron shërbimin në Bashkinë Fier dhe NjA-ve Cakran, Mbrostar, Libofshë, Qendër, Dërmenas, Topojë, Levan, Frakull, Protëz. Kjo ndërmarrje është duke ndjekur procesin e tranzicionit³²⁴ të sektorit sipas reformës territoriale, ku më parë shërbimi ofrohej nga dy shoqëri simotra UK Fier sh.a dhe UK Patos + UK Lushnjë Fshat e megjithatë NjA Mbrostar konsiderohej si “zonë e bardhë” në territorin e së cilës sistemi i furnizimit me ujë për konsum publik administrohen nga stafi ish-komunës ose kemi mungesë të infrastrukturës.

Bashkia Fier siguron furnizimin e popullatës me ujë për konsum publik nga akuiferi i Vjosës ku rreth 11.5km në jug të qytetit janë ndërtuar ndër vite 16 pus-shpime të ujit të pijshëm, të cilat nëpërmjet pompave zhytëse pompojnë ujin për konsum publik. Zona në të cilën ndodhen këto St.P quhet ndryshe pellgu ujëmbajtës i Kafarajt. Nga këto 16 stacione pompimi (St.P) vetëm 10 janë aktualisht në gjendje pune që nga rehabilitimi dhe ndërtimi i pusit më të ri realizuar në 2014 nga KfW.

Kapaciteti i këtyre pompave vlerësohet të prodhojë diku tek 7,00l/sek³²⁵. Klorinimi ndodh në këtë St.P, i cili injektohet direkt në rrjetin e transmetimit si edhe pranë rezervuarëve.

Krahas Kafarajt, janë një sërë burimesh të tjera shumë më të vogla në kapacitet të cilat shfrytëzohen nga NjA-ve të Bashkisë Fier me qëllim sigurimin e ujit të nevojshëm për konsum publik në zonat rurale të bashkisë.

Tabela 53. Prurja mesatare e burimeve të ujit në Bashkinë Fier

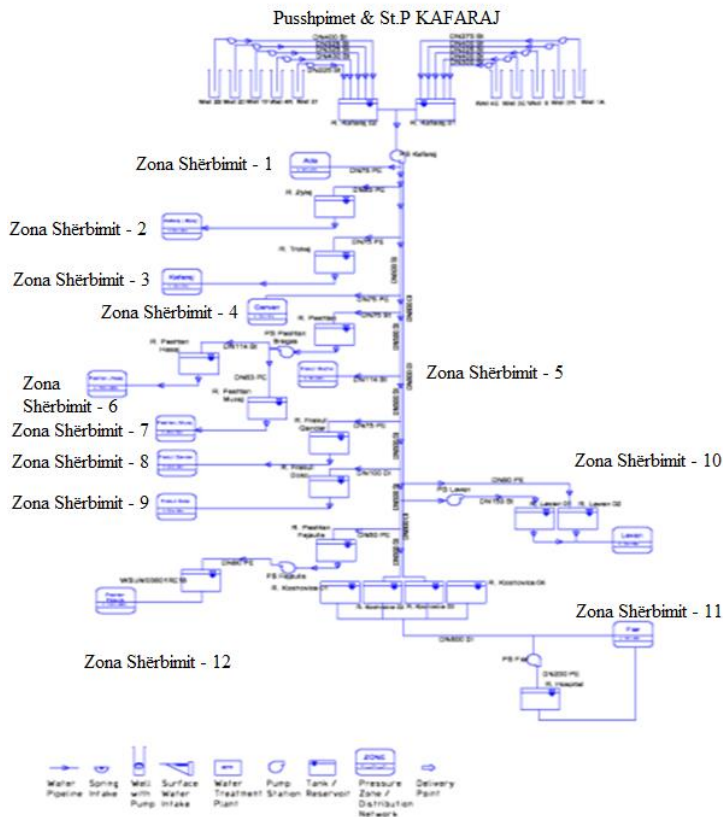
Burimi i Ujit	Prodhimi	
	m ³ /ditë	l/s
3 puse të rinj (ndërtuar në vitin 2006)	30,240	350
12 pusët e vjetër (6 në gjendje pune)	22,500	260
pus i ri (Ndërtuar në viti 2014)	7,740	90
Total	60,480	700

Burimi: ValueAdd, KfE – Projekti Teknik i Ujësjellësit Fier. Përgatiti: Co-PLAN, 2016

Cilësia e ujit që përdoret për furnizimin e popullatës paraqitet mjaft e mirë, por në disa raste janë konstatuar ndotje të cilat shkaktohen kryesisht nga mungesa e zonave buferike dhe të mbrojtjes higjieno-sanitare pranë pus-shpimeve. Këto ujëra janë shfaqur të ndotur kryesisht si pasojë e faktorëve të renditur më poshtë:

- sharkimet të ujërave të ndotura nga banorët e NjA-vë fqinjë pranë zonës së St.P dhe rëndom mbi këtë akuifer;
- infiltrimi nga ujërat sipërfaqësore të zonës përdorur në sektorin e bujqësisë dhe industrisë së përpunimit të naftës dhe sektorëve të tjerë;
- mosrespektimi i zonave higjieno-sanitare rreth puseve;
- shportë e vogël e elementëve të monitoruar mbi cilësinë e ujit për kosum publik.

Figura 92. Skema e furnizimit me ujë nga U.K.-ja Fier

Burimi: ValueAdd, Kfw – Projekti Teknik i Ujësjellësit Fier. Përgatiti: Co-PLAN, 2016

Sasia e ujit të prodhaur nga pusët e Kafarajt merret nga magjistrali Ø800 dhe shpërndahet fillimisht në rezervuarët e vegjël të NjA-ve Frakull e Levan. Kapaciteti stokues i ujit të pijshëm për popullatën e Bashkisë Fier paraqitet nga tabela e mëposhtme:

Tabela 54. Volumi i depozitimit dhe furnizimi e popullatës me ujë të pijshëm: NjA Fier

Bashkia	Popullsia	Kërkesa per Uje (m3/ore)	Sasia e Ujit te prodhuar (m3/ore)	Bilanci (m3/ore)	Kërkesa per rezervuare (m3)	Volumi i Rezervuar (m3)	Bilanci i Volumit te Rezervuar
Fier	55,845	392	2,520	+2,128	4,704	14,000	+9,296

Burimi: ValueAdd, KfE – Projekti Teknik i Ujësjellës Fier. Përgatiti: Co-PLAN, 2016

Nga konstatimet e kryera rezulton se sistemi aktual, i cili po i nënshtrohet rehabilitimit dhe zgjerimit³²⁶, ka një kapacitet stokues të ujit të pijshëm prej 21,125m³. Pra duke marr parasysh normën ditore të konsumit të popullatës prej 120 l/banor/ditë, prej analizës na rezulton se qytetit të Fierit do t'i nevojiteshin 18,260m³ kapacitet stokues, në një kohë ku ka rreth 3,000m³ mbi kapacitetin e nevojshëm, por duke vlerësuar se disa zona kanë bilanc negativ të volumit të nevojshëm për stokimin e ujit të pijshëm vlen të themi se nevojitet një shpërndarje më efektive e këtij elementi në skemën e përgjithshme të furnizimit me ujë të Bashkinë Fier.

Tabela 55. Të dhëna mbi situatën e sistemit të furnizimit me ujë të pijshëm-Fier.

NjA	Popullsia Aktuale	Kërkesa aktuale per Uje (l/sek)	Kërkesa aktuale per Uje (m3/ore)	Sasia e Ujit te prodhuar aktualisht (m3/ore)	Bilanci (m3/ore)	Kërkesa per Rezervuare (m3)	Volumi i Rezervuarit ne Sisteme (m3)	Bilanci i Volumit te Rezervuareve me Kërkesen
Fier	55,845	142	512	2,520	+2,008	6,144	14,000	+7,856
Cakran	16,692	42.5	153	176.4	+23.4	1,836	1,810	-26
Mbrostar	10,519	27	97	47	-50	1,200	500	-700
Libofshe	10,397	26.5	95.3	104.4	+9.1	1,144	650	-494
Qender	Total	31.4	113	104.9		1,360		
	12,337	11.2	40.5	32.4	-8.1	486	250	-236
	NjA rurale	20.2	72.5	72.5	Fieri	870	Fieri	Fieri
	4,420 Fieri 7,917							
Dermenas	12,534	32	115	90	-25	1,400	600	-800
Topoje	7,599	19.4	70	58	-12	835	350	-485
Levan	Total	44.7						
	17,557	27.5	180	+81	-99	250	-938	180
	NjA rurale	17.2	62	62	Fieri	Fieri	Fieri	Fieri
	10,790 Fieri 6,766							
Frakull	Total	27	97			1,098	780	-318
	10,557	5	18.2	108	+89.8	218	250	+32
	NjA rurale	22	73.2	73.2	Fieri	878	530	-348
	1,990 Fieri 7,990							
Portez	11,359	29	104	48.6	-66.2	1,250	395	-855
Total	165,396	421.5	1517.3	3,484.8	+1,870	18,259	21,125	+2,866

Burimi: ValuAdd, KfE – Projekti Teknik i Ujësjellës Fier, Përgatiti: Co-PLAN 2016

Duke qenë gjithnjë në gjendje pune, rezervuarët, stacionet e pompimit, klorifikatori dhe vetë sistemi i tubacioneve nuk i janë nënshtruar rregullisht proceseve mirëmbajtëse si pastrim-shpëlarje dhe dezinfektim. Gjithashtu, agjentët atmosferikë si edhe në disa raste vegjetacioni kanë ndikuar negativisht në higjienën e këtyre elementëve.

Siguria e tyre është një aspekt tjetër i cili nuk shfaq besueshmëri duke marr parasysh faktin se në këto elementë mund të kenë akses edhe persona të paautorizuar.

VKM-ja nr. 102, datë 16.03.1992, “Për normat e përdorimit dhe çmimin e ujit të pijshëm në qytet dhe në fshat” përcakton që normat e përdorimit të ujit të pijshëm për efekt pagese për përdoruesit familjar, të cilët nuk kanë matës, të jetë 120 litra ujë në ditë për frymë. Është kryer llogaritja e kërkesës për ujë në qytetin e Fierit. Gjatë kësaj llogaritjeje janë marr parasysh humbjet në rrjet, të cilat synohet të reduktohen deri në 35%. Norma e konsumit për popullatën ndryshon nga 90-120 litra ujë në ditë për frymë sipas kategorive (banesa, institucione, biznese).

Tabela 56. Shërbimi furnizimit me ujë të pijshëm për NjA dhe fshatrat në Bashkinë Fier

Nr.	Njësitë Administrative	Fshatrat e NjA-ve	Pop.
			%
1	Fier	Me Rrjet: Qyteti Fier dhe fshatrat fqinjë	92
2	NjA Cakran	Me Rrjet: Cakran, Cakran i Ri, Floq, Buz Madh, Hambar, Varibob, Vjosë, Kreshpan, Gjorgos, Vreshtas, Gorishovë, Gjonç, Tojkan Pa Rrjet:	95
3	NjA Mbrostar	Me Rrjet: Mbrostar, Verri, Vajkan, Petov, Kallmi i Madh, Kallmi i Vogël Pa Rrjet:	96
4	NjA Libofshë	Me Rrjet: Libofshë, Rreth Libofshë, Vanaj, Daullas, Agimi, Metaj, Gozhdaras, Havaleas, Ndërnënas, Hasturkas, Adriatik Pa Rrjet: Hysgjokaj, Kurtin	97
5	Nj.A Qëndër	Me Rrjet: Çlirim, Mujalli, Grecalli, Daullas, Afrim i Ri, Vadhizë, Zhupan, Drizë, Drizë Myrteza, Romët Pa Rrjet:	98
6	Nj.A Dermenas	Me Rrjet: Dërmënas, Hoxharë, Hamil, Baltëz, Povelçë, Darëzezë e Re, Sulaj, Muçaj Pa Rrjet: Radostinë, Pojan, Kryegjatë, Havaleas	67
7	Nj.A Topojë	Me Rrjet: Topojë, Seman, Gjokalli, Sheq Marinas, Sheq, Fushë, Grykë, Seman i Ri, Kavaklli Pa Rrjet:	70,2
8	Nj.A Levan	Me Rrjet: Levan, Ferras, Peshtan i Madh, Peshtan i Vogël, Shtyllas, Bishan, Bashkim, Boçovë, Martinë, Pishë-Poro, Qarr Pa Rrjet:	52,9
9	Nj.A Frakull	Me Rrjet: Frakull e Madhe, Frakull e Vogël, Adë, Peshtan Bregas, Kafaraj, Kashishtë, Sheq Musalala, Çerven Pa Rrjet:	90,2
10	Nj.A Protëz	Me Rrjet: Portëz, Plyk, Lalar, Pa Rrjet: Kraps, Mbyet, Patos Fshat	55
Total i popullsisë së shërbyer me infrastrukturën e furnizimit me ujë për konsum publik:			81,3

Burimi: PLGP/ValuAdd 2015, Përpunoi: Co-PLAN, 2016

NjA-të në Bashkinë Fier në masën 81% kanë në territorin e tyre infrastrukturë të furnizimit me ujë të pijshëm por specifikisht Nj.A-ve Levan, Topojë, Dërmenas dhe Protëz kanë nevojë për përmirësim të shërbimit që ofron U.K-ja ndaj popullatës së tyre. Në këto zona uji sigurohet nëpërmjet puseve dhe burimeve ujore natyrore por rrjeti nuk është shtrirë në mënyrë efikase.

- **Pus-shpimet**

Për të përmbushur nevojat e përditshme për ujë të pijshëm dhe konsum dytësor, popullsia banuese në zonat e pashërbyera ka ndërmarr në mënyrë të organizuar, ose individuale iniciativën për të realizuar pus-shpime.

Bashkia Fier dhe ndërmarrja e Ujësjellës-Kanalizimeve, mbështetet kryesisht tek pusët e pellgut ujëmbajtës të Kafarajt mbi akuiferin e Vjosës për prodhimin e ujit për konsum publik të banorëve në qytet dhe fshatrat e Bashkisë. Në të njëjtën linjë operojnë edhe NjA-të e tjera të cilat e kanë mbështetur shërbimin e furnizimit duke shfrytëzuar pus-shpime brenda territorit të tyre dhe afër qendrave të banuara³²⁷.

Tabela 57. Pus-shpimet në Bashkinë Fier

Qyteti / NjA	Ujësjellësi	Qyteti / NjA - Fshati i furnizuar	Pusshpimet: Vendndodhja
Qyteti Fier	U.K. Fier	Qyteti i Fier	Akuiferi Vjosës (11,5km në Jug të qytetit Fier) Pusët në zonën e Kafaraj, 11,5km në Jug të Fier (Në total 16 pus-shpime prej të cilave 12 puse janë aktive), Q = 700l/s.
	NjA Cakran	Ujësjellësi Patos	Varibob, Vjosë, Kreshpan, Gjorgos
	Ujësjellësi Selishtë	Cakran, Vreshtas, Gorishovë, Buzmadh, Hambar, Floq, Gjonç	3-pus-shpime dhe STP 2 km në perëndim të fshatit Gjonç pranë lumit Vjosë, Q = 45l/s,
	Ujësjellësi Hambar	Hambar	pus-shpim dhe STP për ngritje mekanike, pranë fshatit Hambar, me Q = 2,5l/s.
NjA Mbrostar	Ujësjellësi Varri – Vajkan - Kallm	Varri, Vajkan, Kallm	2 pus-shpim dhe STP në fshatin Petovë Bisht me kapacitet Q = 8l/s, (pranë lumit Seman)
	Ujësjellësi Mbrostar	Mbrostar	pus-shpime dhe STP pranë lumit Seman, Q = 5l/s,
NjA Libofshë	Ujësjellësi Rajonal Libofshë	Adriatik, Hastrukas, Havaleas, Gozhdaras, Daullas, Agimi, Ndërmenas, Metaj	2 pus-shpime dhe STP pranë elektro-pompave Vanaj, me kapacitet Q = 8 l/s
	Ujësjellësi Libofshë	Libofshë	pus-shpim dhe STP pranë elektropompave Vanaj, me kapacitet Q = 8 l/
	Ujësjellësi Rreth Libofshë	Rreth Libofshë	pus-shpim dhe STP pranë fshatit Rreth Libofshë, me kapacitet Q=2 l/s
NjA Qëndër	Ujësjellësi Çlirimi	Çlirimi	pus-shpim dhe STP pranë fshatit Radostinë, Q = 4 l/s.
	Ujësjellësi Mjualli	Mjualli	pus-shpim dhe STP 1.4 km në lindje të fshatit Mjualli pranë Lumit Seman, me kapacitet Q = 3 l/s.
	U.K. Fier	Gërcalli, Daullas,	Pusët në zonën e Kafaraj, 11,5km në Jug të Fier

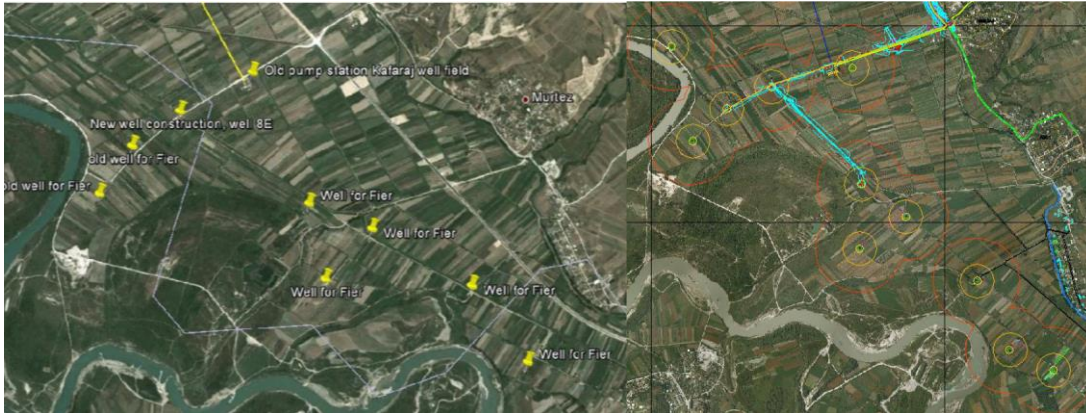
		Zhupan, Drizë, Afrim, Romët	(Në total 16 pus-shpime prej të cilave 12 puse janë aktive), Q = 700l/s.
	Ujësjiellësi Vadhizë	Vadhizë	pus-shpim dhe STP pranë fshatit Vadhizë, Q = 2 l/s.
NJA Dërmenas	Ujësjiellësi Dërmenas Hoxhar	Dërmenas, Hoxhar	pus-shpim dhe STP në Dërmenas, Q = 5 l/s.
	Ujësjiellësi Hamil Baltez	Hamil, Baltëz, Muçaj, Sulaj	2 pus-shpime dhe STP në Radostinë, Q = 5 l/s
	Ujësjiellësi Pish Poro	Pish Poro, Darzezë, Povelçe	3 pus-shpime dhe STP në Pishë-Poro, Q = 30 l/s
NJA Topojë	Ujësjiellësi Pish Poro	Topojë, Seman, Gjokali, Sheq Marinas, Sheq, Grykë, Seman i ri, Kavaklli	3 pus-shpime dhe STP në Pishë-Poro, Q = 30 l/s.
NJA Levan	Ujësjiellësi Peshtan i Madh	Peshtan i madh	pus-shpim dhe STP rreth 1km në Perëndim të fshatit Peshtan, me kapacitet Q =5 l/s
	Ujësjiellësi Ferras	Ferras	pus-shpim dhe STP pranë fshatit Ferras, Q = 4 l/s
	Ujësjiellësi Qarr	Qarr	pus-shpim dhe STP pranë fshatit Qarr, Q = 4 l/s
	Ujësjiellësi Martine	Martine	pus-shpim dhe STP pranë fshatit Martine, Q = 4 l/s
	Ujësjiellësi Pish Poro	Pish Poro, Boçovë, Bashkim	3 pus-shpime dhe STP në Pishë-Poro, Q = 30 l/s
	U.K. Fier	Levan	Puset në zonën e Kafaraj, 11,5km në Jug të Fier (Në total 16 pus-shpime prej të cilave 12 puse janë aktive), Q = 700l/s.
	Ujësjiellësi Shtyllas	Shtyllas	Pus-shpim dhe STP rreth 1.5 km në Veri të fshatit Peshtan, me kapacitet Q = 15 l/s
	Ujësjiellësi Bishan	Bishan	Pus-shpim dhe STP pranë fshatit Bishan, Q = 4 l/s
NJA Frakull	U.K. Fier	Frakull, Çerven. Peshtan Bregas, Ade, Kafaraj	Puset në zonën e Kafaraj, 11,5km në Jug të Fier (Në total 16 pus-shpime prej të cilave 12 puse janë aktive), Q = 700l/s.
	Ujësjiellësi Frakull e Vogël	Frakull e vogël, Sheq Musalala	Pus-shpim dhe STP në fshatin Ada Musalla, pranë lumit Vjosë Q = 30l/s,
NJA Protëz	2 * Ujësjiellësa Protëz	Protëz	Pus-shpim dhe STP në fshatin Mbyet pranë Gjanicës, Q=5l/s pus-shpim dhe STP në veri të fshatit Protëz, Q=3l/s
	Ujësjiellësi Lalar	Lalar	Pus-shpim dhe STP pranë fshatit Lalar pranë lumit Gjanicë Q=2,5 l/s
	Ujësjiellësi Mbyet	Mbyet	Pus-shpim dhe STP pranë fshatit Mbyet, Q=2 l/s

Burimi: PLGP/ValuAdd 2015, Përpunoi: Co-PLAN 2016

Nga analiza e realizuar në tabelën e mësipërme vlersojmë se nga të gjithë burimet dhe pus-shpimet operative brenda territorit të Bashkisë Fier, ekziston një kapacitet prodhimi i ujit të destinuar për konsum publik prej $Q_{tot}=960$ l/sek. Kjo pasuri kërkon mbrojtje maksimale ndaj ndotjes prej faktorëve të jashtëm, duke i siguruar një proces natyral të rigjenerimit dhe pastrimit të pellgjeve ujëmbajtëse.

Nevojitet që në secilin pus-shpimi të integrohen tre nivelet e zonave strikte të mbrojtjes higjiëno-sanitare.

Figura 93. Pusët e ujit në Kafaraj pranë lumit Vjosë dhe zonat e mbrojtjes higjiëno-sanitare

Burimi: PLGP/ValuAdd 2015

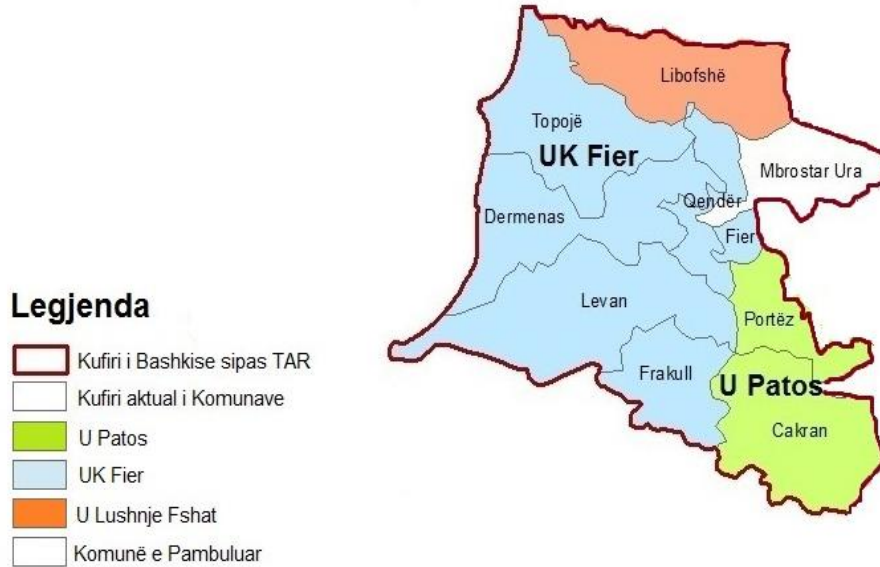
Aktualisht po realizohen ndërhyrje në rrjetin e furnizimit me ujë të Bashkisë Fier, ku po zbatohet projekti i relizuar me mbështetjen e KfË-së, në të cilin janë parashikuar të ketë rehabilitim të sistemit dytësor dhe kryesor të furnizimit me ujë si edhe të lidhjeve me shtëpitë. Një investim, i cili kap shifrën fillestare e 10 milionë Euro-ve të ndara në dy Lot-e.

- Rehabilitim dhe zëvendësim i rrjetit të furnizimit me ujë në qendër qytet Fier,
- Ndërtimi i dhomës së komandimit në hyrje të Fierit (zëvendësim i elementeve hidraulikë komandues)
- Rehabilitim dhe zgjerim i rrjetit të furnizimit me ujë për Zonën Afrim I,
- Rehabilitim dhe zgjerim i rrjetit të furnizimit me ujë për Zonën Bishanak,

Masa që duhen ndërmarr për rritjen e efijencës së këtij sistemi kanë të bëjnë kryesisht me kontrollin dhe monitorimin e vazhdueshëm të sasisë së ujit të pijshëm të prodhuar dhe të faturuar.

Në vlerësimin tonë nevojitet që, për të qënë sa më miqësor me mjedisin, të kontrollohen në mënyrë dinamike sasi të ujit të prodhuar nga pus-shpimet e Kafarajt (përfshirë këtu edhe pusët e shpërndara në NjA-tv e Bashkisë Fier) në varësi të kërkesës për konsum. Kjo realizohet me anë të sistemit SCADA³²⁸ i cili në mënyrë automatike do të monitorojë nivelin e ujit të stokuar në depozitat e lartpërmendura të ujit të pijshëm e më pas po në mënyrë automatike do të udhëzojë pompat në Konjat dhe NjA-ve lidhur me sasinë e nevojshme të ujit për t'u pompuar nga thellësia.

Figura 94. Zonat e shërbyera nga U.K.-ja Fier

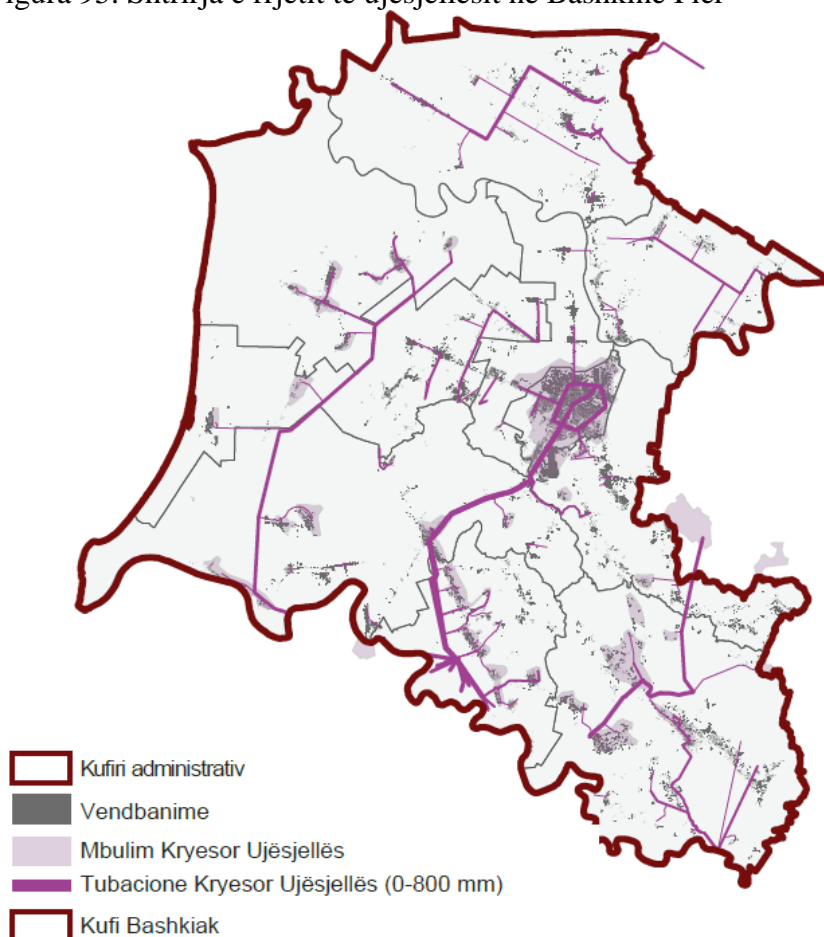
Burimi: Bashkia Fier & Co-PLAN, 2016

Ky sistem mbështetës kërkon një investim fillestar, por kontributi që ai jep në ruajtjen e ujërave natyrale është mjaft i rëndësishëm, duke ulur në të njëjtën kohë edhe humbjen e ujit që shkarkohet në tepërplotësat e depozitave, pasi ato janë mbushur, por nuk janë komanduar për t'u mbyllur.

Gjithashtu një masë tjetër, e cila shkon përkrah atyre që po ndërmerren aktualisht projekti në zbatim pranë Bashkisë Fier për rritjen e efikasitetit të sistemit, ka të bëjë me monitorimin e të gjithë linjës magjistrale, si edhe nivelet kryesore e dytësore të rrjetit të shpërndarjes për konstatim dhe shpërndarje të lidhjeve të paligjshme. Kjo masë do të ndikonte duke reduktuar ndjeshëm humbjet prej dëmtimeve në rrjet, si edhe do të ndihmonte që sasia e faturuar e ujit të ishte sa më pranë sasisë së prodhuar, duke rritur kështu edhe rentabilitetin e ndërmarrjes e duke i ulur humbjet sa më pranë nivelit të humbjeve hidraulike në projektim.

Krahas masave të lartpërmendura duhet të theksojmë se Njësitë Administrative Dërmenas, Protëz dhe Mbrestar shfaqin mjaft probleme lidhur me mbulimin e tyre të plotë me këtë shërbim. Objektiv duhet të mbetet zgjerimi i sistemit edhe në këto NjA-ve gjatë 5-vjeçarit të ardhshëm.

Figura 95. Shtrirja e rrjetit të ujësjellësit në Bashkinë Fier

Burimi: ValuADD, PLGP, Bashkia Fier; Përpunoi: Co-PLAN, 2016

○ Problematikat në sistemin e furnizimit me ujë të pijshëm

Për sa u përket problematikave që hasen në sektorin e furnizimit me ujë, ato janë të llojeve të ndryshme dhe përfshijnë kryesisht:

- Shtrirjen jo të plotë të sistemit të furnizimit me ujë për konsum publik në Bashkinë Fier.
- Në zonat ku ofrohet furnizimi me ujë, ka vështirësi për mbulimin e nevojave me ujë gjatë periudhës së verës, kur kërkesa për konsum rritet si pasojë edhe e përdorimit të këtyre ujërave për vaditje dhe si pasojë e shpërdorimit nga konsumatorë të papërgjegjshëm.
- Gjendjen jo të mirë të sistemit aktual për shkak të tubacione të vjetëruara, ose të bllokuara (rrjeti shpërndarës funksionon me tubacione gize ndërtuar 70 vite më parë dhe tubacione çeliku me moshë 30-vjeçare).
- Humbjet në sistem aktualisht vlerësohen të jenë midis 40-65% (faktor i cili rrit kërkesën për ujë gjatë verës deri në 210-255 *litra/ditë/banorë*). Këto humbje në

bazë të strategjisë kombëtare të furnizimit me ujë të popullatës duhet të reduktohen deri në masën 30%.

- Gjendja jo e mirë e depozitave. Moshë mesatare e këtyre depozitave vlerësohet të jetë mesatarisht 50-vjeçare.

Tabela 58. Gjendja e tubacione të rrjetit shpërndarës

Fusha e përdorimit	Gjatësia e tubacioneve (m)
Rrjeti i Unazave të Qytetit (DN 250-400)	8,200
Rrjeti i Unazave të Qytetit (DN 500-800)	4,800
Totali	13,000

Burimi: PLGP/ValueAdd 2015

4.8.2 Kanalizimet (ujërat e ndotura)

- **Sistemi i ujërave të ndotura urbane**

Shërbimi i grumbullimit dhe kanalizimit të ujërave të ndotura urbane ofrohet vetëm në qytetin e Fierit dhe thuajse aspak në NjA-të të saj. Shërbimi i ofruar është në nivele të pakënaqshme, kjo për shkak se sistemi i kanalizimeve të ujërave të ndotura është në pjesën më të madhe i bllokuar, i dëmtuar si pasojë e vjetërsisë së tij, si edhe konstruksionit të tubove materiali betoni ku lidhja midis seksioneve është kryer me llaç. Ky sistem është i kombinuar dhe mbledh si shkarkimet e ujërave të ndotura gjithashtu edhe ujërat e larta. Nuk ofrohet asnjë nivel trajtimi i këtyre ujërave dhe shkarkimet ndodhin mbi trupat ujqor sipërfaqësor më të afërt.

Kompozimi i këtij sistemi për grumbullimin e ujërave të ndotura urbane është i tillë që njëkohësisht ai grumbullon ujrat e larta, si edhe shkarkime të ndryshme e të pakontrolluara që ndodhin në kolektor, apo kanale të hapura dedikuar këtij sistemi.

Zonat Urbane: Sot, Bashkia Fier mbulon me shërbimin e kanalizimit të ujërave të ndotura vetëm një pjesë të popullsisë së qytetit të Fiers, por nuk disponohet një shifër përmbledhëse e saktë si pasojë e mungesës së dixhitalizimit të rrjetit të kanalizimeve në këtë Bashki.

Zonat Rurale: Në zonën rurale të Bashkisë Fier nuk ekziston ndonjë sistem i organizuar inxhinierik i mbledhjes dhe largimit të ujërave të ndotura.

Ujërat e ndotura të çdo shtëpie largohen në gropa individuale në oborret e shtëpive të cilat nuk respektojnë standardet tekniko-sanitare të gropave septike me ose pa filtrim. Në mjaft raste largimi i tyre bëhet edhe në kanale të hapura kulluese që kalojnë pranë shtëpive të tyre e që gjithashtu janë në kundërshtim me respektimin e kushteve sanitare të largimit të tyre.

Sistemi i ujërave të ndotura për qytetin është i kombinuar, që do të thotë se ujërat e zeza mbledhen së bashku me ujërat e reshjeve (ujërat e bardha). Tubacionet e këtij sistemi janë të përmasave Ø200 - Ø1,000 prej betoni të cilat në gjatësi lineare të kompozuar, së bashku në formën e rrjetit të grumbullimit të këtyre ujërave, arrijnë rreth 29km tubacione dhe kolektor.

Shkarkimi dhe trajtimi i këtyre ujërave, si edhe i ujërave industriale është problemi më i madh sanitar që mund të paraqitet sot në Bashkinë Fier për arsye se të gjithë kolektorët i shkarkojnë ujërat e ndotura të patrajuara në sipërfaqe ujore sipërfaqësore.³²⁹

Ky sistem është ndërtuar rreth viteve 1968 dhe 1980, vite këto që përkojnë me ndërtimin e banesave të reja. Pas viteve '90, nuk është ndërhyrë më në këtë sistem.

Si rrjedhojë, ndërtimet e pas viteve '90 janë të pakontrolluara dhe të paplanifikuara³³⁰ në aspektin e ofrimit të infrastrukturës së furnizimit me ujë dhe kanalizime.

- **Problematikat e rrjetit të kanalizimeve**

Sikurse u pa më sipër, rrjeti i kanalizimeve në Bashki është relativisht i amortizuar dhe nuk përmbush me efikasitet funksionin bazë. Përveç Qytetit të Fierit, pjesa tjetër e Bashkisë nuk mbulohet me rrjet kanalizimesh. Për më tepër, edhe në zonat ku ky rrjet shtrihet, hasen shumë probleme. Kjo për shkak se sistemi i kanalizimeve të ujërave të ndotura është në pjesën më të madhe i bllokuar ose i dëmtuar, pa llogaritur ndotjen e ujërave të lumit të Seman dhe kanaleve kullues e vaditës, që shkaktohet nga derdhja e ujërave të ndotura të patrajuara.

Si përfundim mund të thuhet se në Bashkinë Fier:

- Kanalizimi i ujërave të ndotura është i pjesshëm, edhe në vetë zonën urbane në Fier (në qytetin e Fierit ofrohet vetëm në masën 85%).
- Shërbimi i ofruar është në nivele të pakënaqshme, pasi sistemi i kanalizimeve të ujërave të ndotura është në pjesën më të madhe i bllokuar, i dëmtuar, ose është shtrirë në mënyrë të pakontrolluar dhe jashtë standardeve higjieno-sanitare.
- Ujërat e ndotura urbane vazhdojnë të ndotin pjesën më të madhe të ujërave sipërfaqësore të kanaleve dhe emisarëve, si edhe kemi shkarkime direkte në ujërat e lumit Seman e Vjosë.
- Zonat Rurale nuk kanë rrjet kanalizimesh të ujërave të ndotura (largimi i ujrave bëhet nëpërmjet gropave septike, jashtë standardeve higjieno-sanitare, ose nëpërmjet kanaleve të hapura kulluese që kalojnë fare pranë zonave të banuara).

Impianti i trajtimit të ujrave të ndotura urbane është parashikuar të ndërtohet paralelisht me rehabilitimin apo ndërtimin e sistemit të ri të grumbullimit të ujërave të ndotura. Nevojitet një studim përcjellës për të përcaktuar karakteristikat dhe elementet kryesore ndotës të ujërave në Fier në mënyrë që të përzgjidhet metodologjia dhe teknika më e përshtatshme trajtuese në impiant. Gjithashtu, pozicioni në terren që do të ketë kjo vepër, mbart potencial të konsiderueshëm rreziku ndaj ndotjes së mjedisit për faktin se është shumë pranë trupave ujrash sipërfaqësor e njëkohësisht pranë zonave të populluara.

4.8.3 Mbetjet e ngurta

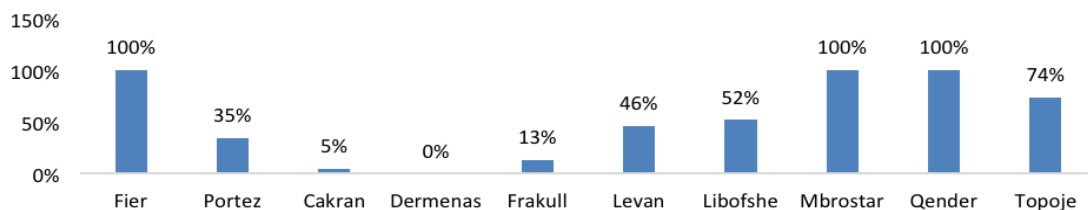
- Manaxhimi i mbetjeve në Bashkinë Fier

Bashkia Fier ofron shërbimin e manaxhimit të mbetjeve të ngurta për 72%³³¹ të popullsisë së Bashkisë Fier, ku respektivisht Nj.A-të Mbrostar dhe Qendër e ofrojnë këtë shërbim për 100% të popullsisë së tyre, pjesërisht Nj.A-të Protëz, Levan, Libofshë dhe Topojë, ndërsa Nj.A-ja Dermenas mbeten jashtë skemës së shërbimit të manaxhimit të mbetjeve duke gjetur zgjidhje alternative aspak miqësore me mjedisin.

Me manaxhim të mbetjeve nënkuptohet grumbullimi i mbetjeve të ngurta nga pikat e grumbullimit të mbetjeve të shpërndara në funksion të dendësisë së popullatës dhe aktiviteteve private e shtetërore dhe transportimi i tyre drejt vend-depozitimit si edhe stokimit të tyre përfundimtar. Manaxhimi i mbetjeve të ngurta kryhej rregullisht nëpërmjet Ndërmarrjes së Shërbimeve Publike nën administrim e vetë Bashkisë ndërsa Nj.A-ja Levani deklaroi se këtë shërbim e ka patur të kontraktuar. Në lidhje me sasinë e mbetjeve të gjeneruara, sipas të dhënave të deklaruara nga të gjitha njësitë administrative, Bashkia e re Fier gjeneron rreth 131 ton/mbetje në ditë ose 919 ton/javë. Sipas këtyre të dhënave, norma mesatare e gjenerimit të mbetjeve në ditë llogaritet të jetë 1.1 kg/banorë/ditë mbetje në nivel territori të ri të Bashkisë. Ndërkohë vetë qyteti i Fierit e ka normën e gjenerimit të mbetjeve 1 kg/banorë/ditë mbetje deri në 1.4 kg/banorë/ditë mbetje, ndërkohë zonat tjera rurale kanë një normë gjenerimi prej 0.6 kg/banorë/ditë mbetje.

Duhet theksuar se mbetjet nuk grumbullohen në të gjithë territorin e Bashkisë Fier. Vetëm qyteti i Fierit, NjA-të Mbrostar dhe Qendër mbulojnë 100% popullsinë me shërbimin e mbetjeve. Në njësitë e tjera, përqindja e popullsisë e cila mbulohet me shërbim varion nga 5% (Cakran)-74% (Topojë, njësia Dërmenas deklaroi se nuk e ofron këtë shërbim në territorin e saj).

Figura 96. Grafiku i ofrimit të shërbimit të manaxhimit të mbetjeve në Bashkinë Fier

Burimi: Bashkia Fier, Përgatiti: Co-Plan³³², 2016

o Mbetjet e ngurta urbane

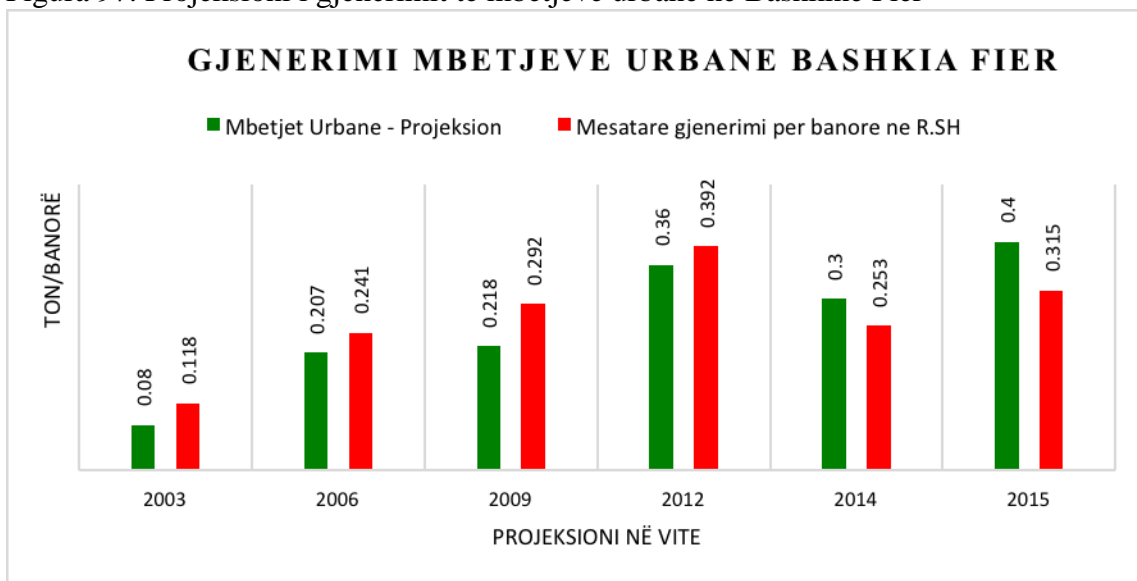
Gjatë vitit 2015, Bashkia Fier ka prodhuar rreth 45,000 ton mbetje³³³, me një sasi prodhimi prej **0.4 ton/banor/vit**³³⁴. Sasia e mbetjeve të prodhuara ka ardhur duke u rritur nga viti në vit. Nga një krahasim i bërë për periudhën kohore 2003-2015 rezulton se sasia e mbetjeve të prodhuara nga viti 2003 në vitin 2015 është thuhetse pesëfishuar (0.08 ton/banor/vit në vitin 2003, kundrejt 0.4/ton/banor/vit në vitin 2015). Për më tepër, në vitin 2014, sasia e mbetjeve të prodhuara për banor në vit në Bashkinë Fier ka tejkaluar paksa mesataren e sasisë së prodhuar në rang vendi. Megjithatë, duhet theksuar se prej vitit 2014 e në vazhdim tendenca rritëse e gjenerimit të mbetjeve ka mbetur konstante, projeksimi i cili vazhdon edhe në pasqyrimin e të dhënave për vitin 2015 si edhe në parashikimet për vitet që do të pasojnë.

Tabela 59. Sasia e mbetjeve urbane të prodhuara në Bashkinë Fier dhe në rang vendi

Mbetjet Urbane Fier– Projeksim (ton/banor.vit)							
Viti	2003	2006	2009	2012	2014	2015	Viti
Fier	0.08	0.207	0.218	0.36	0.3	0.4	<i>ton/ban</i>
Mesatare gjenerimi për banorë në R.SH	0.118	0.241	0.292	0.392	0.253	0.315	<i>ton/ban</i>

Burimi: Instat & ARM Fier

Figura 97. Projektioni i gjenerimit të mbetjeve urbane në Bashkinë Fier

Burimi: Instat dhe ARM Fier

- **Venddepozitimi i Mbetjeve**

Në lidhje me vend-depozitimet e mbetjeve, aktualisht qyteti i Fierit, Nj.A Mbrostar, Nj.A Portëz, Nj.A Qendër dhe Nj.A Topojë, i depozitojnë mbetjet në vend-depozitim të qytetit të Fierit, 3km larg qendrës së qytetit. Makinat e bashkisë Fier ofrojnë shërbimin e grumbullimit të mbetjeve vetëm në zonat që janë të pajisura me kontener si Nj.A-të Mbrostar, Portëz, Qendër, dhe Topojë. Mbetjet urbane depozitohen në afërsi të qytetit, në aksin e hyrjes nga Tirana, 3km nga qendra e qytetit. Ky vend-depozitim ka mbi 40 vjet që është në përdorim dhe është në një gjendje alarmante, pasi mbetjet aty nuk kalojnë në asnjë proces trajtimi. Një pjesë e mbetjeve përfundojnë në ujrat e lumit Seman, ku degë të tij kalojnë buzë vend-depozitimit. Aktualisht, ky vend-depozitim përbën një zonë të nxehtë mjedisore, e cila duhet të mbyllet dhe të rehabilitohet sa më shpejt.

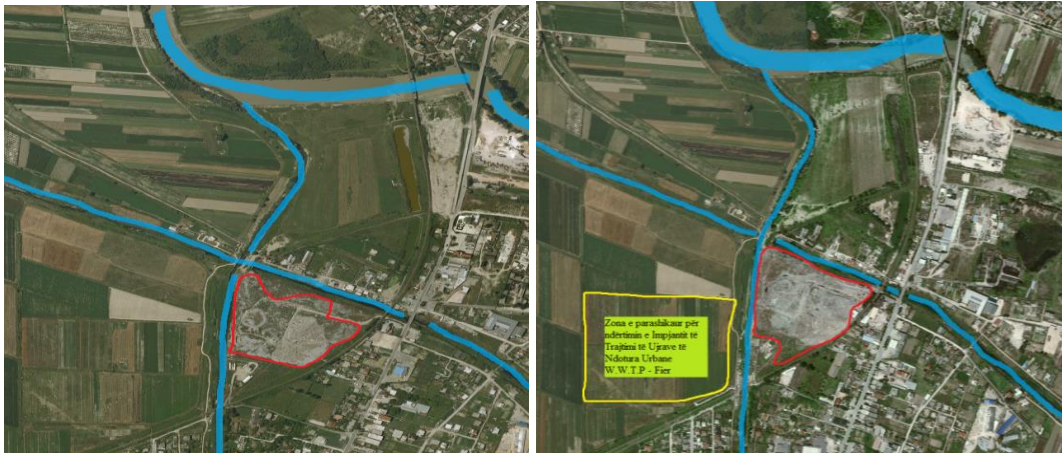
Sipërfaqja e vend-depozitimit të mbetjeve është rreth 5.2 ha. Mbetjet shkarkohen në terren të hapur dhe hera-herës digjen. Trajtimi dhe eliminimi i tyre ende është shumë problematik, pasi kjo fushë është në përdorim prej më shumë se 40 vitesh, shumë pranë vijës ujore të Vijës së Ngjalës, ku toka është argjilore pa kullim dhe e parrethuar. Mjetet teknologjike që hyjnë në fushën e depozitim kanë shumë vështirësi në hyrje dhe dalje, pasi infrastruktura është e papërshtatshme. Mbetjet të cilat mbërrijnë në vend-depozitim depozitohen në formë kavaletash me anë të dy mjeteve mjaft të amortizuara.

Njësia administrative Libofshë i depoziton mbetjet në dy fusha depozitimi të autorizuara. Konkretisht, këto fusha ndodhen në Agim tek brezi i argjinaturës, dhe në Ndërmenas.

Njësitet e tjera administrative përdorin disa vend-depozitime të improvizuara, të papërshtatshme, jashtë kushteve higjieno-sanitare, të cilat janë kthyer në zona të nxehta mjedisore. Në rastin e njësisë Cakran mbetjet nuk hidhen në asnjë vend të caktuar, vetëm përgjatë anëve të rrugëve të njësisë.

Në territorin e Bashkisë Fier aktualisht nuk ka asnjë impiant për trajtimin e mbetjeve, por nga qeveria Shqiptare pritet së shpejti të ndërtohet landfill-i për rajonin e Fierit. Kur ky projekt të jetë gati atëherë, të gjitha njësitë në territorin e bashkisë do t'i depozitojnë mbetjet në këtë landfill, dhe vend-depozitimet ekzistuese do të duhet të rehabilitohen me kalimin e kohës.

Figura 98. Ndryshime të hapësirës së përdorur nga vend-depozitimi në harkun kohor 2005-2015

Burimi: Bashkia Fier dhe Co-Plan, 2015

- **Pikat e Grumbullimit**

Me përjashtim të qytetit të Fierit, njësisë Libofshë dhe njësisë Qendër, asnjë nga njësitë e tjera nuk deklarohen të ketë pika grumbullimi mbetjesh të pajisura me kontenierë. Aktualisht mbetjet depozitohen në fusha të hapura, ku një pjesë e tyre janë të autorizuar (por nuk mund të marrin më autorizim mjedisor) si në qytetin e Fierit (1), Nj.A Portëz (1), Levan (1), Libofshë (2) dhe Topojë (5). Në njësitë e tjera administrative mbetjet kryesisht depozitohen në vende të hapura, buzë rrugës, apo buzë luginave të lumenjve (janë identifikuar rreth 13 vend-depozitime të paautorizuara).

Ndonëse shërbimi kryhet rregullisht dhe sipas një standardi të caktuar vetëm në qytetin e Fierit, nga të dhënat e mbledhura nga njësitë administrative, ato deklarohen se ofrojnë shërbimin në njësinë e tyre me një frekuencë të caktuar, e cila në shumë raste nuk është e rregullt, duke shkaktuar shpesh herë probleme me situatën mjedisore, pasi mbetjet në pikat e grumbullimit mund të qëndrojnë disa ditë pa u evaduar.

Duke qënë se Bashkia Fier është faktori kryesor në zonën strategjike për manaxhimin rajonal në qarkun Fier, ndërtimi i landfili-t dhe pikave të transferimit për këtë Bashki duhet të parashikojë manaxhimin sa më eficient të këtij procesi si edhe të zgjidhë problemin e pikave të paligjshme të grumbullimit dhe ndotjen e mjedisit

Figura 99. Foto nga vend-depozitimi i mbetjeve Fier

Burimi: Arkiva Co-Plan

Duke patur referencë hartat dhe raportet e SHGJSH-së³³⁵, akuiferi i Vjosës në pjesën jugperëndimore të Bashkisë Fier deri në deltën e lumit në bregdet, është me përbërje aluvionale (zhavorrore dhe poroze) ku përcjellshmëria dhe koeficienti i infiltrimit të ujërave është mjaft i lartë. Ndryshe paraqitet situata sa i përket akuiferit të Lumit Seman ku kemi të bëjmë me toka të cilat kanë përbërje aluvionale me rëra dhe alevorite ku përcjellshmëria është mesatare. Venddepozitimi aktual ndodhet mbi këtë akuifer dhe kufizohet në Veri dhe Perëndim prej lumit Gjanica dhe Vijës së Ngjalës.

Një terren i tillë bën të mundur depërtimin e shllamit të mbetjeve në ujërat e lumit Gjanicë dhe Vijës së Ngjalës për t'u infiltruar më tej në ujërat e akuiferit të Fierit, i cili përdoret për furnizimin me ujë të popullsisë së zonave përreth por impakt direkt ka edhe mbi cilësinë e ujërave që përdoren në bujqësi. Ndotja është edhe më e theksuar në kohë reshesh të cilat përshpejtojnë depërtimin e ujërave sipërfaqësore në akuiferin e Fierit.

Ndotje shkaktohet edhe nga çlirimi i gazrave toksike (metani CH₄) si produkt i procesit të kompostimit të shtresave më të vjetra të mbetjeve organike dhe jo vetëm.

Ky produkt kimik, në formën e tij të gaztë mund të kapej me anë të skemave të rikuperimit ku do të përpunohej e të ofrohej si një LDG (Lëndë Djegëse Gaz) për të prodhuar enegji elektrike ose mekanike. Në rastin e venddepozitimit Fier, gazi metan, çlirohet i gjithi në atmosferë duke kontribuar si gaz i efektit serë gjithashtu duke ndotur me aromën e tij të fortë.

Gjithashtu, nëpërmjet fotove ajrore, janë vënë re ndryshime në shtrirjen dhe hapësirën që ka marr ky venddepozitim gjatë periudhës 2005-2015. Këto ndryshime të forta në shtrirjen që ka zënë ky venddepozitim kanë ndryshuar edhe mikrotipologjinë e truallit ku ndodhet ky venddepozitim brenda një harku kohor 5-10-vjeçar.

Përveç ndotjes së ujit, venddepozitimi paraqet probleme edhe në lidhje me ndotjen e ajrit për shkak të djegies së mbetjeve plastike që kryhet në këtë zonë.

- **Mbetjet inerte (mbetjet nga ndërtimi dhe shkatërrimi)**

Sa i përket mbetjeve inerte është vlerësuar se në vitin 2009 janë gjeneruar 8,400-9,000 ton mbetje ndërtimore të depozituara në mënyrë të diferencuar në fushën e mbetjeve Fier. Gjithashtu këtu mund të përmendim se një sasi e konsiderueshme mbetjesh është gjeneruar gjatë ndërtimit të rrugës automobilistike By-Pass Fier (në proces ndërtimi) dhe autostradës Levan-Vlorë (inaguruar në 2012). Këto mbetje inerte janë depozituar fillimisht në venddepozitimet stacionare për t'u ripërdorur më pas për mbushje ose transferuar në fushën e mbetjeve Fier.

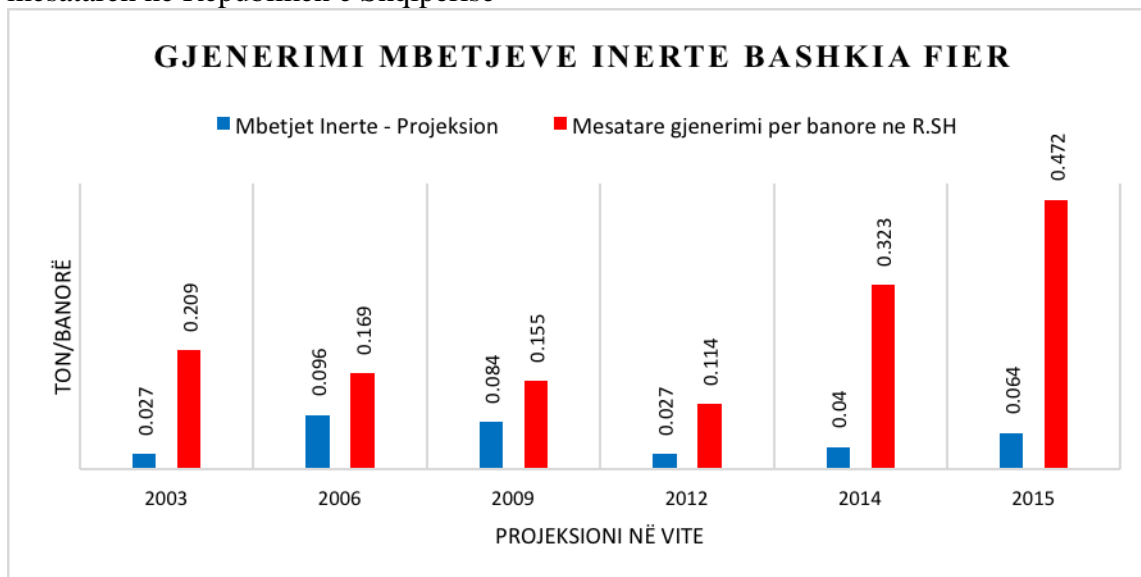
Aktualisht si gjenerues të mbetjeve inerte mund të përmendim ndërhyrjet infrastrukturore që po ndodhin në Bashkinë Fier si, Rehabilitimi i Ujësstellës Kanalizime Fier dhe ndërhyrjet për rrjetin nëntokësor të transmetimit të energjisë elektrike.

Gjenerues të mbetjeve inerte janë identifikuar edhe vete bizneset e regjistruara në Bashkinë Fier si edhe banorët e saj. Zhvillimi urban dhe infrastrukturor me ndërhyrjet e kryera deri me tani në kuadër të rritjes së cilësisë së jetës dhe përmirësimeve, kanë qenë një nga kontribuesit kryesor të kësaj rryme të mbetjeve duke shkaktuar jo pak herë probleme me trajtimin e këtyre mbetjeve.

Kryesisht mbetjet jo-Bashkiake janë nën përgjegjësinë manaxhuese të vetë gjeneruesit. Roli i vetëm i bashkisë është të përcaktojë një vendgrumbullim të përkohshëm për këto mbetje për sa kohë është edhe afati i lejes ndërtimore të subjektit.

Gjatë vitit 2015, Bashkia Fier ka prodhuar një sasi mbetjesh prej 7,217 ton, të krijuara nga ndërtimet, rikonstruksionet si dhe prishjet e objekteve pa leje. Deri më sot, Bashkia nuk ka një venddepozitim të posaçëm për depozitim të mbetjeve inerte.

Figura 100. Grafiku i gjenerimit të mbetjeve inerte në vite, Bashkia Fier krahasuar me mesataren në Republikën e Shqipërisë

Burimi: INSTAT. Punoi: Co-PLAN

Zonat problematike në lidhje me mbetjet urbane dhe inerte në Bashkinë Fier janë kryesisht pikësore, të lokalizuara në hapësira fushore, kodrinore si edhe përgjatë brigjeve të lumit Seman, Vjosë e Gjanicë si edhe disa pjesë të argjinaturës së lumit janë të

mbuluar me mbetje inerte dhe dallohen qartësisht seksione ku shtrati i lumit është shfrytëzuar pa kriter për nxjerrje inerti³³⁶.

Zona ripariane e anëve të lumit dikur e mbjellë me pemë dhe vegjetacion mbrojtës, sot është thuajse tërësisht e zëvendësuar nga masive inertesh ose mure mbajtëse b/a. Këto ndërhyrje nuk e kanë ndaluar erozionin anësor të lumit, veçse e kanë zhvendosur atë në seksione të tjera më të ndjeshme.

Aktualisht, Bashkia Fier po operon me hapa galopante në përmirësimin e hapësirës publike dhe efikasitetit infrastrukturor të saj. Kjo ka sjellë një rritje të normës së gjenerimit të mbetjeve të ndryshme inerte të cilat do të reflektohen në raportin e ardhshëm të gjendjes në mjedis.

- **Mbetjet Spitalore**

Sipas të dhënave të grumbulluara nga ARM-ja dhe Bashkia Fier, sasia totale e vlerësuar për mbetjet spitalore të prodhuara në Fier është rreth 32 ton/vit³³⁷. Mbetjet prodhohen nga 135³³⁸ subjekte. Kjo sasi përfshin mbetjet e prodhuara nga Spitalet, qendrat shëndetësore, si dhe laboratorët stomatologjike dhe mjekësore.

Mbetjet spitalore manaxhohen nga subjektet private, të cilat i tërheqin mbetjet periodikisht sipas kontratës së lidhur me organet shëndetësore. Kompania duhet të ofrojë shërbimin e sterilizimit dhe grirjes së mbetjeve spitalore të paktën dy herë në javë. Kjo mënyrë e trajtimit të këtyre mbetjeve zvogëlon vëllimin e tyre me anë të shpërbërjes mekanike, për t'i administruar më pas mbetjetet si urbane, jo të rrezikshme për komunitetin dhe mjedisin.

Më parë mbetjet trajtoheshin nga spitali rajonal i Fierit, ndërsa në lidhje me njësitë e tjera nuk ka informacione të sakta për ofrimin e shërbimit të manaxhimit të mbetjeve në zonat e tyre, mënyra e ofrimit, infrastruktura për grumbullimin dhe transportin dhe trajtimin final të tyre.

Tabela 60. Prodhuesit e mbetjeve spitalore

Kategoria	Fier
Depo Farmaceutike	5
Farmaci	75
Klinikë Dentare	33
Klinikë Mjekësore	4
Laboratore	12
Qendra Shëndetësore	2
Spitale	4
Total	135

Burimi: RGJMS 2015

- **Mbetjet Industriale**

Qyteti i Fierit ka numrin më të madh të bizneseve të regjistruar në Bashki (530 biznese të mëdha dhe 1,860 biznese të vogla). Ndërkohë në lidhje me numrin e turistëve, vetëm NjA-ja Dërmenas deklaron se ka një numër prej relativisht 17,000 turistësh në vit në pjesën bregdetare të saj.

Gjithashtu vlen të theksohet se Industria kryesore e Bashkisë Fier është ajo e Naftës dhe Kimike, të pozicionuara e të shpërndara në të gjithë territorin e Bashkisë. Duke pasur një pasuri të tillë si fushat naftëmbajtëse më të mëdha në Europë (Patos-Marinza), kjo i ka dhënë hov të fuqishëm zhvillimit të industrive përpunuese të naftës dhe kimikateve. Aktualisht në Fier kapacitetet përpunuese të rafinerive nuk i kalojnë $\eta=20\%$ rendiment si edhe industria e plehrave kimike momentalisht nuk është aktive. Stoku i materialeve ndotëse të shpërndara përreth Bashkisë vlerësohet të jetë i lartë dhe në nivele kritike lidhur me impaktin e tij direkt në shëndetin publik.

Mbetjet e gjeneruara nga industria e naftës në Marinzë dhe rafinerisë në Ballsh, derdhen direkt në lumin Gjanicë duke e transformuar atë në një nga transportuesit më të mëdhenj të mbetjeve industriale në vend.³³⁹

Tabela 61. Aktivitete gjeneruese të mbetjeve në Bashkinë Fier, sipas lejeve që posedojnë³⁴⁰

	Aktiviteti	Vendndodhja	Subjekti	Kategori	Tipi Mbetjeve te Gjeneruara	Leja
1	Magazinim & tregtim solari. Fabrikë e prodhimit të emulsioneve bituminoze.	Sheqi Madh / Fier	Alb-Impex sh.p.k	6, 5, 4	Mbetje të dala nga rafinimi naftës, pastrimi i gazit natyror dhe trajtime pirolotike të karbonit. Mbetje të kimise minerale dhe procese të kimise organike	B
2	Ndërtim & funksionim i impiantit termik me gaz të lëngshëm.	Ngjale / Fier	ASG Poëer S.A	13, 10	Mbetje nga proceset termike & Mbetje të karburanteve të lëngshme	A
3	Shfrytëzim dhe prodhim hidrokarburi.	Cakran / Fier	Stream Oil & Gas LTD	1, 5, 13	Mbetje nga kërkimi dhe shfrytëzimi, mbetjet nga rafinimi i naftës, pastrimi gazit natyror, mbetje të karburanteve të lëngshme.	A
4	Nxjerrje naftë.	Patos-Marinëz / Fier	Bankers Petroleum	1, 5, 13	Mbetje nga kërkimi dhe shfrytëzimi, mbetjet nga rafinimi i naftës, pastrimi gazit natyror, mbetje të karburanteve të lëngshme.	A
5	Magazinim & përpunim i nënprodukteve të naftës	Mrostar / Fier	Resuli-ER sh.a	20, 13, 5, 6	Mbetje industriale, mbetje karburantesh të lëngshme, mbetje nga rafinimi i naftës dhe pastrimi i gazit natyror. Mbetje të kimisë organike	C
6	Shfrytëzim me puse - vendburim Gazi	Frakull / Fier	ALBPET ROL sh.a	1, 5, 13	Mbetje nga kërkimi dhe shfrytëzimi, mbetjet nga rafinimi i naftës, pastrimi i gazit natyror, mbetje të karburanteve të lëngshme.	A
7	Shfrytëzim me puse - Vendburim Gazi	Dremenat / Fier	ALBPET ROL sh.a	1, 5, 13	Mbetje nga kërkimi dhe shfrytëzimi, pastrimi gazit natyror, mbetje të karburanteve të lëngshme.	A
8	Depozitë e	Drizë / Fier	MARE	20, 13	Mbetje industriale, mbetje	B

	gazit të lëngshëm & naftë		OIL sh.a		karburantesh të lëngshme.	
9	Depozitë karburanti	Fier	A & A Oil 10 sh.a	20, 13	Mbetje industriale, mbetje karburantesh të lëngshme.	B
10	Linjë tubacioni naftës/jellës	Fier - Vlorë	Albania Pipeline Sevice sh.a	20, 16	Mbetje industriale, mbetje të paspecifikuara në listë	A
11	Puse kërkimi	Topojë / Fier	Bankers Petroleum	20, 13	Mbetje industriale, mbetje karburantesh të lëngshme,	A
12	Depozita shitblerjeje karburanti dhe hidrokarbure të rënda, përpunim naftë bruto dhe reshpes bituminoze, riciklim i mbetjeve të naftës, mbetjeje urbane dhe të plastikës.	Protëz / Fer	EDIPAK 3 sh.p.k	20, 13, 5, 6	Mbetje industriale, mbetje karburantesh të lëngshme, mbetje nga rafinimi i naftës dhe pastrimi i gazit natyror. Mbetje të kimisë organike	B
13	Karrierë Lumore	Vjosv / Fier	ADF Rromes sh.p.k	1, 17	Mbetje që dalin nga shfrytëzimi i minerave & karreierave, si edhe trajtimet fiziko-mekanike të materialeve. Mbetje inerte nga ndërtimi/prishja/ gërmime	B
14	Karrierë lumore	Vjosë / Fier	Albjon sh.p.k	1, 17	Mbetje që dalin nga shfrytëzimi i Minerave & Karrierave, si edhe trajtimet fiziko-mekanike të materialeve. Mbetje inerte nga ndërtimi/prishja/gërmime	B
15	Karrierë lumore	Seman / Fier	A.D.S sh.p.k	1, 17	ë dalin nga shfrytëzimi i Minerave & Karrierave, si edhe trajtimet fiziko-mekanike të materialeve. Mbetje inerte nga ndërtimi/prishja/gërmime	B
16	Karrierë lumore	Voribop / Fier	EPIC D.S sh.p.k	1, 17	ë dalin nga shfrytëzimi i Minerave & Karrierave, si edhe trajtimet fiziko-mekanike të materialeve. Mbetje inerte nga ndërtimi/prishja/gërmime	B
17	Karrierë lumore	Sheqi Madh / Fier	Fortis - 2 sh.p.k	1, 17	ë dalin nga shfrytëzimi i Minerave & Karrierave, si edhe trajtimet fiziko-mekanike të materialeve. Mbetje inerte nga ndërtimi/prishja/gërmime	B
18	Fabrikë Tullash	Sheqi Madh / Fier	Fortis - 2 sh.p.k	16, 17	Mbetje inerte nga ndërtimi/prishja/gërmime. Mbetje të paspecifikuara në listë.	

19	Karrierë lumore	Cakran / Fier	General Beton	1, 17	ë dalin nga shfrytëzimi i Minerave & Karrierave, si edhe trajtimet fiziko-mekanike të materialeve. Mbetje inerte nga ndërtimi/prishja/gërmime	B
20	Karrierë lumore	Cakran / Fier	T-Zyka sh.p.k	1, 17	ë dalin nga shfrytëzimi i Minerave & Karrierave, si edhe trajtimet fiziko-mekanike të materialeve. Mbetje inerte nga ndërtimi/prishja/gërmime	B
21	Karrierë konglomerati	Kafarj / Fier	Constructi on Albania Enterprise sh.p.k	1, 17	ë dalin nga shfrytëzimi i Minerave & Karrierave, si edhe trajtimet fiziko-mekanike të materialeve. Mbetje inerte nga ndërtimi/prishja/gërmime	B
22	Karrierë lumore	Cakran / Fier	Jogi sh.p.k	1, 17	ë dalin nga shfrytëzimi i Minerave & Karrierave, si edhe trajtimet fiziko-mekanike të materialeve. Mbetje inerte nga ndërtimi/prishja/gërmime	B
23	Karriere Lumore	Cakran / Fier	5-Vellezerit sh.p.k	1, 17	ë dalin nga shfrytëzimi i Minerave & Karrierave, si edhe trajtimet fiziko-mekanike të materialeve. Mbetje inerte nga ndërtimi/prishja/gërmime	B
24	Shfrytezim Rere	Frakull / Fier	Albjon sh.p.k	1, 17	ë dalin nga shfrytëzimi i Minerave & Karrierave, si edhe trajtimet fiziko-mekanike të materialeve. Mbetje inerte nga ndërtimi/prishja/gërmime	B
25	Prodhim asfalti & betoni	Frakull / Fier	CASAVE CCHIO	1, 17	ë dalin nga shfrytëzimi i Minerave & Karrierave, si edhe trajtimet fiziko-mekanike të materialeve. Mbetje inerte nga ndërtimi/prishja/gërmime	B
26	Linjë prodhimi betoni dhe Impiant Fraksionimi Inertesh	Protëz / Fer	Beton E.G Fier	16, 17, 6, 10	Mbetje inerte nga ndërtimi/prishja/gërmime. Mbetje të paspecifikuara në listë. Mbetje të kimisë minerale. Mbetje nga proceset termike	B
27	Shfrytëzim rëre bituminoze	Protëz / Fer	BRACK KAPPA	20, 13, 5, 6	Mbetje industriale, mbetje karburantesh të lëngshme, mbetje nga rafinimi i naftës dhe pastrimi i gazit natyror. Mbetje të kimisë organike	B
28	Fabrikë Tullash	Protëz / Fer	SEMANI sh.p.k	16, 17	Mbetje inerte nga ndërtimi/prishja/gërmime. Mbetje të paspecifikuara në listë.	B
29	Shfrytëzim rëre bituminoze	Protëz / Fer	RAKIPI sh.p.k	20, 13, 5, 6	Mbetje industriale, mbetje karburantesh të lëngshme, mbetje nga rafinimi i naftës dhe pastrimi i gazit natyror. Mbetje të kimisë organike	B

30	Linjë për prodhim të betonit, asfaltobetonit, magazinim të lëndës së parë, tregtim, import-eksport të tyre dhe njësi shërbimi në funksion të aktivitetit (furnizim me karburant, riparim, rregullim të automjeteve, lavazh, bar-restorant, zyra administrative)	Drizë / Fier	SPARTA KU sh.p.k	16, 17, 6, 10, 20	Mbetje inerte nga ndërtimi/prishja/gërmime. Mbetje të paspecifikuara në listë. Mbetje të kimisë minerale. Mbetje nga proceset termike. Mbetje urbane dhe industriale.	B
31	Landfill për mbetjet me përmbajtje arseniku	Ish-Azotiku / Fier	METE	6, 7, 16	Mbetje të industrisë minerare, mbetje të proceseve të kimisë organike, mbetje të paspecifikuara në listë.	B
32	Përpunim i mbetjeve urbane për qëllime riciklimi	Fier	Recolight sh.p.k	16, 20	Mbetje të paspecifikuara në listë & mbetje urbane përfshi fraksionet e mbledhura veçmas.	B
33	Gropë ekologjike për magazinimin e mbetjeve vajore të ngurta dhe të lëngta	Mbrostar / Fier	Bankers Petroleum	13	Mbetje vajrash dhe mbetje e karburanteve të lëngshme	B
34	Manaxhim i mbetjeve urbane të riciklueshme dhe vend-depozitimi i mbetjeve urbane tv qytetit të Fierit	Sheqi Madh / Fier	ABA 2011 sh.p.k	6, 7, 16,13	Mbetje të industrisë minerare, mbetje të proceseve të kimisë organike, mbetje të paspecifikuara në listë. Mbetje vajrash dhe mbetje të karburanteve të lëngshme.	B
35	Gropë ekologjike për magazinimin e mbetjeve hidrokarbure	Kuman / Fier	Bankers Petroleum	13	Mbetje vajrash dhe mbetje e karburanteve të lëngshme	B
36	Grumbullim dhe magazinim të mbetjeve të hidrokarbureve dhe mbetjeve industriale.	1 Maji Fier	GS GREEN STANDART sh.p.k	20, 13	Mbetje industriale, mbetje karburantesh të lëngshme, mbetje nga rafinimi i naftes dhe pastrimi i gazit natyror.	B

37	Rehabilitim të mjedisit të puseve, grumbullim, etiketim, transportim, tranzitim të mbetjeve të lëngta, të ngurta, të ndotura me hidrokarbure të naftës bruto dhe pikë shërbimi për automjete në funksion të kësaj veprimtarie.	Patos-Marinëz / Fier	Mimoza GJANI	16, 17, 6, 10, 20	Mbetje inerte nga ndërtimi/prishja/gërmime. Mbetje të paspecifikuara në listë. Mbetje të kimisë minerale. Mbetje nga proceset termike. Mbetje urbane dhe industriale.	B
38	Fermë pulash	Libofshë / Fier	Ferro sh.p.k	16 03 05 & 18	Mbetje organike që përmbajnë substanca të rrezikshme & Mbetje nga kujdesi shëndetësor njerëzor ose shtazor dhe kërkime që lidhen me to	B
39	Pulari	Protëz / Fer	Hoxhaj sh.p.k	16 03 05 & 18	Mbetje organike që përmbajnë substanca të rrezikshme & Mbetje nga kujdesi shëndetësor njerëzor ose shtazor dhe kërkime që lidhen me to	B
40	Pulari	Mbrostar / Fier	ALB BACE sh.p.k	16 03 05 & 18	Mbetje organike që përmbajnë substanca të rrezikshme & Mbetje nga kujdesi shëndetësor njerëzor ose shtazor dhe kërkime që lidhen me to	B
41	Import, magazinim dhe tregtim Freoni (R-22)	16 Prilli / Fier	KEDO sh.p.k	14, 16	Tretës të mbetjeve organike ftohës & pompues. Mbetje të paspecifikuara në listë	B
42	Mulli bluarje. Prodhim mielli	Mbrostar / Fier	Abdurramani sh.p.k	20, 2	Mbetje urbane përfshirë fraksione të tjera. Mbetje që dalin nga përpunimi ushqimit	B
43	Prodhim vajrash vegjetale	11 Janari / Fier	Vajra Bimore sh.a	2, 13	Mbetje që dalin nga përpunimi ushqimit, mbetje vajrash	B
44	Import, magazinim dhe tregtim Freoni (R-22)	15 Tetori / Fier	VILSON DHIMA	14, 16	Tretës të mbetjeve organike ftohës & pompues. Mbetje të paspecifikuara në listë	B
45	Fabrikë Polisteroli	Mbrostar / Fier	ROVER 08 sh.p.k	14, 16	Tretës të mbetjeve organike ftohës & pompues. Mbetje të paspecifikuara në listë	B
46	Shpime pusesh testim	Seman / Fier	Bankers Petroleum			A

47	Rritje intensive e shpendëve në instalim, therje, përpunim, ambalazhim dhe magazinim i nënprodukteve të tyre.	Levan / Fier	Altin Sadikaj	1, 5, 13	Mbetje nga kërkimi dhe shfrytëzimi, mbetjet nga rafinimi i naftës, pastrimi i gazit natyror, mbetje të karburanteve të lëngshme.	B
48	Importim, depozitim dhe tregtim gazi freon-ftohës (R22)	Ish-Uzina e pambukut	AMIS sh.p.k	14, 16	Tretës të mbetjeve organike ftohës & pompues. Mbetje të paspecifikuara në listë	B
49	Importim, depozitim dhe tregtim gazi freon-ftohës (R22)	Apollonia / Fier	AVA sh.p.k	14, 16	Tretës tv mbetjeve organike ftohës & pompues. Mbetje të paspecifikuara në listë	B
50	Rritje intensive e shpendëve në instalim, therje, përpunim, ambalazhim dhe magazinim i nënprodukteve të tyre.	Protëz / Fer	DRIZA sh.p.k	16 03 05 & 18	Mbetje organike që përmbajnë substanca të rrezikshme & Mbetje nga kujdesi shëndetësor njerëzor ose shtazor dhe kërkime që lidhen me to	B
51	Riveshje e gomave të përdorura	Fier	Nuhaj sh.p.k	15, 8, 20	Mbetje të ripërdorimit të materialeve, mbetje nga fabrikimi dhe shpërndarja e lëndëve veshëse & mbetje industriale	B
52	Përpunim i mbetjeve urbane për qëllime riciklimi	Mbrostar / Fier	Recolight sh.p.k	20, 16		B
53	Import i 32 toneve gazi ftohës HCFC 22, CHCF2Cl (R134A)	19 Nëntori / Fier	AVA sh.p.k	14, 16	Tretës te mbetjeve organike ftohës & pompues. Mbetje të paspecifikuara në listë	B
54	Përpunim tekstilësh, lavanderi, lyerje dhe përdorim i detergjenteve industriale	Kryengritje / Fier	BLUE SKY sh.p.k			B
55	Import, magazinim dhe tregtim Freoni (R-22)	29 Nentori / Fier	AVA sh.p.k	14, 16	Tretës te mbetjeve organike ftohës & pompues. Mbetje të paspecifikuara në listë	B
56	Implant per përpunimin dhe riciklimin e vajrave	Fier	Resuli-ER sh.a	16, 20	Mbetje te paspecifikuara në listë & mbetje urbane përfshi fraksionet e mbledhura veçmas.	B

	lubrifikante të përdorur dhe mbetjeve të hidrokarbureve.					
57	Rehabilitim të puseve, grumbullim etiketim, transportim, tranzitim të mbetjeve të lëngshme, të ngurta, të ndotura me hidrokarbure të naftës bruto dhe pikë shërbimi për automjete në funksion të kësaj veprimtarie.	Fier	ALB-STAR sh.p.k	16, 17, 6, 10, 20	Mbetje inerte nga ndërtimi/prishja/gërmime. Mbetje të paspecifikuara në listë. Mbetje të kimisë minerale. Mbetje nga proceset termike. Mbetje urbane dhe industriale.	B
58	Impiant për trajtimin e mbetjeve të naftës Albpetrol të vendosura në "Qafën e Stefanit" për shndërrimin e tyre në Lëndë Djegëse Alternative të Ngurta (LDAN) dhe transportimin e LDAN-it për t'u bashkëdjegur në fabrikën e çimentos	Fier	ANTEA - CEMENT sh.a	16, 17, 6, 10, 20		B

Burimi: ARM Fier

Çdo muaj, vlerësohet se shkarkimet në lumin Gjanicë rreth 12.57-12.91 m³ ujra të patrajtuara dhe produkte të naftës ku ka rezultuar se përqëndrimi i naftës në këto ujëra shkon CC=0.2-6mg/l.³⁴¹ Fabrikat tashmë jo-aktive të nitratit në Fier stokojnë mbetje kancerogjene shumë të rrezikshme të cilat nëpërmjet drenimit të ujërave të shiut derdhen në akuiferin e lumit Gjanicë. Janë rreth 850m³ arsenik të groposura jo në kushtet teknike më optimale.

Si mbetje industriale me potencial ndotës mund të klasifikojmë edhe Ujërat e Ndotura Urbane të cilat përmbajnë solucione dhe kimikate të ndryshme të përdorura nga njësitë familjare, si edhe shkarkime të ndryshme të bizneseve private. Këto ujëra të ndotura të cilat grumbullohen nëpërmjet sistemit të kanalizimeve, janë identifikuar të shkarkohen direkt në Gjanicë në më shumë se 2 pika të ndryshme.

Duhet theksuar se një pjesë e këtyre aktiviteteteve prodhojnë mbetje të rrezikshme dhe si të tillë janë subjekt i trajtimit të këtyre mbetjeve nëpërmjet Ligjit 10463 dt. 22.09.2011, ku cilësohet se këto mbetje duhet rigorozisht të monitorohen, regjistrohen dhe transportohen siç përshkruhet në ligj. Më poshtë paraqitet lista ekzistuese e aktiviteteteve gjeneruese të këtyre mbetjeve në Bashkinë Fier, të cilat janë të pajisura me Leje Mjedisore.

- **Mbetjet Elektronike**

Rregullat për trajtimin dhe kasifikimin e mbejteve E.E nuk parashikojnë depozitimin e tyre në landfill. Pra aktualisht Bashkia Fier duke qenë se të gjitha objektet apo materialet e klasifikuara si mbetje i manaxhon duke i transportuar dhe stokuar në Venddepozitimin Fier, lind nevoja që të ndërtohet një qendër për trajtimin e diferencar të kësaj rryme.

Gjenerues të këtyre mbetjeve janë si familjarët ashtu edhe bizneset private që operojnë në Bashkinë Fier. E vetmja mënyrë për të arritur manaxhimin e mbetjeve tek ata dhe jo mbetja tek konteinieri është nëpërmjet realizimit të një plani specifik të manaxhimit për këtë rrymë dhe aktivizimi i fushatave sensibilizuese.

- **Mbetje të tjera**

Ndër mbetjet e tjera mund të klasifikojmë:

- mbetjet nga gomat e përdorura,
- mbetjet nga karkasat e makinave,
- mbetjet nga vajrat e përdorur etj.

Të cilat grumbullohen së bashku me mbetjet urbane dhe derdhen në venddepozitimet e përcaktuara.

Diferencimi në burim si edhe trajtimi i seleksionuar sipas parimit Redukto-Ripërdor-Riciklo, është sfida më e madhe që parashtrohet në Bashkinë Fier, sfida e cila vjen paralelisht me rehabilitimin e zonave të ndotura nga depozitimi jashtë kushteve teknike të mbetjeve deri më sot.

Në funksion të gjeneruesëve të identifikuar si edhe atyre potencial nevojitet që të merren masa për trajtimin e mbetjeve me origjinë industriale, pra mbetjeve me potencial rreziku të lartë. Duke qenë detyrim ligjor i adresuar, vetë prodhuesit, qoftë nga Ligji Nr. 9537, datë 18.05.2006 por edhe nga Leja Mjedisore që ata posedojnë, Bashkia Fier mund të asistojë në përcaktimin e një pozicioni ku këto mbetje do të depozitohen dhe trajtohen të diferencuara.

- **Riciklimi**

Ndërkohë në asnjë nga njësitë administrative nuk deklarohet të ketë patur iniciativa për riciklimin apo kompostimin e mbetjeve në territoret e tyre. Megjithatë qyteti i Fierit në kuadër të një projekti me Ambasadën Hollandeze, në vitin 2010, prezantoi skemën për grumbullimin e mbetjeve me tre kosha dhe dërgimin e mbetjeve të riciklueshme në pikën e grumbullimit pranë vend-depozitimit të mbetjeve.

Në territorin e bashkisë së Fierit operojnë katër kompani ricikluese, dy prej të cilave riciklojnë mbetje urbane. Njëra (ABA 2011 Sh. p. k.) është e vendosur në Sheq të Madh,

pranë shtratit të Lumit Gjanica dhe tjetra (RECOLIGHT Sh. p. k.) në afërsi të fshatit Portëz, sërish pranë shtratit të Lumit Gjanica. Kompania për riciklimin e metaleve (PIU - ECO Sh.p.k.) vendoset në afërsi të bashkimit të Lumit Seman me Lumin Gjanicë, shumë pranë shtratit të Lumit Seman, ndërsa kompania për riciklimin e vajrave dhe produkteve të tij (TOT - TRADING IN OIL & TRANSPORT) ndodhet në qytetin e Fierit në afërsi të zonës industriale³⁴².

Për të llogaritur gjenerimin e mbetjeve urbane në territorin e Bashkisë Fier (territori pas reformës), jemi mbështetur sërish në rrjetin e INSTAT-it për të dhënat e popullsisë në çdo km². Sasia mesatare e mbetjeve që gjeneron një person në ditë është 1-1.4 kg³⁴³. Sasia më e madhe e mbetjeve të gjeneruara ndodh normalisht në zonat më të populluara, siç është qyteti i Fierit. Sasia e gjeneruar në qytetin e Fierit, në zonën urbane, arrin vlera 1,392-3,381 ton/vit për km² ³⁴⁴.

Riciklimi i mbetjeve bashkiake (organike, druri, letre, kartoni, LD plastike, HD plastike, qelqi, produkte kauçuku) në territorin e Bashkisë Fier është përafërsisht 83.3%, ndër të cilat peshën më të madhe e zënë mbetjet organike me 46%, 15% plastika dhe 15% letra³⁴⁵. Procesi i riciklimit është i ndërlikuar për arsye se mbetjet nuk ndahen që në burim dhe nuk ka stimuj që të realizohet ky proces.

Referuar informacioneve të mbledhura nga Bashkia Fier, njësia vazhdon grumbullimin e diferencuar të mbetjeve, ku sasinë më të madhe të mbetjeve e zë rryma e plastikës së trashë me 73ton/vit mbetje të grumbulluar, e shoqëruar nga plastika e hollës me 62ton/vit dhe më pas letra dhe kartoni 16ton/vit.³⁴⁶

○ Përfundime

Fillimisht Bashkia Fier ka nevojë për të përditësuar Planin e Manaxhimit të Integruar të Mbetjeve Urbane, kjo si nevojë për një studim të plotë mbi shtrirjen e infrastrukturës së shërbimit të manaxhimit të mbetjeve në të gjithë territorin e Bashkisë³⁴⁷.

Venddepozitimi në veri të qytetit, duke u kufizuar nga dy rrjedha sipërfaqësore si lumi Gjanicë dhe Kanali i Madh, kombinuar kjo edhe me elementët e sigurisë të cilët mungojnë në këtë sit, përbënë pikërisht një vatër të nxehtë mjedisore për Bashkinë Fier. Shpeshtitë e prurjeve maksimale qoftë të lumit Gjanicë apo edhe nga rreshjet e denduara kanë përmbytur seksione të caktuara të këtij venddepozitimi. Problematikë emergjente paraqitet situata mbi:

- Shkakimet e gazrave CH₄ në atmosferë, NO, NH₄ si dhe dioksinat nga djegiet e ndryshme;
- Shkakimet e mbetjeve të ngurta mbi rrjedhën e ujërave sipërfaqësore;

Depozitimi i mbetjeve inerte anës brigjeve të lumit Gjanicë dhe kanalit të madh si edhe në disa pjesë të argjinaturave nuk ofron një zgjidhje teknikisht të qëndrueshme dhe afatgjatë. Nevojitet një plan për manaxhimin e këtyre mbetjeve dhe mbi të gjitha një pikë grumbullimi e miratuar nga Bashkia.

Mbetjet e klasifikuara si të rrezikshme (kryesisht spitalore dhe industriale) administrohen nga subjekte private në varësi të kushteve kontraktuale. Monitorimi i këtyre kontratave në terren paraqet mangësi pasi janë identifikuar shkarkime industriale në zonat ku janë pusët

aktive të naftës, vërehen emetime të gazrave në atmosferë prej impianteve të përpunimit të naftës si edhe shkarkime të ndryshme identifikuar gjatë vizitave në terren.

Skema të ndryshme të 3R (Ulje-Riciklim-Ripërdorim) shihen pjesërisht të zbatuara në Bashkinë Fier. Faktor në procesin e ndarjes së mbetjeve mbetet komuniteti Rom dhe Egjiptian në Fier. Fushata dhe projekte pilot në fushën e reduktimit dhe ripërdorimit janë të pakta ndaj edhe familjarizimi i popullatës me këto teknika është i ulët. Këtu veçojmë mbetjet organike të prodhuara nga bujqësia, të cilat me anë të skemave të kompostimit mund të prodhojnë pleh aktiv, i cili mund të ripërdoret sërish në bujqësi.

Projekti për ndërtimin e landfill-it rajonal në Bashkinë Fier paraqet një iniciativë pozitive për manaxhimin e mbetjeve në tërësi. Duke qënë i pozicionuar pranë brigjeve të Lumit Gjanicë dhe krahas masave paraprake të marra për mbrojtjen mjedisore nga impaktet që do të ketë ky impiant nevojitet që monitorimi mbi të, të jetë i shpeshtë.

Zonat me nivel të lartë ndotjeje, sidomos industriale, pranë qytetit të Fierit përbëjnë një problem serioz për mjedisin dhe shëndetin publik të banorëve. Mbetjet e trashëguara në këto zona duhet të jenë pjesë e skemës së re që duhet të adoptojë bashkia Fier për manaxhimin e integruar të mbetjeve. Shërbimi i grumbullimit dhe transportimit të mbetjeve urbane nevojitet të shtrihet në të gjithë territorin e Bashkisë Fier.

4.9 Ndryshimet klimatike dhe rreziqet

o Ndryshimet klimatike në Rajon

Në vendet e Europës Juglindore, përfshirë Shqipërinë, pasojat e ndryshimeve klimatike do të shprehen në forma të ndryshme si:

- rritja e temperaturës me 1.7 – 3.5°C deri në vitin 2100;
- ulja e sasisë së reshjeve dhe ndryshimi i regjimit të tyre (-3.84 deri në -18.13% deri në vitin 2100)³⁴⁸.

Këto fenomene parashikohet të kenë pasoja të theksuara në zhvillimin e rajonit sepse kanë mundësi të shkaktojnë ngritjen e nivelit të detit duke krijuar erozion detar, përmytje, pakësimin e ujërave nëpër lumenj e liqene gjatë vitit dhe përmytje në periudha të caktuara për shkak të shtimit të reshjeve me intensitet të lartë, ndryshimeve në stinën e kultivimit në bujqësi, ndryshimeve të habitateve, paksimin e numrit dhe llojeve të specieve, shtimin e llojeve të huaja invazive së bashku me rritjen e sëmundjeve infektive³⁴⁹.

Gjithashtu, probleme të shumta do të hasen në komunitetet lokale dhe ato rajonale që varen nga shërbimet që ofron ekosistemi, uji i pijshëm, karburanti, materiale për ndërtim dhe të korra, të gjitha së bashku do të kenë një ndikim të madh në mbajtjen e kushteve optimale të jetesës. Është fakt i rëndësishëm që disa rajone të Europës Juglindore shtrihen në fushën e Europës që është zonë më e ndjeshme nga ndryshimet klimatike. Ndër pasojat më të theksuara të ndryshimeve klimatike që parashikohet të ndodhin në rajon renditen më poshtë³⁵⁰:

- Mungesa e ujit të pastër për shkak të uljes të sasisë së reshjeve dhe rritjes së temperaturave.

- Në zonat malore ku rritja e temperaturës do të shkaktojë shkrirjen e shpejtë të akujve dhe dëborës parashikohet fryrja e rrjedhave të lumit dhe ndikimet zinxhir që rrjedhin nga kjo.
- Zonat bregdetare do të përballen me pasojat që vijnë nga rritja e nivelit të detit kombinuar me rritjen e rrezikut nga fenomene klimatike si stuhitë apo reshjet intensive.
- o Ndryshimet klimatike në Shqipëri (ndikimet në Bashki)

Siç u tha me lart, Shqipëria, duke qënë se shtrihet në Europën Juglindore, do të këtë pasoja të ndjeshme nga ndryshimet klimatike. Ndryshime kryesore që parashikohen janë³⁵¹:

- rritja e temperaturave;
- ulja e sasisë së reshjeve;
- shtimi i fenomeneve ekstreme të motit;
- rritja e nivelit të detit³⁵².

Sipas të dhënave të nxjerra nga kërkimet e shumta në lidhje me **ngrohjen globale** dhe efektet e saj në territor, edhe për Bashkinë Fier sektorët që do të preken më shumë janë bujqësia, energjia, biodiversiteti, toka dhe ekosistemet ujore³⁵³. Gjatë vitit 2014, zona e Darëzesës ishte dëshmitare e përmytjeve masive, ku u dëmtuan shumë kultura bujqësore dhe vendbanime. Në kushtet kur niveli i detit do të rritet deri me 24cm në vitin 2050 dhe njëkohësisht me rritjen e nivelit të lumit Seman, shumë sipërfaqe jo vetëm bujqësore, por edhe vendbanime do të përmytreshin dhe do të humbnin funksionin e tyre. Për këtë arsye duhet menduar strategjikisht për ndërtimin e pritave mbrojtëse për mosdepërtimin e ujërave të detit në tokat fushore të zonës së Myzeqesë.

Rritja e temperaturave: Bazuar në të dhënat e paraqitura në komunikimin e tretë që Shqipëria ka bërë për ndryshimet klimatike në tre skenare të përgatitur, tregohet një rritje e mundshme e temperaturës mesatare vjetore përgjatë viteve 2030, 2050, 2080 dhe 2100. Si temperaturë referencë është marrë temperatura mesatare e vitit 1990.

Tabela 62. Skenaret e parashikimit të rritjes së temperaturës (Referuar Tem. Mes. 1990)

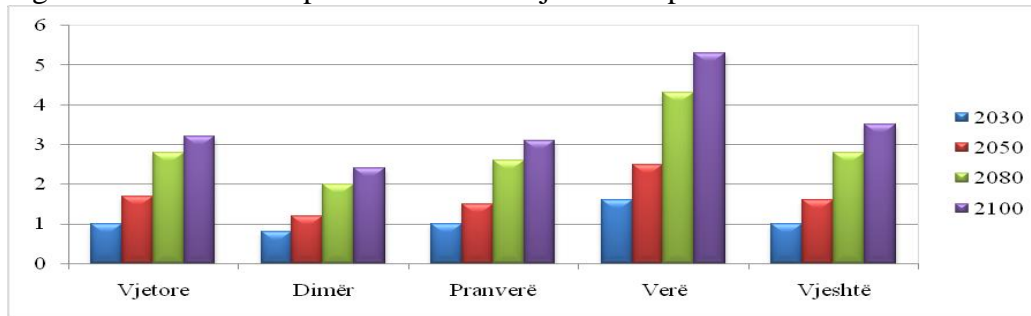
Stinët	Vitet			
	2030	2050	2080	2100
Vjetor	1.0 (0.7 to 1.2)	1.7 (1.3 to 2.2)	2.8 (2.0 to 3.5)	3.2 (2.4 to 4.1)
Dimër	0.8 (0.7 to 0.9)	1.2 (1.1 to 1.4)	2.0 (1.7 to 2.3)	2.4 (1.9 to 2.7)
Pranverë	1.0 (0.8 to 1.12)	1.5 (1.3 to 1.8)	2.6 (2.2 to 3.0)	3.1 (2.6 to 3.6)
Verë	1.6 (0.5 to 1.8)	2.5 (2.1 to 2.8)	4.3 (3.8 to 4.9)	5.3 (4.6 to 6.0)
Vjeshtë	1.0 (1.0 to 1.1)	1.6 (1.5 to 1.8)	2.8 (2.7 to 3.0)	3.5 (3.2 to 3.7)

Burimi: Ministria e Mjedisit 2016³⁵⁴. Punoi: Co-Plan

Në skenarët e rritjes së temperaturës, në vitin 2050 parashikohet një rritje mesatare e temperaturës me 1.7°C dhe skenari maksimal 2.2°C. Ndërsa në vitin 2080 temperatura mund të rritet me 2.8°C, ndërsa vlera maksimale e vlerësuar mendohet të arrijë shifrën 3.5°C. Në vitin 2100 temperatura mesatare vjetore parashikohet të rritet me 2.4-4.1°C.

Duke vëzhguar vlerën e rritjes së temperaturës sipas stinëve të vitit, shqetësues është fakti që rritja më e madhe e temperaturës parashikohet të ndodhë në stinën e verës, duke e kthyer atë në një stinë akoma më të nxehtë e të thatë. Temperaturat mesatare vjetore për skenaret e përgatitur mund të rriten me 2.1-2.8°C në vitin 2050 dhe një rritje me 4.6-6.0°C në vitin 2100, referuar me temperaturat e vitit 1990. Temperaturat mesatare vjetore, sipas skenareve të hartuara, pritet të arrijnë në 25°C në vitet 2050 dhe në 30°C në vitin 2100.

Figura 101. Skenarët e parashikimit të rritjes së temperaturës

Burimi: Ministria e Mjedisit 2016³⁵⁵. Përpunoi: Co-Plan

Përveç rritjes së temperaturave në përgjithësi, parashikohet edhe shtimi i fenomeneve ekstreme të motit siç janë numri i ditëve me temperaturë >35°C pa ndërprerje, numri i ditëve me valë të nxehta, dhe numri i ditëve me temperaturë të ftohtë pa ndërprerje.

Tabela 63. Numri i fenomeneve ekstreme të parashikuara deri në vitin 2100 në rajonet bregdetare në vend

Fenomeneve ekstreme të motit	Rajon	Vitet 1961-1990	Vitet			
			2030	2050	2080	2100
Nr. i ditëve me Tmaks >35° C	Veri	1.7-5.8	5-10	7-14	8-20	10.0-24.0
	Qendër	6 - 4.9	2-9	2-12	3-18	4.0-21.0
	Jug	1.3	4	5	7	8
Nr. i ditëve me valë të nxehta	Veri	19-27	56-60	72-80	95-98	115-120
	Qendër	16	29	36	52	60
	Jug	7	13	16	20	25
Numri i ditëve me temperaturë të ftohtë	Veri	360	550	670	840	930
	Qendër	686	780	870	980	1100
	Jug	757	860	950	1050	1160

Burimi:Ministria e Mjedisit 2016³⁵⁶, Punoi: Co-Plan

Duke iu referuar të dhënave të mësipërme, përgjatë gjithë viteve të ardhshme deri në vitin 2100, do të kemi një rritje të ditëve më temperatura maksimale mbi 35°C, ku nga 1.7-5.8 ne periudhën 61-1990, në vitin 2100 do të arrijnë 10-24 ditë me temperatura mbi 35°C në veri, nërsa në pjesën qendrore dhe jugore kjo vlerë është më e ulët. Gjithashtu, ditët me valë të nxehta do të rriten përgjatë viteve të ardhshme, nga 19-27 ditë në periudhën 61-1990 në 115-120 në vitin 2100 në pjesën veriore, ndërsa në atë qendrore dhe jugore vlerat paraqiten më të ulëta. Përsa i përket ditëve me temperaturë me të ulët se 0°C të paraqitura në tabelën e mësipërme, parashikohet një rënie drastike deri në vitin 2100, krahasuar me vitin 1990, nga 10-27 ditë në periudhën 61-1990, në vitin 2100 këto ditë nuk do të jenë

aspak të pranishme në të gjithë zonën bregdetare. Gjithashtu, edhe ditët me valët e të ftohtit nuk do të jenë të pranishme në vitet 2100.

Tabela 64. Numri i ditëve me fenomene ekstreme të motit në vit: Parashikime

Fenomeneve ekstreme të motit	Rajon	Vitet 61-1990	Vitet			
			2030	2050	2080	2100
Ditë me Tmin < 0°C	Veri	10-27	4-15	0-10	0-3	0
	Qendër	7-32	3-18	0-11	0-5	0
	Jug	3	0	0	0	0
Ditë me valë të ftohta	Veri	30-48	10-15	6-7	0-6	0
	Qendër	32-46	20-32	12-23	6-8	0
	Jug	7	0	0	0	0
Ditë me valë të ngrohta	Veri	1450	1410	1390	1350	1335
	Qendër	1530	1495	1460	1420	1390
	Jug	1168	1130	1110	1090	10702

Burimi: Ministria e Mjedisit 2016³⁵⁷, Punoi: Co-Plan

Si pasojë e rritjes së temperaturës, rritjes së numrit të ditëve me valë të nxehta, vendi do të përballet me thatësira të konsiderueshme dhe të nxehta. Ndikim të menjëhershëm do të ketë në rritjen e mesatares vjetore të vdekshmërisë, kryesisht për moshat e treta; kërkesën në rritje për ujë të pastër; dhe probleme me përshtatjen e kulturave bujqësore me klimën.

Ulja e sasisë së reshjeve: Një problem i rëndësishëm që pritet të vijë bashkë me ndryshimet klimatike, tashmë të vërtetuara shkencërisht, është ulja e sasisë së reshjeve vjetore dhe shpërndarja e tyre përgjatë vitit.

Tabela 65. Parashikimet e ndryshimit të regjimit të reshjeve (në %) për periudha të ndryshme në lidhje më vitin 1990

Vitet	2030	2050	2080	2100
Vjetor	-3.84 (-35.4 to 27.7)	-8.46 (-56.0 to 47.4)	-14.37 (-78.6 to 81.1)	-18.13 (-89.7 to 94.9)
Dimër	-5.96 (-15.9 to 4.0)	-10 (-27.9 to 7.7)	-14.3 (-44.6 to 16.1)	-18.1 (-55.8 to 19.6)
Pranverë	-2.45 (-11.9 to 7.0)	-7.26 (-25.3 to 10.75)	-14.26 (-45.1 to 16.6)	-17.7 (-55.3 to 19.8)
Verë	-10.4 (-12.8 to -7.9)	-19.7 (-24.1 to -15.3)	-41.9 (-49.2 to -34.5)	-50.4 (-59.4 to -41.3)
Vjeshtë	0.5 (-10.1 to 11.1)	-2.5 (-21.3 to 16.3)	-6.9 (-38.1 to 25.2)	-9.5 (-48.1 to 29.1)

Burimi: Ministria e Mjedisit 2016³⁵⁸, Punoi: Co-Plan

Në vitet e ardhshme pritet që sasia e reshjeve të ulet rreth 14.37% në vitin 2080 dhe deri në mbi 18% në vitin 2100. Në vitet e ardhshme parashikohet që periudhat e thatësirës të shtohen së tepërmi, si pasojë e uljes së sasisë mesatare të reshjeve vjetore dhe shpërndarjes së tyre përgjatë vitit. Nga të dhënat e skenarëve të parashikuara të shpërndarjes së reshjeve vjetore, vihet re se stina e verës do të jetë mbi 50% më e thatë. Mungesa e reshjeve do të çojë në një verë shumë më të nxehtë dhe të thatë, duke u kthyer në problem serioz për zhvillimin e bujqësisë, dhe shumë probleme të tjera në sektor të ndryshëm ekonomik.

Rritja e temperaturave në territorin e Bashkisë Fier do të ketë një sërë problemesh në zhvillimin bujqësor, i cili është sektori me numrin më të madh të të punësuarve në

territor. Zhvillimi bujqësor në territorin e bashkisë do të përballet më kushte klimatike më të thata, si pasojë do të ketë një rritje të kërkesës për ujë për vaditje dhe nga ana tjetër një ulje të sasisë së reshjeve dhe rezervave ujore të përdorshme për bujqësinë. Shtimi i dëmtuesve të bujqësisë (parazitë, mikrobe, insekte), do të jetë një problem ekzistent më rritjen e temperaturës mesatare vjetore. Për zhvillimin e sektorit bujqësor sa më të qëndrueshëm duhen marr masa në kohë sa më të hershme, për adoptimin e bujqësisë dhe gjetjen e mënyrave për plotësimin e nevojës me ujë për vaditje.

Shtimi i fenomeneve ekstreme të motit: Përgjatë viteve, në vendin tonë kanë qënë të pranishme fenomenet ekstreme të motit si përmytjet, valët e të nxehtit, etj. Përmytjet kanë një ndikim të madh në aspektin e jetës së njerëzve, ekonomisë, bujqësisë dhe mjedisit. Pika kulminante e përmytjes në vitin e fundit është regjistruar në vitin 2010, në të cilën humbjet arritën në rreth 0.15% të PBB-së së vendit. Në vitet që vijnë, fenomeni i përmytjeve i ndihmuar nga shirat intensive që pritet të shtohen, parashikohet të shpeshtohet. Stina e verës do të pësojë ndryshime të theksuara duke krijuar kushte ekstreme si temperatura të larta dhe periudha të zgjatura të thata. Ndërsa në zonat bregdetare, me rritjen e temperaturave dhe intensifikimin e reshjeve, parashikohet të formohen stuhi, të cilat do të kenë një ndikim jo të vogël në ato zona.

Në të shkuarën, pjesë të teritorit të Fierit janë bërë pre e përmytjeve të vazhdueshme nga lumenjtë (Vjosa dhe Seman). Në vitet e fundit, ky fenomen po kthehet i përvitshëm edhe pse në shkallë të ndryshme. Në skenarët e parashikimit të ndryshimit të klimës, theksohet shtimi i fenomeneve ekstreme të motit, kryesisht shtimi i shirave intensivë, të cilët janë tepër problematikë në fryrjen e menjëhershme të lumenjëve, dhe si pasojë përmytjet do të jenë më të mëdha. Zonat breglumore, apo dhe zona përreth, do të jenë tepër të prekura nga përmytjet që parashikohen në të ardhmen, ndaj duhen marr masa të menjëhershme për përbalimin e këtij fenomeni, mbrojtjen e tokës bujqësore dhe të zonave urbane.

Rritja e nivelit të detit³⁵⁹: Niveli i detit Adriatik ka pësuar një rritje prej 15cm gjatë shekullit të shkuar, Në dekadat e ardhshme deri në vitin 2100, niveli i detit pritet të rritet me 40cm. Rritja e konsiderueshme e nivelit të detit do të sjellë një sërë pasojash negative përgjatë vijës bregdetare, kryesisht në tokat bujqësore, habitatet bregdetare dhe mbi zonat turistike. Si rezultat i rritjes së nivelit të detit, deri në vitin 2050, rreth 1,082.45km² (32% e zonës bregdetare, osë 3.76% e sipërfaqes së vendit) do të vuajë pasoja të drejtpërdrejta nga përmytjet. Pjesë të konsiderueshme të tokës bujqësore do të konsiderohen të humbura, apo të papërdorshme, për shkak të rritjes së nivelit të detit dhe kripëzimit. Shumica e habitateve bregdetare të tilla si dunat ranore, ligatinat me ujë të njelmët, lagunat, do të pësojnë ndryshime të konsiderueshme, disa prej tyre do të kenë humbur totalisht funksionin dhe të tjera do të jenë të dëmtuara në shkallë relativisht të lartë.

Në vitet e fundit, SHGJSH-ja ka raportuar fenomenin e depërtimit të ujërave të kripura të detit në Akuiferin kuaternar të Vjosës. Ky fenomen raportohet të ketë prekur rreth 45-53% të sipërfaqes së tij duke ndikuar ndjeshëm në cilësinë e ujërave të akuiferit, sidomos në pus-shpimet **Kafaraj**, ku është vënë re përmbajtje e lartë e klorit mbi vlerat e lejuara (rreth 293 mg/l kundrejt 250 mg/l që është vlera e lejuar) si pasojë e këtij fenomeni.³⁶⁰ Vlen të përmendet se pus-shpimet e Kafarajt furnizojnë me ujë të pijshëm qytetin e Fierit dhe fshatrat përreth. Sipas SHGJSH-së, depërtimi ka ndodhur si rrjedhojë e mbishfrytëzimit dhe shfrytëzimit të ujërave nëntokësore, sidomos në krahun e majtë të lumit Vjosa. Gjithashtu ky fenomen ka ndikuar së tepërmi në intensifikimin e erozionit

bregdetar dhe kripëzimin e tokave bregdetare, duke i kthyer në toka joproduktive, apo me rendiment të ulët prodhimi. Në të ardhmen këto problem priten të rriten, gjithashtu, duke u bazuar në lartësinë e ulët mbi nivelin e detit në të cilën ndodhen disa zona të banuara, shumë shpejt do të hasen probleme serioze nga rritja e nivelit të detit, e cila është parashikuar (38-40 cm deri në vitin 2100).

- Sektorët ekonomikë më të prekur nga ndryshime klimatike

Bujqësia³⁶¹: Sektori i bujqësisë është një nga drejtuesit kryesor të ekonomisë shqiptare. Në vitin 2011 sektori i bujqësisë numëronte 54.6% të punësuarve, dhe kontribuonte në 20% të PBB-së. Bujqësia është shumë e ndjeshme ndaj ndryshimeve afatshkurtra të motit, luhatjeve sezonale dhe vjetore. Ndryshimi i klimës dhe rritja e temperaturës kanë ndikim të drejtëpërdrejtë në uljen e prodhimit, shtimin e dëmtuesve në bujqësi (insekteve, parazitëve etj.). Gjithashtu, ndryshimi i klimës do të sjell ulje të sasisë së reshjeve, sidomos në periudhën e verës duke çuar në rritjen e kërkesës për ujë dhe uljen e mundësisë për të pasur ujë të mjaftueshëm për të plotësuar nevojat gjithnjë e në rritje që ka bujqësia për ujë. Me rritjen e temperaturës, kulturat bujqësore do të hasin probleme me përshtatshmërinë e tyre rajonale. Kjo nënkupton që përgjatë dhjetëvjeçarëve të ardhshëm nevojitet të përshtatim llojin e të mbjellave me lloje më rezistente ndaj thatësisë dhe varietete që kërkojnë më pak ujë. Frutat dhe perimet do të jenë më të prekura nga ndryshimet klimatike, pasi rritja e temperaturës shton stresin tek këto bimë, duke ulur prodhimtarinë e tyre ose duke vështirësuar rritjen e tyre.

Në territorin e Bashkisë Fier, sektori i bujqësisë është shumë i rëndësishëm për ekonominë e zonës. Problemet që sjell ndryshimi i klimës do të shkaktonin një ndikim të madh negativ në zhvillimin e bujqësisë së qëndrueshme, si pasojë uljen e të ardhurave për banorët. Problemet kryesore në territorin e bashkisë mund të hasen në përshtatjen e kulturave me ndryshimin e klimës, plotësimin e kërkesës për ujë për vaditje dhe humbjen apo kripëzimin e tokave bujqësore nga rritja e nivelit të detit.

Burimet ujore (Energjitika, HEC-et dhe burimet ujore)³⁶²: Përbërësit kryesor të ciklit hidrogjik janë avullimi, transpirimi dhe reshjet. Ndryshimi i parametrave klimatikë, rrezatimi diellor, shpejtësia e erës, temperatura dhe lagështia ndikojnë drejtpërdrejt në fenomenin e avullimit. Ndryshimi i avullimit dhe reshjeve do të ndikojë në bilancin ujor në vend. Reshjet mesatare vjetore në dekadat e ardhshme priten të ulen rreth 18%, ndërsa rastet e shirave intensive parashikohen të jenë më të shpeshta duke rritur shpeshësinë e përmbytjeve. Duke patur parasysh që energjia elektrike në vend plotësohet nga HEC-et, rritja e temperaturës do të shtojë mungesën e ujit për të plotësuar nevojat përgjatë gjithë vitit për energji dhe bujqësinë. Zgjatimi i periudhës së thatë në stinën e verës, shkrirja e dëborës në male, dhe mungesa e reshjeve në periudha të caktuara të vitit do të jetë një problem madhor në plotësimin e nevojave me ujë për sektorë të ndryshëm si energji, bujqësi etj. Prodhimi i energjisë pritet të ketë vështirësi në manaxhimin e situatave, duke qënë së ndarja e sasisë së reshjeve përgjatë vitit do të ketë diferenca të konsiderueshme. Rezervuarët e HEC-eve parashikohet të tejmbushen në periudha të caktuara dhe të vuajnë mungesën e sasisë së ujit në periudhën e verës. Megjithatë, edhe në rastin më të keq diferenca midis prodhimit dhe nevojës së ujit mund të zbuten me çështje teknike dhe të politikave.

Përmbytjet nga rrjedhat e lumenjve do të jetë një problem serioz dhe më i shpeshtë në dekadat e ardhshme. Shirat e rrëmbyeshme që sjellin vërshimin maksimal të lumenjve në kohë të shkurtër parashikohet të jenë problemi kryesor i përmbytjeve në pjesën fushore të vendit. Periudha nëntor-mars kur sasia e reshjeve është më e madhe (80-85% e sasisë vjetore) parashikohet periudha më problematike për përmbytjet.

Vlen të theksohet se rritja e temperaturës sjell edhe zgjatjen e harkut kohor brenda të cilit mund të kultivohet përgjatë vitit gjë që mund të ketë ndikime pozitive në bujqësi. Mundësia e kultivimit në një periudhë më të gjatë kohore dhe mundësia e futjes së kulturave të reja në bujqësi mund të çojë në rritjen e prodhimit.

Turizmi³⁶³: Kontributi i sektorit të turizmit për PBB-në është 7.6%, referuar vitit 2009. Ndryshimi i klimës është parashikuar të ketë një ndikim jo të vogël në sektorin e turizmit në vend, pozitiv dhe negativ. Deri në vitin 2030 parashikohet që periudha tetor-maj të jetë e papërshtatshme për turizëm ndërsa periudha tjetër do të ofrojë një rehati për zhvillimin e turizmit të diellit dhe detit. Të dhënat për vitin 2050 përcaktojnë prillin si muaj të pranueshëm për zhvillimin e turizmit bregdetar, ndërsa periudha maj - tetor cilësohet si e shkëlqyer për shvillimin e turizmit bregdetar. Parashikimet për vitin 2080 përcaktojnë vetëm muajt dhjetor, janar dhe shkurt si të muaj të papërshtatshëm për turizëm diellor e detar, ndërsa muajt e tjerë janë mëse të përshtatshëm. Aktualisht, 80% e turistëve që hyjnë në Shqipëri janë të përqëndruar në zonën bregdetare. Me rritjen e temperaturave, ky numër pritet të rritet duke çuar kështu në rritjen e presionit ndaj mjedisit, ndotjes të zonave nga mbetjet, ndotjen e ajrit dhe ujit. Manaxhimi i mbetjeve, ujërave të ndotur urbane si dhe siguria për ujë të pastër është një nga sfidat kryesore me të cilat do të përballet sektori i turizmit në vend.

Në territorin e Bashkisë Fier, turizmi zë një pjesë të ndjeshme të ekonomisë vendase, kryesisht ai bregdetar, i cili zhvillohet kryesisht në Darzezë, Ishëm, Pishë-Poro. Zona bregdetare e territorit të Bashkisë, krahas rritjes së periudhës së përshtatshme për të zhvilluar turizmin bregdetar nga parashikimet e rritjes së temperaturave, do të haset me një sërë problemesh të tjera, ndaj të cilave duhen planifikuar masa të vazhdueshme të cilat duhet të monitorohen vit pas viti. Fenomenet të cilët do të ndikojnë negativisht në zhvillimin e turizmit bregdetar janë: rritja e nivelit të detit dhe shtimi i fenomeneve ekstreme të motit. Rritja e nivelit të detit do të sjell përparimin e tij në drejtim të tokës (rritja e parashikuar 38-40cm deri në vitin 2100)³⁶⁴ dhe vija bregdetare do të përballet me ndryshime të konsiderueshme, plazhet me rërë të cilët sot janë të pranishëm do të pësojnë tkurrje e deri zhdukje, aktivitetet ndihmëse të turizmit (hotele, bare, restorante etj.) do të jenë pre e erozionit bregdetar dhe përparimit të detit në drejtim të tokës, duke i përmbytur e dëmtuar deri në shkatërrimin e tyre. Në këtë situatë të parashikuar nga skenarët e mundshme mbi rritjen e nivelit të detit, do të shihet një ndikim i rëndësishëm në qëndrueshmërinë e turizmit dhe ekonomisë që varet prej tij. Për këtë arsye duhen parashikuar masa që në kohë të hershme.

Popullsia: Ndryshimi i klimës parashikohet të ndikojë në shëndetin e banorëve në zonën bregdetare dhe në veprimtarinë e tyre ekonomike kryesore si turizëm dhe bujqësi. Krahas kësaj, do të ketë rreziqe kërcënuese të cilat do të ndikojnë në sigurinë e jetës (përmbytjet, zjarri, rritja e mikrobeve dhe insekteve që transmetojnë sëmundje ngjitëse, ulja e rezervave të ujit të pijshëm, ushqimi, energjia, cilësia e mjedisit dhe peizazhit). Rritja e nivelit të detit dhe përmbytjet e lumenjve do të jenë një problem tepër shqetësues në

zonat fushore, kënetat apo ish-kënetat të cilat janë në disnivel nga deti (deri në 2m). Në këto zona ka ardhur në rritje numri i popullsisë që nga viti 1950, kur toka bujqësore është përfituar nga bonifikimi i kënetave dhe shkripëzimi i tokave në afërsi të vijës bregdetare.

Përveç ndikimit mbi popullsinë, një numër i konsiderueshëm i banesave të ndërtuara gjatë 24 viteve të fundit pritet të dëmtohen nga përmbytjet. Rreth 41,625 banesa të vendosura deri në 0.5 m mbi nivelin e detit rrezikohen të përmbyten deri në vitin 2030, dhe 48,730 ndërtesa të cilat janë ndërtuar mbi nivelin e detit priten të preken nga përmbytjet pas vitit 2050. Lagështia e tepërt dhe përmbytjet do të kenë një ndikim të madh në popullsi pasi shumica e kateve të para të banesave nuk kanë hidro-izolim. Në vitet e ardhshme priten përmbytje (si ato të 2010) dhe stuhi të cilat, krahas dëmeve materiale, mund të shkaktojnë dhe humbje në njerëz, ashtu si në shumë vende europiane dhe fqinje. Në zonat bregdetare, nga rritja e frekuencës së përmbytjeve, pritet që ndikim të madh të ketë në infrastrukturë sipërfaqësore dhe nëntokësore si kanalizime, rrjet energjie, telefoni, interte etj.³⁶⁵

Siç shikohet, ndryshimet klimatike tashmë janë një realitet. Ky ndryshim i klimës ka ndikim të madh në shumë fusha të zhvillimit të vendit, sidomos në atë bujqësor dhe energjitik. Vetëm sektori i bujqësisë ka rreth 50% të punësuarve në Shqipëri. Gjithashtu, kontributi i këtij sektori në PPB arrin në 24%³⁶⁶. Në këtë kontekst shihet mëse e rëndësishme të merren masa të rëndësishme për planifikimin e zhvillimit të sektorit të bujqësisë dhe industrisë duke patur parasysh ndryshimet klimatike. Disa nga këto masa në bujqësi përfshijnë përshtatjen e kulturave bujqësore me ndryshimet e klimës, manaxhimin e duhur të burimeve ujore, rritjen e kapaciteteve kulluese dhe ato ujitëse, masat për parandalimin dhe kontrollin e zjarreve, mbrojtjen ndaj erozionit të tokës etj.

○ Përfundime dhe rekomandime

Ndryshimet klimatike tashmë janë një realitet. Ky ndryshim i klimës ka ndikim të theksuar në shumë fusha të zhvillimit të vendit, sidomos në atë bujqësor dhe energjitik. Vetëm sektori i bujqësisë ka rreth 50% të punësuarve në Shqipëri. Gjithashtu, kontributi i këtij sektori në PPB arrin në 24%³⁶⁷. Në këtë kontekst, shihet mëse e rëndësishme të merren masa të rëndësishme për planifikimin e zhvillimit të sektorit të bujqësisë dhe industrisë duke patur parasysh ndryshimet klimatike. Disa nga këto masa në bujqësi përfshijnë përshtatjen e kulturave bujqësore me ndryshimet e klimës, manaxhimin e duhur të burimeve ujore, rritjen e kapaciteteve kulluese dhe ato ujitëse, masa për parandalimin dhe kontrollin e zjarreve, mbrojtjen nga erozioni i tokës dhe ai detar etj.

Duke vëzhguar me kujdes skenarët e trajtuara më sipër, popullsia në territorin e Bashkisë Fier do të përballet me jo pak probleme në të ardhmen ndër të cilat mund të përmendim: përmbytjet nga rritja e nivelit të detit, shtimin e rasteve të zjarrit, thatësitat e zgjatura, përmbytjet nga fryrja e rrjedhave të lumenjëve dhe kërkesat në rritje për ujë në bujqësi dhe në uljen e sasisë së ujit të përdorshëm për të. Njëkohësisht, parashikohet edhe humbje të sipërfaqes së tokës në pjesën bregdetare të territorit të bashkisë. Popullsia në territorin e Bashkisë, në zonat të cilat janë në kuota të ulëta mbi nivelin e detit, do të pësojnë dëmtime nga rritja e nivelit të detit, kripëzimin e ujit të pijshëm dhe kripëzimin e tokave bujqësore. Ndërsa zonat e banuara në afërsi të brigjeve të lumenjve do të preken së tepërmi nga përmbytjet, të cilat priten të shtohen si pasojë e shirave intensive. Zhvillimi bujqësor do të sigurojë të ardhura më të pakta për banorët, pasi rritja e periudhës së

thatësirave çon në rritjen e kërkesës për ujë dhe aktualisht kanalet ujitës nuk janë totalisht në funksion. Gjithashtu parazitët dhe shtimi i numrit të insekteve që trasmentojnë sëmundje do të jetë një problem serioz në përhapjen e epidemive të ndryshme.

4.10 Trashëgimia historike dhe kulturore

- **Zonat me vlerë historike dhe monumentet e kulturës**

Bashkia Fier është në një kryqëzim sa antik dhe modern rrugësh. Dikur në territorin e saj shtrihej një nga kolonitë më të hershme të bregdetit Adriatik, e njohur si Apollonia e Ilirisë, ndërsa sot është parku arkeologjik më i madh i ultësirës perëndimore shqiptare e një prej më të vizituarve.

Apollonia është një park arkeologjik me potencial të lartë zhvillimi në funksion të vizitave turistike dhe të edukimit por prej vitesh, mungesa e një plani menaxhimi e ka penalizuar parkun me zhvillime projektesh që jo përherë kanë qenë në unison me njëri-tjetrin apo jo pak herë edhe me mbivendosje me njëri-tjetrin.

Aktualisht parku arkeologjik ka një gjendje të mirë të ruajtjes e konservimit por njëkohësisht nevoja emergjente të ndërhyrjeve specifike e kyçe restauruese në monumentet brenda tij të të gjitha periudhave. Projektet restauruese me financim të Bashkimit Europian janë pjesë thelbësore e ndryshimit pozitiv por ende nuk ka një qartësi të linjave rrugore të cilat do të lidhin by-passin e Fierit me Apolloninë, dhe sa ky aks do të lehtësojë aksesin e vizitorëve por edhe të banorëve vendas.

Nga Apollonia fillonte në antikitet një degë e rëndësishme e Via Egnatia-s e natyrshëm qyteti është destinacion i vizitorëve të shumtë, të cilët mbërrijnë jo vetëm me automjete por edhe me mjete të tipit biçikletë, dhe ku nuk mungon hapësira për itinerare të cilat mund ti drejtojnë vizitorët drejt detit Adriatik, sikurse edhe itinerare mes fshatrave të cilat ndodhen në lindje të Apollonisë në drejtim të qytetit të Fierit.

Bashkia Fier, ka potencialin gjithashtu edhe të prezencës së manastirit të Shën Kozmait në Kolkondas, një monument që është natyrshëm pjesë e itinerareve të kishave bizantine të ultësirës perëndimore sepse bart historinë e Shën Kozmait dhe frymën e pelegrinazhit historik. Kombinimi i resurseve të pasura kulturore me përmirësimin e infrastrukturës rrugore por edhe asaj turistike sjell pashmangshmërisht zhvillimin të qëndrueshëm ekonomik lokal e rritje të interesimit të banorëve për vlerat që i rrethojnë.

Për monumentet e kulturës përcaktohet një zonë mbrojtëse përreth, në përputhje me vlerat e tyre arkitektonike dhe me përshtatshmërinë e tyre urbanistiko-estetike. Përmasat e kësaj zone, ku ndalohet çdo ndërhyrje me karakter ndërtimor, janë përcaktuar nga organi që e ka shpallur monumentin, sipas studimit të bërë nga Instituti i Monumenteve të Kulturës.

Monumentet kulturore janë:

- Kisha e Shën Kollit, Vanaj
- Kisha e Shën Gjergjit, Libofshë
- Kisha e Shën Kozmait, Kolkondas
- Kisha e Shën Premtes, Hoxharë

- Vila Romake, Plyk
- Manastiri i Shën Mërisë, Pojan
- Qyteti antik Apolonia, Pojan
- Tempulli antik, Shtyllas

Zonat kryesore me vlerë historike janë:

- Apolonia
- Manastiri i Shën Mërisë
- Manastiri i Ardenicës (nuk është në bashkinë e sotme, por është në afërsi)

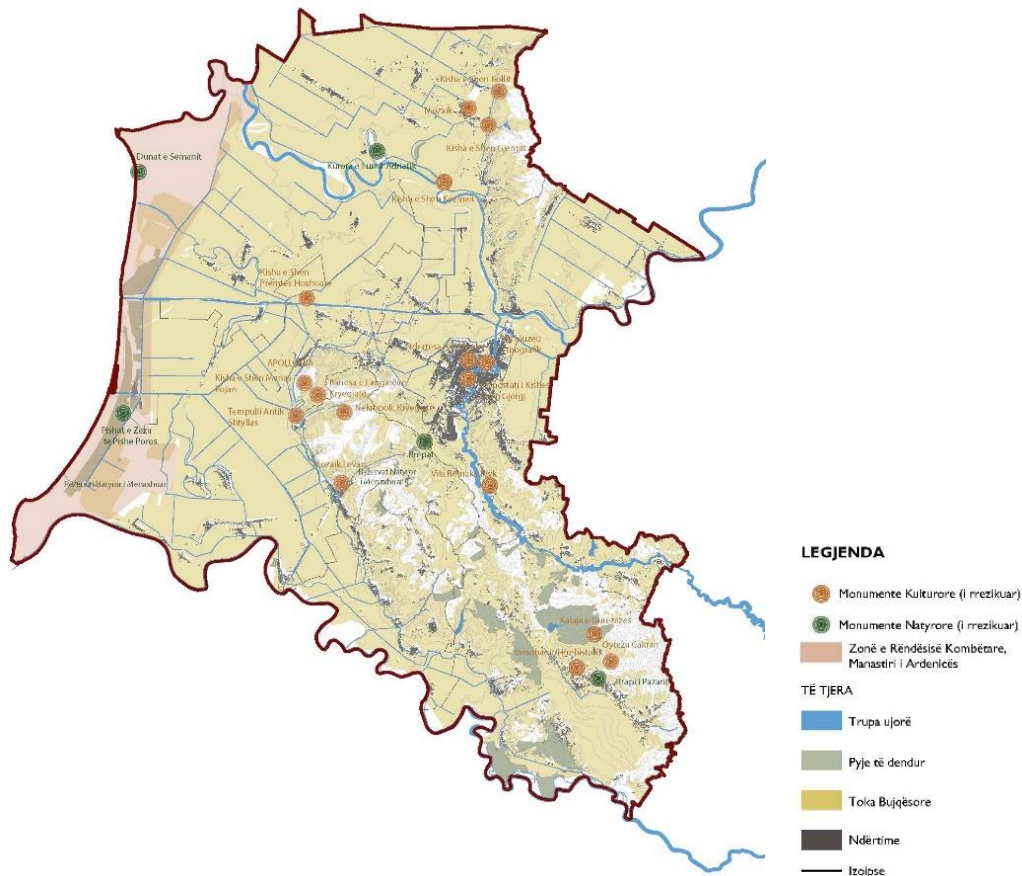
Parku i Apollonisë është arkivuar në shqyrtim për t’u konsideruar pasuri botërore nga UNESCO-ja nga Ministria e Mjedisit³⁶⁸. Parku i Apolonisë është një zonë prej 81 ha, kufiri i të cilës u caktua si një zonë arkeologjike e mbrojtur, e përbërë nga një zonë me intensitet të lartë arkeologjik (A) dhe (B) një zonë për zhvillimin e hapësirës së mbrojtur. Krahas Parkut Arkeologjik të Apolonisë, në Bashkinë e Fierit ndodhen dhe 17 monumente kulture të kategorisë së parë.

Kisha e Shën Mërisë ndodhet mbi fshatin Pojan, në manastirin i Shën Mërisë së Apolonisë. Kjo kishë është një nga monumentet më të rëndësishme arkitektonike të kultit mesjetar në Shqipëri. Për arsye të mungesës së mbishkrimit themelor që dëshmon datën e saktë të ndërtimit, studiuesit janë përpjekur të nxjerrin konkluzione në mënyrë të tërthortë, duke u detyruar të mbështeten në piktura, mbishkrime dhe stile arkitektonike, që ruan në vetvete ky manastir. Kompleksi i Manastirit të Marisë Hyjlindëse përbëhet, nga kisha e Shën Mërisë, paraklisi i Shën Mitrit dhe skevofilakioni (vendi i enëve të kultit), të cilët i janë ngjitur kishës në anën veriore. Tre studiues të këtij manastiri si Aleksudhi, Leon Hezej dhe Dome mendojnë se, kisha e Shën Mërisë duhet të jetë ndërtuar mbi themelet e faltores (tempullit) së Apolonit.³⁶⁹

Qyteti antik i Apolonisë mendohet të jetë themeluar rreth vitit 600 para Krishtit. Fiset ilire që gjendeshin në afërsi të Apolonisë ishin Bylinët, Desaretët dhe Taulantët. Apolonia njihej si një port lumor dhe të ardhurat më të mëdha i kishte nga marrëdhëniet tregtare. Një tërmet i fuqishëm që zhvendosi rrjedhjen e lumit Vjosa dhe shtoi distancën e Apolonisë me detin Adriatik, u bë shkak që të fillonte rënia. Shkaqet ekonomike së bashku më forcimin e vendbanimeve të tjera antike bëri që Apolonia të humbiste vlerën e saj. Gjatë periudhave të mëvonshme ajo nuk u shtrytëzua më si vendbanim, por shpesh gurët u mbartën nga Apolonia për të ndërtuar vepra të tjera më në fushë. Apolonia njihej edhe si pika e nisjes së pjesës jugore të rrugës Egnantia, që lidhte Perandorinë Romake me trevat më në thellësi të Ballkanit³⁷⁰.

Kolona e Shtyllasit përbëhet nga gurë gëlqerorë të punuar. Ajo përbëhet nga 7 blloqe guri në formë trung koni. Shtylla është e vendosur mbi një kodër rreth 50 m mbi nivelin e detit nga ku dallohet shumë qartë tempulli i Pojanit dhe kisha e Shën Premtes në Hoxharë. Zona ku ndodhet shtylla është një pllajë e vogël me një sipërfaqe 5700 m² dhe mendohet që këtu afër të ketë patur ndërtime të tjera³⁷¹.

Figura 102. Monumentet dhe zonat të mbrojtura.

Burimi: Ministria e Kulturës, Ministria e Mjedisit, Bashkia Fier dhe Co-PLAN, 2016

- **Trashëgimia kulturore dhe historike**

Në territorin e Bashkisë Fier shtrihen një tërësi kishash si për shembull: Kisha e Shën Kollit, Vanaj, Kisha e Shën Gjergjit, Libofshë, Kisha e Shën Kozmait, Kisha e Shën Premtes, Hoxharë, Vila Romake, Plyk - Manastiri i Shën Mërisë, Pojan - Qyteti antik Apolonia, Pojan - Tempulli antik, Shtyllas. Këto kisha janë elemente kryesor territorial për shkak të impaktit që këto objekte kanë në zhvillimin territorial, ekonomik dhe social të territorit ku shtrihen. Këto objekte kulturore përbëjnë një potencial të madh historik, kulturor për zonën. Ato priren të orientojnë zhvillimin e territorit ku pranë të cilave mund të përcaktohen qendrat urbane, qendrat e vendbanimeve, hapësirat publike, atraksionet turistike si pjesë e programeve turistike etj.

4.11 Zonat e nxehta mjedisore dhe aktiviteti industrial në Bashkinë Fier

Kryesisht, në Republikën e Shqipërisë ndotjet më të mëdha janë trashëguar nga aktiviteti industrial, i cili u zhvillua gjatë dekadave kur vendi udhëhiqej nga politikat e sistemit komunist. Të gjitha industritë e asaj kohe prodhuan mjaftueshëm mbetje të cilat qëndruan të magazinuara në nivele primitive të sigurisë teknike. Në vitin 1990, industria kontribuonte në më shumë se 37% të GDP-së në vend. Ky tregues u ul në 12% në vitet 1999 ku edhe sot karakterizohet nga ulje-ngritje të cilat janë kryesisht produkt i politikave të paqëndrueshme miratuar e shfuqizuar në vendin tonë.

Problematikat lidhur me këto zona filluan të dalloheshin me shkatërrimin e këtyre industrive dhe lënien pa mirëmbajtje e kontroll të depozitave me kimikate dhe elemente ndotës në mjedis, afrimin e zonës urbane me ato industriale, si dhe edhe papërgjegjshmëria e individit e ndërlikuan mjaftueshëm situatën e këtyre vatrave.

Sot, numurohen të paktën 9-10 vatra të nxehta mjedisore (*prioritare*) në të gjithë vendin, por lista mund të zgjatet nëse tregohemi të matur dhe realistë kur marrim në konsideratë ndotjet e vazhdueshme të prodhuara nga ujërat e ndotura të zonave urbane dhe industriale si dhe vlerësojmë gjendjen e venddepozitimeve në të gjithë vendin e veçanërisht në venddepozitimet që ndodhen në brigjet e lumenjve apo në zona totalisht të papërshtatshme nga ana gjeologjike.

Në Bashkinë Fier, industria ka qenë boshti kryesor i zhvillimit të kësaj Bashkie si kryeqendër e rajonit, e fokusuar në sektorin e prodhimit dhe përpunimit të naftës dhe prodhimin dhe riciklimin e vajrave.

Sipas raportit të UNECE-s mbi hotspotet në vendin tonë, të hartuar në vitin 2012³⁷², Bashkia e Fierit ka dy vatra të nxehta mjedisore që janë Uzina e Plehrave Azotike dhe zona naftënxjerrëse Patos-Marinëz. Më poshtë paraqitet një përshkrim i shkurtër i këtyre dy vatrave.

Uzina e Plehrave Azotike në Fier është identifikuar si zonë e nxehtë mjedisore. Në të ruhen ende në fuçi 25 ton NH_3 të lëngshëm, bakër dhe amoniak. Toka përreth uzinës rezulton e ndotur me nikel (Ni) në disa seksione të saj. Sipas AKM-së, me largimin nga objekti industrial nuk vihet re një ulje e ndjeshme e nivelit të përmbajtjes së metaleve të rënda përveç manganit dhe nikelit³⁷³.

Zona naftënxjerrëse Patos-Marinëz, Ballsh e Fier, edhe pse nuk është përcaktuar si vatër mjedisore, sipas raportit të UNEP-it, është e ndotur rëndë me hidrokarbure³⁷⁴. Në fushat e naftës në Patos–Marinëz, ujërat sipërfaqësore dhe nëntokësore po ndoten rëndë nga pusët e naftës, pompat, tubacionet, impiantet paratrajtuese. Në atmosferë po shkarkohen gazra sulfurike dhe hidrokarbone. Ujërat me përmbajtje mbetje të naftës po shkarkohen në lumë duke ndotur Gjanicën dhe mbase edhe duke ndikuar në cilësinë e ujërave të përdorura për pije³⁷⁵.

Ndotje nga Rafineria e Naftës: Në ambjentet e ish-TEC-it në Fier, ushtron aktivitetin Rafineria e Naftës e cila është vrojtuar tek gjeneron ndotje në gjendje të gaztë dhe të lëngët. Krahasimisht me vite më parë, kur intensiteti i aktivitetit të kësaj hapësirë industriale ka qenë i lartë, ndotja në ajër konsiderohet se është reduktuar ndjeshëm si pasojë e aktivitetit të reduktuar në këtë zonë.

Figura 103. Rafineria e Naftës në zonën e ish-TEC-it

Burimi: Arkiva Co-PLAN, 2016

Pozicionuar në jug të qytetit, kjo hapësirë industriale prej 45ha e cila shfrytëzohet nga aktivitete private prodhuese, nevojitet që t'i është nënshtrohet një studimi në kuadër të hartimit të një projekti rehabilitimi, në të cilin janë duke u kryer sa më parë analizat specifike që paraqesin nivelet e ndotjes në tokë – ajër dhe ujërat nëntokësor prej të cilave do të rrjedhin edhe sugjerimet mbi metodat e ndryshme të rehabilitimit të kësaj zone.

Zona të ndotura nga mbetjet: Sa i përket mbetjeve inerte është vlerësuar se në vitin 2009 janë gjeneruar 8400-9000 ton mbetje ndërtimore të depozituara në mënyrë të diferencuar në fushën e mbetjeve Fier. Gjithashtu këtu mund të përmendim se një sasi e konsiderueshme mbetjesh është gjeneruar gjatë ndërtimit të rrugës automobilistike By-Pass-i Fier (në proces ndërtimi) dhe autostradës Levan-Vlorë (inaguruar në 2012). Këto mbetje inerte janë depozituar fillimisht në vend-depozitimet stacionare për t'u ripërdorur më pas për mbushje ose transferuar në fushën e mbetjeve Fier.

Aktualisht si gjenerues të mbetjeve inerte mund të përmendim ndërhyrjet infrastrukturore që po ndodhin në Bashkinë Fier si, Rehabilitimi i Ujësjellës Kanalizime Fier dhe ndërhyrjet për rrjetin nëntokësor të transmetimit të energjisë elektrike.

Gjenerues të mbetjeve inerte janë identifikuar edhe vete bizneset e regjistruara në Bashkinë Fier si edhe banorët e saj. Zhvillimi urban dhe infrastrukturor me ndërhyrjet e kryera deri me tani në kuadër të rritjes së cilësisë së jetës dhe përmirësimeve, kanë qenë një nga kontribuesit kryesor të kësaj rryme të mbetjeve duke shkaktuar jo pak herë probleme me trajtimin e këtyre mbetjeve.

Kryesisht mbetjet jo-Bashkiake janë nën përgjegjësinë manaxhuese të vetë gjeneruesit. Roli i vetëm i Bashkisë është të përcaktojë se një vendgrumbullim të përkohshëm për këto mbetje për sa kohë është edhe afati i lejes ndërtimore të subjektit.

Gjatë vitit 2015, Bashkia Fier ka prodhuar një sasi mbetjesh prej 7217 ton, të krijuara nga ndërtimet, rikonstruksionet si dhe prishjet e objekteve pa leje. Deri më sot, Bashkia nuk ka një venddepozitim të posaçëm për depozitimin e mbetjeve inerte.

Qyteti i Fierit ka numrin më të madh të bizneseve të regjistruar në Bashki (530 biznese të mëdha dhe 1,860 biznese të vogla). Ndërkohë në lidhje me numrin e turistëve, vetëm

NjA-ja Dërmenas deklaroi se ka një numër prej relativisht 17,000 turistësh në vit në pjesën bregdetare të saj.

Gjithashtu vlen të theksohet se Industria kryesore e Bashkisë Fier është ajo e Naftës dhe Kimike, të pozicionuara e të shpërndara në të gjithë territorin e Bashkisë. Duke pasur një pasuri të tillë si fushat naftëmbajtëse më të mëdha në Europë (Patos-Marinza), kjo i ka dhënë hov të fuqishëm zhvillimit të industrive përpunuese të naftës dhe kimikateve. Aktualisht në Fier, kapacitetet përpunuese të rafinerive nuk i kalojnë $\eta=20\%$ rendiment si edhe industria e plehrave kimike momentalisht nuk është aktive. Stoku i materialeve ndotëse të shpërndara për-rreth Bashkisë vlerësohet të jetë i lartë dhe në nivele kritike lidhur me impaktin e tij direkt në shëndetin publik.

Mbetjet e gjeneruara nga industria e naftës në Marinzë dhe rafinerisë në Ballsh derdhen direkt në lumin Gjanicë duke e transformuar atë në një nga transportuesit më të mëdhenj të mbetjeve industriale në vend³⁷⁶.

Çdo muaj, vlerësohet se shkarkimet në lumin Gjanicë janë rreth $12.57 - 12.91 \text{ m}^3$ ujëra të patrajtuara dhe produkte të naftës ku ka rezultuar se përqëndrimi i naftës në këto ujëra shkon $CC=0.2-6\text{mg/l}$ ³⁷⁷.

Fabrikat tashmë jo-aktive të nitratit në Fier stokojnë mbetje kancerogjene shumë të rrezikshme të cilat nëpërmjet drenimit të ujërave të shiut derdhen në akuiferin e lumit Gjanicë. Janë rreth 850m^3 arsenik të gëpësuar jo në kushtet teknike më optimale.

Si mbetje industriale me potencial ndotës mund të klasifikojmë edhe Ujërat e Ndotura Urbane, të cilat përmbajnë substancë dhe kimikate të ndryshme të përdorura nga njësitë familjare, si edhe shkarkime të ndryshme të bizneseve private. Këto ujëra të ndotura të cilat grumbullohen nëpërmjet sistemit të kanalizimeve, janë identifikuar të shkarkohen direkt në Gjanicë në më shumë se dy pika të ndryshme.

Duhet theksuar se një pjesë e këtyre aktiviteteve prodhojnë mbetje të rrezikshme dhe si të tillë janë subjekt i trajtimit të këtyre mbetjeve nëpërmjet Ligjit 10463 dt.22.09.2011, ku cilësohet se këto mbetje duhet rigorozisht të monitorohen, regjistrohen dhe transportohen siç përshkruhet në ligj. Më poshtë paraqitet lista ekzistuese e aktiviteteve gjeneruese të këtyre mbetjeve në Bashkinë Fier, të cilat janë të pajisura me Leje Mjedisore.

Venddepozitimi i mbetjeve: Në lidhje me vend-depozitimet e mbetjeve, aktualisht qyteti i Fierit, Nj.A-ja Komuna Mbrostar, Nj.A-ja Komuna Portëz, Nj.A-ja Qendër dhe Nj.A-ja Komuna Topojë, i depozitojnë mbetjet në vend-depozitim të qytetit të Fierit, 3km larg qendrës së qytetit. Makinat e bashkisë Fier ofrojnë shërbimin e grumbullimit të mbetjeve vetëm në zonat që janë të pajisura me kontenerë si Nj.A-ja Mbrostar, Portëz, Qendër, dhe Topojë. Mbetjet urbane depozitohen në afërsi të qytetit, në aksin hyrjes nga Tirana, 3km nga qendra e qytetit. Ky vend-depozitim ka mbi 40 vjet që është në përdorim dhe është në një gjendje alarmante, pasi mbetjet aty nuk kalojnë në asnjë proces trajtimi. Një pjesë e mbetjeve përfundojnë në ujrat e lumit Seman, ku degë të tij kalojnë buzë venddepozitimit. Aktualisht ky venddepozitim përbën një zonë të nxehtë mjedisore, e cila duhet sa më shpejt të mbyllet dhe të rehabilitohet.

Sipërfaqja e venddepozitimit të mbetjeve është rreth 5.2 ha. Mbetjet shkarkohen në terren të hapur dhe hera-herës digjen. Trajtimi dhe eliminimi i tyre ende është shumë problematik, pasi kjo fushë është në përdorim prej më shumë se 40 vitesh, shumë pranë

vijës ujore të Vijës së Ngjalës, ku toka është argjilore pa kullim dhe e parrethuar. Mjetet teknologjike që hyjnë në fushë depozitim kanë shumë vështirësi në hyrje dhe dalje, pasi infrastruktura është e papërshtatshme. Mbetjet të cilat mbërrijnë në vend-depozitim depozitohen në formë kavaletash me anë të dy mjeteve mjaft të amortizuara.

Njësia administrative Libofshë depoziton mbetjet në dy fusha depozitimi të autorizuara. Konkretisht këto fusha ndodhen në Agim tek brezi i argjinaturës, dhe në Ndërmenas.

Njësitë e tjera administrative përdorin disa vend-depozitime të improvizuara, të papërshtatshme, jashtë kushteve higjieno-sanitare, të cilat janë kthyer në zona të nxehta mjedisore. Në rastin e njësisë Cakran mbetjet nuk hidhen në asnjë vend të caktuar, vetëm përgjatë anëve të rrugëve të njësisë.

Në territorin e Bashkisë Fier aktualisht nuk ka asnjë impiant për trajtimin e mbetjeve, por nga qeveria Shqiptare pritet së shpejti të ndërtohet landfill-i për rajonin e Fierit. Kur ky projekt të jetë gati atëherë, të gjitha njësitë në territorin e bashkisë do të depozitojnë mbetjet në këtë landfill, dhe venddepozitimet ekzistuese do të duhet të rehabilitohen me kalimin e kohës.

Figura 104. Ndryshime të hapësirës së përdorur nga vend-depozitimi në harkun kohor 2005-2015

Burimi: Bashkia Fier dhe Co-Plan

Venddepozitimi në veri të qytetit, duke u kufizuar nga dy rrjedha sipërfaqësore si lumi Gjanicë dhe Kanali i Madh, kombinuar kjo edhe me elementët e sigurisë të cilët mungojnë në këtë sit përbënë pikërisht një vatër të nxehtë mjedisore për Bashkinë Fier. Shpeshitë e prurjeve maksimale qoftë të lumit Gjanicë apo edhe nga reshjet e dendura kanë përmblytur seksione të caktuara të këtij venddepozitimi. Problematikë emergjente paraqitet situata mbi:

- shkarkimet e gazrave CH_4 në atmosferë, NO , NH_4 si dhe dioksinat nga djegiet e ndryshme;
- shkarkimet e mbetjeve të ngurta mbi rrjedhën e ujërave sipërfaqësore;
- infiltrimin e shllameve nga dekompozimi i mbetjeve në ujërat nëntokësore.

Depozitimi i mbetjeve inerte anës brigjeve të lumit Gjanicë dhe kanalit të madh si edhe në disa pjesë të argjinaturave nuk ofron një zgjidhje teknikisht të qëndrueshme dhe

afatgjatë. Nevojitet një plan për mznaxhimin e këtyre mbetjeve dhe mbi të gjitha një pikë grumbullimi e miratuar nga Bashkia.

Zonat me nivel të lartë ndotje, sidomos industriale, pranë qytetit të Fierit përbëjnë një problem serioz për mjedisin dhe shëndetin publik të banorëve. Mbetjet e trashëguara në këto zona duhet të jenë pjesë e skemës së re që duhet të adoptojë bashkia e Fier për manaxhimin e integruar të mbetjeve.

Industria nxjerrjes dhe përpunimit të Naftës: Në përgjithësi, e gjithë zona naftëmbajtëse e Fierit për shkak edhe të historikut të veprimtarisë industriale në atë zone bart ndotje të lartë sa i përket shkarkimeve të naftës bruto dhe metaleve të rënda të përhapura në sipërfaqe të mëdha toke.

Nxjerrja dhe përpunimi i naftës kalon në disa faza siç janë shpimi i puseveve, dekantimi, transporti për në rafineri, dhë përpunimi i saj në rafinerinë e naftës. Në të gjitha fazat, nafta krijon mbetje³⁷⁸ të cilat mund të ndotin mjedisin.

o Aktiviteti i industrisë së naftës sot në Fier

Sipas Albpetrolit, në territorin e Bashkise Fier perfshihen 5 vendburime nafte dhe 2 vendburime gazi. Vendburimet e naftës janë ³⁷⁹:

Tabela 66. Vendburimet e naftës dhe rezervat përkatëse të llogaritura

Emërtimi i vendburimeve të naftës	Rezevat e llogaritura të naftës (Ton)
Neogeni Kallm-Verri (suita Bubullima)	1,332,693
Gëlqerori Kallm-Verri	355,100
Suita Driza (<i>Kallm-Verri dhe Kasnice</i>)	(rreth) 7,000,000
Suita Gorani (<i>Kallm-Verri</i>)	(rreth)1,300,000
Kreshpan	(rreth) 5,000 (<i>kjo shifër mund të jetë më e madhe</i>)
TOTALI	9,992,793

Burimi: Albpetrol sh.a., 2016

Për sa i përket vendburimeve të gazit, në bashki gjenden në Povelcë dhe Frakull (Tabela vijuese)

Tabela 67. Vendbrimet e gazit në Bashkinë Fier dhe rezervat e llogaritura të gazit

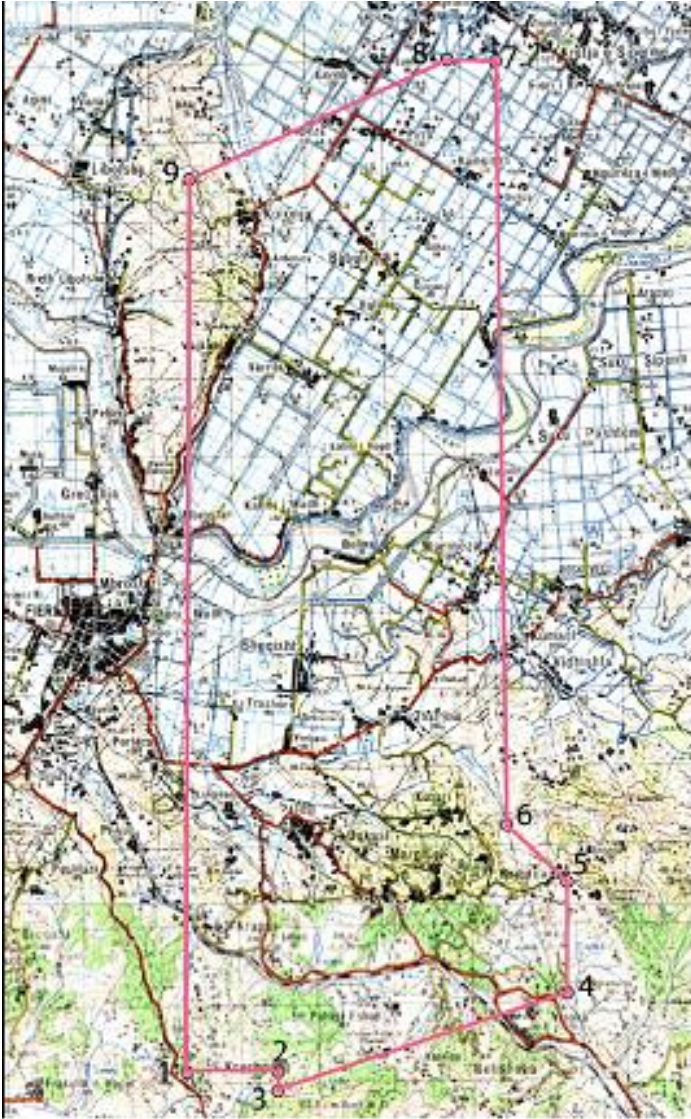
Vendbrimet e gazit në	Rezevat e llogaritura te gazit natyror (Nm ³)
Vendurimi i Gazit Povelce	298,000,000
Vendburimi i Gazit Frakull	352,340,000
TOTALI	650,340,000

Burimi: Albpetrol sh.a., 2016

Vetëm në zonën e Kallmit ndodhen me dhjetëra puse nafte. Zona naftëmbajtëse e Fierit shfrytëzohet nga Kompania shtetërore Albpetrol sh.a. dhe kompania private Sherwood Petroleum Ltd. (Degë e Bankers Petroleum Ltd.).³⁸⁰ Albpetrol sh.a., është shoqëri shtetërore e cila ka si qëllim prodhimin dhe tregtimin e produkteve të naftës si dhe monitorimin e marrëveshjeve hidrokarbure me palë të treta.³⁸¹ Në Bashkinë e Fierit,

Albpetrol zotëron aktivitetin e naftës, me përjashtim të zonave të shfrytëzuara nga Bankers. Pjesa më e madhe e puseve të naftës në pronësi të Albpetrolit është përqëndruar në zonat kodrinore të Fierit. Sa i përket kompanisë Bankers, kjo kompani ka lidhur një marrëveshje³⁸² me Kompaninë Albpetrol në vitin 2007 për zhvillimin dhe prodhimin e hidrokarbureve, në vendburimin e Fierit. Zona e kontratës³⁸³ e shfrytëzuar nga Bankers Petroleum Ltd., shtrihet në Fier dhe Lushnje, në të dy anët e Lumit Seman në zonën e Kallmit.

Figura 105. Zona e kontratës për Kompaninë Bankers Petroleum Ltd.

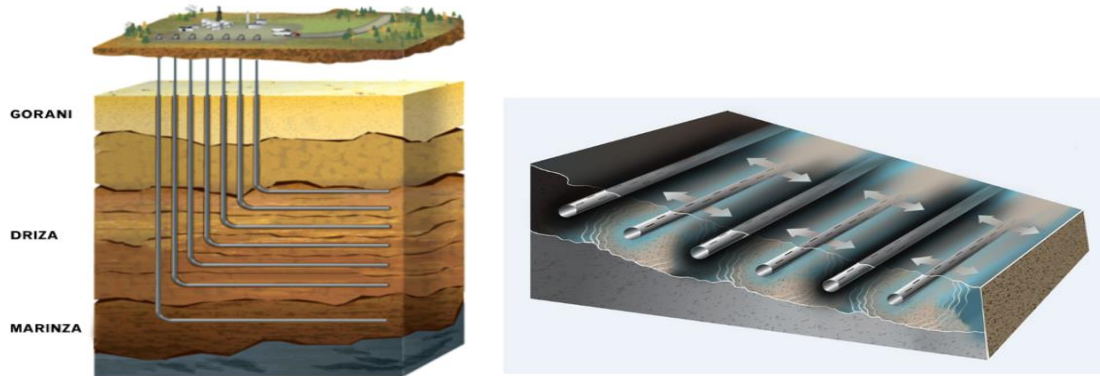

Burimi: Bankers, 2016

Në vitin 2015, Kompania Bankers ka prodhuar rreth 2,688 ton naftë.³⁸⁴ Numri i puseve të shpuara deri në vitin 2014 të raportuar nga vetë kompania ka qenë 536.³⁸⁵ Duke patur si qëllim rritjen e efikasitetit të veprimtarisë operacionale të shpimit dhe uljen e koston/shpenzimeve dhe rritjen e kompanisë në të ardhmen, kompania ka futur edhe teknologji të reja në vendin tonë siç janë shpime horizontale për nxjerrjen e naftës

(*primary horizontal drilling*) dhe plasje me ujë dhe kimikate (*Water and Polymer Flooding*) si teknologji për rekuperimin e naftës.

Figura 106. Zonat me shpim horizontal (majtas) dhe teknologjia e përmytjes me polimer dhe ujë (djathtas: *Water and Polymer Flooding*)

Burimi: Bankers Petroleum Ltd. (30 Mars 2016, print-screen)³⁸⁶

Rreth viteve 2000, falë investimeve të kompanisë Bankers, fusha e naftës Patos-Marinzës u shndërruan sërish në fitimprurëse duke ringjallur kështu këtë sektor të prodhimit të naftës në vend. Në vitin 2015, Bankers planifikonte hapjen e rreth 60 puseve horizontale të reja (*horizontal Wells with a two-rig program*) si vazhdim i shfrytëzimit të fushës Patos-Marinzës.

○ Ndotje e mjedisit nga industria e naftës në Fier

Zona naftëmbajtëse e Fierit, për shkak të historikut të veprimtarisë industriale në atë zonë në të shkuarën, mbart ndotje të lartë me hidrokarbure në tokë, ujë dhe ajër. Problematike paraqitet situata në zonat e shfrytëzimit të Albpetrol-it (zonat me shfrytëzim nga shteti). Puset e naftës në këto zona vazhdojnë të përdorin teknologjinë e vjetër të të shkuarës duke shkaktuar ndotje të theksuar në tokat përreth puseve. Ndikimi i tyre shtrihet edhe në rrjedhat ujore sipërfaqësore, ujrat nëntokësor, në ajër, etj. Një numër i madh i këtyre puseve nuk kanë gropa ekologjike. Hidrokarburet i shkarkojnë në “gropa ekologjike” që janë thjesht sipërfaqe toke e gërrmuar në formë vaske pa standarde minimale teknik për mbrojtjen e mjedisit. Si rrjedhojë, mbetjet kimike arrijnë të depërtojnë në shtresat nëntokësore ujore ndërkohë që përbërësit organikë të avullueshëm shpërndahen në ajër. Në disa zona, për shkak të erës së fortë është e vështirë të qëndrosh në afërsi të gropave ekologjike për më shumë se disa sekonda. Një gjendje e tillë vihet re pothuajse në zonat ku puset kanë ende teknologji të vjetër.

Figura 107. Mbetje përrreth pusit të naftës, gropa ekologjike

Burimi: Arkiva Co-PLAN, 2016

Krahas zonave të degraduara që u përmendën më sipër, në Fier ka dhe zona naftëmbajtëse në të cilat është investuar për uljen e ndikimit të naftës në mjedis. Ky është rasti i kompanisë Banker Petroleum Ltd., e cila ka bërë një punë të mirë për rihabilitimin e puseve të naftës në vendburimin e Patos-Marinëzës ku përfshihet edhe zona e Kallmit. Nga vëzhgimet në terren, ndryshe nga pusët e Albpetrolit të cilët janë të pajisur ende me teknologji të vjetër, pusët e kompanisë Bankers janë rihabilituar. Si rrjedhojë, në këtë zonë nuk paraqiten shenja ndotjeje të dukshme në sipërfaqe. Kjo kompani ka investuar dukshëm në rihabilitimin dhe mbrojtjen e mjedisit në zonat ku operon, në trajtimin e mbetjeve të ngurta që prodhon dhe mbetjeve të ngurta të trashëguara ku mund të përmendim trajtimin e ujërave të zeza, grumbullimin e riciklimin e mbetjeve të ngurta dhe djegien (incenerimin) e tyre, grumbullimin dhe ruajtjen e mbetjeve të rrezikshme brenda territorit të saj në pritje të gjetjes së një venddepozitimi përfundimtar të mbetjeve të rrezikshme nga Bashkia, etj.

Pra, duke u bazuar nga vëzhgimet në terren mund të thuhet se lidhur me **ndotjen sipërfaqësore (të tokës)**, në Bashkinë Fier, ndëshemi përpara dy realiteteve krejt të ndryshme: zonat e shfrytëzimit të naftës me teknologji të vjetër dhe zonat me teknologji të re. Zonat me teknologji të vjetër mund të quhen **pa hezitim si vatra të nxehta mjedisore** për arsye se nafta gjendet e shpërndarë në të gjitha vendet afër puseve, pusët rrjedhin vazhdimisht duke ndotur tokën dhe ujin. Një situatë krejt ndryshe paraqitet në zonat e kontratës së Bankersit ku është investuar për ndryshimin e teknologjisë së puseve dhe mirëmbajtjen e mjedisit. Si rrjedhojë, në këtë zonë nuk ka ndotje të tokës.

Lidhur me **ndotjen e ajrit**, në Bashki është e vështirë të përcaktohet cilësia e ajrit dhe ndikimi i vetë industrisë së naftës në ndotjen e ajrit. Në qytet dhe në zonat e naftës nuk ka sisteme monitorimi të përhershme të ajrit për të përcaktuar më përafërsi se cili është ndikimi i naftës. Të dhënat që ekzistojnë janë të dhëna të monitorimit të ajrit nga vetë kompanitë që operojnë në zonë. Megjithatë, edhe në rastin e ajrit mund të thuhet se

gjendja paraqitet e ngjashme me atë të tokës, ku dallohen zona pa investime dhe zonat ku operon Bankers në të cilën kompania po investon për kapjen e gazit të çliruar dhe ripërdorimin e tij ose grumbullimin e gazit në disa pika të vetme dhe më tej djegien e tij.

o Ndikimet e mundshme të industrisë së naftës në mjedis

Industria e naftës, për vetë natyrën e aktivitetit të saj, mund të krijojë ndotje në mjedis gjatë fazave të ndryshme të procesit të nxjerrjes së naftës (fazës së shpimit, dekantimit, transportit dhe përpunimit etj.) gjatë të cilave krijohen mbetje³⁸⁷ që mund të ndotin mjedisin.

Faza e shpimit të puseve: Ka ndikim jo të vogël në mjedis, në varësi të teknikave të përdorura. Teknikat e shpimeve për naftë janë të ndryshme. Për një kohë të gjatë, kompanitë kanë përdorur teknikën e shpimit me *puse me trungje vertikale* (puset e zakonshme). Krahas shpimit vertikal, është përdorur gjerësisht edhe *shpimi me puse horizontale*. Pusi shtrihet horizontalisht në shtresën shkëmbore në të cilën shpohet për një largësi të theksuar (ndryshimi është 3,000 m kundrejt 15m). Këto puse bëjnë të mundur shpimin në zona ndryshe të paarrishme me teknologjinë e vjetër (nën akuifer, zona të mbrojtura etj.). Distanca horizontale nga zona e pusit në sipërfaqe deri në fundin e pusit në tokë mund të arrijnë deri në 8 km³⁸⁸.

Një teknologji tjetër që ka gjetur përdorim të gjerë nga industria e naftës në dhjetëvjeçarin e fundit është shpimi me *puse me trungje horizontale me çarje/plasje* të shkëmbinjve me ujë³⁸⁹ (*hydraulic fracturing*). Sipas Agjencisë Amerikane për Mjedisin (EPA) pusët shpohen me trung vertikal nga 100 deri në mijëra metra nëntokë dhe mund të përfshijnë puse me trungje horizontale ose me drejtim të caktuar që shtrihen me mijëra metra. Çarjet krijohen duke hedhur sasi shumë të mëdha lënde të lëngshme me presion të lartë në pusin e shpuar enkas dhe në shkëmbinj të ku ndodhet nafta. Balta përbëhet kryesisht nga ujë, propant dhe kimikate që përdoren për të hapur dhe zgjeruar plasjet e krijuara në shkëmb. Këto plasje mund të jenë me qindra metra të gjata. Propantët përfshijnë rërë, peletë qeramike, ose pjesëza të tjera të pashtypshme.

Mbasi mbaron procesi i hedhjes së lëndës së lëngshme (ujit me kimikatet në pus), trysnia e brendshme e shtresës shkëmbore shtyn lëndën e lëngshme që të dalë në sipërfaqe nëpërmjet pusit të shpuar. Ky ujë rikthehet në sipërfaqe. Shpesh njihet me emrin *ujë i prodhuar*. Në përbërjen e tij mund të gjenden edhe kimikatet e shtuara përpara injektimit dhe materialet që ndodhen natyrshëm në shtresën shkëmbore si *kripëra të ndryshme, metale, hidrokarbone, radionuklide* etj. Uji i kthyer magazinohet në vend në kontener të mëdhenj ose në gropa ekologjike në pritje për trajtim ose riciklim. Në shumë raste, ky ujë shpesh ri-injektohet³⁹⁰. Në zonat ku ri-injektimi nuk është i mundur, uji i prodhuar mund të trajtohet në impiante të trajtimit të ujërave të zeza dhe, më tej, të shkarkohet në ujëra sipërfaqësore. Teknologjia e shpimit me puse me trungje horizontale *me çarje/plasje* është ekonomikisht e leverdisshme. Ajo ka bërë të mundur shfrytëzimin e shtresave shkëmbore që dikur nuk paraqisnin interes ekonomik. Megjithatë, kjo teknologji mund të ketë ndikim të lartë në burime ujore për disa arsye:

- *Është teknologji që kërkon sasi tepër të mëdha uji* (Procesi i shpimit të një pusi shpenzon nga 7 deri në 15 milion litra ujë)³⁹¹. *Sasi të mëdha uji përdoren edhe gjatë pastrimit të puseve dhe mirëmbajtjes së tyre.*

- *Një pjesë e ujit të përdorur gjatë shpimit kthehet mbrapsht (uji i kthyer/prodhuar). Sasia e kthyer varet nga shtresa shkëmbore naftëmbajtëse.*
- *Nga pusët mund edhe të dalë ujë shtresor (uji që del nga shtresat shkëmbore dhe, për këtë arsye, ka përmbajtje të lartë kripërash dhe lëndësh toksike).*

Pra, me pak fjalë, shpimet krijojnë mbetje të lëngëta, materiale të ndryshme, minerale dhe lëndë të tjera që duhet të hiqen nga pusi. Përgjithësisht, **nga procesi i shpimit del balta e papërdorshme, uji i prodhuar, uji shtresor dhe mbetjet nga pusi.** Uji shtresor dhe i prodhuar shndërrohen në mbetje të lëngëta të cilat kompanitë zakonisht i grumbullojnë në *gropa ekologjike* deri në një zgjidhje përfundimtare (ri-injektim, trajtim të ujërave nga vetë kompania dhe shkarkimin e tyre në një burim sipërfaqësor, derdhje të ujërave në një sipërfaqe të caktuar në tokë, dërgim për trajtimin e ujërave në një impiant të përshtatshëm për trajtimin e tyre etj.).

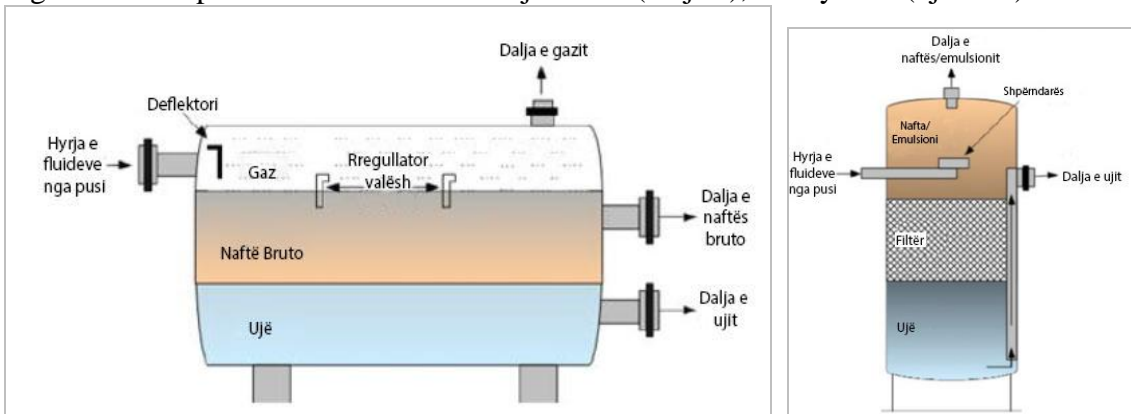
Uji i prodhuar nga veprimtaria e nxjerrjes së naftës përmban **kripëra, boron, metale të rënda, si dhe lëndë radioaktive** të cilët nuk treten vetvetiu në mjedis³⁹². Për më tepër, ujërat e përdorura, balta ose uji i prodhuar, mund të përmbajnë edhe kimikate të ndryshme të përdorura nga kompania gjatë fazës së shpimit e shfrytëzimit që zakonisht nuk njihen. Kimikatet përdoren gjerësisht gjatë procesit të prodhimit të naftës.

Faza e dekantimit³⁹³: Pas nxjerrjes së naftës, kompanitë bëjnë *dekantimin* ose ndarjen e naftës nga fraksionet e tjera (uji dhe gazi). Kontenierët e dekantimit mund të jenë depozita ndarjeje horizontale ose vertikale të llojeve të ndryshme. Në të gjitha pajisjet e dekantimit që përdoren në industrinë e prodhimit të naftës ndodh ndarja e ujit, gazit dhe naftës. Pra, në përgjithësi, rezultati i procesit të dekantimit është:

- Uji, nga fundi i depozitës shkarkohet në një depozitë uji
- Nafta shkarkohet në një depozitë naftë,
- Gazi shkarkohet vazhdimisht në ajër nëpërmjet valvulës së daljes në pjesën e sipërme të depozitës.

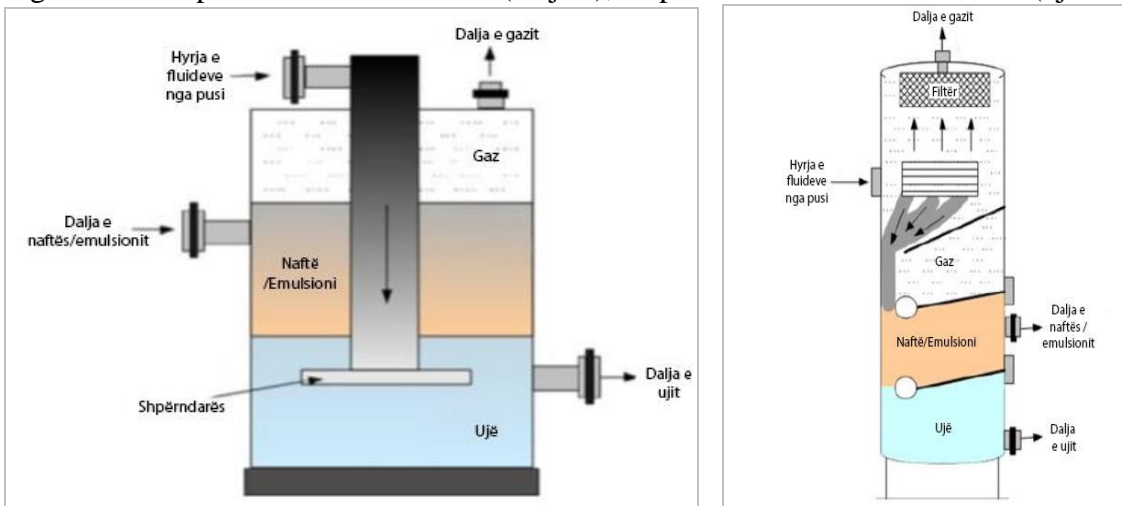
Pas dekantimit, nafta transportohet në rafineritë përkatëse të përpunimit, nga ku fillon një cikël krejt i ri ndotjeje dhe shkarkimesh në atmosferë në rast se nuk merren masat e duhura për mbrojtjen e mjedisit.

Figura 108. Depozitë dekantimi me ndarje të lirë (majtas), me dy faza (djathtas)

Burimi: Agjencia e Mjedisit SHBA, Përpunoi: Co-PLAN

Figura 109. Depozita dekantimi larëse (majtas), Depozitë dekantimi me tre faza (djathtas)

Burimi: Agjencia e Mjedisit SHBA, Përpunoi: Co-PLAN

o Industria e naftës dhe sfidat kryesore mjedisore për Bashkinë në të ardhmen

Sektori i naftës është sektor ekonomik mjaft i rëndësishëm në Bashkinë Fier. Megjithatë, sektori i naftës, për vetë llojin e aktivitetit, paraqet sfida të mëdha mjedisore, veçanërisht në vende në zhvillim si Shqipëria të cilët ende nuk kanë një kuadër ligjor dhe procedural të plotë për mbrojtjen e mjedisit dhe shëndetit të banorëve nga industria e rëndë.

Në vendin tonë mungon një kuadër legjislativ i plotë ose programe të posaçme që garantojnë mbrojtjen e plotë të mjedisit (dhe kryesisht ujit, ajrit, tokës) nga industria e rëndë ku përfshihet edhe industria e naftës. Konkretisht, legjislacioni shqiptar rregullon mbrojtjen e mjedisit nëpërmjet ligjeve të shumta (Ligjit për Mbrojtjen e Mjedisit, Ligjit për Lejet e Mjedisit, e shumë ligje të tjera). Megjithatë, Shqipëria nuk ka ligje të posaçme ose programe që rregullojnë disa procese (shpimin, operimin, ri-injektimin, etj.), të industrisë gjatë aktivitetit të saj. Në përgjithësi, në Shqipëri mungojnë ligje dhe programe që përcaktojnë:

- llojin e teknologjisë së shpimit të puseve të naftës që i përshtatet çdo zonë që shfrytëzohet nga industria e naftës;
- llojin e teknologjisë që industria e naftës duhet të përdorë për veshjen e puseve të naftës;
- procedurat/teknikat/teknologjitë për izolimin e puseve të naftës kur dalin jashtë funksionit dhe monitorimin e tyre;
- mbulimin e shpenzimeve për izolimin e puseve jashtë funksionit dhe rihabilitimin e zonave naftënxjerrëse në rast falimentimi të kompanisë;
- zonimin e territorit për efekt të ri-injektimit (zona ku lejohet dhe zonat ku ky proces mund të shkaktojë ndotje të mjedisit) si dhe;
- programe që rregullojnë ri-injektimin e ujërave të ndotura. Ri-injektimi është thjesht një mënyrë për të ricikluar ose futur në vend-depozitim përfundimtar ujërat e ndotura nga industria e naftës. Për këtë arsye, shteti duhet të hartojë një program në të cilin të përcaktohen të paktën disa kërkesa minimale që

parandalojnë ndotjen e burimeve ujore nëntokësore dhe mbrojnë shëndetin e njeriut;

- ligje e programe që rregullojnë shpimet për naftë në afërsi (dhe në akuifer) të një akuiferi uji i të cilit përdoret për furnizim me ujë të popullsisë në të sotmen dhe në të ardhmen;
- ligje e programe që rregullojnë shfrytëzimin e burimeve ujore e nëntokësore nga industria e rëndë (dhe ajo e naftës në veçanti në Bashkinë Fier) duke patur parasysh se kjo industri përdor sasi tepër të mëdha uji gjatë aktivitetit të saj;
- ligje e programe që rregullojnë shfrytëzimin e ujërave nëntokësore të thella (mbi 200 m thellësi) me qëllim shmangien e uljes së relievit të tokës, si dhe përcaktimin e zonave të ndjeshme ndaj uljes së relievit (tabanit) të tokës nga mbishfrytëzimi i ujërave nëntokësore ose i mineraleve.

Për këtë arsye, mund të thuhet se në mungesë të një kuadri legjislativ të plotë dhe të programeve të posaçme që rregullojnë mbrojtjen e burimeve ujore nëntokësore dhe të nëntokës nga industria e naftës, për disa aspekte që u përmendën më sipër dhe që do të shtjellohen shkurtimisht më poshtë, mbrojtja e burimeve ujore është në varësi të kompanive të naftës dhe jo e garantuar me ligj. Kjo nuk përjashton faktin se disa kompani në vend operojnë sipas praktikave më të mira ndërkombëtare për mbrojtjen e mjedisit (Kompania Bankers, p.sh.).

Më poshtë janë shtjelluar shkurtimisht aspektet kryesore që nevojitet të mbulohen me ligj ose nëpërmjet programeve të posaçme, që janë:

Teknologjitë e përdorura për shpim (kryesisht teknologjitë që rritin efikasitetin e shfrytëzimit të naftës që në anglisht njihen me emërtimin³⁹⁴ *Enhancement Oil Recovery Techniques*). Shumë kompani të reja që operojnë në vendin tonë mbas viteve 1990 kanë futur teknologji të reja për shfrytëzimin e naftës të cilat nuk janë përdorur më parë. Këto teknika rritin ndjeshëm efikasitetin e shfrytëzimit të naftës ose sasinë e nxjerrjes së naftës nga nëntoka. Teknika të tilla mund të jenë termike, me gaz ose kimike. Kompania Bankers, për shembull, përdor teknika kimike (shpimin me përmytje me ujë dhe polimer -*polimer flooding*). Këto teknika bëjnë të mundur rekuperimin eficient të naftës në përqindje të lartë dhe zakonisht përdoren mbasi pjesa më e madhe e naftës është nxjerr nga rezervuari. Për shkak të dëmtimeve në mjedis, në shumë vende si Francë³⁹⁵, Skoci dhe Bullgari, ndalohet përdorimi i disa teknikave të shpimit (*i plasjes hidraulike*).

Në vendin tonë, me përjashtim të kompanisë Bankers e cila e ka publikuar teknologjinë e saj të shpimit në internet, është e vështirë të kuptohet lloji i teknologjive të shpimit që përdoren nga shumë kompani naftë. Për rrjedhojë, pasojat e mundshme të tyre në vend mbeten të panjohura. Për këtë arsye, është tejet e rëndësishme që, përpara futjes së teknologjive të reja të shpimit që mund të propozojnë për përdorim kompanitë e naftës, të kryhen studime për të përcaktuar nëse teknika të tilla mund të kenë ndikime në mjedis në zonat e shfrytëzimit.

Programe që rregullojnë veshjen e puseve: veshja e puseve ose izolimi i tyre efikas parandalon rrjedhjet e ndryshme që mund të shkaktohen gjatë aktivitetit naftënxjerrës dhe depërtimin e përbërësve të naftës në shtresa të ndryshme të tokës dhe në ujë gjatë aktivitetit. Për këtë arsye, shumë shtete të zhvilluara rregullojnë aktivitetin e shpimit dhe

veshjen e puseve me ligj ose përcaktojnë një sërë praktikash të mira që duhen ndjekur (si SHBA-të për shembull ku një rol të rëndësishëm e luan Instituti Amerikan i Naftës³⁹⁶).

Fatkeqësisht, në vendin tonë kuadri legjislativ në këtë rast është i paplotë. Ligji Nr. 7746, Datë 28.07.1993, "Për Hidrokarburet (Kërkimi dhe Prodhimi)", i ndryshuar i kërkon kontraktorit (kompanive) të kujdeset për ruajtjen e mjedisit. Megjithatë, ky ligj nuk përcakton mënyrat e mbrojtjes së mjedisit nga kontraktori (kompanitë e naftës). Pra, mungon një kuadër legjislativ i posaçëm që të përcaktojë rregullat dhe teknologjitë që kompanitë e naftës duhet të zbatojnë për veshjet e puseve. Në përgjithësi, standardet për cilësinë e veshjeve të puseve përcaktohen nga vetë kompanitë e naftës.

Si rrjedhojë, sot *mungojnë të dhënat rreth* llojit të veshjeve të puseve dhe cilësisë së tyre, e cila do të ndihmonte për të kuptuar se cilat zona, akuiferë apo burime ujore sipërfaqësore rrezikojnë ndotjen nga këto puse. Në Bashkinë Fier, dihet vetëm se një numër i madh i puseve (të Albpetrolit) është braktisur dhe mendohet se kanë nevojë urgjente për mirëmbajtje dhe riparim për shkak të teknologjisë së tyre tepër të vjetër. Njëkohësisht *mungojnë edhe të dhënat specifike rreth llojit të teknologjisë së përdorur për veshjen e puseve nga kompanitë që kanë vepruar pas vitit 1990*. Kjo mungesë të dhënash vështirëson identifikimin e problematikave mjedisore (nëse nafta ka arritur të depërtojë në shtresat e tokës dhe në ujëra sipërfaqësore e nëntokësore) dhe rehabilitimin e mjedisit.

Regjistrimi/identifikimi i puseve pa funksion dhe izolimi i tyre (dhe monitorimi): Në Bashki, industria e naftës ka funksionuar për dekada të tëra. Si rrjedhojë, një numër pusesh të vjetra janë mbyllur dhe puse të reja janë hapur. Edhe në këtë rast, praktika e izolimit të puseve nuk rregullohet me ligj. Ligji Nr. 7746 përcakton Ministrinë si organ përgjegjës për hartimin e rregullores për ose në lidhje me masat lidhur me mbrojtjen e mjedisit dhe shmangien e rrjedhjeve, mbetjeve, ndotjes dhe aksidenteve. Megjithatë, deri më sot nuk ka të dhëna që një rregullore e tillë është hartuar. Si rrjedhojë, procedurat e mbylljes dhe izolimit të puseve në rast mosshfrytëzimi nuk përcaktohen me ligj.

Për më tepër, legjislacioni nuk përcakton organin kompetent që mbulon shpenzimet për izolimin e puseve të braktisura, në rast se kompania falimenton. Procesi i izolimit të puseve është i kushtueshëm (rreth 4,500\$ për pus në Teksas³⁹⁷). Në qoftë se kompanive nuk u përcaktohen rregulla të qarta ose kushte për mbulimin e shpenzimeve për izolimin e puseve (pagesa e një takse, garacie bankare për raste të tilla etj.), që në fillim të aktivitetit, rrezikohet ndotja e mjedisit në çdo rast që falimentojnë kompanitë e naftës.

Një problem tjetër shqetësues është edhe mungesa e monitorimit të puseve të braktisura. Cili është ndikimi i tyre në mjedis dhe në shëndetin e banorëve mbetet ende e panjohur. Kjo vjen si pasojë e mangësive ligjore që detyron kompaninë të raportojë pusët jashtë funksionit dhe gjendjen e tyre në Agjencinë Kombëtare ose Rajonale të Mjedisit me qëllim që të parandalohet ndotja e ujit dhe e tokës nëpërmjet puseve të tilla. Si rrjedhojë, sot nuk njihet numri i puseve pa funksion të izoluar dhe i puseve pa funksion të braktisura në territorin e Bashkisë.

Me qëllim shmangien e ndotjes nëpërmjet migrimit të fluideve në mjedis nga pusët e paizoluara në të ardhmen, lind nevoja e përcaktimit të rregullave dhe procedurave për izolimin e puseve pas daljes nga funksioni, përcaktimit të përgjegjësive për mbylljen e

tyre, dhe përcaktimit të palëve që mbulojnë shpenzimet në rast falimentimi të kompanive të naftës.

Pra, për shkak të boshllëkut legjislativ, Bashkia ndodhet përballë zgjidhjes së problematikave të puseve të paizoluara dhe parandalimit të problemeve që mund të shkaktohen nga mosizolimi i puseve në të ardhmen. Për këtë arsye, nevojitet identifikimi i puseve pa funksion të paizoluara dhe rehabilitimi i tyre (izolimi) si dhe plotësimi i kuadrit ligjor për hidrokarburet.

Masat parandaluese dhe të kontrollit të rrjedhjeve e depërtimit të naftës në shtresa të ndryshme të tokës dhe në ujëra sipërfaqësore e nëntokësore në rast problemesh teknike ose incidentesh në punë: edhe në këtë rast, kompanitë veprojnë sipas standardeve të tyre në mungesë të legjislacionit shqiptar.

Përdorimi i sasive të mëdha të ujit nga industria e naftës: Siç është theksuar më sipër, industria e naftës përdor sasi të mëdha uji gjatë aktivitetit të saj. Sasitë më të mëdha përdoren kryesisht gjatë shpimit (shpime të reja) dhe gjatë pastrimit të puseve të naftës. Vetëm për hapjen e një pusi është llogaritur se sasia e ujit të përdorur arrin nga 7 deri në 15 milion litra ujë³⁹⁸. Zakonisht, kompanitë shfrytëzojnë burime ujore sipërfaqësore dhe nëntokësore.

Në Bashkinë Fier, kompanitë e naftës shfrytëzojnë burimet ujore sipërfaqësore (kryesisht lumin Seman)³⁹⁹ ndërkohë që nuk ka të dhëna të sakta rreth shfrytëzimit të burimeve ujore nëntokësore. Dihet vetëm që kompanitë e naftës shfrytëzojnë akuiferët që ndodhen mbi 200 thellësi Shfrytëzimi i ujërave të Basenit të Semanit bëhet me leje shfrytëzimi të lëshuar nga Këshilli i Basenit Ujor të Semanit (KBU Seman), ndërsa shfrytëzimi i ujërave nëntokësore nën 15 metra bëhet me miratim nga Shërbimi Gjeologjik Shqiptar⁴⁰⁰.

Shfrytëzimi i ujërave sipërfaqësore në sasi të mëdha mund të krijojë konflikt me sektorin e bujqësisë (veçanërisht në stinën e thatë të verës kur bujqësia ka më shumë nevojë për ujitje) dhe me sektor të tjerë të ekonomisë, si dhe mund të krijojë probleme për manaxhimin e qëndrueshëm të lumit në të ardhmen për aq kohë sa nuk është hartuar Plani i Menaxhimit të Basenit të Lumit Seman⁴⁰¹.

Për asye keqmanaxhimi të Basenit, në Bashkinë e Fierit dhe në Bashki të tjera që preken nga lumi Seman dhe degët e tij (Devoll e Osum), nuk ka një regjistër të sasisë së ujit që përdor industria e naftës gjatë aktivitetit të saj së bashki me sektorët e tjerë të ekonomisë ç'ka vështirëson vlerësimin e ndikimit të industrisë së naftës dhe dhe sektorëve të tjerë të ekonomisë në Basenin e Semanit dhe në burimet ujore nëntokësore.

Shpimi i puseve drejtpërdrejt në Akuiferin e Semanit (në Kallm) dhe ndikimi i tyre në cilësinë e ujërave të tij: Akuiferi i Semanit përdoret për furnizimin me ujë të popullsisë së disa fshatrave përreth në Bashki. Nga dixhitalizimi i puseve të naftës rezulton se një numër i konsiderueshëm pusesh janë shpuar drejtpërsëdrejti në Akuiferin e **Semanit**. Këto puse janë përdorur në të shkuarën dhe vazhdojnë të përdoren edhe në të tashmen për nxjerrjen e naftës ndërkohë që nuk dihet lloji i veshjeve anësore të puseve dhe gjendja e tyre si dhe nuk dihet rasti i incidenteve të prishjeve të shtresave të izolimit të puseve dhe rrjedhjet e naftës e produkteve të saj në ujërat e Akuiferit. Njëkohësisht, ujërat e akuiferit nuk monitorohen në vazhdimësi.

Legjislacioni shqiptar nuk përcakton nëse akuiferët si Akuiferi Kuaternar i Semanit ku kalojnë pusët e naftës mund të vazhdojnë të shfrytëzohen për furnizim me ujë të popullsisë. Si rrjedhojë, mungesa e legjislacionit rreth mbrojtjes së akuiferëve nga shpimet industriale kërcënon rrezikun e banorëve që furnizohen me ujë nga ky akuifer (shihni seksionin e Burimeve Ujore Nëntokësore).

Ulja e relievit (tabanit) të tokës nga mbishfrytëzimi i ujërave nëntokësore: Ulja e relievit (tabanit) të tokës është proces që mund të ndodhë gradualisht ose në një kohë shumë të shkurtër për shkak të lëvizjes/spostimit nëntokësor të materialit tokësor⁴⁰². Një ndër shkaqet kryesore të uljes së relievit është zvogëlimi i volumit të ujit nëntokësor nën atë sipërfaqe, ose ngjeshja e sistemit të ujërave nëntokësore⁴⁰³. Pompimi i sasive të mëdha të ujërave nëntokësore të një akuiferi në SHBA, për shembull, është një ndër shkaqet kryesore të uljes së nivelit të tokës⁴⁰⁴. Ulja mund të jetë edhe e menjëhershme e cila mund të ketë ndikim katastrofik në sipërfaqe (shembje të mëdha të sipërfaqeve të tokës).

Nga biseda me përfaqësues të industrisë së naftës rezulton se burimet ujore që shfrytëzohen nga industria e naftës janë edhe akuiferët në thellësi mbi 200m⁴⁰⁵. Megjithatë, mungojnë të dhënat e burimeve ujore që shfrytëzohen, vendndodhjen (studimet e SHGJSH-së rreth burimeve ujore iu referohen burimeve ujore të cekëta në përgjithësi), ndikimin e tyre në mjedis. Duke patur parasysh se industria e naftës ka nevojë të përdorë sasi të mëdha të ujit, rrjedh se industria e naftës (ashtu siç shpesh ndodh edhe me sektor të tjerë si bujqësia), mund të shkaktojë ulje të relievit të tokës në zonat e shfrytëzimit të burimeve ujore nëntokësore.

Ri-injektimi i baltës dhe ujit shtresor: ndotja dhe tërmetet: Ri-injektimi i ujërave të përdorura nga industria e naftës është praktikë e hershme në vendin tonë dhe është përdorur si mënyrë për depozitimin përfundimtar të ujërave të përdorura/të ndotura nga industria e naftës. Kriteret që ndiqen për përcaktimin e mundësisë së ri-injektimit në pusët e naftës janë të panjohura për publikun ashtu siç edhe si rrjedhojë është i panjohur edhe ndikimi në mjedis i ri-injektimit të këtyre ujërave.

Në shumë vende (si në SHBA), me qëllim shmangien e rreziqeve që mund t'i kanosen shëndetit të njeriut nga ndotja e ujit të pijshëm, ndalohet me ligj ri-injektimi në burime ujore nëntokësore që përdoren për furnizimin e popullsisë me ujë.⁴⁰⁶ Në rastet kur ri-injektimi lejohet, akuiferët që furnizojnë me ujë popullsinë nuk përdoren më si të tillë. Kjo ndodh vetëm në rastet kur vendoset se këto akuiferë nuk do të përdoren më për furnizimin me ujë të popullsisë në të sotmen ose në të ardhmen. Pra, kontrolli dhe rregullimi i procesit të ri-injektimit me ligj bëhet me qëllim mbrojtjen e burimeve ujore nga ndotja duke parandaluar migrimin dhe lëvizjen e ndotësve në burimet ujore nëntokësore gjatë procesit të ri-injektimit.

Në vendin tonë nuk ka ligje që rregullojnë procesin e ri-injektimit. Si rrjedhojë, nuk ka të dhëna rreth vendndodhjes së puseve ku ri-injektohen ujërat e përdorura/të ndotura, nuk njihet numri i tyre, nuk njihet sasia e ujërave të ri-injektuar, kriteret që ndiqen, afërsia me me burimet ujore të ëmbla ku kryhet ri-injektimi, monitorimit të puseve të ri-injektimit nga kompanitë dhe, mbi të gjitha, nuk njihet ndikimi i tyre në cilësinë e ujërave sipërfaqësore dhe nëntokësore.

Disa teknika si *Teknika e shpimit me plasje me ujë (hydraulic fracturing)*, për shembull, përveç se shumë e debatuar për dëmtimet që sjell në mjedis, është tejet e përfolur për tërmetet që mund të shkaktojë gjatë ri-injektimit të mbetjeve të lëngëta (baltës e ujit shtresor)⁴⁰⁷. Tërmetet e shkaktuara mund të ndihen edhe në largësi deri në 10 milje nga pusi i ri-injektimit dhe në thellësi edhe më të mëdha se ajo e ri-injektimit. Edhe puset në të cilat nuk ushtrohet presion gjatë ri-injektimit mund të shkaktojnë tërmete⁴⁰⁸.

Manaxhimi i mbetjeve të rrezikshme: gjatë aktivitetit industria e naftës nxjerr një sërë mbetjesh të rrezikshme të cilat duhen depozituar në venddepozitime të përshtatshme. Në vendin tonë, kompanitë grumbullojnë mbetjet e rrezikshme në zonën e tyre të kontratës. Megjithatë, ende nuk ka një zgjidhje përfundimtare të mbetjeve të rrezikshme në vend.

- Përfundime dhe rekomandime

Zona naftëmbajtëse e Bashkisë Fier vazhdon të shfrytëzohet nga kompani naftë të cilat veprojnë me teknologji të ndryshme. Veprimtaria e tyre ndryshon lidhur me ndikimin e industrisë në tokë. Megjithatë, në të dyja rastet mbeten ende shume të panjohura si ndikimi i industrisë në përdorimin e qëndrueshëm të burimeve ujore sipërfaqësore e nëntokësore, në cilësinë e ujërave sipërfaqësor dhe nëntokësor (në cilësinë e ujërave të Akuiferit të Semanit), vend-depozitimi i mbetjeve të rrezikshme të ngurta e të lëngëta të prodhuara gjatë aktivitetit, masat e marra për parandalimin dhe kontrollin e rrjedhjeve të naftës gjatë aktivitetit, sasia e ujit (baltës/ujit të prodhuar dhe ujit shtresor) që prodhojnë gjatë aktivitetit, vendi i depozitimit të këtij uji të përdorur, puset e ri-injektimit të ujërave të përdorura dhe ndikimi i tyre, numri dhe vendndodhja e tyre, nëse ka të tillë, gjendja dhe kushtet e puseve të ri-injektimit dhe tërmetet e mundshme nga ri-injektimi etj.

Në shumë vende të botës, shumë procese të industrisë së naftës si hapja e puseve, mundësia e hapjes së puseve në rast se afër puseve gjendet një akuifer, lloji i veshjeve të puseve me qëllim mbrojtjen e mjedisit, ri-injektimi, vend-depozitimi i mbetjeve, etj., janë rregulluar me ligj. Në vendin tonë, kuadri ligjor për mbrojtjen e burimeve ujore nga industria e naftës në veçanti ka boshllëqe duke lejuar që kompanitë të përcaktojnë vetë rregullat e mbrojtjes së mjedisit. Për këtë arsye, rekomandohet marrja e masave të menjëhershme për rregullimin e aktivitetit naftënxjerrës në mënyrë që të shmanget ndotja e mjedisit deri në një pikë të pakthyeshme.

Duke patur parasysh rreziqet që i kanosen shëndetit të njeriut dhe mjedisit, rekomandohet që Bashkia të marr masa për pastrimin dhe rehabilitimin e zonave të nxehta mjedisore dhe kontrollin e ndotjes nga industria e naftës, venddepozitimi i mbetjeve etj.

Rekomandohet që fillimisht të mbyllen dhe rehabilitohen të gjitha puset jo aktive në Fier, të krijohen zona buferike rreth këtyre puseve ku aktiviteti bujqësor të jetë i ndaluar si edhe industria e nxjerrjes së naftës të investohet në rehabilitimin e puseve të vjetër dhe trajtimin intensiv të ndotjes së gjeneruar nga këto puse.

Monitorimi i shkarkimeve dhe trajtimit të ujrave të ndotura industriale dhe urbane duhet të përfshihet në axhendën e Inspektoriatit Mjedisor Rajonal, duke referuar kështu në mënyrë dinamike cilësinë e ujërave sipërfaqësor të Bashkisë Fier si dhe të adresohet secili shkelës nëpërmjet parimit ndotësi-paguan.

5. Vlerësimi mjedisor i ndikimit të PPV-së

5.1 Detyrimet Ligjore e Institucionale

Tabela 68. Detyrimet ligjore dhe institucionale

Ligji	Neni	Detyrimet Ligjore/Institucionale për Bashkitë
Vetëqeverisja Vendore		
Ligj nr. 139/2015 “Për Vetëqeverisjen Vendore”	Neni 26 Pika 1	Bashkia <i>siguron</i> , në nivel vendor, <i>masat për mbrojtjen e cilësisë së ajrit, tokës dhe ujit nga ndotja.</i>
Ajri		
Ligj nr. 162/2014 “Për Mbrojtjen e Cilësisë së Ajrit në Mjedis”	Neni 4 Pika 3	Bashkia (njësia e qeverisjes vendore) <i>merr masat për ruajtjen ose përmirësimin e cilësisë së ajrit.</i>
	Neni 7 Pika 8	Bashkia përgatit (dhe miratohet nga këshilli bashkiak) <i>Planin e Aglomeratit dhe Planin e Zonës.</i>
	Neni 7 Pika 12	Bashkia përgatit, ndryshon ose rishikon një <i>Plan të Cilësisë së Ajrit.</i> (në bashkëpunim me ministritë e linjës, AKM-në, ARM-të dhe ISHMPU-në. Ministritë e linjës, AKM-ja, ARM-të dhe ISHMPU-ja sigurojnë të gjithë informacionin përkatës që disponojnë).
	Neni 8 Pika 3	Bashkia përgatit dhe zbaton/zbatojnë një <i>Plan Veprimi Afatshkurtër</i> për një zonë apo aglomerat kur ka rrezik të kapërcehet pragu i alarmit për <i>Ozonin</i> . Në këto raste planet afatshkurtra mbajnë parasysh edhe kërkesat që lidhen me <i>arsenikun, kadmiumin, nikelin dhe benzo(a)pirenin.</i>
	Neni 8 Pika 4	Bashkia përgatit dhe zbaton/zbatojnë një <i>Plan Veprimi Afatshkurtër</i> , kur ekziston rreziku që të kapërcehen një ose më shumë <i>vlera kufi</i> apo vlera të synuara.
Ujërat sipërfaqësore dhe nëntokësore		
Ligji Nr. 139/2015 Për Vetëqeverisjen Vendore	Neni 23	Bashkia ngarkohet me detyrën për <i>prodhimin, trajtimin, transmetimin dhe furnizimin me ujë të pijshëm.</i>
Ligj Nr. 156/2013 Për disa ndryshime në ligjin Nr. 111/2012 “Për Manaxhimin e Integruar të	Neni 7	Këshillat e Baseneve Ujore dhe Agjencitë e Baseneve Ujore janë organet vendore për manaxhimin e integruar të burimeve ujore.
	Neni 31	Njësia e qeverisjes vendore (Bashkia) dhe çdo institucion tjetër që ka sistemin e tij të furnizimit me ujë, detyrohet të <i>marrë masa për një kontroll të rregullt të cilësisë së ujit të furnizuar.</i>

Burimeve Ujore”	Neni 61	Bashkia, gjatë hartimit të planeve dhe studimeve të rregullimit të territorit, <i>merr në konsideratë planet e manaxhimit të burimeve ujore.</i>
	Neni 72	Organet e qeverisjes vendore (Bashkia) <i>mbikqyr e detyron subjektet, persona fizikë apo juridikë, për instalimin e pajisjeve për mbajtjen nën kontroll dhe matjen e sasisë së përdorimit të ujit në tokë private.</i>
Ligji Nr. 111/2015 “Për Shërbimin Gjeologjik Shqiptar”	Neni 6	Pushteti vendor (Bashkia) <i>mban bazën e të dhënave të bilancës së rezervave ujore nëntokësore (dhe gjeologjinë, bilancën e rezervave të mineraleve të dobishme dhe rreziqet gjeologjike) e cila i vihet në dispozicion nga SHGJSH-ja.</i>
	Neni 8	Për kryerjen e shpimeve për ujëra nëntokësore me thellësi mbi 15m nga sipërfaqja e tokës <i>merret miratim nga SHGJSH-ja përpara se të dorëzohet projekti hidrogeologjik tek Këshilli i Basenit.</i>
VKM Nr. 342 , datë 04.05.2016 “Për miratimin e kufijve territorialë e hidrografikë të baseneve ujore në Republikën e Shqipërisë dhe qendrën e përbërjen e këshillit të secilit prej tyre”		<i>Drejtues të Bashkisë janë anëtarë të strukturës së Këshillit të Basenit Ujor për zbatimin e manaxhimit të integruar të burimeve ujore (të Basenit përkatës).</i>
VKM Nr. 177 datë 31.03.2005 “Për Normat e lejuara të shkarkimeve të lëngëta dhe kriteret e zonimit të mjediseve ujore pritëse”	Pika 7	<i>Këshilli i Basenit Ujor (në bashkëpunim me ARM-në, çdo dy vjet) përgatit dhe publikon programet për parandalimin dhe shmangien e ndotjes së mjediseve ujore pritëse nën juridiksionin e tyre, nga shkarkimet e lëngëta.</i>
Ligji Nr 34/2013 Për disa ndryshime dhe shtesa në ligjin Nr. 9115 , datë 24.07.2003 “Për trajtimin mjedisor të ujërave të ndotura”	Neni 2	<i>Bashkia bashkëpunon me Ministrinë e Mjedisit për përcaktimin e teknikave, teknologjive dhe metodave më të mira të mundshme për trajtimin mjedisor të ujërave të ndotura dhe të përdorura.</i> (në përputhje me llojin e natyrën e tyre, hartimin e planeve për trajtimin mjedisor të ujërave të ndotura, krijimin e kuadrit ligjor bashkëkohor, përsosjen e kuadrit ligjor, sigurimin e përdorimit të frytshëm të burimeve finaciare dhe kontrollin e vazhdueshëm të veprimtarive që shkaktojnë ndotje të ujërave).
Strategjia Ndërsektoriale e Mjedisit, 2013-2020 Strategjia Ndërsektoriale e Mjedisit, 2013-2020	Kapitulli 2	Kërkohe: -zvogëlimi i lejeve të shfrytëzimit me 100% deri më 31.5.2014 -lejimi i shfrytëzimit të inerteve lumore <i>vetëm për nevojat e ndërtimit të rrugëve kombëtare deri në vitin 2020.</i>

VKM Nr. 1, datë 21.06.2006 “Për Reduktimin e shfrytëzimit të zhavorreve dhe rërave në shtretërit e lumenjve”	Pika 2	Shfrytëzimi i zhavorreve dhe rërave në shtretërit e lumenjve <i>lejohet vetëm kur ka depozitime të mjaftueshme dhe vetëm në segmente të caktuara.</i>
	Pika 3	<i>Periudha e shfrytëzimit të inerteve lumore është 1 qershor-31 tetor.</i>
	Pika 4	<i>Thellësia e shfrytëzimit të inerteve lejohet deri në 0.5m mbi nivelin minimal të pasqyrës së ujërave nëntokësore.</i>
	Pika 5	Sasia e materialit që merret nga çdo subjekt nuk duhet të jetë më shumë se 50% e prurjeve të ngurta vjetore të zonës e miratuar për shfrytëzim.
	Pika 8	Brenda 2006 në argjinaturat dhe në shtretërit e lumenjve <i>duhet të hiqen të gjitha impiantet e përpunimit të inerteve dhe materialet e grumbulluara.</i>
Pyjet & Kullotat		
Ligji Nr 48/2016 Për disa ndryshime dhe shtesa në ligjin Nr. 9385, datë 04.05.2005 “Për Pyjet dhe Shërbimin Pyjor, i ndryshuar”	Neni 4	Bashkia bashkëpunon me Ministrinë e Mjedisit për <i>hartimin dhe përpunimin e Programit të Zhvillimit të Sektorit të Pyjeve.</i>
	Neni 5	Këshilli i Bashkisë, në bashkëpunim me shërbimin pyjor, <i>miraton Planet e mbarështimit të pyjeve Bashkiake dhe private.</i>
	Neni 7	<p>Bashkia <i>ngre strukturën për administrimin, qeverisjen dhe mbrojtjen e fondit pyjor dhe kullosor.</i></p> <p>Struktura përgjegjëse për pyjet dhe kullotat në Bashki ka aftësi teknike, manaxhuese e këshëllimore, e cila (Neni 11) kryen shërbime teknike e publike në fondin pyjor vendor dhe ka këto detyra:</p> <ul style="list-style-type: none"> -qeverisjen tërësore të pyjeve dhe të tokave pyjore; -mbledh të dhëna për zhvillimin e pyjeve publike dhe private; -ruan ekuilibrin biologjik në fondin pyjor vendor; -mban e administron të gjitha dokumentet për hartimin dhe zbatimin e planeve të mbarështimit të fondit pyjor privat; -mban të dhëna të sëmundjeve, dëmtuesve dhe zjarreve në pyjet e kullotat e bashkisë; -përgatit projekte për investimet në pyje e kullota; -drejton dhe mbikëqyr punën për përmirësimin e zonave të gërryera dhe luftimin e gërryerjeve, të rrëshqitjeve e të ortekëve brenda territorit të bashkisë; -ndjek, bashkëpunon, harmonizon dhe kryen veprimtari kërkimore; -mbikëqyr zhvillimin e florës e faunës së egër dhe propozimin e metodave për mbrojtjen e llojeve të rrezikuara, të rralla ose në rrezik; -siguron mbështetje teknike nëpërmjet këshillimit të pronarëve privatë dhe të komunitetit;

		<p>-organizon trajnime e shërbime këshillimore për pronarët privatë;</p> <p>-kontrollon marrjen në dorëzim të punimeve të kryera në pyje e kullota;</p> <p>- mirëmban infrastrukturës në fondin pyjor Bashkiak;</p> <p>-harton zbatimin e një programi për trajnimin e punonjësve të shërbimit pyjor dhe aftësimin e tyre profesional;</p> <p>-mbështet zhvillimin e agropylltarisë.</p>
	Neni 23	<p>-Bashkia:</p> <p><i>-administron dhe zhvillon pyjet vendore apo pjesë të tyre sipas planeve të mbarështimit;</i></p> <p>- krijohen njësitë tekniko-administrative për një administrim të qëndrueshëm e shumëfunksional të fondit pyjor vendor, për rregullimin e përdorimit e të shfrytëzimit të pyjeve, të kullotave dhe të burimeve të tjera pyjore e jopyjore, për mbrojtjen nga zjarri dhe dëmtuesit;</p> <p>-merr masa dhe planifikon fonde për investimet në pyjet brenda territorit, për përmirësimin dhe planifikimin e mbledhjes e të promovimit të pajisjeve të reja të përpunimit dhe të tregimit të prodhimeve pyjore, si dhe krijon sektorin e agropylltarisë;</p> <p><i>- planifikon fonde për ruajtjen, mirëmbajtjen, kryerjen e punimeve silvikulurore dhe përgjigjet për trajtimin shkencor të tyre;</i></p> <p><i>- merr nisma për shtimin e sipërfaqeve pyjore, për ripyllëzimin e tokave të braktisura, të zhveshura, të shpyllëzuara dhe të gërryera, në pronësi të tyre.</i></p> <p>-Strukturat e Drejtorisë së Përgjithshme të Shërbimit Pyjor ndihmojnë, kontrollojnë, këshillojnë dhe sigurojnë mbështetjen teknike për njësitë tekniko-administrative dhe për shoqatat e përdoruesve të pyjeve.</p>
Ligji Nr 49/2016 Për disa ndryshime dhe shtesa në ligjin Nr. 9693 , datë 19.03.2007 “Për Fondin Kullosor”, i ndryshuar	Neni 7	Bashkia dhe pronarët privatë të kullotave e livadheve <i>i japin ministrisë përgjegjëse të dhëna për inventarizimin e kullotave që zotërojnë.</i>
	Neni 14	<p>- Strukturat përkatëse të pyjeve dhe kullotave në njësitë e qeverisjes vendore (Bashki) hartojnë Planet e Mbarështimit.</p> <p>-Bashkia merr pjesë në komisionin teknik që shqyrton Planet e Mbarështimit të Kullotave para se të miratohet (Planet e Mbarështimit të Kullotave, para se të miratohen, shqyrtohen nga një komision teknik, në përbërje të të cilit është edhe një përfaqësues i Bashkisë).</p>
	Neni 26	<p>Bashkia (dhe pronarët privatë, që zotërojnë kullota dhe livadhe):</p> <p>- ruan, administron dhe përdor kullotat dhe livadhet;</p> <p>-harton Planet e Mbarështimit;</p> <p>-merr masa për parandalimin e zjarreve dhe për shuarjen e tyre;</p> <p>-raporton në ministrinë përgjegjëse të dhënat për inventarizimin dhe regjistrimin e fondit kullosor;</p> <p>-njofton ministrinë përgjegjëse për kullotat dhe livadhet për</p>

		infeksionet dhe dëmtuesit që shfaqen në kullota e livadhe.
VKM Nr.436, datë 8.6.2016 Për disa ndryshime dhe shtesa në Vendimin Nr.1374, datë 10.10.2008 “Për përcaktimin e rregullave dhe të procedurave, që ndiqen për heqjen, shtimin dhe ndryshimin e destinacionit të fondit kullosor”	Pika 2	Bashkia paraqet në Ministrinë e Mjedisit kërkesën për heqjen e sipërfaqes nga fondi kullosor.
Ligji nr. 5/2016, “Për shpalljen e memorandumit në pyje në Republikën e Shqipërisë”	Neni 7	Bashkia zbaton moratoriumin 10 vjeçar të pyjeve.
Udhëzim Nr. 1, datë 09.06.2016 “Për Rregullat, Procedurat e Kërkimit, të Shqyrtimit e të Miratimit të Kërkesave për Dhënie në Përdorim të Fondit Pyjor dhe Kullosor Publik”	Pika 1	Bashkia jep në përdorim me kontratë qiraje nëpërmjet procedurës së konkurimit publik sipërfaqe të fondit pyjor/kullosor në pronësi.
Zonat e mbrojtura		
Ligji Nr 9868, datë 4.2.2008 Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin Nr. 8906, Datë 6.6.2002 “Për Zonat e Mbrojtura, i ndryshuar”	Neni 13	Bashkia merr pjesë në vendosjen e statusit të një zone si zonë e mbrojtur (Ministria shpall zonat e mbrojtura pas konsultimit me organet e qeverisjes vendore. Zonat e mbrojtura shpallen ato territore që janë prone publike, Bashkiake, komunale dhe në raste të veçanta pronë private).
	Neni 15	Bashkia bashkëpunon me Ministrinë e Mjedisit dhe organet e tjera shtetërore dhe ose me të tretët, për hartimin e Planene të Manaxhimit për secilën zonë të mbrojtur.
	Neni 19	Bashkia, në bashkëpunim me Policinë e Shtetit dhe atë ndërtimore, ndalon zbatimin e projekteve që bien ndesh me planin e manaxhimit të zonës.
	Neni 22	Bashkia merr pjesë në heqjen e statusit të një zone të mbrojtur.

	Neni 25	Bashkia <i>nxit dhe përkrah nisma, projekte, programe e veprimtari, që synojnë përmirësimin e treguesve ekologjike e natyrorë të një zone të mbrojtur.</i>
Biodiversiteti		
Ligji Nr. 139/2015 “Për Vetëqeverisjen Vendore”	Neni 27	Bashkia <i>mbron natyrën dhe biodiversitetin.</i>
Ligji Nr 68/2014 Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin Nr. 9587 , Datë 20.07.2006, “Për Mbrojtjen e Biodiversitetit”, i ndryshuar	Neni 7	Bashkia (dhe organet shtetërore, qendrore) <i>administrojnë burime natyrore përbërëse të biodiversitetit dhe e mbron atë.</i>
	Neni 8	Bashkia <i>merr pjesë në hartimin dhe rinovimin e Strategjisë dhe Planit të Veprimit të Biodiversitetit.</i> (ky plan hartohet nga Ministria e Mjedisit me pjesëmarrjen e organeve shtetërore, qendrore dhe vendore, komunitetit shkencor dhe shoqërisë civile).
	Neni 19	Bashkia <i>përfshin ruajtjen dhe përdorimin e qëndrueshëm të llojeve dhe habitateve të specieve tokësore, ujore dhe detare në politikat, planet, programet dhe në vendimmarrje.</i>
	Neni 26	Bashkia <i>bashkëpunon me Ministrinë e Mjedisit për hartimin e Planit të Veprimit për Ruajtjen e Llojeve Veçanërisht të Mbrojtura.</i> Bashkia përfshin Planin e Veprimit për Ruajtjen e Llojeve Veçanërisht të Mbrojtura në strategjitë, planet, programet dhe në vendimmarrjet shtetërore, në nivel kombëtar dhe vendor.
	Neni 29	Bashkia <i>përfshin ruajtjen dhe përdorimin e qëndrueshëm të racave dhe varieteteve autoktone, të rëndësishme për ushqim dhe bujqësi, në strategjitë, planet, programet dhe vendimmarrjet në nivel vendor.</i>
	Neni 46	Bashkia: -siguron mbështetjen e publikut për të ruajtur diversitetin biologjik dhe për t'i përdorur përbërësit e tij në mënyrë të qëndrueshme -boton të dhëna dhe programe ndërgjegjësimi dhe edukimi për diversitetin biologjik dhe përbërësit e tij
Ligji Nr.9386, datë 04.05.2005 “Për Muzetë”	Neni 8	<i>Administrojnë (drejtojnë) muzetë vendore.</i>
	Neni 12	<i>Miratojnë strukturën dhe organikën e muzeve tipologjike dhe vendore.</i>
Ligji Nr 41/2013 Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin Nr. 10006 , datë 23.10.2008 “Për Mbrojtjen e Faunës së Egër”, i ndryshuar	Neni 40	-Bashkia <i>mbron faunën e egër, brenda hapësirës në pronësi të Bashkisë.</i> -Bashkia, Policia Pyjore dhe Inspektorati i Peshkimit bashkëpunojnë me veterinerin zyrtar dhe inspektorët e Autoritetit Kombëtar të Ushqimit për të bërë më të efektshëm kontrollin.

VKM Nr. 84 , datë 27.01.2009 “Për Caktimin e Kriteve Për Ngritjen e Rrjetit Të Inventarizimit dhe Të Monitorimit Të Biodiversitetit”	Pika 3	Bashkia <i>bën pjesë në Rrjetin e Informatizimit dhe Monitorimit të Biodiversitetit</i> i cili ngrihet nga AKM-ja. Rrjeti ka këto detyra: -monitorim afatgjatë; -të sigurojë zbatimin e legjislacionit shqipëtar për mbrojtjen e biodiversitetit; -të mundësojë sistemimin e të dhënave të përdorshme për vendimmarrësit; -të informojë për biodiversitetin dhe për ndërgjegjësimin e publikut për ruajtjen e tij; -të ndërtojë një sistem inventarizimi dhe monitorimi; -të krijojë një sistem informacioni për mbledhjen dhe shkëmbimin e të dhënave.
	Pika 5	Bashkia <i>bashkëpunon</i> me Ministrinë e Mjedisit <i>për hartimin e Projektprogramit të Monitorimit të Biodiversitetin</i> për vitin pasardhës
Ligji Nr 43/2013 Për disa ndryshime në ligjin Nr. 10253 , datë 11.03.2010 “Për gjuetinë”	Neni 12	Bashkia <i>merr pjesë aktive në propozimin e zonave të gjuetisë</i> , kur zona ndodhet brenda territorit të saj.
	Neni 56	Bashkia <i>ndihmon në monitorimin dhe kontrollin e zonave të gjuetisë</i> për zbatimin e ligjit.
Toka dhe Bujqësia		
Ligji Nr. 139/2015 “Për Vetëqeverisjen Vendore”	Neni 26	Bashkia <i>merr masa për mbrojtjen e cilësisë së tokës</i> nga ndotja.
	Neni 27	Bashkia <i>administron shfrytëzimin dhe mirëmbajtjen e infrastrukturës së ujitjes dhe kullimit</i> .
Ligji Nr 131/2014 Për ndryshime dhe shtesa në ligjin Nr. 9244 , datë 17.06.2004 “Për Mbrojtjen e Tokës Bujqësore”	Neni 8	Komisioni i Mbrojtjes së Tokës (KMT) në përbërje të të cilit është kryetari i Bashkisë dhe kryetarët e dhe NjA-ve, <i>kontrollon dhe studion çështje të veçanta për masat mbrojtëse për tokën bujqësore</i> .
	Neni 10	Këshilli Bashkiak <i>merr vendime në funksion të ruajtjes së tokës</i> , bashkërendimit të veprimtarive për mbrojtjen e tokës me bashkitë e tjera dhe shqyrtimit të ankesave që vijnë nga qytetarët apo institucionet e tjera.
Ligji Nr. 7501 , datë 19.07.1991 “Për Tokën”, i ndryshuar	Neni 21	Bashkia <i>ndalon çdo zënie ose përdorim të paligjshëm të tokës</i> .
VKM Nr. 121 , datë 17.02.2011 “Për Mënyrat e ushtrimit të funksioneve nga DAMT-i në qarqe dhe ZMMT-ja në komuna	Kapitulli 4	ZMMT-ja: -manaxhon dhe mbron tokën bujqësore shtetërore dhe private, si dhe kategori të tjera të burimeve; -grumbullon dhe sistemon dokumentacionin e ri kadastral për tokën bujqësore;

dhe/ose Bashki”		-evidenton tokat bujqësore të pakultivuara.
	Kapitulli 5	Drejtoria e Administrimit dhe Mbrojtjes së Tokës (DAMT) dhe ZMMT-ja kanë për detyrë ndryshimin e kategorisë së tokës bujqësore vetëm kur mbi të kanë vepruar fenomene natyrore të mëdha si tërmetet, vullkanet, rrëshqitjet e tokës, përmbytje, zjarre masive etj.
VKM Nr. 410, datë 27.06.2012 “Për përcaktimin e rregullave dhe të procedurave të ndryshimit të kategorive të resurseve të tokës”	Kapitulli 2	Komisioni i ndryshimit të kategorive të burimeve, i Bashkisë ose NJA-ve shqyrton kërkesën për ndryshimin e tokës nga burim pyll, tokë me bimësi pyjore, kullotë dhe livadh në kategorinë e burimit tokë bujqësore brenda afateve të përcaktuara dhe merr vendimin përkatës.
Udhëzim Nr. 1, datë 18.7.2012 “Për Procedurat e dhënies me qira të tokave bujqësore të pandara”	Pika 5	Kryetari i Bashkisë : -shqyrton kërkesat dhe merr vendimet për marrjen me qira të tokës sipas kërkesave të paraqitura; -organizon procedurën e garës kur për të njëjtën tokë bujqësore është paraqitur më shumë se një kërkesë për qiramarrje; - lidh kontratën tip me subjektin e përzgjedhur; -verifikon dhe respekton kushtet e përcaktuara në kontratën tip gjatë të gjithë kohëzgjatjes së saj.
	Kapitulli V	Bashkia ose komuna (NJA-të) mbledh qeranë për dhënien me qera të tokave bujqësore të pandara. (Pavarësisht se cili është autoriteti qiradhënës, pagesa e qirasë bëhet për llogari të komunës ose bashkisë, e cila ka në përdorim tokën, objekt i qirasë.
VKM Nr. 283, datë 01.04.2015 “Për përcaktimin e tipave, rregullave, kriterëve dhe procedurave për ndërtimin e objekteve për prodhimin, ruajtjen dhe përpunimin e produkteve bujqësore dhe blegtorale, në tokë bujqësore”	Kapitulli III	Bashkia (Njësia e qeverisjes vendore) jep leje ndërtimi për ndërtimin e objekteve me qëllime bujqësore në tokë bujqësore, në përputhje me dokumentin e planifikimit vendor.
Vendim Nr.956, datë 25.11.2015 Për një ndryshim në vendimin Nr. 127, datë 11.02.2015 “Për Kërkesat për përdorimin në bujqësi të llumrave të ujërave të ndotura”	Kreu IV	Bashkia merr informacion nga përdoruesi i llumrave për vendndodhjen e tokës ku do të përdoren llumrat.

Zhurmat		
Ligji Nr 39/2013 Për disa ndryshime në ligjin Nr. 9774, datë 12.07.2007 “Për Vlerësimin dhe Administrimin e Zhurmës në Mjedis”	Neni 8	<p>Bashkia:</p> <ul style="list-style-type: none"> -<i>harton dhe zbaton Planin Vendor të Veprimit për Zhurmën</i> një vit pas miratimit të planit kombëtar të veprimit, (miratohet nga këshillat e bashkive/komunave); -<i>kryen hartëzimin e zhurmës</i>, në përputhje me Planin Vendor të Veprimit, sipas udhëzimeve të ministrit (Neni 21); -<i>shpall zona të qeta</i>, në një mjedis të banuar apo në një mjedis të hapur, si dhe vendos kufizime të tjera për zhurmën, në përputhje me Planin Vendor të Veprimit; -<i>kërkon marrjen e masave parandaluese për respektimin e vlerës kufi të zhurmës</i> nga personat fizikë e juridikë, që ushtrojnë veprimtari apo përdorin impiante dhe instalime që lëshojnë zhurmë; -<i>u kërkon organeve të kontrollit të ushtrojnë kontroll, të bëjnë matje dhe të pezullojnë apo të mbyllin veprimtari</i>, që nuk respektojnë dispozitat e këtij ligji.
	Neni 15/1	- <i>Verifikon zbatimin e kërkesave për zbatimin e nivelit të zhurmave brenda nivelit kufi në rastet e shfrytëzimit të banesave</i> , me përjashtim të banesave vetjake.
	Neni 17	<i>Miraton zhvillimin e veprimtarive argëtuese, të veprimtarive me grumbullime, manifestime</i> , me kohë të kufizuar, në mjedise të jashtme apo të mbyllura, të cilat mund të bëhen burim shqetësimi për banorët.
	Neni 29 dhe neni 30	<p>Bashkia, në rast shkelje të Ligjit:</p> <ul style="list-style-type: none"> -<i>cakton masat dhe detyrat për rregullimin e gjendjes</i>, -<i>ndëshkon me gjobë kundërvajtjet administrative</i> dhe, sipas rastit, -<i>vendos mbylljen, ndalimin apo ndërprerjen e plotë ose të pjesshme të veprimtarisë</i>, -<i>merr masa urgjente</i> në përputhje me ligjin për inspektimin, sipas nevojave të rastit.
VKM Nr. 587 datë 07.07. 2010 “Për monitorimin dhe kontrollin e nivelit të zhurmave në qendrat urbane dhe turistike”	Pikat 3 dhe 5	<p>Bashkia jep leje për lokalet e ndryshme sipas këtij përcaktimi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <u>Për ambientet e hapura:</u> <ul style="list-style-type: none"> ➤ për ditën e premte dhe të shtunë, orari i lejimit të aktivitetit do jetë nga ora 19.00 deri në orën 24.00, ➤ për ditët e tjera të javës, orari i lejimit të aktivitetit do të jetë nga ora 19.00 deri në orën 23.00 në përputhje me normat e lejuara të zhurmës. - <u>Për ambientet e mbyllura</u>, aktiviteti do lejohet pa kufizime orari, duke respektuar nivelin e lejuar të zhurmës. <p>Bashkia, së bashku me Strukturat Vendore të Policisë së Shtetit, <i>ndjek zbatimin e vendimit të marrë nga ana e Inspektoriatit të Mjedisit</i> pa praninë e tyre, në subjektet që gjenerojnë zhurmë në kundërshtim me ligjin.</p>

Ndryshimet klimatike		
Draft-Strategjia Ndërsektoriale e Mjedisit, 2015-2020	Kapitulli 1	<p>Bashkia duhet:</p> <ul style="list-style-type: none"> -të forcojë kapacitetet në institucionet përkatëse dhe të bashkëpunimit ndërinstytucional për adresimin e çështjeve të ndryshimeve klimatike, -të përfshijë ndryshimet klimatike gjatë planifikimit në strategjitë sektoriale, -të mbështesë strategjitë që përmirësojnë aftësitë ripërtëritëse të shëndetit, pronës dhe funksioneve prodhuese të ekosistemeve nga ndryshimet e klimës, -të rritë ndërgjegjësimin publik për përshtatjen ndaj ndryshimeve klimatike, -të krijojë partneritet rajonal për të përmirësuar teknologjinë, politikat dhe strategjitë e zbutjes së gazrave serrë në të gjithë sektorët.
	Kapitulli 2	<p>Bashkia duhet:</p> <ul style="list-style-type: none"> -të zbatojë Planin e Veprimit për Eficiencën e Energjisë, -të përfshijë objektivat e përshtatjes dhe uljes së gazrave serrë në planifikimin urban, manaxhimin e ujërave dhe tokës duke përfshirë bujqësinë, pyjet dhe ruajtjen e natyrës, -të ulë me 8% shkarkimin e gazrave serrë krahasuar me skenarin bazë dhe uljen e sasisë së HCFCve me 40%.
Shërbimet publike		
Ligj Nr. 139/2015 “Për Vetëqeverisjen Vendore”	Neni 3	Bashkia bën zgjedhjen e llojeve të ndryshme të shërbimeve dhe lehtësive të tjera publike vendore dhe realizimin e shërbimeve.
	Neni 23	<p>Në fushën e infrastrukturës dhe shërbimeve publike, Bashkia është përgjegjëse për:</p> <ul style="list-style-type: none"> - prodhimin, trajtimin, transmetimin dhe furnizimin me ujë të pijshëm; -mbledhjen, largimin dhe trajtimin e ujërave të ndotura; -mbledhjen dhe largimin e ujërave të shiut; -mbrojtjen nga përmbytjet në zonat e banuara; -mbledhjen, largimin dhe trajtimin e mbetjeve të ngurta dhe shtëpiake; -planifikimin, administrimin, zhvillimin dhe kontrollin e territorit; -ndërtimin, rehabilitimin dhe mirëmbajtjen e rrugëve vendore dhe sinjalizimit rrugor, të trotuareve dhe shesheve publike vendore; -ndriçimin e mjediseve publike; -transportin publik vendor; -ndërtimin, rehabilitimin dhe mirëmbajtjen e varrezave publike,

		<p>si dhe <i>garantimin e shërbimit publik të varrimit;</i></p> <p><i>-shërbimin e dekorit publik;</i></p> <p><i>-parqet, lulishtet dhe hapësirat e gjelbra publike.</i></p>
<p>Ligji Nr 156/2013 Për disa ndryshime në ligjin Nr.10 463, datë 22.09.2011 “Për Menaxhimin e Integruar të Mbetjeve”, i ndryshuar</p>	Neni 12	<p>Bashkia ka përgjegjësi ligjore:</p> <p><i>- të hartojë Planin e Integruar të Manaxhimit të Mbetjeve;</i></p> <p><i>-të përcaktojë rregullore për manaxhimin e rrymave specifike të mbetjeve;</i></p> <p><i>-t’i raportojë Këshillit të Qarkut mbi ecurinë e zbatimit të planit të menaxhimit të mbetjeve.</i></p>
<p>VKM Nr. 379, datë 25.05.2016 “Për Miratimin e Rregullores Cilësia e Ujit të Pijshëm”</p>	Neni 5	<p>Bashkia ka përgjegjësi:</p> <p><i>-të sigurojë ujin e përshtatshëm për përdorim në pikën e ofrimit të tij;</i></p> <p><i>-të parashikojë masat për sigurimin e furnizimit në rast emergjence me ujë të pijshëm për sasinë dhe periudhën minimale të nevojshme për të përballuar nevojat lokale;</i></p> <p><i>-të përshtasë planet e ndërhyrjes për përmirësimin e cilësisë së ujit të pijshëm në bashkëpunim me Agjencinë e Ujit të Basenit (AUB) përkatës.</i></p>
<p>Ligji Nr 34/2013 Për disa ndryshime dhe shtesa në ligjin Nr.9115, datë 24.07.2003 “Për Trajtimin Mjedisor të Ujërave Të Ndotura”</p>	Neni 4	<p>Bashkia bashkëpunon me Ministrinë e Mjedisit për:</p> <p><i>-përcaktimin e teknikave, teknologjive dhe metodave më të mira të mundshme për trajtimin mjedisor të ujërave të ndotura;</i></p> <p><i>-hartimin e Planit për Trajtimin Mjedisor të Ujërave të Ndotura në mënyrë të integruar;</i></p> <p><i>-krijimin e kuadrit ligjor bashkëkohor, për trajtimin mjedisor të ujërave të ndotura;</i></p> <p><i>-kontrollin e vazhdueshëm të veprimtarive që shkaktojnë ndotje të ujërave, si dhe të subjekteve që angazhohen në trajtimin dhe pastrimin e tyre.</i></p>
<p>Ligji Nr 10/2016 Për disa ndryshime dhe shtesa në ligjin Nr. 8308, datë 18.03.1998 “Për Transportet Rrugore”</p>	Neni 14	<p>Këshilli Bashkiak përcakton linjat, organizon, financon dhe vendos për transportin qytetas.</p>
	Neni 21/1	<p>Këshilli Bashkiak përcakton vendin e terminalit të autobuzëve.</p>
	Neni 22	<p>Këshilli Bashkiak përcakton vendet e nisjes dhe mbërritjes së autobusëve dhe të agjencive të transportit të udhëtarëve.</p>
<p>Ligji Nr 45/2013 Për disa ndryshime dhe shtesa në ligjin Nr. 7643 datë 02.12.1992 “Për shëndetin publik dhe inspektoriatin sanitar shtetëror” i</p>	Neni 19	<p>Bashkia ushtron kontrolle për zbatimin e ligjit brenda juridiksionit të saj dhe në bashkërendim me institucionet përkatëse.</p>

ndryshuar		
Ligji Nr.9915, datë 12.5.2008 Për disa ndryshime dhe shtesa në ligjin Nr. 8102/1999 “Për kuadrin rregullator të sektorit të furnizimit me ujë dhe largimit e përpunimit të ujërave të ndotura”	Neni 23	Bashkitë, pronare të sistemeve të furnizimit me ujë dhe të largimit e përpunimit të ujërave të ndotura, <i>kontrollojnë subjektet e licensuara për zbatimin e këtij ligji</i> , për respektimin prej tyre të kushteve të licensës dhe përdorimin e tarifave të ujit për konsum publik, të vendosura nga Enti Rregullator.
VKM Nr. 145 datë 26.02.1998 “Për miratimin e rregullores higjieniko-shëndetësore për kontrollin e cilësisë së ujit të pijshëm, projektimin, ndërtimin dhe mbikqyrjen e sistemeve të furnizimit me ujë të pijshëm”		<p>Bashkia ka të drejtë të kontraktojë një kompani private për ofrimin e shërbimit të ujësjellës kanalizimeve.</p> <p>Bashkia dhe ndërmarrja e UK-së shpall zonat e mbrojtura sanitare të burimit sipërfaqësor ose nëntokësor të ujit.</p> <p><i>-Brezi i rreptësisë, i cili rrethohet në distancë 20 m, rreptësisht i pakalueshëm, përfshin pusët e ujit, depot e ujit dhe stacionin e pompimit. Në këtë zonë ndalohet çdo ndërtim, përveç atyre të domosdoshëm për nevojat e ujësjellësit.</i></p> <p><u>Zona e mbrojtur Nr.1</u> përfshin mbrojtjen e pellgut ujëmbajtës në një distancë 200m. Në këtë zonë lejohen vetëm aktivitetet me baze organike dhe duhet të eliminohet çdo aktivitet industrial ose aktivitetet bujqësore të cilat përdorin pesticide apo plehra të tjera kimike.</p> <p><u>Zona e mbrojtur Nr. 2</u> rrethon pellgun ujëmbajtës në një distancë 1,500 m. Në këtë zonë nuk lejohet të ketë zona të ndotura nga ujrat e ndotura apo nga depozitime mbeturinash të ndryshme duke përfshirë këtu dhe ato kimike. Impianti i trajtimit të ujit të ndotur urban duhet të parashikohet jashtë kësaj zone. Gjithashtu nuk lejohet ndërtimi i banesave në këtë sipërfaqe/zone të mbrojtur.</p> <p><u>Zona e mbrojtur Nr. 3</u> zhvillohet në biefin e sipërm të burimit. Rregullat e përmendura për zonën Nr.2 duhet të zbatohen edhe për këtë zonë.</p> <p><u>Zona e mbrojtur Nr. 4.</u> Çdo ndërtim që do të bëhet brenda në këtë zonë duhet të kërkojë detyrimisht leje nga Bashkia ose nga Organe të tjera të autorizuara duke përfshirë këtu dhe mendimin e një hidrogjeologu.</p> <p>-Çdo burim që shfrytëzohet për qëllime pirje nga shoqëri të licencuara publike ose private duhet të jetë i pajisur me një leje nga autoriteti i basenit ujor në nivel vendor.</p>
Mbetjet		
Ligji Nr. 8094 , datë	Neni 7	Bashkia/NjA-të vendosin pika të caktuara për dorëzimin e

21.03.1996 “Për Largimin Publik të Mbeturinave”		<i>mbeturinave në kosha, kazanë e stacione betoni.</i>
	Neni 9	Bashkia/NjA-të, në bashkëpunim me organet kompetente, <i>përcaktojnë metodat dhe teknologjitë që përdoren ose do të përdoren për largimin publik të mbeturinave.</i>
	Neni 14	Bashkia e qytetit dhe NjA-të <i>kontrollojnë dhe mbikëqyrin largimin e mbeturinave</i> , në përputhje me kushtet tekniko-higjienike, në zbatim të kontratës, nga personat e autorizuar prej saj.
	Neni 20	Bashkia <i>organizon largimin publik të mbeturinave.</i>
VKM Nr.333, datë 26.01.2001 “Për Administrimin e vend-depozitimeve rajonale të mbetjeve urbane”	Pika 2	Bashkia <i>bashkëpunon me bashkitë e tjera në nivel qarku për harmonizimin e politikave rajonale për ushtrimin e funksioneve të përbashkëta.</i>
	Pika 5	Bashkia bashkëpunon me Këshillin e Qarkut i cili planifikon sipërfaqe të caktuara për t’u përdorur për administrimin e automjeteve të dala jashtë përdorimit, si dhe përcakton vend-depozitimet për mbetjet e ndërtimit.
Plani Kombëtar i Manaxhimit të Mbetjeve, 19 gusht 2010	4.3.7	Bashkia, në bashkëpunim me institucionet e tjera qëndrore, <i>koordinon planifikimin dhe ngritjen e qendrave të pritjes për mbetjet e rrezikshme shtëpiake, shërbimet dhe industrinë e vogël.</i>
VKM Nr.798, datë 29.09.2010 “Për Miratimin e Rregullores “Për Administrimin e Mbetjeve Spitalore”	Pika 4	Bashkia <i>miraton vendndodhjen e impianteve të përpunimit të mbetjeve spitalore dhe vend-depozitimit të mbetjeve spitalore jo të rrezikshme.</i> Bashkia <i>monitoron administrimin e mbetjeve spitalore sipas kompetencave.</i>
Ligji Nr 156/2013 Për disa ndryshime në ligjin Nr.10463 datë 22.09.2011 “Për Manaxhimin e Integruar të Mbetjeve”	Neni 12	Bashkia: - <i>harton Planin Vendor të Manaxhimit të Integruar të Mbetjeve për territorin që ka nën juridiksion;</i> - <i>përcakton rregulloren për kontrollin e manaxhimit të rrymave specifike të mbetjeve.</i>
	Neni 62	Bashkia <i>sanksionohet me gjobë në rast se nuk respektohen standardet e manaxhimit të mbetjeve brenda territorit të saj.</i>
Vendim (Projekt) Nr.418, datë 25.06.2014 “Për Grumbullimin e diferencuar të mbetjeve në burim	Neni 4	-Bashkia <i>merr masat e përshtatshme për grumbullimin e diferencuar të mbetjeve brenda 31 dhjetorit 2018, të paktën për rrymat e mbetjeve të përcaktuara në këtë ligj.</i>
	Neni 9	Bashkia <i>merr masat mbi arritjen e objektivave dhe afateve të përcaktuar në këtë vendim.</i>
VKM Nr. 608 , datë 17.09.2014 “Për Përcaktimin e masave të nevojshme për grumbullimin dhe trajtimin e mbetjeve bio si dhe kriteret dhe afatet për pakësimin e tyre”	Pika 4	Bashkia <i>grumbullon mbetjet bio në mënyrë të diferencuar deri në vitin 2018</i>
	Pika 9	Bashkia ka për detyrë: - <i>uljen në masën 50% të peshës totale të mbetjeve bio, të prodhuara në vitin 2014, jo më vonë se 7 vjet pas hyrjes në fuqi të këtij vendimi;</i> - <i>uljen në masën 35% të peshës totale të mbetjeve bio të prodhuara në vitin 2014, jo më vonë se 12 vjet pas hyrjes në fuqi të këtij</i>

		vendimi.
	Pika 11	Në Planin Vendor të Manaxhimit të Mbetjeve, <i>Bashkia duhet të përcaktojë masat, kriteret dhe rregullat për grumbullimin dhe manaxhimin e mbetjeve bio</i> , në përputhje me Planin Rajonal dhe Planin Kombëtar të Manaxhimit të Mbetjeve.
	Pika 13	Bashkia <i>siguron kontenerë individualë për zonat me shtëpi private.</i>
	Pika 14	Bashkia, në zonat rurale <i>përcakton mënyrat, vendet dhe afatet kohore për trajtimin e mbetjeve bio në shtëpi ose lagje.</i>
	Pika 15	Bashkia <i>duhet të bashkëpunojë me bashki (NJQV) të tjera për sisteme të përbashkëta të grumbullimit të mbetjeve bio si dhe për ngritjen e skemës së ndarjes së mbetjeve bio.</i>
	Pika 16	Bashkia <i>krijon një bazë me të dhëna rreth peshës së mbetjeve bio të grumbulluara.</i>
	Pika 17	NjQV <i>raporton</i> çdo fundviti në Këshillin e Qarkut të dhënat mbi grumbullimin e mbetjeve bio dhe objektivat e trajtimit.
VKM Nr. 575 , datë 24.06.2015 “Për miratimin e Kërkesave për Manaxhimin e Mbetjeve Inerte”	Pika 13	Bashkia, në Planin e Përgjithshëm Vendor si dhe Planin Vendor të Manaxhimit të Integruar të Mbetjeve, <i>duhet të parashikojnë vende për depozitimin e përkohshëm të mbetjeve inerte dhe vend-depozitim për mbetjet inerte.</i>
	Pika 19	Bashkia <i>bashkëpunon me bashki të tjera për përcaktimin e vendit ku do të ndërtohet vend-depozitimi rajonal dhe për mënyrën e funksionimit të tij.</i>
	Pika 21	Bashkia <i>duhet të përcaktojë vendin e depozitimit të mbetjeve inerte.</i>
Ligji Nr. 139/2015 “Për Vetëqeverisjen Vendore”	Neni 23	Bashkia <i>mbledh, largon dhe trajton mbetjet e ngurta dhe shtëpiake.</i>

Punoi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN, 2016

5.2 Vlerësimi i planit të zhvillimit të territorit

Vlerësimi i ndikimit të projekteve kalon në dy faza të cilat janë përshkruar më poshtë:

Faza 1: Vlerësimi i ndikimit:

Kjo është faza kur vlerësohet ndikimi që çdo projekt i Planit ka në mjedis. Për vlerësimin e ndikimit në mjedis, “ndikimi” në vetvete është zbërthyer në **6 elementë** (kriteret, përbërës) të tij të cilët janë:

1. **Shfaqja** (e ndikimit): element i cili shyrton mundësinë e shfaqjes së ndikimit mjedisor të një projekti specifik në një objektiv mjedisor;
2. **Kohëzgjatja** (e ndikimit): vlerëson shtrirjen kohore të ndërhyrjes në mjedis që është parashikuar për një projekt,
3. **Ndikimi** (i projektit): shpreh me vlerë numerike shkallën e ndikimit të një projekti të Planit për çdo objektiv mjedisor (ujë, ajër, tokë, etj.);

4. Rikthimi (i ndikimit): ky tregues shprehet rreth mundësisë së rikthimit të ndikimit në mjedis të një projekti mbas zbatimit të tij;
5. Kumulativ (ndikim): potenciali që bart ndërhyrja në mjedis gjatë realizimit të projektit për të shtuar dhe prodhuar ndotje të akumuluar në fazën e operimit dhe shfrytëzimit;
6. Shtrirja (e ndikimit): tregon hapësirën fizike (sipërfaqen) në të cilën shtrihet ndikimi në mjedis i një projekti.

Për sa i përket mjedisit, në kontekstin e vlerësimit mjedisor të PPV-së, mjedisi është zbërthyer në **10 elementë** që supozohet se janë pësuesit e pasojave që vijnë nga ndërhyrjet në mjedis gjatë zbatimit të projekteve. Këto 10 elementë janë *uji, toka, biodiversiteti, pyjet, peizazhi, klima, kultura, shëndeti dhe socio-ekonomia* të cilët gjatë gjithë procesit të vlerësimit në mjedis janë quajtur objektiva mjedisorë ose OM. Pra, çdo element i mjedisit që është marr për bazë për vlerësimin e ndikimit të projekteve në mjedis, përbën një objektiv mjedisor më vete. Për shembull, ajri është objektiv mjedisor numër 1, uji është objektiv mjedisor numër 2 e kështu me rradhë. Numri i objektivit mjedisor ka thjesht funksion renditës dhe nuk ndikon në vlerësimin e projektit.

Tabela 69. Objektivat mjedisorë

Objektivat Mjedisorë	Kodifikimi i tyre
Ajri	OM 1
Uji	OM 2
Toka	OM 3
Biodiversiteti	OM 4
Pyjet	OM 5
Peizazhi	OM 6
Klima	OM 7
Kultura	OM 8
Cilësia e jetës (Shëndeti Socio-ekonomia)	OM 9

Punoi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN, 2016

Objektivat mjedisorë të marr si bazë për vlerësimin mjedisor të projekteve të PPV-së janë përcaktuar në Ligjin 91/2013 “Për Vlerësimin Strategjik Mjedisor”, objektivat e përcaktuara në SKZHI II dhe Direktivën 2001/42/KE, të cilat janë të rëndësishme për të vlerësuar politikat dhe projektet që parashikon Plani i Përgjithshëm Vendor për të arritur objektivat e tij.

Për vlerësimin e ndikimit të çdo elementi (kriter) të *ndikimit* në një OM janë përdorur vlerat numerike ndërmjet [0-10] ku është ndjekur llogjika e mëposhtme:

- Vlera numerike 0: është përdorur për të shënuar projekte dhe objektiva ndikimi i të cilëve në mjedis nuk është i matshëm dhe i vlerësueshëm;
- Vlerat numerike 0.1-10: janë vlerat numerike që i jepen projekteve në varësi të ndikimit të tyre specifik në objektivat e mjedisit. Në parim, madhësia e ndikimit të një projekti në mjedis dhe vlerësimi numerik lidhen ndërmjet tyre në përpjestim të zhdrejtë. Sa më i lartë që të jetë numri i pikëve që merren në vlerësim, aq më i ulët është ndikimi i një projekti në mjedis dhe anasjelltas. Për shembull, vlera “1” tregon ndikim të lartë të projektit në mjedis ndërsa vlera numerike “10” tregon

mungesë ndikimi ose ndikim të papërfillshëm. *Kjo vlen si në nivel elementi të ndikimit (kriteri), ashtu edhe në nivel projekti.*

Për vlerësimin e ndikimit ndiqet procesi i mëposhtëm:

1. *Vlerësimi me vlera numerike i ndikimit në një OM:*

Fillimisht kryhet *vlerësimi në pikë* i ndikimit të çdo elementi/kriteri të ndikimit në një OM.

2. *Llogaritja e peshës specifike të një kriteri të vlerësimit në raport me totalin:*

Si hap i dytë llogaritet pesha specifike e elementeve/kritereve të ndikimit në raport me totalin. Për çdo element (kriter) të *vlerësimit*, është përcaktuar pesha specifike (e shprehur me %) që ky element ka në raport me ndikimin total të projektit në mjedis. Për shembull, Pesha e “kohëzgjatjes së ndikimit” është 20% në raport me shumën totale të ndikimit që është 100% (figura x).

Tabela 70. Pesha specifike e elementëve/kritereve të vlerësimit

	Elementët / Kriteret e vlerësimit	Pesha %	Pikët e vlerësimit (në varësi të nivelit të ndikimit)		
1	Mundësia e shfaqjes	10%	PO	JO	E pasigurt
	Pikët		0	10	0.1-9.9
2	Kohëzgjatja	20%	E menjëhershme dhe qëndrueshme	E vogël, e papërfillshme	Afatshkurtër, ose afatgjatë
	Pikët		0	10	0.1-9.9
3	Natyra e ndikimit	20%	Shkatërron habitatin	Neutrale	Dëmton shërbime të caktuara të ekosistemit
	Pikët		0	10	0.1-9.9
4	Mundësia e riaftësisht të ndikimit	10%	Kthim i plotë	Nuk ka kthim të ndikimit	E pjesshme
	Pikët		0	10	0.1-9.9
5	Natyra kumulative	20%	PO	JO	E pasigurt
	Pikët		0	10	0.1-9.9
6	Madhësia/Shtrirja	20%	Sipërfaqe e madhe & popullsi	Pikësore, e kufizuar dhe jo popullsi	E ndërmjetme
	Pikët		0	10	0.1-9.9

Punoi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN, 2016

Më poshtë paraqitet një shembull konkret i vlerësimit të ndikimit të elementëve të vlerësimit në OM ajër. Një rast hipotetik i vlerësimit për Objektivin Mjedisor-Ajër për zbatimin e një projekti ‘Ndërtimi i Ujësjellës Kanalizime Fshat’: Paraqitet vlerësimi me nota dhe llogaritja e mesatares së vlerësimit duke integruar peshën e secilit kriter vlerësues.

Tabela 71. Shembull: Pikët e grumbulluara nga 6 elementët/kriteret e ndikimit për OM1 (Ajër):

Pesha %	Kriteri i vlerësimit	Shpërndarja e pikëve të vlerësimit për çdo element të ndikimit		
		Vlerësimi numerik	Pesha specifike	Totali i pikëve
10	Mundësia e shfaqjes	7	10 %	0,7
20	Kohëzgjatja	6	20%	1,2
20	Natyra e ndikimit	8	20%	1,6
10	Mundësia e riaftësimit të ndikimit	7,5	10%	0,75
20	Natyra kumulative	5,5	20%	1,1
20	Madhësia/Shtrirja	6	20%	1,2
Totali (Vlerësimi numerik x Peshë specifike = Totalin e pikëve të ndikimit)				6.55
Shuma e pikëve të grumbulluara për vlerësimin e elementëve të ndikimit për një OM: = 6.55 pikë				

Punoi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN, 2016

Në këtë tabelë, 6.55 është numri i pikëve që shpreh ndikimin e projektit në fjalë vetëm për një OM që në këtë rast është AJRI. E njëjta procedurë kryhet për çdo OM.

3. Konvertimi i pikëve në vlerësim simbolik e cilësor:

Në varësi të pikëve që grumbullon secili projekt, jepet vlerësimi përfundimtar sipas tabelës (matricës) së vlerësimit të ndikimit në mjedis të paraqitur si në vijim. Për këtë qëllim, pikët e grumbulluara përkthehen në shenja konvencionale, dhe në vlerësim cilësor që shprehet në vlerësim të papërfillshëm, të ulët, mesatar, të lartë dhe të paaplikueshëm.

Tabela 72. Vlerësimi i ndikimit në mjedis i shprehur në vlerësim sasior, konvencional e cilësor

Pikët e Vlerësimit	Simbolika e matricës së vlerësimit dhe kuptimi përkatës	
0.1 – 3 pikë		Ndikim i lartë/shumë i lartë (shkatërrues mbi shëndetin dhe mjedisin)
3.1 – 6 pikë		Ndikim mesatar (pa garanci për shëndetin dhe mjedisin, pavarësisht masave zbutëse)
6.1 – 8.5 pikë		Ndikim i ulët (në rast se masat zbutëse dhe parandaluese rrespektohen)
8.6 – 10 pikë		Ndikim i papërfillshëm (nëse zbatohen masat, dhe nuk çenohet ekuilibri natyror)
Vlerësimi i Pa Aplikueshëm		Ndikim neutral ose pa ndikim (ndikime të mundshme janë të përkohshme, afatshkurtra dhe mjedisi vetripërtërihet pa ndërhyrje)

Punoi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN, 2016

Vlerësimi numerik (sasior) tregon ndikimin e projektit në mjedis në rastin kur parashikohet marrja e masave që zbutin ndikimin e projekteve në mjedis, d.m.th. në skenarin kur realizohen ndërhyrje mjedisore përmirësuese.

Faza 2: Vlerësimi i përputhshmërisë

Përputhshmëria e objektivave të Planit është vlerësuar duke i kombinuar ato me objektivat mjedisorë. Gjatë vlerësimit të këtij treguesi janë ndjekur disa hapa të cilët janë shtjelluar më tej.

1. *Konvertimi i vlerave numerike të ndikimit të projekteve në sistemin numerik konvencional të përputhshmërisë*

Tabela 73. Konvertimi i pikëve të ndikimit të projektit në pikë përputhshmërie

Pikët e vlerësimit të ndikimit	Pikët e vlerësimit të përputhshmërisë
8.6 – 10 pikë	2.51 – 3
6.1 – 8.5 pike	1.50 – 2.49
3.1 – 6 pikë	0.01 – 1.49
0 pikë	0
0.1 – 3 pikë	Negativ

Punoi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN, 2016

2. *Vlerësimi mesatar i përputhshmërisë së një projekti*

Vlerësimi i përputhshmërisë kryhet duke u bazuar në vlerësimin e ndikimit në mjedis të projekteve. Pikët e grumbulluara nga vlerësimi i 6 kriterëve të ndikimit për çdo OM, mbledhen dhe më tej pjesëtohen me numrin e OM-ve (që në rastin në fjalë është 9) me qëllim llogaritjen e *vlerësimit mesatar* të përputhshmërisë i cili jepet vetëm *në rang projekti* dhe ndihmon për të kuptuar shkallën që objektivat e një plani përputhen me objektivat mjedisorë.

Përputhshmëria e Objektivave të Planit me Objektivat Mjedisorë është shprehur në 5 nivele. Çdo nivel përputhshmërie shprehet me vlerat numerike të caktuara në tabelën e mësipërme dhe me nivel përputhshmërie cilësore.

Tabela 74. Përputhshmëria e shprehur në vlera numerike dhe vlerësimi cilësor përkatës

Pikët e vlerësimit të përputhshmërisë	Niveli i përputhshmërisë	Përshkrimi
2.51 – 3	Përputhen plotësisht	Objektivat/ programet/ projektet përputhen plotësisht me OM-të
1.50 – 2.49	Përputhen pjesërisht	Objektivat/ programet/ projektet përputhen pjesërisht me OM-të: Përputhja është e pjesshme edhe pse zbatohen masa mjedisore
0.01 – 1.49	Lidhja/ përputhshmëria është e zbehtë	Përputhshmëria është e dobët, edhe pse realizohen masat mjedisore. Kjo nënkupton që ndikimi neutralizohet pjesërisht ose minimalisht
0	Nuk ka lidhje (neutrale)	Objektivat, programet, projektet nuk tregojnë përputhje në pamje të parë, por njëkohësisht, nuk tregojnë as përplasje. Pra nuk nuk kanë ndikim negativ të ndërsjelltë e, veçanërisht, objektivat e Planit në objektivat e VSM-së.
Negativ	Nuk përputhen	Objektivat/ programet/ projektet nuk përputhen me OM-të: janë në kundërshtim të plotë, pavarësisht masave zbutëse që mund të merren

Punoi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN, 2016

3. Llogaritja e përputhshmërisë së Objektivave të projektit me objektivat mjedisore (secilin OM më vete)

Ky vlerësim arrihet nëpërmjet vlerësimit të përqindjes (%) së objektivave të planit që përputhet me objektivat mjedisore në nivel projektesh dhe nivel OPP-je. Në këtë mënyrë matim jo vetëm përputhshmërinë e çdo projekti me të gjitha objektivat njëherësh, por edhe kuptojmë, për çdo projekt, se në cilat OM dhe në çfarë mase (e matur në % ndaj totalit prej 9 OM-ve) arrihet, ose cënohet përputhshmëria e lartë. Për ta thjeshtëzuar, ky lloj vlerësimi është ilustruar në tabelën e mëposhtme.

Tabela 75. Shembull i vlerësimit të përputhshmërisë së objektivave të një projekti me OM-të

Bashkia FIER: Shpërndarja e përputhshmërisë					
Objektivat Mjedisore	% e OM me PL/Projekt	% e OM me PP/projekt	% e OM me PZ/projekt	% e OM me PN/projekt	% e OM me PG/projekt
O1: Konkurrueshmëri përmes diversifikimit ekonomik	24,4%	60,0%	0,0%	15,6%	0,0%

Punoi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN, 2016

Vlerësimi i përputhshmërisë me objektivat mjedisore (OM) të objektivës 1 (O1) të PPV-së “Konkurrueshmëri përmes diversifikimit ekonomik”, e cila përmbledh në vetëvetë një grup prej 6 projektesh rezulton se:

- 24.4% e këtyre projekteve kanë përputhshmëri të lartë me OM, thënë ndryshe, nëqoftëse ndiqen masat e nevojshme ndikimi në mjedis është i papërfillshëm;
- 60.0% e tyre kanë përputhshmëri të pjesshme me OM të cilët me marrjen e masave të duhura do të kenë një ndikim shumë të ulët në mjedis;
- 15.6% e projekteve kanë përputhshmëri neutrale.

Vlen të përmendet që asnjë projekt në këtë grup (projektet e O.1) nuk është pa përputhshmëri me objektivat mjedisor, pra këto projekte do të kenë një ndikim relativisht të ulët në mjedis.

5.2 Vlerësimi i ndikimit në mjedis i Planit të propozimeve territoriale

Projektet e parashikuara në Planin e Përgjithshëm Vendor për zhvillimin e territorit të Bashkisë Fier kanë synuar zhvillimin e përgjithshëm të tij, dhe në veçanti, arritjen e gjashtë objektivave specifike (O-ve) që janë renditur më poshtë:

Tabela 76. Objektivat e programet e Planit

Grupi i projekteve	Objektivat e Planit
O.1	Konkurrueshmëri përmes diversifikimit ekonomik
O.2	Zhvillimi rural : Bujqësi dhe turizëm
O.3	Mbrojtja dhe ripërtëritja e burimeve natyrore
O.4	Menaxhimi e zhvillimi inteigjent i tokës
O.5	Zbutja e pabaraive dhe infrastruktura sociale

Punoi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN, 2016

Në vazhdim, paraqitet vlerësimi i ndikimit në mjedis i çdo projekti të PPV-së. Vlerësimi i ndikimit në vetvete është kryer në nivel projekti, objektivi specifik (O-je) dhe Plani. Për lehtësi vlerësimi, siç edhe u theksua më sipër, projektet janë grupuar sipas Objektivave specifike (O-ve).

Vlerësimi i projekteve të O.1: Konkurrueshmëri përmes diversifikimit ekonomik

Ky objektivi përfshin 6 projekte që synojnë kryesisht zhvillimin e sektorit ekonomik dhe bujqësor nëpërmjet implementimit të projekteve për përmirësimin e infrastrukturës mbështetëse dhe ndërtimin e objekteve me qëllim tregëtimin e produkteve bujqësore me origjinë vendase.

Vlerësimi i ndikimit të projekteve të këtij Objektivi të parë të Planit paraqitet më poshtë: me qëllim thjeshtëzimin e të kuptuarit të rezultateve, për çdo objektivi mjedisor, shkalla e ndikimit të projektit është paraqitur me vlera numerike dhe me shenja konvencionale.

Tabela 77. Vlerësimi indikimit në mjedis të O.1: Konkurrueshmëri përmes diversifikimit ekonomik

Bashkia FIER: Ndikimi										
Objektivat Mjedisore	OM1	OM2	OM3	OM4	OM5	OM6	OM7	OM8	OM9	
Objektivat e Programet e Planit	Ajri	Uji	Toka	Biodiversiteti	Pyjet	Peizazhi	Klima	Kultura	Shëndet	Social-ekonomik
O1: Konkurrueshmëri përmes diversifikimit ekonomik										
Pr1: Ndërtimi i infrastrukturës mbështetëse për funksionimin e polit ekonomik në fshatin Daullas dhe Levan	↗ 6,7	↗ 6,85	↗ 6,3	↗ 6,4	↗ 7,6	↗ 8,45	↗ 7,2	↗ 9,05	↗ 8,2	↗ 9,3
Pr2: Ndërtimi i infrastrukturës mbështetëse për funksionimin e polit ekonomik në kryqëzimet Fier-Kuçovë dhe Fier-Ballsh	↗ 6,7	↗ 6,85	↗ 6,3	↗ 6,4	↗ 7,6	↗ 8,45	↗ 7,45	↗ 8,6	↗ 8,5	↗ 9,3
Pr3: Rikonstruksion, laboratorë e bazë materiale për shkollën "Rakip Kryeziu", si dhe zgjerimi isipërfaqeve të tokës bujqësore në administrim prej saj për kërkime, testimve, e fidanishte publike.	↗ 7,6	↗ 6,8	↗ 8	↗ 7,6	↗ 8,55	↗ 9,3	↗ 9,1	↗ 9,2	↗ 8,55	↗ 8,95
Pr4: Ndërtimi i tregjeve ushqimore në funksion të zhvillimit të sektorit të bujqësisë (në Levan dhe Mbrostar)	↗ 7,3	↗ 8	↗ 6,7	↗ 6,25	↗ 7,8	↗ 7,25	↗ 7,65	↗ 8	↗ 8,6	↗ 9,2
Pr5: Ndërtimi i tregut të shumicës në shërbim të Bashkisë Fier dhe zonave pranë	↗ 6,9	↗ 7,55	↗ 6,7	↗ 6,15	↗ 7,95	↗ 7,25	↗ 7	↗ 8	↗ 8,4	↗ 9,15
Pr6: Hartimi i projektit për rehabilitimin mjedisor të ish zonës industriale të Azotikut, dhe për kthimin në pol ekonomik të bashkisë	0	0	0	0	0	0	0	0	↗ 8,9	↗ 9

Punoi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN, 2016

Bazuar në vlerësimin e projekteve të O.1, nga 6 projekte të listuara më sipër rezulton se :

- Ndikimi i 5 projekteve të parë në ajër, ujë, tokë, biodiversitet, pyje, peizazh dhe shëndet është i ulët. Të 5 projektet kanë ndikim të ulët në këto objektiva mjedisorë. Ndikimi në kulturë dhe në socio-ekonomi konsiderohet si i papërfillshëm. Përfundim bën projekti numër 3, i cili ka ndikim të papërfillshëm në peizazh, klimë dhe kulturë;
- Për nga natyra e vetë projektit, projektit numër 6 i cili është thjesht hartim projekti, nuk vlerësohet për ndikimin e tij në përbërësit mjedisorë, si ajër, ujë, tokë, biodiversitet, pyje, peizazh dhe klimë. Sa i përket ndikimit në kulturë, shëndet dhe social-ekonomik, ky projekt është vlerësuar të ketë ndikim të papërfillshëm;
- Si përfundim, projektet e O.1 kanë ndikim të ulët në ajër, ujë, tokë, biodiversitet, pyje, peizazh, klimë dhe shëndet. Ndërsa në kulturë dhe në aspektin social-ekonomik, ndikimi është i papërfillshëm.

Vlerësimi i projekteve të O.2: Zhvillimi rural : Bujqësi dhe turizëm

Ky objektivi përfshin 15 projekte të cilat synojnë përmirësimin e infrastrukturës së rrjetit ujitës-vaditës, rehabilitimin e zonave ripariane me qëllim shmangien e përmytjes së tokave bujqësore, ndërtimin e strukturave për grumbullimin dhe tregëtimin e produkteve bujqësore, rikonstruksionin e rrugëve turistike dhe zbatimin e projekteve me qëllim zhvillimin e turizmit.

Vlerësimi i ndikimit të projekteve të këtij Objektivit të dytë të Planit paraqitet më poshtë. Siç është vepruar edhe më parë, shkalla e ndikimit të projektit në mjedis është paraqitur me vlera numerike (ndikim sasior) dhe me shenja konvencionale.

Tabela 78. Vlerësimi i ndikimit në mjedis të O.2: Zhvillimi rural: Bujqësi dhe turizëm

Bashkia FIER: Ndikimi										
Objektivat Mjedisore	OM1	OM2	OM3	OM4	OM5	OM6	OM7	OM8	OM9	
Objektivat e Programet e Planit	Ajri	Uji	Toka	Biodiversiteti	Pyjet	Peizazhi	Klima	Kultura	Shëndet	Social-ekonomik
O2: Zhvillimi rural: Bujqësi e Turizëm										
Pr1: Rehabilitimi i stacionit të elektropompave Mujalli dhe Bitaj, ana ndërtimore, makineri, pajisje dhe rrjeti ujitës	↗ 7,95	↗ 7,5	↗ 8,55	↗ 8,7	↗ 9	↗ 9,25	↗ 8,85	↗ 9,15	↗ 9,15	↗ 9,65
Pr2: Rehabilitimi i rrjetit ujitës, dega kryesore dhe rrjeti kanaleve te dyta në zonën Kallm-Verri-Mbrostar	↗ 8,1	↗ 6,7	↗ 7	↗ 6,2	↗ 8,25	↗ 8,55	↗ 7,7	↗ 8	↗ 7,75	↗ 8,55
Pr3: Rehabilitimi i sistemit të kullimit në zonën Kallm Verri Mbrostar - Kolektori i Bitajt dhe rrjeti i kanaleve kulluese të para dhe të dyta	↗ 8,1	↗ 6,7	↗ 7,4	↗ 6,2	↗ 8,25	↗ 8,55	↗ 7,7	↗ 8	↗ 7,75	↗ 8,55
Pr4: Rehabilitimi i Ujitjes dhe Kullimit të Fushës së Sheqit Fier	↗ 8,1	↗ 6,7	↗ 7,3	↗ 6,3	↗ 8,55	↗ 9,3	↗ 7,65	↗ 8,2	↗ 8,45	↗ 9,15
Pr5: Rehabilitimi i Stacionit të elektropompave Havaleas bashkë me rehabilitimin e rrjetit ujitës Kanalit Ujitës Dega e Fierit dhe kanaleve të dyta	↗ 7,55	↗ 7,4	↗ 7,5	↗ 7,45	↗ 9,25	↗ 9,45	↗ 7,45	↗ 8,9	↗ 8,8	↗ 9,1
Pr6: Rehabilitimi i sistemit ujitjes me stacionin e elektropompave Kafaraj, rehabilitimi i stacionit, ana ndërtimore, makineri pajisje dhe rrjeti i kanaleve	↗ 7,4	↗ 7,45	↗ 7,5	↗ 7,45	↗ 9	↗ 9,15	↗ 7,7	↗ 9	↗ 9,25	↗ 9,15
Pr7: Mbrojtja nga gërryerjet e Lumit Vjosë ne fshatin Hambar njësia administrative Cakran, si dhe mbrojtja në fshatin Kashisht, njësia administrative Frakull	↗ 7,25	↗ 7,05	↗ 7,75	↗ 7,8	↗ 8,85	↗ 9,05	↗ 8,25	↗ 8,75	↗ 9,25	↗ 9,15
Pr8: Mbrojtja nga gërryerjet e Lumit Seman në zonën e fshatit Seman Ferm, njësia administrative Seman	↗ 7,45	↗ 7,3	↗ 7,75	↗ 7,8	↗ 8,85	↗ 9,05	↗ 8,25	↗ 8,75	↗ 8,95	↗ 8,5
Pr9: Mbrojtja nga përmblytjet në zonën e Poros dhe Pishës (Rehabilitimi i argjinaturës mbrojtëse Bregdetari i Majtë)	↗ 7	↗ 7,4	↗ 7,2	↗ 7,05	↗ 8,5	↗ 6,8	↗ 9	↗ 9	↗ 8,95	↗ 8,5
Pr10: Rehabilitimi i ujitjes së Fushës së Cakranit	↗ 6,9	↗ 7,25	↗ 6,5	↗ 6,55	↗ 8,1	↗ 8,85	↗ 8,75	↗ 8,75	↗ 8,8	↗ 8,95
Pr11: Projekt pilot për aplikimin e instrumenteve të menaxhimit të tokës për mbrojtjen e tokave bujqësore, në një nga njësitë strukturore të përcaktuara nga PPV-ja	↗ 6,9	↗ 6,8	↗ 8,15	↗ 5,8	↗ 8,45	↗ 8,65	↗ 8,6	↗ 8,7	↗ 8,6	↗ 9,05
Pr12: Hartimi i projekteve pilot PPP për rehabilitimin e disa aseteve publike dhe kthimin e tyre në pika magazinimi bujqësore	↗ 8,35	↗ 8,2	↗ 6,3	↗ 7,2	↗ 7,2	↗ 8,2	↗ 8,35	↗ 8,85	↗ 8,8	↗ 8,6
Pr13: Vendosija e sinjalistikës orientuese për zhvillimin e turizmit	↗ 8,7	↗ 9,15	↗ 8,2	↗ 7,85	↗ 8,8	↗ 9,2	↗ 8,45	↗ 9,1	↗ 8,9	↗ 8,95
Pr14: Hartimi i itinerareve turistike në Bashkinë Fier dhe Bashkitë fqinje	↗ 7,8	↗ 8,55	↗ 8,95	↗ 5,8	↗ 7,45	↗ 9,7	↗ 8,7	↗ 8,1	↗ 8,55	↗ 9,1
Pr15: Rikonstruksion i Rrugës Pishë-Poro dhe i rrugës Kthesa e Qamit-Kryqëzimi i Darzezës	↗ 5,9	↗ 7,45	↗ 4,4	↗ 4,25	↗ 3,85	↗ 5,1	↗ 6,5	↗ 6,8	↗ 8,15	↗ 8,15

Punoi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN, 2016

Në bazë të vlerësimit të projekteve të O.2, nga 15 projektet e përfshira më sipër rezulton se:

- Ndikimi i projekteve në **ajër, ujë dhe tokë** është i **ulët**. Projektet në përgjithësi kanë ndikim të ulët në këto përbërës mjedisorë por përjashtim bëjnë 2 projekte nga të cilat 1 projekt ka ndikim të papërfillshëm dhe 1 projekt ka ndikim mesatar.
- Ndikimi në **biodiversitet** është i **ulët**. Bëjnë përjashtim 4 projekte, prej të cilëve 1 projekt ka ndikim të papërfillshëm dhe 3 projekte kanë ndikim mesatar.
- Vlerësimi për ndikimin në **pyje** konsiderohet si i **ulët**. Nga 15 projekte, 6 projekte kanë ndikim të papërfillshëm dhe 1 projekt ka ndikim mesatar.
- Ndikimi në klimë është i ulët. Përjashtim bëjnë 5 projekte të cilët kanë ndikim të papërfillshëm. E kundërta ndodh me objektivin mjedisorë të peizazhit.
- Ndikimi i papërfillshëm vihet re në **kulturë, shëndet dhe socio-ekonomi**, ku përjashtim bëjnë 5 projekte, të cilët kanë ndikim të ulët.

Si përfundim, në bazë të vlerësimit të 15 projekteve të O.2, rezulton se ndikim të ulët projektet, programet dhe objektivat e Planit do të kenë në përbërësit e ajrit, ujit, tokës,

biodiversitet, klimës dhe pyjeve, ndërsa lexohet një ndikim i papërfillshëm në kulturë, shëndet, peizazh dhe socio-ekonomi.

Vlerësimi i projekteve të O.3: Mbrojtja e ripërtëritja e burimeve natyrore

Objektivi i tretë i Planit të Përgjithshëm të Fierit përfshin 11 projekte të cilat synojnë mbrojtjen e vijës bregdetare nga dukuria e erozionit bregdetar nëpërmjet mbjelljes së bimëve të larta, ndërtimit të veprave inxhinierike dhe krijimit të një ishulli më bimë rizofove. Gjithashtu, projektet kanë si qëllim rehabilitimin e sistemit lumor që rrjedh brenda Bashkisë Fier si dhe menaxhimin e mbetjeve të ngurta urbane.

Vlerësimi i ndikimit të projekteve të këtij Objektivit të dytë të Planit paraqitet më poshtë :

Tabela 79. Vlerësimi i ndikimit në mjedis të O.3: Mbrojtja e ripërtëritja e burimeve natyrore

Objektivat Mjedisore	Bashkia FIER: Ndikimi									
	OM1	OM2	OM3	OM4	OM5	OM6	OM7	OM8	OM9	
Objektivat e Programet e Planit	Ajri	Uji	Toka	Biodiversiteti	Pyjet	Peizazhi	Klima	Kultura	Shëndet	Social-ekonomik
O3: Mbrojtja e ripërtëritja e burimeve natyrore										
Pr1: Plotësimi i brezit pyjor mbrojtës në bregdet Pishë-Poro-Zona Kërnice	↑ 8,9	↑ 9,3	↔ 7,6	↔ 7,75	↑ 8,7	↑ 9,1	↑ 8,9	↑ 8,8	↑ 8,7	↑ 8,6
Pr2: Pyllëzimi i bregdetit nga grykëderdha e Lumit Seman deri në Darzë	↑ 9,4	↔ 8,5	↔ 8,25	↔ 7,65	↑ 8,7	↑ 9,55	↑ 9,05	↑ 9,15	↑ 9,3	↑ 8,9
Pr3: Ndërtimi i një ishulli të mbjellë me bimësi rizofove për mbrojtje të bregdetit nga dukuritë erozive detare	↔ 3,95	↓ 2,9	↔ 3,6	↔ 3,8	↔ 8,1	↔ 7,05	↔ 7,25	↑ 8,9	↑ 9	↑ 9,5
Pr4: Ndërtimi i një brezi platformash/infrastrukturash mbrojtëse ndaj erozionit në bregdetin Darzë-Pishë-Poro	↔ 7,05	↔ 6,05	↔ 5,4	↔ 5,15	↔ 7,2	↔ 3,65	↔ 7,7	↑ 8,8	↑ 9	↑ 9,6
Pr5: Ndërtimi i një parku botanik me funksion rekreativ dhe ruajtës të llojeve bimore me interes rritje në zona të kripëzuara	↔ 8,5	↔ 6,95	↔ 7,85	↑ 8,65	↑ 9,55	↑ 9,55	↔ 8,55	↑ 8,7	↑ 8,8	↑ 9,4
Pr6: Rehabilitim dhe pyllëzim i brezit mbrojtës të argjinaturës së lumenjve Seman, Vjosë dhe Gjanicë	↑ 9,1	↑ 9,4	↔ 8,55	↔ 8,3	↑ 8,7	↑ 9,1	↑ 8,9	↑ 8,8	↑ 9,3	↑ 8,9
Pr7: Zgjerimi i Pyllit të Levanit dhe kthimi i tij në Park	↑ 9,7	↑ 9,3	↔ 8,55	↔ 8,4	↑ 8,7	↑ 9,55	↑ 9,05	↑ 9,15	↑ 9,3	↑ 8,9
Pr8: Hartimi i një plani për menaxhimin e integruar të mbetjeve urbane për Bashkinë Fier	0	0	0	0	0	0	0	↑ 9,05	↑ 9,3	↑ 8,6
Pr9: Ndërtimi i impiantit të djegies së mbetjeve urbane	↓ 2,85	↔ 4,95	↔ 5,5	↔ 4,2	↔ 6,5	↔ 5,95	↔ 4,85	↔ 7,95	↔ 4,9	↔ 7
Pr10: Mbyllja dhe rehabilitimi i pikës ekzistuese të depozitimit të mbetjeve në Fier	↔ 8,1	↑ 8,7	↑ 9,1	↔ 7,8	↑ 8,8	↑ 8,95	↑ 9	↔ 8,55	↑ 9,05	↑ 9,55
Pr11: Hartimi dhe zbatimi i projekteve për mbrojtjen e Kanalit të Roskovecit nga aktiviteti Industrial i Bashkisë Fier por edhe i bashkive fqinje	↔ 7,45	↔ 7,3	↔ 7,3	↔ 6,85	↔ 8,1	↔ 8,25	↑ 8,6	↑ 8,85	↑ 9,05	↑ 9,35

Punoi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN, 2016

Duke analizuar vlerësimin e OP.3 rezulton se për 11 projektet e këtij bjektivit :

- Ndikimi i projekteve në **ajër** është mesatarisht i **ulët**. Nga 11 projekte, 4 projekte kanë ndikim të papërfillshëm, 4 të tjerë kanë ndikim të ulët, 1 projekt ka ndikim mesatar dhe 1 projekt ka ndikim shumë të lartë. E njëjta situatë përsëritet edhe tek objektivi i **ujit**;
- Ndikimi në **tokë** është i **ulët**. Bëjnë përjashtim 4 projekte, prej të cilëve 1 projekt ka ndikim të papërfillshëm dhe 3 projekte kanë ndikim mesatar. I njëjti vlerësim vihet re dhe në biodiversitet;
- Vlerësimi për ndikimin në **pyje** konsiderohet si i **papërfillshëm**. Nga 10 projekte, 6 projekte kanë ndikim të papërfillshëm dhe 4 projekte kanë ndikim të ulët;
- Ndikimi në klimë dhe peizazh është i paërfillshëm. Përjashtim bëjnë 3 projekte të cilët kanë ndikim të ulët dhe 1 projekt me ndikim mesatar;
- Ndikimi i papërfillshëm vihet re në **kulturë, shëndet dhe socio-ekonomi**;

- Për nga natyra e vetë e projektit, vlerësimi i projektit numër 8 është i pa-aplikueshëm në përbërësit mjedisorë, si: ajër, ujë, tokë, biodiversitet, pyje, peizazh dhe klimë. Sa i përket ndikimit në kulturë, shëndet dhe social-ekonomik, ky projekt është vlerësuar të ketë ndikim të papërfillshëm.

Si përfundim, në bazë të vlerësimit të 11 projekteve të OPP.3, rezulton se ndikim të ulët projektet, programet dhe objektivat e Planit do të kenë në ajër, ujë, tokë dhe biodiversitet. Projektet do të kenë ndikim të papërfillshëm në klimë, peizazh, kulturë, shëndet dhe socio-ekonomi.

Vlerësimi i projekteve të O.4: Menaxhimi e zhvillimi inteligjent i tokës

Ky objektiv përfshin 28 projekte të cilat synojnë përmirësimin e infrastrukturës rajonale dhe përmirësimin e gjendjes lokale të lëvizshmërisë, transportit, dhe shërbimeve të lidhura me infrastrukturën. Një sërë projektesh në këtë grup synojnë mbulimin e të gjithë bashkisë me sistem të rrjetit ujësjellës në mënyrë që qytetarët e Bashkisë së Fierit të marrin shërbimet e nevojshme për furnizimin me ujë të pijshëm.

Vlerësimi i ndikimit të projekteve të këtij Objektiv të katërt të Planit paraqitet më poshtë dhe për çdo objektiv mjedisor, shkalla e ndikimit të projektit është paraqitur me vlera numerike (ndikim sasior) dhe me shenja konvencionale.

Tabela 80. Vlerësimi i ndikimit në mjedis të O.4: Menaxhimi e zhvillimi inteligjent i tokës

Bashkia FIER: Ndikimi										
Objektivat Mjedisore	OM1	OM2	OM3	OM4	OM5	OM6	OM7	OM8	OM9	
Objektivat e Programet e Planit	Ajri	Uji	Toka	Biodiversiteti	Pyjet	Peizazhi	Klima	Kultura	Shëndet	Social-ekonomik
O4: Menaxhimi e zhvillimi inteligjent i tokës										
Pr1: Zgjerimi i Rrugës Aulona deri në Levan	⇒ 5,35	⇒ 5,25	⇒ 6,05	⇒ 4,75	⇒ 5	⇒ 4,15	⇒ 5,7	⇒ 8,25	⇒ 9	⇒ 9,6
Pr2: Ndërtimi i Rrugës së Bregdetit Pishë-Karavasta e Re	⇒ 5,45	⇒ 6,2	⇒ 5,9	⇒ 5,4	⇒ 5,2	⇒ 3,8	⇒ 4,95	⇒ 7,9	⇒ 8,8	⇒ 9,4
Pr3: Ndërtimi i 2 urave automobilistike mbi Seman: Adriatik dhe përgjatë rrugës së bregut	⇒ 6,9	⇒ 4	⇒ 5,55	⇒ 5,15	⇒ 8,2	⇒ 7,95	⇒ 8,45	⇒ 8,65	⇒ 9,3	⇒ 8,9
Pr4: Ndërtimi i një ure këmbësore në Seman, përgjatë rrugës kryesore rurale Topojë- Ndërmenas.	⇒ 7,2	⇒ 6,15	⇒ 5,55	⇒ 5,15	⇒ 8,2	⇒ 7,95	⇒ 8,45	⇒ 8,65	⇒ 9,05	⇒ 9,55
Pr5: Zgjerimi i urës ekzistuese në rrugën Rreth Libofshë-Mujalli	⇒ 6,9	⇒ 6,8	⇒ 5,55	⇒ 5,15	⇒ 8,2	⇒ 7,95	⇒ 8,45	⇒ 8,65	⇒ 9,05	⇒ 9,35
Pr6: Plotësimi i unazës së Fierit nëpërmjet rikonstruksionit të rrugës "Unaza perëndimore" (nga hekurudha Fier-Ballsh deri në rrugën nacionale Fier-Vlorë)	⇒ 5,35	⇒ 5,25	⇒ 4,4	⇒ 4,25	⇒ 5,2	⇒ 5,7	⇒ 5,7	⇒ 8,25	⇒ 8,6	⇒ 9,2
Pr7: Lidhja me rrugën "Celigrad" si portë hyrëse veriore, deri në Bypass, dhe nga Bypass në Daullas	⇒ 5,6	⇒ 6	⇒ 4,15	⇒ 3,1	⇒ 5	⇒ 4,15	⇒ 4,95	⇒ 7,9	⇒ 8,8	⇒ 9,1
Pr8: Lidhja me rrugën "Teodor II Muzaka" (Sheq i Madh, Bypass)	⇒ 5,6	⇒ 6	⇒ 5,6	⇒ 3,55	⇒ 5,8	⇒ 6,1	⇒ 4,95	⇒ 7,9	⇒ 8,8	⇒ 9,1
Pr9: Zgjerimi i Rrugës së Semanit deri në bregdet.	⇒ 6,9	⇒ 6,8	⇒ 5,6	⇒ 3,55	⇒ 5	⇒ 3,8	⇒ 4,95	⇒ 7,9	⇒ 8,6	⇒ 9,2
Pr10: Ndërtimi i rrugës lidhëse me parkun arkeologjik të Apolonisë-porta hyrëse perëndimore	⇒ 5,45	⇒ 6,9	⇒ 6	⇒ 5,6	⇒ 5,7	⇒ 4,15	⇒ 5,7	⇒ 8,25	⇒ 9	⇒ 9,6
Pr11: Zgjerimi i terminalit të autobusave ekzistues pranë varrezave të qytetit të Fierit, në drejtim të rrugës së Patosit dhe vënia e tij në funksion të transportit të udhëtarëve	⇒ 4,85	⇒ 5,1	⇒ 6,7	⇒ 6,15	⇒ 7,55	⇒ 6,4	⇒ 7,95	⇒ 8,75	⇒ 8,8	⇒ 9,4
Pr12: Zgjerimi i rrugës së Cakranit, me korsin biçiklete dhe trotuarë	⇒ 6,9	⇒ 6,8	⇒ 5,6	⇒ 3,55	⇒ 7	⇒ 7,35	⇒ 5,7	⇒ 8,25	⇒ 9,3	⇒ 8,9
Pr13: Ndërtimi i stacionit multimodal të Fierit	⇒ 3,4	⇒ 4,3	⇒ 5,8	⇒ 4,15	⇒ 7,4	⇒ 7,9	⇒ 4,75	⇒ 8,2	⇒ 9,05	⇒ 9,55
Pr14: Intensifikimi i aktivitetit urbanizues përgjatë rrugës së Semanit dhe në aksin Fier-Mujalli-Grecalli	⇒ 3,4	⇒ 4,3	⇒ 5,8	⇒ 4,15	⇒ 6,35	⇒ 6,25	⇒ 4,75	⇒ 8,2	⇒ 9,05	⇒ 9,55
Pr15: Rikonstruksion i rrugëve që lidhin fshatrat e qendrat administrative me njëra-tjetrën	⇒ 5,35	⇒ 5,25	⇒ 4,4	⇒ 4,25	⇒ 5	⇒ 4,15	⇒ 7,3	⇒ 8,25	⇒ 9,05	⇒ 9,35
Pr16: Ndërtimi i rrugëve Sheq Marinas-Ndërmenas; Bypassit të fshatit Adriatik; Hamil-Clirim; Ballëz-Clirim; Kreshpan-Vjosë; Topojë-bregdet; Adë-Drizë Myrteza; Grecalli-Mucaj; Darzeza me bypass-in	⇒ 5,35	⇒ 5,25	⇒ 5,6	⇒ 3,55	⇒ 5	⇒ 4,15	⇒ 5,7	⇒ 8,25	⇒ 8,8	⇒ 9,1
Pr17: Zgjerimi i disa rrugëve bujqësore e rrugëve të brendshme në lagjen Afrim, Afrim i Ri, Mbrostar, 15 Tetori, Sheq i Madh.	⇒ 5,35	⇒ 5,25	⇒ 4,15	⇒ 3,1	⇒ 7,35	⇒ 7,35	⇒ 5,7	⇒ 8,25	⇒ 9,05	⇒ 9,55
Pr18: Ndërtimi i rrugëve e 6 urave këmbësore përgjatë Gjanicës	⇒ 4,85	⇒ 5,45	⇒ 5,9	⇒ 5,4	⇒ 8,2	⇒ 7,95	⇒ 8,45	⇒ 8,65	⇒ 9,05	⇒ 9,35
Pr19: Zgjerimi i 2 urave automobilistike (hyrje Fieri, unaza 2) përgjatë Gjanicës	⇒ 6,9	⇒ 6,8	⇒ 5,6	⇒ 3,55	⇒ 8,2	⇒ 7,95	⇒ 8,45	⇒ 8,65	⇒ 9	⇒ 9,6
Pr20: Intensifikimi i aktivitetit urbanizues përgjatë rrugës së Semanit dhe në aksin Fier-Mujalli-Grecalli	⇒ 4,6	⇒ 5,65	⇒ 6,1	⇒ 5,55	⇒ 6,35	⇒ 6,3	⇒ 7,3	⇒ 8,25	⇒ 8,8	⇒ 9,4
Pr21: Ndërtimi i Impiantit të Trajtimt të Ujërave të Ndotura	⇒ 6,6	⇒ 7,25	⇒ 6,85	⇒ 6,65	⇒ 7,9	⇒ 6,8	⇒ 8,1	⇒ 8,7	⇒ 9,3	⇒ 8,9
Pr22: Rikonstruksion i ujës jellësi Topojë, Sek.Seman, Poro-Bregdet, Gorishovë	⇒ 6,7	⇒ 5,8	⇒ 6,5	⇒ 7,2	⇒ 7,75	⇒ 8,2	⇒ 8,4	⇒ 8,2	⇒ 8,8	⇒ 9,1
Pr23: Ndërtim depo uji në fshatin Mbrostar dhe Clirim	⇒ 7,3	⇒ 7,45	⇒ 7,65	⇒ 7,2	⇒ 8,25	⇒ 7,6	⇒ 8,75	⇒ 9,15	⇒ 8,6	⇒ 9,2
Pr24: Ndërtimi i sistemit të ujës jellësi në Darzeze; fshatin Sheq Musalaj, Drizë-Myrteza, Kraps-Patos fshat, Buzimadh.	⇒ 6,4	⇒ 5,9	⇒ 6,5	⇒ 7,2	⇒ 7,75	⇒ 8,2	⇒ 8,4	⇒ 8,2	⇒ 9,05	⇒ 9,55
Pr25: Ndërtim KUZ Libofshë	⇒ 6,9	⇒ 6,3	⇒ 6,5	⇒ 7,2	⇒ 7,75	⇒ 8,2	⇒ 8,4	⇒ 8,2	⇒ 9,05	⇒ 9,35
Pr26: Ndërtimi i një qendre për promovimin e produkteve artizanale në fshatin Pojan, pranë parkut arkeologjik të Apolonisë	⇒ 7,85	⇒ 7,5	⇒ 8,3	⇒ 8,05	⇒ 8,65	⇒ 8,45	⇒ 8,85	⇒ 9,65	⇒ 9	⇒ 9,6
Pr27: Projekte dizajni për hapësirat publike të qytetit të Fierit dhe qendrat e fshatrave Levan, Mbrostar, Libofshë, Cakran, Darzëzë, Pojan, Adriatik, Daullas, Pishë, Boçovë, Bashkim	0	0	0	0	0	0	0	0	⇒ 9,15	⇒ 8,8
Pr28: Hartimi i një projekti për lidhjen e bashkisë Fier me linjën e gazsjellësit TAP	0	0	0	0	0	0	0	0	⇒ 9,25	⇒ 9,3

Punoi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN, 2016

Në bazë të vlerësimit të projekteve të O.4, nga 28 projektet e listuara më sipër rezulton se:

- Ndikimi i projekteve në **ajër** është mesatar. Nga 28 projekte, 12 projekte kanë ndikim të ulët dhe 14 projekte kanë ndikim mesatar;
- Ndikimi në **ujë** është mesatar. 15 projekte kanë ndikim mesatar dhe 13 projekte kanë ndikim të ulët;
- Ndikimi në **tokë** është vlerësuar si mesatar, me përjashtim të 8 projekteve me ndikim të ulët. I njëjti vlerësim vlen dhe për **biodiversitetin**;
- Ndikimi në **pyje** vlerësohet i **ulët** meqënëse pjesa më e madhe e projekteve kanë ndikim të ulët. Përkatësisht 16 projekte janë vlerësuar me ndikim të ulët në mjedis, 9 projekte janë vlerësuar me ndikim mesatar ndërsa 1 projekt është vlerësuar me ndikim të papërfillshëm;
- Vlerësimi për ndikimin në peizazh është konsideruar i ulët. 8 projekte janë vlerësuar me ndikim mesatar ndërsa 18 të tjera janë vlerësuar me ndikim të ulët;
- Vlerësimi i ulët është bërë dhe për ndikimin në klimë, me 12 projekte me ndikim të ulët, 12 projekte me ndikim mesatar dhe 2 projekte me ndikim të papërfillshëm;
- Ndikimi shfaqet i **papërfillshëm** në **shëndet** dhe socio-ekonomi;
- Për nga natyra e vetë e projekteve, vlerësimi i projekteve numër 27 dhe 28 është i paaplikueshëm në përbërësit mjedisorë, si: ajër, ujë, tokë, biodiversitet, pyje, peizazh dhe klimë. Sa i përket ndikimit në kulturë, shëndet dhe social-ekonomik, ky projekt është vlerësuar të ketë ndikim të papërfillshëm.

Si përfundim, nga vlerësimi i 28 projekteve të O.4 rezulton se ndikimi në ajër, ujë, tokë dhe biodiversitet është mesatar, ndërsa në pyje, peizazh dhe klimë është i ulët. Sa i përket shëndetit dhe aspektit social-ekonomik ndikimi është i papërfillshëm.

Vlerësimi i projekteve të O.5: Zbutja e pabarazive dhe Infrastruktura sociale

Objektivi i 5-të përfshin 19 projekte të cilët kanë si qëllim përmirësimin e infrastrukturës për shërbime më të mira arsimore, shëndetësore dhe sociale, gjelbërimin e zonave urbane dhe pyllëzimin e zonave të dëmtuara.

Vlerësimi i ndikimit të projekteve të këtij Objektiv të dytë të Planit paraqitet më poshtë dhe, si në rastin e objektivave të mësipërm, për çdo objektiv mjedisor, shkalla e ndikimit të projektit është paraqitur me vlera numerike dhe me shenja konvencionale.

Tabela 81. Vlerësimi i ndikimit në mjedis të O.5: Zbutja e pabarazive dhe infrastrukturës sociale

Bashkia FIER: Ndikimi										
Objektivat Mjedisore	OM1	OM2	OM3	OM4	OM5	OM6	OM7	OM8	OMP	
Objektivat e Programet e Planit	Ajri	Uji	Toka	Biodiversiteti	Pyjet	Peizazhi	Klima	Kultura	Shëndet	Social-ekonomik
O5: Zbutja e pabarazive dhe Infrastruktura sociale										
Pr1: Ndërtimi i Spitalit Rajonal	↗ 6,7	↗ 6,85	↗ 7,7	↗ 7,55	↗ 8,1	↗ 7,85	↗ 7,25	↗ 8,5	↗ 8,85	↗ 9,3
Pr2: Rikonstruksion dhe përmirësim i të gjitha qendrave shëndetësore të njësive administrative të Bashkisë Fier	↗ 6,75	↗ 7	↗ 7,7	↗ 7,4	↗ 8,1	↗ 7,85	↗ 7,25	↗ 8,5	↗ 8,85	↗ 9,3
Pr3: Çelja e disa departamenteve të arsimit të lartë publik në Bashkinë Fier, krvesisht me fokus mjekësinë	↗ 8,15	↗ 7,2	↗ 7,45	↗ 7,55	↗ 8,5	↗ 8,3	↗ 8,4	↗ 8,2	↗ 9,05	↗ 9,35
Pr4: Rikonstruksion, plotësimi me laboratorë dhe bazën material të nevojshme për shkollën profesionale industriale dhe asaj artistike	↗ 6,6	↗ 7,15	↗ 7,5	↗ 7,95	↗ 8,25	↗ 7,6	↗ 8,75	↗ 9,15	↗ 9	↗ 9,6
Pr5: Rikonstruksion i objekteve arsimore në njësitë administrative në Bashkinë Fier (Dërmenas, Libofshë, Buzëmadh, Cakran, Varibob, Grecalli, Frakull, Mbrostar, Levan)	↗ 6,6	↗ 7,15	↗ 7,75	↗ 6,45	↗ 8,5	↗ 8,3	↗ 7,25	↗ 8,7	↗ 8,7	↗ 9,35
Pr6: Ndërtim kopshti në fshatrat Peshtan Bregas, Cakran, Varibop, Kreshpan, Kraps, Frakull e Madhe, Drizë, Afrim, Sulaj, Mbrostar, Venaj	↗ 7	↗ 6,85	↗ 7,25	↗ 6	↗ 6,6	↗ 6,45	↗ 6,9	↗ 8,55	↗ 8,85	↗ 9,15
Pr7: Ndërtim shkolle 9-vjeçare në fshatrat Grykë, Metaj, Kallm i Vogël, Kraps	↗ 7	↗ 6,85	↗ 7,25	↗ 6	↗ 6,6	↗ 6,45	↗ 6,9	↗ 8,55	↗ 8,85	↗ 9,15
Pr8: Ndërtim shkolle e mesme në fshatrat Plyk, Portëz, Peshtan, Kraps, Pishë, Mbrostar, Petovë, Ndërmënas	↗ 7	↗ 6,85	↗ 7,25	↗ 6	↗ 6,6	↗ 6,45	↗ 6,9	↗ 8,55	↗ 8,85	↗ 9,15
Pr9: Rikonstruksioni i kopshtit në fshatin Darzëzë	↗ 6,6	↗ 7,15	↗ 7,75	↗ 6,45	↗ 8,5	↗ 8,3	↗ 7,25	↗ 8,7	↗ 8,7	↗ 9,35
Pr10: Rikonstruksion i shkollës 9-vjeçare të fshatit Fushë, në Topojë	↗ 6,6	↗ 7,15	↗ 7,75	↗ 6,45	↗ 8,5	↗ 8,3	↗ 7,25	↗ 8,7	↗ 8,7	↗ 9,35
Pr11: Identifikimi dhe adresimi i nevojave për strehim social në bashkinë e Fierit	0	0	0	0	0	0	0	↗ 8,75	↗ 9,3	↗ 8,6
Pr12: Ndërtim i parkut qendror të qytetit, rehabilitim i rrugës Xoxi Andoni dhe hapësirat rreth saj	↗ 8,75	↗ 8,65	↗ 8,6	↗ 7	↗ 8,75	↗ 9,4	↗ 8,95	↗ 9,15	↗ 9,5	↗ 9,2
Pr13: Rivitalizim i parkut pranë Bar-Rinisë dhe rehabilitim i rrugës Dervish Hekali	↗ 8,75	↗ 8,65	↗ 8,6	↗ 8,65	↗ 8,75	↗ 9,4	↗ 8,95	↗ 9,15	↗ 9,5	↗ 9,2
Pr14: Gjelbërim i unazës së qytetit të Fierit dhe anët e Lumit Gjanica	↗ 8,25	↗ 8,3	↗ 8,4	↗ 6,8	↗ 8,75	↗ 9	↗ 8,55	↗ 9,6	↗ 8,85	↗ 9,15
Pr15: Ndërtimi i parkut të ri urban të Fierit (30ha) në zonën e Mbrostarit	↗ 8,75	↗ 8,65	↗ 8,6	↗ 7	↗ 8,75	↗ 9,4	↗ 8,95	↗ 9,15	↗ 9,5	↗ 9,2
Pr16: Ndërtimi i 4 mjedisve sportive në qytetin e Fierit	↗ 6,95	↗ 7	↗ 6,75	↗ 7,5	↗ 8,8	↗ 9,4	↗ 8,35	↗ 8,6	↗ 8,85	↗ 9,3
Pr17: Ndërtimi i një marine jahtesh në kanalën e Darzëzës	↗ 5	↗ 5,95	↗ 5,6	↗ 3,1	↗ 6,95	↗ 6,2	↗ 6,15	↗ 8,1	↗ 8,85	↗ 9,3
Pr18: Rikonstruksion i Teatrit Bylis	↗ 7,5	↗ 7,55	↗ 7,3	↗ 6,65	↗ 8,5	↗ 8,3	↗ 9,3	↗ 8,85	↗ 9,05	↗ 9,35
Pr19: Rikonstruksioni i pallatit të Sportit	↗ 7,85	↗ 7,6	↗ 7,65	↗ 6,8	↗ 8,5	↗ 8,3	↗ 9,15	↗ 8,75	↗ 9	↗ 9,6

Punoi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN, 2016

Në bazë të vlerësimit të projekteve të O.5, nga 19 projektet e listuara më sipër rezulton se:

- Projekti numër 11 nuk është i aplikueshëm në mjedis sepse është një projekt studimi për identifikimin e familjeve për nevoja strehimi. Ky projekt është vlerësuar vetëm për objektivat mjedisore të kulturës, shëndetit dhe aspektit social-ekonomik, duke rezultuar me ndikim të papërfillshëm;
- Ndikimi në **ujë, ajër dhe tokë** është i **ulët**. Nga 18 projekte, 14 projekte kanë ndikim të ulët, 3 projekte kanë ndikim të papërfillshëm dhe 1 projekt ka ndikim mesatar;
- Ndikimi i projektit në **biodiversitet** është i **ulët**. Nga 18 projekte, 1 projekt ka ndikim të papërfillshëm dhe 1 projekt ka ndikim mesatar, ndërsa 16 projekte kanë ndikim të ulët;
- Ndikimi në **pyje dhe peizazh** është i **ulët**, 13 projekte kanë ndikim të ulët dhe 5 projekte kanë ndikim të papërfillshëm;

- Ndikimi në **klimë** është i ulët, 12 projekte kanë ndikim të ulët dhe 6 projekte kanë ndikim të papërfillshëm;
- Ndikimi është i papërfillshëm në **kulturë, shëndet dhe socio-ekonomi**;

Në përfundim të analizës së vlerësimit të ndikimit të projekteve të O.5 e cila përmbledh në vetëvete 19 projekte, rezulton se projektet do të kenë ndikim të ulët në përbërësit e mjedisit si ajër, ujë, tokë, biodiversitet, pyje, klimë dhe peizazh. Projektet do të kenë ndikim pothuajse të papërfillshëm në kulturë, shëndeti dhe socio-ekonomi.

5.2.3 Vlerësimi i përputhshmërisë së propozimeve të PPV-së

Përputhshmëria është tregues i shkallës së përputhshmërisë së objektivave të Planit me objektivat mjedisore që ndikohen gjatë fazës së zbatimit të projekteve dhe në një kohë afatgjatë. Siç është shpjeguar në seksionet e mësipërme, vlerësimi numerik i nivelit të përputhshmërisë është bazuar në vlerat numerike të nxjerra nga vlerësimi i ndikimit të projekteve në mjedis. Vlerësimi i përputhshmërisë është bërë njëkohësisht edhe duke përdorur përafrimin standard në formë matrice.

Më poshtë paraqitet vlerësimi i përputhshmërisë së projekteve të planit me objektivat mjedisore. Nëpërmjet përputhshmërisë matim jo vetëm përputhshmërinë e çdo projekti me të gjitha objektivat njëherësh, por edhe kuptojmë, për çdo projekt, se në cilat OM dhe në çfarë mase (e matur në % ndaj totalit prej 9 OM-ve) arrihet, ose cënohet përputhshmëria e lartë.

Tabela 82. Përputhshmëria e objektivave mjedisore me projektet strategjike

Bashkia FIER: Përputhshmëria										
Objektivat Mjedisore	OM1	OM2	OM3	OM4	OM5	OM6	OM7	OM8	OM9	Vlerësimi mesatar
Objektivat e Programet e Planit	Ajri	Uji	Toka	Biodiversiteti	Pyjet	Peizazhi	Klima	Kultura	Cilësia e jetës	
O1: Konkurrueshmëri përmes diversifikimit ekonomik	1,60	1,60	1,60	1,60	1,60	1,80	1,80	2,80	3,00	1,93
O1P1: Mbështetje me infrastrukturën e nevojshme për krijimin e dy poleve ekonomike rajonale, pranë fshatit Daullas (në jug të vijës së Ngjalës) dhe në Levan	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00	3,00	3,00	2,22
Pr1: Ndërtimi i infrastrukturës mbështetëse për funksionimin e polit ekonomik në fshatin Daullas dhe Levan	2	2	2	2	2	2	2	3	3	2,22
O1P2: Mbështetje me infrastrukturën e nevojshme për përqendrimin e bizneseve të industrisë së rëndë dhe asaj	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00	3,00	3,00	2,22

të ndërtimit në Portëz në kryqëzimin e rrugëve Fier-Fier dhe Fier-Ballsh										
Pr2: Ndërtimi i infrastrukturës mbështetëse për funksionimin e polit ekonomik në kryqëzimet Fier-Fier dhe Fier-Ballsh	2	2	2	2	2	2	2	3	3	2,22
O1P3: Përmirësim i infrastrukturës dhe mbështetje e Shkollës së Mesme Profesionale “Rakip Kryeziu” si pol për zhvillimin e praktikave të mira në sektorin e bujqësisë	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00	3,00	3,00	3,00	3,00	2,44
Pr3: Rikonstruksion, laboratorë e bazë materiale për shkollën “Rakip Kryeziu”, si dhe zgjerimi isipërfaqeve të tokës bujqësore në administrim prej saj për kërkime, testimeve, e fidanishte publike.	2	2	2	2	2	3	3	3	3	2,44
O1P4: Mbështetje, marketim, promovim dhe aftësim i biznesit lokal në funksion të zhvillimit të ekonomisë lokale	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00	3,00	2,11
Pr4: Ndërtimi i tregjeve ushqimore në funksion të zhvillimit të sektorit të bujqësisë (në Levan dhe Mbrostar)	2	2	2	2	2	2	2	2	3	2,11
Pr5: Ndërtimi i tregut të shumicës në shërbim të Bashkisë Fier dhe zonave pranë	2	2	2	2	2	2	2	2	3	2,11
O1P5: Hartimi i projektit për rehabilitimin mjedisor të ish zonës industriale të Azotikut, dhe për kthimin në pol ekonomik të bashkisë	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	3,00	3,00	0,67
O2: Zhvillimi rural: Bujqësi e Turizëm	2,00	2,17	2,02	1,52	2,08	2,48	2,40	2,83	3,00	2,28
O2P1: Rehabilitimi i rrjetit kullues dhe ujitës për të gjithë territorin e Bashkisë Fier	2,00	2,00	2,10	2,10	2,50	2,90	2,40	3,00	3,00	2,44
Pr1: Rehabilitimi i stacionit të elektropompave Mujalli dhe Bitaj, ana ndërtimore, makineri, pajisje dhe rrjeti ujitës	2	2	3	3	3	3	3	3	3	2,78

Pr2: Rehabilitimi i rrjetit ujitës, dega kryesore dhe rrjeti kanaleve te dyta në zonën Kallm-Verri-Mbrostar	2	2	2	2	2	3	2	3	3	2,33
Pr3: Rehabilitimi i sistemit të kullimit në zonën Kallm Verri Mbrostar - Kolektori i Bitajt dhe rrjeti i kanaleve kulluese të para dhe të dyta	2	2	2	2	2	3	2	3	3	2,33
Pr4: Rehabilitimi i Ujitjes dhe Kullimit të Fushës së Sheqit Fier	2	2	2	2	3	3	2	3	3	2,44
Pr5: Rehabilitimi i Stacionit të elektropompave Havaleas bashkë me rehabilitimin e rrjetit ujitës Kanalit Ujitës Dega e Fierit dhe kanaleve të dyta	2	2	2	2	3	3	2	3	3	2,44
Pr6: Rehabilitimi i sistemit ujitjes me stacionin e elektropompave Kafaraj, rehabilitimi i stacionit, ana ndërtimore, makineri pajisje dhe rrjetii i kanaleve	2	2	2	2	3	3	2	3	3	2,44
Pr7: Mbrojtja nga gërryerjet e Lumit Vjosë ne fshatin Hambar njësia administrative Cakran, si dhe mbrojtja në fshatin Kashisht, njësia administrative Frakull	2	2	2	2	3	3	2	3	3	2,44
Pr8: Mbrojtja nga gërryerjet e Lumit Seman në zonën e fshatit Seman Ferm, njësia administrative Seman	2	2	2	2	2	2	3	3	3	2,33
Pr9: Mbrojtja nga përmbytjet në zonën e Poros dhe Pishës (Rehabilitimi i argjinaturës mbrojtëse Bregdetari i Majtë)	2	2	2	2	2	3	3	3	3	2,44
Pr10: Rehabilitimi i ujitjes së Fushës së Cakranit	2	2	2	2	2	3	3	3	3	2,44
O2P2: Hartimi i instrumenteve të menaxhimit të tokës për mbrojtjen e tokës bujqësore	2,00	2,00	2,00	1,00	2,00	3,00	3,00	3,00	3,00	2,33
Pr11: Projekt pilot për aplikimin e instrumenteve të menaxhimit të tokës për mbrojtjen e tokave bujqësore, në një nga njësitë strukturore të përcaktuara nga PPV-ja	2	2	2	1	2	3	3	3	3	2,33
O2P3: Nxitiqja e zhvillimeve të strukturave në funksion të bujqësisë përmes shfrytëzimit të aseteve	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00	3,00	3,00	2,22

publike dhe private në skema të partneritetit publik-privat (PPP)											
Pr12: Hartimi i projekteve pilot PPP për rehabilitimin e disa aseteve publike dhe kthimin e tyre në pika magazinimi bujqësore	2	2	2	2	2	2	2	3	3	2,22	
O2P4: Identifikimi, inventarizimi, hartëzimi (hartografimi) dhe përmirësimi/zhvillimi i aseteve historike	3,00	3,00	2,00	2,00	3,00	3,00	2,00	3,00	3,00	2,67	
Pr13: Vendosja e sinjalistikës orientuese për zhvillimin e turizmit	3	3	2	2	3	3	2	3	3	2,67	
O2P5: Zhvillimi i itinerareve turistike dhe promovimi i tyre si paketa turistike në bashkëpunim me aktorët aktivë të këtij sektori në Bashkinë e Fierit	2,00	2,00	3,00	1,00	2,00	3,00	3,00	3,00	3,00	2,44	
Pr14: Hartimi i itinerareve turistike në Bashkinë Fier dhe Bashkitë fqinje	2	2	3	1	2	3	3	3	3	2,44	
O2P6: Mbështetja me infrastrukturën e nevojshme për zhvillimin e ekoturizmit në fshatrat Pojan, Boçovë dhe Bashkim	1,00	2,00	1,00	1,00	1,00	1,00	2,00	2,00	3,00	1,56	
Pr15: Rikonstruksion i Rrugës Pishë-Poro dhe i rrugës Kthesa e Qarrit-Kryqëzim i Darzezës	1	2	1	1	1	1	2	2	3	1,56	
O3: Mbrojtja e ripërtëritja e burimeve natyrore	2,11	2,15	1,79	1,76	2,45	2,35	2,55	2,93	2,93	2,33	
O3P1: Mbrojtja e bregdetit nga erozioni bregdetar	2,20	1,40	1,60	1,80	2,60	2,40	2,40	3,00	3,00	2,27	
Pr1: Plotësimi i brezit pyjor mbrojtës në bregdet Pishë-Poro-Zona Kërnice	3	3	2	2	3	3	3	3	3	2,78	
Pr2: Pyllëzimi i bregdetit nga grykëderdhja e Lumit Seman deri në Darzezë	3	2	2	2	3	3	3	3	3	2,67	
Pr3: Ndërtimi i një ishulli të mbjellë me bimësi rizofore për mbrojtje të bregdetit nga dukuritë erozive detare	1	-1	1	1	2	2	2	3	3	1,56	
Pr4: Ndërtimi i një brezi platformash/infrastrukturash mbrojtëse ndaj erozionit në bregdetin Darzezë-Pishë-Poro	2	1	1	1	2	1	2	3	3	1,78	
Pr5: Ndërtimi i një parku botanik me funksion	2	2	2	3	3	3	2	3	3	2,56	

rekreativ dhe ruajtës të llojeve bimore me interes rritje në zona të kripëzuara										
O3P2: Rehabilitimi i shtretërve lumorë të Semanit, Vjosës dhe Gjanicës	3,00	3,00	2,00	2,00	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00	2,78
Pr6: Rehabilitim dhe pyllëzim i brezit mbrojtës të argjinaturës së lumenjve Seman, Vjosë dhe Gjanicë	3	3	2	2	3	3	3	3	3	2,78
O3P3: Hartimi dhe zbatimi i planit afatmesëm për menaxhimin e pyjeve dhe kullotave lokale; Mbrojtja dhe zgjerimi i pyllit të Levanit	3,00	3,00	2,00	2,00	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00	2,78
Pr7: Zgjerimi i Pyllit të Levanit dhe kthimi i tij në Park	3	3	2	2	3	3	3	3	3	2,78
O3P4: Përmirësimi i shërbimit të menaxhimit të mbetjeve urbane	0,33	1,33	1,33	1,00	1,67	1,33	1,33	2,67	2,67	1,52
Pr8: Hartimi i një plani për menaxhimin e integruar të mbetjeve urbane për Bashkinë Fier	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	3,00	3,00	0,67
Pr9: Ndërtimi i impiantit të djegies së mbetjeve urbane	-1,00	1,00	1,00	1,00	2,00	1,00	1,00	2,00	2,00	1,11
Pr10: Mbyllja dhe rehabilitimi i pikës ekzistuese të depozitimit të mbetjeve në Fier	2	3	3	2	3	3	3	3	3	2,78
O3P5: Zbutja e efekteve mjedisore nga aktiviteti industrial	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00	3,00	3,00	3,00	2,33
Pr11: Hartimi dhe zbatimi i projekteve për mbrotjen e Kanalit të Roskovecit nga aktiviteti Industrial i Bashkisë Fier por edhe i bashkive fqinje	2	2	2	2	2	2	3	3	3	2,33
O4: Menaxhimi e zhvillimi inteligjent i tokës	1,07	1,03	1,14	1,01	1,51	1,52	1,43	2,97	3,00	1,63
O4P1: Konsolidimi i lidhjeve të qendrave kryesore urbane me infrastrukturën kombëtare	1,42	1,50	1,08	1,08	1,42	1,50	1,33	2,75	3,00	1,68
Pr1: Zgjerimi i Rrugës Aulona deri në Levan	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	2,00	3,00	1,33
Pr2: Ndërtimi i Rrugës së Bregdetit Pishë-Karavasta e Re	1,00	2,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	2,00	3,00	1,44
Pr3: Ndërtimi i 2 urave automobilistike mbi Seman: Adriatik dhe përgjatë rrugës së bregut	2,00	1,00	1,00	1,00	2,00	2,00	2,00	3,00	3,00	1,89

Pr4: Ndërtimi i një ure këmbësore në Seman, përgjatë rrugës kryesore rurale Topojë- Ndërnenas.	2,00	2,00	1,00	1,00	2,00	2,00	2,00	3,00	3,00	2,00
Pr5: Zgjerimi i urës ekzistuese në rrugën Rreth Libofshë-Mujalli	2,00	2,00	1,00	1,00	2,00	2,00	2,00	3,00	3,00	2,00
Pr6: Plotësimi i unazës së Fierit nëpërmjet rikonstruksionit të rrugës “Unaza perëndimore” (nga hekurudha Fier-Ballsh deri në rrugën nacionale Fier-Vlorë)	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	3,00	3,00	1,44
Pr7: Lidhja me rrugën "Celigrad" si portë hyrëse veriore, deri në Bypass, dhe nga Bypass në Daullas	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	3,00	3,00	1,44
Pr8: Lidhja me rrugën "Teodor II Muzaka“ (Sheq i Madh, Bypass)	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	2,00	1,00	2,00	3,00	1,44
Pr9: Zgjerimi i Rrugës së Semanit deri në bregdet.	2,00	2,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	3,00	3,00	1,67
Pr10: Ndërtimi i rrugës lidhëse me parkun arkeologjik të Apolonisë-porta hyrëse perëndimore	1,00	2,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	3,00	3,00	1,56
Pr11: Zgjerimi i terminalit të autobuzave ekzistues pranë varrezave të qytetit të Fierit, në drejtim të rrugës së Patosit dhe vënia e tij në funksion të transportit të udhëtarëve brenda dhe jashtë kufijve	1,00	1,00	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00	3,00	3,00	2,00
Pr12: Zgjerimi i rrugës së Cakranit, me korsi biçiklete dhe trotuarë	2	2	1	1	2	2	1	3	3	1,89
O4P2: Intensifikimi i aktivitetit urbanizues përgjatë rrugës së Semanit dhe në aksin Fier-Mujalli-Grecalli	1,00	1,00	1,00	1,00	2,00	2,00	1,00	3,00	3,00	1,67
O4P3: Përmirësimi i aksesit të qendrave të njësive administrative në qytetin e Fierit dhe lidhjes së këtyre qendrave me njëra-tjetrën	1,17	1,17	1,00	1,00	1,67	1,67	1,50	3,00	3,00	1,69
Pr13: Ndërtimi i stacionit multimodal të Fierit	1	1	1	1	2	2	1	3	3	1,67
Pr15: Rikonstruksion i rrugëve që lidhin fshatrat e qendrat administrative me njëra-tjetrën	1	1	1	1	1	1	2	3	3	1,56
Pr16: Ndërtimi i rrugëve Sheq Marinas-Ndërnenas; Bypassit të fshatit Adriatik;	1	1	1	1	1	1	1	3	3	1,44

Hamil-Clirim; Ballëz-Clirim; Kreshpan-Vjosë; Topojë-bregdet; Adë-Drizë Myrteza; Grecalli-Mucaj; Darzeza me bypass-in										
Pr17: Zgjerimi i disa rrugëve bujqësore e rrugëve të brendshme në lagjen Afrim, Afrim i Ri, Mbrostar, 15 Tetori, Sheq i Madh.	1	1	1	1	2	2	1	3	3	1,67
Pr18: Ndërtimi i rrugëve e 6 urave këmbësore përgjatë Gjanicës	1	1	1	1	2	2	2	3	3	1,78
Pr19: Zgjerimi i 2 urave automobilistike (hyrje Fieri, unaza 2) përgjate Gjanices	2	2	1	1	2	2	2	3	3	2,00
O4P4: Intensifikimi i zhvillimit në fshatrat Levan dhe Frakull e Madhe si satelite urbane të qytetit të Fierit	1,00	1,00	2,00	1,00	2,00	2,00	2,00	3,00	3,00	1,89
O4P5: Përmirësimi i infrastrukturës nëntokësore të ujësjellësit dhe KUZ	2,00	1,60	2,00	2,00	2,00	2,00	2,60	3,00	3,00	2,24
Pr21: Ndërtimi i Impiantit të Trajtimit të Ujërave të Ndotura	2	2	2	2	2	2	3	3	3	2,33
Pr22: Rikonstruksion ujësjellësi Topojë, Sek.Seman, Poro-Bregdet, Gorishovë	2	1	2	2	2	2	2	3	3	2,11
Pr23: Ndërtim depo uji në fshatin Mbrostar dhe Clirim	2	2	2	2	2	2	3	3	3	2,33
Pr24: Ndërtimi i sistemit të ujësjellësit në Darzezë; fshatin Sheq Musalaj, Drizë-Myrteza, Kraps-Patos fshat, Buzëmadh	2	1	2	2	2	2	2	3	3	2,11
Pr25: Ndërtim KUZ Libofshë	2	2	2	2	2	2	3	3	3	2,33
O4P6: Përmirësimi i qendrave të Njësive Administrative, përmes ndërhyrjeve akupunkturë	2,00	2,00	2,00	2,00	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00	2,56
Pr26: Ndërtimi i një qendre për promovimin e produkteve artizanale në fshatin Pojan, pranë parkut arkeologjik të Apolonisë	2	2	2	2	3	3	3	3	3	2,56
O4P7: Rigjenerimi dhe zhvillimi i hapësirave publike në qytetin e Fierit dhe disa nga qendrat urbane, përmes instrumenteve financiare, dizajnit urban dhe PPP-ve	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	3,00	3,00	0,67

Pr27: Projekte dizajni për hapësirat publike të qytetit të Fierit dhe qendrat e fshatrave Levan, Mbrostar, Libofshë, Cakran, Darzezë, Pojan, Adriatik, Daullas, Pishë, Boçovë, Bashkim	0	0	0	0	0	0	0	3	3	0,67
O4P8: Sigurimi i gazifikimit të territorit të bashkisë Fier nëpërmjet projektit të TAP-it	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	3,00	3,00	0,67
Pr28: Hartimi i një projekti për lidhjen e bashkisë Fier me linjën e gazsjellësit TAP	0	0	0	0	0	0	0	3	3	0,67
O5: Zbutja e pabarazive dhe Infrastruktura sociale	1,79	1,79	1,79	1,69	1,85	1,85	2,13	3,00	3,00	2,10
O5P1: Përmirësimi i shërbimit spitalor përmes investimit në infrastrukturën spitalore rajonale	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00	3,00	3,00	2,22
Pr1: Ndërtimi i Spitalit Rajonal	2	2	2	2	2	2	2	3	3	2,22
O5P2: Identifikimi dhe adresimi i nevojave për ndërhyrje rehabilituese të qendrave mjekësore/ ambulancave në të gjitha njësitë administrative të Bashkisë Fier	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00	3,00	3,00	2,22
Pr2: Rikonstruksion dhe përmirësim i të gjitha qendrave shëndetësore të njëjësive administrative të Bashkisë Fier	2	2	2	2	2	2	2	3	3	2,22
O5P3: Çelja e disa departamenteve të arsimit të lartë publik në Bashkinë Fier, kryesisht me fokus mjekësinë	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00	3,00	3,00	2,22
O5P4: Mbështetje e arsimit profesional, përmes investimeve në tre shkollat profesionale ekzistuese në Bashkinë e Fierit	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00	3,00	3,00	2,33
Pr4: Rikonstruksion, plotësimi me laboratorë dhe bazën material të nevojshme për shkollën profesionale industriale dhe asaj artistike	2	2	2	2	2	2	2	3	3	2,33
O5P5: Identifikimi dhe adresimi i nevojave për ndërhyrje rehabilituese të kopshteve, shkollave 9-vjeçare dhe të mesme në të gjitha njësitë administrative të Bashkisë Fier	2,00	2,00	2,00	1,50	2,00	2,00	2,50	3,00	3,00	2,22

Pr5: Rikonstruksion i objekteve arsimore në njësitë administrative në Bashkinë Fier (Dërmenas, Libofshë, Buzëmadh, Cakran, Varibob, Grecalli, Frakull, Mbrostar, Levan)	2	2	2	2	2	2	3	3	3	2,33
Pr6: Ndërtim kopshti në fshatrat Peshtan Bregas, Cakran, Varibop, Kreshpan, Kraps, Frakull e Madhe, Drizë, Afrim, Sulaj, Mbrostar, Venaj	2	2	2	1	2	2	2	3	3	2,11
Pr7: Ndërtim shkolle 9-vjeçare në fshatrat Grykë, Metaj, Kallm i Vogël, Kraps,	2	2	2	1	2	2	2	3	3	2,11
Pr8: Ndërtim shkolle e mesme në fshatrat Plyk, Portëz, Peshtan, Kraps, Pishë, Mbrostar, Petovë, Ndërnënas	2	2	2	1	2	2	2	3	3	2,11
Pr9: Rikonstruksioni i kopshtit në fshatin Darzezë	2	2	2	2	2	2	3	3	3	2,33
Pr10: Rikonstruksion i shkollës 9-vjeçare të fshatit Fushë, në Topojë	2	2	2	2	2	2	3	3	3	2,33
O5P6 Identifikimi dhe adresimi i nevojave për strehim social në bashkinë e Fierit	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	3,00	3,00	0,67
Pr11: Identifikimi dhe adresimi i nevojave për strehim social në bashkinë e Fierit	0	0	0	0		0	0	3	3	0,67
O5P7: Krijimi i infrastrukturës së gjelbër dhe asaj sportive/rekreative	2,33	2,33	2,33	2,00	2,83	2,83	2,50	3,00	3,00	2,57
Pr12: Ndërtim i parkut qendror të qytetit, rehabilitim i rrugës Xoxi Andoni dhe hapësirat rreth saj	3,00	3,00	3,00	2,00	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00	2,89
Pr13: Rivitalizim i parkut pranë Bar-Rinisë dhe rehabilitim i rrugës Dervish Hekali	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00
Pr14: Gjelbërim i unazës së qytetit të Fierit dhe anët e Lumit Gjanica	2,00	2,00	2,00	2,00	3,00	3,00	2,00	3,00	3,00	2,44
Pr15: Ndërtimi i parkut të ri urban të Fierit (30ha) në zonën e Mbrostarit	3	3	3	2	3	3	3	3	3	2,89
Pr16: Ndërtimi i 4 mjediseve sportive në qytetin e Fierit	2	2	2	2	3	3	2	3	3	2,44
Pr17: Ndërtimi i një marine jahtesh në kanal in e	1	1	1	1	2	2	2	3	3	1,78

Darzezës										
O5P8: Përmirësimi i infrastrukturës së shërbimeve social-kulturore	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00	3,00	3,00	3,00	2,33
Pr18: Rikonstruksion i Teatrit Bylis	2	2	2	2	2	2	3	3	3	2,33
Pr19: Rikonstruksioni i pallatit të Sportit	2	2	2	2	2	2	3	3	3	2,33

Punoi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN, 2016

Në përgjithësi, në këndvështrimin e përputhshmërisë me objektivat mjedisore, objektivat dhe politikat e Planit, janë si më poshtë:

Objektivat Mjedisorë të PPV-së për Bashkinë Fier paraqiten:

- me përputhshmëri të lartë mjedisore: në masën 15%;
- me përputhshmëri të pjesshme: në masën 70%;
- me ndikim të theksuar në mjedis: vetëm 15% e ndërhyrjeve të parashikuara.

Në këndvështrimin e lidhjes mes objektivave të Planit dhe objektivave mjedisore, vërehet një përputhshmëri e pjesshme e parë në kontekstin e përgjithshëm ku sipas fushave përkatëse mjedisore, intensitetin më të madh të ndikimeve në mjedis e marrin ndërhyrjet e forta në terren siç janë ato të zhvillimit të infrastrukturës urbane dhe rurale.

Duke qënë se mesatarja e përgjithshme e përputhshmërisë vlerësohet me 2.06, mund të përcaktojmë se Objektivat/ programet/ projektet përputhen pjesërisht me OM-të.

Pra, në tërësi, Plani i Përgjithshëm Vendor i Bashkisë Fier mund të zbatohet plotësisht në terren dhe të jetë miqësor me mjedisin vetëm duke respektuar standartet, kushtet dhe masat specifike mjedisore që do të rrjedhin nga vlerësimi specifik i secilit projekt.

Në tabelat e mëposhtme, përputhshmëria është sjell në nivel objektivash e planesh të Programit. Sipas të dhënave të kësaj tabele, vërehet se shkalla më e ulët e përputhshmërisë vihet re tek objektivi mjedisor i biodiversitetit, ajrit, ujit dhe, deri në një farë mase, tokës, të cilat janë edhe elementet mjedisore më të ndjeshme nga projektet zhvillimore të parashikuara në PPV.

Tabela 83. Përputhshmëria e objektivave dhe progameve të planit me OM-të

Bashkia FIER: Përputhshmëria										
Objektivat e Programet e Planit	OM1	OM2	OM3	OM4	OM5	OM6	OM7	OM8	OM9	Vlerësimi mesatar
	Ajri	Uji	Toka	Biodiversiteti	Pyjet	Peizazhi	Klima	Kultura	Cilësia e jetës	
O1: Konkurrueshmëri përmes diversifikimit ekonomik	1,60	1,60	1,60	1,60	1,60	1,80	1,80	2,80	3,00	1,93
O2: Zhvillimi rural: Bujqësi e Turizëm	2,00	2,17	2,02	1,52	2,08	2,48	2,40	2,83	3,00	2,28
O3: Mbrojtja e ripërtëritja e burimeve natyrore	2,11	2,15	1,79	1,76	2,45	2,35	2,55	2,93	2,93	2,33
O4: Menaxhimi e zhvillimi inteligjent i tokës	1,07	1,03	1,14	1,01	1,51	1,52	1,43	2,97	3,00	1,63
O5: Zbutja e pabarazive dhe Infrastruktura sociale	1,79	1,79	1,79	1,69	1,85	1,85	2,13	3,00	3,00	2,10

Punoi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN, 2016

Përputhshmëria është sjellë edhe në nivel Plani e shprehur me përqindje (%) e cila na ndihmon të kuptojmë shpërndarjen e saj në nivel objektiv të Planit.

Tabela 84. Përputhshmëria e objektivave (në %)

Bashkia FIER: Përputhshmëria					
Objektivat Mjedisore	% e OM me P. Lartë / Projekt	% e OM me P. Pjesshme / Projekt	% e OM me P. Zbehtë / Projekt	% e OM me P. Neutrale / Projekt	% e OM me P. Mungon / Projekt
O1: Konkurrueshmëri përmes diversifikimit ekonomik	24,4%	60,0%	0,0%	15,6%	0,0%
O2: Zhvillimi rural: Bujqësi e Turizëm	40,7%	46,3%	13,0%	0,0%	0,0%
O3: Mbrojtja e ripërtëritja e burimeve natyrore	54,2%	32,6%	6,8%	5,2%	1,2%
O4: Menaxhimi e zhvillimi inteligjent i tokës	26,9%	24,7%	26,3%	19,4%	2,8%
O5: Zbutja e pabarazive dhe Infrastruktura sociale	31,0%	57,6%	1,6%	9,7%	0,0%

Punoi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN, 2016

Si përfundim, duke u bazuar në tabelën e mësipërme, Objektivat I, II, III, IV dhe V të PPV-së për Bashkinë Fier paraqiten me përputhshmëri të lartë mjedisore në masën 24.4% dhe me përputhshmëri të pjesshme në masën 46%. Vetëm 15.6% e ndërhyrjeve të parashikuara rezulton të ketë ndikim neutral.

5.2.4 Vlerësimi i projekteve të veçanta të PPV-së

Në Planin e Përgjithshëm Vendor të Bashkisë Fier janë përcaktuar projekte specifike për çdo objektiv. Të gjitha projekte janë të ndryshme për nga lloji dhe ndikimi që ata kanë në mjedis.

Në tërësinë e projekteve të propozuara në PPV-në e Bashkisë Fier është bërë përzgjedhja e 3 projekteve për tu trajtuar në mënyrë të veçantë. Përzgjedhja projekteve është bërë në bazë të 4 kriterëve: i) shkalla e ndikimit në mjedis gjatë zbatimit, ii) shkalla e ndërhyrjes në territor, iii) niveli i përputhshmërisë me objektivat mjedisore dhe iv) shkalla e ndikimit afatgjatë (gjatë operimit). Projektet e përzgjedhura dhe të konsideruara si elementë të veçantë janë:

1. Ndërtimi i Impiantit të trajtimit të ujërave të ndotura;
2. Rehabilitimi dhe pyllëzmi i brezit mbrojtës të argjinaturës së lumenjve Seman, Vjosë dhe Gjanicë;
3. Ndërtimi i një ishulli të mbjellë me bimësi rizofore për mbrojtjen e bregdetit nga dukuritë gërryese detare (erozioni detar).

Në vazhdim trajtohet në mënyrë të veçantë çdo projekt, duke analizuar kryesisht ndikimet negative në mjedis dhe rekomandimin e disa masave specifike për uljen e ndikimit dhe rritjen e nivelit të përputhshmërisë me objektivat mjedisore (OM).

o Vlerësimi i projektit: Ndërtimi i Impiantit të trajtimit të ujërave të ndotura

Ndërtimi i Impiantit të trajtimit të ujërave të ndotura konsiderohet si një projekt mjaft i rëndësishëm, me ndërtimin e të cilit është planifikuar të realizohet trajtimi i ujërave të ndotura urbane të Bashkisë Fier duke shmangur përfundimisht derdhjen e tyre në lumin Seman. Ky projekt është domethënës për ndikimin e tij në mjedis si gjatë fazës së ndërtimit ashtu edhe gjatë fazës së operimit.

Nga vlerësimi i ndikimit të këtij projekti në mjedis ka rezultuar se ky projekt do të ketë ndikim të ulët në mjedis (në objektivat mjedisore të ajrit, ujit, tokës, pyjeve dhe biodiversitetit) në rast se merren të gjitha masat mjedisore.

Tabela 85. Përputhshmëria e objektivave (në %)

Bashkia FIER: Ndikimi										
Objektivat Mjedisore	OM1	OM2	OM3	OM4	OM5	OM6	OM7	OM8	OM9	
Objektivat e Programet e Planit	Ajri	Uji	Toka	Biodiversiteti	Pyjet	Peizazhi	Klima	Kultura	Shëndet	Social-ekonomik
O4: Menaxhimi e zhvillimi inteligjent i tokës										
Pr21: Ndërtimi i Impiantit të Trajtimit të Ujërave të Ndotura	↗ 6,6	↗ 7,25	↗ 6,85	↗ 6,65	↗ 7,9	↗ 6,8	↗ 8,1	↗ 8,7	↗ 9,3	↗ 8,9

Punoi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN, 2016

Në rast se do analizojmë përputhshmërinë midis objektivave të Planit të Përgjithshëm Vendor të Bashkisë Fier dhe objektivave mjedisore për projektin e *Ndërtimit të Impiantit të trajtimit të ujërave të ndotura* do të vlerësohej si më poshtë :

Tabela 86. Përputhshmëria e projektit me objektivat mjedisore

Bashkia FIER: Përputhshmëria										
Objektivat Mjedisore	OM 1	OM 2	OM 3	OM 4	OM 5	OM 6	OM 7	OM 8	OM 9	Vlerësimi mesatar
	Ajri	Uji	Toka	Biodiversiteti	Pyjet	Peizazhi	Klima	Kultura	Cilësia e jetës	
Pr21: Ndërtimi i Impiantit të Trajtimit të Ujërave të Ndotura	2	2	2	2	2	2	3	3	3	2,33

Punoi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN, 2016

Projekti për ndërtimin e Impiantit të trajtimit të ujërave të ndotura ka përputhshmëri të pjesshme me objektivat mjedisore (OM) në përgjithësi. Për objektivat mjedisore të ujit, ajrit, tokës, biodiversitetit, pyjeve dhe peizazhit, përputhshmëria është e pjesshme me objektivat e Planit të Përgjithshëm vendor. Ndërsa objektivat e Planit përputhen plotësisht me objektivat mjedisore të klimës, kulturës dhe cilësisë së jetës.

Në përgjithësi, impiante të tilla paraqesin sfida të mëdha mjedisore gjatë ndërtimit dhe menaxhimit të tij gjatë kohës së funksionimit. Që në fazën fillestare të ndërtimit të impianteve të tilla ndihen ndikimet në tokë. Kjo për arsye se ndërtimi i impianteve të tilla kryhet në sipërfaqe të konsiderueshme toke e cila i hiqet fondit të tokave bujqësore (edhe pse tokat ku është planifikuar të ndërtohet nuk janë klasifikuar si toka pjellore). Sipërfaqja ku do të ndërtohet rrjedhimisht ndryshon përdorimin e saj. Nga sipërfaqe bujqësore shndërrohet në sipërfaqe të betonizuar. Në rastet kur ndërtohet një impiant i tillë, tokë e humbur bujqësore llogaritet jo vetëm sipërfaqja e planifikuar për ndërtimin e impiantit, por edhe zona përreth. Për më tepër, gjatë ndërtimit, në sipërfaqen e përcaktuar për sipërfaqen e landfillit, kryhet edhe heqja e bimësisë në mënyrë që të bëhen germimet e nevojshme. Si pasojë, në këto sipërfaqe, edhe pse afatshkurtër, ndodh zhvillimi i dukurisë së erozionit gjatë ndërtimit të tij.

Ndikime afatgjatë përveç humbjes së sipërfaqes së tokës, parashikohet të ndodhin në burimet ujore ku këto impiante kanë planifikuar të derdhin ujërat që dalin nga impianti, pas trajtimit (në rastin tonë, në kanalën e afërt kullues). Ndikimi është i lartë në ujë në rast se impianti nuk funksionon sipas standardeve duke shkaktuar trajtim jo cilësorë të ujërave. Si pasojë shkarkimi i këtyre ujërave në lumin Seman do të shkaktonte ndotje mikrobiologjike (e. Coli, etj) dhe kimike të tij me pasoja të rënda për shëndetin e banorëve. Shëndeti i banorëve rrezikohet edhe më tepër gjatë stinës së verës kur kanali kullues në të cilin shkarkohen këto ujëra dhe më tej në lumenj përdoret për ujitje nga banorët vendas dhe për argëtim (larje).

Dëme të konsiderueshme do të hasen edhe gjatë periudhave me shira të shumtë, në rast përmytjesh. Në raste të tilla, kur sasia e ujit të ardhur në impiant është e lartë, ndotja e përqëndruar në ujë do të zvogëlohet dhe pastrimi i ujit nuk do të ndodhë cilësisht.

Gjithashtu, në të njëjtn situatë kur ndodhin përmbytjet, ujërat e futura në impiant për trajtim do të përziheshin me ujërat e shiut dhe do të përmbysnin tokat bujqësore përreth. Në të dyja rastet, ndodh shkarkimi i ujërave të ndotura me bakterie të ndryshme, të cilat përbëjnë rrezik për florën, faunën dhe për shëndetin e njeriut.

Për më tepër, një problematikë që shfaqet në zonat ku vendosen impiantet janë aromërat e pakëndshme që çlirohen. Kjo varet nga teknologjia e përzgjedhur për ndërtimin e impiantit. Në impiantet e trajtimit me filtër biologjik, për shembull, ndjehet më tepër aroma e pakëndshme. Kjo ndodh si pasojë e shpërpërjes së përbërësve organikë në ujë. Banimi në zona të tilla është i parehatshëm.

Ky projekt është vlerësuar të ketë ndikim mesatar edhe në biodiversitet. Gjatë fazës së ndërtimit kryhen punime duke prishur ekuilibrin natyror dhe duke ulur numrin e florës dhe faunës në këtë zonë. Edhe gjatë fazës së funksionimit të impiantit, në zonat përreth shkaktohen aromëra të pakëndshme duke krijuar shqetësime për faunën.

Objektivat e Planit kanë përputhje të plotë me objektivat mjedisore të klimës, kulturës, shëndetit dhe në aspektin social-ekonomik.

- Vlerësimi i projektit: Rehabilitimi dhe pyllëzimi i brezit mbrojtës të argjinaturës së lumenjve Seman, Vjosë dhe Gjanicë

Projekti i rehabilitimi mjedisor dhe kthimit në zona rekreative të zonës ripariane të lumenjëve konsiston në mbjelljen e pemëve për të plotësuar fashën e gjelbër përgjatë lumenjëve, e cila ka funksion të shumfishtë në mbrojtjen e tokës, përmirësimin e cilësisë së peizazhit, si dhe në cilësinë e ujit dhe të ajrit. Më poshtë paraqiten rezultat e nxjerra nga vlerësimi i ndikimit në mjedis i këtij projekti.

Tabela 87. Vlerësimi i Ndikimit në Mjedis i projektit

Bashkia FIER: Ndikimi										
Objektivat Mjedisore	OM1	OM2	OM3	OM4	OM5	OM6	OM7	OM8	OM9	
Objektivat e Programet e Planit	Ajri	Uji	Toka	Biodiversiteti	Pyjet	Peizazhi	Klima	Kultura	Shëndet	Social-ekonomik
O3: Mbrojtja e ripërtëritja e burimeve natyrore										
Prë: Rehabilitim dhe pyllëzimi i brezit mbrojtës të argjinaturës së lumenjve Seman, Vjosë dhe Gjanicë	↑ 9,1	↑ 9,4	↔ 8,55	↔ 8,3	↑ 8,7	↑ 9,1	↑ 8,9	↑ 8,8	↑ 9,3	↑ 8,9

Punoi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN, 2016

Siç shohim dhe nga tabela e Vlerësimit të Ndikimit në Mjedis, projekti ka ndikim të papërfillshëm në pyje, peizazh, klimë, kulturë dhe shëndet. Vlerësimi paraqitet pozitiv sepse parashikon sistemimin dhe pyllëzimin e zonave ripariane përgjatë lumenjve.

Ndërsa në tokë dhe biodiversitet, ndikimi është i ulët në rastet kur zbatohen masat zbutëse dhe parandaluese në lidhje me këto objektiva. Në këto objektiva do të ketë më tepër ndikim gjatë kohës së punimeve. Me përmirësimin e argjinaturës së lumenjve pritet ndikim më i vogël në tokë duke eliminuar fenomenin e erozionit të brigeve dhe gërryerjen e shtratit të lumit. Ndërsa në ujë do të ulet turbullira dhe sasia e infiltrimeve nga toka bujqësore për në lumë.

Në lidhje me përputhshmërinë e objektivave të Planit dhe objektivave mjedisore ky projekt është vlerësuar si më poshtë:

Tabela 88. Përputhshmëria e projektit me objektivat mjedisore

Bashkia FIER: Përputhshmëria										
Objektivat Mjedisore	OM1	OM2	OM3	OM4	OM5	OM6	OM7	OM8	OM9	Vlerësimi mesatar
	Ajri	Uji	Toka	Biodiversiteti	Pyjet	Peizazhi	Klima	Kultura	Cilësia e jetës	
Pr6: Rehabilitim dhe pyllëzim i brezit mbrojtës të argjinaturës së lumenjve Seman, Vjosë dhe Gjanicë	3	3	2	2	3	3	3	3	3	2,78

Punoi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN, 2016

Për projektin e *Rehabilitimit dhe pyllëzimit të brezit mbrojtës të argjinaturës së lumenjve Seman, Vjosë dhe Gjanicë* vlerësimi mesatar i përputhshmërisë është i plotë. Për objektivat mjedisore të ujit, ajrit, pyjeve, peizazhit, klimës, kulturës dhe cilësisë së jetës përputhshmëria është e plotë me objektivat e Planit të Përgjithshëm vendor. Ndërsa objektivat e Planit përputhen pjesërisht me objektivat mjedisore të tokës dhe biodiversitetit.

Duke ndërhyrë në shtratin e lumit Seman, Vjosë e Gjanicë me punime për rehabilitimin e tij, parashikohen problematika të ndryshme si erozion të tokës, sedimentim të lumenjve duke shkaktuar kështu turbullira në ujërat e tyre me pasoja të rënda për faunën, zhurma të shkaktuara nga makineritë gjatë punimeve që kryhen për pastrimin e shtratit të lumit, presion i ushtruar në tokë nga makineritë ose ngjeshje të tokës, etj.

Projekti i rehabilitimit të zonave ripariane është një projekt i cili do të ketë ndikime të lehta afatshkurtër (në fazën e zbatimit), ndërsa në plan afatgjatë, projekti do të ketë ndikim pozitiv në mbrojtjen e tokës nga gërryerja në brigjet e lumit, mbrojtjen e lumenjve nga ndotja me inute bujqësore, përmirësimin e regjimit të shtretërve të lumenjëve, krijimin e një korridori të gjelbër për florën e faunën, si dhe krijimin e një mjedisi çlodhës e argëtues për banorët e zonave përreth.

- Vlerësimi i projektit: Ndërtimi i një ishulli të mbjellë me bimësi rizofore për mbrojtjen e bregdetit nga dukuritë erozive detare

Një nga mënyrat për të mbrojtur vijën bregdetare nga erozioni detar është ndërtimi i një ishulli të mbjellë me bimë rizofore. Një projekt vlerësi i ndikimit në mjedis i të cilit paraqitet më poshtë në tabelë.

Tabela 89. Vlerësimi i Ndikimit në Mjedis i projektit

Bashkia FIER: Ndikimi											
Objektivat Mjedisore	OM1	OM2	OM3	OM4	OM5	OM6	OM7	OM8	OM9		
Objektivat e Programet e Planit	Ajri	Uji	Toka	Biodiversiteti	Pyjet	Peizazhi	Klima	Kultura	Shëndet	Social-ekonomik	
O3: Mbrojtja e ripërtëritja e burimeve natyrore											
Pr3: Ndërtimi i një ishulli të mbjellë me bimësi rizofove për mbrojtje të bregdetit nga dukuritë erozive detare	⇒ 3,95	↓ 2,9	⇒ 3,6		3,8	↗ 8,1	↗ 7,05	↗ 7,25	↑ 8,9	↑ 9	9,5

Punoi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN, 2016

Ky projekt konsiderohet si një projekt mjaft ambicioz, me zbatimin e të cilit është parashikuar të ulet erozioni detar në Bashkinë Fier. Megjithatë, siMegjithatë, siç ndodh për shumë vepra të mëdha injxhinjerike, realizimi i këtij projekti do të ndikonte në mjedis gjatë ndërtimit dhe funksionimit të tij.

Ky projekt është vlerësuar se do të ketë ndikim shumë të lartë në ujë dhe në biodiversitet. Gjatë fazës së ndërtimit do të krijohen turbullira dhe do të shqetësohet dhe shndërrohet tërësisht habitati i një sërë specimesh, që jetojnë në zonën e projektit dhe në afërsi të tij. Ndërkohë që, vlerësohet se dhe gjatë funksionimit, do të ketë ndikim pasi vepra të tilla kanë aftësinë të ndryshojnë mënyrën e lëvizjes së valëve, duke krijuar thyerjen e tyre.

Ndikim mesatar pritet të ketë në objektivat mjedisore të ajrit dhe tokës. Në tokë ndikimi parashikohet të jetë i lartë sepse gjatë ndërtimit do të ketë zhvendosje të rërës dhe ndërtime nën taban dhe mbi taban për të krijuar një bazament të sigurtë të strukturës mbi të cilën do të mbillen bimët rizofove. Gjatë kohës së funksionimit, forma e tabanit të detit do të ndryshojë, duke transformuar tërësisht strukturën e saj. Mbas ndërtimit të ishullit, mendohet se do të krijohen probleme të vazhdueshme të rrymave të peshqve, që kalojnë aty duke qenë se ndërpritet rrugëtimi i tyre shtegtar. Ky projekt do të ketë ndikim të ulët tek pyjet, peizazhi dhe në klimë në rast se do të zbatohen masat zbutëse dhe parandaluese, që do të merren nga zbatuesi i projektit. Ndikimi pritet të jetë i papërfillshëm në tre objektivat mjedisore të kulturës, shëndetit dhe social-ekonomike.

Në rast se do analizojmë përputhshmërinë midis objektivave të Planit të Përgjithshëm Vendor të Bashkisë Fier dhe objektivave mjedisore për projektin e *Ndërtimit të një ishulli të mbjellë me bimë rizofove dhe mbrojtje të bregdetit nga dukuritë erozive* do të vlerësohej si më poshtë:

Tabela 90. Përputhshmëria e projektit me objektivat mjedisore

Bashkia FIER: Përputhshmëria										
Objektivat Mjedisore	OM1	OM2	OM3	OM4	OM5	OM6	OM7	OM8	OM9	Vlerësimi mesatar
	Ajri	Uji	Toka	Biodiversiteti	Pyjet	Peizazhi	Klima	Kultura	Cilësia e jetës	
Pr3: Ndërtimi i një ishulli të mbjellë me bimësi rizofove për mbrojtje të bregdetit nga dukuritë erozive detare	1	-1	1	1	2	2	2	3	3	1,56

Burimi : Co-PLAN, 2016

Vlerësimi mesatar i përputhshmërisë së objektivave mjedisore me objektivat e projektit vlerësohet të jetë i pjesshëm. Nëse analizojmë të gjithë përbërësit në veçanti, arrijmë në përfundimin se objektivi mjedisor për ujin nuk përputhet me objektivat e Planit. E kundërta ndodh me kulturën dhe cilësinë e jetës ku përputhshmëria është e plotë. Nuk mund të themi të njëjtën gjë për objektivat mjedisore të pyjeve dhe peizazhit sepse përputhshmëria pritet të jetë e zbehtë me objektivat e Planit. Ndërsa për ajrin, tokën dhe biodiversitetin përputhshmëria midis objektivave paraqitet e pjesshme.

5.2.5 Ndikimi i përgjithshëm i Planit sipas OM-ve

Ndikimet më të mëdha në mjedis vijnë si pasojë ndërhyrjeve në territor. Projektet e propozuara për përmirësimin e infrastrukturës publike janë ato që shkaktojnë ndryshimet më të mëdha mjedisore, ndikime që janë pasqyruar dhe në tabelën ku janë vlerësuar projektet sipas objektivave mjedisore. Më poshtë do të paraqitet vlerësimi i indikatorëve mjedisor nën impaktin e projekteve parashikuara në PPV-në e Bashkisë Fier.

- Ndikimi i përgjithshëm i Planit në tokë

Gjatë fazës së ndërtimit për zhvillimin e infrastrukturës ndikimi në mjedis prashkohet të jetë i lartë. Zbatimi i projekte në ato sipërfaqe toke ku do të ndërtohet do të ketë kthim të sipërfaqes natyrore në infrastrukturë. Ky ndryshim do të ndryshojë përdorimin e tokës dhe do të çojë në zvogëlimin e sipërfaqes së tokës natyrore ose bujqësore dhe betonizimin e saj duke shkaktuar dhe fragmentizim të habitatit natyror.

Gjatë fazës së ndërtimit, në zbatimin e projekteve të Planit të Bashkisë Fier të cilat kanë punime për ndërtime të reja, ka ndikime të kthyeshme sidomos në zonën e ndërtimit. Këto ndërtime shkaktojnë dëmtimin e tokës duke shkaktuar fenomene të tilla si erozioni, shqetësime të faunës, rritja e prurjeve të sedimenteve në rast shirash të rrëmbyeshëm, rritjen e grimcave pezull në ajër si rezultat i veprimit të erës në tokën ku po ndërtohet.

Ndërtimet e reja ose rindërtimet e infrastrukturës janë burim i prodhimit të volumeve të mëdha të mbetjeve. Ato gjithashtu krijojnë presione mbi përdorimin e burimeve natyrore. Mbetjet gjenerohen si gjatë fazës së ndërtimit ashtu dhe gjatë fazës së funksionimit. Ndikimi nga gjenerimi i mbetjeve llogaritet të jetë i përhershëm dhe i pakthyeshëm. Ndaj mendohet se duhet të merren masa për menaxhimin e mbetjeve në mënyrë që ndikimi në mjedisit të ulet.

Sasitë e mbetjeve të gjeneruara nga infrastruktura në veçanti, konsiderohen të sasive të mëdha. Ndërtimi i veprave kombëtare dhe rajonale gjeneron sasitë më të mëdha të mbetjeve, ndërsa ndërtimi i veprave lokale ka si rezultat sasi më të vogël mbetjesh. Këto mbetje të gjeneruara mund të ripërdoren në infrastruktura të ngjashme si materiale mbushës. Zakonisht përzierjet e materialeve të dala nga ndërtimet shpesh kanë karakteristika më të mira funksionale në krahasim me ato konvencionale.

Në mënyrë që të bëhet një administrim ekonomik i burimeve natyrore përveç masave specifike që jepen në PPV e Bashkisë Fier, duhet të merren dhe masa të përgjithshme shtesë me qëllim uljen e ndotjes së tokës, të tilla si përdorimim i materialeve të riciklueshme në ndërtimin dhe rindërtimin e infrastrukturës për çdo sektor.

Të gjithë projektet të cilat kanë të bëjnë me hartimin dhe zbatimin e projekteve në mënyrë institucionale dhe organizative nuk kanë ndikim në mjedis.

- Ndikimi i përgjithshëm i Planit në ajër

Ndikimi kryesor në ajër në lidhje me zbatimin e projekteve të Planit të Bashkisë Fier do të vijë si rrjedhojë e zhvillimit të transportit. Shkarkimet në ajër të gjeneruara gjatë fazës së ndërtimit ose rindërtimit të infrastrukturës, do të kenë ndikim afatshkurtër ose të ktheshme. Ndotja në ajër si pasojë e shkarkimeve do të shfaqet dhe si pasojë e një numri të madh aktiviteteve.

Në lidhje me transportin pritet që të kenë ndikime pozitive si rezultat i zbatimit të projekteve që synojnë fuqizimin e transportit publik dhe atij alternativ, zbatimin e projekteve që synojnë ndalimin e qarkullimit të automjeteve në zona me cilësi jo të mirë të ajrit apo shtimi i zonave të gjelbra në hapësirat e Bashkisë Fier.

Ndikime pozitive për shkarkim në ajër priten dhe nga marrja e masave nga sektorë të tjerë ekonomik që kryejnë veprimtarinë e tyre brenda Bashkisë Fier duke bërë të mundur kontrollin e shkarkimeve në ajër, marrjen e masave për pakësimin e ndotjes së shkarkuar në ajër dhe përdorimi i energjive të gjelbra (për shembull, energjia diellore).

Sfidat kryesore dhe prioritetet e zbatimit të projekteve të Planit synojnë konsolidimin e Sistemit Kombëtar të Monitorimit sipas standardeve Europiane, përshtatja e legjislacionit tonë dhe zbatimi me standartet Europiane sa i përket cilësisë së ajrit urban dhe shkarkimeve në ajër dhe hartimi dhe zbatimi i planeve të veprimit në përmirësimin e cilësisë së ajrit në nivel lokal dhe Qëndror.

Nivelet e shkarkimeve të grimcave pezull në ajër do të rriten në zonat ku do të ketë ndërtime dhe rindërtime të infrastrukturës. Këto grimca janë shkaktarë të një sërë sëmundjesh tek njeriu, të tilla si astma, arteroskleroza, sëmundje që kanë lidhje me sistemin e frymëmarrjes deri në kancer. Njerëzit, që punojnë dhe jetojnë në zonat ku ndërtohet ose rindërtohet janë të ekspozuara ndaj këtyre grimcave dhe rrezikut për tu prekur prej sëmundjeve është i madh. Ndaj gjatë zhvillimit të projekteve duhet të zbatohen masat në mënyrë që të pakësohet shkarkimi i grimcave në gjendje pezull nga sheshet e ndërtimit.

Pritet që zbatimi i masave të PPV-së të Bashkisë Fier të minimizojë shkarkimet ndotëse në ajër. Kjo mund të vijë si rrjedhojë e uljes së bllokimeve të trafikut, menaxhimit më të mirë të sipërfaqeve rrugore dhe përdorimit të mjeteve me efikasitet energjiek.

- Ndikimi i përgjithshëm i Planit në ujë

Ndikimi në ujë (sipërfaqësor dhe nëntokësor) nga zbatimi i projekteve do të ndjehet shumë sidomos nga sektorët që shkaktojnë ndotje më të mëdha. Problematike pritet të jetë situata nga zhvillimi i industrisë së naftës, ujësjellës/kanalizimet, vaditja dhe bujqësia e blegtoria në përgjithësi, industria ushqimore dhe shërbimet në Bashkinë Fier.

Gjatë periudhës së ndërtimit/rindërtimit dhe funksionimit të infrastrukturës ndikimi në ujë pritet të jetë në funksion të përdorimit. Në shumicën e rasteve ndikimi është i ktheshëm ndërsa në raste të tjera ndikimi mund të shtrihet në nivel rajonal dhe deri në ndërkuftar dhe ngarkesat ndotëse janë të niveleve të larta. Ndikimi në ujë është i lidhur ngushtë me përdorimin e ujit dhe me trupin ujorë që do të presë shkarkimet e këtij uji të përdorur.

Pas fazës së ndërtimit ndikimet mund të jenë të pakthyeshme si pasojë e ndikimit në morfologjinë e ujërave natyrorë, si në cilësinë e tyre, mosrespektimin e zonve mbrojtëse duke shkaktuar ndryshim të cilësive biologjike, fiziko dhe kimike.

Disa nga veprimatritë që ndikojnë në cilësinë e ujërave nëntokësore dhe sipërfaqësore janë pozicionimet e veprave të ndërtuara në zonat e akuiferëve me ndjeshmëri të lartë dhe shumë të lartë dhe në zonat e mbrojtura të burimeve ujore. Ndikimet në ujë mund të jenë të përhershme ose të përkohshme gjithashtu ndikimi klasifikohet dhe si i drejtpërdrejtë ose në largësi. Ndikime të tilla shkaktojnë ndryshim të morfologjisë së ujërave, ndikim i cili shkaktohet nga rrjedhjet e substancave të rrezikshme nga burimet ndotëse (impiantit të trajtimit të ujrave të ndotura urbane dhe industriale, pozicioni i venddepozitimit të mbetjeve), derdhjet e substancave të rrezikshme si pasojë e ngjarjeve të jashtëzakonshme si dhe rreziku i lartë nga përmbytjet.

Në legjislacionin shqipëtarë në fuqi është përcaktuar se në ujë dhe në tokat anash burimeve ujore mund të kryhen vetëm ato veprimtari, të cilat bazohen në planet e zhvillimit hapësinor dhe nuk mund të pozicionohen diku tjetër pa prodhuar kosto të lartë disproporcionale. Pozicionimi i tyre mund të ndikojë thellësisht mbi statusin ekologjik të rrjedhave ujore që përshkojnë Bashkinë e Fierit.

– Ndikimi i përgjithshëm i Planit në biodiversitet

Ndikimi më i madh në biodiversitet ndodh gjatë fazës së ndërtimit dhe rindërtimit të veprave ndërtimore, ndikime të cilat konsiderohen afatshkurtër për Bashkinë e Fierit. Ndikime të tilla shkaktohen nga zhurmat në sheshndërtim apo prishje e habitatit natyror. Ndikimet afatgjatë dhe të pakthyeshme gjatë fazës së ndërtimit shkaktohen si rezultat i ndryshimit të përdorimit të tokës dhe ndërprerjes së rrugëve të migrimit të kafshëve. Ky ndikim mbartet dhe në vazhdim, gjatë fazës së funksionimit.

Ndërtimi i strukturave të reja dhe rindërtimi i infrastrukturës ekzistuese mund të rezultojë në humbje të florës dhe faunës, fragmentarizim të habitatit dhe ndërprerjen e rrugëve migruese të llojeve të veçanta ose jo. Dëmtime të biodiversitetit shkaktohen si rrjedhojë e mungesës së përkujdesjes për të mos shkëputur komunikimin me habitatin (shembull. ndërtimi i urave të gjelbërta), konfliktuaitet midis ndërtimeve dhe rindërtimeve me funën, krijimit të zhurmës duke krijuar shqetësim tek shpendët dhe gjitarët, ndriçimit të strukturave të ndryshme të infrastrukturave mund të krijojë shqetësim direkt tek kafshët që kryejnë aktivitetin e tyre jetësor në mbrëmje dhe natën, pozicioni që kanë aktivitetet në ujë ose në tokat pranë vijave ujore.

Sfidat kryesore të SKZHI II për mbrojtjen e mjedisit janë krijimi i rrjetit ekologjik Natura 2000 për Shqipërinë dhe Komunitetin Evropian, forcimin e strukturave që merren me menaxhimin e zonave të mbrojtura, zbatimi i planeve të menaxhimit për zonat e mbrojtura dhe i planeve të veprimit për llojet e veçanta.

– Ndikimi i përgjithshëm i Planit në peizazh

Peizazhi në Bashkin Fier më tepër do të ndikohet nga zbatimi i projekteve që kanë shtrirje në hapësirë. Ndikimi i këtyre projekteve evidentohet lehtësisht për shkak të shtrirjes në një zonë të hapur. Ndikimet në peizazh përcaktohen nga ndryshimi i vecorive pamore të zonës dhe i elementëve karakteristik të hapësirës ku shtrihet hapësira e

peizazhit të prekur. Ndikimi konsiderohet i lartë në zona me peizazh të jashtëzakonshëm, zona të mbrojtura ose në zona me tipare simbolike.

Impaktet mbi veçoritë peizazhistike të zonave mund të përkufizohen si direkte, kumulative, indirekte dhe të dobëta. Ndërhyrjet që parashikohen të bëhen në PPV-në e Bashkisë Fier synojë që të realizojnë përmirësimin e peizazhit, krahas fragmentarizimit të peizazhit dhe ndryshimit përfundimtar të përdorimit të tokës. Projekte të tilla janë ndërhyrje që do të bëhen për ndërtimin e rrugëve peizazhistike, hatimi i paketave turistike, krijimi i intenerareve të gjelbra si edhe reabilitimi i pyjeve të dëmtuara dhe gjelbërimit dekorativ në zonat urbane.

Specifikisht është propozuar ndërhyrje për “Rehabilitimin e rrjetit kullues dhe ujitës për të gjithë territorin e Bashkisë Fier” e cila krahas efekteve mbrojtëse do të kombinohet me shtimin e vlerave peizazhistike të Bashkisë Fier.

Reabilitimi i zonave të nxehta që janë të pozicionuara në Bashkinë Fier paraqet interes jo vetëm për faktin që eliminon ndotjen por dhe për përmirësimin e peizazhit, krahas përfitimit shëndetësor që kanë njerëzit që jetojnë përreth këtyre zonave.

Ndërtimet e reja infrastrukturore të cilësdo ekonomie bëhen pjesë të peizazhit ndaj duhet tregohet kujdes i veçantë në sistemimi e këtyre strukturave në mënyrë që vendosja e tyre të bëhet në përputhje me tipologjinë e peizazhit ekzistues. Kujdesi i veçantë që tregohet ndaj marrjes në konsideratë të tipologjise natyrore të zonës do të minimizojë fragmentarizim të peizazhit.

– *Ndikimi i përgjithshëm i Planit në klimë*

Projektet e propozuara në PPV-në e Bashkisë Fier do të kenë ndikime të kthyeshme pavarësisht se do të ndikojnë në emetimin e gazrave të efektit serë dhe rritjen e sasisë së grimcave në gjendje pezull në ajër duke shkaktuar kështu krijimin e një mikroklimë në zonën ku do të aplikohen. Zbatimi i projekteve me ndikime të kthyeshme por shkaktarë të krijimit të mikroklimës, ka të bëjmë më përmirësimin infrastrukturor.

Shkaktar kryesor mbi ndryshimin e klimës renditet transporti, si pasojë e cilësisë së ulët të karburantit që përdoret. Karburantet clirojnë gaze të efektit serë kur digjen ndaj dhe transporti klasifikohet si një ndër sektorët problematikë. Transporti ngelet sektori kyç në arritjen e objektivave kombëtare mbi masat për ndryshimet klimatike duke u ndjekur nga bujqësia dhe përdorimi i tokës.

Objektivi kryesor i vendimit 406/2009/EC për vendet anëtare të EU është reduktimi i shkarkimeve të gazeve të efektit serë për periudhën nga 2013 në 2020. Republika e Shqipërisë ka planifikuar që deri në vitin 2018 të përshtasë dhe të zbatojë objektivat e këtij vendimi. Me qëllim përmbushjen e objektivave të këtij vendimi parashikohet që me zbatimin e SKZH II të arrihet reduktimi me 8% të sasisë së GHG së emtuar dhe reduktim me 40% të sasisë së HCFC-s.

Transporti, bujqësia dhe sektori i prodhimit të energjisë mbeten sektorët kryesorë të ekonomisë që ndikojnë ndjeshëm në prodhimin e gazeve të efektit serë dhe HCFC-ve. Për eliminimin e këtyre ndikimeve duhet të merren masa specifike për të eliminuar shkarkimet në ajër. Arritja e këtyre objektivave realizohet duke stimuluar zhvillimin dhe përmirësimin e transportit publik, duke informuar bujqërit rreth metodave të reja

bujqësore të punimit të tokës dhe stimulimin e përdorimit të energjive të rinovueshme për prodhim energjie.

5.3 Përmbledhje e vlerësimit të propozimeve të PPV-së

Projektet e propozuara në Planin e Bashkisë Fier janë hartuar duke patur parasysh njëkohësisht gjendjen e mjedisit në territorin e Bashkisë dhe problematikat e ndryshme që kanë të bëjnë me shërbimet që Bashkia i ofron qytetarëve të saj. Projektet synojnë arritjen e pesë objektivave specifike të Planit që janë:

1. Konkurrueshmëri përmes diversifikimit ekonomik
2. Zhvillimi rural : Bujqësi dhe turizëm
3. Mbrojtja dhe ripërtëritja e burimeve natyrore
4. Menaxhimi e zhvillimi inteligjent i tokës
5. Zbutja e pabarazive dhe infrastruktura sociale

Zbatimi i projekteve së bashku me projektet që parashikohen në Planin e Detajuar Vendore pritet të ketë ndikim konkret në përmirësimin e jetës së qytetarëve dhe gjendjes së mjedisit. Ndërkohë, ndikimi i tyre gjatë fazës së zbatimit mund të shkaktojë përkeqësimin e përkohshëm të gjendjes mjedisore të Bashkisë Fier.

Duke qenë se projektet mbulojnë fusha të ndryshme, ata janë të ndryshëm për nga lloji dhe ndikimi që ata kanë në mjedis. Me qëllimin përcaktimin e ndikimeve të mundshme të projekteve në mjedis gjatë fazës së zbatimit dhe në një periudhë kohore afatgjatë, si dhe përcaktimin e natyrës së ndikimeve dhe masave zbutëse, u bë vlerësimi i ndikimit në mjedis të projekteve të Planit të Bashkisë Fier. Vlerësimi i ndikimit në vetvete është kryer në nivel projekti, objektivi specifik dhe Plani.

Në bazë të analizës së ndikimit, rezultoi se projektet do të kenë kryesisht ndikim të ulët në mjedis, me disa përjashtime për projekte specifike. Konkretisht, në nivel objektivi të planit, rezultatet paraqiten si më poshtë:

- a. Projektet e O.1: Konkurrueshmëri përmes diversifikimit ekonomik: 6 projektet e këtij objektivi të Planit do të kenë ndikim të ulët në objektivat mjedisore si ajër, ujë, tokë, biodiversitet, pyje, peizazh, klimë dhe shëndet. Ndërsa në kulturë dhe në aspektin social-ekonomik ndikimi është i papërfillshëm.
- b. Projektet e O.2: Zhvillim rural : Bujqësi dhe turizëm: nga 15 projekte të përfshira në këtë objektiv, rezultoi se ndikim të ulët projektet do të kenë në përbërësit e ajrit, ujit, tokës, biodiversitet, klimë dhe pyjeve, ndërsa lexohet një ndikim i papërfillshëm në kulturë, shëndet, peizazh dhe socio-ekonomi.
- c. Projektet e O.3: Mbrojtja dhe ripërtëritja e burimeve natyrore: nga analiza rezultoi se të 11 projektet e përfshira në këtë objektiv të Planit do të kenë ndikim të ulët në ajër, ujë, tokë dhe biodiversitet. Projektet do të kenë ndikim të papërfillshëm në klimë, peizazh, kulturë, shëndet dhe socio-ekonomi.
- d. Projektet e O.4: Menaxhimi e zhvillimi inteligjent i tokës: nga një total prej 28 projektesh, rezultoi se ndikimi në ajër, ujë, tokë dhe biodiversitet është mesatar,

ndërsa në pyje, peizazh dhe klimë është i ulët. Sa i përket shëndetit dhe aspektit social-ekonomik, ndikimi është i papërfillshëm.

- e. Projektet e O.5 : Zbutja e pabarazive dhe infrastrukturës sociale: nga totali prej 19 projektsh rezulton se projektet do të kenë ndikim të ulët në përbërësit e mjedisit si ajër, ujë, tokë, biodiversitet, pyje, klimë dhe peizazh. Projektet do të kenë ndikim pothuajse të papërfillshëm në kulturë, shëndeti dhe socio-ekonomi.

Vlerësimi numerik (sasior) i ndikimit në mjedis është bërë duke patur parasysh se gjatë zbatimit të projekteve do të merren masat teknike për zbutjen e ndikimit, pra në skenarin kur realizohen ndërhyrje mjedisore përmirësuese.

Duke u bazuar në rezultatet e vlerësimit të ndikimit, është vlerësuar edhe përputhshmëria ndërmjet objektivave, programeve e projekteve të Planit të Bashkisë Fier dhe objektivave të VSM-së. Duke qenë se projektet formojnë programe dhe programet formojnë objektiva, vlerësimi është kryer fillimisht në nivel projekti dhe ka përfunduar në nivel objektivash. Për vlerësimin e përputhshmërisë janë paraqitur 5 nivele të cilat janë:

1. Objektivat/ programet/ projektet përputhen plotësisht me OM-të: Ky rast merr vlerësim maksimal të barabartë me 3. Ka raste që projekte të caktuara mund të mos kenë përputhje të plotë, por marrja e masave mjedisore i bën të përputhshëm,
2. Objektivat/ programet/ projektet përputhen pjesërisht me OM-të: Përputhja është e pjesshme edhe pse zbatohen masa mjedisore, pra realizohet me kushte.
3. Lidhja/ përputhshmëria është e zbehtë: Përputhshmëria është e dobët, edhe pse realizohen masat mjedisore. Kjo nënkupton që ndikimi neutralizohet pjesërisht, ose minimalisht.
4. Nuk ka lidhje (përputhshmëria neutrale): Objektivat, programet, projektet nuk tregojnë përputhje në pamje të parë, por as përplasje. Pra nuk kanë ndikim negativ të ndërsjellë e veçanërisht ato të planit në objektivat e VSM-së.
5. Objektivat/ programet/ projektet nuk përputhen me OM-të: janë në kundërshtim të plotë, pavarësisht masave zbutëse që mund të merren.

Rezultatet e analizës së përputhshmërisë në nivel Plani të Bashkisë Fier janë paraqitur më poshtë:

Tabela 91. Përputhshmëria përfundimtare e Planit me Objektivat Mjedisore

Bashkia FIER: Përputhshmëria										
Objektivat Mjedisore	OM1	OM2	OM3	OM4	OM5	OM6	OM7	OM8	OM9	Vlerësimi mesatar
	Ajri	Uji	Toka	Biodiversiteti	Pyjet	Peizazhi	Klima	Kultura	Cilësia e jetës	
Përputhshmëria e Objektivave të Planit	1,7	1,7	1,7	1,5	1,9	2,0	2,1	2,9	3,0	2,06

Punoi: Co-PLAN, 2016

Bashkia Fier, nga procesi i vlerësimit të Përputhshmërisë, ka rezultuar se Plani ka përputhshmëri të pjesshme me objektivat mjedisore. Ky tregues mund të interpretohet në mënyrë të përmblëdhur duke theksuar se ndikimet në mjedis nga zbatimi i programeve dhe projekteve të PPV-së do të jenë konkrete dhe të matshme. Këto ndikime janë referuar në seksionin e mësipërm (5.2.1) dhe në bazë të tyre janë hartuar masa shoqëruese (referuar në seksionin 6) të cilat nëse respektohen nga zbatuesit dhe monitorohen me përpikmëri nga institucionet përgjegjëse (të referuara në seksionin 5.1), mund të zbutin ndikimin në mjedis në nivele më të ulta edhe pse nuk mund ta eliminojnë fenomenin plotësisht.

Duke iu referuar tabelës përmblëdhëse të Përputhshmërisë në nivel PPV-je, është vlerësuar se Objektivat Mjedisore, Ajër, Ujë dhe Tokë, janë në kufinj të kategorizimit me përputhshmëri të zbehtë. Për këtë arsye, edhe masat e referuara për keto elementë nevojitet që të trajtohen me rreptësi.

Lidhur me biodiversitetin, është vlerësuar se ky objektivi mjedisor pritet të jetë më i cënuari nga zbatimi i kësaj PPV-je. Kjo për arsye të ndjeshmërisë së lartë që ka ky përbërës thelbësor i mjedisit por edhe nga shtrirja e projekteve në një sipërfaqe të konsiderueshme në territor. Duke qëndruar nën presionin e ndikimit të fortë njerëzor, ky element i mjedisit është përballur me sfida të forta ndër vite për të cilat vetëm kohët e fundit janë hartuar politika dhe ndërhyrje konkrete të cilat synojnë parandalimin e përkeqësimit të gjendjes dhe përmirësimin e saj në rang Republike e jo vetëm në Bashkinë e Fier.

Plani është vlerësuar të ketë përputhshmëri të pjesshme për OM-të pyje, peizazh edhe klimë, ku ndikimet në Pyje dhe peizazh janë vlerësuar të jenë konkrete dhe, për këtë arsye, nevojitet që të hartohen masa specifike për zbutjen e ndikimit dhe të respektohen gjatë fazës së zbatimit të projekteve. Problematikat me këto dy objektiva janë shumë të prekshme ende pa filluar zbatimi i planit ndaj edhe projektet e reflektuara synojnë rehabilitimin e zonave të dëmtuara si dhe shtrëngimin e rregullave për moscënimin e mëtejshëm të territoreve natyrore dhe përmirësimin e gjendjes së tyre.

Kultura dhe cilësia e jetës janë dy përbërës mbi të cilët është punuar veçanërisht për të krijuar një harmoni natyrore dhe përmirësim të vlerave qoftë natyrore, të shëndetit publik dhe trashëgimisë kulturore e historike duke identifikuar vlerat thebësore dhe identitetin e kësaj Bashkia.

Në tabelën e mëposhtme reflektohen Projektet e Planit të PPV-së të shpërndara në % në bazë të niveleve të përputhshmërisë që ato kanë ndaj Objektivate Mjedisore.

Tabela 92. Përputhshmëria përfundimtare e Planit me Objektivat Mjedisore

Bashkia FIER: Përputhshmëria					
Objektivat Mjedisore	% e OM me P. Lartë / Projekt	% e OM me P. Pjesshme / Projekt	% e OM me P. Zbehtë / Projekt	% e OM me P. Neutrale / Projekt	% e OM me P. Mungon / Projekt
Përputhshmëria e Objektivate të Planit	35,5%	44,2%	9,5%	10,0%	0,8%

Punoi: Co-PLAN, 2016

Përgjithësisht, shumica e përputhshmërive në nivel mesatar dhe të ulët lidhet më tepër me fazën e planifikimit (pozicionimi i infrastrukturës në hapësirë dhe përgatitja e kushteve teknike të përshtatshme), pasi Shqipëria ka veçori të theksuara nga ana natyrore, kulturore dhe peizazhi që mund të ndikohen ndjeshëm nga zhvillimet e infrastrukturës, veçanërisht nga projektet me shtrirje të gjërë sipërfaqësore dhe sektorë të ndryshëm si energji, ujë, etj.

Nga rezultatet e mësipërme rezulton se:

1. Në total, nga 80 projekte të PPV-së, 35.5% e tyre kanë përputhshmëri të lartë me objektivat mjedisore. Pra ndikimi që këto projekte do të kenë në mjedis do të jetë i papërfillshëm dhe, në disa raste, ato janë hartuar si një domosdoshmëri e rehabilitimit të gjendjes mjedisore për Bashkinë Fier.
2. Rreth 44.2% e fondit të projeteve kanë përputhshmëri mesatare, çka nënkupton se ndikimi i tyre do të jetë i ulët dhe mund të zbutet ndjeshëm me marrjen e masave të parashikuara në legjislacionin shqiptar (masat përcaktohen gjatë hartimit të raportit të Vlerësimit të Ndikimit në Mjedis) gjatë fazës së zbatimit. Monitorimi i këtyre masave është element kyç në ruajtjen e nivelit të përputhshmërisë edhe gjatë fazës së operimit të këtyre projekteve.
3. Vetëm 9.5% e projekteve nga 80 që janë propozuar në Planin e Bashkisë Fier kanë përputhshmëri të zbehtë. Në këtë rast, qoftë respektimi qoftë monitorimi i përpiktë i masave shtrënguese mjedisore nuk do të sillte neutralizim të plotë të ndikimeve, por thjesht do të kufizohej me zbutjen e ndikimit të projekteve tek objektivat mjedisore.
4. Projektet e vlerësuara me përputhshmëri neutrale janë në masën 10% dhe kanë të bëjnë kryesisht me hartime planesh, studime, investime e ngritje kapacitetesh njerëzore. Pra projekte dhe ndërhyrje të cilat bartin një ndikim mjedisor me peshë fare të vogël krahasuar me ndërhyrjet fizike. Ndaj edhe vlerësimi i tyre është faktorizuar si neutral.
5. Nuk ka asnjë projekt, nga i gjithë fondi me përputhshmëri negative me Objektivat Mjedisore. Megjithatë, Plani përfshin edhe projekte që parashikojnë ndërhyrje të fuqishme fizike në territor. Si rrjedhojë, edhe ndikimi i tyre në përbërës specifikë të mjedisit si ajër, ujë, zhurma, etj. parashikohet të jetë mjaft shqetësues dhe, në disa raste, edhe me ndikim shkatërrues.

Ndikimet që rrejdhin nga ky Plan i Përgjithshëm Vendor janë vlerësuar kryesisht të kenë karakter intensitet të ulët dhe në disa raste rehabilitues e të domosdoshëm për të sistemuar dhe përmirësuar cilësinë e jetës dhe të mjedisit në Bashkinë Fier.

Ndikimet pozitive afatgjatë identifikohen kryesisht në përmirësimin e cilësisës së jetës dhe nivelit kulturor të shoqërisë, kjo si rezultat i përmirësimit të infrastrukturës dhe shërbimeve publike të parashikuara në këtë PPV. Ndikimi që paraqitet në fushën e ndryshimet klimatike do të jetë relativisht i ulët ku si kontribues kryesor do vazhdojë të mbetet operimi i industrisë së naftës.

Ndikimet pozitive në popullatë dhe pasuri materiale do të vijnë si rezultat i zbatimit të infrastrukturës rrugore dhe të shërbimeve në përgjithësi gjë që do të çojë në përmirësimin e lëvizjes së banorëve brenda dhe jashtë Bashkisë duke shkurtuar kohën e udhëtimit, sigurinë në lëvizje, përafrimin me tregjet dhe qendrat kryesore urbane dhe shërbimet publike në përgjithësi.

6. Masat mbrojtëse për mjedisin

6.1 Masa për zbutjen e ndikimeve mjedisore të propozimeve të PPV-së

Në Kapitullin 5 është vlerësuar ndikimi i projekteve të PPV-së gjatë fazës së zbatimit dhe afatgjatë. Siç është shtjelluar në këtë kapitull, në bazë të analizës së ndikimit, ka rezultuar se projektet do të kenë kryesisht ndikim të ulët në mjedis, me disa përjashtime për projekte specifike. Ndikimi, edhe pse në shkallë të ndryshme, do të jetë kryesisht në tokë, burime ujore, pyje, ajër, biodiversitet, etj. Ndikimi parashikohet të jetë specifik për çdo projekt më vete.

Marrja e masave për mbrojtjen e mjedisit gjatë zbatimit të një projekti, dhe në rastin tonë të projekteve të PPV-së së bashkisë është kompetencë e një numri të caktuar institutesh publike dhe e zhvilluesit të projektit. Institutet publike sigurohen që për çdo projekt, zhvilluesit e projekteve parashikojnë dëmtimet e mundshme të mjedisit gjatë fazës së zbatimit dhe, përpara fillimit të zbatimit të projektit, marrin masat teknike të nevojshme për parandalimin dhe zbutjen e tyre. Kjo bëhet e mundur nëpërmjet zbatimit të Ligjit nr. 10440, datë 7.7.2011 “Për vlerësimin e ndikimit në mjedis” i cili përcakton kushtet e zbatimit të një projekti në rrespekt me mjedisin.

Sipas Ligjit nr. 10440, projektet, përpara zbatimit do t’i nënshtrohen “procedurës paraprake të vlerësimit të ndikimit në mjedis” ose “procedurës së thelluar të vlerësimit të ndikimit në mjedis” sipas Ligjit nr. 10440, datë 7.7. 2011,. Ky ligj zbatohet për projektet e propozuara, private apo publike, të cilat mund të shkaktojnë ndikime të rëndësishme negative, të drejtpërdrejta ose jo, në mjedis, si pasojë e madhësisë, natyrës apo vendndodhjes së tyre. Sipas nenit 4 të të njëjtit ligji, vlerësimi i ndikimit në mjedis përfshin përcaktimin, përshkrimin dhe vlerësimin e ndikimeve të pritshme të drejtpërdrejta e jo të drejtpërdrejta mjedisore të zbatimit apo moszbatimit të projektit. Ndikimet mjedisore të projektit vlerësohen në lidhje me gjendjen e mjedisit në territorin e prekur në kohën e paraqitjes së raportit përkatës për vlerësimin e ndikimit në mjedis të projektit. *Vlerësimi i ndikimit në mjedis përfshin vlerësimin e ndikimit të projektit gjatë fazës së zbatimit dhe gjithashtu edhe dekontaminimin /pastrimin apo rikthimin e zonës në gjendjen e mëparshme, funksionimin normal, ashtu edhe mundësinë për aksidente. Vlerësimi i projektit përfshin, gjithashtu, edhe propozimin e masave të nevojshme për parandalimin, zbutjen, minimizimin e ndikimeve të tilla ose rritjen e ndikimeve pozitive mbi mjedisin, gjatë zbatimit të projektit, përfshirë edhe vlerësimin e efekteve të pritshme të masave të propozuara.*

Autoriteti vendimmarrës për hartimin e VSM-së është Agjencia Kombëtare e Mjedisit e cila vendos nëse një projekt i nënshtrohet VNM-së paraprake ose duhet t’i nënshtrohet edhe procedurës së thelluar të VNM-së. Hartimi i vlerësimit të ndikimit në mjedis (VNM-së) të një projekti mbetet detyrë e zhvilluesit të projektit (neni 11 i Ligjit nr. 10440). Hartimi i VSM-së është proces që përfshin institucionet shtetërore (Ministrinë e Mjedisit dhe AKM-në), zhvilluesin e projektit, pushtetin lokal ku zhvillohet projekti dhe palët e tjera të interesuara si publiku dhe organizatat jofitimprurëse, etj. Zhvilluesi, për projektet që i nënshtrohen procedurës së thelluar të VNM-së, informon dhe konsultohet me publikun e interesuar për vlerësimin e ndikimit në mjedis të veprimtarisë së tij (Neni 14 i Ligjit nr. 10440).

Një rol të rëndësishëm në mbrojtjen e mjedisit gjatë zbatimit të një projekti luan edhe autoriteti i planifikimit ose autoritete të tjera përgjegjëse për liçencimin e veprimtarive (zbatimin e projekteve). Ligji nr. 10440 i kërkon autoriteteve në fjalë_që, përpara vendimit për dhënien e lejes së zhvillimit apo licencës përkatëse për një projekt të propozuar, të sigurohet që projekti t'i jetë nënshtruar kërkesave të këtij ligji dhe, në varësi të projektit, të jetë pajisur me vendim apo deklaratë. Vendimi apo deklarata për projektin e propozuar është i vlefshëm për aq kohë sa është e vlefshme dhe leja e zhvillimit/licenca përkatëse për projektin (Neni 20 i Ligjit nr. 10440).

Mbas marrjes së lejes për zbatimin e projektit, zhvilluesi, gjatë fazës së zbatimit të projektit, i raporton ministrisë për masat e marra për mbrojtjen e mjedisit nga ndikimet negative të veprimtarisë (Neni 20 i Ligjit nr. 10440).

Një vëmendje të veçantë si objekt mbrojtjeje i kushtohet zonave të mbrojtura, ose zonave veçanërisht të mbrojtura (neni 21 i Ligjit nr. 10440). Në këtë rast, dispozitat e ligjit nr. 10440 zbatohen edhe në rastet kur veprimtaria e propozuar nuk ka të bëjë drejtpërdrejt apo nuk është e nevojshme për administrimin e zonave veçanërisht të mbrojtura, por që, veçmas apo në bashkëveprim me plane dhe projekte të tjera, mund të shkaktojë efekte të rëndësishme mbi atë zonë.

Kur AKM-ja apo ministria, në përfundim të procedurës për vlerësimin e ndikimit në mjedis të një projekti, shprehet se veprimtaria e propozuar, veçmas apo në bashkëveprim me veprimtari ose plane dhe projekte të tjera, të realizuara apo të propozuara, mund të ketë ndikim negativ të rëndësishëm mbi integritetin e një zone veçanërisht të mbrojtur, atëherë autoriteti përgjegjës që mbulon fushën e projektit, nuk lejon zhvillimin e tij, Bëjnë përjashtim vetë rastet kur i) nuk ka zgjidhje tjetër alternative; ii) veprimtaria e propozuar duhet të zbatohet për arsye urgjente të interesave madhorë të publikut, përfshirë edhe ata me natyrë shoqërore apo ekonomike (arsye urgjente të interesave madhorë të publikut që merren në konsideratë, kur zona veçanërisht e mbrojtur përmban lloje habitatesh natyrore prioritare dhe/ose specie prioritare, janë vetëm ato që kanë të bëjnë me shëndetin e njeriut apo sigurinë e publikut, ose që sjellin ndikime të rëndësishme pozitive për mjedisin); iii) duhen marrë të gjitha masat kompensuese për të siguruar zbatimin e kërkesave të “Natyra 2000”.

Si përfundim, mund të thuhet se masat për mbrojtjen e mjedisit gjatë fazës së zbatimit të projekteve të PPV-së përcaktohen në VNM-të përkatëse të çdo projekti. Rolin kryesor të mbrojtjes së mjedisit në këtë rast e luajnë Ministria e Mjedisit me institucionet vartëse që miratojnë VNM-të e projekteve, autoriteti i planifikimit ose autoritete të tjera përgjegjëse për liçencimin e veprimtarive të cilat kërkojnë që projekti të jetë pajisur me vendim apo deklarata mjedisore, zhvilluesit e projekteve të cilët përcaktojnë masat që merren gjatë fazës së zbatimit dhe autoritetet inspektuese gjatë fazës së zbatimit. Një rol tejet të veçantë dhe të rëndësishëm pritet që të luhet nga publiku në fazën e hartimit të VSM-ve dhe për ndërgjegjësimin e qeverisë lokale (bashkisë) për rëndësinë e respektimit të ligjit nr. 10440 gjatë fazës së zbatimit të projekteve të PPV-së dhe në të ardhmen.

6.2 Masa për mbrojtjen e burimeve ujore

6.2.1 Masat mbrojtëse për burimet ujq sipërfaqësore

Mbrojtja e cilësisë së ujërave sipërfaqësore është detyrim ligjor për Bashkinë e Fierit i cili rrjedh nga Ligji nr. 139/2015 “Për vetëqeverisjen vendore”, i cili ngarkon Bashkinë me përgjegjësinë për të ruajtur mjedisin dhe ofruar një mjedis cilësor për qytetarët në territorin e saj, Ligji nr. 111/2012 “Për Menaxhimin e Integruar të Burimeve Ujqore” si dhe ligje të tjera që synojnë mbrojtjen e mjedisit apo përbërësve specifikë të tij.

Nga analiza e cilësisë së ujit në territorin e Bashkisë Fier ka rezultuar se lumenjtë Vjosë, Seman, Gjanicë e degët e tyre kanë pësuar dëmtime të shumta brenda territorit të Bashkisë së Fierit, (shih seksionin e Ujërave Sipërfaqësore) në 20 vitet e fundit. Burimet kryesore të ndotjes kanë rezultuar fusha e depozitimit të mbetjeve të ngurta urbane në brigjet e degëve të lumit Seman (lumi Gjanicë) që ka shkarkuar ndotjen e ujërave sipërfaqësore e nëntokësore nëpërmjet rrjedhjes së shllamit në ujërat e lumit Seman dhe infiltrimi i tij në shtresat e tokës dhe ndotjen e vijës bregdetare. Krahas venddepazitimit të mbetjeve, ujërat e ndotura urbane dhe jorbane (kryesisht ujërat e industrisë së naftës) kanë krijuar ndotje të vazhdueshme të lumit Gjanicë në mungesë të impianteve përkatëse të trajtimit të ujërave të ndotura. Aktualisht, ujërat urbane dhe ujërat e ndotura të industrisë së naftës derdhen drejtpërsëdrejti në lumin Gjanicë, në mungesë të impianteve përkatëse të trajtimit të ujërave të ndotura, duke dëmtuar kështu florën dhe faunën e trupave ujorë.

Me qëllim mbrojtjen e burimeve ujore sipërfaqësore, në Planin e Përgjithshëm Vendor i cili është në fazë miratimi, Bashkia Fier ka hartuar disa projekte specifike të cilat përqendrohen në *përmirësimin e hidro-morfoligjisë së lumenjve të Basenit të Semanit dhe Vjosës* (Gjanica dhe degët e lumenjve), *mbrojtjen e burimeve ujore nga ndotja e shkaktuar nga keqmenaxhimi i mbetjeve* në të shkuarën si dhe *uljen e ndotjes nga industria e naftës*. Projektet synojnë i) rehabilitimin mjedisor dhe kthimin në zona për argëtim të zonave ripariane të Lumenjve Vjosë dhe Seman, ii) hartimin e Planit Vendor për Menaxhimin e Integruar të Mbetjeve sipas ligjit nr. 10463, datë 22.09.2011 “Për Menaxhimin e Integruar të Mbetjeve”, Neni 12. Në plan përfshihen propozime për ndërtimin e një impianti për trajtimin e ujërave të ndotura urbane, dhe krijimin e një sistemi për mbledhjen dhe ripërdorimin e ujërave të bardha, si dhe kryerjen e një studimi të thellë rreth ndikimit të industrisë së naftës në ujëra dhe tokë ndër vite. Krahas masave të propozuara në PPV, rekomandohet edhe marrja e masave që janë:

Monitorimi i menjëhershëm i Lumit Seman, Vjosë dhe Gjanicë: gjatë fazës së monitorimit të ujërave të lumit Gjanicë, ka rezultuar se ujërat janë të ndotur me metale të rënda si Pb, Cd, Ni, Mn, Fe, Cu, Cr. Duke patur parasysh se ujërat e lumenjve në përgjithësi përdoren për ujitje të kulturave bujqësore dhe se metalet e pranishme në lumin Gjanicë si Pb e Cd janë kancerogjene, është e rëndësishme që të merren masa për monitorimin e thellë të lumenjve për një kohë prej të paktën dy-vjeçare në mënyrë që të përcaktohet nëse:

- ujërat e lumenjve mund të përdoren për ujitje pa cënuar shëndetin e banorëve dhe konsumatorëve,

- banorët e zonave në afërsi të lumenjve mund të peshkojnë dhe të konsumojnë peshkun e zënë në këto ujëra pa cënuar shëndetin e tyre

Shpallja e Gjanicës, Semanit dhe Vijës së Ngjalës si trupa ujorë tepër të modifikuar:

Duke parë se Gjanica sjell me vete ndotjen e uzinës së përpunimit të naftës që në Ballsh, të Rafinerisë së naftës në Fier dhe të venddepozitimit të mbetjeve urbane të qutetit të Fierit, rekomandohet që Gjanica të shpallet trup ujor tepër i modifikuar. Lumi Seman gjithashtu grumbullon ndotjen e të gjitha bashkive që i përdorin këta lumenj si mjedise ujore pritëse për ndotjen urbane, të industrisë së naftës të sjellë nga Devolli dhe të grumbulluar nga zona e bashkimit të të dy degëve të tij kryesore si dhe ndotjen nga lumi Osum. E njëjta situatë paraqitet edhe për Vijën e Ngjalës e cila grumbullon ndotje kryesisht nga industria e naftës duke u shtëruar në një ndër kanalet më të ndotur në vendin tonë. Duke parë cilësinë jo të mirë të ujërave të Gjanicës e Semanit e vërtetuar nga analizat e ujit, rekomandohet që Bashkia, në bashkëpunim me Ministrinë e Mjedisit dhe Sekretariatit Teknik të Këshillit Kombëtar të Ujit:

- Të shpallë Gjanicën si trup ujorë tepër të modifikuar (neni 27. L. 111/201);
- Të shpallë segmentin e rrjedhës së poshtme të Semanit (nga Ura e Mbrostarit ku bashkohet me Gjanicën e deri në grykëderdhje) si trup ujor tepër të modifikuar
- Të shpallë Kanalin e Roskovecit (Vija e Ngjalës) si trup ujor tepër i modifikuar
- të bashkëpunojë me Ministrin e Mjedisit dhe me Këshillin e Basenit Ujor për të përcaktuar masa të përshtatshme për parandalimin e përkeqësimit të statusit të Gjanicës, segmentit të semanit dhe Vijës së Ngjalës (L. 111/2012),
- Të marrë masa që ujërat e këtyre lumenjve të mos përdoren për ujitje apo veprimtari të tjera që mund të vënë në rrezik jetën e banorëve të bashkisë

Krijimi i brezit të gjelbërt / fashës së gjelbërt ose zonës ripariane (me 100-200m gjerësi, sipas rastit të studiuar) përgjatë gjithë gjatësisë së lumit Seman dhe Vjosë dhe degëve të tyre në zbatim të ligjeve nr. 107/2014 “Për Planifikimin e Territorit” dhe Ligjit Nr.156/2013 Për disa ndryshime në ligjin Nr.111/2012⁴⁰⁹ “Për Menaxhimin e Integruar të Burimeve Ujore”. Fasha e gjelbërt shton stabilitetin e shtratit dhe brigjeve të lumit duke e mbrojtur atë nga erozioni, mbron cilësinë e ujërave duke u bërë pengesë për sedimente, kimikate, nutrientë dhe ndotës të tjerë, që të arrijnë lumin, krijon një habitat të larmishëm për florën dhe faunën, krijon një korridor të pandërprerë, të vazhdueshëm, për florën dhe faunën duke lidhur habitate të zonave të ndryshme nëpër të cilat kalon, kontrollon përmbytjet, krijon një barrierë mbrojtëse ndërmjet lumit dhe tokës në vazhdimësi duke shmangur dëmtimet që mund t’i shkaktohen lumit nga përdorimet e ndryshme të tokës përreth, shërben si zonë argëtuese.

- Në disa zona ku zona e gjelbër / zona ripariane gjatë rrjedhës së lumenjëve është shndërruar në pronë private dhe është ndërtuar, apo zhvillohen aktivitete të ndryshme, rekomandohet të kalojnë në status ngrirje dhe, më pas, të punohet për gjetjen e zgjidhjeve specifike rast pas rasti. Zona problematike shfaqen në sektorë të caktuar të Vjosës si Frakull, Trevëllazën, Mifol, Varibob dhe Bishan.

Ndalimi i shfrytëzimit pa kriter të inerteve lumore në Seman e Vjosë: Lumi i Semanit është shfrytëzuar për inerte, gjithashtu dhe lumi i Vjosës është shfrytëzuar për inerte nga Ura e Mifolit deri në 5-6 km sipër saj. Me qëllim mbrojtjen e lumenjve, ruajtjen e cilësisë

së ujërave të tij dhe mbrojtjen e cilësisë së ujërave nëntokësore rekomandohet që Bashkia, në bashkëpunim me Këshillin e Basenit Ujor të Semanit dhe Vjosës:

- Të ndalojë urgjentisht shfrytëzimin e inerteve lumore, kryesisht në fillimin e hyrjes së lumenjëve Seman dhe Vjosë në territorin e Bashkisë ku është vënë në shfrytëzim i inerteve lumore (në bashkëpunim me ABU Seman dhe ABU Vjosë, ARM Fier, dhe Ministrinë e Mjedisit). Bazuar në VKM Nr.1, datë 21.6.2006 “Për Reduktimin e shfrytëzimit të zhavorëve dhe rërave në shtretërit e lumenjve”, Bashkisë së Fierit i rekomandohet që *për shfrytëzimin e zhavorëve dhe rërave në shtretërit e lumenjve të japë leje vetëm në rastet kur ka depozitime të mjaftueshme dhe vetëm në segmente të caktuara*. Pra, Marrja e inerteve, në rastet kur është e pashmangshme për arsye ekonomike, *të shoqërohet me studime specifike të posaçme për çdo rast me qëllim shmangien e dëmtimit të trupit lumor*. Shërbimi Gjeologjik Shqiptar (SHGJSH) ka kryer studime të hollësishme rreth shfrytëzimit të inerteve të lumenjve dhe ndikimit të tyre në mjedis. Për këtë arsye, rekomandohet *bashkëpunimi me SHGJSH për shqyrtimin e çdo leje*.
- Të largojë menjëherë impiantet e prodhimit të inerteve nga sipërfaqet e shtratit apo terracës së shtratit të Semanit dhe Vjosës.
- Të rehabilitojë shtretërit e lumenjve në zonat e dëmtuara përgjatë lumit Seman, Vjosë dhe Gjanicë (ndërtimin e pritave anësore e tërthore me qëllim shmangien e erozionit të brigjeve, mbrojtjen e urave, pastrimin e brigjeve të lumit të mbushura me mbetje urbane dhe inerte, krijimin e pyjeve artificiale në terracën e shtratit apo në terracën e parë me qëllim shmangien ose uljen e veprimtarisë gërryese të rrjedhës).⁴¹⁰
- Zonat problematike shfaqen në Lumi Seman (Kallm i Madh dhe në Kallm-Beline), Lumi Vjosë (Ferma e Rromës, zona e Kanishtes Varibob Cakran-Kanishtës, lindje të fshatit Ferme-Cakran, 500m larg fshatit Kafaraj, në jug të fshatit Hambar Buzmadh dhe në zonën Ada Myrtezi Frakull).

Menaxhimi i mbetjeve të rrezikshme: Bashkia Fier nuk ka një plan për menaxhimin e mbetjeve të rrezikshme. Si rrjedhojë, menaxhimi i mbetjeve të rrezikshme shtëpiake që është kompetencë e bashkisë mbetet ende një sfidë. Për këtë arsye, rekomandohet që Bashkia Fier:

- Për mbetjet e rrezikshme industriale (të krijuara nga operatorët e pajisur me leje mjedisi A dhe B): të bashkëpunojë me institucionet e linjës për menaxhimin e rrymave të ndryshme të mbetjeve të rrezikshme, të cilat ndodhen apo krijohen brenda territorit të bashkisë.
- Për mbetjet e rrezikshme shtëpiake dhe atë të krijuara nga operatorët e pajisur me leje mjedisi të tipit C: të hartojë një Plan Vendor për Menaxhimin e Mbetjeve të Rrezikshme Shtëpiake, për mënyrën e trajtimit të tyre dhe përcaktimin e vendit të depozitimit përfundimtar të tyre.
- Për mbetjet e rrezikshme spitalore: të hartojë një plan për përcaktimin dhe miratimin e venddepozitimit të mbetjeve spitalore jo të rrezikshme dhe të monitorojë administrimin e mbetjeve sipas kompetencave të saj.

- Riciklimi i mbetjeve: Të hartojë një plan për riciklimin e rrymave të ndryshme të mbetjeve të riciklueshme: Planet dhe projektet që do të hartohen / zhvillohen në funksion të menaxhimit të mbetjeve industriale, nevojitet që të marrin në konsideratë edhe mundësinë e zvogëlimit të sasisë së krijuar të mbetjeve që në burim dhe uljen e mundësisë së ndotjes së mjedisit nga industria.

Shtimi i numrit të stacioneve të monitorimit të lumenjve në varësi të aktiviteteve ekonomike (industriale, bujqësore, etj.) të pranishme në territor. Vjosa, Semani dhe Gjanica dhe degwt e tyre përshkruajnë territore të gjera me aktivitetet të ndryshme bujqësore dhe industriale. Për fat të keq, këta lumenj monitorohen nga një numër i kufizuar stacionesh monitorimi⁴¹¹. Duke parë rëndësinë që kanë për bujqësinë dhe si burim ushqyes për Akuiferin e tyre, rekomandohet:

- Monitorimin mujor ose mundësisht ditor i cilësisë së ujërave të lumenjve Vjosë, Seman e Gjanicë nga ARM Fier gjatë gjithë vitit. Monitorimi i lumenjve deri më tani kryhet nga AKM. Është e udhës që monitorimet të kryhen edhe nga ARM Fier. Duke qenë e pranishme në territor, ARM Fier arrin të monitorojë ujërat e lumenjve që kalojnë në territorin e saj në kohën e duhur edhe në rastet kur ka derdhje të rastësishme abuzive të lëndëve të ndryshme në lumë. ARM Fier duhet të paktën të ketë përgjegjësinë e monitorimit të lumit të herëpashershme sipas një Plani Monitorimi Vendor të lumit si dhe të pajiset me laborator teknik të akredituar për kryerjen e analizave të ujit.
- Shtimin e stacioneve të reja të monitorimit të lumenjve në zonat më problematike (në qendër të zonave më të banuara, në zonën naftënxjerrëse, etj.). Për këtë nevojitet bashkëpunim me Ministrinë e Mjedisit, Agjencinë Kombëtare të Mjedisit dhe Agjencinë Rajonale Fier
- Shtimin e numrit të parametrave të monitoruara dhe përshtatjen e parametrave që duhen monitoruar për ndotjen e lumenjve në varësi të aktivitetit industrial të pranishëm në territor . Në bashkitë si Fieri ku industria e naftës është mjaft aktive, nevojitet monitorimi i ujërave nga kjo industri. Sot, përveç përcaktimit të ndotjes, është e rëndësishme që të përcaktohet edhe burimi i ndotjes.

Kontrolli i shkarkimeve industriale në ujë: Në këtë kontekst rekomandohet që Bashkia:

- > të hartojë plane për kontrollin e zbatueshmërisë së Lejeve të Mjedisit (në bashkëpunim me ARM Fier, AKM) për subjekte që shkarkojnë mbetje të cilat dëmtojnë cilësinë e ujërave sipërfaqësore dhe nëntokësore, kryesisht subjektet e industrisë së nxjerrjes dhe përpunimit të hidrokarbureve në territorin e saj. Zbatimi i këtyre masave rrjedh si detyrim ligjor për Bashkinë në zbatim të ligjit nr. 139/2015 “Për Vetëqeverisjen vendore” dhe ligje të tjera për mbrojtjen e mjedisit dhe, specifikisht për mbrojtjen dhe menaxhimin e ujërave.

Hartimi dhe zbatimi i programeve e planeve ndërbashkiake për menaxhimin e Basenit të lumit Seman dhe Vjosë: Semani është lumë që përshkon territorin e bashkive të ndryshme, sikurse dhe Vjosa. Si rrjedhojë, mbrojtja e tij kërkon bashkërendimin e përpjekjeve të të gjitha bashkive përkatëse dhe me Këshillin e Basenit Ujor (KBU) të Semanit dhe Vjosës. Bashkëpunimi mund të kryhet nëpërmjet hartimit dhe zbatimit të programeve e planeve ndërbashkiake/vendore ose për hartimin e Planit të Menaxhimit të

Basenit të Semanit gjithashtu dhe të Vjosës. Ky plan duhet të përcaktojë angazhimet përkatëse për çdo bashki në fushat e mëposhtme:

- përdorimin e qëndrueshëm të ujërave të lumenjve Seman dhe Vjosë nga të gjitha bashkitë (bashkëpunim në dhënien e lejeve për shfrytëzimin e ujit për qëllime të ndryshme si për pije, bujqësi, industri, etj.) pa penalizuar bashkitë në rrjedhën e mesme e të poshtme të lumit,
- kordinim për ruajtjen e mirëmbajtjen e lumit (pastrimin e shtratit të lumenjve, krijimin e fashës së gjelbërt, ndalimin e shfrytëzimit të inerteve në lumë,
- parandalimin e ndotjes së lumenjve në këto bashki (ndalimin e hedhjes së mbetjeve në lumë/burime ujore sipërfaqësore) në mënyrë që bashkitë në rrjedhën e poshtme të mos marrin të gjitha ujërat e ndotura të bashkive në rrjedhën e sipërme dhe të mesme dhe të depozitohen këto ndotje në vijën bregdetare;
- përcaktimin e pasojave që ndërtimi i HEC-eve në Basenin e Vjosës (Drinosit) dhe të Semanit (Devoll dhe Osum) mund të ketë në cilësinë e ujit të lumenjve, në prurje, biodiversitet , dhe deri në plazhe
- pyllëzimin e pellgut ujëmbledhës të Semanit e degëve të tij (lumit Devoll dhe Osum) me qëllim shmangien e përmbytjeve dhe erozionit; si dhe pyllëzimin e epellgut ujëmbledhës të Vjosës me degën e saj kryesore (lumin Drinos)
- monitorimin e ujërave sipërfaqësore dhe nëntokësore (të lumenjve Seman, Vjosë, Gjanicë dhe degëve të tyre dhe akuiferëve që shtrihen nën territorin e Bashkisë Fier)

Ndërgjegjësimi i qytetarëve rreth mbrojtjes së burimeve ujore sipërfaqësore: rekomandohet që Bashkia të ndërtojë një program ndërgjegjësimi të popullsisë për rëndësinë e mbrojtjes së burimeve ujore ku të vihet theksi tek mospërdorimi i lumenjve si vende për depozitimin e mbetjeve, etj.

Hartimi i një Plan-Vepri për Praktikën e Mira Bujqësore: Problem për burimet ujore mbeten edhe infiltrimet e kimikateve dhe pesticideve që përdoren në bujqësi. Në këtë rast rekomandohet që bashkia të hartojë një Plan Vepri për Praktikën e Mira Bujqësore që duhet të ndiqen në mënyrë që të minimizohet përdorimi i tyre.

Hartimi i programeve për një studim të thellë të industrisë së naftës në mjedis: Duke qënë se aktiviteti i nxjerrjes dhe përpunimit të naftës në Bashkinë Fier ka funksionuar ndër vite dhe legjislacioni shqipëtarë ka mangësi në këtë drejtim rekomandohet që :

- të kryhet një studim i thelluar rreth ndikimeve ndër vite, që ka patur industria e naftës në lumin e Semanit (zona e shfrytëzimit të naftës Patos-Marinëz) dhe në Lumin e Vjosës (zona e shfrytëzimit në Cakran).

Tabela 93. Projektet e propozuar në PPV për mbrojtjen e ujërave sipërfaqësore

Qëllimi	Masa	Projekti
Përmirësime në hidro-morfologjinë e lumit	Krijimi i zonave ripariane	<ul style="list-style-type: none"> - Mbrojtja nga gërryerjet e Lumit Vjosë në fshatin Hambar NjA Cakran dhe në fshatin Kashisht, NjA Frakull - Mbrojtja nga gërryerjet e Lumit Seman, NjA Seman - Rehabilitim dhe pyllëzim i brezit mbrojtës të argjinaturës së lumenjve Seman, Vjosë dhe Gjanicë
	Mbrojtja e brigjeve të lumenjve/bregdetit nëpërmjet ndërtimit të infrastrukturave të ndryshme	<ul style="list-style-type: none"> - Mbrojtja nga përmbytjet në zonën e Poros dhe Pishës (Rehabilitimi i argjinaturës mbrojtëse Bregdetari i Majtë) - Plotësimi i brezit pyjor mbrojtës në bregdet Pishë-Poro-Zona Kërnice - Pyllëzimi i bregdetit nga grykëderdhja e Lumit Seman deri në Darzezë
	Rehabilitimi i stacioneve të pompave për përdorim eficient të ujit	<ul style="list-style-type: none"> - Ndërtimi i një ishulli të mbjellë me bimësi rizofore për mbrojtje të bregdetit nga dukuritë erozive detare - Ndërtimi i një brezi platformash/infrastrukturash mbrojtëse ndaj erozionit në bregdetin Darzezë-Pishë-Poro
	Rehabilitim i sistemeve ujitëse-kulluese	<ul style="list-style-type: none"> - Rehabilitimi i stacionit të elektropompave Mujalli dhe Bitaj, ana ndërtimore, makineri, pajisje dhe rrjeti ujitës - Rehabilitimi i rrjetit ujitës, dega kryesore dhe rrjeti kanaleve të dyta në zonën Kallm-Verri-Mbrostar - Rehabilitimi i sistemit të kullimit në zonën Kallm Verri Mbrostar - Kolektori i Bitajt dhe rrjeti i kanaleve kulluese të para dhe të dyta - Rehabilitimi i Ujitjes dhe Kullimit të Fushës së Sheqit Fier - Rehabilitimi i ujitjes së Fushës së Cakranit - Rehabilitimi i sistemit ujitjes me stacionin e elektropompave Kafaraj, rehabilitimi i stacionit
Mbrojtjen e burimeve ujore nga ndotja nga mbetjet e ngurta e të lëngta	Menaxhimi i integruar i mbetjeve	<ul style="list-style-type: none"> - Hartimi i një plani për menaxhimin e integruar të mbetjeve urbane për Bashkinë Fier - Ndërtimi i impiantit të djegies së mbetjeve urbane - Mbyllja dhe rehabilitimi i pikës ekzistuese të depozitimit të mbetjeve në Fier - Ndërtimi i Impiantit të Trajtimit të Ujërave të Ndotura
Ulja e ndotjes nga industria	Studime rreth ndikimit të industrisë në burime ujore	<ul style="list-style-type: none"> - Hartimi dhe zbatimi i projekteve për mbrojtjen e Kanalit të Roskovecit nga aktiviteti Industrial i Bashkisë Fier por edhe i bashkive fqinje

Burnimi: Co-PLAN, 2016

6.2.2 Masa për mbrojtjen e burimeve ujore nëntokësore (akuiferët)

Qarku i Fierit ku bën pjesë edhe Bashkia e Fierit është i pasur me burime ujore nëntokësore ndër të cilat dallojmë akuiferët ndërkokrrizorë që përkojnë me luginën e lumit Vjosë (Akuiferi i Vjosës) dhe akuiferët e Semanit.

Me qëllim mbrojtjen e burimeve ujore nëntokësore, në Planin e Përgjithshëm Vendor i cili është në fazë miratimi, Bashkia Fier ka parashikuar marrjen e disa masave të cilat përqendrohen në *minimizimin e e ndotjes së akufierëve nga hapja e pus-shpimeve për t'u furnizuar me ujë dhe mbrojtjen e akuiferëve për të mos u kripëzuar*. Duke u mbështetur në studimet e kryera nga SHGJSH rreth problematikave të ndryshme të akuiferëve në Qarkun e Fierit⁴¹² rekomandohet:

› Mbrojtjen e shëndetit të popullsisë

Monitorimi në mënyrë urgjente i Akuiferit të Vjosës dhe Akuiferit të Semanit (në zonën e Kallmit) për ndotje nga prania e metaleve të rënda Ni, Mn, Zn, Pb, Cu, Co, Cr. Monitorimi duhet të ketë si qëllim të përcaktojë llojin e përdorimit të ujërave të Akuiferit të Vjosës (nëse ujërat e këtij Akuiferi mund të përdoren për furnizim me ujë të popullsisë të Bashkisë Fier). Deri më sot, aktiviteti i industrisë dhe bujqësisë në zonën e Fierit ka ndotur ujërat sipërfaqësorë dhe nëntokësorë, tokën dhe ajrin⁴¹³. Për këtë arsye, lind domosdoshmërisht nevoja e monitorimit të ujërave të akuiferëve për ndotje dhe përcaktimi i përdorimit të ujit (si ujë për industrinë, për popullsinë, për bujqësinë, etj). Nevoja është urgjente edhe për faktin se ujërat e Akuiferit të Vjosës dhe ato të Semanit përdoren për furnizimin me ujë të popullsisë.

Mbylljen e pus-shpimit në Pish-Poro në Akuiferin e Vjosës ndërprerjen e lejeve për shpime hidrogeologjike pranë stacionit të shfrytezimit Kafaraj. SHGJSH ka rekomanduar *mbylljen e pus-shpimit Pish-Poro* në Akuiferin e Vjosës dhe *ndërprerjen e lejeve për shpime hidrogeologjike pranë stacionit të shfrytezimit Kafaraj* mbas monitorimeve të kryera në vitin 2014.

Zbatimi dhe mbrojtja e zonave higjeno-sanitare përreth pus-shpimeve (të ligjshme /të paligjshme): Në Bashkinë e Fierit, pus-shpimet janë shërndarë përgjatë gjithë territorit, zona të cilat nuk ja anë të lidhura rrjetin e furnizimit me ujë. Nga monitorimet dhe studimet e kryera⁴¹⁴, mungesa e zbatimit të zonave higjeno-sanitare përreth pus-shpimeve është përcaktuar si një ndër shkaqet kryesore që çojnë në ndotjen e akuiferëve. Për këtë arsye, rekomandohet që Bashkia e Fierit:

- Të krijojë një regjistër ku të regjistrohen pus-shpimet legale dhe ilegale në territor dhe vendodhja e tyre me qëllim përcaktimin e cilësisë së këtyre ujërave dhe gjetjen e mundësisë për shmangjen e konflikteve në veprimtaritë e tjera (naftë, bujqësi, urbanizim) që shkaktojnë ndotje në to. Pus-shpimet duhen klasifikuar sipas nivelit të rrezikshmërisë që ato paraqesin për ndotjen e ujërave nëntokësore. Kjo ndihmon për inspektimin e tyre të herë pas hershëm.
- Të krijojë dhe mbrojë zonat higjeno-sanitare përreth të gjitha pus-shpimeve në zbatim të Ligjit Nr.156/2013 Për disa ndryshime në ligjin Nr.111/2012 “Për menaxhimin e Integruar të Burimeve Ujore” dhe VKM nr.145, datë 26.2.1998 “Për miratimin e rregullores higjeniko-shëndetësore për kontrollin e cilësisë së ujit të pijshëm, projektimin, ndërtimin dhe mbikqyrjen e sistemeve të furnizimit me ujë të pijshëm”.
- Të zonohet territori sipas ndjeshmërisë së akuiferëve ndaj ndotjes sipërfaqësore në rast shpimesh. Kjo ndihmon për të përcaktuar se në cilat zona lejohen shpimet sepse nuk përbëjnë rrezik ndotjeje për akuiferët dhe në cilat zona ndodh e kundërta. Në rast të kundërt, rekomandohet krijimi i një liste në të cilën pusshimet renditen sipas nivelit të rrezikshmërisë që ato paraqesin për ndotjen e ujërave nëntokësore me qëllim ushtrimin e kontrollit të tyre të herë pas hershëm.
- Të ndalohet shkarkimi i ujërave të ndotura industriale në Seman dhe Gjanicë

Krijimi i zonave të mbrojtura me status të veçantë (Dritaret hidrogeologjike): Në disa zona të bashkisë, ujërat sipërfaqësorë (Vjosa dhe Semani) kanë lidhje të mira

hidrologjike me ujërat nëntokësore. Në Akuiferin e Vjosës, këto zona shtrihen në territorin e bashkive Fier e Vlorë. Në Fier shtrihet kryesisht në zonën nga *Abdunanca në afërsi të Mifolit*. Si rrjedhojë, lind nevoja që në ato zona ku ujërat sipërfaqësorë të lumenjve ushqejnë akuiferët, të krijohen zona të mbrojtura me status të veçantë (Dritare Hidrogeologjike).⁴¹⁵ Të tilla zona janë të rëndësishme për mbrojtjen e akuiferëve nga ndotja dhe duhen konsideruar si Zona të Mbrojtura gjatë planifikimit të zhvillimit të territorit në Bashki. Në zonat me status Dritare Hidrogeologjike rekomandohet që toka të përdoret për aktivitetet që nuk shkaktojnë ndotje në mjedis. Si hapa të parë në Bashkinë e Fierit, rekomandohet:

- dhënia e statusit “Zonë e Mbrojtur me Status të Veçantë” për zonat që shërbejnë si Dritare Hidrogeologjike (ato zona të territorit që ushqejnë akuiferët). Përgjatë luginës së Vjosës, një zonë e tillë është zona nga *Abdunanca në afërsi të Mifolit*⁴¹⁶. Në luginën e lumenjve të basenit të Semanit, për përcaktimin e dritareve hidrogeologjike nevojitet bashkëpunimi me SHGJSH-në.
- Në zonat e quajtura dritare hidrogeologjike, të ndalohet dhënia e lejeve për pusshpime/aktivitete ndotëse⁴¹⁷ ose të ndërpritet leja e aktiviteteve aktuale që shkaktojnë ndotje në mjedis në qoftë se është ligjërishit e mundur. Rekomandohet që të vendosen kushte të rrepta që garantojnë mbrojtjen e ujërave nëntokësore gjatë dhënies së lejeve për aktivitete të ndryshme në këto zona.
- Në zonat me status Dritare Hidrogeologjike rekomandohet që toka të përdoret për aktivitetet që nuk shkaktojnë ndotje në mjedis.

Ndalimi i dhënies së lejeve të shfrytëzimit për inertet lumore të Semanit dhe Vjosës në zona të ndjeshme ndaj ndotjes dhe marrja e masave për shfrytëzimin në mënyrë ilegale: rekomandohet ndalimi i dhënies së lejeve të shfrytëzimit të inerteve lumore në zonat e ndjeshme, me qëllim ruajtjen e ekuilibrit hidrodinamikë të akuiferëve, në bashkëpunim me Këshillin dhe Agjensinë e Baseneve Ujor të Semanit. Ky rekomandim vjen edhe në zbatim të VKM Nr.1, datë 21.6.2006 “Për Reduktimin e shfrytëzimit të zhavorëve dhe rërave në shtretërit e lumenjve”,

Shtimi i pikave të monitorimit të ujërave nëntokësore dhe i parametrave të monitoruar në varësi të aktiviteteve ekonomike në zonë: AKM, në bashkëpunim me SHGJSH-në, monitoron gjendjen e burimeve ujore nëntokësore rregullisht me bazë vjetore⁴¹⁸. Megjithatë, vihet re se numri i pikave të monitorimit për përcaktimin e cilësisë së ujërave nëntokësore në çdo basen e akuifer është i ulët, ndërkohë që zonat me ndjeshmëri të lartë ndotjeje janë të shumta, veçanërisht në akuiferët e Basenit të Semanit. Pikat më problematike që përkojnë me shtrirjen e lumit Seman brenda territorit të Bashkisë Fier është zona ku zhvillohet industria e nxjerrjes dhe përpunimit të naftës nga Kallmi në Mbrostar. Me qëllim monitorimin e hollësishëm të cilësisë së ujërave të akuiferëve të Qarkut Fier, rekomandohet shtimi i pikave të monitorimit të akuiferëve dhe shtimi i parametrave të monitoruar. Në Bashkitë si Fier ku industria e naftës është tejet aktive, rekomandohet monitorimi i parametrave që tregojnë edhe ndotjen nga nafta.

Marrja e masave për mbrojtjen e akuiferëve nga Industria e naftës: Në zbatim të ligjit për Menaxhimin e Integruar të Burimeve Ujore, nevojitet një ligj/akt nënligjor ose program specifik që trajton mbrojtjen e akuiferëve që shërbejnë për furnizimin me ujë të popullsisë nga ndotja industriale, sidomos nga industria e naftës, nxjerrja e mineraleve

dhe prodhimi i energjisë gjotermale. Siç ndodh në vendet më të shvilluara si SHBA,⁴¹⁹ ligji duhet:

- Të përcaktojë nëse lejohet shpimi i puseve të naftës në akuiferë që përdoren për furnizimin e popullsisë me ujë të pijshëm.
- Të përcaktojë zona të ndjeshme ndaj ndotjes në të cilat duhen shmangur aktivitetet ekonomike që shkaktojnë ndotje (mundësisht aktivitete industriale që pajisen me leje mjedisore A dhe B). Është me rëndësi të përcaktohet edhe largësia nga akuiferi (një zonë mbrojtjeje) brenda së cilës nuk lejohet shpimi i puseve industriale.
- Të hartojë një program për mbrojtjen e akuiferëve nga veprimtaria industriale dhe e naftës. Ky program duhet:
 - Të përcaktojë akuiferët që duhen ruajtur (ku përjashtohet çfarëdolloj veprimtarie industriale) sepse me rëndësi jetike për furnizimin me ujë të popullsisë. Këto akuiferë nuk mund të preken nga pus-shpime të ndryshme industriale.
 - Të përcaktojë akuiferët ujërat e të cilëve janë tashmë të ndotur dhe mund të përdoren vetëm për qëllime industriale (një mundësi është Akuiferi i Semanit në zonën e Kallmit ku kalojnë një numër i madh shpimesh).
 - Të përcaktojë trupat ujorë nëntokësorë të cekët dhe të thellë ujërat e të cilave lejohet të shfrytëzohen nga industria në përgjithësi dhe industria e naftës në veçanti si dhe të caktohet kuota e lejuar për shfrytëzim me qëllim që të shmangen rënie të nivelit të sipërfaqes së tokës.
 - Të përcaktohet nëse lejohet ri-injektimi (venddepozitimi) i ujërave të përdorura e të ndotura të industrisë së naftës.
 - Në qoftë se lejohet ri-injektimi, të përcaktohen zonat ku ri-injektimi lejohet me ligj dhe zonat në të cilat përjashtohen. Gjithashtu, në këtë rast, nevojitet që të përcaktohen me ligj kushtet teknike nën të cilat mund të kryhet ri-injektimi.
 - Të përcaktohen standardet që kompanitë e naftës duhet të zbatojnë për ndërtimin, mirëmbajtjen dhe monitorimin e puseve të ri-injektimit
 - Të përcaktohen me ligj institucionet përgjegjëse për rregullimin e veprimtarisë së ri-injektimit në vend.

Hartimi i një Plan-Vepri për Praktikën e Mira Bujqësore: Problem për burimet ujore mbeten edhe infiltrimet e kimikateve dhe pesticideve që përdoren në bujqësi. Rekomandohet që bashkia të hartojë një Plan Vepri për Praktikën Bujqësore që duhet të ndiqen në mënyrë që të ulet përdorimi i kimikateve.

- o Për shfrytëzimin e qëndrueshëm të burimeve ujore të akuiferëve

Pajisja me një pasqyrë të rezervave vjetore të ujërave nëntokësore në akuiferë. Pasqyra të kihet parasysh gjatë dhënies së lejeve për shfrytëzimin e ujërave të akuiferëve me qëllim shfrytëzimin e qëndrueshëm të akuiferëve.⁴²⁰ Rritja e kërkesës për ujë për nevoja familjare dhe veprimtari të ndryshme ekonomike ka rritur trysinë mbi akuiferët,

në veçanti mbi Akuiferin e Vjosës, duke çuar në mbishfrytëzimin e tyre. Në periudhën me reshje të pakta në verë (Qershor-Shtator), kërkesa për ujë rritet edhe më tej nga sektori i turizmit e bujqësisë. Në këtë periudhë, akuiferët kanë nivelin më të ulët të ujit në krahasim me periudhat e tjera të vitit për shkak të mungesës së shirave. Rol kryesor në menaxhimin e akuiferëve kanë SHGJSH-ja, Agjencia e Menaxhimit të Basenit të Semanit dhe Vjosës (ABU Seman dhe ABU Vjosë) së bashku me Bashkinë e Fierit dhe bashkitë e tjera përkatëse që shfrytëzojnë akuiferët. Menaxhimi i qëndrueshëm i burimeve ujorë rrjedh si pasojë e zbatimit të ligjit nr.111/2012 “Për Menaxhimin e Integruar të Burimeve Ujore”

Të analizohen akuiferët në thellësi mbi 200m: deri më sot, SHGJSH ka kryer studime përreth akuiferëve të cekët (nën 200m thellësi). Duke qenë se industria e naftës dhe industria në përgjithësi shfrytëzon edhe ujërat e akuiferëve në thellësi mbi 200m, lipset që këto akuiferë të pasqyrohen në inventarin e burimeve ujore të shfrytëzuara në mënyrë që të përcaktohet ndikimi i industrisë në këtë akuifer dhe të merren masat për parandalimin e pasojave që mund të vijnë nga mbishfrytëzimi i tyre (ulja e nivelit të tokës).

Monitorimi i sasisë së ujit që shfrytëzohet nga akuiferët në Qarkun Fierit e Bashkitë e tij: Sipas ligjit Nr.111/2012 “Për Menaxhimin e Integruar të Burimeve Ujore”, Bashkisë së Fierit në bashkëpunim me AKM, ARM dhe Këshillin dhe Agjensinë e Basenit Ujor të Semanit dhe të Vjosës i del për detyrë të mbikqyrin dhe të detyrojnë subjektet dhe individët të instalojnë pajisje për mbajtjen nën kontroll dhe matjen e sasisë së përdorimit të ujit në tokë private për të eliminuar lidhjet e paligjshme dhe shfrytëzimin e pakontrolluar të akuiferëve ujëmbajtës. Kjo do të sillte një mirëmenaxhim të burimeve ujore dhe, përsa i përket Akuiferit të Vjosës dhe akuiferit ku kalon lumi Seman, Bashkia do të kishte informacion më të saktë për përdorimin e tij.

Tabela 94. Projektet e planifikuara në PPV për përmirësimin e akuiferëve

Qëllimi	Masa	Projekti
Mbrojtja e cilësisë së ujërave në akuiferë	Përmirësimi dhe shtrirja e rrjetit të ujësjellës-kanalizimeve	-Ndërtimi i sistemit të ujësjellësit në Darzezë; fshatin Sheq Musalaj, Drizë-Myrteza, Kraps-Patos fshat, Buzëmadh Ndërtim KUZ Libofshë Rikonstruksion ujësjellësi Topojë, Sek.Seman, Poro-Bregdet, Gorishovë
	Mbrojtja e akuiferëve nga kripëzimi	Ndërtimi i Impiantit të Trajtimit të Ujërave të Ndotura Ndërtimi i një ishulli të mbjellë me bimësi rizofore për mbrojtje të bregdetit nga dukuritë erozive detare Ndërtimi i një parku botanik me funksion rekreativ dhe ruajtës të llojeve bimore me interes rritje në zona të kripëzuara

Burnimi: Co-PLAN, 2016

6.3 Masa për mbrojtjen e peizazhit, biodiversitetit dhe zonave të mbrojtura

6.3.1. Masa për mbrojtjen e peizazhit

Peizazhi në territorin e Bashkisë Fier paraqitet i ndryshëm, në varësi të territorit dhe zonave ku dominon aktiviteti njerëzor (Shih seksionin e peizazhit). Problematikat kryesore që has peizazhi në teritorin e bashkisë kanë të bëjnë kryesisht me fragmentimin/copëtimin e peizazhit natyror, dhe mos futjen e elementëve të peizazhit natyror në zonat urbane dhe në zonat me aktivitet industrial. Krahas problemeve në shkallë të madhe, vlen për tu theksuar problemet me peizazhin urban e atë industrial, të

cilët deri më tani nuk kanë gjetur një rrugë të përbashkët ndërthurjeje me atë natyror. Në qytet mbetet problem krijimi i një peizazhi të mirëfilltë urban, duke përfshirë të gjithë elementët e gjelbërimit, arkitektonikës, kopshteve, monumenteve kulturore dhe historike, të cilët së bashku do të krijojnë një peizazh të ndërthurur dhe të pëlqyeshëm për qytetarët. Shpesh, praktikat e mira të peizazhit nuk ndiqen apo përcaktohen si detytore. Këto praktika janë spontane, ku zonat urbane dhe industriale kanë përdorur elementë të peizazhit në mënyrë rastësore, apo duke patur një orientim të lehtë mbi çështjen e dizajnit të peizazhit. Kryesisht, rrugët dhe sheshet kanë qënë pjesë e futjes së dizajnit të peizazhit, me mbjellje pemësh në formë lineare, duke ndjekur linja strikte, në rastet dominuese duke ndjekur konturet e infrastrukturës. Kjo është një mënyrë, sigurisht jo universale në rregullimin dhe krijimin e peizazhit, apo përdorimit të elementëve të tij në funksion të dekorit urban e më gjerë. Studimi i peizazhit në tërësi dhe elementëve të tij kërkon studime të thelluara duke analizuar të gjithë përbërësit që e formojnë atë (planifikimi, arkitektonika, historia, kultura, kultura bujqësore, natyra, bimët lokale, e deri tek përbërësit më elementarë si ndryshimi i ngjyrës së pemëve përgjatë sitinëve të vitit) dhe gjetjen e rrugëve të përbashkëta për ndërthurjen e pikave që mund të kombinohen me njeri tjetrin për të krijuar një peizazh të pëlqyeshëm dhe funksional. Duke parë problematikat në këtë aspekt mjedisor lind nevoja të merren disa masa të rëndësishme për mbrojtjen e tyre. Disa nga këto masa renditen më poshtë:

Ndërthurja e përbërësve të peizazhit natyror me atë urban (sipërfaqe të gjelbëra, peme, shkurre, sipërfaqe ujore). Kjo kërkon studime të hollësishme për zona specifike apo dhe në shkallë qyteti (Qyteti i Fierit), në mënyrë që peizazhi urban të ndërthuret me atë natyror dhe ky i fundit të mund të shërbejë, krahas të mirave mjedisore, si dekor urban. Masa specifike për përmirësimin e peizazhit urban në teritorin e bashkisë janë:

- *Ruajtja e struktureve të pemëve përgjatë rrugëve*, pra nëse aksi rrugor karakterizohet nga pemë kumbulle të kuqe, që ka rezistuar në kohë dhe i është përshtatur klimës dhe tokës, rekomandohet që të ruhet kjo lloj bimësie, si dhe mundësisht të së njejtës madhësi dhe distancë nga njëra-tjetra, deri në fund të aksit për të ruajtur “*formalitetin*” që karakterizon këtë peizazh. Zgavrat e bordurat ku pema qëndron duhet të jenë të së njejtës madhësi, ngjyre dhe materiali mbuluese. Kjo e fundit duhet të ketë çarje të mjaftueshme për të lejuar depërtimin e ujit në rrënjë, por të mos pengojë ecjen mbi to. Gjithashtu duhet të jetë e lëvizshme për qëllime mirëmbajtjeje. Mirë është që të përdoren mbulesat dhe zgavrat të mos lihen të çara e me bordurë sepse, veçanërisht në rrugët me trotuare të ngushta (1-2 m) pemët kthehen në pengesë serioze për ecjen e kalimtarëve.
- *Përzgjedhja e bimëve përgjatë akseve rrugore urbane* duhet të jetë ose e të njëjtit lloj, ose me një kombinim 2-4 llojesh por sipas një tendence të përsëritur, që krijon elementin estetik dhe të rregullsisë në dizajnin e peizazhit rrugor. Si parim, larmia në ngjyrë, formë dhe lloj mund të arrihet në akset e tjera, por brenda të njëjtit aks, bimët, forma, distanca dhe lloji i tyre rekomandohet të qëndrojnë të pa ndryshuara, ose në formacione të projektuar paraprakisht.
- Në zona park e hapsira të tjera publike ku do të mbillen pemë karakteri formal i këtij peizazhi mund të thuhet nga pemë të mbjella rresht e të të njëjtit lloj, në pemë të së njejtës familje (gjethore, halore, shkurre), por të mbjella në grupe me nga 3 apo 5 pemë në varësi të hapësirës. Gjithsesi, në zonat park, projektuesit e

peizazhit kanë liri në përzgjedhjen e formacioneve, për sa kohë që: zgjedhin bimë vendase apo të përshtatura për një kohë shumë të gjatë në territorin e qytetit/bashkisë së Fierit; i vendosin në mënyrë të tillë që të garantojnë hije në verë dhe depërtim të dritës së diellit në dimër; bëjnë të mundur krijimin e zonave me bar dhe jo vetëm lule ose tokë nën hije ku nuk mund të rriten bimët; krijojnë mikroklima të ndryshme brenda parkut; sjellin shumëllojshmëri bimësh që ofron informacion shkencor bazik edhe për përdoruesit e parkut; garantojnë që bimësia e përzgjedhur përmirëson cilësinë e tokës dhe rrit aftësinë filtruese e infiltruese të saj.

- Ti kushtohet vëmendje “*Xhepa Urbanë*”, ose thënë ndryshe hapësirave boshe, të patrajuara mes pallateve apo ndërtesave të ndryshme të qytetit të cilat fshehin një potencial të madh në trjtimin e peizazhit urban. Këto hapësira vërtetojnë se peizazhi nuk ka përmasë standard dhe se është vetë elementi i përdorur në të i cili nëpërmjet funksionit që ofron edhe në një hapësirë relativisht të vogël, sërisht ofron një shumëllojshmëri aktiviteteve e mjedisesh. Po si hapësirat e tjera park, edhe këto xhepa ofrojnë tipologji të ndryshme sipas vendodhjes. Pra këto xhepa mund të trajtohen sipas nevojaës së komunitetit.
- Bimët e rekomanduara për tu përdorur në teritorin e Bashkisë Fier (jo të vetmet) janë: Lofata (*Cercis siliquastrum*), Lagesstromia (*Lagerstroemia indica*), Kumbulla e Kuqe (*Prunus cerasifera*), Ulliri i egër (*Olea europaea*), Rrapi (*Platanus occidentalis*), Pisha e Butë (*Pinus Pinea*), Dafina (*Laurus Nobilis*) dhe Ginko(*Ginkgo Biloba*) të cilat janë bimë (pemë) me tipare terheqëse, rezistente ndaj ndotjes, të përshtatshme me zonën dhe sjellin të mira mjedisore (filtrjnë ajrin, neutralizojnë temperaturën, etj.)

Marrja e masave në drejtim të uljes së ndikimit negativ vizual të zonave industriale.

Kjo kërkon studime specifike në mënyrë që futja e elementëve të gjelbërimit me pemë dhe shkurre të shërbejë si përmirësues i peizazhit dhe fshehjen e zonave/objekteve të cilat nuk janë të përshtatshëm nga pikëpamja vizuale. Gjatë hartimit të këtyre projekteve dhe zbatimit të tyre duhet pasur parasysh që funksionet industriale dhe gjelbërimi, apo përbërësit e peizazhit të balancohen dhe të plotësojnë njeri-tjetrin duke krijuar një dizajn të pëlqyeshëm dhe njëkohësisht duke garantuar ruajtjen e funksionalitetit. Masa specifike për përmirësimin e peizazhit industrial janë:

- *Të shtohen sipërfaqet e pyllëzuara në zonat industriale, kryesisht zona e nxjerrjes dhe përpunimit të naftës e cila është pranë qytetit të Fierit. Pyllëzimi i këtyre zonave do të përmirësonte pamjen vizuale të zonës industriale dhe do të sillte një sërë përfitimesh mjedisore, si mbrojtja e tokës, shtimi i oksigjenit në ajër dhe zbutja e klimës, etj.*
- *Të mbillen pemë të cilat, karahas rregullimit të peizazhit, përshtaten me tokën dhe që mund të zhvillohen në mjedis relativisht të ndotura. Për mbjelljen e pemëve në zonat industriale rekomandohen bimët si: **Akacia** (*Acacia*), **Lofata**(*Cercis siliquastrum*), **Plepi** (*Populus alba*), **Shelgu** (*Salix species*), **Eukalipti** (*Eucalyptus*), etj.*

Mbrojtja dhe përmirësimi i peizazhit natyror:

- *Të ruhen, ndërtohen aty ku mungojnë, zonat ripariane të lumenjëve, të cilat janë një përbërës i rëndësishëm i peizazhit në territorin e Bashkisë Fier. Ruajtja e zonave ripariane siguron mbrojtjen e tokës nga erozioni, ndalimin e ndotjes nga sipërfaqet bujqësore në drejtim të lumit, luan rolin e korridorit lidhës për habitatet dhe për strehimin dhe levizjen e specieve të ndryshme, gjithashtu ndikon pozitivisht në përmirësimin të cilësisë së ajrit, zbutjen e klimës, etj.*
- *Ripyllëzimi i zonave të shpyllëzuara dhe të degraduara do të sillte një ndikim pozitiv në ruajtjen e njëtrajtshmërisë dhe të bashkimit të pjesëve të copëtuara të pyjeve, duke krijuar një peizazh pyjor të vazhdueshëm. Gjatë kësaj ndërhyrjeje duhet treguar kujdes i veçantë që pemët e përzgjedhura të të njëjtit lloj që kanë qënë më parë, ose të përshtaten pemë të tjera, gjithmonë duke përdorur pemë të cilat janë karakteristikë për zonë dhe që e kanë habitatin e tyre këtë territor.*

Peizazhi rural: Mbrojtja e peizazhit rural dhe përmirësimi i cilësisë së tij, duke e konsideruar si pjesë të pandashme të peizazhit natyror. Kjo do të arrihet nëpërmjet marrjes së masave specifike për rregullimin e elementëve të caktuar, disa prej këtyre masave mund të jenë:

- Gjatë hartimit të planeve të zhvillimit të bujqësisë të kihet parasysh elementët e peizazhit, në mënyrë që, aty ku është e mundur, edhe sektori i bujqësisë të përshtatet me përbërësit e tjerë të peizazhit, apo të krijojë një peizazh i cili nuk fragmenton vijueshmërinë pamore të peizazhit aty ku është e mundur.
- Ruajtja e mirëmbajtja e kanaleve vaditëse/kulluese dhe mbjellja e brigjeve të tyre me gjelbërim, duke krijuar “damarë” të gjelbërt përgjatë parcelave bujqësore (kryesisht bimësi e ulët, barishtore dhe shkurre te vogla).
- Të krijohen breza buferike (zbutës) me pemë të larta dhe të ulta në pjesët fundore të tokave bujqësore, me qëllim krijimin e një zonë të gjelbërt dhe parandalimin e shpërdarjes së ndotësve në sipërfaqe të gjera (në qoftë se në pjesën fundore të parcelave bujqësore ndodhet një lum, ky brez i gjelbërt do të ulte ndjeshëm depërtimin e dotesve si pasojë e shpëlarjes së tokës bujqësore nga vaditja).
- Të mbillen pemë/bimë të cilat, karahas rregullimit të peizazhit, përshtaten me tokën dhe që mund krijojnë konflikt me zhvillimin bujqësor. Për mbjelljen e pemëve në zonat industriale rekomandohen bimët si: **Akacia** (*Acacia*), **Plepi** (*Populus alba*), **Shelgu** (*Salix species*), **Eukalipti** (*Eucalyptus*,) etj.

Të ruhet dhe konservohet peizazhi natyror dhe ai artificial: Kjo merr një rëndësi të veçantë për banorët që jetojnë, apo që kthehen në vendin e orgjinës, nga pikëpamja emocionale dhe e qetësisë që i ofron identiteti i vendlindjes/banimit të tyre.

Përfitimi të tjera nga ruajtja e peizazhit: Ruajtja dhe konservimi i peizazhit natyror gjithashtu ka një sërë përfitimesh mjedisore, kryesisht në mbrojtjen e tokës, uljen e ndotjes, habitatit për specie e deri tek përfitimet ekonomike të drejtpërdrejta. Bashkia Fier në PPV e hartuar në 2016 ka hartuar një sërë projektesh të ndryshëm infrastrukturorë në territorin e bashkisë duke marrë në konsideratë të gjithë përbërësit e peizazhit dhe mbrojtjes dhe përmirësimin të tyre aty ku është e mundur. *Ndaj rekomandohet që gjatë*

zbatimit të projekteve nga PPV të merren në konsideratë të gjithë masat që janë dhënë në të për ruajtjen e peizazhit dhe përmirësimin e tij.

Tabela 95. Projektet e planifikuara në PPV që synojnë përmirësimin e peizazhit

Qëllimi	Masa	Projekti
Përmirësimi i peizazhit në territorin e Bashkisë Fier Nëpërmjet shtimit të sipërfaqeve të gjelbra	Rehabilitimi i ish zonave industriale	<ul style="list-style-type: none"> - Hartimi i projektit për rehabilitimin mjedisor të ish zonës industriale të Azotikut, dhe për kthimin në pol ekonomik të bashkisë - Rehabilitimi mjedisor dhe kthimi në zonë rekreative të zonave ripariane të Lumit Devoll dhe Osum-Seman. - Plotësimi i brezit pyjor mbrojtës në bregdet Pishë-Poro-Zona Kërnice
	Pyllëzim i brezave pyjore	<ul style="list-style-type: none"> - Pyllëzimi i bregdetit nga grykëderdhja e Lumit Seman deri në Darzezë - Mbrojtja nga gërryerjet e Lumit Vjosë në fshatin Hambar si dhe mbrojtja në fshatin Kashisht
	Mbrojtja nga erozioni i lumenjve dhe bregdetit	<ul style="list-style-type: none"> - Mbrojtja nga gërryerjet e Lumit Seman në zonën e fshatit Seman Ferm - Ndërtimi i një ishulli të mbjellë me bimësi rizofore për mbrojtje të bregdetit nga erozioni bregdetarë
	Rehabilitimi i kanaleve ujitëse-vaditëse	<ul style="list-style-type: none"> - Rehabilitim dhe pyllëzim i brezit mbrojtës të argjinaturës së lumenjve Seman, Vjosë dhe Gjanicë
	Krijimi i parqeve urbane/rajonale	<ul style="list-style-type: none"> - Ndërtimi i një parku botanik me funksion rekreativ dhe ruajtës të llojeve bimore me interes rritje në zona të kripëzuara - Rehabilitimi i rrjetit ujitës, dega kryesore dhe rrjeti kanaleve të dyta në zonën Kallm-Verri-Mbrostar - Rehabilitimi i sistemit të kullimit në zonën Kallm Verri Mbrostar - Kolektori i Bitajt dhe rrjeti i kanaleve kulluese të para dhe të dyta - Rehabilitimi i Ujitjes dhe Kullimit të Fushës së Sheqit - Rehabilitimi i sistemit ujitjes me stacionin e elektropompave Kafaraj - Rehabilitimi i Stacionit të elektropompave Havaleas bashkë me rehabilitimin e rrjetit ujitës Kanalit Ujitës Dega e Fierit dhe kanaleve të dyta - Zgjerimi i Pyllit të Levanit dhe kthimi i tij në Park - Gjelbërim i unazës së qytetit të Fierit dhe anët e Lumit Gjanica - Ndërtimi i parkut të ri urban të Fierit (30ha) në zonën e Mbrostarit

Burnimi: Co-PLAN, 2016

6.2.2 Masa për mbrojtjen e biodiversitetit

Territori i Bashkisë Fier ka një biodiversitet të pasur dhe të larmishëm (shih seksionin e biodiversitetit), si nga pikëpamja faunistike ashtu edhe floristike. Megjithatë, qëndrueshmëria e biodiversitetit has në një sërë vërshtirësish, të cilat lidhen kryesisht me problemet e shkaktuara nga aktiviteti njëjësor në territor. Zhvillimi bujqësor, industrial, urban dhe ai infrastrukturor janë procese që kanë ndikuar ndjeshëm në qëndrueshmërinë e biodiversitetit. Hapja e tokave bujqësore (vitet e shkuara) ka çuar në tkurrje dhe fragmentim të habitateve natyrore, industria e naftës kryesisht ka patur ndikim negativ në prishjen e cilësisë së tokës dhe të ujërave duke dëmtuar biodiversitetin, zhvillimi urban dhe ai infrastrukturor ka copëtuar habitatet, kryesisht ai infrastrukturor (rrugët) duke vështirësuar apo penguar plotësisht vijueshmërinë e tyre. Si pasojë, shumë specie mbeten të izoluara në habitate të vogla të copëzuara.

Në këtë situatë, hartimi i PPV-së ka synuar Planifikimin e Zhvillimit të Territorit në mënyrë të tillë që të sigurojë mbrojtjen e biodiversitetit në territorin e Bashkisë. Në PPV, Bashkia ka marrë disa masa specifike (ka hartuar projekte specifike) për të përmirësuar situatën e për të krijuar mundësinë për një biodiversitet sa më të qëndrueshëm. Këto masa janë përkthyer në projekte specifike të cilat synojnë shtimin e sipërfaqeve të gjelbra natyrore që shërbejnë si habitat për florën e faunën dhe rehabilitimi i zonave ripariene të lumenjve.

Në funksion të ruajtjes dhe përmirësimit të mëtjeshëm të biodiversitetit, krahas masave të propozuara në PPV, në territorin e Bashkisë Fier rekomandohet:

Hartimi i Planit të Menaxhimit/Veprimit për Biodiversitetin dhe zhvillimin e qëndrueshëm të tij në brëndësi të territorit të bashkisë, kryesisht për zonat të cilat shihen prioritare për ruajtjen e specieve të mbrojtura. Në këtë rast, Bashkisë i nevojitet bashkëpunimi me Ministrinë e Mjedisit dhe institucione të tjera lokale e qëndrore (AKM, ARM, etj.).

Inventarizimi i specieve dhe përditësimi i tij për territorin e bashkisë (në bashkëpunim me Ministrinë e Mjedisit dhe institucionet të tjera vendore dhe qëndrore, AKM, ARM, AKZM, ADZM). Inventarizimi përbën bazën mbi të cilën të hartohet plani i menaxhimit të biodiversitetit, përcaktohen zonat që spikaten për larmshmëri flore dhe faune dhe zonat që strehojnë speciet e rrezikuara. Inventarizimi i shërben Bashkisë për mbrojtjen dhe ruajtjen e biodiversitetit nga ndërhyrjet e njeriut dhe nga elementet natyrore, detyrim ky që rrjedh nga Ligji nr. 139/2015, “Për Vetëqeverisjen Vendore” dhe VKM Nr. 84, datë 27.1.2009 “Për Caktimin e kriterëve për ngriten e rrjetit të inventarizimit dhe të monitorimit të biodiversitetit”.

Hartimi i Planit të Mbarështimit të Fondit Kullosor, në mënyrë që të dihet kapaciteti i teritorit për kullotje dhe të ndërmerren masa për ndalimin e kullotjes aty ku vlersohet e nevojshme.

Hartimi i Planit të Mbarështimit të Bimeve Mjekësore dhe Aromatike, në mënyrë që të njihet kapaciteti i lejuar i shfrytëzimit të këtyre bimeve duke ruajtur balancat e tyre (në bashkëpunim me institucionet vendore dhe qëndrore, Ministrinë e Mjedisit, Ministrinë e linjës, ARM, AKM, etj.).

Bashkëpunimi me fermerët e zonës për mbarështimin dhe ruajtjen e biodiversitetit e specieve bujqësore dhe blektorale lokale dhe vendase të cilat janë cilësuar si të rrezikuara nga lista e specieve të rrezikuara në shkallë vendi (në bashkëpunim me Ministrinë e Bujqësisë dhe Ministrinë e Mjedisit).

Kontrolli i zbatimit të moratoriumit të ndalimit të gjuetisë dhe prerjeve të pyjeve (duhet theksuar që për zbatimin e moratoriumit të pyjeve Bashkia është e ngarkuar drejtpërsëdrejti për kontroldhin dhe zbatimin e tij, ndërsa për atë të gjuetisë Bashkisë i lind detyrim nga ligji për mbrojtjen e faunës dhe ligji për mbrojtjen e biodiversitetit. Kontrolli i zbatimit të moratoriumeve, gjuetisë dhe pyjeve, kërkon:

- Bashkëpunim me institucionet lokale dhe qëndrore për bashkërendimin e punës dhe ndërmarrjen e veprimtarive të përbashkëta të cilat cilësohen më efikase në nivel ndërinstitutional (institucionet që duhet të lidhen ura bashkëpunimi janë Bashkitë fqinje, Ministria e Mjedisit, ARM, AKM, Policinë e shtetit, etj.)

- Ngritjen e sistemeve të informimit në terren, në mënyrë që të raportohen në kohë të mëtejshme dhe të dalin para përgjegjësish shkëlqës (sistemi duhet të jetë formal, krahas punonjëve të lidhen mardhënie të mira me banorët e zonës dhe kryesisht me barinjët).
- Hartimin e planeve të kontrollit dhe inspektimeve në terren, në mënyrë që të gjitha kontrollet të jenë të bashkërenduara dhe të kenë efikasitet në veprimtarinë e tyre.
- Organizimin e fushatave ndërgjegjësuere për qytetarët për rëndësinë që ka ndalimi i gjuetisë dhe prerja e pyjeve për një afat të paracaktuar, përkatësisht 5 vjet për ndalimin e gjuetisë dhe 10 vjet për ndalimin e shfrytëzimit të pyjeve.

Studimi i ndikimit të industrisë së naftës në ndotjen e ujërave dhe marrja e masave për zvogëlimin e ndikimeve negative dhe shpërndarjen e ndotjes: kjo do të sigurojë përmirësimin e cilësisë së ujërave dhe të tokës, si rrjedhojë, garantimin e kushteve optimale për zhvillimin e biodiversitetit përreth zonës industriale dhe në grykëderdhjet e lumenjve dhe kanaleve kryesore. Zbatimi i këtij rekomandimi kërkon:

- Rehabilitimin e zonave të ndotura nga aktiviteti i industrisë së nxjerrjes dhe përpunimit të naftës (shih seksionin e pikave të nxehta mjedisore).
- Mbjelljen e pemëve në zonat ku është e mundur, përreth zonës industriale dhe në brendësi të saj.
- Kontrollin e shkarkimeve të ujërave të ndotura industriale, gjetja e mundësisë për trajtimin e tyre dhe ndalimin e shkarkimit të tyre në Seman e Vjosë dhe në kanalet ujëtare duke qenë se ujërat e ndotura të tyre përbëjnë rrezik për biodiversitetin në zonën bregdetare (në bashkëpunim me organet qendrore e vendore, Ministrinë e Linjës, ARM-në Fier, AKM-në, etj.)

Marrja e masave për zbutjen e ndikimit të infrastrukturës rrugore në habitate (kryesisht rrugët lidhëse të fshatrave 6-8m gjerësi). Në pikat ku vlerësohet që ndarja e habitateve krijon probleme në biodiversitetin e zonës, të ndërtohen ura/nënkalime ekologjike për të lidhur habitate. Rrugët lidhëse ekzistuese dhe të propozuara duhet të kenë parasysh ndërtimin e urave ekologjike në ato rrugë ku ndikimi është i konsiderueshëm në habitate (copëzojnë habitatet).

Rehabilitimi mjedisor i fushës së grumbullimit të mbetjeve aktuale e cila është jashtë standardeve të kërkuara. Venddepozitimi aktual i mbetjeve të ngurta urbane i vendosur vetëm 3km larg qytetit të Fierit, shkakton një sërë problemesh në mjedis, duke ulur cilësinë e përbërësve të tij, si toka, ajri, uji dhe si pasojë ndikime negative në biodiversitetin e zonës. Ky venddepozitim, duke qenë fare pranë shtratit të lumit Seman, vlerësohet të ketë ndikim të drejtpërdrejtë në cilësinë e ujit të tij dhe, rrjedhimisht, në florën e faunën ujore të lumit dhe të bregdetit në grykëderdhje.

Tabela 96. Projektet e planifikuara në PPV për përmirësimin e biodiversitetit

Qëllimi	Masa	Projekti
Zhvillimi i qëndrueshëm i biodiversitetit	Krijimi i parqeve	- Zgjerimi i Pyllit të Levanit dhe kthimi i tij në Park Ndërtimi i një parku botanik me funksion rekreativ dhe ruajtës të llojeve bimore me interes rritje në zona të kripëzuara
	Krijimi i koridoreve lidhës midis bashkive	- Hartimi i itinerareve turistike në Bashkinë Fier dhe Bashkitë fqinje

Burnimi: Co-PLAN, 2016

6.3.3 Masa për menaxhimin e Zonave të Mbrojtura

Në territorin e Bashkisë Fier ka zona tërheqëse, sipërfaqe pyjore e ujore dhe më vlera të larta të biodiversitetit (shih seksionin e Zonave të mbrojtura dhe biodiversitetit). Në territorin e Bashkisë Fier ka një shumëllojshmëri të zonave të mbrojtura të klasifikuara si rezervate natyrore dhe si monumente të natyrës. Zonat e mbrojtura janë të shtrira si në zonat bregdetare sic janë Dunat e Semanit dhe në zonën urbane të qytetit të cilat përfaqësohen nga Rrapet e rrugës Fier-Vlorë.

Duke patur parasysh se Bashkia Fier ka sipërfaqe të mëdha me vlera të rralla biologjike, gjeologjike e peizazhistike të cilat mund t'i japin kësaj bashkie një burim për zhvillimin e turizmit propozohet (pranë institucioneve përkatëse AKZM, AdZM Fier) që Bashkia:

- të bashkëpunojë me ADZM Fier për të hartuar një Plan Menaxhimi për çdo zonë të mbrojtur në territorin e saj,
- Të hartojë Planet e Veprimit për Menaxhimin e Qëndrueshëm të Pyjeve në Cakran,
- Të promovojë Zonat e Mbrojtura si zona turistike që ofronjë mundësi argëtimi dhe shplodhjeje,
- Të nxitë më tej zhvillimin e eko-turizmit për të shijuar bukuritë natyrore që të ofrojë këto zona,
- Të hartojë një plan për mbrojtjen e menaxhimin e lumit Seman me qëllim mbrojtjen e tij dhe mbrojtjen e zonës së Kurorës së lumit të vjetër të Semanit,
- Të nxitë vetëdijen e popullsisë për mbrojtjen e burimeve natyrore,
- Të ruajë karakterin natyror të rrugëve në zonat natyrore gjatë ndërtimit e përmirësimit të infrastrukturës rrugore të parashikuar në PPV.
- Te zbatohet shkalla e mbrojtjes së zonave të mbrojtura sipas ligjit në fuqi (Të gjitha shkallët e mbrojtjes së ZM-ve në Fier paraqiten në tabelën në vijim).

Tabela 97. Shkalla e mbrojtjes dhe domethënia (veprimtaritë e ndaluara)

Kategoria	Emërtimi	Zona buferike (m)	Shkalla e mbrojtjes	Veprimtaritë e ndaluara
III	Dunat e Semanit,	-	I	Aktivitetet që janë të ndaluara: a) prerja e drurëve dhe e shkurreve; b) përdorimi i kimikateve dhe i plehrave kimike; c) ndërtime të çdo lloji; ç) nxjerrja e mineraleve dhe e torfave; gjuetia dhe peshkimi; dh) ndezja e zjarreve; . e) kullotja, kalimi i kafshëve shtëpiake dhe ndërtimi i objekteve për mbajtjen e tyre; ë) ngritja e objekteve çlodhëse, argëtuese dhe sportive; f) kalimi nëpër shtigje, me përjashtim të pronarit ose të përdoruesit të tokës; g) lëvizja me mjete motorike të çdo lloji, me përjashtim të makinave të administratës së

				ruajtjes së rezervatit dhe të zjarrfikësve; g) vozitja me barka, kanoe dhe mjete të tjera lundrimi; h) riprodhimi intensiv i kafshëve të gjahut.
III	Kurora e lumit të vjetër të Semanit,	-	I	-//-
III	Rrapet e rrugës Fier-Vlorë,	-	I	-//-
III	Rrapi i pazarit të Cakranit,	-	I	-//-
IV	Parku i Levanit	50	III	<u>Aktivitetet që ndalohen me ligj në këto zona:</u> a) ndryshimi i gjendjes natyrore të rezervave ujore, burimeve, liqeneve dhe sistemeve të zonave të lagura; b) depozitimi i kimikateve; c) lëvizja dhe parkimi i automjeteve jashtë rrugëve publike dhe vendeve të caktuara për parkim; ç) mbledhja e bimëve, mineraleve, gjetjeve paleontologjike dhe e gurëve; d) ngritja dhe funksionimi i objekteve për qëllime ushtarake dhe mbrojtjeje. dh) vendosja e stendave, tabelave të të dhënave, reklamave, shenjave dhe posterave, me përjashtim të atyre që japin të dhëna për objektivat e mbrojtjes së rezervatit; e) ngjitjet alpine, skitë, kampingjet dhe ndezja e zjarreve jashtë pikave të caktuara. <u>Veprimtaritë e lejuara me leje mjedisi</u> 3. Veprimtaritë e parashikuara në pikën 2 të nenit 5 të këtij ligji dhe çdo veprimtari tjetër, që nuk ndalohet nga ky nen, mund të ushtrohen, pasi të pajisen me leje mjedisi.
IV	Pishë Poro	50	III	-//-

Burimi: Ligji nr.9868, datë 4.2.2008 “Për disa shtesa dhe ndryshime në Ligjin nr.8906, datë 6.6.2002 “Për zonat e mbrojtura”

6.4 Masa për përmirësimin e mbrojtjes së cilësisë së ajrit

Mbrojtja e cilësisë së ajrit është detyrim ligjor për Bashkinë e cili rrjedh nga Ligji nr. 139/2015 “Për vetëqeverisjen vendore”, neni 26, pika 1. Ky ligj ngarkon Bashkinë me përgjegjësinë për të ofruar një mjedis cilësor për qytetarët në territorin e saj. Ligji 162/2014 “Për mbrojtjen e cilësisë së ajrit në mjedis” është ligji kryesor që ngarkon Bashkinë me përgjegjësinë specifike të përmirësimit të cilësisë së ajrit së bashku me ligje të tjera që synojnë mbrojtjen e mjedisit apo përbërësve specifikë të tij.

Gjatë analizës së thelluar të gjendjes së mjedisit në territor dhe ajrit, u vu re se cilësia e ajrit në Bashkinë Fier nuk është e mirë, kryesisht në zonat më të populluara urbane dhe

në zonat naftënxjerrëse. Burimet e ndotësve të cilësisë së ajrit janë kryesisht mjetet e transportit (në zonat urbane), cilësia jo e mirë e naftës së përdorur nga mjetet e transportit, industria e rëndë dhe kryesisht industria e naftës së bashku me sektorë të tjerë të ekonomisë si ndërtimi. Në analizë u vu re edhe mungesa e një monitorimi të vazhdueshëm të cilësisë së ajrit gjatë gjithë vitit (monitorimi në një numër shumë të kufizuar ditësh gjatë vitit dhe mungesa e një rrjeti monitorimi me pajisje fikse në pika të caktuara në Bashki për monitorimin e përhershëm ose ditor të cilësisë së ajrit).

Me qëllim përmirësimin e cilësisë së ajrit dhe përmirësimin e cilësisë së jetës së banorëve të saj, Bashkia Fier ka parashikuar marrjen e disa masave në Planin e Përgjithshëm Vendor të cilat parashikojnë uljen e ndotjes nga mjetet e transportit. Këto projekte parashikojnë uljen e numrit të makinave në qarkullim nëpërmjet fuqizimit të transportit publik dhe nxitjes së transportit alternativë (siç është transporti me biçikleta), dhe uljen e qarkullimit të numrit të makinave në zonat urbane, shtimin e sipërfaqeve të gjelbra në qytet, hartimin e planeve për uljen e shkarkimeve në ajër nga industria e rëndë, si dhe planifikimin eficient të territorit.

Duke patur parasysh që në territorin e Bashkisë Fier vepron industria e naftës e cila shkarkon në ajër një numër të lartë ndotësish, lind nevoja që Bashkia të ndërmarrë disa masa konkrete të cilat janë renditur më poshtë:

- Hartimi i një plani për uljen e ndotjes së ajrit nga nafta. Nevojitet që pushteti qendror, pushteti loka (Bashki) dhe përfaqësues të industrisë së naftës të identifikojnë praktikrat dhe teknikat më të mira të mundshme që mund të zbutin ndotjen e ajrit nga kjo industri.
- të shikohet bashkëfinancimi Bashki-Qeveri Qendrore -Industri Naftë për zbatimin e planit për uljen e ndotjes së ajrit nga nafta. Në bazë të parimit “ndotësi paguan”, është detyrë e kompanisë së naftës që të financojë futjen e teknikave më të mira të mundshme për uljen e ndotjes së shkarkimeve në ajër në zonën e operimit. Megjithatë, me qëllim që mungesa e kapacitetit financiar të kompanisë së naftës që operon në Fier për të financuar ndryshimin e teknologjisë të mos penalizojë popullsinë vendase, rekomandohet që të shikohet edhe mundësia e bashkëfinancimit Qeveri-kompani naftë. Ndotja e naftës duhet parandaluar që në burim. Në të kundërt, asnjë masë tjetër nuk do të ketë efektin e duhur për përmirësimin e cilësisë së ajrit në Bashkinë e Fierit.
- Hartimi i Planit të Veprimit Afatshkurtër për PM₁₀, NO₂ dhe Benzenin, në zbatim të Ligjit nr. 162/2014 “Për mbrojtjen e cilësisë së ajrit”, neni 8 pika 4. Nga analiza e cilësinë së ajrit në territorin e Bashkisë Fier, përmbajtja e PM₁₀, NO₂ dhe Benzenit në ajër është më e lartë se vlerat kufi të përcaktuara me ligj. Hartimi i planeve të tilla është kërkesë ligjore për Bashkinë duke qenë se përmbajtja e substancave të mësipërme në ajër i kalon kufinj të caktuar me ligj.
- Përfshirjen e masave për përmirësimin e cilësisë së ajrit në Planet Sektoriale të Bashkisë (planin e zhvillimit të transportit publik, transportit rrugor, zhvillimit urban, industrial, të pyjeve, etj.)
- Bashkëpunimin me Inspektoriatin e Mjedisit për zbatimin e normave të shkarkimeve në ajër nga sektori i industrisë (i naftës në veçanti), i ndërtimeve, etj.

- Ndërmarrja e nismave të herëpashershme për kontrollin e zbatueshmërisë së kushteve të lejeve mjedisore (të tipit A, B dhe C) dhe të ligjit në tërësi si dhe pjesëmarrja aktive në dhënien e Lejeve Mjedisore (në bashkëpunim me institucionet përgjegjëse) të këtyre subjekteve.
- Hartimi i projekteve për zhavillimin e bashkisë duke e bazuar lëvizjen e qytetarëve të saj në transport publik dhe transport alternativ (këmbësor, bicikleta, etj.). Në PPV, është parashikuar ulja e numrit të makinave në qarkullim me qëllim uljen e ndotjes nga mjetet e transportit. për të njëjtën arsye rekomandohet hartimi i PDV-ve duke ndjekur shembullin e PPV-së e cila ka hartur projekte që kanë si synim fuqizimin e transportit publik, favorizimin e këmbësorëve dhe nxitjen e përdorimit të mjeteve të transportit alternativ (biçikleta ose motorrë, të paktën në zonat urbane), zgjerimin e sipërfaqeve të gjelbra, kufizimin e numrit të makinave në qarkullim në qendra urbane, shtimin dhe zgjerimin e trotuarve në rrugët më të rrahura nga qytetarët, fuqizimin e mëtejshëm të transportit publik dhe shtimin e korsive të biçikletave përgjatë akseve të rrugëve në qendra dhe nëpërmjet rrugëve që lidhin NjA-të e afërta në largësi, zhvillimin territorial të qendrave të NjA-ve ose urbane në parimin e përdorimit të tokës/truallit në mënyrë eficiente dhe të përqëndruar dhe jo të shpërhapur (përdorime mikse të zonave që nënkuptojnë biznese, banime, dhe shërbime në të njëjtën zonë), me qëllim uljen e kilometrave që qytetarët nevojitet të përshkojnë me makinë për plotësimin e nevojave të tyre (blerjet, udhëtime për në institute, shkolla, qendra spitalore) në jetën e përditshme.
- Menaxhimi i mbetjeve sipas parimeve të mbrojtjes së mjedisit (duke shmangur dhe parandaluar djegien e tyre si dhe duke parashikuar kapjen e gazrave që lëshojnë mbetjet gjatë shpërbërjes së tyre jashtë dhe brenda venddepozitimit të mbetjeve. Rekomandohet që venddepozitimet që parashikohet të ndërtohen në të ardhmen të pajisen me sistemin e kapjes së gazrave që çlirohen nga degradimi i mbetjeve në mënyrë që të mos shkarkohen të pakontrolluara në atmosferë.
- o Monitorimi i ajrit
- Krijimi i stacioneve të përhershme të monitorimit të ajrit me qëllim monitorimin ditor dhe mundësisht orar (24/7) të cilësisë së ajrit në zonat me aktivitet të lartë naftënxjerrës (në Qytetin e Fierit dhe në zonën naftënxjerrëse ku ka një përqëndrim të lartë pusesh). Monitorimi orar shërben për njoftimin e qytetarëve në përgjithësi dhe pjesën më të ndjeshme të popullsisë (fëmijët, të moshuarit, gratë shtatzanë, etj.) që të qëndrojnë brenda sa herë që cilësia e ajrit nuk është e mirë. Në këtë mënyrë shmangen shumë rreziqe që i kanosen popullsisë së Bashkisë. Për këtë lipset bashkëpunimi me autoritetet përgjegjëse (AKM, ARM Fier dhe Instituti i Shëndetit Publik).
- Shtimi i parametrave të monitoruar. Duke qenë se Bashkia e Fierit është zonë me industri naftë tejet aktive në territorin e saj, lipset që monitorimi i cilësisë së ajrit të përfshijë një numër të madh parametrash që tregojnë ndotjen nga nafta. Është mjaft e rëndësishme që përveç benzenit dhe disa parametrave të tjerë që monitorohen nga AKM-ja, të përfshihen edhe Përbërësit Organikë të Avullueshëm (VOCs).

- Monitorimi i përditshëm i treguesve problematikë të ajrit (PM₁₀, NO₂ dhe Benzenin) në bashkëpunim me autoritetet përgjegjëse (AKM e ARM Fier) deri në uljen e përqëndrimit të tyre në ajër brenda parametrave të lejuar me ligj.

Tabela 98. Projektet e planifikuara në PPV për përmirësimin e cilësisë së ajrit

Qëllimi	Masat	Projekti specifik i parashikuar në PPV
Ulja e numrit të makinave në qarkullim	Fuqizimi i transportit publik	-Zgjerimi i terminalit të autobusave ekzistues pranë varrezave të qytetit të Fierit, në drejtim të rrugës së Patosit dhe vënia e tij në funksion të transportit të udhëtarëve brenda dhe jashtë kufijve -Ndërtimi i stacionit multimodal të Fierit
	Nxitja e transporteve alternativë	-Zgjerimi i rrugës së Cakranit, me korsi biçiklete dhe trotuarë
	Planifikimi eficient i territorit	Projekte të ndryshme ku përcaktohet intensiteti i ndërtimeve (ngritje në lartësi dhe jo shpërhapje në territor, zonat për ndërtim, etj. në mënyrë që të kufizohet lëvizja me makina (shihni projektet specifike në tekstin e PPV-së)
Përmirësimi i cilësisë së ajrit	Shtimi i sipërfaqeve të gjelbra në qytet	-Gjelbërimi i unazës së qytetit të Fierit dhe anët e Lumit Gjanica -Rivitalizim i parkut pranë Bar-Rinisë -Ndërtim i parkut qendror të qytetit, rehabilitim i rrugës Xoxi Andoni dhe hapësirat rreth saj -Zgjerimi i Pyllit të Levanit dhe kthimi i tij në Park -Plotësimi i brezit pyjor mbrojtës në bregdet Pishë-Poro-Zona Kërnice -Pyllëzimi i bregdetit nga grykëderdhja e Lumit Seman deri në Darzezë

Burimi: PPV, 2016

6.5 Masa për mbrojtjen e tokës

6.5.1 Masat për mbrojtjen e tokës/territorit

Mbrojtja e cilësisë së tokës është detyrim ligjor për Bashkinë e cili rrjedh nga Ligji nr. 139/2015 “Për vetëqeverisjen vendore”, neni 26, pika 1. Ky ligj ngarkon Bashkinë me përgjegjësinë për të ofruar një mjedis cilësor për qytetarët në territorin e saj. Gjatë analizës së thelluar të gjendjes së mjedisit në territor dhe tokës, u vunë re se problematikat kryesore të tokës janë erozioni, përmbytjet dhe shkarjet e shëmbjet, të shpërndara në zonat fushore dhe kodrinore, si në NJA-të Libofshë, Mbrostar, Portëz, Frakull, Trevëllazen, Mifol, Varibob e Bishan etj.

Me qëllim përmirësimin e cilësisë së tokës dhe përmirësimin e cilësisë së jetës së banorëve të saj, Bashkia Fier ka parashikuar marrjen e disa masave në Planin e Përgjithshëm Vendor i cili është në fazë miratimi. Masat për uljen e ndotësve dhe shkallës së degradimit të tokës përfshijnë rihabilitimin e sistemit ujitës-kullues, luftën kundër erozionit dhe pastrimi i tokës nga ndotja. Me qëllim mbrojtjen e tokës fenomene të rrezikut gjeologjik (erozion, përmbytje, etj.) dhe nga ndërhyrjet e njeriut, rekomandohen masat e mëposhtme për Bashkinë:

Rrëshitjet/rrëzimi i gurëve: Në Bashkinë Fier, problemet me rrëshitjet/rrëzimin e gurëve evidentohen më tepër në zonat kodrinore për pasojë të shpyllëzimit, mosmenaxhimit të tokave e pyjeve dhe ndërhyrjeve të ndryshme. Me qëllim përmirësimin e gjendjes së territorit në zona ku ndodhin këto fenomene (shih hartën në analizën e thelluar të territorit) rekomandohet të merren masa mbrojtëse për të

parandaluar këtë fenomen, kryesisht në NjA-të Libofshë, Mbrostar dhe Portëz. Ndër masat kryesore përmendim:

- Hartimin e Planit të Mbarështrimit të Pyjeve: Për fenomenin e rrëshqitjes si pasojë e shpyllëzimeve pa kriter në këtë Bashki rekomandohet të merren masa në mënyrë emergjente nëpërmjet hartimit të Planit të Mbarështrimit që përfshijnë mbjelljen e pemëve. Struktura pranë Bashkisë ndjek dhe mbikqyr punën për përmirësimin e zonave tek të cilat ka ndodhur procesi i rrëshqitjes, detyrim ligjor i cili i vjen nga ligji për pyjet dhe shërbimin pyjor.
- Kufizimi i sipërfaqeve që kalojnë nga tokë pyjore në tokë bujqësore: Një faktor tjetër, që duhet përmendur përse i përket rrëshqitjeve është shndërrimi i tokave pyjore në bujqësore duke tjetërsuar kështu morfologjinë e tokës në të cilën ndodh. Rekomandohet që Bashkia të mos miratojë kërkesa për kalimin e tokës pyjore në tokë bujqësore në zonat ku shihet dukshëm krijimi i këtij fenomeni.
- Të merren masa mbrojtëse për rrëshqitjet e dheut nëpërmjet ndërtimit të instrumentave inxhinierike në zonën e Libofshës, Mbrostarit dhe Portëzës. Për mbrojtjen nga rrëshqitja ndërtohen mure mbrojtëse me materiale gabioni, betoni, betoni të armuar dhe prej materiali miks (gjeotekstil me dhe, beton me ankerim).
- Të merren masa për rrëzimet e gurëve. Masat që rekomandohet është përdorimi i një sistemi rrjetë-perde të fiksuar në të gjithë sipërfaqen që rrezikon të rrëzohet.

Erozionit në zonat kodrinore: Sa i përket erozionit në zonat kodrinore, gjendja paraqitet problematike. Rekomandohet që Bashkia të marrë masa specifike për për ruajtjen e këtyre zonave si:

- të hartojë Planin e Mbarështrimit të Zonave Pyjore: Zonat më problematike ndaj këtij fenomeni shfaqen në një rrip të ngushtë të Kodrave të Cakranit deri në Mollaj
- Ripërtëritje e bimësisë së ulët (ripërtëritja e nënpyllit) në ekonomitë pyjore të dëmtuara me qëllim mbulimin e tabanit të tokës)
- Disiplinimi i rrjedhës së ujërave të bardha në pyll: Stabilizimi i zonave pyjore nën ndikimin e erozionit në të cilat ka patur gërryerje të sipërfaqes të cilat kanë çuar në krijimin e kanaleve ujore të parregullta dhe të pakontrolluara.
- Ndërtimi i strukturave fizike (pritave) që kanë si qëllim drejtimin dhe ngadalësimin e shpejtësisë së rrjedhës së ujërave

Erozionit në zonat fushore: Zonat fushore të Bashkisë Fier përshkohen nga një rrjet i dendur sistemi ujor, që nga kanalet vaditëse dhe kulluese deri tek përrenjtë dhe lumenjtë e Semanit dhe Vjosës duke shkaktuar përmytje të herëpashershme të tokave përreth në rast shirash. Si një problematikë e rëndësishme rekomandohet që:

- të merren masa për përmirësimin e sistemit ujitës dhe kullues duke i pastruar dhe duke i përmirësuar si dhe duke i rehabilituar ato.
- të merren masa për përmirësimin e zonave riparane në mënyrë, që të minimizohet rreziku i përmytjes së këtyre tokave me qëllim parandalimin e përmytjes së tokave përreth lumenjëve dhe degëve të tyre. Zonat që duhet të mbahen parasysh

janë Frakull, Trevëllazen, Mifol, Varibob e Bishan si dhe përgjatë gjithë brigjeve të lumit Seman e Vjosë

Përmbytjet: Rreziku i përmbytjes me rikthim 100-vjeçar në Bashkinë e Fier parashikohet të shkaktohet nga lumenjtë kryesorë që janë Vjosë, Seman dhe dega e tij ndaj dhe rekomandohet që:

- të përditësojë Planin e Menaxhimit të Përmbytjeve me rikthim 50-vjeçar. Planet e sotme janë të vitit 2003 dhe nuk marrin parasysh ndryshimet e regjimit të reshjeve dhe fenomeneve të tjera klimatike në dhjetëvjeçarin e fundit.
- të hartohet një plan menaxhimi në rast përmbytjesh me rikthim 100-vjeçar. Fillimisht rekomandohet të bëhen studime për të përditësuar përmbytjet në Bashki.
- të hartojë dhe zbatojë Plane Veprimi për pastrimin e digave nga materialet e depozituara në to me qëllim shmangien e përmbytjeve. _Rrezik për përmbytjet paraqet edhe mbushja e digave ujëmbajtëse me materiale që sjell lumi duke ulur kapacitetin e tyre mbajtës. Më problematike paraqitet situatë në digën e Levan e ndjekur nga diga në Lalar, Visokë dhe së fundi në Zharezë.

6.5.2 Masa për mbrojtjen e tokës bujqësore

Duke parë rëndësinë e veçantë që ka sektori i bujqësisë në Bashkinë Fier, është e rëndësishme që të investohet për mbrojtjen e tokës në përgjithësi dhe tokës bujqësore në veçanti. Në këtë rast, krahas masave të propozuara në PPV-në e Bashkisë Fier, rekomandohet që Bashkia të marrë një sërë masash të tjera të cilat janë renditur më poshtë:

- Ruajtja ose mbrojtja e tokës bujqësore nga ndërtimet: Bashkia e Fierit është përgjegjëse për nxjerrjen e vendimeve të detyrueshme në funksion të ruajtjes së tokës bujqësore. Veprimtari të tilla si ndërtimi mbi tokë bujqësore ndalohen me ligj (Nenet 10 dhe 14 i Ligjit nr. 9244, datë 17.6.2004 “Për Mbrojtjen e Tokës Bujqësore”).
- Ndalimin e çdo zënie ose përdorimi të paligjshëm të tokës në territorin e bashkisë në zbatim të Ligjit nr. 7501 “Për Tokën” i ndryshuar, Neni 21. Për këtë arsye, rekomandohet që Bashkia e Fierit të marrë masa për kontrollin e vazhdueshëm për parandalimin e ndërtimeve të paligjshme në tokat bujqësore.
- Studime të mirëfillta mbi erozionin duke përdorur modele bashkëkohore për parashikimin e erozionit të shkaktuar nga uji dhe nga era (përdorimi i ekuacionit universal për humbjen e dherave-USLE ose parashikimi i erozionit nga shiu-WEPP⁴²¹) në të gjithë sipërfaqen e bashkisë me qëllim përcaktimin e shkallës/shtrirjes së erozionit në të gjithë territorin. Kjo ndihmon i) për të planifikuar më mirë menaxhimin e tokës, ii) për të vlerësuar më mirë pasojat që vijnë nga mënyrat e ndryshme të punimit të tokës (me përmbysje të dheut në 100% të sipërfaqes së tokës, pa shkulje të bimësisë së kultivuar në stinët e mëparshme me qëllim mbrojtjen e tokës, etj.), iii) për të përcaktuar respektimin e standardeve për mbrojtjen e mjedisit, iv) për të zhvilluar plane për kontrollin e sedimentit në projekte ndërtimi, v) si dhe për të llogaritur vitet që nevojiten për mbushjen e kanaleve dhe digave me sediment.

- Hartimin e një Plani Veprimi për Informimin e Bujqërve për praktikat e mira bujqësore që me qëllim uljen e erozionit në toka bujqësore dhe rritjen e prodhueshmërisë së tokave. Praktika të tilla synojnë:
 - > Punimin e tokës, duke e trazuar sa më pak atë (ku gjatë punimit të tokës më shumë se gjysma e mbetjeve bimore të kultivimeve të mëparshme lihen të paprekura në vend që të kalben).
 - > Shmangien e lënies së tokës të zhveshur ose pa bimësi ndërmjet të mbjellave ose gjatë stinës së kultivimit. Kjo mund të arrihet nëpërmjet mbjelljes së bimëve me funksion veshjen/mbulimin e sipërfaqes së tokës. Një shembull është mbjellja e bimëve foragjere / legumeve (ose bimë të tjera me funksion mbulimin e tokës) ndërmjet rreshtave të vreshtave, pemëve, ulishtave, etj. ose të gjitha atyre kulturave ku bimët mbillen në rresht si kultura e misrit, etj. Këto bimë mund të mbillen jo vetëm ndërmjet rreshtave gjatë stinës së kultivimit por edhe ndërmjet stinëve të kultivimit. Në të dyja rastet, këto bimë garantojnë mbulimin e tokës e, si rrjedhojë, shmangien e erozionit.
 - > Mbulimin e sipërfaqes së tokës me një shtresë të hollë copash të grimcuara bimësh ose druri në rast se nuk kultivohet. Kjo ndosh në rastet kur mbjellja e dy ose më shumë kulturave njëkohësisht nuk është mënyrë e përshtatshme. Shtresa mbuluese, duke qenë me bazë bimore, shërben jo vetëm për ruajtjen e tokës nga erozioni por edhe për rritjen e prodhimit të tokës, përmirësimin e shëndetit dhe ndalimin e rritjes së bimëve të egra në të.
 - > Mbështetjen e fermerëve për mbjelljen e kulturave që shërbejnë edhe për mbrojtjen e tokës (kalimi nga kultura bujqësore në foragjere/barë ose lënia e tokës në pyll) sa herë që paraqitet nevoja, kryesisht në zonat kodrinore me rrezikshmëri të lartë erozioni. Sigurisht që ky ndryshim përdorimi i tokës kërkon investime nga shteti për kompensimin e fermerëve.
 - > Stabilizimin e zonave nën ndikimin e erozionit në sipërfaqe të sheshta dhe të erozionit të shkaktuar nga shiu të cilat kanë krijuar kanalizime të parregullta për ujin në tokat e punuara.
 - > Në zonat kodrinore: Trajnimin e fermerëve për futjen e mënyrave të kultivimit të tokës që e mbrojnë atë nga erozioni dhe që në të njëjtën kohë, ruajnë lagështinë e tokës. Disa nga këto mënyra përfshijnë terracimin e kodrave, kultimin e zonave kodrinore me drejtim përreth kodrës dhe jo nga lart-posht e anasjelltas dhe krijimin e kanaleve të veshura me bar⁴²².
- Investime në bujqësi që synojnë mbrojtjen e mjedisit, sipas standardeve të BE-së. Investimet në bujqësi duhet të synojnë edhe mbrojtjen e tokave të brishta /të pjerrëta ndaj erozionit, gërryerjes, etj. Në shumë fshatra ose zona kodrinore, popullsia është e detyruar të kultivojë tokat e brishta në pronësi të saj për arsye ekonomike. Kultivimi kryhet edhe në rastet kur tokat janë tejet të ndjeshme ndaj erozionit e gërryerjes (për shkak të shiut e erës). Me qëllim shmangien e degradimit të këtyre tokave nga kultivimi, rekomandohet që Bashkia të investojë në bujqësi, dhe në veçanti, të nxitë pronarët e tokave të ndjeshme që të mos i punojnë ato në këmbim të kompensimit të tyre.

- Mbikqyrja e punës për përmirësimin e zonave të gërryera në tokat bujqësore: Për problemet me erozionin në toka bujqësore, rekomandohet që Bashkia të drejtojë dhe të mbikqyrë punën për përmirësimin e zonave të gërryera në tokat bujqësore, në zbatim të Ligjit nr. 9385, datë 4.5.2005 “Për Pyjet dhe Shërbimin Pyjor, i ndryshuar” Neni 7.

Ndotja dhe degradimi i tokës: është fenomen që prek zona të caktuara të territorit të Bashkisë Fier. Shkaqet kryesore janë ndotja e tokave nga pusët e naftës, në ish-zonat industriale, si dhe nga venddepozitimet e mbetjeve. Në afërsi të këtyre zonave, problematikë kryesore mbetet ndotja e shpërndarë në rreze relativisht të gjerë. Për përmirësimin e situatës, dhe mbajtjen e saj nën kontroll rekomandohet që:

të hartohet një program për monitorimin e zonave të ndotur në brendësi të sipërfaqeve ku zhvillohej aktiviteti industrial dhe jashtë tyre, më qëllim që të kuptohet niveli i ndotje dhe rrezja e shpërndarjes.

Të pastrohet stoku i mbetjeve industriale apo urbane, apo dhe toka që shfaqet tejet e ndotur në territorin e ish-industrive dhe në zonën industriale naftënxjerrëse.

Mbyllja/rehabilitimi i venddepozitimit të mbetjeve aktuale është një masë emergjente që duhet të merret, pasi krahas ndotjes së tokës, shkakton ndotje të gjerë në të gjithë përbërësit e mjedisit. Në zonat me ndotje të lartë rekomandohet pastrimi fizik i tokës (zhvendosja e dheut sipërfaqësor dhe jo vetëm).

Të analizohen parametrat fizikë dhe kimikë të tokave në mënyrë që të përcaktohet qartë sasia e inputeve kimike që nevojitet për tokat bujqësore. Në këtë mënyrë shmanget jo vetëm ndotja e tokës bujqësore nga inputet bujqësore por edhe ajo e ujërave sipërfaqësor e nëntokësore. Në rast se këto kimikate përdoren me sasi më të mëdha se nevojat e tokës, përfundojnë në burimet ujore më të afërta nëpërmjet shirave.

Vaditja me pika: Vaditja me “mbytje” është praktikë që shpëlan tokën nga lënda ushqyese, sidomos në toka të pjerrëta duke varfëruar tokën dhe shkaktuar ndotjen e burimeve ujore. Për këtë arsye rekomandohet, aty ku është e mundur, vaditja me pika, ose me impiante në formë shiu.

Trajtimi i tokave të braktisura, apo të përdoren instrumenta financiarë për ri- kultivimin e tyre, pasi tokat e braktisura varfërohen gradualisht.

Tabela 99. Projektet e planifikuara në PPV për përmirësimin e cilësisë së tokës

Qëllimi	Masa	Projektet
Masa kundër degradimit të tokës	Rihabilitimi i sistemit ujitës-kullues	-Rehabilitimi dhe mirëmbajtja e rrjetit kullues dhe ujitës për të gjithë territorin e Bashkisë Fier (Kallm-Verri-Mbrostar, Fushë Sheqit, Dega e Fierit) -Rehabilitimi i ujitjes së Fushës së Cakranit
	Lufta kundër erozionit bregdetar dhe lumor	-Rehabilitim dhe pyllëzim i brezit mbrojtës të argjinaturës së lumenjve Seman, Vjosë dhe Gjanicë -Ndërtimi i një brezi platformash/infrastrukturash mbrojtëse ndaj erozionit në bregdetin Darzezë-Pishë-Poro -Ndërtimi i një ishulli të mbjellë me bimësi rizofore për mbrojtje të erozionit bregdetar
	Pastrimi nga ndotja	-Hartimi i projektit për rehabilitimin mjedisor të ish zonës industriale të Azotikut

Burnimi: Co-PLAN, 2016

6.5 Masa për mbrojtjen e vijës bregdetare

Përgjatë vijës bregdetare të territorit të Bashkisë Fier dallohen dy fenomene kryesore të evolimit të vijës bregdetare, erozioni dhe akumulimi. Për të mbajtur në kontroll vijën bregdetare të territorit të Bashkisë nevojitet që:

- Për zonën e Lagunës së Karavastasë duhet menjëherë të vendoset sistemi i mbajtjes hapur të kanalit të komunikimit të Lagunës me detin (kanali i Vahut).
- Erozioni në afërsi të Godullës së Re të Karavastasë duhet të mbahet nën vëzhgim për të ndërhyre në rast se ky fenomen kërcënon shkatërrimin e këtij ekosistemi natyror me vlera.
- Duhet të monitorohen pusët që shfrytëzojnë ujin në suitën Rrogozhina, për të mos lejuar ndotjen e kësaj pasurie të rëndësishme natyrore.
- Të mbillen Marina (*Tamarix*) në të gjitha tokat e kripura dhe në brezat e gjelbër mbrojtës përgjatë vijës bregdetare.
- Të mbillen zonat ripariane përgjatë Semanit, Vjosës dhe Kanaleve kulluese kryesore, me pemë si; Robinja (*Robinia Pseudoacacia*), Rrapi (*Latanus*), Shelgë (*Salix*), Plepi i bardhë (*Populus Alba*) dhe shkurre si; Mersina, Gjineshtra (*Sportum Juniceun*), Dëllinjë (*Juniperus*), Shqopë (*Rika Arborea*) dhe Marina (*Tamarix*).
- Drunjtë e sjellë nga lumi Vjosa dhe Seman, mund të përdoren për rimëkëmbjen e dunave dhe rripave të gjelbër mbrojtës nga veri-perëndimi i Povelçës e deri në grykëderdhje të lumit Seman.
- Të orientohet aktiviteti njerëzor/ekonomik në plazhin e Semanit dhe pronarët të krijojnë brezat e gjelbër për ndërtimet e tyre, për të ndihmuar krijimin e “pritave” të rërës, për të mbrojtur bimësinë nga pas.
- Të mirëmbahen dunat ekzistuese dhe të zgjerohen më tej, përmes mbjelljes së bimësisë barishtore për duna.
- Të mirëmbahet zona e mbrojtur e Pishë Poros, jo thjesht për vlerat e saj ekologjike apo si pikë turistike, por si elementi natyror më i mirë mbrojtës i zonës nga përparimi i detit drejt tokës, erozioni, dhe erërat në tokën bujqësore.
- Të kryhen studimet e hollësishme gjeologo-inxhinierike para se të avancohet më çfarëdolloj ndërtimi në zonën bregdetare.
- Nuk rekomandohet ndërtimi i porteve tregtare në këtë bregdet.
- Korridori blu është propozuar të kalojë në rrugët ekzistuese, duke shfrytëzuar akset e rrugëve bujqësore dhe më pas futet në zonën e rezorteve turistike duke realizuar jo vetëm shërbimin për to, por edhe elementin mbrojtës nga ndërtimi në pyllin e Pishë Poros.
- Zonimi i preferuar për shfrytëzimin e zonës bregdetare për qëllime të ekonomisë së turizmit, gjithmonë pas vlerësimit të ndikimit në mjedis dhe lejes mjedisore, do të ishte:

- Inventarizimi i fondit pyjor e kullosor në mënyrë që të dihet sipërfaqja aktuale. Siç është theksuar më parë, të dhënat zyrtare rreth fondit pyjor e kullosor janë të vitit 1984-1985 kur është kryer inventari i fundit i këtij fondi.
- Hartimi i Planit të Mbarështimit të Pyjeve e kullotave i cilë është detyrim ligjor për Bashkinë, që buron nga ligji nr. 9385/2005”Për pyjet dhe shërbimin pyjor”. Duke qënë se në territorin e Bashkisë Fier nuk njihet mirë kapacitetet që kanë kullotat për t’u shfrytëzuar, lind nevoja edhe për hartimin e Planit të Mbarështimit të Kullotave, i cili do të mundësojë njohjen e kapaciteteve të kullotjes në territorin e bashkisë dhe menaxhimin e qëndrueshëm të tyre.
- Hartimi i Planit të monitorimit & kontrollit të pyjeve dhe kullotave me qëllim zbatimin e ligjit dhe shmangjen e demtimeve në territor.
- Përmirësimin e infrastrukturës rrugore të pyjeve dhe kullotave (rrugë aksesit), të cilat janë jetike për ndërhyrje në rastet e rënies së zjarrit në pyje, kryesisht në NJA-në Lumas.
- Zgjidhje e konflikti Pyje –Bujqësi. Ky konflikt është theksuar vitet e fundit për shkak se pentaria është shndërruar në sektor fitimprurës për banorët. Në këtë rast rekomandohet që Bashkia, në bashkëpunim me popullsinë, të përcaktojë se deri në cilën shkallë lejohet zhvillimi i pentarisë në dëm të sipërfaqeve pyjore.
- Monitorimi dhe zbatimi i moratoriumit të shfrytëzimit të pyjeve.
- Masa të tjera: në sipërfaqet e fondit pyjor është e nevojshme të ndërmerren disa hapa për përmirësimin e gjendjes së pyjeve dhe kullotave. Të tilla mund të jenë:
 - › Kryerja e një studimi të hollësishëm me qëllim përcaktimin e shkaqeve që kanë shkaktuar tharjen e llojeve të bimësisë në seksione të ndryshme në territor.
 - › Studim i hollësishëm për përcaktimin e mundësisë së rehabilitimit të sipërfaqeve të djegura që nuk kanë mundësi të ripërtëriten në mënyrë natyrale.
 - › Mbajtja nën kontroll e sëmundjeve (koncesionares) dhe dëmtuesve, ku shkalla e prekjes është më e madhe se kufijtë kritikë të lejueshëm.
 - › Marrja e masave për parandalimin e zjareve si krijimi i një rrjeti për njoftimin e rënies së zjarreve (barinjte mund të luajnë një rol tejet të rëndësishëm në këtë rast), ndërgjegjësimin e komunitetit, ndërtimin e brezave mbrojtës, vënien përpara përgjegjësisë të gjithë kundravajtësve që shkaktojnë zjaret, etj.

Tabela 100. Projektet e planifikuara në PPV për përmirësimin e pyjeve dhe kullotave

Qëllimi	Masa	Projekti
Përmirësimi i gjëndjes së pyjeve dhe kullotave në territorin e Bashkisë Fier	Krijimi dhe rigjenerimi i parqeve	- Zgjerimi i Pyllit të Levanit dhe kthimi i tij në Park - Rivitalizim i parkut pranë Bar-Rinisë
	Ripyllëzimi i zonave të dëmtuara	- Ndërtim i parkut qendror të qytetit - Rehabilitim dhe pyllëzim i brezit mbrojtës të argjinaturës së lumenjve Seman, Vjosë dhe Gjanicë
	Përmirësimi i infrastrukturës së gjelbër	- Ndërtimi i një brezi platformash/infrastrukturash mbrojtëse ndaj erozionit në bregdetin Darvezë-Pishë-Poro - Ndërtimi i një ishulli të mbjellë me bimësi rizofore për mbrojtje të bregdetit nga dukuritë erozive detare - Pyllëzimi i bregdetit nga grykëderdhja e Lumit Seman deri në Darvezë - Plotësimi i brezit pyjor mbrojtës në bregdet Pishë-Poro-Zona Kërnice - Ndërtimi i 6 rrugëve këmbësore përgjatë Gjanicës - Hartimi i itinerareve turistike në Bashkinë Fier dhe Bashkitë fqinje

Burimi : Co-PLAN, 2016

Bashkia Fier ka zona të nxehta mjedisore të shpallura ligjërisht. Në territorin e Fierit ndodhen disa zona të nxehta (shih seksioni e Vatrave të Nxehta Mjedisore) mjedisore që kanë nevojë për rihabilitim sa më të shpejtë me qëllim shmangien e ndotjes së mjedisit dhe rreziqeve që i kanosen shëndetit të banorëve që jetojnë ngjitur ose përreth këtyre zonave. Zonat kryesore të nxehta mendohet se janë venddepozimi i mbetjeve urbane dhe industriale dhe Zona naftënxjerrëse Patos-Marinëz.

Me qëllim përmirësimin e vatrave të nxehta mjedisore dhe përmirësimin e cilësisë së jetës së banorëve të saj, Bashkia Fier ka parashikuar marrjen e disa masave në Planin e Përgjithshëm Vendor i cili është në fazë miratimi. Këto masa përfshijnë rihabilitimin e kanaleve vaditëse, ndërtimin e kanalizimeve dhe trajtimin e ujërave të ndotura industriale, pastrimin dhe vlerësimin e ndikimit në mjedis të zonave naftë nxjerrëse, rihabilitimin e fushës së mbetjeve dhe ndërtimin e landillit.

Në funksion të uljes së ndikimit negativ mjedisor të vatrave të nxehta mjedisore dhe rihabilitimin e tyre, krahas masave të propozuara në PPV rekomandohen edhe masa të tjera si:

Rehabilitimi i venddepozitimit të mbetjeve urbane: Në Bashkinë Fier ekziston një venddepozitim i mbetjeve vetëm 3km larg qytetit të Fierit jashtë cdo kushti tekniko dhe higjeno-sanitar. Nuk duhet të lëmë pa përmendur se ka dhe pika ilegale të grumullimit të mbetjeve në territor. Ndaj,

- Bashkia duhet të marrë masa për të rihabilitimin e vend-depozitimit duke bërë rihabilitimin e tokës dhe duke e kthyer në zonë të gjelbërt. Ky venddepozitim është jashtë kushteve tekniko dhe higjeno-sanitare. Ai ka shkaktuar ndotje në tokë, në ajër dhe në ujëra nëntokësore dhe rrjedhimisht dhe sipërfaqësor ose anasjelltas.
- Në PPV është propozuar edhe ndërtimi i një landfilli brenda kushteve teknike dhe higjeno-santare duke eliminuar një herë e mirë të gjithë problemet e mbetjeve të

shkaktuara ndër vite. Ky projekt është propozuar në PPV nga Bashkia si një detyrim i cili i lind nga ligji Nr.139/2015 Për Vetëqeverisjen Vendore”.

- Në Bashkinë e Fierit jo i gjithë territori i saj është pajisur me infrastrukturën për grumbullimin dhe largimin e mbetjeve urbane, ndaj rekomandohet ndërtimi i vend transferimit të mbetjeve.

Hatimi i një plani për venddepozitimin e mbetjeve industriale : që planifikohet të grumbullohen nga rihabilitimi i vatrave të nxehta (zona naftënxjerrëse Patos-Marinëz dhe rafineria e Naftës). Mbetjet e depozituara në këto vatra të nxehta mjedisore janë kryesisht të krijuara nga hidrokarburët. Rrjedhimisht, marrja e masave paraprake për trajtimin dhe depozitimin e tyre përfundimtar është e pashmangshme, në mënyrë që mos të krijohet një tjetër vatrë e nxehetë mjedisore (kjo nisëm realizohet në bashkëpunim me organet e pushtetit qendror, për arsye se mbetjet industriale nuk menaxhohen nga Bashkia).

Rihabilitimi i venddepozitimit të vjetër me qëllim shmangien e ndotjes së tokës e ujërave nëntokësorë nëpërmjet shllamit që krijohet nga shpërbërja e mbetjeve

Tabela 101. Projektet e planifikuara në PPV për trajtimin e zonave të nxehta mjedisore

Qëllimi	Masa	Projektet
Masa për trajtimin e zonave të nxehta	Pastrimi dhe rihabilitimi i zonave ish industriale	- Hartimi i projektit për rihabilitimin mjedisor të ish zonës industriale të Azotikut dhe kthimi në pol ekonomik për Bashkinë Fier

Burnimi: Co-PLAN, 2016

Bashkia Fier ka zona të nxehta mjedisore të shpallura ligjërisht. Në territorin e Fierit ndodhen disa zona të nxehta (shih seksioni e Vtrat e Nxehta Mjedisore) mjedisore që kanë nevojë për rihabilitim sa më të shpejtë me qëllim shmangien e ndotjes së mjedisit dhe rreziqeve që i kanosen shëndetit të banorëve që jetojnë ngjitur ose përreth këtyre zonave. Zonat kryesore të nxehta mendohet se janë venddepozimi i mbetjeve urbane dhe industriale dhe Zona naftënxjerrëse Patos-Marinëz.

Me qëllim përmirësimin e vatrave të nxehta mjedisore dhe përmirësimin e cilësisë së jetës së banorëve të saj, Bashkia Fier ka parashikuar marrjen e disa masave në Planin e Përgjithshëm Vendor i cili është në fazë miratimi. Këto masa përfshijnë rihabilitimin e kanaleve vaditëse, ndërtimin e kanalizimeve dhe trajtimin e ujërave të ndotura industriale, pastrimin dhe vlerësimin e ndikimit në mjedis të zonave naftë nxjerrëse, rihabilitimin e fushës së mbetjeve dhe ndërtimin e landillit.

Në funksion të uljes së ndikimit negativ mjedisor të vatrave të nxehta mjedisore dhe rihabilitimin e tyre, krahas masave të propozuara në PPV rekomandohen edhe masa të tjera si:

Rihabilitimi i venddepozitimit të mbetjeve urbane: Në Bashkinë Fier ekziston një venddepozitim i mbetjeve vetëm 3km larg qytetit të Fierit jashtë cdo kushti tekniko dhe higjeno-sanitar. Nuk duhet të lëmë pa përmendur se ka dhe pika ilegale të grumbullimit të mbetjeve në territor. Ndaj,

- Bashkia duhet të marrë masa për të rehabilitimin e vend-depozitimit duke bërë rehabilitimin e tokës dhe duke e kthyer në zonë të gjelbërt. Ky venddepozititë është jashtë kushteve tekniko dhe higjieno-sanitare. Ai ka shkaktuar ndotje në tokë, në ajër dhe në ujëra nëntokësorë dhe rrjedhimisht dhe sipërfaqësor ose anasjelltas.
- Në PPV është propozuar edhe ndërtimi i një landfilli brenda kushteve teknike dhe higjieno-santare duke eliminuar një herë e mirë të gjithë problemet e mbetjeve të shkaktuara ndër vite. Ky projekt është propozuar në PPV nga Bashkia si një detyrim i cili i lind nga ligji Nr.139/2015 Për Vetëqeverisjen Vendore”.
- Në Bashkinë e Fierit jo i gjithe territori i saj është pajisur me infrastrukturën për grumbullimin dhe largimin e mbetjeve urbane, ndaj rekomandohet ndërtimi i vend transferimit të mbetjeve.

Hatimi i një plani për venddepozitimin e mbetjeve industriale : që planifikohet të grumbullohen nga rihabilitimi i vatrave të nxehta (zona naftënxjerrëse Patos-Marinëz dhe rafineria e Naftës). Mbetjet e depozituara në këto vatra të nxehta mjedisore janë kryesisht të krijuara nga hidrokarburët. Rrjedhimisht, marrja e masave paraprake për trajtimin dhe depozitimin e tyre përfundimtar është e pashmangshme, në mënyrë që mos të krijohet një tjetër vatrë e nxehetë mjedisore (kjo nisëm realizohet në bashkëpunim me organet e pushtetit qendror, për arsye se mbetjet industriale nuk menaxhohen nga Bashkia).

Rihabilitimi i venddepozitimit të vjetër me qëllim shmangien e ndotjes së tokës e ujërave nëntokësorë nëpërmjet shllamit që krijohet nga shpërbërja e mbetjeve

Tabela 102. Projektet e planifikuara në PPV për trajtimin e zonave të nxehta mjedisore

Qëllimi	Masa	Projektet
Masa për trajtimin e zonave të nxehta	Pastrimi dhe rihabilitimi i zonave ish industriale	- Hartimi i projektit për rehabilitimin mjedisor të ish zonës industriale të Azotikut dhe kthimi në pol ekonomik për Bashkinë Fier

Burnimi: Co-PLAN, 2016

6.7 Masa për trajtimin e zonave të nxehta mjedisore

Bashkia Fier ka zona të nxehta mjedisore të shpallura ligjërisht. Në territorin e Fierit ndodhen disa zona të nxehta (shih seksioni e Vatrave të Nxehta Mjedisore) mjedisore që kanë nevojë për rihabilitim sa më të shpejtë me qëllim shmangien e ndotjes së mjedisit dhe rreziqeve që i kanosen shëndetit të banorëve që jetojnë ngjitur ose përreth këtyre zonave. Zonat kryesore të nxehta mendohet se janë venddepozitimi i mbetjeve urbane dhe industriale dhe Zona naftënxjerrëse Patos-Marinëz.

Me qëllim përmirësimin e vatrave të nxehta mjedisore dhe përmirësimin e cilësisë së jetës së banorëve të saj, Bashkia Fier ka parashikuar marrjen e disa masave në Planin e Përgjithshëm Vendor i cili është në fazë miratimi. Këto masa përfshijnë rehabilitimin e kanaleve vaditëse, ndërtimin e kanalizimeve dhe trajtimin e ujërave të ndotura

industriale, pastrimin dhe vlerësimin e ndikimit në mjedis të zonave naftë nxjerrëse, rehabilitimin e fushës së mbetjeve dhe ndërtimin e landillit.

Në funksion të uljes së ndikimit negativ mjedisor të vatrave të nxehta mjedisore dhe rehabilitimin e tyre, krahas masave të propozuara në PPV rekomandohen edhe masa të tjera si:

Rehabilitimi i venddepozitimit të mbetjeve urbane: Në Bashkinë Fier ekziston një venddepozitim i mbetjeve vetëm 3km larg qytetit të Fierit jashtë cdo kushti tekniko dhe higjeno-sanitar. Nuk duhet të lëmë pa përmendur se ka dhe pika ilegale të grumullimit të mbetjeve në territor. Ndaj,

- Bashkia duhet të marrë masa për të rehabilitimin e vend-depozitimit duke bërë rehabilitimin e tokës dhe duke e kthyer në zonë të gjelbërt. Ky venddepozitie është jashtë kushteve tekniko dhe higjeno-sanitare. Ai ka shkaktuar ndotje në tokë, në ajër dhe në ujëra nëntokësorë dhe rrjedhimisht dhe sipërfaqësor ose anasjelltas.
- Në PPV është propozuar edhe ndërtimi i një landfilli brenda kushteve teknike dhe higjeno-santare duke eliminuar një herë e mirë të gjithë problemet e mbetjeve të shkaktuara ndër vite. Ky projekt është propozuar në PPV nga Bashkia si një detyrim i cili i lind nga ligji Nr.139/2015 Për Vetëqeverisjen Vendore”.
- Në Bashkinë e Fierit jo i gjithe territori i saj është pajisur me infrastrukturën për grumbullimin dhe largimin e mbetjeve urbane, ndaj rekomandohet ndërtimi i vend transferimit të mbetjeve.

Hatimi i një plani për venddepozitimin e mbetjeve industriale : që planifikohet të grumbullohen nga rihabilitimi i vatrave të nxehta (zona naftënxjerrëse Patos-Marinëz dhe rafineria e Naftës). Mbetjet e depozituara në këto vatra të nxehta mjedisore janë kryesisht të krijuara nga hidrokarburët. Rrjedhimisht, marrja e masave paraprake për trajtimin dhe depozitimin e tyre përfundimtar është e pashmangshme, në mënyrë që mos të krijohet një tjetër vatër e nxehetë mjedisore (kjo nisëm realizohet në bashkëpunim me organet e pushtetit qendror, për arsye se mbetjet industriale nuk menaxhohen nga Bashkia).

Rihabilitimi i venddepozitimit të vjetër me qëllim shmangien e ndotjes së tokës e ujërave nëntokësorë nëpërmjet shllamit që krijohet nga shpërbërja e mbetjeve

Tabela 103. Projektet e planifikuara në PPV për trajtimin e zonave të nxehta mjedisore

Qëllimi	Masa	Projektet
Masa për trajtimin e zonave të nxehta	Pastrimi dhe rihabilitimi i zonave ish industriale	- Hartimi i projektit për rehabilitimin mjedisor të ish zonës industriale të Azotikut dhe kthimi në pol ekonomik për Bashkinë Fier

Burnimi: Co-PLAN, 2016

6.8 Masat për mbrojtjen e trashëgimisë kulturore dhe historike

Bashkia Fier bart një larmishmëri të madhe të monumenteve të kulturës në territorin e saj. Nga parku më i madh arkeologjik i vendit Apollonia, e deri në disa mozaikë antikë, kisha e manastire, kala të periudhës antike dhe banesa popullore.

Veçanërisht e ardhmja dhe trajtimi i Apollonisë varet shumë nga miratimi dhe vënia në zbatim e një plani menaxhimi të hartuar tashmë por të pa ligjësuar nga Ministria e Kulturës. Ky plan ndër të tjera ka sugjeruar një zonifikim të ri të Apollonisë, duke saktësuar kufijtë e zonës arkeologjike dhe të vetë parkut si dhe ka ofruar parashikime për përdorimin me kritere të tokës brenda kufijve të parkut (zona B). Draft plani i menaxhimit përbën një udhëzues të mirë aktualisht për të parashikuar ndërhyrje emergjente përsa i përket çështjes së konservimit të monumenteve në park por edhe orientime për aktivitete me interes ekonomik dhe turistik për zonën.

Problematikat e Apollonisë shtrihen nga prezenca e 3 fshatrave të banuar dhe aktivitetit të tyre që duhet të jetë në harmoni me kriteret për mbrojtjen e pjesëzhit kulturor, e deri te rishikimi i rrugëve të lëvizjes brenda territorit të parkut për banorët, siç është rasti i fshatit Kryegjatë ku sugjerohet krijimi i një rruge që do të lidhë këtë fshat me rrugën e re Levan-Fier duke evituar kalimin mospërmas mureve antike të Apollonisë nga banorët.

Problematika e 2 banesave në zonën e ish-repartit ushtarak në veri të Apollonisë mund të evitohet duke krijuar aksesin e nevojshëm rrugor për to që të lidhen me fshatin Havaleas duke penguar rrjedhimisht kalimin e mjeteve në brendësi të parkut arkeologjik. Në këtë mënyrë mund të mbrohet edhe më mirë parku arkeologjik (në aspektin e sigurisë).

Të gjitha kishat në territorin e bashkisë Fier kanë nevojë urgjente për pajisjen me zonat e tyre të mbrojtura si dhe projekte të restaurimit të tyre. Çështjet që duhet të merren në konsideratë janë ndalimi i ndërtimeve të reja në afërsi të tyre, zgjidhja e problematikës së varrezave moderne pranë tyre (rasti i varrezave brenda parkut arkeologjik të Apollonisë gjithashtu duhet trajtuar në këtë kontekst).

Kalaja e Gurzezës, qyteza e Cakranit dhe vendbanimi prehistorik në Cakran janë një grup satesh shumë të rëndësishme arkeologjike dhe monumentale dhe si të tilla duke u gjendur pranë zonës së banuar të Cakranit kanë nevojë për zonat e mbrojtura të tyre. Për shkak të pozicionit të tyre në terren (Gurzeza dhe Cakrani) në hapësirën kodrinore të Cakranit dhe vendbanimi prehistorik në fushën në perëndim të Cakranit, presioni ndërtimor e zhvillimor në tërësi është aktual. Gurzeza është më e distancuar nga qendra e banuar, si dhe mungesa e rrugës për të arritur këtë sit arkeologjik e mbron natyrshëm nga problematikat. Gjithsesi, mungesa e rrugës ka sjellë grabitjen e herëpashershme të saj në periudha të ndryshme duke sjellë dëmtime të pariparueshme në nëntokën dhe potencialin e pasur arkeologjik. Ndërtimi i rrugës, miratimi i zonës së mbrojtur, krijimi i hapësirës së parkimit si dhe pajisja me roje (nga bashkia në bashkëpunim me Ministrinë e Kulturës), do të sillte në hartën e vizitueshmërisë këtë destinacion duke rritur interesin e vizitorëve të turizmit kulturor. Në këtë mënyrë dhe sitet e tjera të zonës mund të prezantohen më mirë dhe zhvillimi i tyre të vendoset në një kontekst më të mirë.

7. Plani i veprimit për zbatimin e masave mbrojtëse mjedisore

7.1 Plani i veprimit: monitorimi, treguesit e vlerësimit e institucionet e monitorimit

Plani i Përgjithshëm Vendor përbëhet nga projekte specifike nëpërmjet të cilave synohet disiplinimi i tipologjisë së funksionimit hapsinor dhe plotësimi i nevojave të Bashkisë Fier me të gjithë përbërësit fizikë, infrastrukturorë dhe natyrorë. Duke iu referuar Ligjit nr. 10431 të datës 09/06/2011 “Për Mbrojtjen e Mjedisit”, në rastet kur janë parashikuar ndërhyrje fizike në territor, PPV-ja shoqërohet edhe me Planin e Monitorimit të Mjedisit i cili siguron rrespektimin dhe realizimin e Objektivave të Mbrojtjes së Mjedisit që janë kryesisht:

- Parandalimi, kontrolli dhe ulja e ndotjes në ujë, ajër, tokë dhe e ndotjeve të tjera të çdo lloji,
- Ruajtja, mbrojtja dhe përmirësimi i natyrës dhe biodiversitetit,
- Planifikimi i përdorimit të pasurive natyrore me synim zhvillimin e qëndrueshëm dhe të ekuilibruar,
- Përdorimi i qëndrueshëm dhe i zgjuar i burimeve natyrore,
- Ruajtja dhe rehabilitimi i vlerave kulturore, estetike, peizazhiste dhe natyrore,
- Mbrojtja dhe përmirësimi i cilësisë së jetës dhe shëndetit publik.

Me **Monitorim Mjedisor** nënkuptohet "Programi i matjeve sistematike, vëzhgimit dhe raportimit të treguesëve mjedisorë". Plani i monitorimit të mjedisit hartohet si dokument themeltar i bazuar në detyrimet ligjore që kanë për synim mbrojtjen dhe përmirësimin e mjedisit në një nivel të lartë, me qëllim parandalimin dhe pakësimin e rreziqeve ndaj jetës e shëndetit të njeriut e sigurimin dhe përmirësimin e cilësisë së jetës në dobi të brezave të sotëm dhe të ardhshëm.

Monitorimi i mjedisit në vendin tonë bazohet në Ligjin nr.10 431, datë 9.6.2011 “për mbrojtjen e mjedisit”, neni 19 ”Mbrojtja e natyrës”; neni 41 ”Monitorimi i gjendjes së mjedisit”; neni 45 ”Qëllimi dhe funksionimi i sistemit të informacionit mjedisor dhe, neni 60 mbi ”Funksionet e Agjencisë Kombëtare të Mjedisit”. Proçedurat dhe rregullat e monitorimit përcaktohen në VKM nr.1189 të datës 18/11/2009 “Për rregullat dhe proçedurat për hartimin dhe zbatimin e programit kombëtar të monitorimit të mjedisit” dhe në Planin Kombëtar të Monitorimit të Mjedisit, 2015. Monitorimi kryhet edhe në kuadër të detyrimeve që i lindin vendit tonë si rrjedhojë e marrjes së statusit të vendit kandidat në Bashkimin Europian, konkretisht, zbatimit të nenit 108 të Marrëveshjes së Stabilizim Asocimit (MSA) për “Zhvillimin dhe forcimin e bashkëpunimit në luftën kundër degradimit mjedisor” në zbatim të të cilit, Ministria e Mjedisit ka krijuar Sistemin e Integruar të Monitorimit të Mjedisit (SIMM). Mbështetur në elementë të këtij sistemi është hartuar edhe Plani Kombëtar i Monitorimit të Mjedisit.

Plani i Monitorimit të zbatimit të PPV-së përcakton treguesit mjedisor mbi të cilët do të bazohet monitorimi, shpeshësinë e monitorimit sipas legjislacionit shqiptar në fuqi dhe institutet përgjegjëse për monitorimin e gjendjes në mjedis. Sipas legjislacionit në fuqi, **treguesit mjedisorë** janë "ndryshorja që jep në mënyrë të përmbledhur dhe të thjeshtë, të dhëna për një dukuri mjedisore duke e bërë atë të perceptueshme nëpërmjet vlerësimit

numerik nga matjet përkatëse". Dukuritë mjedisore lidhen me cilësinë e mjedisit, konkretisht të përbërësve të tij, shkarkimet në mjedis, ndotjen aktive, shkallën e dëmtimit dhe ruajtjes apo edhe masave të marra. Monitorimi/Matja e treguesve të mjedisit është proces shumë i rëndësishëm dhe i domosdoshëm për të patur një pasqyrë të qartë të gjendjes së mjedisit me qëllim përcaktimin e shkaqeve/origjinës së problematikave dhe zgjidhjen e tyre. Monitorimi i treguesve të mjedisit kryhet veçanërisht gjatë zbatimit të projekteve të parashikuara në Planin e Përgjithshëm Vendor.

Plani i Monitorimit të zbatimit të PPV-së ka përcaktuar edhe institucionet përgjegjëse të cilat do të duhet të monitorojnë treguesit mjedisorë për vlerësimin dhe zbatimin e masave të parashikuara në VSM sipas fushave të përgjegjësisë përkatëse. **Institucionet përgjegjëse** përfshijnë "institutet, laboratorët e qendrat kërkimore-shkencore private e publik të kontraktuar nga Ministria e Mjedisit për të kryer monitorimin e treguesëve konkretë të dukurive natyrore të cilësisë". Insitucionet shtetërore, qoftë në nivel kombëtar apo edhe rajonal si Agjensia Kombëtare e Mjedisit, Agjensia Rajonale e Mjedisit, Inspektoritati Mjedisor, Drejtoria e Mjedisit në Bashkinë Fier do të nevojitet të bashkërendojnë punën në mënyrë që të realizojnë inspektimet në terren për mbarëvajtjen dhe rrespektimin e kushteve të pëlqimeve apo lejeve mjedisore të projekteve.

Më poshtë është paraqitur Plani i veprimit, monitorimi dhe treguesit e vlerësimit për PPV-në e Bashkisë Fier.

Tabela 104. Programi i monitorimit të mjedisit gjatë zbatimit të projekteve të PPV-së

Nr.	Objektivi Mjedisor	Treguesi Mjedisor	Autoriteti Monitorues	Parametrat Fizik	Frekuenca e Monitorimit
1.	Toka	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Pjelloria (ushqyesit e tokës) ▪ Ndotja (metalet e rënda dhe përbërësit organikë). ▪ Sip. bujqësore/natyrore/kullosore e humbur nga fondi bujqësor, për shkak të ndryshimit të përdorimit të saj (për ndërtime, infrastrukturë, etj. ▪ Sipërfaqja e tokës së trazuar/degraduar (gërryer, rrëshqitur). ▪ Sasia mujore e tokës së humbur nga erozioni. ▪ Sipërfaqja e tokës e përdorur si venddepozitim i përkohshëm gjatë punimeve. <p>Lloji dhe kohëzgjatja e teknologjisë së përdorur për mbrojtjen e dheut të depozituar në venddepozitim të përkohshëm nga erozioni i shkaktuar nga era dhe shiu.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Shkarkimet nga tubacionet e naftës ▪ Gjatësia e burimeve ujore që preken drejtpërsëdrejti nga erozioni i tokës ku zbatohet një projekt. ▪ Lloji i teknologjisë që përdoret për parandalimin e erozionit në burime ujore. ▪ Shkarkimet industriale në tokë nga mjetet e rënda. ▪ Rivitalizimi tokave djerr. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Instituti i Shëndetit Publik ▪ Inspektoriati Kombëtar i Mbrojtjes së Territorit ▪ Inspektoriati i Mjedisit ▪ SHGJSH ▪ Dr. Rajonale e Bujqësisë ▪ Minitria e Bujqësisë ▪ Min. e Transporteve ▪ Bashkia (Dep. Mjedisit) ▪ AKM dhe ARM ▪ Roja e Gjellbër ▪ Policia Bashkiake/ Policia e Shtetit ▪ Bashkia Fier ▪ Ministria e Mbrojtjes ▪ Fakulteti i Shkencave të Natyrës, Universiteti Politeknik – Inxhinieria e Mjedisit, Fakulteti i Gjeologji – Minieriave ▪ Instituti i Fizikës Bërthamore ▪ IGJEUM 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Na, Cl, SO₄, trashësia humusore, raporti Mg/Cl, aciditeti, raporti N/C, metalet e rënda ▪ Sasia e tokës së humbur (ton/km²) ▪ Sasia e naftës në mjedis ▪ Nr. dhe lloji i fragmentimit ▪ Vlera e tokës djerr ▪ Përqëndrimi i kimikateve dhe pesticideve në tokat bujqësore ▪ Sipërfaqet e ndotura nga industria e naftës. ▪ Sipërfaqet e dëmtuara nga shkarkimet të ndryshme dhe depozitimet të mbetjeve urbane e industriale ▪ Shkalla e pjelloris në raport me të dhënat kombëtare 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ 10 vende, 2 herë /vit ▪ Raportim 12 herë / vit ▪ Analizat biologjike dhe kimike të tokës, 4 herë / vit
2.	Uji	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Cilësia ujërave sipërfaqësore ▪ Cilësia e ujërave nëntokësore ▪ Cilësia e ujrave për ujitje ▪ Pikat e shkarkimit të ujërave të ndotura industriale. ▪ Pikat e shkarkimit të ujrave të ndotura 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Autoriteti i Menaxhimit të Baseneve Ujore ▪ Instituti i Hidrometrologjisë ▪ Instituti i Kërkimeve Biologjike ▪ Fakulteti i Shkencave të 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ NBO₅ ▪ NKO ▪ Metalet e rënda (Pb, Zn, Cu, Ni, Co, Cr, Cd, etj.) ▪ Aciditeti ▪ Pehashi (pH) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ngritja e 4 stacioneve të monitorimit (2 për lumin Osum dhe 2 për Devollin)

		<ul style="list-style-type: none"> urbane Cilësia e ujit për konsum publik Koeficienti i shfrytëzimit të ujit Niveli i trajtimit të ujrave të ndotura Popullsia e lidhur me sistemin e grumbullimit të ujërave të ndotura Disiplinimi i ujërave të larta 	<p>Natyrës</p> <ul style="list-style-type: none"> Këshilli Teknik i Ujit Agjensia Kombëtare e Mjedisit Shërbimi Gjeologjik Shqiptar Instituti i Shëndetit Publik Instituti i Gjeoshkencave Enejisë, Ujrave dhe Mjedisit Ministria e Bujqësisë dhe Administrimit të Ujrave Ministria e Mjedisit 	<ul style="list-style-type: none"> Koeficienti i shfrytëzimit të ujrave të ëmbla Temperatura Mineralizimi Fortësia Mbetjet e thata Përmbajtja e natriumit, kalciumit, natriumit, magnezit, amoniakut, klorit, sulfateve Përmbajtja e nitriteve dhe nitrateve Përmbajtja e pesticideve Niveli statik dhe dinamik i ujërave nëntokësore Përcjellshmëria HCO₃ dhe CO₃ 	<ul style="list-style-type: none"> Monitorim 2 herë në muaj të rezervuarëve të ujërave të ëmbla Monitorim 2 herë në muaj për depot e ujit të pijshëm dhe pusshpimeve. 12 herë në vit për ujërat nëntokësore 4 herë në vit mbi cilësinë e ujërave për bujqësi
3.	Ajri	<ul style="list-style-type: none"> Sasitë vjetore të shkarkimeve në qendrat urbane Shpërndarja e shkarkimeve (trëndafili i erës) Sasia vjetore e elementëve të rëndë Vëllimi vjetor i reshjeve Niveli i grimcave PM në ajër Niveli i gazit sulfurik në ajër Cilësia e ajrit në 5 pikat kryesore të qytetit Cilësia e ajrit në qendrat e NjA-ve EShkarkimet nga transporti Rregjistër i shkarkimeve nga industria Gjëndja e filtrave dhe sistemeve të shkarkimit nga industria e rëndë dhe sektori privat. Ditët nën trysni nga shkarkimet industriale dhe nga transporti Krijimi i inventarit të shkarkimeve 	<ul style="list-style-type: none"> Agjensia Kombëtare e Mjedisit Agjensia Rajonale e Mjedisit Drejtorja e Mjedisit në Bashki Ojftë Ministria e Mjedisit Inspektoriati i Mjedisit Fakulteti i Shkencave të Natyrës Universiteti Politeknik – Inxhinieria e Mjedisit Fakulteti i Gjeologji – Minierave Instituti i Fizikës Bërthamore IGJEUM 	<ul style="list-style-type: none"> PM_{2.5} dhe PM₁₀ SO_x NO_x GHG Pb CO dhe CO₂ CFCs Vizibiliteti Shkalla e errësimit Dioksina dhe furanet Benzenet C₆H₆ Ozoni O₃ 	<ul style="list-style-type: none"> Ngritja e stacioneve të përhershme të monitorimit. GMonitorim në kohë reale i cilësisë së ajrit
4.	Pyjet	<ul style="list-style-type: none"> Përcaktimi i taksonometrisë ekzistuese. 	<ul style="list-style-type: none"> Drejtorja e Shërbimit Pyjor 	<ul style="list-style-type: none"> Niveli i riprodhimit 	<ul style="list-style-type: none"> Inventarizimi,

		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Realizimi i inventarit ▪ Rritja vjetore sipas llojeve ▪ Sasia vjetore e vjelur ndarë në lëndë për përpunim dhe dru zjarri ▪ Sasia e biomasës ▪ Sipërfaqet e dëmtuara nga zjarri e stuhia, etj. ▪ Llojet e rrezikuara ▪ Pyje të shëndetshme/sëmura ▪ Identifikimi i tipologjisë dhe origjinës së sëmundjes ▪ Mirëmbajtja në Zona Natyrore ▪ Kullotat ▪ Ripyllëzim i zonave të dëmtuara ▪ Gjendja e tokës në sipërfaqet e fondit pyjor 	<p>pranë Bashkisë</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Inspektoriati Shtetëror i Mjedisit dhe Pyjeve ▪ Roja e Gjelbër ▪ Njësitë Administrative ▪ Universiteti Bujqësor ▪ Bashkia ▪ Ministria e Mjedisit ▪ Ojft-të 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Tipet e pemëve ▪ Nr. total / Moshë / Statusi ▪ Tipi i sëmundjes ▪ Sipërfaqe për mbushje ▪ Sipërfaqe për riprëritje ▪ Plan Menaxhimi ▪ Ton/Vit – përpunim ▪ Ton/Vit – Dru zjarri ▪ Raporti C/N, kapaciteti i këmbimit, pehashi, 	<p>proçes që zgjat në varësi të madhësisë së fondit pyjor dhe kullutor.</p> <p>Dixhitalizimi.</p> <p>Monitorimi 12 herë / vit</p>
5.	Biodiversiteti	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Identifikimi i habitateve ▪ DLarmia e ekosistemeve ▪ Identifikimi i specieve në territorin e Bashkisë ▪ Xhepat natyrorë në sipërfaqet ujore ▪ Shtigjet natyrore ▪ Inventarizimi (të gjitha kategoritë) ▪ Specifikimi i standardeve sipas trajtimit të BE-së ▪ Identifikimi i specieve të rrezikuara, të kërcënuara dhe të zhdukura ▪ Shqetësimi nga zhurmat 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Agjensia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura ▪ Administrata e Zonave të Mbrojtura ▪ Drejtoria e Zhvillimit Rajonal dhe Integritit. ▪ Inspektoriati Shtetëror i Mjedisit dhe Pyjeve ▪ Ojft-të ▪ Ministria e Mjedisit 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Sipërfaqja e zonave të mbrojtura ▪ Sipërfaqja e mbuluar me bimësi natyrore dhe pyje. ▪ Numri i habitateve të identifikuar ▪ Rregjistri i specieve në rrezik dhe atyre endemike të rralla. ▪ Habitata të reja ▪ Statusi i shtigjeve natyrore ▪ Makrofitet ▪ Gjitarë, zogj, zvarranik, amfib ▪ Jovertebrorë ▪ Kërpudhat ▪ Likenet 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Çdo muaj 12 herë / vit
6.	Peizazhi	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Sipërfaqet e gjelbërta urbane ▪ Gjendja e parqeve të bashkisë ▪ Sip. me gjelbërim të infrastrukturës Rrugore 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Inspektoriati Kombëtar i Mbrojtjes së Territorit ▪ Inspektoriati i Mjedisit 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Sip e gjelbër për banorë në qytet ▪ Sip e pyllëzuar/park për 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Monitorimi në terren, i vazhdueshëm

		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ripyllëzimi i hapsirave të parashikuara në PPV. ▪ Mbushja e kodrës me pemë prodhuese (Ullishte/Frutorë) ▪ Zonat ripariane përgjatë brigjeve të Lumenjve Osum Devoll e Seman ▪ Korsitë e biçikletave dhe shtigjet e gjelbërta ▪ Dëmtimet nga karrierat dhe guroret ▪ Dëmtimet nga erozioni, zjarret, shpyllëzimet ▪ Kullat metalike të puseve të naftës 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Dr. e Urbanistikës ▪ Ministria e Infrastrukturës dhe Transportit si edhe Ministria e Mjedisit ▪ Bashkia (Dep. Mjedisit) ▪ ARM ▪ Drejtoria e Shërbimit Pyjor pranë Bashkisë ▪ Ojft-të ▪ Roja e Gjelbër ▪ Policia Bashkiake/ Policia e Shtetit 	<ul style="list-style-type: none"> banorë në Bashki ▪ Sipërfaqet e dëmtuara nga guroret dhe karrierat ▪ Eliminimi i puseve jashtë funksionit dhe rehabilitimi i kullave metalike ▪ Siperfaqet e rehabilituara të zonave ripariane ▪ Brezat e gjelbërimit përgjatë infrastrukturës rrugore ▪ Inventarizimi i problemeve peizazhstike 	<ul style="list-style-type: none"> dhe i përditshëm ▪ Raportimi 4 herë në muaj
7.	Klima	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Shkarkimet e gazrave serë. ▪ Shkarkimet sipas burimit të shprehura në njësi matëse dhe % ▪ Energjia e përdorur në territorin e Bashkisë (Konsumi i elektricitetit, gazit, naftës, biomasës, të rinovueshme) ▪ Rregjistri i temperaturës shprehur në cikël 24orë ▪ Rregjistri i rreshejve atmosferike shprehur në mm/ditë ▪ Rrezatimi mesatar diellor ▪ Shpejtësia mesatare e erës km/orë (në ditë) ▪ Niveli i gazit karbonik në atmosferë. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ministria Mjedisit ▪ Ministria e Ekonomisë dhe Turizmit ▪ Ministria e Energjitikës ▪ Ministria e Bujqësisë dhe Administrimit të Ujrave ▪ ARM – AKM ▪ Fakulteti i Shkencave të Natyrës ▪ Universiteti Politeknik – Inxhinieria e Mjedisit ▪ Fakulteti i Gjeologji – Minierave ▪ Institui i Fizikës Bërthamore ▪ IGJEUM ▪ Drejtoria e Shërbimit Pyjor – pranë Bashkisë ▪ IKMT ▪ Inspektoriati i Mjedisit ▪ Dr. e Urbanistikës ▪ Inspektoriati Shtetëror i Mjedisit dhe Pyjeve 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Sasia e gazrave serë çlirar në atmosfer(referuar për çdo sektor) ▪ Konsumi në Këë i energjisë nga elektrike, BER, biomas, naftë dhe gaz. ▪ Të dhënat meteorologjike për Bashkinë Fier. ▪ Sasia e reshjeve atmosferike ▪ Temperaturat ditore / vjetore 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ngritja e stacionit të matjeve meteorologjike për Bashkinë Fier. ▪ Analizimi laboratorik 6 herë në vit i shkarkimeve të gazrave serë në mjedis ▪ Monitorim mujor i konsumit të energjisë elektrike ▪ Raportim 3-mujor ▪ Buletin mujor mbi klimën
8.	Kultura	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Objektet e kultit fetar 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ministria e Kulturës 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Gjendja e objekteve të 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Monitorim

		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Objektet e trashëgimisë kulturore ▪ Objektet e trashëgimisë historike ▪ Pasuritë arkeologjike ▪ Sitet arkeologjike ▪ Trashëgimia arkitektonike dhe mjedisore ▪ Muzeu arkeologjik dhe aulturor ▪ Muzeu industrial ▪ Godina dhe vepra me vlera të larta historike e arkitektonike. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Këshilli Kombëtar i Arkeologjisë ▪ Shërbimi Arkeologjik Shqiptar ▪ Drejtoria Rajonale e Kulturës ▪ IKMT ▪ Bashkia Fier ▪ Instituti i Monumenteve të Kulturës. 	<p>kultit</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Gjendja e objekteve dhe vendeve të trashëgimisë historike e kulturore ▪ Inventarizimi i elementëve përbërës, pjesë e trashëgimisë kulturore dhe historike ▪ Numri i vizitorëve në këto objekte 	<p>mujor</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Raportim 4 herë në vit
9.	Shëndeti	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Jetëgjatësia mesatare e popullsisë ▪ Përmbytja e hidrokarbureve në ajër ▪ Niveli i zhurmave ▪ Aksidentet në punë dhe në rrugë ▪ Rregjistri i sëmundjeve kardiovaskulare ▪ Rregjistri i sëmundjeve të aparatit të frymëmarrjes ▪ Rregjistri i vdekjeve jonatyrare ▪ Familjet nën minimumin jetik ▪ Disponueshmëria e shërbimit shëndetësor ▪ Niveli i trajtimit të urgjencave ▪ Disponueshmëria e ilaçeve farmaceutike ▪ Shkalla e ekspozimit të popullsisë ndaj ujërave të ndotura, tokës së ndotur dhe ndotjeve mikrobiologjike 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ministria e Shëndetësisë ▪ Instituti i Shëndetit Publik ▪ Inspektoriati Mjedisor ▪ Inspektoriati i Punës ▪ AKM-ARM ▪ Bashkia Fier 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Moshja mesatare vjet/ muaj/ditë ▪ Nr. i aksidenteve ▪ Nr. i të Sëmurëve (kardio-respirator-toksik) ▪ Statusi dhe niveli i Shërbimit shëndetësor ▪ Mjekimet e munguara ▪ Përbërja mercologjike e ndotjes në Bashki 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Monitorim mujor ▪ Raportim 4 herë në vit
10	Socio-Ekonomia	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Niveli Arsimit të popullatës ▪ Gjimnazet, shkollat, kopshtet, çerdhet ▪ Shërbimet publike ▪ Të ardhurat mesatare për frymë ▪ Niveli i papunësisë ▪ Zanatat 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ministria e Ekonomisë ▪ INSTAT ▪ Bashkia Fier ▪ Prefektura Fier ▪ Zyra e Punsimit ▪ Ministria e Mirëqënies Sociale 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Profesionistët ▪ Teknikët ▪ Zanatçinjtë ▪ Qëndrat e edukimit ▪ Pagat dhe të ardhurat për frymë ▪ Ndihma sociale 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Monitorim mujor ▪ Raportim 4 herë në vit

Punoi: PLGP, Co-PLAN, 2016.

7.2 Çështje institucionale, ligjore dhe instrumente që lidhen me monitorimin e mjedisit

Hartimi i Planit të Monitorimit të Mjedisit gjatë zbatimit të projekteve të PPV-së është bazuar në Vendimin Numër 1189, datë 18 nëntor 2009 “Për rregullat dhe procedurat për hartimin dhe zbatimin e programit kombëtar të monitorimit të mjedisit” dhe “Programit Kombëtar të Monitorimit të Mjedisit për vitin 2015”. Ky program parashikon monitorimin e ajrit, zhurmave, ujërave sipërfaqësore e nëntokësore, tokës, pyjeve e biodiversitetit⁴²³.

Ajri monitorohet në 51 stacione monitorimit të vendosura në 14 qytete, duke përfshirë Tiranë, Elbasan, Durrës, Shkodër, Vlorë, Fier dhe Korçë. Monitorimi ndodh rutinë në qytetet me stacione të përhershme dhe në qytetet kryesore ku janë vërejtur tejkalime (Tiranë, Korçë, Shkodër, Vlorë, Durrës, dhe Elbasan). Gjithashtu, monitorimi nënkupton edhe shqyrtimin paraprak të niveleve të ndotjes në qytete që nuk mbulohen nga monitorimi sistematik deri më tani (Berat, Lushnje, Gjirokastër, Pogradec, Krujë, Lezhë dhe Sarandë, Laç dhe Kavaje). Parametrat që synohet të monitorohen gjatë viti 2016 sipas Panit të Monitorimit të Mjedisit 2015 (PMM) janë SO₂, NO₂ (NO_x), CO, O₃, Benzene, PM₁₀ (PM_{2.5}) dhe metalet e rënda

Monitorimi i Ujërave sipërfaqësore (duke përfshirë edhe bio-cilësinë) është parashikuar të kryhet në 54 pika për lumenjtë, 13 për liqenet, 17 për Lagunat, 44 për sedimentet dhe 19/81 për ujërat bregdetareë (81 stacione për treguesit bakteriologjikë). Parametrat që janë parashikuar të maten përfshijnë parametrat meteorologjike, parametrat hidrologjike, pH, O₂, kripësia, TOC, PM, lëndë ushqyese (N dhe P), metalet e rënda dhe parametrat organike bazë. Lidhur me shpeshësinë e monitorimit, në lumë parashikohet 4 herë në vit për ushqyesit e ujit, 1 herë në vit për kampionët dhe parametrat e tjerë dhe 1 në 3 vite për sedimentet.

Lidhur me ujërat nëntokësore, monitorimi i tyre konsiderohet me përparësi të lartë dhe parametrat që janë parashikuar për matje janë pH, temperatura, TOC, PD, ushqyesit (N, P), metalet e rënda, parametrat organikë bazë dhe mikrobiologjia. Ndërkohë nuk monitorohen parametra me bazë *përbërjet klorure* dhe *PCB* si dhe *pesticidet* dhe *PAHs* për shkak të mungesës së kapaciteteve të laboratorëve për matjen e parametrave të tillë.

Monitorimi i tokës përfshin 19 vende. Ushqyesit maten çdo dy vjet minimumi, ndërsa metalet mund të monitorohen në frekuencë të ulët në varësi të kushteve lokale. Parametrat që janë planifikuar për t'u monitoruar janë parametrat fizike, ushqyesit (N dhe P), metalet e rënda dhe organike.

Në PPM është përfshirë edhe monitorimi i pyjeve dhe biodiversitetit. Sipas PPM-së, për vitin 2015, procesi i monitorimit të pyjeve parashikon tregues të kritereve Pan - Evropiane C2 dhe C4 dhe në rast mbështetje financiare për treguesin C4.2 ndërsa monitorimi i biodiversitetit përfshin 50 stacione monitorimi.

Institucionet që ngarkohen nga Vkm Nr. 1189, Datë 18.11.2009 Për Zbatimin e PKM-së janë Ministria e Bujqësisë Zhvillimit Rural dhe Administrimit të Ujërave, Ministria e Mbrojtjes, Ministria e Energjisë dhe Industrisë, Ministria e Shëndetësisë, Ministria e Transportit dhe Infrastrukturës, dhe Ministria e Mjedisit.

○ Cështje ligjore dhe institucionale me ndikim në monitorimin e mjedisit:

Vitet e fundit, vendi ynë ka bërë hapa të mëtjeshme për monitorimin e mjedisit . Me hartimin e Planit Kombëtar të monitorimit i jep rëndësi identifikimit të problematikave të përbërësve fizikë të mjedisit me qëllim përmirësimin e gjendjes së tij. Kjo është përkthyer në monitorime me një frekuencë të caktuar kryesisht vjetore në bazë të të cilave përgatitet edhe Raporti i Gjendjes në Mjedis. Sot, ky raport është instrumenti kryesor që paraqet gjendjen reale të mjedisit.

Gjatë zbatimit të PPV-së së Bashkisë Fier, do të jetë monitorimi i mjedisit që do të pasqyrojë ndikimin në shkallë të gjerë të zbatimit të PPV-së në mjedis. Megjithatë, duke patur parasysh se monitorimi i mjedisit ka kufizimet e tij, supozohet që matja e ndikimit real të projekteve të PPV-së në territor gjatë fazës së zbatimit, mund të mos jetë i plotë. Kjo për shumë arsye të ndryshme të cilat janë shtjelluar më poshtë së bashku me masat që rekomandohet të merren për *përmirësimin e monitorimit të gjendjes në mjedis* në të ardhmen:

Mospajisja me laboratorë e institucioneve të monitorimit të mjedisit: Institucionet përgjegjëse për monitorimin e mjedisit në vendin tonë janë Ministria e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural dhe Administrimit të Ujërave, Ministria e Mbrojtjes, Ministria e Energjisë dhe Industrisë, Ministria e Shëndetësisë, Ministria e Transportit dhe Infrastrukturës si dhe Ministria e Mjedisit (VKM nr. 1189 i datës 18 nëntor 2009). Një mangësi që vihet re është fakti se institucionet e ngarkuara me ligj për monitorimin e mjedisit nuk janë të pajisura me laboratorë. Zakonisht, monitorimi i treguesve të dukurive natyrore të cilësisë së ajrit, ujit, tokës dhe të biodiversitetit kryhet nga institucione monitoruese të specializuara të cilat lidhin marrëdhënie kontraktuale me institutet e monitorimit. Pra, institucionet shtetërore nuk monitorojnë drejtpërdrejt gjendjen e mjedisit natyral duke lënë kështu hapësira për vonesa apo mangësi të ndryshme në monitorimin e mjedisit për shkak të procedurave të tenderimit që nevojitet të ndiqen në rastet e kontraktimit.

Mungesa e laboratoreve me kapacitete për monitorimin e përbërjeve klorure, PCB-ve, pesticideve, dhe PAHs: parametrave të tillë janë të pranishëm në vendet ku vepron industria e rëndë e cila është e pranishme pothuajse në të gjitha qytetet ose rajonet kryesore të vendit, dhe në Bashkinë Fier (zona industriale). Si rrjedhojë, lind nevoja e monitorimit të tyre të vazhdueshëm, sidomos në ujërat nëntokësore, për të patur një pasqyrë të gjendjes së tyre si dhe për të kuptuar ndikimin e ndotësve në shëndetin e njeriut. Duke qenë se shumë nga këto ndotës janë të rrezikshëm për shëndetin e njeriut, monitorimi i tyre është i domosdoshëm. Megjithatë, me gjithë rëndësinë që parametrat në fjalë kanë si tregues të gjendjes së ujërave nëntokësore, nuk monitorohen për shkak të mungesës së kapaciteteve të laboratoreve për të kryer matje të tilla. Në këtë mënyrë, është pothuajse e pamundur të kuptohet se cili është ndikimi i shumë industrive që shkarkojnë ndotës të tillë në shëndetin e popullsisë të zonave përreth.

Numri i kufizuar i pikave të monitorimit: kjo vihet re në monitorimin e pothuajse të gjithë përbërësve fizikë mjedisorë si ajri, ujërat sipërfaqësore e nëntokësore, toka, etj. Për shembull, në rastin e ujërave sipërfaqësore, Baseni i lumit Seman i cili përbëhet nga 4 lumenj të rëndësishëm (Seman, Gjanicë, Osum e Devoll) monitorohet vetëm në 10 pika, Baseni i Lumit Shkumbin vetëm në 6 pika ndërsa Baseni i Vjosës (Vjosa dhe Drinosi)

vetëm në 8 pika. Ndërkohë, të tre basenet kryqëzojnë vendin tonë nga lindja deri në perëndim. Duke qenë se kalojnë zona të ndryshme me aktivitete të ndryshme, numri i pikave duket i pamjaftueshëm për paraqitjen e gjendjes reale të lumenjve.

Frekuenca e monitorimit të ujërave është e pamjaftueshme: sipas PKM-së, ujërat e lumenjve monitorohen zakonisht 4 herë në vit për ushqyesit e ujit, 1 herë në vit për kampionët dhe arametrat e tjerë, dhe 2 herë në tre vite për sedimente. Duke patur parasysh gjendjen jo të mirë në të cilën ndodhen lumenjtë tanë, shpeshësia e monitorimit të parametrave të përbërësve fizikë të mjedisit duket e pamjaftueshme. Në vendin tonë, në shumë qytete si ai i Fierit me aktivitete të lartë industriale, monitorimi i ujit nevojitet javor ose, në të paktën e rasteve, mujor.

Vetë-monitorimi i aktiviteteve të pajisura me leje A dhe B shpesh joreal: sipas Planit të Monitorimit të Mjedisit, personat fizikë dhe juridikë, veprimtaritë e të cilëve janë subjekt i lejes mjedisore, monitorojnë treguesit mjedisorë të paraqitur në programet e tyre të vetëmonitorimit, në nivel individual. Aktualisht vlen të theksohet se standartet e përdorura për realizimin e monitorimit mjedisor janë relativisht të ulëta, duke konstatuar këtu se shumica e projekteve apo operatorëve të pajisur me një leje mjedisi, realizojnë procese periodike të vetëmonitorimit nëpërmjet kontraktimit të laboratorëve të akredituar për realizimin e monitorimit. Këto raporte vetëmonitorimi dërgohen në ARM dhe AKM për shqyrtim dhe thuajse në të gjitha rastet, deklaratimet e kryera në këto raporte tregojnë se shkarkimet dhe dëmtimet në mjedis janë gjithnjë minimale dhe brenda normave e standardeve të lejuara.

Mungesa e kompetencave të ARM-së Fier për monitorimin e mjedisit: deri më tani, sipas Vendimit të Këshillit të Ministrave nr. 47, datë 29 janar 2014 “Për përcaktimin e rregullave për organizimin dhe funksionimin e Agjencisë Kombëtare të Mjedisit e të agjencive rajonale të mjedisit”, funksionet e ARM-ve janë të kufizuara kryesisht në *i) dhënien e lejeve të mjedisit të tipit “C”, sipas përcaktimeve në ligjin nr. 10431, datë 14.7.2011 “Për lejet e mjedisit” dhe ii) në mbajtjen dhe përditësimin e regjistrimit të dhënave për instalimet e kategorisë “C”, që ndodhen brenda territorit ku shtrihet fusha e kompetencave të tyre (Kreu V). Me qëllim monitorimin e duhur të mjedisit duke patur parasysh se ARM-të janë të pranishme në territor, sygjerohet dhënia e kompetencave ARM-së Fier për monitorimin e mjedisit. Kjo nënkupton:*

- ndryshimet e bazës ligjore për shtimin e kompetencave të ARM-së
- pajisjen e ARM-së me laborator të çertifikuar për monitorimin e parametrave të ndryshëm përfshirë edhe parametrat që nuk monitorohen për mungesë kompetencash laboratorike,
- dhënien e fondeve financiare që bëjnë të mundur një gjë të tillë
- Integrimi i sistemit GIS për hedhjen e të dhënave në kohë reale dhe pasurimin e arkivës elektronike me të dhëna rreth situatës mjedisore në Bashki dhe historikun e ndotjeve në të.
- Organizimi i trajnimeve me qëllim ngritjen e kapaciteteve monitoruese si edhe shkëmbimin e eksperiencave dhe praktikave më të mira.

- Mbajtja e Rregjistrit vjetor të Monitorimeve Mjedisore, Shkarkimet në Mjedis të të gjitha tipeve të lejeve (A, B, dhe C).

Mungesa e bazës ligjore/procedurave e programeve për mbrojtjen e duhur të ujërave nëntokësore: Në vendin tonë mungon një kuadër legjislativ i plotë ose programe të posaçme që garantojnë mbrojtjen e plotë të mjedisit (dhe kryesisht ujit, ajrit, tokës) nga industria e rëndë e cila ka nevojë për sasi të mëdha uji. Konkretisht, legjislacioni shqiptar rregullon mbrojtjen e mjedisit nëpërmjet ligjeve të shumta (Ligjit për Mbrojtjen e Mjedisit, Ligjit për Lejet e Mjedisit, e shumë ligje të tjera). Megjithatë, Shqipëria nuk ka ligje të posaçme ose programe që rregullojnë disa procese (shpimin, operimin, vendin ku mund të shpohet, etj.), të industrisë gjatë aktivitetit të saj. Në përgjithësi, në Shqipëri mungojnë ligje dhe programe që përcaktojnë:

- ligje e programe që rregullojnë shpimet për ujë për përdorim industrial (dhe në akuifer) në afërsi të një akuiferi uji i të cilit përdoret për furnizim me ujë të popullsisë në të sotmen dhe në të ardhmen,
- ligje e programe që rregullojnë shfrytëzimin e burimeve ujore e nëntokësore nga industria e rëndë duke patur parasysh se kjo industri përdor sasi tepër të mëdha uji gjatë aktivitetit të saj,
- ligje e programe që rregullojnë shfrytëzimin e ujërave nëntokësore me thellësi mbi 200 m me qëllim shmangien e uljes së relievit të tokës, si dhe
- ligje që përcaktojnë zonat e ndjeshme ndaj uljes së relievit (tabanit) të tokës nga mbishfrytëzimi i ujërave nëntokësore ose i mineraleve.
- zonimin e territorit për efekt të ri-injektimit (zona ku lejohet dhe zonat ku ky proces mund të shkaktojë ndotje të mjedisit) si dhe,
- programe që rregullojnë ri-injektimin e ujërave të ndotura. Ri-injektimi është thjesht një mënyrë për të ricikluar ose futur në vend-depozitim përfundimtar ujërat e ndotura nga industrinë. Për këtë arsye nevojitet që shteti të hartojë një program në të cilin të përcaktohen të paktën disa kërkesa minimale që parandalojnë ndotjen e burimeve ujore nëntokësore dhe mbrojnë shëndetin e njeriut nëpërmjet këtij procesi.

Për këtë arsye, mund të thuhet se në mungesë të një kuadri legjislativ të plotë dhe të programeve të posaçme që rregullojnë mbrojtjen e burimeve ujore nëntokësore dhe të nëntokës nga industria e rëndë, akuiferët mbeten të pambrojtur.

Me qëllim përmirësimin e monitorimit të mjedisit në vend, gjë që do të kontribonte në kapjen e problematikave dhe mosrespektimin e standardeve për mbrojtjen e mjedisit gjatë zbatimit të projekteve të PPV-së dhe projekteve të tjera që zbatohen në Bashki, më poshtë është dhënë një tabelë me rekomandime për përmirësimin e monitorimit të mjedisit

Tabela 105. Rekomandime për përmirësimin e monitorimit mjedisor

Çështje ligjore, institucionale, procedurale për monitorimin e mjedisit	Masa	Instrumenti
Mospajisja me laboratorë e institucioneve të monitorimit të mjedisit	Pajisja me laborator	Numër laboratorit të certifikuar në pronësi të institucioneve

Mungesa e laboratoreve që kanë kapacitet të monitorojnë parametra si përbërjet klorure dhe PCB si dhe pesticidet dhe PAHs	Pajisja me laboratorë të specializuar	Rritja e kapacitetit për matjen e përbërjeve klorure, PCB-ve, pesticideve dhe PAHs
Monitorimi i mjedisit bazuar në numër të kufizuar treguesish mjedisorë (parametrat)	Krijimi i bazës ligjore për shtimin e parametrave që nevojitet të maten për monitorimin e duhur të treguesve fizikë të mjedisit (ajrit, tokës, ujërave sipërfaqësore e nëntokësore, biodiversitetit, pyjeve)	Parametra /ndotës që shkarkohen nga industria e rëndë
Numri i kufizuar i pikave të monitorimit	Shtimi i pikave	Numri i pikave
Shpeshësia e monitorimit të ujërave e pamjaftueshme	Shtimi i frekuencës	Numër i lartë matjesh/vit
Vetë-monitorimi i aktiviteteve të pajisura me leje A dhe B joreal	Kalimi i monitorimit të shkarkimeve të indsutrisë së pajisur me leje mjedisore (A dhe B) nën kompetencat e ARM-Fier	Monitorim mujor i parametrave
Mungesa e kompetencave të ARM-së Fier për monitorimin e mjedisit	Shtimi i kompetencave	Monitorimi parametrave
Mungesa e bazës ligjore/procedurave e programeve për mbrojtjen e ujërave nëntokësore	Krijimi i programeve të posaçme për mbrojtjen e akuiferëve nga industria e rëndë	Numri i programeve në mbrojtje të akuiferëve

Burimi: Bashkia Fier dhe PLGP/Co-PLAN, 2016

Shtojca 1: Lista e Institucioneve/Bashkëpunëtorëve të kontaktuar.

Tabela 106. Lista e institucioneve dhe takimeve të kryera në kuadër të VSM - Fier.

Takimet e kryera në kuadër ta hartimit të PPV- Bashkia Fier			
Personat/ Institucioni/	Data e takimit	Vendi i takimit	Qëllimi i takimit
Luiza Dr. Mjedisi	6 Maj	Bashki	Krijimi i grupit të punës
Agim Hoxha, Drejtor i Pyjores	16 Maj 1 Qershor	Drejtoria e Pyjores	Kordinim për lëvizjet në terren së bashku me specialistët e pyjores
Erald Filipi, Drejtor i Administrimit të Pronave	26 Prill 3 Maj	Bashki	Grumbullim informacioni mbi pronësinë e fondit pyjor
Genci Pina, Inxhinier Pyjesh	26 Prill 3 Maj 6 Maj 16 Maj 24 Maj 26 Maj 30 Maj	Drejtoria e Pyjores	Grumbullim informacioni mbi fondin pyjor, Grumbullim dhe interpretim informacioni në terren
Roventa Sera, Specialiste Pyjesh	1 Qershor 6 Maj 16 Maj 24 Maj 26 Maj 30 Maj 1 Qershor	Drejtoria e Pyjores	Grumbullim dhe interpretim informacioni në terren
Edvin Bixha, Drejtor i ARM Fier Valbona Grema, Specialiste Monitorimi	18 Korrik (vizita me përfaqësues të ARM-së Fier janë kryer gjatë gjithë vitit 2016)	Drejtoria Rajonale e ARM - Fier	Shkëmbim informacioni dhe diskutime mbi VSM-në, Zonat Nxehta Mjedisore, Monitorimet, Problemet Mjedisore dhe projektet e propozuara për Bashkinë Fier dhe Lushnje
Ardian Koçi, Drejtor i AdZM Fier Enea Zenuni, Shef Menaxhimi i	18 Korrik 2016	Agjensia Rajonale e Zonave të Mbrojtura - Divjakë	Shkëmbim informacioni dhe diskutime mbi Zonat e Mbrojtura të Bashkisë Fier dhe Lushnje. Diskutime mbi zona të cilat bartin potencial për t'u shpallur ZM.

AdZM Fier			
Tim Kemp, Senior HSE Manager, Rubensa Sanka Environmental Assistant	27 korrik 2016	Zyta e Kompanisë Bankers Fier	
Ministria e Brendshme, Drejtoria e Përgjithshme e Emergjencave Civile		Tiranë	Marrje informacioni mbi zonat e përmblytes, zonat e rrezikuara nga tërmetet, zjarret etj.
Emergjencat Civile Rajonale - Fier	26/02/2016	Bashkia Fier	Marrje informacioni mbi zonat e përmblytes, zonat e rrezikuara nga tërmetet, zjarret etj.
Autoriteti Rrugor Shqipëtar (ARrSh)	26/10/2015	Tiranë	
AlbPetrol	07/03/2016	Patos	Mbi vendburimin e gazrave dhe zonave të kontratës për Bashkinë Fier
Ministria e Bujqësisë, Drejtoria e Administrimit të Tokës Bujqësore		Tiranë	Marrje informacioni dhe harta për bonitetin e tokave, kanalet ujitëse dhe vaditëse
Qendra e Transferimit të Teknologjive Bujqësore (QTTB)		Fushë-Krujë	Marrje e hartave dhe informacionit mbi bonitetin e tokave
INSTAT		Tiranë	Të dhënat mbi popullsinë
SHGJSH		Tiranë	
ALUIZNI	11/04/2016	Tiranë	Marrje informacioni mbi zonat info- rmale dhe zonat në process legalizimi
ARM Fier Edvin Bixha (Drejtor) Drejtoria Rajonale Mjedisit – Fier Valbona Grema /Specialiste	18/08/2016	Fier	Shkëmbim informacioni dhe diskutime mbi VSM-në, Zonat Nxehta Mjedisore, Monitorimet, Problemet Mjedisore dhe projektet e propozuara për Bashkinë Lushnje
AdZM Fier Ardian Koçi, Drejtor i AdZM Enea Zenuni, Shef Menaxhimi	18/08/2016 19/08/2016	Divjakë - Karavasta	Shkëmbim informacioni dhe diskutime mbi VSM-në, Zonat e Mbrojtura, Monitorimet, Problemet Mjedisore dhe projektet e propozuara për Bashkinë Fier
Bankers Petroleum Ltd. Tim Kemp, Senior HSE Manager, Rubensa Sanka Ing.Mjedisi	27/08/2016	Zyra e Kompanisë Bankers Fier	Diskutime rreth mundësisë së ndikimeve në mjedis nga industria e naftës dhe Kompania Bankers
Bordi I Kullimit	11/09/2015	Tiranë	Kërkesë për të dhëna mbi investimet e vitit 2016 të cilat pritet të financohen nga Banka Botërore
QTTB-Lushnje	15/10/2015	Lushnje	Kërkesë për të dhëna mbi prodhimin, nr. e fermerëve, fermave bujqësore,

			tokat etj.
Agjencia e Shërbimit Arkeologjik	11/09/2015	Tiranë	Të dhëna mbi vendodhjen e zonave me potencial arkeologjik
Qendra Kombëtare e Inventarizimit të Paurive Kulturore	11/09/2015	Tiranë	Marrja e listës së plotë të monumenteve të kulturës
Drejtoria Rajonale e Mjedisit	11/09/2015	Fier	Marrja e informacionit mbi lejet mjedisore dhe subjektet operuese për Qarkun Fier
Drejtoria e Shërbimit Pyjor	11/09/2015	Fier	Marrja e informacionit mbi sipërfaqet pyjore në pronësi të Bashkisë Fier
Autoriteti Rrugor Shqiptar (ARrSh)	11/09/2015	Tiranë	Lista e objekteve në ndertim (2013, 2014, 2015) + Harta e sistemit rrugor dhe hekurudhor të Shqipërisë.
Agjencia Kombëtare e Burimeve Natyrore	06/10/2015	Tiranë	Mbi lejet minerare në Bashkinë Fier
Qendra Kombëtare e Regjistrimit		Tiranë	Raporti Vjetor I Regjistrimit Tregtar, 2015
Trans Adriatic Pipeline (TAP)	18/12/2016	Tiranë	Për gjurmën e projektit TAP dhe rrugëve të kalimit
MBZHRAU	06/04/2016	Tiranë	Të dhënat lidhur me aktivitetin e akuakulturës në lumenj, liqene, rezervuare

Burimi: Bashkia Fier dhe PLGP/Co-PLAN, 2016

Shtojca 2: Përmbledhje Dëgjësave me Publikun në kuadër të VSM-së

Dëgjësë Publike mbi gjetjet e Vlerësimit Strategjik Mjedisor – Bashkia Fier.

Përfaqësues nga Co-Plan: Kejt Dhrami (*Planifikuese Urbane*)
Arta Alla (*Eksperte Mjedisi*)
Silvi Jano (*Urbanist*)
Rodion Gjoka (*Ekspert Mjedisi*)

Në mbledhje morën pjesë përfaqësues nga: Bashkia Fier, Agjensia Rajonale Mjedisit, Agronom, Profesion i lirë, Shoqëri Civile, Media, Fondi Pyjor, etj.

Nuk kishin ardhur përfaqësues nga: Organizata Mjedisore, Bizensi, Shërbimet Publike, Inspektoriati Mjedisor & AKPT.

Prezantimi nisi në orën 12:³¹ am

Fjala hapjes & Hyrje në prezantim: *Arta Alla*

Përshëndetje e shkurtër të gjithë pjesëmarrësve, vihet theksi në shkëmbimin e informacionit dhe thellimin e bashkëpunimit si edhe adresohet vonesa e fillimit të takimit për shkak të pjesëmarrjes së ulët në orën zyrtare të nisjes së takimit.

Një sqarim mbi fazat që tanimë janë konsumuar, fazën aktuale si edhe fazat e ardhshme deri në mbyllje të procesit. (4min)

Prezantimi VSM: Arta Alla

U përshkrua objektivi i VSM si edhe proceset që janë ndjekur në kuadër të hartimit të VSM-së për Bashkinë Fier. Në prezantim u trajtuan të përgjithsuara temat dhe faktet e analizuara, si:

- Kuadri Ligjor & Institucional.
- Territori & Tokat Bujqësore:
Bashkia Fier është kryesisht zonë fushore dhe disi kodrinore në Jug-Lindjen e saj, përkatësisht zona e Nj.A Cakran. Bujqësia është aktiviteti primar sidomos në zonën e Myzeqesë, evidentohet se zona kodrinore është punuar me tarraca vite më parë. Kompozimi i rrejtit infrastrukturor ka qënë mjaft eficient (lumenjt, kanalet kulluese, tokat, zonat industriale dhe ato bujqësore etj.)
Ka fenomen të theksuar të erozionit detar sidomos në Seman dhe grykderdhjen e Hoxharës. Ndërtimet dhe ndërhyrjet pranë argjinaturave e shtretërve të infrastrukturës së ujrave sipërfaqësore ka ndikuar në rritjen e inetsitetit të përmytjeve.
- Ndryshimet Klimaterike:
Të synohet përshtatja me këto ndryshime dhe mënyra e përqsjes së problematikave që vijnë si pasojë e këtyre ndryshimeve.

- Ndotja:
Nga monitorimi i ndotjes në ujrat sipërfaqësor u evidentua p.H acid i Lumit Seman në vlera mesatare 6.2, ku dyshohet se kontribues kryesor i kësaj ndotjeje është përdorimi i pesticideve në bujqësi.
- Ujrat Nëntokësore:
Duke patur parasysh pozicionin territorial mbi të cilin janë zhvilluar hapsirat urbane krahasuar me pozicionin e akuifereve, rezulton se një pjesë fare e vogël në Fier ka ndërtuar mbi akuifer. Problematike shfaqet situata lidhur me mbishfrytëzimin e këtyre akuifereve nëpërmjet pus-çpimeve, si ato private apo shtetëror, të cilat nuk kanë zbatuar parimin e mbrojtjes nëpërmjet zonave higjeno-sanitare.
- Mbetjet
Problematike shfaqet situata lidhur me Vend-Depozitimin aktual, shllamet e të cilave dekantohen në kolektorin kryesor vaditës si edhe në lum. Mungojnë të dhëna mbi mbetjet e rrezikshme, janë shtuar pikat e pakontrolluara të grumbullimit të mbetjeve. Hapsira e shfrytëzueshme nga Vend-Depozitimi Fier është zgjeruar me 28% në 8 vite.
- Kripëzimi & lëngëzimi i tokave bujqësore.
- TAP në Bashkinë Fier kalon rreth 26km shtrirje tubacioni, pavarishtë shtrirjes së tubacionit duhet konsideruar mirë edhe zonat buferike të cilat do të ndikojnë në mënyrën e përdorimit të tokës.
- Ajri:
Nuk ka të dhëna dhe monitorime të publikuara të realizuara mbi Bashkinë Fier.
- Fondi Pyjor & Kullisor:
Aktualisht Fieri ka një sipërfaqe shumë të vogël pyjore e cila konsiston në rreth 4% të sipërfaqes totale të saj.
- Biodiversiteti:
10% e specieve të rrezikuara në R.Shqipërisë gjenden edhe në Fier. Ska rregjistër të specieve rezidente dhe stacionare
- Lista Monumenteve Natyrore & Kulturore:
- Sfidat & Problematikat.

Mbyllje e prezantimit, falenderime dhe ftesa për diskutim! (48min)

Prezantimi përfundoi në orën 13:23 am

Diskutime & Shënime:

ARM: A janë marrë në konsideratë mbetjet që gjenerohen nga bujqësia?

A.Alla: Momentalisht nuk kemi në dispozicion asnjë studim apo informacion zyrtar mbi këtë element ndotës prezent në Bashkinë Fier, po ashtu edhe trajtimi i saj mungon në Raportin e Gjendjes në Mjesis 2014.

ARM: A është menduar ti sygjerohet Bashkisë Fier trajtimi biologjik i këtyre mbetjeve organike?

A.Alla: Masat, siç edhe sqaruam, do ti propozohen Bashkisë në fazën pasardhëse.

G.Pina (Pyjore – Fier): Jemi të paqartë lidhur me sipërfaqen e deklaruar prej 4% pasi mendojmë se nuk është reflektuar e plotë.

S.Jano: Jemi në pritje të komenteve dhe bashkëpunimit më intensiv për të përditësuar procesin e dixhitalizimit të fondit pyjor.

Koment: Laguna e Karavastasë i ka kaluar Bashkisë Lushnje.

Koment: Punonjësist e fondit pyjor shprehen se janë të gatshëm për bashkëpunim dhe shkëmbime njohurish.

Shoqëria Civile: Çfarë po ndodh me Azotikun e Fierit, është deklaruar më herët se një projekt Italian po punon për rehabilitimin e tij?

R.Hyseni (Dr.Urbanistikës): Universiteti Politeknik i Barit ka kryer një studim të thelluar mbi rehabilitimin e kësaj zone dhe kthimin e saj në një kampus Universitar.

- Ekziston edhe një iniciativë për demolimin e gjithë ndërtesave të rrënuara.

Shoq.Civile: A janë përfshirë materialet dhe planet e emergjencave civile?

A.Alla: Kemi marë të dhëna nga Emergjencat Civile të cilat edhe i evidentuam në prezantim, kryesisht mbi përmytjet zonat nën presion, planet e reagimit nuk i disponojmë.

Koment: Duam të dimë burimin e ndotjes së lumenjve dhe përrenjve, ti identifikojmë dhe ti ndalojmë.

Shoq.Civile: Nuk ishte trajtuar Vija Ngjalës, kolektori i Roskovecit i cili është ndotësi më i madh i bregdetit të Semnait. Ai bart dhe shkarkon gjithë ndotjen e Patos Marinzës si edhe elemntë të tjer. Kërkojmë të trajtohet me vëmëndje dhe ti jepet zgjidhje përfundimtare.

A.Alla: Ky problem është trajtuar në Strategjin e Fierit por nuk është paraqitur në këtë prezantim.

A.Alla: Ajri në Fier cilësohet si mjaft i ndotur, duam literaturë dhe studime konkrete të cilave tu referohemi.

Takimi & Diskutimi përfundoi në orën 14:00 am

Figura 110. Foto nga dëgjesa publike në Bashkinë Fier.

Burimi: Arkiva Co-PLAN, 2016

Figura 111. Lista e pjesmarësve në dëgjuesën e parë publike – Bashkia Fier.

USAID ALBANIA
FROM THE AMERICAN PEOPLE

PLANNING AND LOCAL GOVERNANCE PROJECT (PLGP) IN ALBANIA
PROJEKTI I PLANIFIKIMIT DHE QEVERISJES VENDORE NE SHQIPERI

Activity / Aktiviteti Dëgjuesë Publike VSM mbi Planin e Përgjithshëm Vendor - "Bashkia Fier"
Date 03/Maj/2016

Signing Sheet / Liste Pjesemarrjeje

Name Surname	Institution	Title	Contact Number	Email	Signature
Emer Mbiemer	Institucioni	Funksioni	Numer kontakti	Email	Firma
1 Silvi Jano	Co-PLAN	Planifikues	069 408 5845	Silvi.jano@co-plan.org	Silvi Jano
2 Harida Velaj	Bashkia Fier	SNL	0694859102	harida.velaj@yahoo.com	Harida Velaj
3 DENILDA HISENI	BASHKIA FIER	DR. PLANIFIKIMIT	0695312202	renildanyseni@gmail.com	Denilda Hise
4 Rozeta Sosa	Bashkia Fier	Përkrahës	0699283935	rozeta.sosa@yahoo.com	Rozeta Sosa
5 Geni Pina	Bashkia Fier	ing. mjesh	0695243302	pinageni@yahoo.com	Geni Pina
6 Entekleda Sulaj	Bashkia Fier	ing. mjesh	0696842508	entekleda.sulaj@yahoo.com	Entekleda Sulaj
7 Raimonda Skafa	Bashkia Fier	SNL	0695220852	shkafaraimonda@gmail.com	Raimonda Skafa
8 Aleko Rista	DRBK Fier	Inxhinier	0692909923		Aleko Rista
9 Arta Alla	Co-PLAN	Ekz. Mbrojtës	068 2823326	arta.alla@co-plan.org	Arta Alla
10					

USAID ALBANIA
FROM THE AMERICAN PEOPLE

PLANNING AND LOCAL GOVERNANCE PROJECT (PLGP) IN ALBANIA
PROJEKTI I PLANIFIKIMIT DHE QEVERISJES VENDORE NE SHQIPERI

Activity / Aktiviteti Dëgjuesë Publike VSM mbi Planin e Përgjithshëm Vendor - "Bashkia Fier"
Date 03/Maj/2016

Signing Sheet / Liste Pjesemarrjeje

Name Surname	Institution	Title	Contact Number	Email	Signature
Emer Mbiemer	Institucioni	Funksioni	Numer kontakti	Email	Firma
1 Rodion QISHA	Co-PLAN	Ekspert Media	0692186702	rodion-qisha@co-plan.org	Rodion Qisha
2 Alketa Marku	Bashkia Fier	Ekspert Media	0696333585	alketa.marku@co-plan.org	Alketa Marku
3 Ervin Durr	DRM-FIER	Specialist	0695315220	ervindurr@gmail.com	Ervin Durr
4 Edvin Bixhi	DEM-Fier	Drejtor	0692081801	edvinbixhi05@hotmail.com	Edvin Bixhi
5 Huna Hoxhaj	Bashkia Fier	SNL	0694737087	huna.hoxhaj@yahoo.com	Huna Hoxhaj
6 Enea Durr	Bashkia Fier	SNL	0695220269	enea-durr@yahoo.it	Enea Durr
7 Aleko Rista	DRBK-Fier	Inxhinier	0692909923		Aleko Rista
8 Sibera Qato	Bashkia Fier	Specialist	0692507255	siberagato@gmail.com	Sibera Qato
9 Rozana Hoxhaj	Bashkia Fier	SNL	0692784226	rozana.hoxhaj@gmail.com	Rozana Hoxhaj
10 Kozma Durr	K.K. Durr	Autent	0692202611		Kozma Durr
11 Tunde Durr	Komiteti i Financimit	Koordinator	0692498736	tunde.durr@yahoo.com	Tunde Durr
12 Albana Zegaj	Bashkia Fier	SNL	0692532077	albanakulari@yahoo.com	Albana Zegaj
13 Erinda Jovani	Bashkia Fier	SNL	0697727885	erinda.jovani@yahoo.com	Erinda Jovani
14 Kij Dhami	Co-PLAN	Ekspert Planifikim	0696232233	kij.dhami@co-plan.org	Kij Dhami
15 Elidon Busha	Bashkia Fier	SNL - Drejt. Proj. Turiz	0672232352	elidon.busha@yahoo.com	Elidon Busha
16 Elvis Papa	Bashkia Fier	SNL - "	0692613730	elvis.papa@co-plan.org	Elvis Papa
17 Haxhi Avdullu	Bashkia Fier	SNL	069218582	haxhi.avdullu@gmail.com	Haxhi Avdullu

Burimi: Bashkia Fier dhe PLGP/Co-PLAN, 2016

Dëgjesa e dytë me publikun: Vlerësimi Strategjik Mjedisor për PPV – Bashkia

Përfaqësues nga Co-PLAN: Arta Alla (Eksperte Mjedisi)

Rodion Gjoka (Ekspert Mjedisi)

Kejt Dhrami (Planifikues Urban)

Në mbledhje morën pjesë përfaqësues nga: Bashkia Fier, Prefektura, ARM-Fier, AKPT, Drejtoria Administrimit & Menaxhimit të Tokave, SNL, Profesion i lirë, Shoqëri Civile, OJF, Shërbimet Publike, Auditi, Këshilltarë Bashkiak, Kryetarë të NjA-ve, Përfaqësues nga sektori i Agronomisë dhe Bujqësisë, Pyjeve, etj.

Prezantimi nisi në orën 11:00 am

Prezantim Pjesa I: Arta Alla (Eksperte Mjedisi)

Hyrje e shkurtër, ku përshëndeten pjesëmarrësit dhe specifikohet natyra e kësaj dëgjese të organizuar me qëllim paraqitjen e VSM-së për Planin e Përgjithshëm të Bashkisë Fier.

Prezantim nis me spejgimin e legjislacionit ku bazohet hartimi i VSM, detyrimet dhe metodologjinë e ndjekur. Qartësohen proceset e ndjekura duke vënë theksin në fazat që tanimë janë konsumuar, fazën aktuale si edhe fazat e ardhshme deri në mbyllje të procesit. Pjesa e parë e dëgjësës u përqëndrua në paraqitjen e rezultateve gjeneruar nga analizat mjedisore kryer për të gjithë territorin e Bashkisë Fier. Elementët e trajtuar në këto analiza (Toka, Ndotja, Mbetjet, Akuiferi, Ujrat Sipërfaqësorë, Sistemi Furnizimit me Ujë dhe Kanalizime, Pyjet, Erozioni, Ajri, Zhurmat, Infrastruktura etj. (15 min)

Prezantim Pjesa II: Rodion Gjoka (Ekspert Mjedisi)

Në këtë pjesë të dytë të dëgjësës u trajtua vlerësimi i ndikimit që do të ketë në mjedis nga zbatimi i të gjithë fondit me projekte parashikuar në PPV. Ky seksion u prezantua fillimisht duke spjeguar metodën e Vlerësimit të Ndikimit dhe konceptin e Përputhshmërisë, për tu ndalur më pas tek vlerësimi i secilit prej projekteve dhe rezultatet e tyre përmbledhëse.

Fondi projekteve të PPV Bashkisë Fier është strukturuar në Objektiva të Planit, si rrjedhojë nga vlerësimi i ndikimit është realizuar specifikisht për secilin projekt duke marrë në konsideratë Objektivat Mjedisor, po ashtu është vlerësuar edhe përputhshmëria në nivel plani, u konkludua se:

Ndikimi në mjedis nga zbatimi i PPV-Bashkia Fier do të jetë relativisht i ulët nëse rrespektohen masat e parashikuara ky ndikim mund të minimizohet dhe mjedisi mund të ripërtërihet normalisht. Disa projekte dhe ndërhyrje të forta do të kenë nevojë për studime të mëtejshme në kuadrin e vlerësimit të ndikimit në mjedis. Lidhur me përputhshmërinë, PPV – Bashkisë Fier, është vlerësuar të këtë përputhshmëri mesatare me Objektivat Kombëtare Mjedisor (Ajri, Uji, Toka, Pyjet, Biodiversitete, Kultura, Klima etj.) (15 min)

Prezantim Pjesa III: Arta Alla (Eksperte Mjedis)

Pjesa e tretë dhe e fundit e prezantimit konsitsoi në paraqitjen e masave konkrete për mbrojtjen e mjedisit nga ndikimet që do të rrejdhin si rezultat i implementimit të projekteve të parashikuara nga PPV. Krahas masave konkrete mjedisore u paraqiten edhe projekte specifike të cilat kanë karakter rehabilitim të zonave të nxehta mjedisore si dhe ndërhyrje për seksione dhe terrene me probleme të theksuara në këtë Bashki (Rehabilitimi Zonave të Nxehta Mjedisore, Zona ripariane e lumit Seman, rehabilitimi Gjanicës, Projekte zhvillimore dhe mbrojtëse për vijën bregdetare etj) (14 min)

Prezantimi përfundoi në orën 11:50 am

Diskutime & Shënime:

Në vijim janë përfshirë komentet dhe diskutimet e realizuara gjatë dëgjësës:

1. Znj. Ornela Durmishaj (Sektori Turizmit) shpreh shqetësimin lidhur me fenomenin e kripëzimit të tokave bujqësore në Bashkinë Fier.

Përgjigje, Arta Alla: Këtë shqetësim e kemi trajtuar gjerësisht në analizë dhe kemi konstatuar se është një fenomen i hershëm i cili mund të minimizohet në nivele të vogla por do të jetë e vështirë të ndalohet si pasojë e rrymave të ujrave nëntokësor. Mbjellja me pemtari (Pishë) mund ta ngadalsojë këtë fenomen, por sygjerohet që këto hapsira të mëdha toke të përdoren nga Industria e Energjive të Rinovueshme për ngritjen e Centraleve Fotovoltaik ose Eolik.

2. Z. Dhimitër Gjini (Shoq. Pensionistëve): Konstatohet se Bashkia nuk shfaqë interes të veçantë për mbrojtjen e mjedisit ndaj edhe situata nuk është e volitshme në Bashkinë Fier. Treguesit që ju propozoni të monitorohen mendojmë se janë të mjaftueshëm dhe njëkohësisht të domosdoshëm për të vlerësuar hap pas hapi cilësinë e mjedisit dhe gjëndjen e tij. Ju përgëzoj për punën profesionale dhe uroj që masat që keni parashikuar dhe që i paraitiët sot, të merren në konsiderate dhe të mbliidhen fondet e nevojshme për zbatimin sa më të shpejt të tyre.

3. Z. Piro Prifti (Arkitekt/Vlerësues): Si është parashikuar të trajtohet ndotja e lumit Gjanica dhe ndotja e tokave në Bashkinë Fier.

Përgjigje, Rodion Gjoka: Aktualisht kemi identifikuar disa prej burimeve të ndotjes së lumit Gjanicë ku mund të veçojmë ndotjen që akumulohet dhe vjen prej rafinerisë së naftës në Ballsh. Gjithashtu edhe shkarkime të ndryshme industriale nga biznese që ushtrojnë aktivitetin e tyre përgjatë këtij lumi si edhe shkarkimet e ujrave të ndotura urbane e kanë kthyer këtë lum në një vatër të nxehtë mjedisore.

Në proektet e PPV është parashikuar ndërhyrja fizike për rehabilitimin dhe disiplinimin e këtij lumi, me qëllim kthimin e tij në një fashë rekreative e cila do u shërbej gjërësisht banorëve të Fierit si edhe do të eliminoj problemet që shkaktohen gjatë shirave ku Gjanica paraqitet mjaft e ndjeshme dhe përmbytjet shkaktajnë vazhdimisht dëme. Sa i përket ndotjes, së pari kemi adresuar nevojën emergjente për monitorimin e burimit të

ndotjes, pra të identifikohen dhe penalizohen të gjithë që shkarkojnë mbetjet e tyre në Gjanicë. Sa i përket ndotjes së tokës, kemi paraqitur në seksionin e masave dhe propozimeve të VSM-së, teknika dhe ndërhyrje specifike të cilat i japin zhgjidhje konkrete problemit të tokave të ndotura.

Takimi & Diskutimi përfundoi në orën 12:40 pm

Figura 112. Foto nga dëgjesa e dytë publike VSM – Bashkia Fier.

Burimi: Bashkia Fier dhe PLGP/Co-PLAN, 2016

Figura 113. Lista e pjesmarësve në dëgjesën e parë publike – Bashkia Fier.

PLANNING AND LOCAL GOVERNANCE PROJECT (PLGP) IN ALBANIA
PROJEKTI I PLANIFIKIMIT DHE QEVERISJES VENDORE NE SHQIPERI

Activity/ Aktiviteti: LEGJESA PUBLIKE II "VLERESIMI STRATEGJIK MËDITËSOR për P.P.V. Bashkia FIER"
Date: 15/ Shtator / 2016

Signing Sheet / Liste pjesemarrjeje

Nr	Name Surname Emër / Mbiemër	Institution Institucioni	Title Funksioni	Contact Number Numer kontaktit	Email Email	Signature Firma
1	Rozhon GJERA	Co-PLAN/USAID	Im. Apolisi	09 2196702	rdhonzh@coplan.org	[Signature]
2	Kyt Dhami	Co-PLAN	Planifikues Urbane	0636233333	kyt.dhami@coplan.org	[Signature]
3	Shpëtim Lemy	UPTORO I	Planifik. Social	0694186612		[Signature]
4	Scilla Basha	Caicran	Planifik. Social	0692386832		[Signature]
5	Kamila Basha	shërbime dhe shërbime	Planifik. Social	0692386832		[Signature]
6	Arhimir Gjipi	vetëpunës	Pensionist	0882130183	dhjipi@yahoo.com	[Signature]
7	Enketa Meko	SPAL	veprimtare	0696011453	vmekord@gmail.com	[Signature]
8	Albeur Greqaj	DRM	Nemiteruese	0695300428	albeur.greqaj@yaho.com	[Signature]
9	Albana Zepaj	Bashkia Fier	SNL	0692532077	albana.kulani@yahoo.com	[Signature]
10	Gunde Jondani	Bashkia Fier	SNL	0697727885	gunde.jondani@yahoo.com	[Signature]
11	Sibora Qato	Bashkia Fier	SNL	0692507255	siboragato@gmail.com	[Signature]
12	Anaruna Bexaj	Bashkia Fier	SNL	0692821174	anarunabexaj@yahoo.com	[Signature]
13	Arben Hasllaj	Nj. D. Rreth 2	Spec. i Tab. m. Tabela	06923894575	arbenhasllaj@yahoo.com	[Signature]
14	Esmeralda Kapllanaj	BASHKIA FIER	Dr. e Prirjeje e Legjislativ	0694595905	esmeraldakapllanaj@gmail.com	[Signature]
15	Tsmait Bashi	ARPT	Specialist	0653827506	tsmait.bashi@yaho.com	[Signature]
16	Lusiana Mailaj	Murgatë Murgatë	Dr. e Prirjeje	0697666673	lusiana.mailaj@gmail.com	[Signature]
17	Jili Pearson	Bashkia Fier	Veprimtare	0697046800	minijil@yaho.com	[Signature]
18	Xhuliana Krasaj	Bashkia Fier	Praktikante	0692878688	xhulianakrasaj@gmail.com	[Signature]
19	Enketa Pashaj	ESK/PL FIER	Praktikante	0692264566	enketa.pashaj@gmail.com	[Signature]
20	Onela Durrmitaj	Bashkia Fier	SNL	0692234118	onela.durrmitaj@yahoo.com	[Signature]
21	MANJOLA TARE	BASHKIA FIER	SNL	0693673342		[Signature]
22	Aida Bluzaj	Bashkia Fier	SNL	0694722066	aidabluzaj@yahoo.com	[Signature]
23	Marilda Velaj	Bashkia Fier	SNL	0694859102	marilda.velaj@yahoo.com	[Signature]

24	Enketa Gjergji	Bashkia Fier	Dr. e Prirjeje	069312202	enkidhrygjergji@gmail.com	[Signature]
25	Fronalbo Balilaj	Bashkia Fier	Dr. e Prirjeje	0698796323	fronalbo.vmale@gmail.com	[Signature]
26	Jonida Kalloda	Bashkia Fier	Dr. e Prirjeje	0698780293	jonidakalloda@gmail.com	[Signature]
27	MIRELA BUCKA	Bashkia Fier	Dr. e Prirjeje	0693462661	mirrelabucka@yahoo.com	[Signature]
28	Enketa Hemushaj	N. Ad. Haxhali	Dr. e Prirjeje	069499513		[Signature]
29	Enketa Myrtaj	Bashkia Fier	Dr. e Prirjeje	0692386832		[Signature]
30	Heim Hoxha	Bashkia Fier	Dr. e Prirjeje	069204802		[Signature]
31	Enketa Haxhaj	Epoka e Re	Koordinator	0692244402	enkidhryhaxhaj@yahoo.com	[Signature]
32	KALTRA TOSKA	EPOKA e RE	KOORDINATOR	0692298063	kaltrataska@yahoo.com	[Signature]
33	PIRO PAJETI	Bashkia Fier	Dr. e Prirjeje	0692114567		[Signature]
34	FRANZI DIBRO	Bashkia Fier	Dr. e Prirjeje	0692276589	franzi.dibro@gmail.com	[Signature]
35	Enketa Pina	Bashkia Fier	Dr. e Prirjeje	0695243352		[Signature]
36	Gentian Kushi	Bashkia Fier	Dr. e Prirjeje	0692580586	gentian.kushi@gmail.com	[Signature]
37	Enketa Cati	Bashkia Fier	Dr. e Prirjeje	0692192104		[Signature]
38	Sula Baniçi	Bashkia Fier	Dr. e Prirjeje	069473143	sula.banici@gmail.com	[Signature]
39	Enketa Artaçaj	Bashkia Fier	Dr. e Prirjeje	0691305410		[Signature]
40	Enketa Murgatë	Bashkia Fier	Dr. e Prirjeje	0692375745	enkidhrymurgate@gmail.com	[Signature]
41	Enketa Kalo	Bashkia Fier	Dr. e Prirjeje	0692153469		[Signature]
42	Enketa Sena	Bashkia Fier	Dr. e Prirjeje	0694283935	senasena@gmail.com	[Signature]
43	Enketa Sulaj	Bashkia Fier	Dr. e Prirjeje	0696842508	enkidhrysulaj@gmail.com	[Signature]
44						
45						

Burimi: Bashkia Fier dhe PLGP/Co-PLAN, 2

Shënime dhe Referenca

-
- ¹ Dokumenti i analizës së thelluar të Bashkisë Fier dhe i një pjese të Komunës Qendër, korrik 2012, f. 44.
- ² Klasifikimi i klimës sipas Köppen është një klasifikim klime nga më të përdorurit në sistemet e klasifikimit të klimës. U publikua për herë të parë në 1884 nga klimatologu Ruso-Gjerman Èladimir Köppen. Më vonë, klimatologu gjerman Rudolf Geiger bashkëpunoi me Köppen në ndryshime të sistemit të klasifikimit dhe nga kjo sistemi njihet tashmë me emrin Köppen–Geiger. Ky klasifikim lidhet me tipat e vegjetacionit dhe si reagojnë ata ndaj klimës.
- ³ Klasifikimi Csa- Klima e grupit C- Klima mesatare që ndodhin zakonisht në anët perëndimore të kontinenteve ndërmjet gjërësive 30° dhe 50°. Csa- është klima me verë të thatë ose ndryshe klima Mesdhetare.
- ⁴ SHGJSH, “Gjeoresurset dhe Gjeorrezizqet ne qarqet e Shqiperise”, Qarku Fier, 2014.
- ⁵ SHGJSH, Harta Hidrogeologjike, Qarku Fier, Shkalla 1:100,000, 2014.
- ⁶ “Akuifer ose ujëmbajtësi është një formacion nëntokësor shkëmbi të përshkueshëm apo materiali të copëzuar, i cili mund të prodhojë sasi të përdorshme uji dhe të mërret qoftë nga burimet (natyrale) apo pusët (artificiale)” cit: Vezir Muharremaj, “Shkenca e Tokës II”, 2014.
- ⁷ AKM (Agjencia Kombëtare e Mjedisit), Raporti i Gjendjes në Mjedis, 2014.
- ⁸ SHGJSH 2014.
- ⁹ SHGJSH, Harta Hidrologjike e Qarkut të Fierit.
- ¹⁰ Agjencia Kombëtare e Mjedisit, Raporti i Gjendjes në Mjedis, 2014.
- ¹¹ MM, AKM 2002 – 2014.
- ¹² Sipas përcaktimeve të VKM nr. 671 “Për miratimin e rregullores së Planifikimit të Territorit”, neni 73, ku përcaktohen sistemet territoriale. Marrë nga Strategjia e Zhvillimit për Territorin e Bashkisë Fier, USAID 2016.
- ¹³ Burimi ValuAdd & Kfw Design Report – Fier,
- ¹⁴ Bashkia Fier.
- ¹⁵ Republic of Albania, Ministry of Environment, *Third National Communication of Albania to UNFCCC*, draft 2016.
- ¹⁶ The World Bank, *Looking Beyond the Horizon*.
- ¹⁷ Ligji Për Menaxhimin e Integruar të Burimeve Ujore
- ¹⁸ Ky ligj është përafuar plotësisht me Direktivën 2001/42/KE të Parlamentit Europian dhe të Këshillit, datë 27 qershor 2001 “Për vlerësimin e pasojave në mjedis të planeve dhe programeve të caktuara” Numri CELEX: 32001L0042, Fletorja Zyrtare e Bashkimit Europian, Seria L, Nr. 197, datë 21.7.2001, faqe 30 – 37.
- ¹⁹ Ligji 116/2013.
- ²⁰ Kodi Hekurudhor (Ligji Nr. 9317, datë 18.11.2004).
- ²¹ Analiza e Përdorimit të Propozuar të tokës, Seksioni 2.1.2 ne PPV.
- ²² Ligji 111/2012 “Për Menaxhimin e Integruar të Burimeve Ujore”.
- ²³ Plani i Përgjithshëm Kombëtar, 2015.
- ²⁴ Plani i Përgjithshëm Kombëtar, 2015.
- ²⁵ Ligji 111/2012 “Për Menaxhimin e Integruar të Burimeve Ujore”.
- ²⁶ Informacioni mbi Azotikun ka si burim përfaqësuesin juridik të Ndërmarrjes së Azotikut, dhe daton në prill 2016.
- ²⁷ Neni 6, Ligji Nr. 8906, datë 06.06.2002 "Për zonat e mbrojtura".
- ²⁸ VKM nr 1, Datë 08.04.2014, “ Për miratimin e lejes zhvillimore komplekse për Gazsjellësin Trans Adriatik (Projekti TAP)”.
- ²⁹ Idem.
- ³⁰ Referencë është marrë popullsia e parashikuar mbështetur në vlerat e marra nga Gjendja Civile, prill 2016.

-
- ³¹ Neni 86, Pika 3,b, VKM nr. 671, datë 29.7.2015, “Për miratimin e rregullores së planifikimit të territorit”.
- ³² Ligji 8906 dt. 06.06.2002, “Për zonat e mbrojtura”.
- ³³ Sipas ligjeve sektoriale respektive, të përcaktuara në Seksionin 1.10.
- ³⁴ Shih Seksionin 1.4.2.
- ³⁵ <http://www.transporti.gov.al/al/neesroom/njoftime/njoftim-per-linjat-e-reja-te-transportit-nderqytetas&page=1>
- ³⁶ Me ish-periferi të qytetit kuptojmë periferinë e qytetit deri pranë stadiumit.
- ³⁷ *Closed Circuit Tele-Vision* - Video inspektim i seksionit të tubacionit për dëmtime apo ndërhyrje të paligjshme.
- ³⁸ Nevoja Biokimike për Oksigjen - NBO.
- ³⁹ Plani Kombëtar i Manaxhimit të Mbetjeve - 2010 – 2025 f. 35.
- ⁴⁰ Plani Kombëtar i Manaxhimit të Mbetjeve - 2010 – 2025 f. 41.
- ⁴¹ Dokumenti i analizës së thelluar të Bashkisë Fier dhe i një pjese të Komunës Qendër, korrik 2012, f. 44.
- ⁴² Co-PLAN 2015, Harta e Përdorimit të Tokës Fier – Draft.
- ⁴³ Sipërfaqja e treguar është gjeneruar nga Plani i Përdorimit të Tokës për Bashkinë Fier në sistemin GIS, Co-PLAN dhe Bashkia Fier 2015.
- ⁴⁴ Numri i treguar i banorëve është gjeneruar nga analiza demografike bazuar në të dhënat e INSTAT-it 2015. Kjo shifër do të përdoret edhe gjatë analizave të tjera pavarësisht faktit se rezultoni të jetë më i ulët se shifra e deklaruar nga Zyra e Gjendjes Civile pranë Bashkisë Fier.
- ⁴⁵ Cabanes, P. , et al, Historia e Arkeologjisë Shqiptare.
- ⁴⁶ Andoni, B. , 2012, Fieri me kujtesën e gëlltitur historike.
- ⁴⁷ Pulaha, S. , Historia e Shqipërisë nën sundimin osman gjatë shekujve XVI-XVIII.
- ⁴⁸ Studimet janë kryer referuar hartave topografike të para viteve 1990, 2007 dhe 2013 dhe janë përpunuar dhe përgatitur nga grupi i punës pranë Co-PLAN.
- ⁴⁹ Bashkësia e strukturave gjeologjike brenda territorit të Shqipërisë.
- ⁵⁰ SHGJSH, Harta e Pasurive Minerale, Qarku Fier, Shkalla 1:100,000, 2014.
- ⁵¹ Shërbimi Gjeologjik Shqiptar (SHGJSH), Gjeoresurset dhe Gjeorreziket në Qarqet e Shqipërisë, Qarku Fier, 2014.
- ⁵² Marrë nga SHGJSH, Harta Hidrologjike e Qarkut të Fierit.
- ⁵³ Klasifikimi i klimës sipas Köppen është një klasifikim klime nga më të përdorurit në sistemet e klasifikimit të klimës. U publikua për herë të parë në 1884 nga klimatologu Ruso-Gjerman Ëladimir Köppen. Më vonë, klimatologu gjerman Rudolf Geiger bashkëpunoi me Köppen në ndryshime të sistemit të klasifikimit dhe nga kjo sistemi njihet tashmë me emrin Köppen–Geiger. Ky klasifikim lidhet me tipat e vegjetacionit dhe si reagojnë ata ndaj klimës.
- ⁵⁴ Klasifikimi Csa- Klima e grupit C- Klima mesatare që ndodhin zakonisht në anët perëndimore të kontinenteve ndërmjet gjërësive 30° dhe 50°. Csa- është klima me verë të thatë ose ndryshe klima Mesdhetare.
- ⁵⁵ Geo Consulting, Shqipëria, Harta e Shpërndarjes së sasisë vjetore të orëve me diell.
- ⁵⁶ World Trade Press, Albania Precipitation.
- ⁵⁷ Geo Consulting, Shqipëria, Harta e Shpejtësisë mesatare të erës (m/s).
- ⁵⁸ SHGJSH, “Gjeoresurset dhe Gjeorreziket në qarqet e Shqipërisë”, Qarku Fier, 2014.
- ⁵⁹ SHGJSH, Harta Hidrogeologjike, Qarku Fier, Shkalla 1:100,000, 2014.
- ⁶⁰ “Akuifer ose ujëmbajtësi është një formacion nëntokësor shkëmbi të përshkueshëm apo materiali të copëzuar, i cili mund të prodhojë sasi të përdorshme uji dhe të mërret qoftë nga burimet (natyrale) apo pusët (artificiale)” cit: Vezir Muharremaj, “Shkenca e Tokës II”, 2014.
- ⁶¹ Programi i Kombeve të Bashkuara, Vlerësimi i Rrezikut në Shqipëri, Raporti Përmbledhës i Studimit, 2003.

-
- ⁶² Programi i Kombeve të Bashkuara, Vlerësimi i Rrezikut në Shqipëri, Raporti Përmbledhës i Studimit, 2003.
- ⁶³ PNUD, Vlerësimi i rreziqeve në Shqipëri, 2003
- ⁶⁴ Shërbimi Gjeologjik Shqiptar (SHGJSH), Gjeoresurset dhe Gjeorreziket në Qarqet e Shqipërisë, Qarku Fier, 2014.
- ⁶⁵ Nyle C. Brady, Ray R. Weil, Elements of the nature and properties of the soils, Third edition, 2010
- ⁶⁶ SHGJSH 2014.
- ⁶⁷ SHGJSH, Harta Hidrologjike e Qarkut të Fierit.
- ⁶⁸ Agjencia Kombëtare e Mjedisit, Raporti i Gjendjes në Mjedis, 2014.
- ⁶⁹ Nyle C. Brady, Ray R. Weil, Elements of the nature and properties of the soils, Third edition, 2010.
- ⁷⁰ Agjencia Kombëtare e Mjedisit, *Raporti mbi Gjendjen e Mjedisit*, 2013.
- ⁷¹ Agim Binaj, Pirro Veizi, Enkeleida Beqiraj, Fran Gjoka, Elian Kasa, *Economic losses from soil degradation in agricultural areas in Albania*, Agric. Econ. – Czech, 60, 2014 (6): 287–293.
- ⁷² Programi i Kombeve të Bashkuara, Vlerësimi i Rrezikut në Shqipëri, Raporti Përmbledhës i Studimit, 2003.
- ⁷³ Programi i Kombeve të Bashkuara, Vlerësimi i Rrezikut në Shqipëri, Raporti Përmbledhës i Studimit, 2003.
- ⁷⁴ Programi i Kombeve të Bashkuara, Vlerësimi i Rrezikut në Shqipëri, Raporti Përmbledhës i Studimit, 2003.
- ⁷⁵ Programi i Kombeve të Bashkuara, Vlerësimi i Rrezikut në Shqipëri, Raporti Përmbledhës i Studimit, 2003.
- ⁷⁶ Programi i Kombeve të Bashkuara, Vlerësimi i Rrezikut në Shqipëri, Raporti Përmbledhës i Studimit, 2003.
- ⁷⁷ Programi i Kombeve të Bashkuara, Vlerësimi i Rrezikut në Shqipëri, Raporti Përmbledhës i Studimit, 2003.
- ⁷⁸ Përzgjedhja e kësaj zone si rajon është bërë vetë për arsye studimi. Në këtë territor gjenden burime të shumta ujore, janë përqendruar një pjesë e madhe e HEC-eve dhe paraqet një territor nga zona fushore e bregdetare deri tek ajo malore. Pra nga ana e analizës së metabolizmit përmban të gjithë elementët e nevojshëm për analizim.
- ⁷⁹ Burimi i info Harta Shpejtësia Mesatare e erës, AKBN, përpunuar tek harta e energjisë në rajon (Co-PLAN).
- ⁸⁰ Burimi i info Harta e rrezatimit mesatar vjetor, AKBN, përpunuar tek harta e energjisë në rajon (Co-PLAN).
- ⁸¹ Informacioni për përgatitjen e hartave të metabolizmit është marrë nga Bashkia Fier, SHGJSH-ja, Ministria e Mjedisit, www.riverwatch.eu, AKBN, INSTAT, Ministria e Bujqësisë dhe ASIG.
- ⁸² Informacioni për përgatitjen e hartave të metabolizmit është marrë nga Bashkia Fier, SHGJSH-ja, Ministria e Mjedisit, www.riverwatch.eu, AKBN, INSTAT, Ministria e Bujqësisë dhe ASIG.
- ⁸³ Sipërfaqja e matur nga harta GIS (61 bashki).
- ⁸⁴ Analiza Demografike 2015 (INSTAT, Co-PLAN).
- ⁸⁵ Sipas hartës së Fluksit të Energjisë (HEC-et nga River Watch: <http://riverwatch.eu/en/interactive-map>).
- ⁸⁶ Universitet Politeknik i Tiranës, Fakulteti i Gjeologjisë dhe Minierave, *Atlasi i Burimeve Gjeotermale në Shqipëri*, Tiranë 2004.
- ⁸⁷ Energji të rinovueshme, energjia diellore.
- ⁸⁸ Strategjia Kombëtare e Energjisë 2013.
- ⁸⁹ INSTAT, Censusi 2011 (Grid).
- ⁹⁰ Njësi Ekonomike Familjare.
- ⁹¹ INSTAT, Censusi (2011).

-
- ⁹² Imbotilim është uji i pijshëm i paketuar në shishe.
- ⁹³ Harta Hidrologjike, SHGJSH.
- ⁹⁴ Sipërfaqe e matur nga GIS nga harta e përdorimit të tokës.
- ⁹⁵ Shërbimi Gjeologjik Shqiptar, *Gjeoresurset dhe Gjeorrezimet në Qarqet e Shqipërisë, Qarku i Fierit*, Tiranë 2014.
- ⁹⁶ Ndërmarrje ujësjellës që ofron shërimin e furnizimit me ujë në Njësitë Administrative Fier, Qendër, Dermënas, Topojë dhe Frakull.
- ⁹⁷ Të dhënat për ujësjellës-kanalizime janë përpunuar nga Valu Add në kuadër të hartimit të planit të përgjithshëm vendor për Fierin.
- ⁹⁸ Drejtoria Rajonale Bujqësore, Fier.
- ⁹⁹ 2014, *Fier Region Ēaste Management Plan*, DLDP.
- ¹⁰⁰ INSTAT (2013), i disponueshëm në: <http://www.instat.gov.al/al/themes/mjedisi.aspx?tab=tabs-5>
- ¹⁰¹ Vendndodhja e përafërt (gjetur në hartë përafërsisht).
- ¹⁰² Të dhënat për kompanitë ricikluese nga Ministria e Mjedisit, aksesuar për herë të fundit tetor 2015.
- ¹⁰³ E ekstrapoluar sipas Strategjisë Kombëtare të Mbetjeve 2011.
- ¹⁰⁴ Harta e Metabolizmit, Fluksi i Mbetjeve, Fier.
- ¹⁰⁵ Vendim i KM-së nr. 175, datë 19.01.2011, “Për miratimin e strategjisë kombëtare të manaxhimit të mbetjeve dhe të planit kombëtar të menaxhimit të mbetjeve”.
- ¹⁰⁶ SHGJSH, Drejtoria e Hidrogeologjisë, Sektori i Monitorimit të Rrjetit Lumor, *Monitorimi i Dinamikës së Shtratit në Lumenjtë e Shqipërisë në rrjedhën e mesme dhe të poshtme të rrjedhës dhe propozimi i masave për stabilizimin e gjëndjes*, Shkurt, 2016.
- ¹⁰⁷ Kriteret mund të ndryshojnë nga vendi në vend.
- ¹⁰⁸ Ligji Nr. 111/2012 Për Manaxhimin e Integruar të Burimeve Ujore.
- ¹⁰⁹ Instituti kompetent për studimin dhe monitorimin e gjëndjes së shtretërve të lumenjve është SHGJSH-ja, siç është përcaktuar me Ligjin Nr. 111/2015 Për Shërbimin Gjeologjik Shqiptar.
- ¹¹⁰ SHGJSH, Drejtoria e Hidrogeologjisë, Sektori i Monitorimit të Rrjetit Lumor, *Monitorimi i Dinamikës së Shtratit në Lumenjtë e Shqipërisë në rrjedhën e mesme dhe të poshtme të rrjedhës dhe propozimi i masave për stabilizimin e gjëndjes*, Shkurt, 2016.
- ¹¹¹ SHGJSH, Drejtoria e Hidrogeologjisë, Sektori I Monitorimit të Rrjetit Lumor, *Monitorimi i Dinamikës së Shtratit në Lumenjtë e Shqipërisë në rrjedhën e mesme dhe të poshtme të rrjedhës dhe propozimi i masave për stabilizimin e gjëndjes*, Shkurt, 2016.
- ¹¹² Instituti kompetent për studimin dhe monitorimin e gjëndjes së shtretërve të lumenjve është SHGJSH-ja, siç është përcaktuar me Ligjin Nr. 111/2015 Për Shërbimin Gjeologjik Shqiptar.
- ¹¹³ SHGJSH, Drejtoria e Hidrogeologjisë, Sektori i Monitorimit të Rrjetit Lumor, *Monitorimi i Dinamikës së Shtratit në Lumenjtë e Shqipërisë në rrjedhën e mesme dhe të poshtme të rrjedhës dhe propozimi i masave për stabilizimin e gjëndjes*, Shkurt, 2016.
- ¹¹⁴ Agjencia Kombëtare e Mjedisit, Raporti i Gjëndjes në Mjedis, 2014.
- ¹¹⁵ USAID, 2014.
- ¹¹⁶ USAID 2014.
- ¹¹⁷ Agjencia Kombëtare e Mjedisit, Raporti i Gjëndjes në Mjedis, 2014.
- ¹¹⁸ Agjencia Kombëtare e Mjedisit, Raporti i Gjëndjes në Mjedis, 2014.
- ¹¹⁹ SHGJSH.
- ¹²⁰ SHGJSH.
- ¹²¹ Agjencia Kombëtare e Mjedisit, Raporti i Gjëndjes në Mjedis, 2014.
- ¹²² Dr. Shannon L. Ferrell, Dr. Tiffany Doëll Lashmet, Dr. Rusty Rumley, *Petroleum Production on Agricultural Lands in Oklahoma: Managing Risks and Opportunities*, USDA National Institute of Food and Agriculture.
- ¹²³ Sipas takimeve me përfaqësues të kompanisë Bankers

¹²⁴ Ky monitorim i cilësisë së ujërave sipërfaqësore u krye për lumenjtë: Osum, Devoll, Seman, Shkumbin, Gjanicë dhe Vjosë. Monitorimi u krye në periudhën qershor-korrik, nga Co-PLAN, në kuadër të zbatimit të projektit të USAID për Planifikimin dhe Qeverisjen Vendore. Në pellgun e Lumit Seman, marrja e mostrave të ujit për analizë u bë në 11 pika, 6 nga të cilat në Osum. Në të gjitha pikat u analizuan në laborator 13 parametra fiziko dhe bio-kimikë (pH, Light Transparency, Electric Conductivity, Total Suspended Solids (TSS), Total Dissolved Solids (TDS), Dissolved Oxygen (DO), Temperature, Biochemical Oxygen Demand (BOD), N-NH₄, N-NO₃, N-NO₂, sulfidet dhe Total Coliform). Ndërkohë në 7 nga mostrat e mbledhura, disa mostra u analizuan edhe për praninë e metaleve të rënda (Pb, Cd, Mn, Ni, Zn, Cu, Co, Cr, Hg, As, Ba, Br).

¹²⁵ Parametrat e përbashkët të monitoruar nga Co-PLAN/PLGP-ja dhe AKM-ja janë pH, Oksigjeni i tretur, BOD₅, N-NH₄, N-NO₂ dhe N-NH₄.

¹²⁶ Pikat e monitorimit për lumenjtë kryesorë të Basenit të Semanit (Gjanicë, Seman, Osum dhe Devoll) janë të njëjta me përjashtim të pikës së Mujallisë në Seman e cila është monitoruar vetëm nga AKM-ja. Pikat e monitorimit të AKM-së në Osum janë Uznovë dhe Urë Vajgurore. Monitorimi Co-PLAN/PLGP-së në Seman është kryer në 12 pika kundrejt 6 pikave të monitoruara nga AKM, ndërsa në Osum në 6 pika kundrejt 2 pikave të monitoruara nga AKM-ja.

¹²⁷ Kjo pikë është monitoruar vetëm nga AKM-ja.

¹²⁸ Parametrat e përbashkët të monitoruar nga Co-PLAN/PLGP-ja dhe AKM-ja janë pH, Oksigjeni i tretur, BOD₅, N-NH₄, N-NO₂ dhe N-NH₄.

¹²⁹ Pikat e monitorimit për lumenjtë kryesorë të Basenit të Semanit (Gjanicë, Seman, Osum dhe Devoll) janë të njëjta me përjashtim të pikës së Mujallisë në Seman, e cila është monitoruar vetëm nga AKM-ja. Pikat e monitorimit të AKM-së janë Ura Mbrostarit, Ura Mbrostarit, Kuçovë-Kozare para bashkimit me Osumin, Uznovë. Monitorimi Co-PLAN/PLGP është kryer në 12 pika kundrejt 6 pikave të monitoruara nga AKM-ja.

¹³⁰ Kjo pikë është monitoruar vetëm nga AKM-ja.

¹³¹ Nevoja Biologjike për Oksigjen.

¹³² Normat janë marrë nga *Council Directive CEE/CEEA/CE 78/659* (Direktiva e Komisionit Evropian CEE/CEEA/CE 78/659) për cilësinë e ujërave të ëmbël për rritjen e peshqve.

¹³³ Vlerat e monitorimit të AKM-së paraqesin ujëra në gjendje të moderuar dhe vetëm në një pikë të varfër.

¹³⁴ *Total Suspended Solids*.

¹³⁵ *Total Dissolved Solids*.

¹³⁶ Normat e N-NH₄ dhe N-NO₂ janë marrë nga Direktiva e BE “*Directive 2006/44/EC of 15 February 2006 concerning the management of bathing water quality and repealing Directive 78/659/EEC*”.

¹³⁷ Vlera e lejuar e AKM-së për N-NH₄ është 0.6mg N-NH₄/l.

¹³⁸ Normat e N-NO₃ janë marrë nga Komisioni Ndërkombëtar për Mbrojtjen e Lumit Danub (International Commission for the Protection of the Danube River).

¹³⁹ AKM-ja përdor normat 0.12 mg/l ndërsa normat mjedisore të përdorura në analizën Co-PLAN/PLGP janë 0.03 mg/l sipas *Council Directive CEE/CEEA/CE 78/659* (Direktiva e Komisionit Evropian CEE/CEEA/CE 78/659) për cilësinë e ujërave të ëmbël për rritjen e peshqve.

¹⁴⁰ Standardet për sulfatet janë marrë nga *Directive 75/440/ECC*.

¹⁴¹ Standardi mjedisor për bakterin koliform (Total Coliform) është marrë nga NIVA - Instituti për Studimet e Ujërave të Norvegjisë (*Classification of the Quality of Status for general parameters of fresh eaters, Bratli, 2000*).

¹⁴² Metalet e rënda janë monitoruar në Seman 1 dhe 2, Gjanicë 1 dhe 2, Devoll 2, Osum 5 dhe 6, si dhe Vjosë 1 dhe 3.

¹⁴³ Ligji 11/2016 “Për Manaxhimin e Integruar të Burimeve Ujore”.

¹⁴⁴ SHGJSH.

-
- ¹⁴⁵ Të gjitha të dhënat rreth burimeve ujore nëntokësore janë marrë nga Shërbimi Gjeologjik Shqiptar, *Gjeoresurset dhe Gjeorrezimet në Qarqet e Shqipërisë, Qarku i Fierit*, Tiranë 2014.
- ¹⁴⁶ Të gjitha të dhënat rreth burimeve ujore nëntokësore janë marrë nga Shërbimi Gjeologjik Shqiptar, *Gjeoresurset dhe Gjeorrezimet në Qarqet e Shqipërisë, Qarku i Fierit*, Tiranë 2014.
- ¹⁴⁷ Studimet e mëparshme të bëra rreth burimeve ujore nëntokësore bazoheshin në sipërfaqen e Qarkut të Fierit sipas ndarjes administrative të territorit përpara Reformës së Re Administrative. Ende nuk ka një studim që përcakton sipërfaqen e akuiferëve për çdo bashki.
- ¹⁴⁸ Studimet e mëparshme të bëra rreth burimeve ujore nëntokësore bazoheshin në sipërfaqen e qarkut të Fierit sipas ndarjes së vjetër të territorit. Ende nuk ka një studim që përcakton sipërfaqen e akuiferëve për çdo bashki sipas ndarjes së re administrative të vitit 2014.
- ¹⁴⁹ SHGJSH, *Gjeoresurset dhe Gjeorrezimet në Qarqet e Shqipërisë, Qarku i Fierit*, Tiranë 2014.
- ¹⁵⁰ SHGJSH, *Gjeoresurset dhe Gjeorrezimet në Qarqet e Shqipërisë, Qarku i Fierit*, Tiranë 2014.
- ¹⁵¹ USAID, Projekti “Planifikimi dhe Qeverisja Vendore (PLGP) në Shqipëri”, *Infrastruktura e Ujësjetës - Kanalizimeve të Ujrave të Ndotura në Planin e Zhvillimit Urban të Bashkisë Fier pas Ndarjes Administrative Territoriale, 2014*.
- ¹⁵² USAID.
- ¹⁵³ USAID, Projekti “Planifikimi dhe Qeverisja Vendore (PLGP) në Shqipëri”, *Infrastruktura e Ujësjetës - Kanalizimeve të Ujrave të Ndotura në Planin e Zhvillimit Urban të Bashkisë Fier pas Ndarjes Administrative Territoriale, 2014*.
- ¹⁵⁴ USAID, Projekti “Planifikimi dhe Qeverisja Vendore (PLGP) në Shqipëri”, *Infrastruktura e Ujësjetës - Kanalizimeve të Ujrave të Ndotura në Planin e Zhvillimit Urban të Bashkisë Fier pas Ndarjes Administrative Territoriale, 2014*.
- ¹⁵⁵ USAID, Projekti “Planifikimi dhe Qeverisja Vendore (PLGP) në Shqipëri”, *Infrastruktura e Ujësjetës - Kanalizimeve të Ujrave të Ndotura në Planin e Zhvillimit Urban të Bashkisë Fier pas Ndarjes Administrative Territoriale, 2014*.
- ¹⁵⁶ SHGJSH: Deri më sot ende nuk janë kryer studime që përcaktojnë sasinë e ujit të shfrytëzuar nga puse të tilla.
- ¹⁵⁷ SHGJSH, *Gjeoresurset dhe Gjeorrezimet në Qarqet e Shqipërisë, Qarku i Fierit*, Tiranë 2014.
- ¹⁵⁸ SHGJSH, *Gjeoresurset dhe Gjeorrezimet në Qarqet e Shqipërisë, Qarku i Fierit*, Tiranë 2014.
- ¹⁵⁹ AKM 2015, Raporti i Gjendjes në Mjedis.
- ¹⁶⁰ Sipas monitorimit të SHGJSH-së rezultatet e të cilit janë raportuar nga AKM në Raportin për Gjendjen e Mjedisit 2014.
- ¹⁶¹ AKM 2014.
- ¹⁶² USAID, Projekti “Planifikimi dhe Qeverisja Vendore (PLGP) në Shqipëri”, *Infrastruktura e Ujësjetës - Kanalizimeve të Ujrave të Ndotura në Planin e Zhvillimit Urban të Bashkisë Fier pas Ndarjes Administrative Territoriale, 2014*.
- ¹⁶³ USAID, Projekti “Planifikimi dhe Qeverisja Vendore (PLGP) në Shqipëri”, *Infrastruktura e Ujësjetës - Kanalizimeve të Ujrave të Ndotura në Planin e Zhvillimit Urban të Bashkisë Fier pas Ndarjes Administrative Territoriale, 2014*.
- ¹⁶⁴ USAID, Projekti “Planifikimi dhe Qeverisja Vendore (PLGP) në Shqipëri”, *Infrastruktura e Ujësjetës - Kanalizimeve të Ujrave të Ndotura në Planin e Zhvillimit Urban të Bashkisë Fier pas Ndarjes Administrative Territoriale, 2014*.
- ¹⁶⁵ SHGJSH, *Gjeoresurset dhe Gjeorrezimet në Qarqet e Shqipërisë, Qarku i Fierit*, Tiranë 2014.
- ¹⁶⁶ SHGJSH, *Gjeoresurset dhe Gjeorrezimet në Qarqet e Shqipërisë, Qarku i Fierit*, Tiranë 2014.
- ¹⁶⁷ Monitorimi i Vjosës për metale të rënda është kryer nga PLGP/Co-PLAN në vitin 2015.
- ¹⁶⁸ Monitorimi i akuiferit të Vjosës është kryer nga SHGJSH-ja dhe raportuar nga AKM-ja në Raportin e Gjendjes së Mjedisit 2014.
- ¹⁶⁹ Agency for Toxic Substances and Disease Registry, Case Studies in Environmental Medicine (CSEM), Lead Toxicity, USA 2012.
- ¹⁷⁰ Reasonably Anticipated to be a Human Carcinogen.

-
- ¹⁷¹ EPA, <http://www.atsdr.cdc.gov/substances/toxsubstance.asp?toxid=15>
- ¹⁷² EPA, <http://www.atsdr.cdc.gov/substances/toxsubstance.asp?toxid=44>
- ¹⁷³ EPA, <http://www.atsdr.cdc.gov/substances/toxsubstance.asp?toxid=17>
- ¹⁷⁴ Known to be a Human Carcinogen.
- ¹⁷⁵ SHGJSH, *Gjeoresurset dhe Gjeorreziqet në Qarqet e Shqipërisë, Qarku i Fierit*, Tiranë 2014.
- ¹⁷⁶ SHGJSH, *Gjeoresurset dhe Gjeorreziqet në Qarqet e Shqipërisë, Qarku i Fierit*, Tiranë 2014.
- ¹⁷⁷ SHGJSH, *Gjeoresurset dhe Gjeorreziqet në Qarqet e Shqipërisë, Qarku i Fierit*, Tiranë 2014.
- ¹⁷⁸ AKM 2014.
- ¹⁷⁹ SHGJSH, *Gjeoresurset dhe Gjeorreziqet në Qarqet e Shqipërisë, Qarku i Fierit*, Tiranë 2014.
- ¹⁸⁰ Matthew Heberger and Kristina Donnelly, *Oil, Food, and Water: Challenges and Opportunities for California Agriculture*, Pacific Institute, December 2015.
- ¹⁸¹ SHGJSH, 2014.
- ¹⁸² SHGJSH, 2014.
- ¹⁸³ Ligji Nr. 11/2016 “Për Manaxhimin e Integruar të Burimeve Ujore”.
- ¹⁸⁴ US EPA, <http://www.epa.gov/uic/aquifer-exemptions-underground-injection-control-program>
- ¹⁸⁵ <http://ëëë.epa.gov/uic/aquifer-exemptions-underground-injection-control-program>
- ¹⁸⁶ Agjencia e Mbrojtjes së Mjedisit në SHBA (Environmental Protection Agency in USA). <http://www.epa.gov/uic/general-information-about-injection-wells>
- ¹⁸⁷ Agjencia e Mbrojtjes së Mjedisit në SHBA (Environmental Protection Agency in USA). <http://www.epa.gov/uic/general-information-about-injection-wells>
- ¹⁸⁸ Agjencia e Mbrojtjes së Mjedisit në SHBA (Environmental Protection Agency in USA). <http://www.epa.gov/uic/general-information-about-injection-wells>
- ¹⁸⁹ Ri-injektimi kryhet kryesisht për ri-injektimin e CO₂, mbetjeve, përmirësimin e prodhimit të naftës, minierat, si dhe për parandalimin e depërtimit të ujit të kripur.¹⁸⁹ Një praktikë e tillë është parë si një mënyrë e sigurt dhe e pak shpenzime për depozitimin e mbetjeve të padëshiruara dhe kryesisht të mbetjeve të rrezikshme industriale dhe nënprodukteve të tyre. <http://www.epa.gov/uic/general-information-about-injection-wells>
- ¹⁹⁰ “Ndikimet mbi mjedis të industrisë nxjerrëse të naftës, vlerësimi i mjedisit në vendburimin e visokës dhe rrugët që duhet të ndiqen për rehabilitimin e tij”, Nevton Kodhelaj, Nevina Koja, Fatjona Levani.
- ¹⁹¹ Në SHBA, kongresi ka kaluar ligjin për Mbrojtjen e burimeve ujore (*the Safe Drinking Water Act -SDWA*) në vitin 1974 i cili parashikon mbrojtjen e burimeve ujore që furnizojnë ppullsinë me ujë të pijshëm. Në kuadër të këtij ligji, Agjencia për Mbrojtjen e Mjedisit ka hartuar programin e Kontrollit të Lëndëve të ri-injektuara nëntokë (*Underground Injection Program Control*) i cili përcakton kushtet kur ri-injektimi lejohet me ligj.
- ¹⁹² Biseda me përgjegjës të kompanisë Bankers Petroleum Ltd.
- ¹⁹³ Air Quality according to the Ministry 2002-2012 dhe AKM 2014.
- ¹⁹⁴ MM, AKM 2002 – 2014.
- ¹⁹⁵ VKM Nr. 594, Dt.10.9.2014 Përmiratimin e Strategjisë Kombëtare të Cilësisë së Ajrit të Mjedisit.
- ¹⁹⁶[i] David J. Noëak, USDA Forest Service, Syracuse, NY, *The Effects of Urban Trees on Air Quality*, 2002.
- ¹⁹⁶ SZHT, Bashkia Fier.
- ¹⁹⁷ United States Environmental Protection Agency, *Oil and Natural Gas Sector: Standards of Performance for Crude Oil and Natural Gas Production, Transmission, and Distribution*”, <https://ëëë.epa.gov/airquality/oilandgas/tech.html>
- ¹⁹⁸ US EPA, <https://www.epa.gov/greenvehicles/greenhouse-gas-emissions-typical-passenger-vehicle-0>
- ¹⁹⁹ US EPA (United States Environmental Protection Agency), *Average Annual Emissions and Fuel Consumption for Gasoline-Fueled Passenger Cars and Light Trucks*, 2008.

-
- ²⁰⁰ INSTAT, 2010.
- ²⁰¹ Ministria e Mjedisit dhe UNDP, Third National Communication of Albania to UNFCCC, Third Draft, March 2016.
- ²⁰² Ministria e Mjedisit dhe UNDP, Third National Communication of Albania to UNFCCC, Third Draft, March 2016.
- ²⁰³ Ministria e Mjedisit dhe UNDP, Third National Communication of Albania to UNFCCC, Third Draft, March 2016.
- ²⁰⁴ Ministria e Mjedisit dhe UNDP, Third National Communication of Albania to UNFCCC, Third Draft, March 2016.
- ²⁰⁵ Ministria e Mjedisit dhe UNDP, Third National Communication of Albania to UNFCCC, Third Draft, March 2016.
- ²⁰⁶ Ministria e Mjedisit dhe UNDP, Third National Communication of Albania to UNFCCC, Third Draft, March.
- ²⁰⁷ Bëhet fjalë për naftën që përdoret për makina.
- ²⁰⁸ AKM 2014, Informacion për cilësinë e lëndëve diegëse.
- ²⁰⁹ AKM 2014, Informacion për cilësinë e lëndëve diegëse.
- ²¹⁰ AKM 2014, Informacion për cilësinë e lëndëve diegëse.
- ²¹¹ AKM 2014, Informacion për cilësinë e lëndëve diegëse.
- ²¹² AKM 2014, Informacion për cilësinë e lëndëve diegëse.
- ²¹³ AKM 2014, Informacion për cilësinë e lëndëve diegëse.
- ²¹⁴ Environmental Center for Administration and Technology, Tirana 2008.
- ²¹⁵ Ministria e Mjedisit dhe UNDP, Third National Communication of Albania to UNFCCC, Third Draft, March 2016.
- ²¹⁶ Ministria e Mjedisit dhe UNDP, Third National Communication of Albania to UNFCCC, Third Draft, March 2016.
- ²¹⁷ Sipas studimit të ECAT në vitin 2008. Nga fushata pilot mbi shkarkimet e gazrave nga marmitat e makinave zhvilluar në qytetin e Tiranës në vitin 2008, është studiuar sasia e shkarkimeve në ajër nga makinat me moshë të ndryshme. Studimi ka testuar 1,036 automjete me vite të ndryshme prodhimi. 880 makina përdornin si lëndë djegëse naftën dhe 156 benzinën.
- ²¹⁸ ECAT, Kontrolli - mirëmbajtja dhe siguria e automjeteve, Tiranë 2008.
- ²¹⁹ ECAT, Kontrolli - mirëmbajtja dhe siguria e automjeteve, Tiranë 2008.
- ²²⁰ VNM - Vlersimi i Ndikimit në Mjedis.
- ²²¹ US National Library of Medicine, Korrik 2016, https://toxtown.nlm.nih.gov/text_version/chemicals.php?id=6
- ²²² US National Library of Medicine, Korrik 2016, https://toxtown.nlm.nih.gov/text_version/chemicals.php?id=6
- ²²³ US National Library of Medicine, Korrik 2016, https://toxtown.nlm.nih.gov/text_version/chemicals.php?id=6
- ²²⁴ US National Library of Medicine, Korrik 2016, https://toxtown.nlm.nih.gov/text_version/chemicals.php?id=6
- ²²⁵ US National Library of Medicine, Korrik 2016, https://toxtown.nlm.nih.gov/text_version/chemicals.php?id=6
- ²²⁶ US National Library of Medicine, Korrik 2016, https://toxtown.nlm.nih.gov/text_version/chemicals.php?id=6
- ²²⁷ Korridor konsiderohet një fashë e gjelbër e cila ka sipërfaqe relativisht të madhe dhe, krahas funksionit për kalimin e jetës së egër, mund të shërbejë edhe si habitat për jetën e egër. Korridor lidhës është një rrip në sipërfaqe të vogël i cili kryen vetëm funksionin e kalimit të jetës së egër dhe nuk ka hapësirë për t'u konsideruar një habitat për të zhvilluar jetën e egër.
- ²²⁸ Cit. Ligji Nr. 8906, datë 6.6.2002 "Për Zonat e Mbrojtura" (i ndryshuar).
- ²²⁹ Ligji Nr. 8906, datë 6.6.2002 "Për Zonat e Mbrojtura" (i ndryshuar).

-
- ²³⁰ AKZM 2016.
- ²³¹ Ligji Nr 8906, datë 06.06.2002 Për Zonat e Mbrojtura, i ndryshuar me Ligjin Nr.9868, datë 04.02.2008.
- ²³² VKM Nr.31, datë 20.01.2016 për miratimin e Dokumentit të Politikave Strategjike për Mbrojtjen e Biodiversitetit.
- ²³³ VKM Nr. 102, dt. 12.02.2015. Për Krijimin dhe Funkcionimin e AKZ-së dhe AdZM-së.
- ²³⁴ Agjensia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura (AKZM), 2016.
- ²³⁵ Agjensia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura, 2016.
- ²³⁶ Agjensia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura, 2016.
- ²³⁷ AKZM 2016.
- ²³⁸ AKZM 2016.
- ²³⁹ AKZM 2016.
- ²⁴⁰ AKZM 2016.
- ²⁴¹ Agjensia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura 2016.
- ²⁴² Ligj Nr. 139/2015 për Vetëqeverisjen Vendore.
- ²⁴³ AKZM 2016.
- ²⁴⁴ Raporti i Gjendjes së Mjedisit 2015.
- ²⁴⁵ AKZM 2016.
- ²⁴⁶ AKZM 2016.
- ²⁴⁷ Raporti i Gjendjes së Mjedisit 2015.
- ²⁴⁸ AKZM 2016.
- ²⁴⁹ AKZM 2016.
- ²⁵⁰ AKZM 2016.
- ²⁵¹ SHGJSH, *Gjeoresurset dhe Gjeorreziqet në Qarqet e Shqipërisë, Qarku i Fierit*, Tiranë, 2014.
- ²⁵² AKZM 2016.
- ²⁵³ VKM Nr.31, datë 20.01.2016 për miratimin e Dokumentit të Politikave Strategjike për Mbrojtjen e Biodiversitetit.
- ²⁵⁴ Ligji Nr 9587, datë 20.7.2006 “Për Mbrojtjen e Biodiversitetit”.
- ²⁵⁵ VKM nr 31, dt. 20. 01. 2016, Për miratimin e Dokumentit të Politikave Strategjike për Mbrojtjen e Biodiversitetit.
- ²⁵⁶ VKM nr 31, dt. 20. 01. 2016, Për miratimin e Dokumentit të Politikave Strategjike për Mbrojtjen e Biodiversitetit.
- ²⁵⁷ VKM nr 31, dt. 20. 01. 2016, Për miratimin e Dokumentit të Politikave Strategjike për Mbrojtjen e Biodiversitetit.
- ²⁵⁸ VKM nr 31, dt. 20. 01. 2016, Për miratimin e Dokumentit të Politikave Strategjike për Mbrojtjen e Biodiversitetit.
- ²⁵⁹ VKM nr 31, dt. 20. 01. 2016, Për miratimin e Dokumentit të Politikave Strategjike për Mbrojtjen e Biodiversitetit.
- ²⁶⁰ VKM nr 31, dt. 20. 01. 2016, Për miratimin e Dokumentit të Politikave Strategjike për Mbrojtjen e Biodiversitetit.
- ²⁶¹ VKM nr 31, dt. 20. 01. 2016, Për miratimin e Dokumentit të Politikave Strategjike për Mbrojtjen e Biodiversitetit.

-
- ²⁶² VKM nr 31, dt. 20. 01. 2016, Për miratimin e Dokumentit të Politikave Strategjike për Mbrojtjen e Biodiversitetit.
- ²⁶³ VKM nr 31, dt. 20. 01. 2016, Për miratimin e Dokumentit të Politikave Strategjike për Mbrojtjen e Biodiversitetit.
- ²⁶⁴ Unioni Ndërkombëtar për Ruajtjen e Natyrës
- ²⁶⁵ VKM nr 31, dt. 20. 01. 2016, Për miratimin e Dokumentit të Politikave Strategjike për Mbrojtjen e Biodiversitetit.
- ²⁶⁶ VKM nr 31, dt. 20. 01. 2016, Për miratimin e Dokumentit të Politikave Strategjike për Mbrojtjen e Biodiversitetit.
- ²⁶⁷ Libri i Kuq i Florës e Faunës Shqipëtare, 2007.
- ²⁶⁸ Strategjia
- ²⁶⁹ Sipas përcaktimeve tëVKM nr. 671 “Për miratimin e rregullores së Planifikimit të Territorit”, neni 73, ku përcaktohen sistemet territoriale. Marrë nga Strategjia e Zhvillimit për Territorin e Bashkisë Fier, USAID 2016.
- ²⁷⁰ CENSUS 2011.
- ²⁷¹ Komuna Qendër, *Relacion për projekt-idenë e zhvillimit urbanistik e hapësinor të planit rregullues të përgjithshëm të Komunës Qendër*, Mars 2012, studimet pedologjike janë kryer nga Instituti i Studimit të Tokave, në vitet 1981-1982.
- ²⁷² Burimi: Bashkia Fier dhe Co-PLAN. Sipërfaqja është nxjerrë nga harta e përdorimit të tokës e punuar në GIS.
- ²⁷³ Komuna Qendër, *Relacion për projekt-idenë e zhvillimit urbanistik e hapësinor të planit rregullues të përgjithshëm të Komunës Qendër*, Mars 2012.
- ²⁷⁴ Komuna Dërmenas.
- ²⁷⁵ Komuna Dërmenas.
- ²⁷⁶ Komuna Dërmenas, *Plani i Zhvillimit të Komunës Dërmenas, Fondi Shqiptar i Zhvillimit*.
- ²⁷⁷ Drejtoria Rajonale Bujqësore Fier, 2015.
- ²⁷⁸ Agjencia Kombëtare e Mjedisit, *Raporti mbi Gjendjen e Mjedisit*, 2013.
- ²⁷⁹ *Plani Ndërvendor i Përgjithshëm*, Bashkia Patos, Bashkia Roskovec, Komunitat Bubullimë, Mbrostar, Zharrëz, Kuman dhe Portëz.
- ²⁸⁰ Agim Binaj, Pirro Veizi, Enkeleida Beqiraj, Fran Gjoka, Elian Kasa, *Economic losses from soil degradation in agricultural areas in Albania*, *Agric. Econ. – Czech*, 60, 2014 (6): 287–293.
- ²⁸¹ Komuna Qendër, *Relacion për projekt idenë e zhvillimit urbanistik e hapësinor të planit rregullues të përgjithshëm të Komunës Qendër*, Mars 2012.
- ²⁸² AKM, 2014.
- ²⁸³ Agjencia Kombëtare e Mjedisit (AKM), *Raporti i Gjendjes në Mjedis*, 2014.
- ²⁸⁴ Agjencia Kombëtare e Mjedisit (AKM), *Raporti i Gjendjes në Mjedis*, 2014.
- ²⁸⁵ *Plani Ndërvendor i Përgjithshëm*, Bashkia Patos, Bashkia Roskovec, Komunitat Bubullimë, Mbrostar, Zharrëz, Kuman dhe Portëz.
- ²⁸⁶ AKM 2014.
- ²⁸⁷ Komuna Qendër, *Relacion për projekt-idenë e zhvillimit urbanistik e hapësinor të planit rregullues të përgjithshëm të Komunës Qendër*, mars 2012.
- ²⁸⁸ Komuna Qendër, *Relacion për projekt-idenë e zhvillimit urbanistik e hapësinor të planit rregullues të përgjithshëm të Komunës Qendër*, mars 2012.
- ²⁸⁹ Komuna Qendër, *Relacion për projekt-idenë e zhvillimit urbanistik e hapësinor të planit rregullues të përgjithshëm të Komunës Qendër*, Mars 2012.
- ²⁹⁰ Strategjia

- ²⁹¹ TAP AG 2015, Udhëzues për Blerjen dhe Qiranë e Tokës në Shqipëri , http://ëë.tap-ag.al/assets/03.land_access/albanian/GLAC_FINAL_PRINT.Pdf referuar më 19.11. 2015.
- ²⁹² *Plani i Përgjithshëm Vendor i Komunës Mbrostar*, tetor 2013.
- ²⁹³ *Plani i Përgjithshëm Vendor i Komunës Mbrostar*, tetor 2013.
- ²⁹⁴ United Nations Economic Commission for Europe Albania Environmental Performance Review, Second Review, United Nations, New York and Geneva, 2012, Raporti *South-Eastern European mining related risks: Identification and verification of environmental hot spots*.
- ²⁹⁵ Agjencia Kombëtare e Mjedisit (AKM), *Raporti i Gjendjes në Mjedis*, 2014.
- ²⁹⁶ United Nations Economic Commission for Europe Albania Environmental Performance Review, Second Review, United Nations, New York and Geneva, 2012, Raporti *South-Eastern European mining related risks: Identification and verification of environmental hot spots*.
- ²⁹⁷ United Nations Economic Commission for Europe Albania Environmental Performance Review, Second Review, United Nations, New York and Geneva, 2012, Raporti *South-Eastern European mining related risks: Identification and verification of environmental hot spots*.
- ²⁹⁸ Artikulli i botuar nga Xhemil Beharaj, Ora Neës me 24 Mars 2016. Titulli: Fier - Panik në Marinzë, Banorët: Janë hapur gropa thithëse në oborret e shtëpive.
- ²⁹⁹ -----
- ³⁰⁰ USGS, 18 korrik, 2016, <http://earthquake.usgs.gov/research/induced/myths.php>
- ³⁰¹ USGS, 18 korrik, 2016, <http://earthquake.usgs.gov/research/induced/myths.php>
- ³⁰² Gazeta New York Times,
http://www.nytimes.com/2013/10/12/business/international/france-upholds-fracking-ban.html?_r=0
- ³⁰³ Agjencia Kombëtare e Mjedisit (AKM), *Raporti i Gjendjes në Mjedis*, 2014.
- ³⁰⁴ Agjencia Kombëtare e Mjedisit (AKM), *Raporti i Gjendjes në Mjedis*, 2014.
- ³⁰⁵ EU Commission, *Overview of CAP Reform 2014-2020*, Agricultural Policy Perspectives Brief, N°5* / December 2013.
- ³⁰⁶ Ministria e Bujqësisë, Zhvillimit Rural dhe Administrimit të Ujërave, Strategjia e Menaxhimit të Integruar të Burimeve Ujore në Shqipëri-Versioni Draft, Mars 2016
- ³⁰⁷ Frashëri, A. 2014, Gjeofizikia inxhinierike dhe mjedisore, Akademia e Shkencave, Tiranë.
- ³⁰⁸ J. Int. Environmental Application & Science, Vol. 9(3): 365-372 (2014)
Erosion of Beaches on the Albanian Coast, Causes, Consequences, and Measures for Their Improvement, Adriatik Balla, Shpejtim Bulliqi
- ³⁰⁹ J. Int. Environmental Application & Science, Vol. 9(3): 365-372 (2014)
Erosion of Beaches on the Albanian Coast, Causes, Consequences, and Measures for Their Improvement, Adriatik Balla, Shpejtim Bulliqi
- ³¹⁰ J. Int. Environmental Application & Science, Vol. 9(3): 365-372 (2014)
Erosion of Beaches on the Albanian Coast, Causes, Consequences, and Measures for Their Improvement, Adriatik Balla, Shpejtim Bulliqi
- ³¹¹ J. Int. Environmental Application & Science, Vol. 9(3): 365-372 (2014)
Erosion of Beaches on the Albanian Coast, Causes, Consequences, and Measures for Their Improvement, Adriatik Balla, Shpejtim Bulliqi
- ³¹² J. Int. Environmental Application & Science, Vol. 9(3): 365-372 (2014)
Erosion of Beaches on the Albanian Coast, Causes, Consequences, and Measures for Their Improvement, Adriatik Balla, Shpejtim Bulliqi
- ³¹³ AKM (Agjencia Kombëtare e Mjedisit), *Raporti i Gjendjes në Mjedis*, 2014
- ³¹⁴ AKM (Agjencia Kombëtare e Mjedisit), *Raporti i Gjendjes në Mjedis*, 2014
- ³¹⁵ AKM, *Raporti i Gjendjes së Mjedisit 2014*, Kapitulli 9. Monitorimi i dinamikës së vijës bregdetare Shqiptare dhe vleresimi i impaktit gjeomjedisor në mbështetje të menaxhimit të integruar të Hapësirës bregdetare (përgatitur nga SHGJSH)
- ³¹⁶ AKM 2014

-
- ³¹⁷ Pano, N. 2015, Pasuritë Ujore të Shqipërisë, Akademia e Shkencave e Shqipërisë, Tiranë dhe Balla, A. 2015, Evolucioni morfotektonik dhe morfologjik i zonës bregdetare Shëngjin-Vlorë, Temë Disertacioni në kërkim të gradës shkencore “Doktor”, Universiteti i Tiranës, Fakulteti i Filologjisë dhe i Historisë, Departamenti i Gjeografisë, Tiranë.
- ³¹⁸ Pano, N. 2015, Pasuritë Ujore të Shqipërisë, Akademia e Shkencave e Shqipërisë, Tiranë dhe Balla, A. 2015, Evolucioni morfotektonik dhe morfologjik i zonës bregdetare Shëngjin-Vlorë, Temë Disertacioni në kërkim të gradës shkencore “Doktor”, Universiteti i Tiranës, Fakulteti i Filologjisë dhe i Historisë, Departamenti i Gjeografisë, Tiranë.
- ³¹⁹ AKM 2014
- ³²⁰ AKM 2014
- ³²¹ AKM 2015
- ³²² Për Kurorën duhet theksuar se është Monument Natyre dhe aktualisht i është transferuar në pronësi ish Komunës Libofshe me VKM nr. 89. Kjo do të krijojë problem për administrimin dhe menaxhimin e saj, ndaj duhet pritur dalja e vendimit që do t'i kalojë pronat pyll Bashkisë.
- ³²³ KM 2015
- ³²⁴ Plani i Tranzicionit Për Shërbimet Ujës-jellës-Kanalizime Sipas Reformës Në Sektorin e Ujit.
- ³²⁵ Burimi ValuAdd & KfW Design Report – Fier,
- ³²⁶ Projekti i përpiluar prej KfW.
- ³²⁷ PLGP/USAID/ValueAdd dhe KfW Design Report – Fier.
- ³²⁸ SCADA - Supervisory Control and Data Acquisition.
- ³²⁹ Bashkia Fier.
- ³³⁰ PLGP/USAID/VALU ADD, 2015.
- ³³¹ Raporti Gjendjes në Mjedis –2015 *Seksioni Mbetjeve Fq.245.*
- ³³² *Draft vlerësimi i situatës ekzistuese të ofrimit të shërbimit të mbetjeve të ngurta urbane në Bashkinë Fier dhe skenarët paraprakë të përmirësimit/zgjerimit të shërbimit në një periudhë afatshkurtër.*
- ³³³ Raporti Gjendjes në Mjedis –2015.
- ³³⁴ Indikator i përcaktuar nga AKM për Bashkinë Fier.
- ³³⁵ SHGJSH, 2014.
- ³³⁶ Mbetjet në këtë pjesë të lumit janë vënë re gjatë vizitave në terren të ekspertëve të Co-PLAN gjatë 2015-2016.
- ³³⁷ Raporti Tregues i Gjendjes Mjedisore – Mbetjet Spitalore për 5 Bashki të vendit – SENIORA Project.
- ³³⁸ Bashkia Fier dhe ARM Fier, 2016.
- ³³⁹ Plani Lokal i Manaxhimit të Mbetjeve të Ngurta të Qytetit të Fierit – Co-Plan 2010.
- ³⁴⁰ Korrespondenca AKM – Bashki Fier.
- ³⁴¹ Strategjia e Zhvillimit të Qytetit – 2005.
- ³⁴² Të dhënat për kompanitë ricikluese nga Ministria e Mjedisit, aksesuar për herë të fundit tetor 2015.
- ³⁴³ E ekstrapoluar sipas Strategjisë Kombëtare të Mbetjeve 2011.
- ³⁴⁴ Harta e Metabolizmit, Fluksi i Mbetjeve, Fier.
- ³⁴⁵ Vendim i KM-së nr. 175, datë 19.1.2011, “Për miratimin e strategjisë kombëtare të manaxhimit të mbetjeve dhe të planit kombëtar të manaxhimit të mbetjeve”.
- ³⁴⁶ Bashkia Fier 2012, Dokumenti i Politikave për Planin e Përgjithshëm të Planifikimit të Territorit, Bashkia Fier.

³⁴⁸ Republic of Albania, Ministry of Environment, *Third National Communication of Albania to UNFCCC*, draft 2016.

³⁴⁹ The World Bank, Looking Beyond the Horizon.

-
- ³⁵⁰ ECN 2008.
- ³⁵¹ Republic of Albania, Ministry of Environment, *Third National Communication of Albania to UNFCCC*, draft 2016.
- ³⁵² The World Bank, Looking Beyond the Horizon.
- ³⁵³ SZHT Bashkia Fier, 2016.
- ³⁵⁴ Republic of Albania, Ministry of Environment, *Third National Communication of Albania to UNFCCC*, draft 2016.
- ³⁵⁵ Republic of Albania, Ministry of Environment, *Third National Communication of Albania to UNFCCC*, draft 2016.
- ³⁵⁶ Republic of Albania, Ministry of Environment, *Third National Communication of Albania to UNFCCC*, draft 2016.
- ³⁵⁷ Republic of Albania, Ministry of Environment, *Third National Communication of Albania to UNFCCC*, draft 2016.
- ³⁵⁸ Republic of Albania, Ministry of Environment, *Third National Communication of Albania to UNFCCC*, draft 2016.
- ³⁵⁹ Republic of Albania, Ministry of Environment, *Third National Communication of Albania to UNFCCC*, draft 2016.
- ³⁶⁰ SZHT Bashkia Fier, 2016.
- ³⁶¹ Republic of Albania, Ministry of Environment, *Third National Communication of Albania to UNFCCC*, draft 2016.
- ³⁶² Republic of Albania, Ministry of Environment, *Third National Communication of Albania to UNFCCC*, draft 2016.
- ³⁶³ Republic of Albania, Ministry of Environment, *Third National Communication of Albania to UNFCCC*, draft 2016.
- ³⁶⁴ Republic of Albania, Ministry of Environment, *Third National Communication of Albania to UNFCCC*, draft 2016.
- ³⁶⁵ Republic of Albania, Ministry of Environment, *Third National Communication of Albania to UNFCCC*, draft 2016.
- ³⁶⁶ The World Bank, Reducing the Vulnerability of Albania's Agricultural Systems to Climate Change.
- ³⁶⁷ The World Bank, Reducing the Vulnerability of Albania's Agricultural Systems to Climate Change.
- ³⁶⁸ UNESCO 2015, Lista Tentative, <http://whc.unesco.org/en/tentativelists/5885/>, referuar më 19.11.2015.
- ³⁶⁹ Artikull: "Fieri, me kujtesën e gëlltitur historike" nga Ben Andoni. Shkrime të historianit Ilirjan Gjika.
- ³⁷⁰ Libër: "Historia e Arkeologjisë Shqiptare" drejtuar nga Pierre Cabanes, paraqitur nga Muzafer Korkuti, Apollon Baçe, Neritan Ceka.
- ³⁷¹ Ministria e Kulturës.
- ³⁷² United Nations Economic Commission for Europe Albania Environmental Performance Review, Second Review, United Nations, Neë York and Geneva, 2012, Raporti *South-Eastern European mining related risks: Identification and verification of environmental hot spots*.
- ³⁷³ Agjencia Kombëtare e Mjedisit (AKM), *Raporti i Gjendjes në Mjedis*, 2014.
- ³⁷⁴ United Nations Economic Commission for Europe Albania Environmental Performance Review, Second Review, United Nations, Neë York and Geneva, 2012, Raporti *South-Eastern European mining related risks: Identification and verification of environmental hot spots*.
- ³⁷⁵ United Nations Economic Commission for Europe Albania Environmental Performance Review, Second Review, United Nations, Neë York and Geneva, 2012, Raporti *South-Eastern European mining related risks: Identification and verification of environmental hot spots*.
- ³⁷⁶ Plani Lokal i Manaxhimit të Mbetjeve të Ngurta të Qytetit të Fierit – Co-Plan 2010.

-
- ³⁷⁷ Strategjia e Zhvillimit të Qytetit – 2005.
- ³⁷⁸ Dr. Shannon L. Ferrell, Dr. Tiffany Doëll Lashmet, Dr. Rusty Rumley, *Petroleum Production on Agricultural Lands in Oklahoma: Managing Risks and Opportunities*, USDA National Institute of Food and Agriculture
- ³⁷⁹ Albpetrol, 2016
- ³⁸⁰ Në momentin e shkrimit të këtij artikulli, Bankers është në process negocimi për shitjen e kompanisë.
- ³⁸¹ <http://www.albpetrol.al/kush-jemi/> (30 mars 2016)
- ³⁸³ ANEKSI A, VENDIM Nr.686, date 19.10.2007
- ³⁸⁴ Të dhënat janë marrë nga Bashkia e Fierit
- ³⁸⁵ <http://ëëë.bankerspetroleum.com/albania/bankers-albania> (March 30, 2016)
- ³⁸⁶ <http://ëëë.bankerspetroleum.com/operations/three-part-operational-strategy>
- ³⁸⁷ Dr. Shannon L. Ferrell, Dr. Tiffany Dowell Lashmet, Dr. Rusty Rumley, *Petroleum Production on Agricultural Lands in Oklahoma: Managing Risks and Opportunities*, USDA National Institute of Food and Agriculture.
- ³⁸⁸ Dr. Shannon L. Ferrell, Dr. Tiffany Dowell Lashmet, Dr. Rusty Rumley, *Petroleum Production on Agricultural Lands in Oklahoma: Managing Risks and Opportunities*, USDA National Institute of Food and Agriculture.
- ³⁸⁹ <http://www.2.epa.gov/hydraulicfracturing>
- ³⁹⁰ Futet sërish në pusin e shpuar.
- ³⁹¹ Dr. Shannon L. Ferrell, Dr. Tiffany Dowell Lashmet, Dr. Rusty Rumley, *Petroleum Production on Agricultural Lands in Oklahoma: Managing Risks and Opportunities*, USDA National Institute of Food and Agriculture.
- ³⁹² Matthew Heberger and Kristina Donnelly , *Oil, Food, and Water: Challenges and Opportunities for California Agriculture*, Pacific Institute, December 2015.
- ³⁹³ Agjencia Amerikane e Mjedisit (US EPA), Chapter 5 Oil/Water Separators, 2013.
- ³⁹⁴ *Enhanced Oil Recovery* ose teknika për shfrytëzimin efiçent të naftës.
- ³⁹⁵ Gazeta New York Times,
http://www.nytimes.com/2013/10/12/business/international/france-upholds-fracking-ban.html?_r=0
- ³⁹⁶ American Petroleum Institute
- ³⁹⁷ S. Taku Ide (Dept. of Petroleum Engineering, Stanford University), S. Julio Friedmann (Laërence Livermore National Laboratory, 7000 East Ave, Livermore, CA 94550), and Hoëard J. Herzog (Labratory for Energy and the Environment, MIT Cambridge MA 02139), CO2 leakage through existing ëells: current technology and regulations.
https://sequestration.mit.edu/pdf/GHGT8_Ide.pdf
- ³⁹⁸ Dr. Shannon L. Ferrell, Dr. Tiffany Dowell Lashmet, Dr. Rusty Rumley, *Petroleum Production on Agricultural Lands in Oklahoma: Managing Risks and Opportunities*, USDA National Institute of Food and Agriculture.
- ³⁹⁹ Sipas burimeve të Bankers, kompania ka vetëm një leje shfrytëzimi.
- ⁴⁰⁰ Sipas Ligjit Nr. 111/2015 “Për Shërbimin Gjeologjik Shqipëtar”, për kryerjen e shpimeve për ujëra nëntokësore me thellësi mbi 15m nga sipërfaqja e tokës merret miratim nga SHGJSH përpar se të dorëzohet projekti hidrogjeologjik tek Këshilli i Basenit.
- ⁴⁰¹ Sipas të dhënave të Ministrisë së Mjedisit, ky plan është në proces hartimi.
- ⁴⁰² US GS (Shërbimi Gjeologjik Amerikan), 2016. <http://water.usgs.gov/ogw/subsidence.html>
- ⁴⁰³ US GS (Shërbimi Gjeologjik Amerikan), 2016. <http://water.usgs.gov/ogw/subsidence.html>
- ⁴⁰⁴ US GS (Shërbimi Gjeologjik Amerikan), 2016. <http://water.usgs.gov/ogw/subsidence.html>
- ⁴⁰⁵ Të dhënat janë marrë nga biseda me përfaqësues të Kompanisë Bankers.

-
- ⁴⁰⁶ US EPA, *Protecting Underground Sources of Drinking Water from Underground Injection (UIC)*.
- ⁴⁰⁷ USGS, 18 korrik, 2016, <http://earthquake.usgs.gov/research/induced/myths.php>
- ⁴⁰⁸ USGS, 18 korrik, 2016, <http://earthquake.usgs.gov/research/induced/myths.php>
- ⁴⁰⁹ Ligji Për Menaxhimin e Integruar të Burimeve Ujore
- ⁴¹⁰ SHGJSH, 2016
- ⁴¹¹ ARM 2014
- ⁴¹² SHGJSH
- ⁴¹³ ARM Fier
- ⁴¹⁴ SHGJSH
- ⁴¹⁵ SHGJSH
- ⁴¹⁶ SHGJSH
- ⁴¹⁷ SHGJSH
- ⁴¹⁸ Rezultatet e monitorimit publikohen në Raportin e Monitorimit të Mjedisit të vitit përkatës.
- ⁴¹⁹ http://www.epa.gov/uic/class-ii-oil-and-gas-related-injection-wells#dw_protect
- ⁴²⁰ SHGJSH
- ⁴²¹ Water Erosion Prediction Project
- ⁴²² Optimizing soil moisture for plant production: The significance of soil porosity, FAO SOILS BULLETIN 79
<http://www.fao.org/docrep/006/y4690e/y4690e09.htm>
- ⁴²³ Agjencia Kombëtare e Mjedisit, 2014, “ Programi Kombëtar i Monitorimit të Mjedisit për Vitin 2015,